

Г Р И Г О Р У Г А Р О В

ПО СЛЕДИТЕ НА ЗАТОЧЕНИКА

Н А Р О Д Н А К У Л Т У Р А

ГРИГОР УГАРОВ ПО СЛЕДИТЕ НА ЗАТОЧЕНИКА

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

Ние бяхме щастливи!

Дойдоха белите!

*Моето селище беше голямо,
колибите бяха напълнени с
богатство.*

*В тях живееше силен народ:
мъже, жени и деца.*

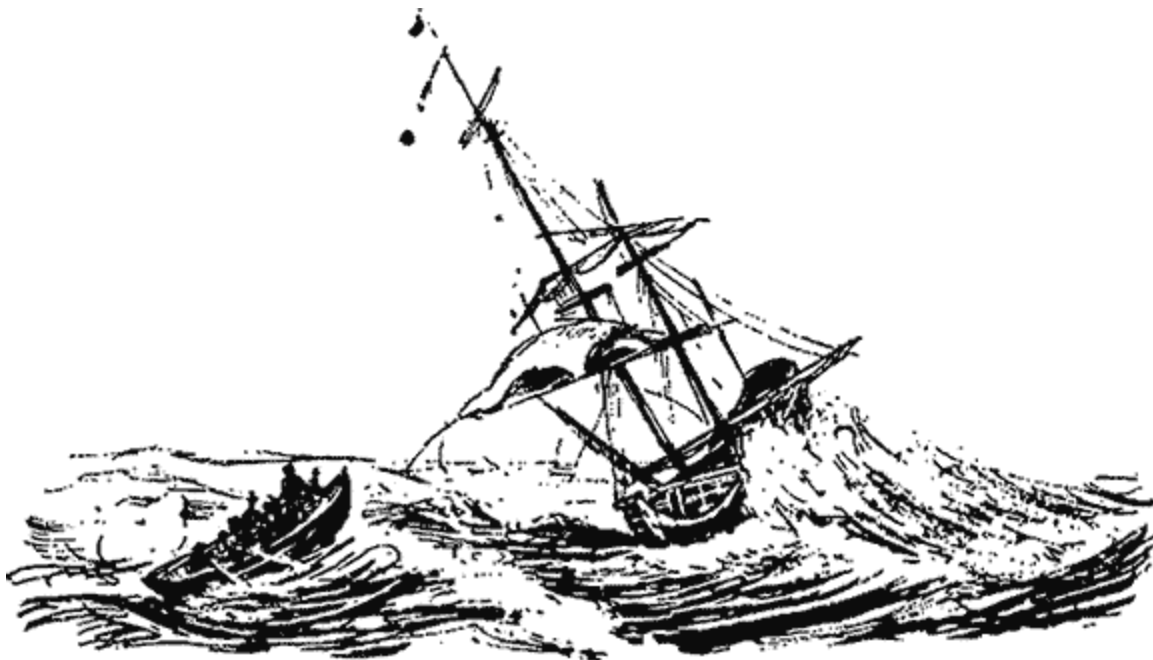
Дойдоха белите!

*Те ни казаха:
тази земя принадлежи на нас,
тази гора е наша,
тази река е наша.*

Дойдоха белите!...

Негърска
народна песен

ПЪРВА ГЛАВА

КАПИТАН СИЛВА ПОРТУ. ГОНСАЛВИ И НЕГЪРЧЕТО ДОМБО. ПРОТОКЪТ НА СЪЛЗИТЕ. КОРАБОКРУШЕНИЕ. НЕИЗПЪЛНЕНО ОБЕЩАНИЕ.

I

Нищо не предвещаваще близка опасност.

Слънцето залязваше. Над хоризонта пламтеше оранжево сияние. Леко вълнение като студена тръпка минаваше по водната повърхност. Само тук-там кипваше вълна, блясваше на слънцето като сребро. Бялата като мляко опашка, оставена от кораба, бавно се стопяваше. Над морето сякаш застиваше тънка тъмноръждива корица. Небето беше ясно, дълбоко и тъмносиньо. Никъде не се мяркаше пепелявият призрак на ураган. Само вятърът се усилваше, издуваше платната и мачтите тъжно поскърцваха.

Все още не се виждаше земя, но цял орляк чайки посрещнаха кораба и накацах по въжетата. Както винаги чайките бяха първите

предвестници на сушата.

Скоро матросите, които току-що бяха застъпили на вахта^[1], забелязаха в далечината тъмната продълговата ивица на крайбрежието.

В такова рядко благоприятно време търговският кораб „Реженерадуш“^[2], собственост на богатата лисабонска фирма, се връщаше от далечно плаване. Старият морски вълк Силва Порту, капитан на кораба, за трети път бе обиколил нос Добра Надежда. След въстанието през 1846 година^[3], в което се бе сражавал на страната на „септемвристиите“, Силва Порту живееше като изгнаник и нито веднъж не бе хвърлял котва в португалско пристанище. Той поддържаше рейс Рангун-Джибути, откъдето търговската стока се откарваше с друг кораб в Лисабон. През тези години той на три пъти навлиза в Атлантическия океан, стига чак до Бенгуела по доходни сделки на фирмата.

И този път Силва Порту пристигаше без особени повреди на барката^[4] и без загуба на хора от екипажа. Само той носеше още незаздравяла рана на левия крак.

Този шестдесетгодишен старец, с гъста сива брада, със загоряло лице от морските ветрове и торбички под очите, нисък, набит и черен, като излят от чугун, беше все още така жив, пъргав и подвижен, както някога, когато за пръв път стъпи на палубата.

Роден в малкото пристанищно градче Албуфейра, в бедно семейство, отрано останал сирак, той бе отрасъл по крайбрежието между безпризорните момчета. Много пъти бе сменял работата и господарите си, докато най-сетне попадна на кораб. В жилите му течеше стара матроска кръв и скоро юнгата^[5] зае своето място.

Когато пое командването на кораба, Силва Порту сам подбра екипажа между своите стари познати — яки, плещести пристанищни работници. Младият капитан пръв в португалския флот забрани „корабната котка“^[6]. На кораба никога не се вдигна бунт, не се появи ропот. Силва Порту беше справедлив и добре се разбираше с екипажа.

Капитанът при добро настроение, притиснал между кътниците малката луличка с ламаринено капаче, не пропускаше да подчертае роднинските си връзки с Васко да Гама^[7], въпреки че мнозина се съмняваха в това родство. Но и без него Силва Порту си бе спечелил славата на опитен и смел мореплавател, който без лоция^[8] знаеше на

пръсти всички морски пътища, опасни места с подводни рифове и посоката на ветровете, а най-важното, като вълк подушваше приближаващата буря и при най-спокойно море.

В последно време капитанът пътуваше с единствения си син Гонсалви, жив портрет на баща си от младини — едро лице, късоврат, с широки плещи и смели светлозелени котешки очи...

Този път корабът се връщаше с нов човек — осемгодишното негърче Домбо, тъничко като палмова фиданка момче, с черна като базалт кожа и ситни къдрици на главата. Единствено зъбите му бяха бели като вар.

Матросите бяха открили негърчето в мангровия лес край брега. То скитало като диво зверче, хранело се с плодове, спяло в клоните на дърветата. Отначало Домбо се изплашил от белите хора, изпищял и бързо се покатерил на едно дърво. Но Гонсалви го смъкнал и го отнесъл на кораба. По целия път то се мятало, опитвало се да захапе ръката му и да се освободи. Едва когато морякът го пуснал на палубата и го нахранил, Домбо се уверил, че белите хора няма да го убият.

Отначало Домбо бягаше от матросите, скриваше се в някой ъгъл и оттам надничаше уплашено. Само когато Гонсалви се приближаваше и го хващаше за ръка, той доверчиво и покорно тръгваше с него.

Всяка вещ на белите хора учудваше и плашеше негърчето. Много усилия употреби Гонсалви, докато го накара да пипне винчестерката. Домбо разтреперан допря пръста си до приклада и сякаш се изгори от нещо, та отскочи назад. А когато Гонсалви стреля в една акула, негърчето пронизително изпищя, падна по очи и дълго време лежа, без да мръдне.

Постепенно между него и Гонсалви се завърза близка дружба. Домбо се оказа схватлив, сръчен и умен, бързо усвояваше езика на белите.

Едва по-късно Гонсалви можа да научи нещо за живота му. За пръв път Домбо видял бял човек, когато баща му го татуирал. Татуирането ставало, след като седем пъти идвали и си отивали големите дъждове. Хумба-ба — крокодилите, така наричаше Домбо португалските заселници — нахлули в либата^[9], когато се появила на небето първата пълна луна след дъждовете. Те започнали да гърмят с „огнедишащи копия“ и убивали негрите на място. Опожарявали

тръстиковите колиби. Хващали и връзвали със синджири мъжете на племето.

Той сам видял как един бял човек разбил черепа на майка му и тя се простряла на земята. Домбо се спуснал заплакан към нея, но срещу него блеснало дулото на „огнедишащото копие“. Той се изплашил, скрил се зад колибата, пропъзъл в храсталака и потънал в горичката. Заровил се в окапалата шума и надничал оттам. Над селището се издигали големи пламъци. Било светло като ден. Двама бели хванали баща му с ласо като гну^[10], опитали се да го вържат, но той бил силен и повалил единия. Другият бял с един удар в корема го накарал да се превие на две и да се строполи на земята. Тогава го вързали и подкарали, както се кара опитомена антилопа...

Цял месец Домбо отказваше да си служи с приборите и ядеше по туземски — с ръка вадеше мръвките от пръстената паница, а супата изпиваше наведнъж, както бе пил разхладителния сок на кокосовите орехи. Кашата пък гребеше с шепи.

Но това не можеше да продължава повече. Домбо бе от състава на екипажа и Силва Порту заповяда да се храни в каюткомпанията заедно с всички матроси. Гонсалви се зае да го учи на приличие и добри обноски. На обяд той сядаше при негърчето, даваше му лъжица и му показваше как да си служи с нея. Те разговаряха повече с мимики, но се разбираха добре.

Така полека-лека черното момче привикваше с живота на белите хора, опознаваше корабното устройство и с помощта на Гонсалви започна да извършва и полезна работа. Домбо стана новият юнга на кораба.

От своята далечна родина негърчето носеше само кожения набедреник. То ходеше почти голо.

Домбо за пръв път истински се зарадва, когато Гонсалви му подари копие, лък, стрела и туземска маримба^[11], направена от две огънати пръчки, а между тях опъната струна от жилава тропическа трева. Под пръчките висеше една празна кратуна. Той грабна маримбата като нещо родно и скъпо за него, закрепя от радост, заподскача около Гонсалви, шумно пляскайки голите си колене. Оттогава негърчето вече не се разделяше от инструмента, тръстиковия лък и стрелата.

[1] Вахта — стража, караул; време на дежурство. ↑

[2] Реженерадуш — възраждане. ↑

[3] В средата на XIX в. в Португалия управлявали по-умерените партии, поддръжници на конституцията. Но това не било в интереса на дворяните, духовенството и феодалите. Те се групирали около водача на консервативната партия Кошта (Коста) Кабралу и направили преврат. След преврата избухнало въоръжено въстание, наречено Мария да Фонте, което било потушено с голяма жестокост от войската и английския флот. ↑

[4] Барка — кораб с няколко рейови и една вилова мачта. ↑

[5] Юнга — момче-прислужник в кораб. ↑

[6] Корабна котка — плетен камшик за телесни изтезания. ↑

[7] Васко да Гама (1469–1524) — португалски мореплавател, откривател на морския път за Индия. През 1497 г. той се добрал до най-южните точки на Африка. В 1498 г. обиколил нос Добра Надежда и отпътувал за Индия. По-късно (1502–1524) извършил още две пътувания до Индия. ↑

[8] Лоция — описание на моретата и крайбрежията. ↑

[9] Либата — туземско селище. ↑

[10] Гну — животно, което се отличава от коня само по рогата, затова се нарича „лъжлив кон“. ↑

[11] Маримба — еднострунен туземски инструмент. ↑

II

Силва Порту свали далекогледа, почеса се замислено по врата и като накуцваше, слезе от марсовата наблюдателница^[1]. Корабът навлизаше в протока Баб ел Мандеб — Протока на сълзите — както го наричаха моряците. Едва сега той Видя Гонсалви и негърчето до фокмачтата^[2]. Домбо дърпаше струната на своята маримба и пееше някаква туземска песен, а Гонсалви, прегърнал колене, слушаше замислен.

Капитанът постоя един миг, захапал накриво луличката, усмихна се в брадата си и пак закуцука по палубата. Седна на един вързоп корабни въжета и повика Гонсалви. Момъкът пъргаво скочи, отхвърли назад дългата си коса и притича. Силва Порту го посрещна мълчаливо. Изглежда го отдолу нагоре. Гонсалви като че ли бе възмъжал през последните месеци. По лицето му, обрулено от морските ветрове, изпечено от южното слънце, растеше пепеляв, гъст и къдрав мъх. От двете страни стърчаха като остри шипове бакенбардите.

Старецът с мъка събу ботуша си, запретна крачола на болния си крак и отвътре се показва мръсна стара превръзка.

— Я дръж! — подаде той на сина си малко джобно ножче със седефено чиренче. — Режи канапа!

Гонсалви погледна малко учуден баща си. Пред него седеше не оня строг и суров капитан, чийто поглед покоряваше целия екипаж, а друг човек — Силва Порту бащата.

— Оздравя ли раната? — попита Гонсалви.

— Каква й е работата! Оздравява! Но това проклет бинт ме стяга! Пречи ми! Махай го!

Силва Порту смукна от лулата, прижумя и изпъна крака си напред. Гонсалви взе ножчето, клекна на едно коляно и провря пръста си под канапа. Силва Порту леко потрепна.

— Добре, че се отървах само с една раничка в крака! — заговори той. — Спаси ме чужденецът! Сега иде моят ред. Силва Порту трябва да изпълни обещанието си. Да, трябва! Дотук стигнахме благополучно. Скоро ще минем Суец, после два дни престой в Цариград и навлизаме в Черно море!

Гонсалви дигна очи, погледна баща си и поклати глава:

— Но ти забравяш, че там воюват! След нашето заминаване от Родос избухнала Руско-турската война!

Силва Порту не се съгласи.

— Войната е свършила още преди половин година! Така разказвали руските китоловци в Мозамбик! Сорино говорил с тях!

Гонсалви наведе глава и започна да размотава превръзката. Силва Порту отвори капачето на лулата, притъпка тютюна с пръст и се замисли.

Мръкваше. Тъмната броня на морето блестеше като полирана. Над хоризонта затрептя една звезда, после втора, трета... Корабът леко се поклащаше. Вятърът лудуваше в платната. Вълните все по-яростно налитаха върху корпуса и се разбиваха на млечна пяна. Морето сърдито бучеше.

Откъм фокмачтата се обаждаше с тъжен стон маримбата. От време на време се чуваше тънък креслив гласец — пееше Домбо.

[1] Марсова наблюдателница — малка полукръгла площадка. ↑

[2] Фокмачта — първа или предна мачта. ↑

III

Гонсалви се изправи и тъкмо затваряше джобното ножче, внезапен удар раздруса кораба. Момъкът, тласнат неочаквано, падна по гръб. Силва Порту се захлупи върху въжетата, фокмачтата с трясък се събори. Нов удар накара кораба да изтрещи, а мачтите да се разбият. По палубата се разтичаха насам-натам матроси. Дудката^[1] засвири тревога. Гонсалви бързо скочи и в един миг остана като втрещен. Стори му се, че корабът силно се накланя наляво. Из разпокъсаните платна, въжета и пречупени мачти изскочи Домбо.

— Хамба! Хамба!^[2] — смъртно изплашен викаше той. Гонсалви се спусна срещу него.

— Не се бой, приятелю! Тук съм! — заговори той, но нов, още по-силен удар раздруса кораба. Върху двамата връхлетя с бесен рев грамадна вълна. Хванати за ръце, те отскочиха и затичаха към кърмата...

Силва Порту бавно се надигна и потърси ботуша си.

Но както опипваше с ръка в тъмното, изведнъж ухото му долови някакъв необикновен шум. Като че ли силна водна струя под голям напор биеше в ламаринената обковка. Старият моряк трепна като ужилен, огледа се наоколо. Студени тръпки полазиха по гърба му.

— Гонсалви! — изкрещя той.

Никой не се обади. Старецът замълча. Наостри уши и пак заслуша. Някъде вътре в кораба като че ли се изливаше цял поток вода.

— Гонсалви! — със снишен до шепот глас повтори капитанът, но гласът му се удави в тревожния вой на дудката, скърцането, непрестанния тропот по палубата, в звънтежа на някаква желязна верига и бесния рев на вълните.

Силва Порту стоеше наведен и разкрачен. Острият резлив шум сякаш разкъсваше тъпанчетата на ушите му. Ръцете му потрепераха. Той гледаше пред себе си мрачно. Само изостреният му слух долавяше неспирния звънтящ шум, който извираше сякаш от сивото туловище на кораба.

Нещо боботеше, като че ли над кораба бушуваше ураган. Силва Порту стоеше замръзнал, безсилен да се отмести, дори да мигне с очи.

— Силва Порту! Силва Порту! — викаше като обезумял някой и тичаше по палубата с горяща факла.

Тоя глас изкара капитана от обхваналото го вцепенение.

— Сорино! — отзова се той с глух, разтреперан глас.

— Силва Порту, братко мой! — повтори боцманът и безнадеждно размаха ръце, което показваше, че всичко е свършено. — Корабът попадна на подводен риф.

Силва Порту, освободен от кошмарния сън, посрещна боцмана със суров поглед.

— Не хленчи, боцмане! — изрева под носа му той. После махна с ръка, грабна факлата и заповяда: — Да бъдат готови спасителните лодки! — И изтича към командния мостик, като нареждаше: — Без смут! Пипайте бързо! Силва Порту няма да допусне да загине нито един човек от екипажа! Шест души в лодка без багаж!

Боцманът повтаряше заповедите през говорната тръба.

— Не забравяйте Домбо!

Последваха къси отсечени команди. Спокойният уверен глас на капитана изведнъж сякаш промени всичко. Паниката отстъпи място на реда и дисциплината. По палубата се чуваше само тропане на ботуши. Матросите с факли в ръце сръчно и бързо изпълняваха заповедите.

Капитанът беше вече на пост!...

През разкъсаните платна надничаше жълтеникавото кълбо на луната. Пречупените мачти печално стърчаха. Все по-рядко се мяркаха силуетите на матросите. Като че ли факлите една след друга догаряха и угасваха. Силва Порту, блед като мъртвец, стиснал зъби, заровил пръсти в пепелявата си брада, гледаше вторачено как левият борд бавно се свлича. Вътре клокочеше водата. С човешки глас като че ли стенеше корабът. Старият матрос сякаш прислушваше пулса на умиращ човек. Той знаеше вече — връщане няма. Тук ще бъде гробът на неговия славен и стар другар „Реженерадуш“, който вярно му служи цели двадесет години.

Две капчици светнаха в очите му, пропълзяха по бузите му и угаснаха в бръчките...

Бедният капитан! Той нямаше нищо друго освен една десета част от „Реженерадуш“, стария търговски кораб. Какво оставя на едничкия си син, който след малко ще остане кръгъл сирак! Да бяга — не! За него има отдавна амнистия в Португалия, но какво от това?

Лисабонската фирма ще го натовари с дългове и той трябва да плаща. А как ще плати един кораб?... Той познаваше нрава на търговците. Вината за злополуката ще бъде неговата. О, той знаеше, че и „справедливият“ португалски съд ще бъде на страната на богатата фирма!

Не, не било съдено да се прибере в родния Албуфейра, в стария дом на моряците — неговите деди и прадеди. Но и те рядко са умирали на сушата. Той трябваше да сподели тяхната участ.

Силва Порту за втори път се размекна. В очите му блеснаха сълзи. Лулата му падна и разсипа в полумрака купчинка светли искри, но той не се наведе да я вдигне.

Изведнъж си спомни отново за Гонсалви и го повика. По кораба не се мяркаше вече никакъв човек. Водата заливаше палубата. Силва Порту порови във вътрешния си джоб, извади продълговата кадифена торбичка, бръкна с два пръста и се помъчи да напипа нещо. В тоя миг из тъмното изскочиха двама души. Два чифта ръце като клещи го стегнаха и го повлякоха. Той се придърпа, озърна се и позна в двамата мъже — Гонсалви и щурмана.

— Корабът потъва, татко! — като се задъхваше, извика в косматото му ухо момъкът. — Бързай!

Старецът изсумтя, отблъсна щурмана, а в ръцете на мотика останаха парцали от съдраната му дреха. Гонсалви отново се спусна да го хване, но Силва Порту го отблъсна сърдито.

— Не ме пипай, Гонсалви! — строго му извика той. Гласът му трепереше от вълнение. — Аз последен ще напусна кораба! Идете и чакайте в лодката!

— Какво говориш, Порту! — приближи се и щурманът. — На кораба не остана жив човек!

— Всички ли са спасени? — попита капитанът и без да дочака отговор, додаде: — Бягайте в лодката! Аз ще ви настигна!

И после, сякаш да увери сипа си и щурмана, че наистина ще ги настигне, попита:

— Къде е лодката?

Щурманът му посочи наляво, но Силва Порту дори не погледна нататък. Той извика Гонсалви настрана, подаде му кадифената торбичка, извезана с дребни сърмени фигурки, и бавно, с вълнение заговори:

— Вземи това, синко, предай го, ако останеш жив! Все някога ще ти падне път към Черно море! Потърси сина на заточеника! Ти вече знаеш името и града! Предай пръстена!

— А ти? — ужасен го изгледа Гонсалви.

— Аз идвам, но с мен може да се случи нещо! — не се реши да го погледне баща му. — Дръж тая торбичка! Не забравяй пръстена! Бъди жив и здрав!

После прегърна сина си и го целуна. Смелият морски вълк, прочутият Силва, изхълца като задавен... Лошо предчувствие накара Гонсалви да се разтърси от глух плач, зарови лицето си в острата бащина брада, но някой го обхвана през кръста със здрави ръце и го понесе към десния борд. Чак когато се намери в лодката, момъкът разбра — капитанът и щурманът мълчаливо бяха постигнали съгласие — синът да отплува със спасителната лодка, а бащата да остане на кораба.

Гонсалви бавно се изправи, взря се в тъмния силует на кораба и закри очи.

Лодката, под ударите на лопатите, бързо се отдалечи...

Когато отново погледна назад, Гонсалви забеляза един блестящ кръг, в който водата клокочеше. От кораба нямаше никаква следа. Наоколо морето бе окъпано от мека лунна светлина. Беше съвсем светло и тихо.

Старият Силва Порту беше останал верен на суровия матроски закон — капитанът никога не напуска кораба.

Това се случи на 10 септември 1878 година.

[1] Дудка — говорна тръба за предаване заповедите на капитана.

↑

[2] Хамба — обръщение, което на езика на едно африканско племе значи господарю. ↑

ВТОРА ГЛАВА
ГРОБИЩЕТО НА КОРАБИТЕ. СЛУЧАЙНА СРЕЩА.
МАТРОСЪТ И НЕГЪРЧЕТО. ГЕОГРАФЪТ ТЪРСИ
СЛЕДИ. СКАНДАЛЪТ С АНГЛИЧАНИТЕ. ПАВЕЛ
СПАСЯВА НЕПОЗНАТИЯ ПОРТУГАЛЕЦ.

I

По всички правила на навигацията руският китобоен кораб „Севастопол“ бавно се промъкваше през протока Баб ел Мандеб. Той държеше курс север-юг.

Бяха изминали пет години от корабокрушението, при което загина капитан Силва Порту.

На кораба цареше напрегната тишина. През говорната тръба гърмеше само мощният бас на боцмана. Той предаваше късите и строги заповеди на капитан Матросов. Сам капитанът, висок, сух човек, с посивели вежди, стоеше неотстъпно на командния мостик. По навик той усукваше около пръста си малка сребърна верижка. Лицето му бе съсредоточено, устните леко присвити, кафените му очи не мигаха зад роговите очила. Матросът упорито гледаше напред — следеше нещо. Вятърът играеше с двете поясма на рядката му червеникава брада. Само от време на време той рязко извъръщаше глава към боцмана и тогава се чуваше неговият спокоен, малко дрезгав глас:

— Ляво! Още ляво!...

— Лявооо! Още лявооо! — повтаряше с гръмотевичен бас боцманът.

Вахтените матроси стояха по местата си и тихо разговаряха...

С издути платна, с още неизтрита светлогълъбова боя „Севастопол“ сега приличаше на огромен албатрос, размахал широки бели крила. Кривата ивица на сушата, огряна от залязващото слънце, се очертаваше в далечината като тънък ръждив перваз.

Младият географ Павел Балванов, висок, червендалест, с буйна светлоруса коса, сини очи и мек поглед, облегнат на борда, гледаше замислено дългата бяла пътечка, оставена от кораба, тъмната крива черта на сушата, кипналите вълни. И всичко, което се бе случило с него, му се струваше сега съвсем невероятно...

II

Стройният еднорък турчин, силно пристегнат в кръста с жълт кожен колан, с тънки грижливо засукани мустачки, продължително го изглежда с подпухналите си пиянски очи, побутна червения си фес и бавно разтвори паспорта. Втренчи очи в снимката на Павел, после упорито се взря в него.

— Павел Балванов — произнесе замислено турчинът, като че ли се мъчеше да си спомни нещо. — Бал-ва-нов! — повтори той бавно, на срички.

Леко поскубна левия си мустак, примижа хитро и попита на френски:

— По каква работа идвате в Цариград?

— С научна цел! — отвърна Павел също на френски език.

Офицерът попипа празния си ръкав, дълго се колеба, като че ли не се решаваше да допусне ли, или да върне пътника, после с един жест подхвърли паспорта на Балванов и махна с ръка:

— Вървете!

Докато Павел прибираще паспорта си и закопчаваше европейското си сако, едноръкият продължаваше да се взира подозрително в него. В студените му зеленикави очички играеха хитри пламъчета. Пръстите на единствената му ръка нервно шареха по шевовите на широкия му тъмносин брич, обшит с нови кожи на двете колена.

Павел Балванов не го погледна дори. Противен му бе тоя осакатен човек с предателски очи, сложен на това място кой знае за какви заслуги. Той не видя и други две противни лица, които бързо ровеха някакви книжа, премятаха пожълтели портрети и надничаха през квадратното малко прозорче. Може би едноръкият нарочно задържа паспорта на чужденеца, за да даде възможност на другите двама да направят някаква проверка. Но всичко, изглежда, беше напразно.

Това бе първата среща на географа с отоманската власт след Освобождението. Той всъщност не излъга — наистина пътуваше с научна задача, но истинското му намерение бе да се добере до някакви

сведения за баща си — Дончо Балвана, известния революционер от Средногорието, участник в Априлското въстание, заловен, съден и заточен в Диарбекир, а оттам изчезнал безследно.

Павел бе решил да се порови в старите тефтери на затворите, да прескочи до някоя крепост. Другари на баща му, завърнали се от заточение, чували да се говори, че той бил откаран от Диарбекир в Цариград.

Още в България го бяха упътили и към копривщенските абаджии. Някои от тях се бяха върнали в родината си, но много още държаха дюкяни в Цариград.

Някога в Петербург, където бе изпратен от еснафа да се учи, Павел отправи прошение до руския представител в Цариград да се погрижи за издирването на заточеника, но отговорът бе обезкуражителен — от направената справка не бяха открити никакви следи...

Павел вървеше бавно. Любопитно разглеждаше конаците, старите къщи, джамиите с минаретата. Уличката го изведе в митницата Каракьой. Оттук минаваха всички пътници, които пристигаха в Турция. След това той се отби да си почине в едно кафене.

Да поседи половин час на хлад, при чаша турско кафе с каймак, е истинска отмора за всеки пътник в такъв горещ ден.

Кафенето се оказа почти празно. На една разкривена маса възбудено спореха двама чужденци. Навярно бяха търговци, защото спорът се въртеше около сделка със скъпи персийски килими. Ако се съди по езика им, те бяха французи. Без да ще, Павел чу част от разговора и се усмихна, но като забелязаха това, чужденците си смигнаха и продължиха да спорят на португалски. Макар да знаеше сравнително добре и португалски език, защото в Русия бе живял с двама португалски емигранти, Павел се премести на друга маса.

Кафенето бе ниско и схлупено, с окаден таван. В дъното имаше вехт тезгях, върху който блестяха бели порцеланови филджани, кафеничета, бакърени подноси, голям самовар, а зад тях надничаше беззъбо старче с остри миши уши.

През малкото прозорче се промушваше крадливо снопче слънчеви лъчи, които описваха светъл кръг на отсрещната стена. В слънчевия кръг горяха меките топли тонове на голям персийски килим, окачен на стената. До него висяха старомодни, оплюти от мухите

картини с посивели рамки, в ъглите с паяжини. Две квадратни огледала в стари бронзови рамки допълваха украсата на кафенето.

Масите, столовете, тезгяхът, прогнилият под, всичко бе старо, овехтяло, потъмняло от времето като своя стопанин Шериф ага.

Двама старци с червени фесове и дълги сиви бради седяха по турски и пушеха мълчаливо наргилета. При всяко дърпане водата шумно бълбукаше. Те разсеяно гледаха пред себе си. Дори когато Павел влезе и седна на масата срещу тях, старците не го погледнаха, а продължиха да пушат. Само белият котарак, който дремеше край тях, отвори едното си зелено око, после другото и отново примижа сънено и запреде с невидимо вретено.

Чужденците на два пъти викаха съдържателя на кафенето. Шериф ага подскачаше пъргаво зад тезгяха, слагаше ръка зад ухото си да чуе по-добре поръчките на клиентите, после бързо ситнеше между масите. Павел гледаше това нисичко, прегърбено старче с топчесто голобrado, сбръчкано лице и му се струваше, че то не върви, а леко плува по скърцащия под.

Павел си поръча кафе. Старецът го донесе в потъмнял сребърен поднос. Остави го и бързо се прибра зад тезгяха. Тъкмо в тоя миг вратата шумно се отвори. Влязоха двама души. Напред вървеше късоврат, нисък, но пълен матрос с бакенбарди, а след него подтичваше полуголо, тъничко, но височко негърче с обици от малки бели раковини. Черната му кожа лъщеше като намазана с гъсто прегоряло масло.

Човекът с бакенбардите носеше униформа на матрос от португалския търговски флот. Той се спря по средата на кафенето, поразкрачи се, небрежно огледа наоколо, като че ли търсеше някого. Чак когато край самовара шавна плешивата глава на съдържателя, той го повика:

— Шериф ага, гел бурда!^[1]

Старчето притича, като правеше дълбоки теманета^[2] и разперваше късичките си ръце като малки крилца. Португалецът се наведе и зашушна нещо в ухото му. Шериф ага слушаше и одобрително поклащаше глава.

Негърчето любопитно разглеждаше лъскавия самовар, наргилетата на двамата старци и водата, която шумно бълбукаше от чибуците. Оттам премести погледа си на чужденците, на белия

котарак, който също следеше странныя посетител със зеленикавите си очи. След това, като се клатеше по туземски, то се поразходи из кафенето, спря се при препарирания сокол, поглади с черната си ръка килима, отмести се и случайно се срещна лице в лице със същото такова негърче. Черното момче трепна изненадано, по лицето му се изписа внезапен страх, озърна се и потърси с очи матроса, но разбра, че в огледалото е отразено самото то и дълго учудено се разглежда, после бързо отстъпи, защото забеляза географа, който го следеше и дори му се усмихваше. Негърчето извърна глава, също го погледна, после пак продължи да крачи из кафенето. Всичко сякаш в това схлупено дюкянче му се виждаше странно и чудновато.

Матросът, изглежда, бе свършил разговора си, защото Шериф ага сложи ръка на сърцето си и отново направи поклон. Португалецът махна с широката си като меч лапа ръка, после бързо се извърна и излезе. Негърчето изтича след него. Павел погледна разсеяно след тях, допи кафето си, остави един грош и също излезе. А когато закрачи по улицата, вече беше забравил за двамата посетители.

В този момент дори не му минаваше и през ум, че ще ги срещне втори път и тази среща ще бъде съдбоносна за него...

[1] Гел бурда — ела тука. ↑

[2] Темане — поклон. ↑

III

Цяла седмица Павел Балванов се рови в тефтерите на конаците, обръща книгите на старите затвори в Еди-Куле, лута се в съдебните архиви, но никъде нищо не откри за баща си.

Най-сетне отново се обърна с просба до руския консул да се заеме по дипломатически път с издирването на баща му.

Мина цяла седмица. Балванов продължаваше усилено да търси. Излизаше рано, връщаше се по тъмно.

Една вечер, още не бе мръкнало добре, пред вратата на стаята си в хана се сблъска с млад напет казак, висок, с пристегната в кръста рубашка, с лъскави ботуши и кривнат казашки калпак, под който стърчеше по момчешки рус кичур коса.

— Прашу, извините, милостиви государь! — чу в полумрака Павел.

Обърна се и срещна засмяното лице на казака.

— Извините, прашу вас! — повтори казакът, бръкна в джоба на брича си и извади запечатан плик. Даде му го, отстъпи назад и зачака търпеливо. Павел отвори плика с треперещи пръсти и зачете записката, написана с едър, четлив почерк лично от консула. Той му съобщаваше, че от направената справка наистина Дончо Балвана е върнат в Цариград през 1878 година, но в книжката срещу името му е отбелязано — „отписан“...

Разделиха се. Павел се прибра в стаята си. Пак погледна записката и се замисли... Не, той не губеше надежда — ще надникне и в прочутия Бал Капан хан, някогашното средище на българския еснаф в Цариград.

На другия ден Балванов дълго се лута из стария Стамбул близо до пристанището на Златния рог, докато намери хана. Влезе през тежка желязна врата, която продължително дрезгаво изскърца. Пред погледа му се изправи грамадна двуетажна старинна постройка, покрита с дебела ръждясала ламарина, която сякаш беше хванала тъмнокафява плесен — истински кервансарай^[1].

Лъхна го мирис на влага, на гнило дърво и кафе.

Павел се спря, обхванат от вълнение. Той обходи с поглед старото „консулато“ на българите, както са наричали Бал Капан хан някога. На вратата стоеше верният пазач на хана, който вечер затваря, а сутрин отваря с голям колкото един лакът ключ хана.

Всичко стоеше непокътнато, така както го описваха някога копривщенските абаджии. Четвъртитото здание приличаше на стара крепост със зелениясали камъни и посивели стени. Околовръст на долния етаж се редяха малките полутъмни и влажни дюкянчета със затворени врати и спуснати кепенци. Голяма каменна стълба водеше за втория сводест етаж, където са били канторите на занаятчиите и търговците. Дълъг чардак опасваше цялата сграда. Всяка кантора някога се е затваряла с желязна врата, а навътре под кръгъл свод като кубе е била стаичката за спане.

Павел вървеше по калдъръма и в тишината стъпките му звънливо кънтяха. Той си припомни с подробности всички събития, свързани с това историческо място. Потърси с очи стаичката, където е живял книжовникът Иван Богоров. Някъде на края е била килийката, където е било взето решение за схизмата. Ето в тези кантори отначало боязливо са влизали калоферци с прости бозави абички и потури, а след време са седели важно, облечени във френски дрехи и колосани яки.

Срещу хана, на улица Таха кале 10, е била книжарницата на българското печатно дружество „Промисление“, а по-нататък се е намирала печатницата, в която се е печатал в. „Македония“ на П. Р. Славейков. А някъде в тези запустели стаи с изкривени и проядени от мухъл черчевата е била открита през 1849 година българската печатница на Иван Богоров.

Тук са се срещали революционери, дошли от всички краища на България. Някои са идвали под чуждо име, предлагали аби, шаяци, гайтани, котленски черги и чипровски килими, а през нощта в мрачните стаи на хана и при мъждукащата светлина на лоените свещи са правели смели заговори, подготвяли въстания срещу отоманската власт.

Сега това старо бунтовническо гнездо глъхнеше в пустош и потискаща тишина. Само няколко врабчета се боричкаха на плочите, чуруликаха звънливо, подскачаха, но и те изхвърчаха на сива купчинка и потъваха някъде.

Слънцето беше на залез. В двора лягаше сянката на сградата. От широката ламаринена стряха на златни потоци шуртеше мека светлина, която пламтеше по гладкия калдъръм.

Някъде изскърца врата. Павел трепна. След малко откъм дъното на двора се зададе дрипав, прегърбен старец с дълга сива брада като къделя. Той несигурно ситнеше с болните си крака, втренчено се взираше с късогледите си сълзливи очички.

С дрипите, които висяха от него, с хлътналото си сбръчкано лице старецът не се различаваше от просяците в Пера, Топ хане и Аксарай, дошли чак от Анадола в Стамбул за парче хляб.

— Какво ви води в хана, ефендим^[2]? — попита с тънък гласец той. — Кого търсите?

— Кого търся? Хм, когото намеря! — отвърна Балванов. — Ти откога си в този хан?

— От много години, ефендим!

Павел попита за баща си, но старият турчин не можа да си спомни нищо. Името като че ли бе чувал, но в отслабналата му памет нищо друго не бе останало. На няколко пъти слага показалеца на челото си, повтаря името, а накрая поклати глава:

— Оглупах вече, чоджум^[3]! Остави ме мен! Я по-добре иди при Халил ага!

— Кой е този Халил ага? — попита Балванов.

— Съдържател на кафене във Валиде хан. Знае той, много знае, ефендим! Намери Халил. Аллах е запазил паметта му! Много свят познава агата!

Павел пусна в черната като брястова кора ръка на стареца един грош и бързо се запъти към изхода.

Дрипавият човек сложи костеливата си ръка на сърцето, премига със сълзливите си очички и безшумно като сянка изчезна зад лозниците.

[1] Кервансарай — място, където са отсядали кервани от коне, мулета и камили, натоварени със стока. ↑

[2] Ефендим — господине. ↑

[3] Чоджум — момче. ↑

IV

Павел намери голямата желязна врата на Валиде хан заключена. С високите си дувари, сиви каменни стени и вътрешни постройките този хан приличаше на стара крепост. Павел мина край високия зид и откри една малка странична врата, през която се промушваха посетителите. Той се провря през вратичката, пристъпи две крачки и учуден зараглежда вътрешността на хана. Старият търговски капан^[1] приличаше на четириъгълник и от всеки ъгъл за втория етаж водеше широка каменна стълба с издълбани от времето стъпала. Ханът-крепост, макар и построен още във византийско време, все още бе запазен, но от всеки ъгъл лъхаше на старо и гнило. Старинните оригинални навеси, кафези, бараките и дюкянчетата издаваха дъх на плесен и проядено от червеи дърво.

Входът представляваше малка уличка от двете страни с дюкянчета, бакалници, кафенета и складове с непотребна хартия. В средата на широкия вътрешен двор стърчеше джамия, а наоколо се редяха пак дюкянчета и кафенета.

Бързо се мръкваше. Вечерта наливаше в тесния бордей лилав здрач. През страничното прозорче се промъкваше бледожълта светлина. Наблизо мъждукаше стар ръждив фенер. Из полуздрача се появяваха и бързо изчезваха странни фигури на хора, покрити с парцали. Отвътре се носеше глъчка. Някой крещеше. По тесния калдъръм се търкаляха дрипави бездомници. В тъмните ъгли стенеха просяци и протягаха ръце. Отвън долитаха шум и крясъци. Навярно гладни тълпи се връщаха недоволни от пристанището, където са очаквали цял ден пристигането на чуждестранни яхти, за да спечелят някой грош за парче хляб.

Павел тръгна по уличката, но близо до фенера се сблъска с двама чужденци. Те стояха разкراчени, препречили пътя. На бледата светлина личаха златните им монокли, бастуните с никелирани дръжки. На ръцете им лъщяха пръстени със скъпи диаманти. Говореха английски. По всичко личеше, че са богати англичани.

Павел се спря и загледа любопитно двамата чужденци. Той и без това чакаше да мине някой, за да попита за Халил ага. Англичаните си

разменяха по някоя дума, лениво се прозяваха и разкриваха цели челюсти със златни зъби. Малко настрани седяха персийци.

Женски писък долетя из тъмната уличка. Персийците наскачаха разтревожени. Англичаните си смигнаха лукаво. В това време из полумрака се появи кривоглед човек, цял обрасъл в четина, с лъскави очи. Той насила влачеше след себе си млада разчорлена девойка с мургаво красиво лице, големи светли очи и черни като смола коси, разпилени по раменете ѝ.

— Ох, Юсуф, пусни ме! Ой, аллах! — пищеше девойката и правеше отчаяни усилия да се отскубне от ръцете му.

Но кривогледият като че ли не я чуваше. Когато стигнаха на няколко крачки от англичаните, той жестоко я дръпна, изкряска и замахна с юмрук, после се усмихна угоднически на двамата, приближи се до тях и заговори нещо тихо, като сърдито скърцаше със зъби на девойката, която се мятеше в краката му.

Англичаните, изглежда, бяха чакали тъкмо, тоя човек. Те се озърнаха предпазливо, приведоха се и отблизо погледнаха лицето на девойката. По-високият, с продълговато, гладко избръснато лице, по което личаха петна от пудра, се усмихна.

— Стока добра! — каза на развален турски език той. — Бива за яхта! Какво ще кажеш, Джон? — обърна се той и смигна на другаря си

— нисичък, с лунички по лицето човек.

— Превъзходно готвачка! — потвърди той.

Девојката се придърпа уплашено, но коравосърдечният турчин ѝ изви ръката и тя тихо изплака.

Павел побледня. По лицето му се появиха морави кръгове. Ръцете му се свиха в юмруци. Той пристъпи към англичаните, които бездушно се пазаряха като търговци на добитък, прониза с поглед кривогледия, който описваше на турски език изкуството на заварената си дъщеря да готви вкусни ориенталски ястия. Но англичаните явно не се интересуваха от това дали момичето може да готви, или не. От похотливите им погледи ясно личеше, че те имаха намерение да се гаврят с нея...

— При нас на яхта добре, много добре! Музика, песни, хубаво живот! — почуквайки с бастунчето си, говореше високият англичанин.

Изведнъж в паметта на Павел оживяха картини от робството. Той си спомни разюзданите и извратени турски бейове, които нахлуваха като глутница вълци в селата и оскверняваха чистите български къщи.

И ето той се сблъска с подобна сцена сега в Цариград. От сърцето му сякаш захапа кръв.

Павел пристъпи напред и застана между двамата чужденци. До неговата едра фигура, приличаща на балкански дъб, някак жалко стърчаха мършавите англичани. С един замах той ги отхвърли настрана. В тоя миг видя как някакъв здравеняк-матрос, изскочи из тъмната уличка.

Тълпата закрепця възбудено. Някои се заканваха на кривогледия турчин. Матросът се приближи до него и го стрелна с черните си очи, лицето му се изкриви от гняв, дигна юмрук като оловна топка, чу се тъп удар, турчинът политна и се просна пред вратата на схлупеното дюкянче. Девојката изви гъвкавото си тяло, плъзна се като сянка край дувара и изчезна в мрачината.

— Заслужава мерзавецът!

— Добре го храсна! — чуха се одобрителни гласове.

Матросът се обърна. Павел видя суровото му, изпечено като тухла лице.

Из страничните дюкянчета изскочиха разтревожени хора. Дигна се глъчка и шум. Притичаха с викове, закрепцяха възбудено. Двамата англичани се бяха измъкнали като крадци. Някъде бе изчезнал и

матросът. На плочите лежеше и тихо стенеше кривогледият турчин. Около него се трупаха любопитни хора.

От минарето на джамията един ходжа запя с проточен хрипкав глас. Накрая изплака и с две ръце посочи небето. Богат персиец със златен ланец на гърдите направи дълбок поклон и чукна главата си о калдъръма.

[1] Капан — закрит пазар, странноприемница. ↑

V

Случва се понякога един и същ човек да се изпречва на пътя ти много пъти. Такъв човек за Балванов беше матросът с бакенбардите. Той не очакваше да го срещне втори път. Малко ли кораби спират в Цариград и екипажът се пръска из града. Почти във всяка кръчма и кафене сноват чужди моряци. Те шумно нахлуват, говорят високо, пеят свои песни.

От тези хора лъха солената влага на моретата, те носят дъха на далечни страни. Лицата им са хванали загар и имат цвят на потъмняла мед. Всички са някак различни от хората на сушата: открити, смели, мъжествено посрещали много пъти бесни урагани, които са подхвърляли корабите като черупки, разбивали са на трески мачтите...

Павел влезе в кафенето през ниска разкривена врата. Стари фенери с пожълтели и оплоти от мухи абажури пръскаха бледа светлина. Под опушения таван висяха мрежи от синкав дим, през които едва проникваше светлината. При всяко отваряне на вратата синята паяжина на дима се залюляваше и разкъсваше.

Вътре гъмжеше от народ.

Група чужденци пушеха с големи лули, крещяха и биеха по масата с юмруци. Павел ги позна по езика — бяха унгарци. Друга маса бяха заели руски матроси, събрани от всички пътища на голямата страна. По чертите на лицето, по цвета и цепките на очите, по скулите и акцента им личеше, че между тях имаше и татари, и беларуси, и казаци, и украинци. Техните гласове сякаш парнаха сърцето на географа. Той забърза развълнуван към масата им.

— Братушка! — посрещнаха го радостно моряците.

— Здравствуй, здравствуй! — протегнаха се няколко чифта ръце.

Един нисичък засмян човек с бели кичури коса и остра брадичка скочи, подаде стол на Павел и приятелски го прегърна. Младият географ изведнъж се намери между свои. Във всеки жест, усмивка и поглед почувства приятелите. Той мислено сравни тези волни и незлобливи хора със студените лица на богатите англичани. Взе поднесената му табакера, сви си цигара и запуши. Поговориха минута-две, посмяха се, потупаха се приятелски. Стана му леко и приятно.

Попита един възрастен голобрад руснак за Халил ага. Матросът с брадичката отново пъргаво подскочи и посочи към дъното на тезгяха. Малко встрани от него, в полуздрача, седеше, кръстосал крака, един белобрад турчин със скъп сияхлък^[1], с блестяща златна верижка на гърдите и броеница в ръце. Халил ага с невъзмутимо спокойствие пушеше наргилето си и пускаше кълба дим. При всяко поклащане златната верижка блясваше на светлината, сякаш върху гърдите на Халил ага пламваха искри.

Павел вече се промъкваше между масите, когато едно момче с червен фес и престилка бързо дотича отнякъде и уплашено зашепна нещо в ухото на белобрадия турчин. Старецът трепна разтревожен, изблеци от ужас очи и изтърва наргилето. Скочи и напъха верижката на часовника в сияхлъка си.

В същия миг вратата на кафенето с трясък се отвори и прозорците иззвънтяха.

— Кюлямбейовци^[2]! — уплашено изкрещя някой.

В кафенето вече нахлуваха някакви подозрителни хора в черни дрехи, с широки панталони, отворени жилетки и ярки копринени шалове.

Те се опряха за миг, огледаха със свирепи погледи масите. В това време влезе с превързана глава кривогледият турчин, който предлагаше хубавата туркия. Павел помисли, че преследват него и настръхна. Спря се и ги проследи с очи. Ръката му бързо попипа грапавата дръжка на револвера.

Но кюлямбейовците навярно търсеха друг. В кафенето бе настъпила напрегната, тягостна тишина. Но не бе за дълго. Хората с черните дрехи, изглежда, откриха човека, когото така настойчиво търсеха. Един от тях го посочи с ръка, извика нещо и цялата група се спусна към дъното.

После всичко стана светкавично бързо. Някой събори на пода порцеланов сервиз, иззвънтяха разбити чаши. Това като че ли бе сигнал за започване на жестока разправа.

Павел не бе успял да се помръдне, когато към тавана полетяха столове, събаряха се маси, падаха и се разбиваха картини в рамки със стъкла. Един фенер падна. Замириса на газ... Викове, пиянски псувни, пронизителен рев и шум изпълниха кафенето. Затъркаля се кълбо от озверени хора, които се бяха вкопчили един в друг.

Павел, пребледнял, заднишком отстъпваше към вратата и зорко следеше няколко души, които се биеха на две крачки от него. Изтрещя изстрел. Стъклата на прозорците се разбиха над самата му глава.

Опърлен от неочакван удар в ухото, Павел се обърна и срещна зверските очи на висок кюлямбей с пъпчиво лице. Още преди да се опомни, той го тласна назад и Павел политна, но само приклезна, съвзе се, подскочи и един юмрук в лицето накара турчина да се олюлее, да притисне с две шепи разбития си нос, после да потрепери и да се свлече на пода.

Павел го погледна за миг, но почувства върху себе си остър поглед и рязко се обърна. Не се бе излъгал — следеше го друг кюлямбей с воднисти очи и като че ли избираше място да го удари с вдигнатия стол. Павел ловко отскочи, отбягна удара и с един ритник в слабините го търкулна на земята.

Още два изстрела изтрещяха. Един куршум рикошира и зловещо изсвири край самото ухо на географа. Пред очите му блесна студеното острие на голям нож. Ножа държеше турчин, среден на ръст, с черно циганско лице и кървясали очи. Павел бързо съобрази — кюлямбеят искаше да си очисти пътя, за да удари в гърба един нисичък, но набит широкоплещест матрос. Матросът притискаше в здравите си ръце като в клещи някакъв кокалест човек, който скърцаше със зъби и се мъчеше да се отскубне. В един миг матросът го отхвърли и както се беше обърнал в профил, Павел откри в него португалеца с бакенбардите. Кюлямбеят с ножа изчакваше удобен момент, за да му нанесе удара. Но Балванов го изпревари и с един замах на юмрука си сякаш му пречупи ръката. Ножът хвъркна във въздуха. Втори удар накара турчина да зарови глава под масата. Матросът с бакенбардите рязко се обърна и погледна с благодарни очи Павел... После всичко сякаш се завъртя в бясна вихрушка...

[1] Силяхлък — кожен пояс, в който турците държат кесии с пари, тютюн, лули и оръжие. ↑

[2] Кюлямбейовци — необуздани банди от буйни, свирепи и отмъстителни турци, които постепенно създали цяла терористична организация. Смятали се за покровители на една част от населението. Намесата им в споровете завършвала винаги с кървави скандали. Често дори властта прибегвала до тяхна помощ за въдворяване на реда.

След революцията на младотурците, водени от Кемал Ататюрк, организацията на кюлямбейовците била разтурена. ↑

VI

Как попаднаха при дервишката къща, кацнала на склона Кесим паша, обърната към Златния рог, географът и матросът с бакенбардите сами не знаеха. Под фенера те се вгледаха един в друг и си стиснаха ръцете. Лицето на матроса все още беше бледо, устните му потреперваха, а от челото му се стичаше струйка кръв.

— Благодаря ви, сър! — каза той на английски. — Вие ме спасихте от един бандит! Ех, каква свинщина е тая държава!

— Говорете на своя език! — прекъсна го Павел на португалски. — Смятам, че по-добре ще се разберем! Личи, че сте португалец!

Матросът го изгледа смаян. Хвана ръката му.

— Нима и вие сте португалец? — попита той задъхано.

— Не, но по-добре си служа с португалски.

— Руснак? — погледна го матросът въпросително.

— Не, българин!

— Професия? Търговец?

— О, не, географ!

Португалецът отстъпи крачка и развеселен предложи:

— Да се запознаем! Щурман Гонсалви, син на капитан Силва Порту, родом от Албуфейра! Собствено аз съм роден на кораба „Реженерадуш“, вечна му памет!

— Потънал? — въпросително го погледна Балванов и в полуздрача зърна тъжните му очи. — А родителите ви?

Гонсалви замълча, смукна дълбоко дим и добави:

— Кръгъл сирак съм! Баща ми загина с кораба, а майка ми през време на чумата.

После изведнъж се вгледа в лицето на географа, като че ли търсеше някакъв познат белег, и замислено каза:

— Каква случайност, географе! Един българин някога спаси и моя баща!

Балванов нямаше желание да го разпитва. Малко ли българи скитат по света. Нищо чудно, че някой е помогнал на баща му.

Тръгнаха към брега на Босфора. Небето бе дълбоко, чисто и тъмносиньо, посипано от светлите искри на звездите. Далече напред

блещукаха осветени прозорци. Те също приличаха на звезди, изронени от небесния купол.

Напред лъсна светла ивица. Появ хлад и донесе солена морска влага. Чуваше се съненото попляскване на вода.

— Морето е близо! — каза Гонсалви. — Ако не сме сбъркали пътя, приближаваме залива! Там е корабът!

— Собственик ли сте? — попита Павел.

Гонсалви се изсмя.

— Какво говорите? Аз и собственост на кораб! Наемен матрос, частица от екипажа, слуга на богата фирма!

После разкърши рамене. Запаля нова цигара, направи няколко крачки и замислено добави:

— Никак не ламтя за собствен кораб! Наистина той е цяло състояние! Но състояние съвсем несигурно! Постоянно виси над бездната! Появи се буря, удари се в подводен риф и отиде! Все пак аз съм богат! Вие ще се уверите!

Павел погледна матроса с бакенбардите.

„Чудак!“ — помисли си той и добави гласно:

— Всеки има свое богатство! Аз например съм богат с научния си труд!

— Нима имате вече научен труд? — учудено се спря Гонсалви.
— Та вие сте съвсем млад човек!

— Млад? На моите години много хора са станали откриватели! На тази възраст нашият поет Ботев написа прекрасни стихотворения! Но вие не го познавате! Не съм съвсем млад, драги Гонсалви!

Наближаваха брега. Все по-ясно се чуваше глухият шум на прибоя. Над минаретата надничаше златният сърп на луната.

Стана по-светло.

— Закъде пътува корабът? — попита Павел.

— Курсът ни обикновено е Индия-Европа! Но този път отиваме в Русия за кожи.

Долу по пясъка край самата вода вървяха група моряци. Скоро ветрецът донесе бодрата моряшка песен.

В ялната звездна нощ под светлината на пълната луна Цариград, със своите стотици минарета, приличаше на огромен параход, спрял край трите морски ръкава. Заливът като че ли беше посипан с оранжев скреж. Калдъръмената уличка се спущаше стръмно към морето. До

самия бряг се тълпеше цяла флотилия от рибарски лодки. Вълнението леко ги поклащаше. Гонсалви притегли една, стъпи в нея и отрязва въжето, с което бе прикачена за един кол на брега. В лодката скочи и Павел. Няколко удара на греблата и лодката като риба отскочи напред и заплава. Назад се проточи тънка сребърна опашка.

VII

Корабът „Каталония“ с отпуснати платна дремеше в пристанището. Не се виждаше никаква светлина. Не се чуваше никакъв шум и говор по палубата. Екипажът спеше. Вълните едва поклащаха кораба. До него бе закотвен английски клипер. Вляво се очертаваше сивото туловище на миноносец. Един пътнически кораб бе спрял между цяла ескадра от влекачи и шлепове.

Гонсалви докара лодката до корпуса на „Каталония“, хлъзна я като по пързалка и спря до въжената стълба.

— Сега сме у дома! — засмя се той и покани с жест географа да се изкачи.

На палубата цареше тишина. Не се мяркаше жив човек. Но ето че някакви бързи стъпки преминаха наблизо. След миг само се открии силует на човек.

— Хамба Гонсалви! Господарю! Жив ли си? — с плачлив глас извика едно момче и притича.

Едва сега Павел видя същото негърче, което преди няколко дни бе влязло с Гонсалви в кафенето на Шериф ага.

Гонсалви отначало сви учудено рамене, но като срещна уплашените му очи, разсмя се гръмко.

— Домбо, приятелю! Ти какво си помисли?

Полуголото мургаво момче доверчиво го погледна. Устните му се свиваха и потреперваха. В очите му блестяха сълзи. То стоя така миг-два, па изведнаж радостно подскочи, плеска се по коленете, после по голите гърди и се усмихна:

— Хамба! Аз търсил, търсил, навсякъде търсил — не намерил Гонсалви! Не намерил! — повтори то на развален португалски език.

— Ето ме, приятелю! Жив и здрав! — разпери ръце Гонсалви и пак се засмя.

Домбо се задъхваше от вълнение. Радостта му, че се е завърнал Гонсалви, го караше да се смее, да въздиша, а очите му да плуват в щастливи сълзи. Той изви глава, погледна под око стария матрос, като че ли искаше да се увери, че не се лъже. Лицето му като че ли стана

още по-черно, маслиненочерно, и единствено блестяха срещу луната едрите му бели зъби.

— Защо се тревожиш, Домбо? — попита Гонсалви и го потупа ласкаво по рамото.

Негърчето смутено премига.

— Сорино казал: „Твой господар убит!“

— Сорино? — учудено дигна рамене матросът. — Той отде знае? Ах, тоя морж! Е, какво?

— И аз плакал, плакал! Не виждам вече хамба! Какво правя сам?

Домбо подигна очи. Гонсалви сумтеше, мляскаше и се заканваше на някой си Сорино, който така жестоко бе излъгал неговия малък приятел.

— Аз ще му ударя един юмрук в муцуната! Лъжец безподобен!

После хвана Домба за раменете и се обърна към Балванов:

— Да ви представя моя приятел — Домбо! Прекрасен момък, чиста душа! Пъргав и изпълнителен юнга! Добър работник, привързан към мен като към баща! Да, той няма баща! По-точно има, но насила са го отвели на работа в плантациите! С Домбо имаме еднаква участ — бездомници! Корабът ни е единствен подслон!

Домбо не се ръкува, а по туземски прие поздрава на Павел: два пъти се потупа по голите колене, после по гърдите.

— А сега да вървим в каютата! — с жест покани своя гост Гонсалви.

Домбо изтича напред. Стълбата заскърца. Хлопна се врата.

Гонсалви крачеше бавно, тържествено, като човек, който развежда гости в своята собствена къща. Той размахваше големите си ръце и говореше басово:

— Вие сте в неутрална зона! Тук е море, което принадлежи на всички! Съжалявам, че не мога да ви предложа нещо повече! В хана няма да ви дадат мира гладните цариградски дървеници! Има ги на цели пълчища! На кораба е по-уютно и по-чисто! Все пак аз няма да забравя вашата услуга! Ще ви се отплатя, макар и скромно!

— Защо говорите така, Гонсалви? Аз изпълних един човешки дълг! Обидно е да чакам отплата! Ето че станахме приятели! Ще се срещнем пак!

Гонсалви махна с ръка:

— Не е нужна скромност! На вас дължа живота си!

— Хайде да говорим за друго! — прекъсна го стеснено Павел.

Луната се скри зад малко тъмно облаче. Облачето затрепка със златисти крилца. Огънят на цигарата светна и пръсна искри в полуздрача. Морето все така глухо стенеше. Някакъв параход пореше водите на Босфора. В полуздрача сивото му туловище приличаше на огромна акула с дълга люспеста опашка.

Негърчето отново изскочи, притича, все така пъргаво и леко, удари се по коляното и попита:

— Какво заповяда хамба Гонсалви? Вечеря?

— Аз вечерях и пих турско кафе, но се погрижи за нашия скъп гост! Няма да го оставим гладен я?

Като каза това, Гонсалви посочи географа.

— Не, благодаря, и аз вечерях! — отвърна той.

— Тогава? — въпросително го погледна матросът.

Павел сви рамене. Домбо не дочака отговор.

— Какво да донеса, хамба — вино, ром, вадка? — изреждаше той нетърпеливо, като гледаше Гонсалви, готов за една секунда да изпълни всяко желание на своя бял господар.

Гонсалви се засмя, закани му се с пръст и го поправи:

— Не вадка, а водка!

— Вод-ка! — на срички повтори негърчето.

— Водка ли? Това е руско питие! — намеси се Павел. — Как е попаднала на кораба?

Гонсалви го погледна и с гордост отвърна:

— Излязохме победители от едно сражение и взехме няколко бутилчици! Ние им казваме „китоловки“! Тогава русите малко пострадаха! Но нищо!

Павел трепна и се спря.

— Не ви разбирам, матросе. Обяснете! Какво значи това — сражение? — присви той очи и загледа сърдито португалеца. — Воювали сте с руски китоловци?

Разбрал недоразумението, Гонсалви се засмя.

— О, не! — отвърна той и дружески потупа географа по рамото. — Бяхме настигнати от буря! Пострада корабът „Севастопол“. Ние се притекохме на помощ на русите. От тогава ни свързва сърдечна матроска дружба! Славни момчета са тия руснаци! Понякога се

срещаме и разменяме ром срещу водка! А вече имаме и търговска сделка!

Павел хвърли цигарата и я стъпка, махна с ръка, като да отпъждаше лошата мисъл от главата си.

— Да, да, славни хора! — бавно, замислено повтори той. В думите му прозвуча гордост.

Гонсалви кимна с глава.

Откъм каютите се чу скърцане на врата, някой се прокашля, звънко отекнаха в нощта ударите на градския часовник.

Гонсалви и Павел поговориха още малко и се отправиха към каютата.

ТРЕТА ГЛАВА

КАЮТАТА НА ЩУРМАНА. ИЗТОЧЕН МУЗЕЙ. СРЕБЪРНИЯТ ПРЪСТЕН С ЛЪВЧЕТО. РАЗКАЗЪТ НА ГОНСАЛВИ. ТАЙНАТА ОТКРИТА.

I

Едва когато седна пред кръгла масичка с цветя, Павел разгледа малката каюта отгоре с голям люк, украсена с розетки. От картите, далекогледа, компаса, хронометъра, навигационните прибори стана ясно, че непознатият португалски матрос — Гонсалви Силва Порту — е щурман на баркетината „Каталония“.

Каютата на щурмана бе рядък източен музей. По специално изработени полички блестяха подредени скулптурки от слонова кост, по стените бяха окачени туземски народни инструменти: маримба, тръстикова флейта, бамбукова свирка; не липсваха и първобитни оръжия: лък, стрела, копие. До тях бе поставено скъпо персийско килимче. На малка масичка лъщеше на бледосинята светлина, добре закрепена, порцеланова китайска ваза, а до нея японски сервиз със стилизирани човешки фигури. Какво ли нямаше тук? Голям книжен фенер с бамбукова дръжка и японски чадър, китайски пръчици за

ядене и плетена жълта малайска рогозка. На един железен сандък цъкаше китайски часовник.

Гонсалви се намести на своя стол, завинтен за пода, плетен от тръстика, с тънки бамбукови крака. На масата бе сложена вече бутилка водка, две чашки, блюдо с маслини, сушени чирози, печени раци и отворена кутия сардела. Негърчето със скръстени на гърдите ръце смирено стоеше в ъгъла.

Гонсалви стана, с тържествен жест дигна чашата и извика:

— Да пием, географе!

Притвори лявото си око, апетитно помляска, после наведнъж изля безцветната течност в гърлото си.

Домбо сдържано се усмихна и показа белите си зъби. Той познаваше добре ненаситния търбух на щурмана, в който неведнъж се бяха изливали огромни количества ром, стипчиво вино и уиски. Гонсалви мляскаше по навик. След третата чаша той се обърна към негърчето:

— Къде е твоята чаша, приятелю?

— Аз не искам пия! Боли глава! Ой, много боли! — отвърна стеснително Домбо.

— Боли те главата! — тихо повтори Гонсалви. — Виж, това не е добре! Ще трябва да я излекуваме! — загрижено добави той. Бръкна в джоба си, извади пликче и му подаде едно бяло хапче. — Вземи хапчето и го глътни!

Негърчето взе хапчето, а когато Гонсалви надигна четвъртата чашка, то се обърна с гръб, помириша го и го скри в джобчето на туземския си набедреник. Гонсалви пиеше жадно и с вълчи апетит опустошаваше рибата. Лицето му скоро пламна в руменина, по дебелия му врат потече пот.

Заговориха за скандала във Валиде хан, за красивата туркиня, за кривоносия човек, за екипажа на кораба. Домбо седеше на пода с гръб към Гонсалви и поправяше маримбата си.

Старинният часовник цъкаше звънко, приспивно и равномерно отсичаше секундите. Времето минаваше неусетно.

Към полунощ Гонсалви, плувнал в пот, се съблече и когато стана да окачи дрехата си, се спря изненадан. Той едва сега забеляза, че негърчето е още в каютата. То бе заспало с маримбата в ръце.

— Какво правиш още тука, Домбо? — леко го потупа по рамото щурманът.

Домбо се сепна и отвори сънени очи.

— Чакам, хамба!

— Бързо върви да спиш! — с престорено сърдит глас заповяда Гонсалви.

— А хамба Гонсалви? — дигна очи Домбо.

— Е, какво Гонсалви? Аз имам гост, ще поговорим и също ще лягаме!

— Няма ли нужда от Домбо?

— Засега няма нужда! — отвърна матросът. — Домбо трябва да почива! Утре тръгваме на път! Ще ставаме рано!

Той се усмихна, наведе се, повдигна го за раменете, сам отвори вратата и го изпрати в каюткомпанията.

На Павел Балванов се видя странна тая дружба между белия и черен човек. Гонсалви му се стори необикновен чудак. Досега той беше слушал само за зверски отношения на португалците към чернокожите. Та нали първи те бяха докарали роби! Роботърговията бе станала за тях доходен поминък. Те бяха откарали и продали в Аржентина около двеста хиляди негри. Други избиваха, за да разчистят работна земя за плантации. Насила ги караха да копаят, впрягаха ги вместо работен добитък. А ето този неизвестен щурман дружи с негърчето като с по-малък брат. Това му хареса. Балванов също мислеше — няма разлика между белите и черните хора. Те също са хора като всички със свои семейства и близки, имат обичаи, традиции, минало. Те обичат свободата си. Единствената беда за тях бе това, че не познаваха европейската техника. Служеха си с примитивни оръдия. Водеха тежък живот...

Гонсалви се върна на мястото си, седна и пак наля водка в чашата си. И като се усмихна, подмигна към вратата:

— Добро момче! Умно и схватливо! Неговата страна за един географ като вас е интересна! Малко е изучена! Само по някой смелчага е влизал в Централна Африка!

— Прав сте, Гонсалви! — кимна Балванов, без да му минава през ум, че той ще бъде щастлив някога да пропътува от единия до другия край Африка и много пъти ще излага живота си на смъртна опасност...

По-късно Гонсалви, разкопчан, по риза, зачервен като рак, разказваше за всяка дреболия, която красеше каютата. По едно време се досети нещо, скочи, отвори шкафчето и донесе малка кадифена торбичка, извезана с дребни сърмени фигурки.

— А това е моето наследство! — каза той. — Ето, вие виждате събрано тук цяло състояние, оставено от баща ми — стария Силва Порту!

В торбичката имаше две къси костени лули, зрънце диамант, златни турски, наполеони, джобен часовник с верижка и нещо, увито в бяло парцалче. Гонсалви предпазливо разклати парцалчето. Павел гледаше любопитно. Матросът хитро премигваше, с което искаше да каже: „Това пък, което ще видиш, съвсем ще те слиса!“ Но географът много се зачуди, когато отвътре се показва най-обикновен сребърен пръстен.

— Този пръстен всъщност е най-ценното! — обясни Гонсалви. — Да, да — въздъхна той, — не всички скъпи неща блестят! Не под всяка скъпа шапка се крие умна глава! Пръстена ми предаде моят баща при корабокрушението! Аз трябва да изпълня едно обещание в негова памет!... Случваше се така, че рядко приближавах европейския бряг! Но пръстенът не ми даваше мира. И сега, когато тръгнахме за Крим, аз се зарадвах! Ще изпълня един дълг!

Разказът с пръстена се стори на Павел безинтересен. Може би защото всички моряци пред чаша ром или вино развързват езиците си. Те са склонни да разказват тайнствени истории и невероятни приключения.

II

Чак когато матросът отиде за нова бутилка, Павел полюбопитства отново, взе пръстена и го приближи към фенера. На светлината забеляза миниатюрна инкрустация. Извади лупата, погледна през нея и скочи като ужилен. Ръката му потрепери. Пръстенът като че ли го изгори. Сърцето му силно заби. Нямаше лъжа — отгоре беше изобразено едва забележимо лъвче, изправено на задните си крака, и малко знаменце. Гравюрата беше направена така изкусно, че дори не се забелязваше с просто око. Този герб той бе виждал върху бунтовническите калпаци на четниците през Априлското въстание. Също такъв знак носеше на калпака си и баща му през време на въстанието. На малкото знаменце беше написано с криви славянски букви „Свобода или смърт“. Гонсалви се върна, но Павел не го усети. Той трепереше от вълнение. Продължаваше да се взира в пръстена. Изведнъж погледът му падна на вътрешната страна. Поднесе лупата и се отдръпна. Очите му се присвиха, гърлото му засъхна. Той скочи и като видя Гонсалви, със снишен до шепот глас попита:

— Как е попаднал този пръстен в ръцете на капитана?

Гонсалви се обърка.

— Оставете, това е дълга история! — махна той с ръка.

Разширените очи на географа се впираха в него и го пронизваха.

— Казвайте по-скоро, Гонсалви! — настоя той и скочи разтреперан.

Матросът го гледаше объркан.

— Ще ви разкажа, географе! Защо се интересувате?

— Този пръстен е на моя баща!

— На вашия баща? — изблеци очи Гонсалви и изпусна чашата.

— Да, тук е написано неговото име! — посочи Павел вътрешната страна на пръстена.

Гонсалви още го гледаше объркан. После географът забеляза как челото му се сбърчи, веждите му паднаха ниско. Лицето му побледня. От гърдите му се откърти тежка въздишка. Щурманът като че ли се мъчеше да си спомни всичко, свързано с пръстена. Задиша бързо и често, сякаш не му стигаше въздух.

Мина цяла минута в напрегната тишина. Павел стискаше в шепата си пръстена, като че ли държеше ръката на жив човек, когото е очаквал много години.

Гонсалви си наля водка и без да се чукне, изцеди чашата в гърлото си.

— И притежателят на пръстена е имал син Павел! — бавно, замислено произнесе щурманът и стрелна географа, като искаше с това за последен път да се увери, че не сънува.

Балванов извади паспорта си и го разтвори. Гонсалви прочете на глас ситните четливи редове.

В следващия миг двамата застанаха един срещу друг, после се прегърнаха като най-близки хора, които случайно са се срещнали след дълга раздяла.

— Скъпи приятелю! — развълнуван говореше португалецът. — Каква игра на съдбата! Баща ви спаси моя баща, а синът му — мен, бедния щурман! — Той размаза с опакото на ръката си бликналите сълзи и с глух, задавен глас продължи: — Аз няма да видя капитана! Той лежи мъртъв със своя кораб в Баб ел Мандеб, но вие може би ще бъдете по-щастлив!

— Жив ли е баща ми? Говорете, Гонсалви! — нетърпеливо подскочи Балванов.

Гонсалви поклати замислено глава:

— Твърде е възможно!

— Искрено ли говорите?

— Искрено, географе!

— Разказвайте какво се е случило с него? — настоя Павел и с трепет зачака...

III

Гонсалви седна, захапа късата си костена луличка, пропусна тънка струйка дим, загледан в тавана на каютата.

— Това се случи преди пет години! — започна той. — Няколко месеца преди Руско-турската война! Нашият кораб „Реженерадуш“ хвърли котва в малкото пристанище на остров Родос — започна да разправя щурманът. — Някога на това място е имало статуя на Хелиос — Родоския колос! Хелиос бил излят от бронз и се издигал величествено на брега. Под гигантските му крака минавали гемиите и корабите, когато влизали в пристанището. Но сарацинските корсари^[1] разрушили и задигнали красивата статуя. Преданието говори, че тая рядка скулптура била натоварена на деветстотин камили и откарана в Сирия...

Беше тъмна нощ. Аз стоях на палубата и гледах морето. Щом корабът хвърли котва, баща ми заповяда да се прибера в каютата! Но вместо в каютата аз се скрих и търпеливо зачаках. Ставаше нещо тайнствено. Скоро се мярнаха на палубата дрипави човешки фигури с вързани ръце, охранявани от турска стража. Ясно беше — карат заточеници. Под светлината на фенера видях същински човешки скелети, облечени в дрипи.

Чух стъпки. Някой спря до мене. Беше готвачът на кораба. „Заточеници от Диарбекир!“ — пошепна ми на ухото. „Къде ще ги караме?“ — попитах аз. „Ще ги стоварим на африканския бряг. Нашите дигери^[2] открили там диаманти. Откупили заточениците да им работят, защото не се доверявали на други хора.“ — „Как са откупени?“ — попитах. Голобрадото старче хитро се ухили и поясни: „С пари, млади момко! Купени са като стока! Ех, парите са голяма сила! Тук играят златни наполеони. А на градоначалника за какво са тези бунтари! Ще ги отпише от тефтера — умрели, и толкоз!“

Стана ми мъчно за вързаните хора. Всъщност турският началник на каторгата, сакат с едната ръка, с черно циганско лице, ми се стори истински разбойник.

Щом корабът вдигна котва, развързаха затворниците. Пъхнаха ги в трюма. След това им разрешаваха да излизат на палубата само

нощем. На екипажа беше забранено да разговаря с тях. Но това беше само в началото. Когато излязохме в открит океан, баща ми заповяда да свалят оковите им, пусна ги да се разхождат свободно както всички пътници.

В Джибути чакаха самите търговци. Те бяха наели още шест души испанци. Испанците не бяха нищо друго освен една жалка сбирщина от съмнителни и пропаднали хора. Продължихме пътя в Индийския океан, като държахме курс близо до крайбрежието.

Спуснахме се в Мозамбикския проток.

Една вечер бях в капитанската каюта. Разговаряхме с баща ми. На вратата се почука. Влезе един висок, костелив човек с гъсти черни вежди и прошарена брада. Аз бях виждал този човек — някакъв славянин, заточеник, от тези, които взехме в Родос. По всичко изглеждаше, че иска да съобщи нещо важно на баща ми, но навярно му беше неудобно да говори в мое присъствие. Баща ми кимна към вратата. Аз изскочих навън. Какво му бе казал — не зная. Когато се върнах, заварих капитана силно възбуден, в ръце с два пистолета.

— Повикай щурмана! — тихо ми поръча той.

— Какво има? — попитах изплашен.

— Върви! — троснато извика той и ми посочи вратата вместо отговор.

Познавах характера на Силва Порту. Той беше суров и строг човек. Повиках щурмана, а той доведе най-преданите матроси от екипажа. В каютата стана тайно съвещание. Точно в дванадесет часа без пет минути всички, въоръжени добре, заеха позиция на кораба и зачакаха. Баща ми излезе последен. Аз седях като на тръни в капитанската каюта. След малко на палубата изстреляха няколко пушечни изстрела. Моето младежко сърце не издържа. Треснах вратата и изхвъркнах навън. Гореще вече се водеше престрелка.

— Прибери се, Гонсалви! — изкрещя срещу мене баща ми.

Откъм носа на кораба се чу гърмеж, над ухото ми свирна куршум.

— Предайте се, дяволи! — предупреждаваше щурманът. — Ще ви надупчим!

Стана по-светло. Едва сега видях, че в ъгъла на дрипава купчина се спотайваха испанците авантюристи, взети от Джибути. Матросите дадоха залп. Някой от испанците изрева като ранен звяр. Подскочи и се

търколи. И ето че откъм ъгъла се появиха хора с вдигнати ръце. Испанците се предаваха. Двама бяха убити. Но в настъпилата тишина се чу нов изстрел. Баща ми се сви и се строполи на палубата. Аз изпицях и изтичах към него. Внесоха го в каютата. Раздраха крачола на ранения му крак. От раната шуртеше тънка струйка кръв.

— Татко! — проплаках и се хвърлих върху него, но щурманът ми прегради пътя и леко ме отблъсна с ръка.

След два часа баща ми се съвзе, надигна се и ме погали по главата:

— Не бой се! Раничка, сине! Силва Порту ще издържи! Нали разбойникът не улучи сърцето! — заговори той и по мъртвобледото му лице трепна тъжна усмивка.

Разбрах всичко. Оня човек, който влезе в каютата, бе разкрил заговора на испанците. Навярно са искали да избият командния състав, да подчинят екипажа и да заграбят кораба...

Гонсалви запали цигара, процеди тънка синя верижка и продължи:

— Този човек бе вашият баща! Славен мъж! — И бавно добави: — Затова старецът ме закле да намеря неговия син!

Павел дишаше често и не трепваше. В очите му се появиха сълзи на умиление и гордост пред честната постъпка на заточеника.

— Вярвам, че е бил той! Така може да постъпи само един революционер! — почти шепнешком допълни той.

Но Гонсалви като че ли не го чу, а замислено продължи:

— Испанците стоварихме на един от Коморските острови. Баща ми не искаше да си цапа ръцете с кръв! Това бе тежко, но заслужено наказание! До този остров, гол и пуст, наоколо с опасни подводни рифове, кораб мъчно можеше да се приближи!...

След три месеца стигнахме западния африкански бряг, сто мили под Луанда, близо до Бенгуела. Дигерите и групата заточеници навлязоха в континента, а нашият кораб се върна. Когато се разделяше с капитана, вашият баща свали пръстена си и му го даде под клетва да издири и лично да го занесе на сина му. Но Силва Порту не бе щастлив да изпълни обещанието си. Всъщност щастлив се оказа неговият син, който стои пред вас, скъпи приятелю!

— Продали го като добиче! — възмутен изсъска Павел.

— Такива са търговците, географе! — поклати глава мрачно щурманът. — Вие срещнахте вече двама от тях!

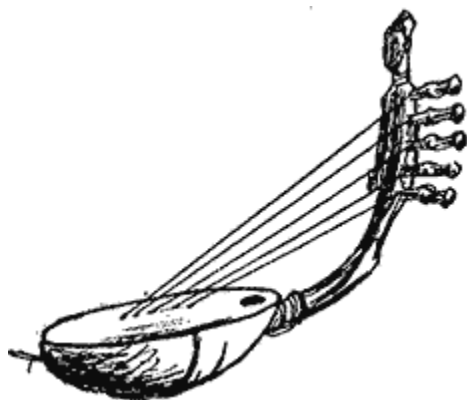
Балванов помълча и попита:

— В коя страна отидоха? Запомнихте ли? Кажете, Гонсалви?

— Споменавах за диамантено находище около изворите на Замбези, сред които живеело племето хаубау. Говориха и за съседното племе мукасекери, които още живеели в наколни жилища. Диамантите открили на триста мили от река Кубангу в източна посока! Всичко това дочух една вечер случайно от тях.

Павел стана, отмести стола и разгледа картата на Африка. С милиметрова линейка измери разстоянието от брега до изворния басейн на голямата африканска река. До тази област освен Юнкер^[3] и Ливингстън^[4] друг не бе стъпвал.

Отново седна, подпря главата си с ръка, въздъхна и загледан в картата, дълбоко се замисли.

[1] Корсар — пират, морски разбойник; капитан, който с разрешение на своето правителство ограбва чужди кораби. ↑

[2] Дигери — търсачи на диаманти. ↑

[3] Б. В. Юнкер — руски поданик, пътешественик. Пред 1878–1887 г. пропътувал голяма част от Африка. Тръгнал по река Нил, стигнал изворите ѝ, след това минал към притоците на р. Конго, Убанги, Уровими, Албертовото езеро, спуснал се на юг и се отправил към остров Занзибар. Той изучил областта, населявана от племето азенде. Събрал богата колекция, част от която предал в Етнографския музей при Петербургската академия. ↑

[4] Давид Ливингстън (1813–1873) — английски пътешественик, живял тридесет години в Южна Африка. Изпратен като мисионер, той се посветил на научна работа, пътувал и проучвал природата, бита и живота на местните жители. Той пръв открил водопада Виктория, езерото Нианса и проучил притоците на Замбези. Заслугите на Ливингстън са големи за човечеството и науката. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА
СТАРИЯТ КИТАЙСКИ ЧАСОВНИК. ГОНСАЛВИ И
ПАВЕЛ УТОЧНЯВАТ ПЛАНА. „КАТАЛОНИЯ“
ЗАМИНАВА. РАЗДЯЛАТА НА ДОМБО С ГОНСАЛВИ.
ДОМБО СЕ ПРОБУЖДА. ДВАМА ПЪТНИЦИ ЧАКАТ
КОРАБ. БЕЛИЯТ КИТОБОЙ.

I

Старият китайски часовник с висулки и седефен циферблат, изработен във форма на птича глава, звънко запя и отмери пет удара. Неусетно беше минала нощта.

Небето на изток гореше в розово сияние. Цариград се пробуждаше. Морето леко се вълнуваше. То ставаше ту мастиленосиньо, ту вишневочервено, докато над водната повърхност затрептяха първите слънчеви лъчи. Гребените на вълните искряха като запалени, а над водния простор сякаш се посипаха милиони брилянти.

В каютата на щурмана още светеше фенерът. Слънцето крадливо надникна през кръглото прозорче. На отсрещната стена затрептя светло петно.

Гонсалви и Павел, облежнати на столовете, не чува ударите на часовника, нито забелязаха прокрадналите се в каютата слънчеви лъчи. Те бяха увлечени в разговор.

Вратата тихо скръцна. Вътре предпазливо надникна черно детско лице, премигаха учудено две живи светли очи.

— Хамба! А, хамба, ти не спал? — чу се звънлив глас.

Гонсалви и Павел едновременно извърнаха глави. В каютата се вмъкна Домбо. Застанало до вратата, негърчето гледаше смаяно матроса и географа, после прехапа уста и влезе.

— Хамба! Какво прави? Ах, хамба! — повтори то, като поклащаше глава и подозрително се озърташе.

Гонсалви изгледа усмихнат негърчето, хвана го за ръка и го притегли към себе си.

— Кажи, приятелю, какво се е случило? — попита той.

Домбо посочи бутилките, консервените кутии, погледна навън и вдигна рамене.

— Къде спал Гонсалви? — като на себе си заговори той.

— Ние с географа не сме спали! — отвърна матросът, прозина се и разкърши рамене, като че ли се пробуждаше от сън.

— Хамба умре! — уплашено извика Домбо и попипа челото на Гонсалви, както снощи бе направил той, когато негърчето седеше преbledняло в каютата.

— Нищо, приятелю, нищо! — махна с ръка Гонсалви. — Ти не се тревожи! Аз много пъти не съм спал! Няма да умра! Тая нощ за нас беше особено щастлива! Стори ни се дяволски късичка! Та кога съмна?

Той погледна часовника и поклати учудено глава.

— Я, че кога стана пет? Ние можехме да говорим още едно денонощие!

Настъпи мълчание. Домбо стоеше до щурмана. Павел гледаше слабичкото му телце с татуирана кожа и плахите му големи очи. Той запуши нова цигара. Погледна джобния си часовник. Наистина беше пет часът. Пръв наруши мълчанието Гонсалви.

— Пригответи по едно кафе! — поръча той на Домбо. — Но на мен нито бучка захар!

Домбо дяволито го погледна, усмихна се, смигна, с което искаше да каже, че все пак е отгатнал — щурманът е болен, изскочи навън и стъпките му скоро заглъхнаха.

— Кога тръгва корабът? — попита Павел.

— След два часа!

Слънцето обливаше каютата с мека приятна светлина. Гонсалви угаси фенера. Часовникът цъкаше равномерно. При всеки удар човката на кълвача се разтваряше, сякаш поглъщаше отминалата секунда. Фосфорните му очи светеха. Всичко бе така изкусно изработено, като че ли птицата е жива — перата ѝ блестяха на слънцето, очите ѝ гледаха с остър поглед.

Павел се вгледа замислено в китайския часовник.

Гонсалви стана, протегна се, излезе и след малко се върна. Павел не бе се помръднал.

— Какво мислите, географе? — попита щурманът. — Сигурно ви харесва моят часовник?

Павел трепна, дигна глава, погледна цигарата, която догаряше в мидената черупка.

— Кълвачът ме върна у дома! — тъжно се усмихна той. — Когато бях момче като Домбо, направих си прашка с две чаталчета. Имахме в двора стар смърч. Всеки ден в смърча идваше кълвачът с два синигера. Те му служеха за стража. Кацне кълвачът на смърча, подпре се на късата си опашка като на столче, зачука по дървото, чука и рони ситни стърготини. Синигерите пък чакат да падне нещо от кълвачовата трапеза. Щом тръгнеш към дървото, синигерите надаваха писък и кълвачът отлиташе.

Географът въздъхна, подпря главата си с две ръце и продължи:

— Веднъж дебнех кълвача. Баща ми кълцаше нещо на дървника. Изведнъж вратата се блъсна и в двора влязоха турци, въоръжени с пушки и пищови.

Щом ги видя, баща ми с един скок прехвърли дуvara и потъна в гората. Турците се втурнаха след него. Тук-там пропукаха пушки. Дигна се врява, разтичаха се заптиета, но не можах да го настигнат... Някой беше издал тайния революционен комитет... Баща ми потъна в гората и не се вести повече.

Мина дълго време оттогава. Заптиетата не ни оставяха на мира. Няколко пъти затваряха мен и майка ми в конака, жестоко ни биеха, за да посочим къде се крие баща ми.

Кълвачът пак идваше в смърча, но аз вече не го гонех. Гледах го със завист — защо нямам крила като него да хвъркна над горите, на свобода! Сега помагах в полската работа. Децата на улицата шушукаха — баща ми станал хайдутин. Сърцето ми се изпълваше с гордост.

Веднъж се връщах от нивата и чух писък. Някой плачеше в къщи. Трепна детското ми сърце. Поспях се и заслушах. От къщи изскочи една съседка. Плачът се усили — плачеше майка ми. Втурнах се изплашен. Майка ми се мяташе на пода и скубеше косите си. Задавена от сълзи, тя ми каза, че баща ми е хванат и на другия ден ще го съдят в Панагюрище. Цяла нощ не мигнахме. Майка ми омеси пита, опече пиле и сутринта в тъмно тръгнахме през планината.

Пристигнахме в Панагюрище. Конашкият двор бе претъпкан с башибозук. Надникнахме през дуvara, приближихме портата.

Изведнъж майка ми се олюля, побледня, аз я хванах за ръка. Тя ми посочи с ръка навътре. Проврях се между тълпата и надникнах — наред двора, окован във вериги, пребит от бой, с рана на лицето, стоеше баща ми. Гологлав, дрипав, но изправен, с мустаци и брада, с големи смели очи той ми се стори тогава като някакъв герой от приказките. Вместо да заплача, въздъхнах и с гордост се вгледах в него. Заптийетата изглеждаха пред него жалки, като нервно подскачаха и се зъбеха. В това време излезе каймакаминът, изкряска нещо, башибозукът се втурна към вратата и ни разгони. Ние се върнахме, без да предадем питката и печеното пиле. Осъдиха го на смърт, но през нощта, преди да се изпълни присъдата, копривщенци подкупили едно заптие и сменили баща ми с някакъв смахнат човек. Турците дори не забелязали това. Все едно — човек за човек... Той отново хванал гората. За последен път го видях през Априлското въстание...

Павел замълча и въздъхна. Кълвачът пак се обади. Гонсалви скочи и бързо започна да се облича в униформата на португалски корабоводач.

Влезе Домбо. Той носеше японски порцеланов сервиз. От двете чашки димеше белезникава пара. Сложи чашките на масата и започна да събира бутилките, но Гонсалви го спря.

— Остави това, приятелю! — каза му, като се закопчаваше. Сорино ще почисти! А ти си прибери багажа!

После извади от сандъка голяма кожена торба, подаде му я и продължи:

— Сложи си нещата! Скътай ги добре!

Домбо пое без желание торбата и изненадан и учуден, загледа Гонсалви. Щурманът нарочно не го погледна, въздъхна, наведе се и мълчаливо започна да връзва връзките на жълтеникавите си гамаши. Павел разтъркваше зачервените си от безсъние очи. Домбо стоеше и втренчено гледаше натъженото лице на своя господар. Кожената торба бавно се свлече и падна на пода.

— Хамба! — тихо, с вълнение се обърна той към щурмана. — Какво намислил?

— Ти оставаш с географа!... — както си стоеше наведен, отвърна Гонсалви, но устните му потрепнаха скръбно и той не се доизказа.

Настъпи напрегнат, мъчителен миг... Още когато уговаряха с Павел пътуването, нищо друго не бе така трудно за Гонсалви, както

раздялата с негърчето. Сега настъпи моментът, когато трябваше да се каже на Домбо истината. Павел трябваше да го вземе като човек, който знае езика на голяма част от туземските племена. Той ще му бъде спътник, другар, преводач и доверен човек.

Всичко друго бе уговорено до най-малки подробности... Гонсалви в Крим ще се срещне с капитан Матросов, с когото много пъти си бяха помагали; корабът „Севастопол“ на път за Атлантическия океан, където заминаваше на лов за китове, ще спре на уречено място. Една лодка ще се отправи към брега. Боцманът ще се обади с тайната дума, която вече знаеха и двамата...

— Хамба, кажи какво прави Домбо? — с треперещ от вълнение глас втори път настойчиво попита негърчето.

Гонсалви не издържа. Той седна, притегли Домбо до себе си, загледа овлажнелите му очи, сложи ръка на рамото му и му заразпря каква бяха намислили с географа.

Домбо слушаше, а раменете му леко потреперваха, очите му плахо премигваха, една сълза пропълзя по мургавото му лице и светна на слънцето като бисерно зрънце.

Накрая може би споменът за родната гора, за селището, за племето, за баща му, тъгата за родния кът надделя и Домбо не изпищя и не се вкопчи за шията му, както очакваше Гонсалви, а само тихо заплака, погледна го с добрите си доверчиви очи и поклати глава в знак на съгласие.

— Хамба, Домбо пак ли върне при Гонсалви? — шепнешком попита негърчето, като преглъщаше бликналите сълзи.

— О, разбира се, приятелю! Ти пак ще се върнеш! Ще дойдеш на кораба и ще станеш добър матрос! — потвърди, трогнат от искрената скръб на негърчето, Гонсалви.

Домбо като че ли си представи как се връща и облича матроските дрехи, та притвори очи и се усмихна.

За да потвърди, че не го лъже, Гонсалви бръкна в едно чекмедже, извади нов пистолет в жълт кожен кобур, клекна и го запаса под набедреника на негърчето. Очите на Домбо светнаха от радост. Той попипа грапавата дръжка на пистолета. Гонсалви знаеше какво представлява „гърмящият асагей“ за негърчето. Още когато бяха в океана и го учеше да стреля, тая „тайнствена машинка“, която пуска „огнени стрели“, отначало плашеше негърчето, после започна да го

привлича като магнит. След всеки изстрел Домбо учудено гледаше оръжието, после предпазливо го погалваше. След два месеца започна добре да си служи с него, даваше точна стрелба, но оръжието му се виждаше забулено в някаква тайна, която знаят само белите хора. Веднъж Домбо попита наистина ли в „гърмящия асагей“ има жива сила? Така говорели мъжете от племето. Белите хора били магьосници, затворили силата и я карали да издава силни гърмежи...

Най-трудното беше минало. Гонсалви и Павел се погледнаха и почти едновременно въздъхнаха с облекчение. Домбо изтича в люка да прибере вещите си.

Всичко се нареждаше, както бе съставен планът: два пистолета, торбичката с патрони за лична охрана; един фалшив паспорт на името на Силва Порту, с който ще пътува географът в португалската колония; една пушка ще вземат от щурмана на кораба „Севастопол“. Павел имаше пари. Сърмената му кесия все още беше издута от златни турски наполеони. Те щяха да му стигнат.

II

Боцманската дудка за трети път предупредително се обаждаше. „Каталония“ вдигаше котва. По палубата пробягваха матросите. Събуденото море леко се вълнуваше. Тук-там се надигаха вълни като тъмни мехури. Платната трептяха под напора на утринния ветрец. Португалският копринен флаг, обтегнат от вятъра, потреперваше и блестеше.

След минута-две се разнесе сигналът за тръгване. „Каталония“ леко се заклати, потрепна и като сивопепелява морска птица с бели крила се откъсна от пристанището. На палубата стоеше щурманът и размахваше големите си ръце. Павел чу зад себе си задавен плач — плачеше Домбо. Той бе прострял напред ръце, като че ли се мъчеше да докосне с пръсти своя добър господар Гонсалви...

Павел и Домбо стояха на брега, докато „Каталония“ изчезна зад хоризонта... Пристанището се оживяваше. Край брега бавно се влачеха шлепове и малки товарни корабчета. Към тях се втурваха цели ята рибарски лодки. Сред гъмжилото от народ дрънчаха каруци, цвилеха коне, гръмогласно ревяха мулета, скърцаха несмазани коли. „Шербет! Шербет!“ — викаха с прегракнали гласове продавачи. „Боза, сладка бозица“ — проточено канеше албанец-бозаджия. „Салеп! Салеп!“ — дереше се стар турчин с прошарена козя брадица.

Тълпи от хамали с дебели, праметнати през рамо въжета, облечени в дрипи, мързеливо се изтягаха на слънце, ухапвали дълги лули. Цял орляк парцаливи турчета с крясък посрещаха разкошна европейска яхта, която хвърляше котва в Златния рог. От развалините се стичаше босоног и дрипав народ, сновеше из пристанището и предлагаше своя труд срещу парче хляб.

В тая лятна утрин Цариград показваше своето истинско лице — дрипите на своя трудолюбив народ и блясъка на богатите бейове, паши и турски сановници.

Павел и Домбо едва си проправяха път в навалищата.

III

Тясната, крива калдъръмена улица изведе двамата пътници пред висока ограда с широка врата с желязна решетка. Навътре се откриваше разкошен парк. В дъното из сянката на кипарисите надничаше бял дворец с мраморни стълби. Над алея със златист пясък навеждаха клони стари смокини, плачеци върби и южни храсти. Розите и дъхавите цветя изпълваха въздуха с упоителен и сладък мирис. Подпрян до оградата, дремеше мършав белобрад старец, сляп с едното око.

— Ей, дядо! — извика му Павел. — Къде се намира Хатпазар!

Турчинът се сепна и изправи глава.

— Хатпазар! — повтори той и се замисли. След това начерта с патерицата цял план с кръстосани улици.

— Какво е това? — полюбопитства Павел. — Това музей ли е?

— Шшшшт! — допря старецът пръст до устата си. — Какъв ти музей, чоджум? Това е дворецът на Шекир паша! Той има харем с двайсет красавици.

Накрая старецът обясни, че който минава с кон покрай харема, трябва да върже парцали на конските копита, за да не тропат, а звънеца да запуши със слама.

Павел се изсмя и продължи пътя си. Старецът се дръпна уплашен. Домбо постоя няколко секунди, загледан в живописния парк и мраморния дворец, но като видя, че географът е отминал, затича и го настигна. Той попита какво има в тая странна къща и Павел му разказа. Това бе първият урок за човека от далечната страна върху неравенството на света.

— А хамба има ли бохобохо? — попита Домбо.

— Не — отвърна географът, като разбра, че Домбо нарича на своя език голямата къща „бохобохо“. — Такива бохобохо имат само бели, които търгуват с хора от неговото племе, собствениците на кораби като „Каталония“! Защото други работят, а те прибират печалбите!

Никак не беше лесно да разбере негърчето всичко това. То нямаше ясна представа за света, за устройството на държавата, а

португалския език не беше усвоило добре, пък и не можеше да проумее как така едни бели имат кораб, а други бели — нямат; едни имат къщи, а други спят по калдъръма; едни се обличат в разкошни дрехи, а други — в дрипи; едни са сити, а други — гладни. Домбо обясни, че в неговата страна всички имат колиби. Убитият дивеч се разделя поравно. Плодовете се събират в общия хамбар и всеки получава равна част. Всички общо работят земята и прибират корените на маниоката, царевицата, ямса. От гората събират мед и восък, кокосови орехи, плодове от хлебно дърво и ги разделят между всички хора на селището.

А когато направят размяна на слонова кост срещу сол и тютюн, солта и тютюна също разделят между всички жители.

— При наше племе по-добре, хамба! — заключи накрая Домбо. — Но лоши бели дошли с „гърмящи копия“ и прогонили племе!

„Събужда се негърът!“ — с усмивка помисли Балванов и погледна сериозното черно лице на Домбо.

Излязоха на пращен мегдан е малки схлупени магазинчета, повечето на български занаятчии, ниски, с изтрити фирми, пред вратите окачени конски юзди, оглавници, самари, шаячни аби, гайтани, калцунни, гердани от мъниста и червени пискюли за конски такъми.

Влязоха в едно дюкянче. През пращните стъкла вътре едва проникваше дневна светлина. Из тъмния тъгъл като сив плъх се извлече гърбав търговец с очила, който посрещна купувачите с цял поток от хвалби за своята стока. Той мигаше често, въртеше глава, размахваше ръце, а очите му святаха лукаво.

Най-напред Павел купи на Домбо няколко гердана и сам ги закачи на шията му. А когато му подари една красива гривна от ситни мъниста, по-щастлив от Домбо нямаше.

Скоро всичко беше готово за далечен път. Африканските племена имали голяма нужда от брадви, ножове, украшения, а не познавали парите. Затова във вързопите имаше яркоцветни платове, гердани, седефени броеници, кухненски и джобни ножове, кибрит и тютюн, походна аптека с бинтове и лекарства, компас, измервателни уреди, точни и подробни карти.

Домбо не се откъсваше от Павел. Само понякога той седеше, прегърнал колене, и тъгуваше за Гонсалви, но Павел правеше всичко, за да го спечели. Държеше се с него по-добре и от Гонсалви, Той

искаше да бъдат навсякъде равни. Наричаше го „приятелю“, както правеше португалецът.

Все пак негърчето понякога питаше за Гонсалви:

— Ще го видим ли?

— Разбира се, Домбо! Ние пак ще се върнем и ще срещнем „Каталония“!

Павел Балванов говореше това само за да го утеши, но сам той не вярваше и дори през ум не му минаваше, че някога наистина ще срещнат храбрия щурман, и то в такова време, когато най-много се нуждаят от помощ, при смъртна опасност за двамата. Но това стана по-късно и далече от Цариград, сред бушуващия Индийски океан...

Домбо недоверчиво клатеше глава. Само едно нещо сега го радваше — ще се върне в страната на своето племе, ще намери тамо-тамо (баща си). Това разпалваше неговото въображение и той все по-често вечер дърпаше струната на своята маримба, попипваше герданите от седефени и стъклени зърна, които бяха приготвени за хората от неговото племе, и тананикаше свои туземски песни.

IV

Десет дни по-късно, както бе уговорено с Гонсалви, една вечер Павел и Домбо чакаха пристигането на „Севастопол“ далече от Златния рог.

Слънцето отдавна бе залязло. Над Цариград лягаше синкав здрач. Небето беше облачно и намръщено. Рядко се мяркаше по някой човек и като сянка изчезваше към града. В залива плуваха гемии, шлепове и търговски кораби. Павел Балванов бе облечен като португалски капитан на кораб, под куртката с нов пистолет в жълт кобур, с кехлибарен чибук, с малка, едва поникнала брадичка и подстригани мустаци. Домбо стоеше до голям денк и търпеливо чакаше.

Към девет часа местно време в дрезгавината се очерта силуетът на голям кораб. От палубата стърчаха дула на оръдия. Като крила трептяха белите платна по трите мачти. Корабът използваше благоприятния вятър, за да пести въглищата.

Чуха се три последователни подсвирквания. Корабът намали скоростта си и направи завой. Приблужи брега. Павел изгаряше от нетърпение. Ако е „Севастопол“, би трябвало да спре и една шестместна лодка да се отправи към брега.

Географът извади смачкано листче, драсна клечка кибрит и отблизо прочете: кораб „Севастопол“, капитан Матросов, щурман — Андрей Чиркасов, кормчия — Рибкин, боцман — Никита Степанович.

Чу се скърцане на скрипец. Една голяма продълговата лодка се откъсна от кораба и под ударите на лопатите като риба се плъзна към брега. На предния нос се виждаше изправен човек. Двама гребци сръчно работеха с веслата. Павел напрегнато се взираше в лодката. Сърцето му биеше до пръсване. „Дали са те? — питаше се той. — Може би имам грешка!“ Не, нямаше никаква грешка. Лодката проряза водата и заби нос в брега. Отвътре се надигна висок, слаб, дългобрад матрос.

— Силва Порту? — избоботи плътен бас.

— Силва Порту е на ваше разположение! — отвърна Балванов, както беше уговорено с Гонсалви.

Брадатият боцман се пресегна и улови някакъв храст, за да задържи лодката.

— Хайде, братушка, какво се озърташ! — строго, с укор прошепна той. — Пести секундите!

Само за няколко мига бе натоварен багажът, а двамата пътници вече седяха вътре в лодката. Никита Степанович размахна ръце. Това бе сигнал за тръгване. Чу се плясък, няколко удара на греблата... Лодката се плъзна по катранено-тъмната вода.

След половин час „Севастопол“, малък, но красив китобой, с кръгла, стройна кърма и остър водорез, пригоден за далечно плаване, бързо се отдалечаваше от Цариград...

V

Но всичко това вече беше минало...

Далече бяха останали Суец, Червеното море с ярките водорасли, окичили водните дълбини, облакът скакалци, който бе минал като тайфун над кораба. Останал бе назад Аденският залив. Протокът на сълзите, където от пет години лежеше „Реженерадуш“ със слабия капитан Силва Порту. Ден и нощ Павел виждаше наоколо само воден простор, широк, необятен, който понякога кипеше, настръхваше, връхлиташе, срещу китобоя със свиреп рев, удряше го с разпенени оловносиви вълни с високи гребени, обливаше го с потоци вода. В такива часове матросите стояха мълчаливи, всеки на своя пост, и някак с презрение гледаха водния простор.

След вълнението идваше денят, когато сърдитият Индийски океан, уморен, отпаднал, лудувал до насита, се изтягаше кротко и едва потреперваше, като че ли въздишаше насън. Слънцето, заковано сякаш на зенита, сипеше жар. На палубата ставаше непоносимо горещо. Палещите лъчи нагряваха желязната обковка на кораба, въздухът трептеше нажежен и единственото място, където човек можеше да се приюти, беше сянката под платната.

В такива часове Павел имаше чувство, като че ли се пече на скара; разгърден, почти гол, той дишаше тежко, размахваше пред лицето си някаква метличка за хлад, от кожата му се стичаше пот, дрехите му бяха просмукани от влага и сол. Докато Домбо, рожба на Африка, леко понасяше горещините.

„Севастопол“, гълъбовият китобой, летеше напред с издути платна... Той беше минал край живописните брегове на Египет, Судан, страната зоологическа градина Етиопия, Сомалия и Танганайка...

Сега Андрей Чиркасов умело маневрираше из опасния Мозамбикски проток. Малко наведен напред, с щръкнала като метличка жълтеникава брада и трепкаща сребърна паричка на лявото ухо, буйният Чиркасов беше същински морски орел. Той въртеше глава, примижаваше срещу слънцето с кафените си остри очички, трептеше с мек блясък паричката, хванала около пробитото място

зелена плесен от влагата. Ревеше вятърът и събаряше гребените на вълните, които яростни летяха над потъмнелия морски простор.

ПЕТА ГЛАВА

**ДОМБОВАТА БУКВА. КОМОРСКИТЕ ОСТРОВИ. ЛОВ
НА АКУЛИ. ЧЕРНИТЕ АКРОБАТИ.
КОРАБОКРУШЕНЕЦЪТ СИМОНЕ АЛВАРЦ. ДОМБО
ПРЕДУПРЕЖДАВА. СИМОНЕ АЛВАРЦ СЕ СНАБДЯВА
С ПИСТОЛЕТ. ПРАТЕНИЦИТЕ НА КАНЦЛЕРА. ПЪРВИ
СТЪПКИ В АФРИКА. ТЪРГОВЕЦ НА РОБИ.**

I

Павел все така стоеше облегнат на борда, подпрял глава на ръце. Той не чу стъпките. Чак когато усети, че някой се докосна до него, трепна.

— Хамба болен? — попита познат глас.

Погледна — Домбо. Негърчето стоеше и го гледаше с печални очи. Доверчивият поглед, състраданието, изписано на мургавото му

лице, накараха географа да изпита особено чувство. До него стоеше близък човек.

Колко време бе стоял, облегнат на борда, Балванов мъчно можеше да определи. Той напълно се бе откъснал от живота на кораба. Какво ли не си спомни и къде ли не пропътува мислено през тези часове!... И като че ли не можеше да се освободи от спомените, та притвори очи и разтърси глава. После хвана Домбо за раменете, вгледа се в него, усмихна се и попита:

— Не съм болен! Отде измисли това?

— Болен, хамба, болен! — настоя негърчето.

— Нищо ми няма, приятелю! — махна с ръка географът.

Той нарочно запази обръщението „приятелю“, защото му се струваше, че тази думичка притежава тайната, която ще сближи още повече двамата, ще ги направи добри и неразделни приятели, каквито бяха с Гонсалви.

Но Домбо в тази минута мислеше за друго.

— Защо седи така, хамба? — допита той, като показва как географът се бе облягал на борда, как бе подпирал глава и прижумявал с очи.

Той така сполучливо имитира всяко негово движение, че Павел се засмя с глас и ласкаво го потупа по гърба:

— Ти си цял артист!

Но Домбо не сваляше очи от лицето му, продължаваше да се взира в него и тъжно да поклаща глава.

— Хамба лъже Домбо! Болен, много болен! — настояваше той.

Павел вдигна рамене — какво да прави! Той сви ръцете си в юмруци, удари се в гърдите, с което искаше да покаже, че е здрав и силен. Но това не помогна. Домбо извади от набедреника си бялото хапче, което му бе дал Гонсалви, хвана го с два пръста и го пхна в ръката на географа.

— Вземи бяло копче! — сериозно каза той. — Ще мине глава! Бяло копче прогони зъл дух! Вземи!

Павел разпери ръце — думите не помагаха. „Най-сетне — помисли той — то не е отрова, мога да му направя удоволствие. Защо да се тревожи момчето, щом си е втълпило, че съм болен и единствено хапчето ще ми помогне.“ Той взе хапчето и го глътна. Домбо внимателно го следеше. Чак когато адамовата ябълка на географа

мръдна нагоре и надолу, негърчето изкрещя от радост, подскочи и два пъти се удари с длани по голите колене — злият дух беше изгонен и хамба е спасен.

Може би негърчето щеше да скача още дълго време, ако Павел не го погледна сърдито.

— Ти защо не си глътнал хапчето? — попита го той и му се закани с пръст. — Излъгал си Гонсалви!

Домбо се смути, наведе очи и загледа в босите си крака. После под вежди стрелна Павел. В очите му играеха хитри пламъчета.

— Кажи, защо излъга Гонсалви? — настоя географът.

— Домбо не бил болен! — отвърна тихо негърчето.

— Как така не си бил болен! А защо беше така умърлушен? Очите ти бяха зачервени.

Домбо се усмихна, хитро притвори едното си око, както го беше учил щурманът, и поклати глава:

— На Домбо било мъчно! Сорино казал — Гонсалви убит! Какво прави Домбо без Гонсалви? Той е мой господар!

— Той ти беше другар, а не господар! — поправи го Павел, но негърчето не се съгласи.

То присви учудено рамене, разтвори ръце в недоумение:

— Как може, хамба? Бял човек господар, черен — слуга!

— Това не е вярно! — прекъсна го Павел.

— Вярно, хамба! — увери го искрено Домбо.

Павел го загледа в добрите чисти очи, сложи ръцете си на раменете му и като се вглеждаше в татуировката по кожата му, в големите кръгове, изписани около очите, дълго му говори за несправедливата уредба на света, за добрите бели, които са спасили някога Домбо, и лошите бели, които са убили „матата“ — Домбовата майка.

Думите на географа, макар прости и разбрани, изглежда, съвсем забъркаха юношата. Той нищо не отвърна, поостана като втрещен, замисли се, после много пъти разпитва географа откъде идват лошите бели и отде добрите. Най-сетне Домбо посвоему си обясни — лошите бели са приятели на злия дух Баримо.

Два дни по-късно, като се разхождаше по палубата, Павел съзря под сянката на фокмачтата, легнал по корем, Домбо. Негърчето държеше в ръка късче хартия и ту я приближаваше към лицето си, ту я

отдръпваше и я гледаше отдалече. Павел бавно се приближи към него. Но негърчето, изглежда, го бе забелязало вече, та скочи, бързо смачка хартията и се опита да я хвърли, но не успя, защото географът хвана ръката му. Това, което видя, изненада Павел. Отначало той се усмихна, а след това на челото му се появиха две бръчки — негърчето се бе опитало да нарисова няколко букви от латинската азбука. Особено грижливо бе написало главно „Д“. Цялата хартия бе нашарена с колелца. По ъглите то бе правило несполучливи опити да изпише буквата „м“.

Като гледаше смутено в краката си, Домбо обясни, че Гонсалви го бе учил да рисува тези „говорещи знаци“, защото с тях на хартията се появявало неговото име. После, сякаш да провери наистина ли е така, повдигна вежди.

— Какво показва това? — посочи той главната буква.

Павел я прочете гласно. Негърчето дяволито премига, погледна географа и се усмихна.

— А това е буквата „о“! — добави географът.

— Гонсалви също казал „о“! — радостно трепна негърчето и продължително се загледа в тайнствените „говорещи знаци“ на белите.

Двамата седнаха на сноп корабни въжета. Павел извади молив, подложи кобура на пистолета и написа няколко колелца и няколко главни букви. След това изписа цялото име Домбо, посочи го и гласно на срички го прочете. Негърчето го повтори. А когато то взе молива и се опита да го наплюнчи, Павел му се закани с пръст:

— Не се плюнчи моливът!

— Добре, хамба! Домбо не плюнчи вече! — отвърна негърчето, притисна молива между черните си дълги пръсти и бавно, като натискаше силно графита, написа латинско „б“, само че вместо да сложи луличката отпред, той я написа зад колелцето. Павел го поправи...

Така завърши първият урок на Домбо.

II

„Севастопол“ пореше водата. Над безкрайния воден простор летяха албатроси, рееха се буревестници. Зад кърмата се точеше дълга ивица от кипяща пяна.

Матросов, все така спокоен, с присвити вежди и набръчкано чело, стоеше на командния мостик и напрегнато гледаше с бинокъл хоризонта. Но зад неговото сурово и строго наглед лице живееше друг човек — добър и кротък, с бащински чувства към подчинените. До капитана живият и чевръст Чиркасов неспокойно сновеше и боботеше с плътния си бас.

Двама матроси, голи до кръста, свободни от вахта, играеха карти под сянката на платната. Край тях боцманът Никита Степанич, червенокос старец с малки подвижни очички и сиво пашкулче на брадата, чистеше нова, къса драгунска винтовка. Той си тананикаше някаква песничка. Често поставяше винтовката пред себе си, гледаше блясъка на стругованата стомана и явно се наслаждаваше на оръжието. Вземаше го, притваряше едното си око и гледаше в цевта срещу слънцето. Равният му, малко пресипнал глас шуртеше като вода, която се промушва из гъста тръстика:

*Под брезичката я чакаше,
чакаше я вече часове...*

— Бавен ход! Дръж ляво! — гърмеше басът в говорната тръба.

Корабът се провираше между остри и ръбести коралови рифове.

— Още ляво! — чуваха се отсечени команди. — Правоо!

Павел се взираше в отворената карта. Червеното моливче описваше в синьото графическо изображение на океана тъничка крива черта.

Край него картоиграчите сърдито крещяха:

— Пика! Дай пика!

— Не, дяволе, поп имам!

Павел сгъна картата, мушна я в джоба и заслуша разгорещените матроси.

— Ето ти попа! И без това не обичам царете и поповете!

— Така! Така! — изсумтя кърдосият с надупчено от шарка лице и цръкна плюнката през редките си зъби. После чукна лулата о нокътя на палеца си и се загледа през борда. — Я виж, братко, Коморските острови!

— Стигнахме Коморите! — с облекчение въздъхна другият.

В далечината земята се очертаваше като тъмно туловище на кит, който се извлича из морските дълбочини.

Павел си спомни — на тези острови, пръснати из водната шир, континента и остров Мадагаскар, някога Силва Порту бе свалил испанските пирати.

Павел вторачено следеше тъмната крива ивица на земята, когато към него се приближи Матросов.

— Е, географе, промушваме се вече из гробището! — спокойно каза той и отвори лъскавата капачка на лулата си. — Скоро ще стъпим на суша! Ще вземем прясна вода!

— Къде ще спрем? — попита Павел и погледна обветреното лице на капитана.

— В Мозамбик! — отвърна Матросов и замислено поглади меката си брада.

Матросов и Павел се облегнаха на борда и запушиха. Свободните матроси кърпеха дрехите си, печаха се на слънце, а Домбо, легнал по корем, притиснал късче хартия, усърдно плюнчеше някакво химическо моливче и пак рисувахе знаци, с които белите си говорят като с живи хора. Щом забеляза Матросов и Павел, които оживено разговаряха, той скочи засрамен и се скри в люка.

Слънцето залязваше. Над хоризонта горяха огненочервени пламъци. Залезът сякаш къпеше океана с разтопена мед. Дори лицето на Матросов доби цвят на бакър.

После внезапно, както става обикновено в тая част на земята, настъпи тъмна южна мощ.

Но това не трая дълго. Звездите заблестяха, едри и искрящи. Изгря голяма пълна луна. Върху неравната водна повърхност пламнаха

милиони огньовете. Някъде те светеха като разхвърляни по водата пламъчета, другаде — като трептящи ивици. Виждаха се гъсти стада от медузи, разтворили широки светли звънци, обсипани с блестящи искри.

Океанът се заливаше от фосфоресциращи светлини. Беше тихо. Чуваха се само трептящият звук, който предизвикваха хвърчащите риби. Няколко от тях удариха Павел по лицето и паднаха на палубата. Той улови една. Крилатата рибка бе дълга една педя, с половин педя размах на крилете. Червено-зеленикавите ѝ люспици лъщяха на лунната светлина.

Тези нещастни водни обитатели, постоянно преследвани от хищници, прелитаха наведнъж понякога до двеста метра. При всеки свой полет те се стремяха да попаднат върху гребена на най-голямата вълна и като се отблъскваха с помощта на опашката, продължаваха своя полет. Нощем, както пеперудите, помамени от светлината, удряха се о мачтите и въжетата на кораба и падаха върху палубата.

Вятърът се усили. Надигнаха се вълни. Заплющяха платната. Въжетата се изпънаха, мачтите заскърцаха, а корабът с още по-голяма бързина се понесе напред. Успоредно на китобоя летеше някакъв морски хищник с много дълги гръдни плавници с бели краища — навярно бе особен род акула^[1].

В тоя миг долетяха звуци на хармоника, последвани от разнежени мъжки гласове. Матросов се поспря и се усмихна:

Веселяци са нашите момчета! — И тръгна към каюткомпанията.

Матросите, свободни от вахта, седяха един до друг и пееха. Млад момък с пълно розово лице, украсено с лунички, разтягаше хармоника и изтръгваше сякаш от сърцето си всеки звук. Пъргавите му пръсти чевръсто шареха по седефените копчета. Моряците, зажумели, леко се поклащаха в такт с песента и пееха тихо, с чувство. В средата, заслушан в музиката, Чиркасов дърпаше обичката си.

В каюткомпанията беше душно. Сини кръгове дим плуваха под тавана.

Матросов седна. Разкопча се, прокашля се да очисти гърлото си, прегърна хармониста и пусна своя бас в общия поток.

Старинната руска песен, която разказваше за смели мореплаватели, оставили жени, деца и любими годеници, развърлува Павел. Тя докосна с нежните си парливи нотки неговото сърце. След малко тихо, на пръсти, влезе негърчето. Щом видя Павел, то отиде при него, кръстоса крака и седна по турски на пода. Павел видя как Домбо се поклаща в такта на музиката и тананика песента, като се мъчи да подражава на матросите, а черните му пръстчета подръпват струната на маримбата...

Нощта беше ясна. С мек галец блясък искреше Южният кръст.

[1] Океанска акула, която се среща далече от брега, сродна с *Carcharhiniformes*, напада и човек. ↑

III

Колкото да беше весело и разнообразно на кораба, все пак дните и нощите, които бавно се точеха, дотягаха. Дори океанът и небесната синина станаха досадно еднообразни. В такива скучни часове Павел се прибираше в каютата, викаше Домбо и двамата сядаха пред масичката. Павел хващаше черната ръка на негърчето и белият лист се изпъстряше с колелца, лулички и ченгелчета. После географът вземаше книга да чете, а Домбо сам се опитваше да пише, но това за него беше много трудна работа.

Постепенно тайнствените колелца, лулички и ченгелчета станаха нещо просто и разбираемо за Домбо. Той вече не питаше защо географът гледа в белите листове и си говори, като че ли говори с друг бял човек.

Една сутрин, съвсем рано, когато на изток из океана изплува червеното кълбо на слънцето, Домбо притича в малката сивогълбова каютка и възбудено заговори:

— Хамба, ела! Вика Чиркасов!

Павел се изкачи на палубата. Чиркасов стоеше на борда сам и се взираше в морето. Павел се приближи и също загледа напред. На няколко мили от кораба той забеляза дълги огнени ивици.

— Вижте нашите спътници! — посочи нататък Чиркасов. — Тръгнаха вече! — Щурманът захапа накриво луличката си и се усмихна.

— Какво е това? — попита Павел.

— Акулички, братко! — отвърна Чиркасов, смукна от лулата, подръпна сребърната паричка и добави: — Ех, какви хищници са те, същински тигри! Тежко на водолазите. Всяка година в Панамския залив загиват десетки ловци на бисери! Особено са настървени акулите в Калифорнийския залив! Приближават се съвсем до брега и като вълци нападат!

Андрей Чиркасов замълча, загледан в ивицата, която описва широк кръг и се проточи право към кораба.

— Настървени са, вижте, Балванов! — посочи приближаващите се акули щурманът, като не откъсваше поглед от това място. — А ти

виждал ли си акула? — попита той. — Но жива, ей така!

— Не, за пръв път пътувам в океан!

— Какъв звяр е тя, братко, какъв звяр! — поклати глава Чиркасов и продължи: — Видях една осем-десет метра дълга, а тежи повече от петстотин килограма! В устата си има шест реда триъгълни, остри и наръбени зъби! Пък е бърза, ловка, каква сила, братко — ураган! Никак не е чудно, че някой си Брюхер намерил в стомаха на такава акула в Марсилия два сафрида и един човешки труп, цял, с дрехите и часовника в джоба! Френски матроси разправяха как такъв един хищник скочил и захапал един моряк за крака!

Чиркасов се увлече да разказва най-невероятни истории, когато Домбо изкрещя:

— Хамба, виж тама-тама!

И без да откъсва очи от това, което бе открил, посочи вляво недалеч от кораба.

— Ой, тама-тама! Хамба, гледай! — подскачаше Домбо и сочеше нещо.

Чиркасов и Павел рязко извърнаха глави. Домбо не бе излъгал. На петдесет метра навътре в морето наистина пореше водата голяма „водна хиена“, както я наричат матросите. Тя идваше като че да потвърди думите на Чиркасов и всякак се мъчеше най-добре да се представи: като разсичаше водата, правеше бързи завои, ловко маневрираше, а когато съзреше да плуват по водната повърхност остатъци от кухнята, извърещаше се и на слънцето блясваше сребристият ѝ люспест корем. Само извърнатата по корем, акулата можеше да налапа плячката.

Веднъж Павел стреля по една акула, която следваше кораба. При изстрела акулата дори не трепна, но изглежда, че куршумът я улучи, защото над водата се появи продълговато червено петно. Цял час се влачи хищникът подир китобоя и най-сетне се загуби. Сигурно нямаше повече сили.

Наближаваха остров Мафия, недалече от африканския бряг, включен в английското владение Танганайка. Ярko се очертаваха вече силуетите на кокосовите палми. Времето беше горещо. Духаше слаб вятър, но барометърът бързо падаше.

Задаваше се буря. Скоро вятърът се усили до осем бала^[1].

Матросите бързо работеха. Затягаха илюминаторите, затваряха вратите, люковете, трюма. Барометърът продължаваше да спада. Вълните се покриха с бяла пяна. Вятърът късаше платната, огъваше мачтите, ревеше в ушите на вахтените, мъчеше се да ги свлече от палубата. Вълните връхлитаха, разбиваха се в корпуса. Китобоят се катереше по гребените, заставаше на „кантар“, катурваше се с носа надолу и се заравяше в пяната на следващия вал.

Дъждът плющеше и тъмната му завеса покриваше простора. Трецяха гръмотевици. С трясък падаха сандъци в трюма, плъзгаха се и се удряха един о друг. Вече всеки човек от екипажа беше на крак. Вахтените изчакваха вълните, които се плискаха по палубата, прибъгваха с викове.

Морето не се укротяваше. Вълните блъскаха кораба като гранати с огромна сила, пукаха се, разбиваха се на пяна, ревяха злоещо.

Макар в тези места да не се намираха на стража спасителни кораби със специално построени океански буксири, с мощни машини и помпи, никой от екипажа на „Севастопол“ не изпадна в паника. Една воля тук подчиняваше матросите. Две очи им вдъхваха сигурност и вяра — това бе капитанът на славния китобой.

Всеки човек от командата на „Севастопол“ бе опитен, сръчен и мъжествен. Неведнъж екипажът се бе притичвал на помощ на пострадали параходи при буря. Много пъти мощните спасителни кораби се приближаваха до „такъв удавник“, но водеха дълги pazarлъци и накрая, недоволни от предлаганата сума, се отдръпваха. Такива „спасители“ принадлежаха обикновено на американски, английски или холандски фирми, дежуреха на най-опасните участъци и само при добро заплащане се притичваха на помощ. Много често собственикът на потъващия кораб предпочиташе да вземе застраховката, вместо да спаси кораба. В такива случаи най-малка грижа имаше той за екипажа, застрашен от сигурна смърт. Затова руските матроси наричаха тези кораби „чакали“...

Случваше се понякога да пътуват с дни, а наоколо да не се мерне жива душа — нито албатрос, нито морски орел, нито буревестник, нито дори акула. Накъдето да погледнеш Павел — пуст морски простор. В такива дни той ставаше мълчалив и замислен, седеше в

каютата, пишеше по цели часове, чертаеше някакви географски схеми. Домбо крадешком надничаше вътре и щом съгледаше хамба над масата, на пръсти се отдръпваше, сядаше на стълбичката и свиреше тихичко на маримбата.

Един ден Домбо предпазливо влезе и едва чуто пошепна, като хитро примижаваше с очи:

— Хамба, появили се кимо-кимо! Много кимо-кимо!

— Кимо-кимо? — загледа го изпитателно географът. — Какво е това кимо-кимо?

Домбо прехапа устни. Замисли се. Помъчи се да си спомни същата дума на португалски, но той не владееше много добре чуждия език. Тогава започна да си служи с мимики, разперваше ръце, издаваше някакъв крясък, който наподобяваше кряска на птица.

Павел се досети и извика:

— Чайки?

Домбо се усмихна и повтори:

— Чаки, чаки, хамба!

— Не чаки, а чайки!

— Чаики — пак неправилно изговори думата негърчето.

Наистина около кораба летяха ята бели чайки, изпълваха въздуха с див възбуден крясък. Някои бяха накацали по въжетата на дълги бели броеници. Павел изтича навън, но още не бе се появил на палубата, говорната дудка го посрещна с радостно известие.

— Мозамбик! Мозамбик!

В пълен ход корабът се спускаше на юг. Барографът^[2] чертаеше лека лъкатушна линия.

След два часа Павел забеляза далече от брега върволица от туземски пироги^[3]. Щом корабът навлезе в залива и остана в дрейф^[4], туземците го обкръжиха. Те се надпреварваха да предлагат услугите си на матросите. Изпечените им черни тела блестяха на южното слънце като намазани с катран. Както във всяко пристанище по африканското крайбрежие и тук се проявяваха изкусни плувци — хвърлената монета те улавяха във водата с бързината и ловкостта на циркови акробати.

Някои предлагаха тръстикови кошници с цветни кантове, шарени кутии, рогозки, палмово вино, украшения от раковини и кръгли бамбукови столчета.

Корабът остана недалеч от брега. Матросов забрани на екипажа да слиза на сушата. Само хората, заети с попълване на запаса от прясна вода и храна, се качиха на лодките.

Сам Матросов поведе снабдителите. Той покани Павел да го придружи, но при тръгването го спря — по крайбрежието върлувала епидемия.

На обяд Матросов повика Балванов в капитанската каюта. Пред каютата го посрещна Домбо. Негърчето с мимики предупреди за някакви хора, които чакали вътре. Наистина в каютата седяха двама непознати посетители. Единият — нисък и шкембест, с топчесто затлъстяло лице, а другият — висок, кокалест, сух и мършав, с дълга пепелява брада, облечен в дрипи. Вместо обувки на краката си бе завързал две парчета кожа. Из дрипите се показваха косматите му маймунски гърди. Над лявата му вежда имаше белег от рана във форма на конска подкова. Лицето му бе продълговато, набръчкано, с гърбав нос, а под редките му орусели вежди светеха неспокойно две малки, с остър пронизващ поглед очички.

Матросов представи гостите на географа. Шкембестият човек с дебелия врат и потънали в мазнини очи, беше кръчмар в Мозамбик. В неговата кръчма всяка година отсядал капитанът и се снабдявал с провизии. При него попаднал дългобрадият корабокрушенец Симоне Алварц. Когато кръчмарят научил от капитана маршрута на кораба, поискал да вземат нещастния човек.

Симоне Алварц имал плантация в Западна Африка, но я продал и със спечелените пари решил да се прибере в Португалия. Но корабът една нощ бил настигнат от ураган и потънал. Почти всички станали жертва на корабокрушението. Само няколко души се спасили. Между тях бил и Алварц.

Цели пет години той скитал от остров на остров, докато се добрал до Мозамбик. Тук намерил сънародник, който го задържал при себе си, хранил го и обещал да му помогне.

Симоне Алварц имал желание да се върне обратно в Западна португалска Африка и да разработи нова плантация, за да възстанови загубеното състояние, а след това да се прибере в родината си.

Матросов на драго сърце се съгласил да приеме пътника, още повече, че ще бъде другар на географа при пътуването.

Павел изслуша капитана и се вгледа в Алварц. Матросов го попита съгласен ли е да приеме непознатия за спътник.

— Добре! Щастлив случай! Той е опитен, познава пътя! Ще ни бъде водач! — отвърна Павел и подаде ръка на корабокрушенеца.

Той не подозираше в този момент с какъв човек ще навлезе дълбоко в непознатите земи.

Симоне Алварц премига с тъмните си живи очички, зарадван, широко се ухили, като откри единствения си преден зъб, и падна на колене пред Матросов.

— Много съм щастлив, сър! — зашептя той на английски език с писклив, малко престорен глас — Вие спасявате от глад един корабокрушенец! Бог да ви закриля! Аз съм нещастен човек!

Матросов, изненадан от това, направи гримаса. Хвана го под мишница и го повдигна.

— Станете, Алварц! — подкани го той. — Оставете боговете на мира! Човек трябва да има достойнство! Какво правите? Аз не заслужавам поклон и сълзи!

— Ах, капитане, каква човещина проявявате! — говореше корабокрушенецът и търкаше насълзените си очи. — Не знам как бих ви се отплатил!

Симоне Алварц се надигна, прибра парцаливите поли на дрехата си, съшита от насмолен брезент. Отново постави вместо шапка на главата си парче цветна материя. На тънката жилеста шия, с изпъкнала като шип адамова ябълка, се люлееше малка кожена торбичка, вързана с тънки ремъчки. Такъв висок, кокалест, с дълга до кръста рядка брада, той наистина приличаше на изстрадал човек.

Тлъстият кръчмар остана много доволен. Благодари на Матросов, мушна в ръцете на Алварц бутилка ром и си излезе.

Малко преди корабът да вдигне котва, Симоне Алварц вече лежеше по гръб на голите дъски до фокмачтата, подложил ръце под главата си. Домбо няколко пъти минава и заглежда корабокрушенеца. Накрая Алварц го наруга и му се закани с юмрук.

— Какъв тоз човек, хамба? — попита вечерта негърчето.

— Непознат! Ще върви с нас! Ще ни бъде водач! Знаел пътищата!

Домбо уплашено втренчи очи в географа и недоволно поклати глава:

— Лошо човек! Лошо бял! — заключи той.

— Как пък го позна? — засмя се Павел. — Нещастен човек! Корабокрушенец!

Домбо не каза как го бе пропъдил португалецът. Само плахо го изгледа още веднъж и недоволен нацупи устни.

Павел не обърна внимание на думите му. Пошегува се с него, после го хвана за ръка и го поведе към каюткомпанията да вечерят...

[1] Бал — единица, с която се оценява степента на вятъра, земетресение, буря. ↑

[2] Барограф — самопищещ барометър, който записва налягането на атмосферния въздух. ↑

[3] Пирог — продълговати лодки, издълбани от дърво. ↑

[4] Дрейф — тгълът между посоката на вятъра и неговата ос. ↑

IV

Корабокрушенецът Симоне Алварц обикновено лежеше под фокмачтата, мрачен, мълчалив, загледан в безкрайния морски простор. Не говореше с екипажа. Свит в дрипите си, той приличаше на някакъв звяр, измъкнат от бърлогата си. От време на време бъркаше с дългите си като клечки пръсти в кожената торбичка и ровеше дълго в нея. Умърлушен, с изпъкнали ребра и мътни очи, Алварц наистина приличаше на човек, претърпял корабокрушение и напълно разорен. Павел предполагаше, че това е последствие от тежките душевни преживелици. В трапезарията идваше последен и сядаше на крайчеца на масата. Само когато Павел отидеше при него, той живо и пъргаво, не за годините си, ставаше.

Добрата храна и почивката бързо възстановиха силите му. За един месец той се съживи, тялото му като че ли се заглади. Кожата по лицето му се изопна и стана по-свежа. Домбо странеше от него. Но и Алварц гледаше на негърчето някак враждебно. Дори веднъж той така грубо дръпна Домбо, че разпра кожения му набедреник. Домбо се наежи като зверче, прониза го със свиреп поглед и нещо сърдито изкрещя на родния си език. Тъкмо в това време се появи Павел. Алварц се стресна, смути се, но бързо се овладя, престорено се засмя и показва оголените си челюсти, в които стърчеше единственият му черен гнил зъб.

— Пошегувах се с дивака, сър! — заговори забъркано той на английски език.

— Каква шега? — възмутен го сръза географът. — Разпрахте му набедреника! После, да се разберем, на кораба няма диваци!

— Моля за извинение! — виновно разпери ръце Алварц.

Павел го изгледа навъсено.

— Този дивак е мой другар! — предупреди го той. — Аз държа за него! Забранявам ви да го наричате с обидни думи! И повече не се шегувайте по този начин!

— Разбирам, сър! Моля — угоднически кимна глава португалецът.

Домбо държеше в ръка парцалчето от набедреника си и презрително наблюдаваше португалеца.

— Хамба Балвана, този лошо човек! — оплака се той, когато се отдалечиха.

— Не е лош, приятелю, той се шегува! — опита се да го успокои Павел.

— Лошо шегува! — отвърна Домбо.

Макар и да говореше на Домбо така, за да изглади неприятното впечатление, Павел виждаше в постъпката на португалеца подчертана ненавист към черните. Той беше наблюдавал вече много сцени на жестоко измъчване на негри в пристанището Дюрбан, където ги товареха като добичета. А в порт Елизабет един холандец преби до смърт с камшик двама негри, наети при него като слуги.

Но най-жестоката сцена бе залавянето на избягали туземци от синджира на роботърговеца. Това бяха чернокожи, закупени преди влизане в сила международния договор за забрана на търговията с роби, укрили се в джунглите. Дълго време те скитали по туземските пътеки, промушвали се между дърветата, минавали из непроницаемата завеса на папратите, хранели се с плодове и уловена риба. Съвсем изтощени, болни и останали сухи скелети, били заловени от някакъв фермер. Той ги наел да му работят в плантацията до появяването на новата луна.

Животът при фермера не се различавал много от живота в гъстия тропически лес. Оскъдната храна, милиардите москити, туземската проказа и лишенията бяха направили от тези хора жалки същества.

Когато спря китобоят в Дюрбан, тези скитници, жители на далечни селища навътре в континента, представляваха най-печална картина — те едва пристъпваха от слабост. Само в очите им все още блещукаше светлината на живия човек. Пушеха „чамба“ — коноп. Те молеха да ги вземат на кораба, без да знаят, че той имаше съвсем друг рейс. Няколко старци все още носеха желязна халка на врата, спомен от времето, когато са били в синджира на робите. Халките прежуляха вратовете им и Чиркасов нареди на бордовия механик да ги счупи.

За европейските заселници в колониите туземците бяха нещо като работен добитък, нищожни същества, които всеки можеше да

използва, а когато го изтощи, да го остави, да се погаври, да го бие, а много често в раздразнение „белият господар“ си служеше с револвера, без някой да му търси сметка. Негрите бяха беззащитни. Никакъв закон не ги закриляше. Властта на белите ги бе осъдила на мъченически живот...

След случката с разпрания набедреник Алварц се опита да се сдружи с Домбо. Доброто незлобиво сърце на негърчето бързо се промени. Но и това нещо имаше своя цел. Веднъж Павел видя Домбо в ръцете с паница чорба и хляб. Той го спря и попита къде ги носи. Оказа се, че негърчето носеше храна на Алварц.

От няколко дни гой го използвал като слуга: карал го да му носи храната в кабината, да краде цигари от географа и да му ги дава, да взема скришом от готвача тлъсти пържоли. Павел забрани да му прислужва повече. Той не каза нищо на странника, а и Алварц се престори, че нищо не знае, дори не разпита негърчето за случилото се.

Една седмица след това Павел повика Домбо в каютата. Негърчето както винаги влезе на пръсти. Географът беше улисан в работа и не го забеляза. Домбо видя върху масичката разглобен пистолет. Павел съсредоточено се занимаваше с оръжието. Дори не дигна глава. Сглобяваше някаква част, но пружината постоянно отскачаше. Чак когато Домбо провря малката си ръка и притисна пружината, Павел дигна очи и се усмихна:

— А, ти си тук! Дръж здраво!

Домбо помогна и с другата ръка.

След няколко минути пистолетът, добре почистен и смазан, вече лежеше в кожения кобур, а Павел изтриваше ръцете си с парцал. Той остави парцала и се обърна към негърчето:

— Дай сега твоя пистолет! От влагата оръжието бързо хваща ръжда! Трябва редовно да се смазва! Ти почиства ли го?

Домбо не отвърна. Само премига смутено.

— Сложи пистолета на масата! — настоя географът.

Негърчето потрепна, наведе глава и виновно загледа в краката си. Павел го стрелна с очи и по лицето му премина тревога. Негърчето се държеше като човек, когото са хванали в кражба.

— Дай пистолета! — извика му строго географът и попипа набедреника, но под него нямаше никакъв пистолет, само стоеше празният кобур.

Домбо не издържа. Разтрепери се, закри очи и се разплака. Изхвъркна навън и след малко пак се върна. Лицето му бе съвсем разстроено. Павел го хвана за раменете и го сложи на стола.

— Кажу, къде е пистолетът? — попита го меко.

Домбо смотолеви неуверено.

— Падна в морето!

Павел скочи и го загледа изпитателно, но Домбо закри очите си и цял се разтърси от плач. След дълго увещаване той призна — срещу пистолета Алварц му дал вълшебен талисман — една кама със седефена дръжка, която ще пази него и географа от злия дух. В същото време го научил да излъже, че е загубил оръжието. Павел го изпрати да върне камата и да си прибере пистолета, без да обаждат, че това е станало по негово настояване.

Когато се върна, Домбо цял сияеше от радост, очите му блестяха. Павел не го разпитва повече. Взе пистолета, разглоби го на масата и го покани да почисти всяка част с парцалче.

През цялото време те говореха за друго. Павел искаше Домбо бързо да забрави случката, за която негърчето вече дълбоко съжаляваше.

Тая постъпка на корабокрушенеца още повече усили съмнението у географа, че той има за спътник човек, на когото не бива много да се доверява. Това го караше да го следи, внимателно да го подпитва и да стои нащрек. Никак не бе чудно в лицето на Алварц да се криеше избягал престъпник от някой затвор или човек, който е излежавал досега наказание в португалска колония. Обикновено португалското правителство изпращаше осъдените на каторга в най-отдалечените колонии. Така се отърваваше от тях, а те в туземските страни разработваха земи, изтласкваха негрите и ставаха колонизатори.

V

Един ден Чиркасов, като подръпна по навик сребърната си обичка, съобщи:

— Наближаваме Добра Надежда!

— Нос Добра Надежда — изненадан повтори Павел. — С една дума — остава още малко!

— Стига нашият „Севастопол“ да мине благополучно тоя проклет нос! — поклати загрижено глава щурманът. — Ах, какво опасно място е то!

Тревогата на Чиркасов се оправда. По небето се носеха тъмни облаци, които се виеха на пръстени и с бързината на птици прелитаха над кораба. Морето сърдито ревеше. Вятърът пищеше в рангоута^[1] и опъваше до скъсване въжетата. Върху китобоя бясно връхлитаха вълни.

„Севастопол“ умело маневрираше около най-южната точка на Африка, като използваше попътния мусон. Целият екипаж, вдигнат под тревога, стоеше на стража.

Матросов, в черна защитна мушама с качулка, неотстъпно стоеше на командния мостик. При всеки порив на вятъра мушамата се разтваряше като крила, дългата му брада се развяваше през рамото. Малко понаведен напред, вкопчил се в перилата, той спокойно оглеждаше кипящата вода, притиснал луличката между кътниците си, очите му се присвиваха и около тях се появяваха цели кръгове от ситни бръчици.

Неговите, къси, строги, отсечени команди като че ли се изстрелваха от картечен пистолет. Но в тях матросите, които стояха неотстъпно до платната, долавяха сигурност и увереност.

— Сваляй горните платна! — предаде говорната тръба.

В следващата секунда заповедта беше изпълнена.

— Спокойно работете! — допълни гласът от тръбата.

А в същия миг вятърът ревеше зловещо и напираше в долните платна. Корабът се люшкаше на една и друга страна, като че ли губеше равновесие. Шест души кормчии на щурвала, под средната част на

мостика, с напрегнати сурови лица стояха над кормилото и зорко държаха посоката.

Минаваха часове... Силата на вълнението не отслабваше. Само за миг вятърът стихваше, после започваше още по-зловещ вой, вълните връхлитаха яростно върху палубата.

Корабът скачаше от вълна на вълна като мидена черупка, разсичаше гребените, полягаше на една страна. Мачтите се огъваха. Скърцаха бимеите^[2] и каютните прегради.

— Дръж по-надясно! По-далече от брега! — кънтяха думите на Чиркасов.

— Дясно! Още дясно!

Кормчиите, с неимоверни усилия отправяха кораба надясно. Чиркасов, целият облян в солена вода, с мокра брада и мустаци, наведен към Матросов, се мъчеше да надвика вятъра. В тоя миг той забеляза нещо и тревожно втренчи очи към кърмата. Капитанът се наведе още по-напред.

— Акули! — посочи щурма път.

— Цяла глутница хищници! — добави Матросов.

— Чакат плячка!

— Да прощават! — сдържано се усмихна Матросов и лицето му леко преbledня, изопна се и сякаш замръзна.

Акулите кръжаха около китобоя. Те се появяваха ту от едната страна, ту от другата, показваха грамадните си хищни глави над водата. След известно време изчезнаха някъде. Но Павел не ги видя. Домбо се притискаше до него, потреперваше от страх. Симоне Алварц, прегърнал колене, седеше на своето място и се озърташе неспокойно, притискайки с едната си ръка малката кожена торбичка, праметната през шията му.

При появата на акулите той скочи уплашен, падна на колене, дигна ръце нагоре, закри очите си и глухо заплака. Един млад матрос, на име Чигарков, който стоеше на няколко крачки от него, притича, дръпна го за ръкава и му заговори:

— Какво ти стана, Алварц! Не се бой, братко!

Португалецът се раздрусваше цял.

— Загиваме! — глухо изпъшка той, задавен от сълзи, и като погледна със зачервените си подпухнали очи матроса, посочи с ръка зад борда и добави: — Акулите винаги налитат на мърша!

Чигарков се изсмя в лицето му и махна с ръка:

— Остави акулите, Алварц! Как го измисли?

После младият матрос потърси с очи нещо и продължи:

— Ти гледай нашия Матросов! Дори си подсвирква с уста — значи, няма опасност! Нашият капитан не ще ни даде на хищниците! Не е свикнал той да храни акулите с човешко месо!

И матросът посочи командния мостик, където капитанът в черната си защитна мушама, малко приведен напред, висок и внушителен, приличаше в тоя момент на излята бронзова статуя.

Чигарков отново застана на пост при платната си, а корабокрушенецът, втрещвайки малките си лъскави очички в капитана, остана с грозно зяпнала уста.

Когато бурята утихна, щурманът Чиркасов със запалена луличка, бодър и развеселен, влезе в каютата на географа. Като потриваше ръце и лукаво премигваше, забоботи:

— Отмина щормът^[3], братко! Сега дори щурманът може да си почине мъничко! Ох, тежко беше, Балванов! Но се измъкнахме без повреди! Юнаци са нашите момчета! И китобойчето си го бива!

И като щипна по бузата негърчето, попита:

— Е, Домбо, уплаши ли се?

Домбо срамежливо го погледна, наведе глава и отвърна:

— Страх беше, щурман! Много страх!

Чиркасов се засмя с глас, седна, притъпка луличката си с пръст и заговори:

— Е, тогава никак не е чудно, че в далечни времена една нощ край нос Добра Надежда минавал холандски кораб. Също такава буря го настигна. Вълните бясно ревели, мусонът пищял злоещо в платната! Уплашили се матросите. Паднали на колене, прочели молитва горките, пак станали и затичали объркани от мачта на мачта, от платно на платно. „Да спрем в пристанището!“ — молели те капитана. Но той ги гледал мрачен и мълчалив и само поклащал глава.

Чиркасов смукна от лулата и се усмихна хитро:

— Такива са си капитаните от край време, братко! Упорити и не слушат никого! Може би едно рядко изключение в историята прави нашият Матросов!

Той се прокашля, задавен от дима, и продължи:

— Бурята се усилвала все повече и повече. Холандският кораб се люшкар като пиян! Вълните се хвърляли като акули на палубата и къпели в потоци вода бедните матроси! Небето ставало все по-мрачно, тайнствено и зловещо. Светкавици браздели небосклона, плющял дъжд. Матросите разбрали — ще загинат. За стотен път молели капитана да се отправят към брега, но той навъсено ги поглеждал и поклащал глава.

Чиркасов помълча, въздъхна и с тих глас продължи:

— Изведнъж бурята налетяла с ужасна сила, разбила мачтите и подгонила кораба по широкия океан! Сега той нямал вече ни платна, ни мачти, ни кормило! Нощта станала още по-черна и страхотна! Корабът се понесъл с бясна бързина напред и досега пътува без път и без посока. Само понякога в тъмна мощ той се мярка на матросите като призрак и мигом изчезва в мрачината!... Така се е създала легендата за Хвърчащия холандец.

Чиркасов помълча, пусна кълбо дим и замислено завърши:

— Кой знае, Павлуша, може да го срещнем някъде! А може всеки кораб да стане Хвърчащия холандец! Нищо чудно! Морето е коварно!

[1] Рангоут — всички мачти и приспособления за закрепване и обтягане платната на кораба. ↑

[2] Бимей — напречни дървени греди между бордовете на кораба. Върху бимейте се настилат палубите. ↑

[3] Щорм — силна морска буря. ↑

VI

След като преминаха благополучно нос Добра Надежда, Алварц се оживи. Сега той постоянно вървеше по стъпките на географа и дърдореше:

— Вижте, там се носи жълт прах. В пустинята Налеиб има ураган!

И Алварц дълго словоохотливо разправяше за платообразните възвишения, които се очертаваха по крайбрежието; за планините Еренге, Аус, Омотаке, Карас, изградени от пясъчници и конгломерати. Реките през дъждовния период прииждали, изскачали от бреговете и заливали долините, но през сухия период пресъхвали до капка. Някъде навътре се намирал Людериц, район, в който най-много се добивал елмаз.

— Вие географ ли сте? — внезапно попита веднъж Алварц.

— Да, географ!

— О, вие идвате в истинска съкровищница! — с въздишка добави португалецът. — Освен богата сбирка може да имате и пълен джоб. Каква разкошна природа ще ви предложи тази част на континента! Искате ли да се върнете богат? Стига да ме послушате! Тук има неизползвани цели области земя. Плодородната почва плаче за добър стопанин!

Павел го погледна под око.

— Какво искате? — продължаваше да дърдори Алварц. — Безплатна земя, безплатни работници! Богатство!

— За каква земя говорите? — прекъсна го слисан Павел.

— В тая част на континента все още няма много плантатори! А почвата е много добра! Диваците сами ще ви разработят земята без пари!

Павел го изгледа навъсено.

— Аз не съм тръгнал да заграбвам земята на африканските племена! — произнесе той възмутен. — Нито искам да заробвам негрите!

Алварц хитро притвори лявото си око и се засмя:

— Но кой говори за такова нещо? Диваците не могат да използват земята сами! Не умеят! А лесно ще ви се подчинят! Имате оръжие!

— Нямам грабителски намерения, португалецо! — прекъсна го географът възмутен. — Аз съм учен и моята цел е друга! Стига!

Симоне Алварц се смути, сви се гузно, поглади брадата си, повдигна очи към географа, цръкна плюнка и добави:

— А нима един учен трябва да бъде бедняк! — разсъждаваше той посвоему. — На вас ви трябва много, много пари!

— Аз получавам пари за моя труд!

— Но те не стигат! Как ще подредите живота си?

— Е, тогава да ограбя негрите ли? — иронично попита Павел.

Алварц разпери ръце и отчаяно поклати глава.

В тоя миг Павел Балванов помисли за баща си. Той може би бе попаднал на такъв човек. Тежко му! Ето пред себе си виждаше жив събрат на онези непознати търговци-авантюристи, които за зрънце диамант са готови да убият човека. От тоя момент португалецът му стана особено противен.

Корабът бързо се „изкачваше на север“, както казват матросите, като държеше курс близо до крайбрежието.

VII

Зелената ивица земя вече десети ден се проточваше край брега.

Тя приличаше на обрасла с трева пътека между сивите скалисти възвишения и синия морски простор. Зад крайбрежието се издигаха Снежните планини. Спускаха се тебеширени тераси. Реките ги просичаха с дълбоки проломи. Някъде навътре бе Планината на гениите или Мулонго Замби, с вулканически кратер. Всеки три-четири часа кратерът бълваше дим и разнасяше серни изпарения.

Когато корабът премина южния повратен кръг — Тропика на Козирога, — матросите забелязаха край брега някакви тъмни точки. Отдалеч те приличаха на стадо китове, струпано в малък залив. После ясно се очертаха корпусите на военни кораби. Един клипер^[1] с голям наклон на мачтите бързо се измъкна от залива и тръгна в открито море. През зрителното поле на далекогледа Павел видя, че това е германски патрулен кораб с няколко оръдия. Клиперът посрещна „Севастопол“, направи кръг и тръгна успоредно с него.

— Германски лешояди, братко! — загледан в пушеците, каза възмутен Чиркасов.

Павел чу оръдейни залпове и трепна.

Чиркасов присви сърдито очи и продължи:

— Прочистват колонията! Добре слугуват на Бисмарк, този стар звяр! Преди няколко години тук беше мирно и тихо! Но някакъв бремениски търговец Людериц, авантюрист, се поразходил из Ангара-Пекена и заграбил областта! Сега канцлерът разширява колонията!

Щурманът плю с отвращение и запали цигара.

— Значи, Африка е нещо като двор без кучета! — като на себе си каза Павел Балванов, но в гласа му трептяха тревожни нотки. — Всеки нахълтва и граби!

— Да, да, сполучливо се изрази, братко! — кимна Чиркасов.

— А бушмените? — изведнъж попита Павел.

— Бушмените не се шегуват! Почесват ги, дето не ги сърби! Но нямат оръжие, горките — въздъхна щурманът.

Над крайбрежните гори се извиваха кълба дим. Оръдейните гърмежи глухо тътнеха. Домбо, облегнат на борда, подпрял брадичката

си с юмрук, уплашено се взираше в далечината и се ослушваше. Алварц се изтягаше под мачтите и свиваше цигара.

След два дни той отново се раздърдори:

— Е, сър, вече сме в границите на Ангола! Скоро ще стъпим на суша! Първи португалците открили тази земя преди четири века! Внукът на стария Диаш, откривателя на нос Добра Надежда, Паулу Диаш, още в 1574 година стъпил на брега и я изучил! Втори път се върнал с титлата „завоевател, колонизатор и губернатор на Ангола“. Тогава племената влизали в негритянската държава Конго...

Този разказ интересуваше географа и макар скрибуцащият глас на португалеца да дращеше ухото му, той търпеливо слушаше, без да го погледне нито веднъж. Алварц смукна дим и продължи:

— Някога ковачът Мусури или Мбумбу-Мбулу станал вожд на племената амбаду, основал града Гола-ан-Денго, а после цялата страна се нарекла А-Нгола! А вие нищо ли не сте чували за „Човекът, който разбива камъните“? — попита накрая Алварц, като плюнчеше цигарата и хитро премигваше.

— Не, какъв е този човек?

— О, сър, това е твърде интересно за вас като географ! — угоднически се усмихна и подръпна брадата си Алварц.

Той искаше да блесне със своите знания пред Павел, затова разпалено говореше:

— „Човекът, който разбива камъните“ на анголски значи Мбула Матади! През 1665 г. вождът Не-Нлаза или Антонио I издал манифест за освобождение на негрите! Какъв кураж, сър! С копие и стрели срещу винчестерки и топове! Диви са си негрите!

— Е, продължавай! — нетърпеливо го прекъсна Павел.

— Но какво — нашите ги разбили край Мбиуле! Туземците не останали мирни. Някаква черна маймуна — негърката Анна Зинги Мбанди Нгола, събрала туземците и дигнала въстание! Някои като вас я наричат африканската Жана д'Арк! Но това, сър, е пресилено!

— Какво е станало с въстанието? — попита Павел.

— Освободили се, дяволите! Жена ги освободила! Но за малко! Нейният приемник Джас Арек се подчинил на португалците! Толкоз, сър!...

Симоне Алварц млъкна и пусна кълбо дим.

Павел Балванов замислено загледа в далечината. С този разказ Алварц стана още по-съмнителен. Той не беше прост човек. Говореше като добър познавач на историята.

— Кога ще спрем в Бенгуела? — след кратко мълчание попита Павел.

— Сега минаваме Мосамедес! Черните го наричат Ангро де Негро! След две денонощия пристигаме!

Павел закрачи по палубата. В душата му се надигаше тревога пред неизвестността. Сега всяка минутка му се струваше дълга, мъчителна.

[1] Клипер — бързоходен параход. ↑

VIII

На третия ден, когато над крайбрежието се спускаше лилава здрачина, която като прозрачна мрежа обвиваше горите, Симоне Алварц притича при Балванов.

— Пристигаме, сър! Това е наша страна!

— Какво говориш? — учудено го погледна географът.

— Не се ли досещате, сър? Това е португалска колония! Тук всеки португалец се чувства като у дома си! От днес, все едно, вие сте мой гост! А всеки дивак е мой слуга!

Павел, навъсен, сурово го погледна, извади паспорта си, отвори го и го пхна в ухиленото лице на брадатия човек.

— Прочетете!

Алварц надникна учудено, премига смутено, лицето му побледня. Опита се да се усмихне, но само изкриви уста.

Така минаха миг-два. Павел го наблюдаваше начумерен. Португалецът бързо се съвзе, престори се на развълнуван и зарадван:

— А, значи, сънародник! Щастлив съм, много съм щастлив, че мога да ви бъда полезен!

— Къде сте роден? — попита го Павел.

Алварц се смути и се забърка.

— Лисабон! Но оставете това! Аз съм скитник и от малък не съм се връщал в този град!

Павел се усмихна. „Наистина Домбо има право да подозира този човек! — мислеше в същото време той. — Навярно е каторжник, изпратен в Западна Африка да излежава наказание! Може би е заемал държавни постове, после хванат в крупни афери и осъден! След това се отдал на грабеж! Разработил плантация, наел негри, забогатял и решил да се прибере със спечеленото! Все пак той ще пътува с нас, защото познава добре страната и ще ни бъде полезен!“

В този момент притича негърчето. То беше много оживено. Щом го видя, Алварц смръщи вежди.

— Хамба, вика капитана! — каза Домбо.

— Добре, приятелю! — отвърна Павел.

Матросов седеше в каютата, наведен над някаква разтворена карта, захапал лулата, и пускаше гъсти кълба дим. Той изглеждаше все така мрачен на пръв поглед, затворен в себе си, мълчалив.

Щом влезе Павел, капитанът стана и го посрещна.

— Балванов, скъпи мой, скоро ще се разделяме! — заговори той, като въртеше около пръста си къса сребърна верижка.

— Да, каза ми португалецът! — отвърна Павел и седна.

Матросов му предложи цигара и продължи:

— Смятам, че имаш нужда от пушка! — И той се обърна, взе една нова къса и лъскава винчестерка, подпряна до стената, и му я подаде. — Вземи я! Предстои ти опасен път!

— Аз имам два пистолета! — отвърна географът.

Но капитанът настоя:

— Вземи това оръжие, Павлуша! То не прави засечки! Готвачът ти приготви храна за десет дни! През това време все ще убиеш някакъв дивеч! Но се пази, скъпи приятелю! В тая страна белите хора са по-опасни и от свирепите зверове!

Павел разбра за какво намеква Матросов, а когато очите му се присвиха и усмивката угасна в косматата къделя на брадата, той знаеше вече, че става дума за Симоне Алварц.

След това Матросов се наведе над картата.

— Ето, корабът се намира на това място! — посочи той с лулата. — Това е пристанището Бенгуела! Каква посока ще вземеш!

— Източна! На триста мили навътре ще пресека река Кубангу! Оттам ще тръгна малко на юг и ще навляза в изворния басейн на Замбези! Някъде там ще търся хаубау и мукасекерите! Имам карта и компас!

— Какво друго ти е нужно? — попита накрая Матросов.

— Нищо друго! Пътувам с верен човек! — отвърна Павел и кимна към негърчето, което плахо надничаше в каютата.

Като видя, че става дума за него, Домбо уплашено попита:

— Хамба Балвана, какво прави с мен капитан?

— Капитан! — засмя се Павел. — Нищо, приятелю! Аз казах, че двама ще пътуваме! Ти ще бъдеш водач! Нали знаеш да стреляш? — попита накрая Павел, като извади пистолета си от жълтия кожен кобур.

— Знае добре стреля! Мен учил Гонсалви! О, бум, бум! Добре стреля! — бързо заговори негърчето и потупа дръжката на пистолета си, която стърчеше над набедреника.

Капитанът и Балванов се спогледаха и се засмяха.

Здрачаваше се. Корабът бавно навлизаше в залива, осеян с опасни подводни рифове. Около тях водата се разбиваше и образуваше бели венци от пяна. Беше рисковано да се навлиза по-навътре, затова Матросов заповяда да пуснат котва далеч от пристанището.

IX

Едва на сутринта Павел Балванов можа да разгледа от кораба града и околността.

Хълмистият масив, по който бе разположен Бенгуела, го правеше особено живописен. Къщичките кокетно надничаха между зелените корони на големи южни дървета. На самия нос се издигаше старинната цитадела „Сан Филип“, строена през 1617 година. Все още блещукаше на слънцето непресъхналата рекичка Кавако, северно от града, а на южната страна се издигаше укрепен военен форт. Из зеления масив на горите криволичеха отъпкани пътечки — единствените „търговски пътища“ на туземците. Слънцето къпеше с мека утринна светлина широките чадъри на палмите, короните на огромните кедрови дървета и стари мангри. За пръв път Павел видя прочутите галерийни гори.

Имаше отлив и ясно личаха корените на мангровите дървета. При прилив те потъват и стъблата им се подават над водата. Въздушните им корени бяха дебели и толкова високи, че човек можеше да мине, възседнал африкански бик. Сега те стърчаха над повърхността, извиваха се в чудновати фигури. И на тези живописни и редки представители на растителния свят семената приличат на стрели. При падане, благодарение на собствената си тежест, те се забиват и по този начин се самозасаждат. Други видове мангрови дървета връзват плодове, големи колкото човешка глава.

Няколко туземци сечаха стъбла от „бузунгу“^[1] в блатисто място, близо до самия бряг. Други пък заграждаха водата, поемаха отсечените растения и ги хвърляха в заграденото място. Растенията имаха розови и гладки цветове, островърхи блестящи листа, кафява кора, покрита с бели петна.

Всеки на мястото на Павел, който оглеждаше групата, би се досетил, че туземците ловяха риба, като хвърляха отровни растения. Същите тези отровни растения много пъти бяха спасявали корабокрушенците от гладна смърт. Те им помагаша сред морето да си наловят риба...

Над залива летяха птици. Лек бриз шумолеше в платната, вълнуваше горите, които като тъмнозелен килим покриваха брега и

високите тераси.

Но колкото да бе живописно на пръв поглед това място, то бе наречено от португалските заселници „ада на земята“.

Може би имаха право, но Павел сега не мислеше за името на местността. Той нервно крачеше по палубата в ръка с бинокъл, спираше се, взираше се през окуляра в околността, погледът му бягаше по туземската пътека, която изрязваше гората като дълбок тесен улей.

Все още корабът стоеше в дрейф, леко поклащан от мъртвото вълнение. В прозрачната вода плуваха като сини лампички с абажури стада от медузи. Водата кипеше от малки рибки. Като жълти тюфлеци леко се люлееха цели острови от красиви водорасли.

По възетата кацаха ята от кресливи чайки и гларуси. Домбо ги гонеше. Павел не можеше да ги слуша. Само когато крилатите бърбрици се пръснаха с тревожен писък, той се спря и дигна глава. На десния борт се трупаха матроси и следяха някаква грамадна птица на острия коралов риф. Чайките летяха и кръжаха над нея. На рифа бе кацнал албатрос. Този горд морски великан, който не обича сушата, сега разтваряше широките си крила, пощипваше перата си и спокойно следеше чайките. Когато една се дигна с риба в човката, албатросът издаде остър писък, размаха крила, подгони чайката и улови във въздуха рибата, която бе изтървала. След това полетя навътре в океана.

Откъм пристанището приближиха две туземски пироги с черни гребци. На кърмата в първата лодка седеше човек с широка тръстикова шапка.

Лодките спряха на два сажена^[2] от кораба!

— Желаете ли носачи? — проточено извика на португалски човекът с тръстиковата шапка.

— Колко вземате? — попита Павел.

— Ще се пазарим! — отвърна той, после направи с двете си ръце фуния на устата и добави: — Мога да ви продам двама дивака!

— Не, не купувам живи хора! — отвърна географът.

— Както искате! — добави търговецът. — Ще ви чакам на пристанището! Търсете Людиц Бар!

Домбо наблюдаваше крадешком лицето на географа. Когато лодките се върнаха обратно, той замислено каза:

— Лошо човек, хамба! — После с момчешка самоувереност добави: — Аз нося багаж!

— Прав си, Домбо! — отвърна Павел. — Ние ще си носим багажа!

В това време към тях се приближи Матросов.

— С щурмана решихме да слезем сто мили на юг! Бенгуела гъмжи от каторжници и съмнителни търговци! Опасно е за вас!

— Не познавам този град! Но първата среща с португалеца потвърди това! — замислено добави Павел.

След половин час корабът дигна котва и се отправи на юг. Матросов и щурманът с насочени бинокли търсеха удобно място за спиране. Към пет часа те забелязаха подковообразна лагуна. Входът на лагуната бе разделен на две от коралов риф. Кормчията насочи кораба най-напред към скалата, след това започна маневра да я заобиколи. Чиркасов измери дълбочината с лота на Уилям Томсон^[3]. Дълбочината беше около двадесет метра. Корабът описа полукръг около скалата и навлезе през тесен провлак в лагуната. Скоро настъпи безветрие. Платната увиснаха. Но сега дойде на помощ, парният котел. Моторът започна да пулсира отвътре като голямо сърце. Корабът отново тръгна. Вълните се разбиваха в твърдата скала на рифа и образуваха широк сребрист пръстен. Слънчевите лъчи се пречупваха в пяната и ослепително блестяха. Там сякаш имаше вихрушка, която въртеше милиони лъскави мушици. Корабът спря недалече от сушата. Край брега растеше гъста мангрова гора. През нея се спускаше тесен изсечен улей.

— Съвсем на място, географе! — извика щурманът и попипа обичката си. — Там виждам пътека!

— Това е пристан за туземски лодки! — допълни друг.

— А лодки не виждам! — обади се готвачът, който се приближи до борда. — Може би е място за водопой на животните!

Повикаха Симоне Алварц. Попитаха го какво значи тази просека в гората, но той сви рамене:

— Не познавам това място! Аз съм идвал в пристанището Луанда! Може би е изоставена пътека!

Матросов мушна между кътниците си малката извита луличка, свали бинокъла и като примижаваше на слънцето, предложи:

— Да разузнаем! — И се обърна към щурмана: — Жук и Чигарков!

След една минута двамата матроси се изпънаха като струни пред него.

— Прескочете с лодчица до това място! — заповяда Матросов и посочи брега. — Вземете оръжие!

Двамата се завъртяха, тракнаха с токове. А след малко една четириместна лодка пореше вече тихите води на лагуната. Целият екипаж стоеше на борда. Никой не видя кога Симоне Алварц се бе приближил към трупата и бе застанал зад Домбо с очи, впити в подутината на набедреника му. Той се наведе и надникна отгоре. Едва сега забеляза грапавата дръжка на пистолета. Като че ли искаше да се увери, че пистолетът на Домбо си е на мястото. Алварц бързо се отмести, отиде при задния нос на кораба и започна да обува подарените му от Чиркасов подковани обувки. Матросите правеха усилия да скочат на сушата. Алварц под око погледна към групата и забеляза Матросов и Павел, които стояха един до друг с приближени глави и тихо, почти шепнешком разговаряха.

[1] Бузунгу — пълзящи растения. ↑

[2] Сажен — разтег, по-раншна руска мярка за дължина 21,134 метра. ↑

[3] Лот на Уилям Томсон — измервателен уред, който се състои от стъклена, боядисана отгоре тръбичка, която се спуска с тежест. ↑

ШЕСТА ГЛАВА
ПЪРВИ СЪПКИ В НЕПОЗНАТАТА ЗЕМЯ. В
МАНГРОВИЯ ЛЕС. ПЪРВА НОЩ. „ПРОЩАВАЙТЕ,
ДРУГАРИ МАТРОСИ!“. КОРАБОКРУШЕНЕЦЪТ СЛЕДИ.
ПЪРВИЯТ НАПАДАТЕЛ. СРЕЩА С ЕДИН ТУЗЕМЕЦ.
ОПОЖАРЕНО СЕЛИЩЕ. БЕЛИТЕ ПЛАНТАТОРИ.
НОВИЯТ СПЪТНИК.

I

Край ниския полегат бряг, набразден от буйни потоци, се проточваше тясна ивица бял искрящ пясък, посипан с лъскави раковини. Отдалеч пясъчната ивица приличаше на красива обшивка между разкошната тропическа растителност и светлозелената вода в лагуната.

По крайбрежието се разстиляше буйна мангрова гора. Над мангрите се издигаха като тъмнозелени могили овалните корони на великански баобаби. Стъблата им мъчно можеха да се обхванат от десет души, заловени за ръце. Тези хилядагодишни дървета приличаха на старейшини. От полегатите клони висяха надолу сочните им зелени плодове, едри и продълговати като гигантски краставици — „туземски хляб“, както ги наричаха туземците.

Красивите кокосови палми се издигаха високо и разтваряха разкошни корони, които наподобяваха огромни чадъри. Топлият вятър откъм морето лекичко поклащаше листата, като че ли се боеше да не ги пречупи. Гладките им като полирани стъбла блестяха на слънцето.

Природата на Африка изведнъж беше разкрила пред погледа на пътешествениците цялата своя красота и разнообразие. По ниското крайбрежие, често заливано от приливите, буйно цъфтяха ризофори, лагунколярии с въздушни корени и авецинии. Лианите висяха на разкошни гирлянди, окичени с хиляди ярки цветове на цъфнали орхидеи.

В гората цареше светлозелен здрач. Слънчевите лъчи рядко проникваха през короните на мангрите и пламваха по цветовете на орхидеите. Из сянката се чу предупредителен крясък на папагал. Цяло семейство шимпанзета с писък се пръснаха. Крещяха папагали, чуваше се звънлива песен на птичи хор.

Навътре в гората се промушваше крива тясна пътечка. Тя излизаше от здрача на гората и спираше на брега. Тук подковообразната лагуна образуваше малко заливче със светлозелена прозрачна вода, в която се отразяваше живописният бряг. Пясъкът, изхвърлен от прибоя, беше промит, очистен, със златисти люспи, бели раковини, мидени черупки. Вълните лениво бягаха по горещия пясъчен бряг и бързо се плъзгаха обратно.

Зад горите се издигаха терасовидни възвишения. Стърчаха самотни бели скали. На север от лагуната пламтеше като вълшебна цветна дъга водопадът Упа.

II

Над тъмната ивица на лагуната все още стърчаха корабните мачти. Като пламъче гореше над тях коприната на руското знаме. После мачтите потънаха, а пламъчето тихо угасна.

Ръката на Павел Балванов увисна във въздуха и падна леко надолу. Той постоя миг-два с присвити очи, по носа му се посипаха ситни бръчици, устните му потрепераха. Бавно се обърна и срещна тънката фигурка на Домбо, изправена на брега. „Е, приятелю, вече сме сами! — говореше погледът на географа. — Отсега започва нашето скитане из Африка!“

Павел извади бележника си, подложи презраменната чанта и бавно, четливо написа на белия лист: „За връщане — делтата на Замбези, град Чинде, август 189...“

Времето беше достатъчно, „Севастопол“ ще спре с пълен товар в селището. През това време Павел ще има възможност да намери стария Балван жив или пък да вземе от гроба му шепа пръст, която да отнесе в родината...

Павел затвори бележника, прибра го в презраменната си чанта. Огледа гората, проследи възвишенията — към небето не се проточваше нито една струйка дим. Из гъсталака не се мяркаше никакъв туземец. По песъчливата пътека не бяха отпечатани никакви стъпки на човек. Само из водата, близо до брега, стърчаха няколко потъмнели колове, хванали зелена плесен. От тях висеше изсъхнал жабуняк, гниеха отдавна изоставени въжета от усукани пълзящи храсти. Павел се вгледа в тях и попита корабокрушенеца:

— Какво е имало тук? Може би пристан за туземски лодки?

Алварц, който го бе наблюдавал под око, остави шилото и иглата, с които кърпеше разпраната си обувка.

— Прав сте! — отвърна той. — Наблизо е имало селище!

— Но не се вижда никакъв пушек! — посочи с ръка към хълмовете географът. — Няма и стъпки. Какво ли е станало с туземците?

— Нищо особено! — усмихна се Алварц и пак взе иглата. — Сигурно диваците са прогонени! Те извършват грабежи по брега!

— Грабежи! — повтори Балванов, а на лицето му се появи недоволна гримаса.

Слънцето потъваше в океана. На запад небето беше обагрено от пламъците на залеза. След малко щеше да настъпи тъмна африканска нощ. Трябваше да се бърза. Затова Павел погледна към багажа и попита:

— Къде ще ноцуваме, Алварц?

— Най-добре на брега да построим бивака! — отвърна португалецът. — По-удобно място засега не виждам! Тук е най-безопасно!

Когато Алварц заговори на английски, Домбо погледна учудено географа. Но в погледа му не прочете нищо подозрително.

— Добре, Алварц! — махна с ръка Павел. — Запалете огън, а ние с Домбо ще опънем палатката!

Алварц се подчини.

Скоро съвсем се стъмни. Не се виждаше нищо наоколо. Пламъците на огъня трептяха по лицето на Алварц. То ставаше ту бронзово, ту жълтеникаво. А малките му очички, скрити дълбоко под дългите му орусели вежди, горяха като очите на звяр. Водата в лагуната приличаше на гъсто черно масло.

Домбо знаеше добре службата си — той бързо очисти една паница прясна риба, хваната от хармониста Сергей Чигарков, разрови жарта и постави скарата. Павел приготвяше леглата и си мислеше: „С какъв човек пътувам? Трябва да надникна в неговата душа! Защо отбягва да говори на родния си език? Наистина ли е португалец? Не, този човек не ми вдъхва доверие! Той е крайно подозрителен!“

Павел всъщност не изпитваше страх, макар да замръкваше за пръв път в тази непозната земя! Друго чувство го вълнуваше! Загадката, с която бе обвит Алварц, го караше да бъде предпазлив. Може пък да се лъже? Смущаваше го най-много държането му към Домбо. Опасяваше се да не пострада момчето по пътя... После мислено тръгваше по туземската пътека. Ще открие ли следите на баща си! „Ами ако го намеря жив? — мислеше си той и сърцето му радостно трепкаше. — Колко ще бъде щастлив! Покрусеният въстаник

да чуе от близък човек думичка за освободената земя!“ Това чувство караше кръвта да пулсира в слепите му очи.

Скоро мислите му отново се връщаха при Алварц. Тази вечер той реши да подложи на строг разпит португалеца, а през следващите дни зорко да го следи и да бъде сдържан, предпазлив и суров, както изискваше суровата африканска природа. Само така той ще го подчини, ще му внуши страх и ще избегне всякакви изненади.

След вечеря Алварц отново взе шилото и иглата. Павел и Домбо седнаха край огъня. Откъм гората вееше хлад. Дъждовете вече бяха преминали и нямаше опасност да завали през нощта. Домбо се ослушваше в някакъв тайнствен шепот, който идеше от клоните на баобаба.

— Алварц? Ти кога си бил тук за пръв път? — неочаквано попита Балванов.

Симоне Алварц трепна изненадан и изтърва шилото. Помисли и отговори:

— Преди пет години.

— Къде слезе? В Бенгуела или Луанда?

— В Луанда — отвърна след кратко мълчание португалецът.

Павел смукна дълбоко дим и замълча. После го попита:

— Но ти не си португалец? — И той впи очи в сухото му сбръчкано лице.

Алварц побледня, няколко пъти се опита да мушне иглата в дупчицата, но ръката му трепереше. Все пак се овладя и отвърна:

— Грешите, сър! Чистокръвен португалец!

Но бузите му все повече бледнееха.

— А името ви е испанско? — забеляза усмихнат Балванов. — Как се е случило това?

Алварц не бързаше да отговори. Мисълта му работеше със скоростта на светкавица. Това се четеше по напрежението, изписано на лицето му, което постоянно менеше цвета си.

Все пак той отговори:

— Моите родители са избягали през време на въстанието срещу властта на Кабралу! И като преселници живели в Испания! За да бъдат по-сигурни, те приели испанско поданство и испански имена! След амнистията се върнали, но запазили имената си.

Павел го слушаше, като потупваше ботуша си с тънка пръчка.

— Вие в каква посока ще се движите? — на свой ред попита Алварц с явното намерение да прекрати неприятния разговор.

— На изток до река Кубангу! — отвърна Павел. — На какво разстояние се намира тази река? — заинтересува се той.

— На един месец път! Аз отивам също там! В село Чиндонга има португалски заселници! На един от тях продадох моята плантация! Сега ще разработя нова целина! Ще пътуваме заедно! Но ние се отклонихме! След три дни ще хванем правата пътека към река Домбея!

Щом чу познато име, Домбо наостри уши.

— При тая река наш краал^[1], хамба! — каза той, като с възмущение се вглеждаше в лицето на географа.

— Как се нарича? — попита го Алварц.

— Наш краал нарича Биге!

— Зная го! — махна с ръка той. — Но от Биге няма и помен! Той — фиии! — духна в пръстите си, което значеше, че селището е изгорено.

Домбо го стрелна с черните си очи, после клюмна глава и тъжно се загледа в жарта.

Настъпи тишина. В огъня пращяха сухите клонки. Все по-често се чуваше ревят на зверовете. Небето се обистри, поръсено от бляскав звезден прах. Изгря голяма портокаленожълта луна.

Павел пушеше замислен. Той вече знаеше, че Алварц не е португалец, а животът му в португалските владения съвпаднаше с идването на заточениците. Щом има само един път към река Кубангу, Алварц положително го знае и може би ги е видял? Тук рядко идват такива пътници. Но той реши да бъде предпазлив, затова попита:

— През вашата плантация не са ли минавали някакви португалски дигери?

— Португалци — дигери? — въпросително го загледа Алварц. — Не, не знам такова нещо! — отвърна колебливо той. — А може да са идвали! Всякакви чужденци кръстосват страната!...

После, като обуваше закърпената обувка, допълни:

— Тая страна за пресметливия човек е истинска Аляска! Богатство се намира на всяка крачка!

Той отново стана словоохотлив. Пак заговори за леки печалби и очичките му заблестяха алчно.

— Аз пътувам с друга цел... — реши да бъде откровен географът, но се досети, че не е още време да се издава, и замълча.

Симоне Алварц не се изненада. Дори не прояви любопитство към тайната мисия на географа, а направо каза:

— Зная вече от матросите! — И се наведе да закопчее обувката си, като все пак с крайчеца на лявото си око не пропусна да види какво ще изрази лицето на географа.

Павел дръпна от цигарата и хвърли угарката в огъня. „Хитрец! Той е чоплил вече! Разпитвал е! Странен човек! Но все пак остава загадка — кой е този тип? — питаше се той. — С каква цел идва в португалската колония! Навярно е търговец на роби?“

Наближаваше полунощ. Павел беше останал да пази бивака. В гората бе настъпила необикновена тишина.

Сухите клони на мангрите пламтяха на огъня и изпълваха въздуха с ароматен мирис на смола и гнила дървесина. Павел седеше подпрян на красиво извитите въздушни корени на едно дърво като на стол с облегалo. Притискаше новата винчестерка между краката си. В тъмнината, навътре в гъсталака, летяха светещи бръмбари, описваха кръгове, изчезваха за миг и отново идваха и кръжаха около него.

След полунощ Павел надникна в палатката и предпазливо дръпна Домбо. Алварц дълбоко спеше и хъркаше така звучно, като че ли някой го стягаше за гушата и той едва поемаше дъх. Негърчето се разшава, отвори очи и като видя географа, бързо се измъкна от палатката.

— Какво заповядва хамба? — попита то сънено, но Павел му шътна и даде знак да мълчи.

Алварц продължаваше да хърка и да се дави насън.

Двамата клекнаха при огъня.

— Сега, Домбо, ти ще останеш на пост! — шепнешком каза географът и му даде пушката. — Но ще пазиш добре!

И Павел кимна към палатката, с което искаше да каже, че двамата трябва да се пазят освен от зверовете и от португалеца. Домбо се досети. Притисна до гърдите си пушката и отвърна самоуверено:

— Добре пази, хамба! Ти спи! Домбо стои буден!

— Стрелял ли си с такава пушка?

— Гонсалви учил мен!

— Не те ли е страх да стоиш самичък?

— Не страх, хамба.

В лицето на Домбо се четеше момчешка гордост, че географът му възлага такава важна задача.

Павел още не беше се изправил, когато изведнъж забеляза брадатата муцуна на Алварц, който надничаше предпазливо от левия ъгъл на палатката. Той се бе престорил на заспал и навярно бе проследил всяко движение на двамата си спътници. Павел се прокашля, спря пред входа и попита:

— Защо не спите, Алварц?

Португалецът беше легнал и престорено хъркаше.

— Алварц? — отново го повика географът.

Той се сепна и бавно се надигна.

— Какво? — попита, като разтриваше очи и прижумяваше.

— Защо се преструвате на заспал? Та вие сега бяхте буден?

Алварц ококори очи, закашля се и след това отвърна:

— Много неспокойно спя, сър! Възможно е да съм се въртял!

Той каза това на английски. Пазеше се от Домбо. По-важно беше, че не искаше да си признае. Пък и Павел не настоя повече. Той легна, зави се с одеялото и замълча. Не беше съвсем сигурен, че Алварц нарочно ги следи. Но не! Съмнение гризеше сърцето му. Алварц ставаше все по-подозрителен. Как да се отърве от този човек? Засега беше невъзможно. Ако го изпъди, може би ще устрои шайка от каторжници и ще стане по-лошо. А да го разстреля, нямаше никаква причина. Не бе му направил нищо. Случката с пистолета все още не беше доказателство, че той се готви за нападение срещу географа. Може би е искал да се въоръжи за лична защита и това бе оправдано. Най-сетне Павел реши да не бърза, но зорко да го следи, за да се предпази от изненади. Скоро умората надделя и той заспа неспокойно.

Алварц не мигна чак до сутринта, но не се помръдна. Преструваше се, че спи...

Едва в зори Балванов можа да заспи по-дълбоко, но го събуди внезапен пушечен гърмеж. Той трепна и още сънен, с един скок се намери пред палатката с пистолет в ръка, но като видя Алварц, се спря и попита сърдито:

— Кой стреля?

Симоне Алварц, седнал на едни мангров корен, увиваше краката си в парцали. Той само кимна към негърчето и пак се зае с парцалите.

Лицето му бе подпухнало от безсъние.

Павел разбра, че е стрелял Домбо и го потърси с очи. Негърчето стоеше на пет крачки зад него. Дулото на пушката още димеше.

— Аз стреля! — смутено каза то.

— Защо? — попита с по-мек глас географът. — Случайно ли натисна спусъка! Кажи, Домбо?

— Стрелял нарочно, хамба! Змия искаше влезе в палатката! О, лоша змия!

Едва сега Павел забеляза в шумака огромна десетметрова змия, изопната като струна, която леко потреперваше в предсмъртна агония. Главата и беше разбита. Преди да издъхне, тя се изви като дебел гумен камшик, размърда се и се отпусна. Павел се наведе, разглеждайки опасното влечуго с кафява лъскава кожа. Взе един клон, подвря го под змията и я хвърли в лагуната.

Домбо стискаше здраво винчестерката и под очи следеше географа. Когато змията падна във водата и отгоре пробягнаха няколко кръга, Павел се обърна към него:

— Добър стрелец си, няма що! Как я улучи?

Негърчето се засмя поласкано, изпъчи се и отвърна гордо:

— Гонсалви учил мен стреля точно!

Павел взе пушката от ръцете му.

— Разбирам! Добър учител си имал! — добави той, като щракна затвора и духна в цевта.

Разсъмваше се. В листата шумолеше лек бриз. Във въздуха се усещаше влажният дъх на гората, примесен с мирис на гнили листа.

Ниският морски бряг, покрит с гъст мангров лес, потъваше в сутрешен сумрак. Имаше прилив и чудноватите ризофори бяха удавени в солената вода. Тези дървета бяха най-близо до морето. Сега с очите си географът можеше да провери чудните описания на пътешествениците за това дърво, наричано от някои „дърво с кокили“. Павел Балванов сега беше свидетел как ризофорите удържат мощния напън на прибоя. Много въздушни корени се спускаха във водата направо от стъблото, а някои бяха израснали от клоните. Така въздушните корени подпираха дървото от всички страни. Корените, които бяха израснали от най-високите клони, имаха дължина до десет метра.

Но не бяха най-странни корените на тези южни дървета. Странно и интересно бе размножаването им. Семената поникват на самото дърво-майка, като се хранят от соковете. Младото дърво пуска стъбло и въздушни корени до половин метър, а след време вятърът го отчупва и то се самозасажда в тинестата крайбрежна почва. Ако ли пък попадне във вода, то дълго време пътува, докато морските вълни го изхвърлят на брега и то отново се забожда в почвата.

Павел дълго се вглежда в мангровата гора. Из плетениците на растенията кръжаха пъстри пеперуди, едри бръмбари изпълваха тишината с непрестанно бръмчене.

Първият тревожен крясък на папагала като че ли бе сигнал за пробуждане на крилатия свят. Скоро гората отново се изпълни със звънлива птича глъчка и песен. От време на време се чуваше как някое животно чупеше с трясък гнилите клони.

Павел подкани Алварц да прибере палатката, а Домбо да приготи закуска. Сам той разпредели багажа. Алварц мълчаливо, с навъсени вежди вършеше всичко. С брезентното наметало, с червената кърпа, завързана около врата, на краката с парцали, пъхнати в стари износени обувки, той имаше жалък вид.

Един слънчев лъч, намерил пролука през листата, затрептя върху лъскавата цев на пушката. Той сякаш напомни на Балванов, че е настъпило време за тръгване...

Пътешествениците се проточиха по туземската пътека. Напред вървеше Алварц, след него Домбо, а последен географът. Павел сега наблюдаваше през рамото на негърчето португалеца, който лениво пристъпваше: висок, с тънка жилава шия и щръкнали прозрачни уши, с дълги голи крака, обрасли в сиви косми.

Вървяха мълчаливо. Всеки зает със своите мисли. От време на време Домбо попипваше маримбата, която бе окачил на рамото си.

След пет часа стигнаха речен бряг. В коритото на реката тук-там само блясваха зелениясали локви. Водата беше пресъхнала. Мостът, направен от изплетени лианови въжета, бе скъсан.

— Това ли е Домбея? — попита Павел.

— Не — отвърна кратко Алварц.

— Не това Домбея, хамба! — намеси се и Домбо. — Аз познава наша река!

— Все още не виждам следи от човек! — като на себе си заговори Павел. — Пътеката е изоставена, мостът разрушен!

Но Алварц упорито мълчеше, лениво влачеше краката си и оставяше в сивкавата пепел дълги мечи отпечатыци...

Пътеката отначало вървеше по брега, но скоро се отклони в източна посока.

Слънцето беше се издигнало вече високо и сипеше жар. Горещината ставаше непоносима. Въздухът като че ли беше запален.

Симоне Алварц вече се клатушкеше едва-едва. На няколко пъти залита и прикляква. От лицето му течеше кална пот. Очите му бяха хлътнали още по-дълбоко в орбитите. Павел също бе уморен, но той искаше да стигнат Домбея и там да почиват. Само Домбо, свикнал с природата и горещината, се показва издръжлив.

Скоро Павел забеляза, че португалецът върви като пиян. Все по-често залиташе, докато на едно място се строполи, дръпна кърпата от главата си, закашля, задави се и задиша тежко. Цялото му тяло плуваше в пот, лицето му лъщеше.

— Не мога повече да прекрача! Да спрем! — с немощен глас простена той, отпусна глава и страшно изцъкли очи.

Лицето му беше лице на мъртвец.

— Да починем! — съгласи се Павел, погледна под око португалеца и си помисли: „Не, този човек никога не е стъпвал тук! Ако е идвал, по-леко ще понася пътя! Та ние сме едва в началото на пътуването, а той капна!“

Пред картината на познатата природа Домбо стана по-жив и весел. Той свали лъка, постави стрелата и радостно затича из рядката гора. Продължително извика нещо на своя език, изкряска гърлено. Родната земя може би събуждаше у него спомени, караше го да се радва, да тича, да крещи, тъй както бе живял на воля, преди да разчистят страната португалците.

Павел седна, изпи няколко глътки вода, разтърка очите си, извади бележника, разтвори картата. Под огнения пек на слънцето природата наоколо беше съвсем притихнала. Сега не полъхваше и тихият ветреца, който до преди малко поклащаше тревата. Павел повдигна очи и

погледът му падна на Алварц. Португалецът беше задрямал. С едната си ръка здраво стискаше шийката на кожената торбичка.

„А защо сам скита по света този човек? — опита се да си обясни географът. — Няма ли жена, деца, роднини! Къде е семейството му?“

И той пак погледна под око португалеца. Алварц пухтеше с уста и издуваше малки мехури от слюнка.

— Алварц, искаш ли ром? — надвеси се над него Павел.

Португалецът се разшава и надигна глава.

— Ром? Не! Вода!

— Водата е при теб! Имаш право на половин чашка!

— Много е топла! Прилича на помия!

— Няма друга! — отвърна Павел, загледа го продължително и попита: — Алварц, ти нямаш ли жена и деца?

Алварц помисли и отговори:

— На такъв скитник не трябва семейство.

— Така ли ще живееш винаги?

Алварц отпусна глава тежко и махна с ръка.

— Късно е вече за семейство!

И пак прижумя. От гърдите му се изтръгна дълбока въздишка.

Павел може би щеше да го разпитва още, ако не бе забелязал, че в края на горичката шубраците се поклащат. Той замря, с очи впити в това място. „Сигурно ни дебне някакъв звяр!“ — помисли си. Но в този миг в гората се показа туземец, нерешително пристъпи, спря се, подозрително се озърна и се скри. Той беше гол до кръста, с набедреник. В ръцете си стискаше лък и колчан стрели.

След няколко минути туземецът отново се появи. Слънцето заблестя по черната му лъскава кожа. Той завъртя глава и се огледа нерешително. Сега Павел успя да го разгледа по-добре. На главата си носеше цял сноп птичи пера. По ръцете и краката му святкаха металически гривни и тенекиени халки.

Негърът направи няколко скока, пак се спря и загледа наоколо предпазливо.

В този момент нямаше нищо по-необходимо за географа от един местен жител. Той можеше да посочи къде се намира най-близкото селище и къде минава главната пътека към вътрешността на страната. Освен това по-лесно ще се снабдят с храна и вода.

Туземецът стоеше все на същото място и се заслушваше, рязко извърщаше глава и погледът му неспокойно се мятеше на всички страни.

Павел не го изпускаше от очи. Алварц хъркаше, но географът пропълзя до него и го дръпна за ръката.

— Един туземец излезе от гората! — прошепна му той.

Алварц бързо се надигна и зашари с малките си остри очички.

— Къде е дивакът? — попита той.

— Какъв ти дивак, той е обикновен човек! — поправи го географът. — Ето го насреща!

Алварц го съгледа.

— Добре е да го уловим! Той може да мъкне багаж!

— А ако не иска? — погледна го въпросително Павел.

— Как няма да ще! Ще го заставим! Нали имате оръжие?

— Казано по-точно — да го вземем като роб?

— Защо не! Той дори ще бъде доволен! — съвсем сериозно каза Алварц. — Само срещу няколко мъниста ще влочи целия товар! Побързайте!

— Това няма да позволя! Всеки човек има право на свобода! Как така ще го хванем в плен? Ние се отличаваме от тези хора само по цвета на кожата! — извика възмутен Павел.

— Прекалено много сте човечен, сър! — ухилен забеляза Алварц, но като срещна сърдития поглед на географа, смутено премига и се загледа в обувките си.

Негърът се приближаваше вече, но изведнъж се спря като опарен. Няколко мига гледа по посока на двамата бели, после отскочи настрана и като стрела полетя към гората.

Гъстите папрати отново се заклатиха, после замряха под палещите лъчи на тропическото слънце.

— Избяга, черният дявол! — изсумтя Алварц и потърси канчето за вода.

„Ето тук хората не струват нито петак — мислеше си Балванов. — А те също имат деца, които отглеждат, обичат ги и се грижат за тях. Та няма един негър по-малко обича своето дете от един бял? Но затова никой не го пита дори. Той има черна кожа и трябва да бъде роб, да бъде играчка в ръцете на Алварц и такива като него. Тази страна е попаднала в робство. А робството по всички кътчета на земята е едно

и също — ограбване и измъчване на поробените. Нямаше ли право всеки турски бей да бие, да ругае, да убива, да пленява българите? Колко къщи разориха потисниците, колко семейства избиха без съд!“

Павел си спомни за детството си и сърцето му се сви от обидата и гняв.

„Затова баща ми е станал хайдутин — разсъждаваше той. — Как може един тиранин да се гаври с него, да го пребива като куче?“

В този момент в паметта му изплува образът на баща му. С орлови очи, напета фигура, от която лъхаше смелост и мъжество. За такъв човек заслужава да се страда, да се върви в пек и студ, по да се открие и да му се каже само една думичка — отечеството е свободно, народът е свободен!

Веселият звънлив момчешки крясък на Домбо прекъсна мислите му. Натъжен и разнежен, той го посрещна с добродушен поглед.

Два дни след това не се мярна жив човек. Пътеката криволичеше из горите. С диви крясъци на ята излитаха пъстри папагали, прибягваха с ръмжене събудени хиени, цели стада от човекоподобни маймуни с писък скачаха на земята, отново ловко се катереха по гъстата плетеница на лианите и търсеха нови убежища навътре в рядката гора.

Най-сетне се показва широка подковообразна долина. Сред тъмнозеления пръстен на горите долината с буйната тропическа трева приличаше на развълнувано езеро със светлозелена вода. Тук-там само се виждаха кръгли жълти петна. Тревата вехнеше. Скоро високата двуметрова трева щеше да изсъхне под лъчите на южното слънце и долината да се превърне в неприветна степ.

Стигнаха корито на пресъхнала река. Павел вървеше пръв. Щом стъпи на брега, той се спря. На отсрещния бряг забеляза струйки дим и пръснати купчинки пепел. Домбо изтича напред. Стигна до средата на изгорената площ и се върна.

— Краал горял, хамба! — тайнствено съобщи той. — Сигурно лоши бели изгорили колиби!

— Виждам, приятелю! Тук е имало пожар! Изгоряло е всичко — замислено заговори Балванов и закричи към пожарището.

Нямаше съмнение — селището е опожарено. На много места сгърчеха като мъртви почернели маслени палми, грозно зееха овъглени дънери на баобаби.

— Това място е очистено за плантация! — спокойно обясни Алварц, като погледна пепелището. — Тук е имало туземско селище! Но е опожарено от отрядите! Племето е прогонено!

— Тогава трябва да срещнем португалци! — гласно разсъди Павел, поглеждайки корабокрушенеца с присвити, изпитващи очи.

Алварц кимна с глава:

— Твърде е възможно! — И добави разсеяно: — А може да се сблъскаме и с военен отряд!

Павел прочете по лицето му леко смущение. Алварц говореше бавно и на географа се стори, че той настойчиво обмисляше нещо.

След няколко часа път групата наистина навлезе в голяма плантация, заградена от два реда стъбла от захарна тръстика, преплетени едни в други и здраво завързани. Между редовете бяха наслагани бодливи пръчки, клонки и сухи пълзящи растения. Тръстиковите стъбла бяха хванали здрави корени. Групата влезе през тесен вход. От входа водеха навътре няколко пътечки.

В плантацията растяха високи стъбла на туземско просо, сорго, захарна тръстика и царевица. Отделно бяха посадени цели лехи от вечно зеленото растение — маниока, грудките на което туземците печеха, смिलाха на брашно и месеха „туземски хляб“. В един ъгъл димеше загаснал огън, на който негрите роби навярно бяха пекли банани, батати и таро. Но сега в плантацията не се мяркаше жив човек. В този момент Павел си спомни за негъра, който се бе появил из папратта. Той навярно е обикалял своята опожарена колиба, след това се е отдалечил, за да отиде при племето си.

— Няма съмнение — тук ще срещнем плантатори! — обърна се Павел към Алварц. — При тях ще починем и ще се наспим! Да ги потърсим ли? А трябва да намерим и някое товарно добиче. Не се носи такъв багаж на гръб! Тук имат бикове. Можем да купим един! Иначе трудно ще пътуваме!

Алварц помълча, като хрускаше една сламка, и отвърна:

— Както решите! Тези места са ми непознати! Кой знае какви хора са заселниците! А добитък дали имат — не се знае!

Павел се спря, погледна го и се усмихна:

— Как така, Алварц? В тази страна португалците се броят на пръсти! Вие сте стар плантатор! Може би ги познавате?

Алварц помисли и отвърна:

— Не, не познавам хората близо до крайбрежието! — После пристъпи няколко крачки и добави: — Моята плантация беше дълбоко във вътрешността! Дотам има още доста път!

Той премига с малките си студени очички, рязко обърна глава и забърза напред, сякаш се страхуваше да срещне погледа на географа. На един завой, между лехите с маниока се спря, изчака Павел, като чоплеше с пръсти обувките си. Павел нарочно забави крачките си, за да излезе напред португалецът, но той се бавеше и изчакваше.

— Тръгвай, Алварц! — подкани го географът.

Корабокрушенецът дори не дигна глава. Дърпаше някаква подложка, която се подаваше из съдраната му обувка.

— Вървете вие, аз ще ви настигна! — само каза той, а очите му следяха сянката на Балванов. Когато той отмина, португалецът, все така наведен, втренчено се загледа след него.

Павел разсъждаваше мислено: плантация във вътрешността, живял дълго време, напуснал преди пет години, а не познава никакъв човек в тая колония — това е лъжа! Той знаеше от бележките на пътешествениците, че заселниците предпочитат крайбрежните райони, където е по-безопасно за тях и стоката е близо до пристанището. Почти няма фермер да разработва земя далече навътре в страната. Там туземските племена не го оставят на мира и скоро го прогонват.

Отговорът на Симоне Алварц още повече усили съмнението му — не му е чист косъмът.

Домбо на няколко пъти плахо се заглежда в замисленото лице на своя хамба, но не се реши да му заговори. Явно беше — нещо измъчва белия човек.

Скоро пътниците забелязаха на малко терасовидно възвишение няколко дървени постройки с начупени покриви. Нямаше съмнение, че това бяха стопанските сгради на португалските заселници.

— Да вървим в стопанството! — предложи Павел. — Все пак трябва да починем! Да се възползваме от покрив и легло!

Домбо се спря и загледа уплашено географа.

— Защо отива при бели? Лошо бели! — извика разтревожен той.

— Не се бой, приятелю! — опита се да го успокои географът. — Аз докато съм жив — няма да пострадаш!

Алварц стана неспокоен, но нищо не каза. Без желание повлече подбитите си крака и изостана далече назад. Павел нарочно спря

Домбо и го дочака.

Когато наближиха втората ограда, която опасваше голям двор с ниски постройки, бяха посрещнати със свиреп лай от цяла глутница жълти мършави кучета с дълги остри муцуни като чакали. Домбо се притисна уплашен до географа. Алварц замахна с ръка, после клекна и ги помами. Но кучетата продължаваха да налитат яростно. Тогава Павел дигна пушката и стреля над тях. Трясъкът, който глухо отекна дълбоко в горите, накара кучетата с лай да се пръснат и да се изпокрят.

Те вече се готвеха за ново нападение, когато откъм къщата, покрита с тръстикови стъбла и пожълтели палмови листа, се чу писклив глас. След малко на вратата се показва слабичък кривокрак мъж, нисък на ръст, с мургаво лице и малки мустачки. Непознатият държеше насочена напред стара къса винчестерка.

— Защо стреляте? — сърдито попита той на завален португалски език.

— Не се сърдете! — отвърна Павел и заметна пушката през рамо. — Без изстрел кучетата щяха да ни разкъсат? Добри пазачи имате!

В това време към кривокракия човек се приближи дребно, гърбаво старче с козя брадичка.

— Какво хора вие? — попита то също на развален португалски език, като се мъчеше да сложи очилата си.

— Пътници, старче! — отговори учтиво Павел. — Аз съм европеец — географ! А това са мои другари!

— Влезте вътре! — покани ги старецът.

Ясно беше, че двамата, навярно баща и син, не бяха португалци. Това предположение на географа се потвърди още с влизането му в малката къщурка, която приличаше повече на кошара, отколкото на жилище. Вляво и дясно бяха пристроени навеси и складове. Зад тях се виждаше още една лека тръстикова постройка, откъдето идеше шумна глъчка. Павел забеляза през втория навес още един бял човек с широка тръстикова шапка и къси европейски гащи. Той стоеше с пушка на пост. Под навеса крещяха хора. Някои от тях любопитно надничаха от вратата. Това бяха туземци — работници на плантаторите.

Влязоха в малка стая, в която имаше стар изтърбушен дюшек, криви столове и масичка, цялата надялкана и надупчена от ножове. На

пода беше постлана окъсана рогозка.

Старецът, като тътреше едва-едва краката си и бършеше постоянно сълзливите си очи, говореше с мъка:

— Почивай тука, гости! Жени няма, къща мръсно!

— Нищо, нищо! — отвърна Павел.

Алварц се изтегна на дюшека. Бледото му лице постепенно добиваше обикновения си цвят. Той приличаше на човек, който е минал някакво изпитание.

До вечерта Павел Балванов научи, че собствениците на плантацията са бури^[2], отдавна преселени в Южна Африка. Те дълго скитали, минали Бечуана и през пустинята Калахари стигнали в Португалска Западна Африка.

Макар старецът да изглеждаше гостоприемнен и добър, все пак Павел не забравяше думите на капитан Матросов — винаги да бъде предпазлив и нащрек. Затова вечерта той нареди отново дежурство. Пръв застана на пост самият той, а след това трябваше да го смени негърчето. Алварц и Домбо, уморени от дългия път, заспаха веднага. Павел остана буден. След него застъпи на пост Домбо.

След полунощ, когато Алварц хъркаше като задавен, фучеше и тънко подсвирваше с нос, Домбо чу под прозореца отвън тайнствен шепот, стъпки и щракане на пушка. Той се наведе над географа и го повика шепнешком:

— Хамба Балвана, става!

Павел се разшава, отвори очи.

— Става, хамба! — тревожно извика в ухото му негърчето. — Лошо става! Навън има хора! Пълни пушки!

Павел трепна, ръката му мигновено напипа кобура на пистолета. Ослуша се. Наистина навън се чуваше тайнствен шепот и щракане на пушка.

Нощта беше ясна, светла, но без луна. В стаята цареше полумрак. Не се виждаше добре. Единствени се белееха в здрачината зъбите на Домбо. Павел го дръпна до себе си и шепнешком го попита:

— Пушката пълна ли е?

— Пълна пушка! — също тихо отговори негърчето.

— Бъди готов! Стой зад вратата!

Домбо се обърна и насочи пушката. Павел се послуша, после взе една цигара и драсна клечка кибрит. Прокашля се и запуши. Всичко

това той направи нарочно, за да разберат онези, ако се готвеха за нападение, че вътре хората не спят. Може би с това се избягна и нападението, защото за миг настъпи тишина. Павел, наострил уши, не трепкаше. След няколко минути той чу бързи стъпки под прозореца, които скоро се отдалечиха.

След това всичко утихна. Павел застана на пост, а Домбо легна да спи.

На сутринта старият бур, сякаш за да заличи всякакво подозрение, донесе в три глинени блюда топло холандско кафе. Той дълго се оплаква от местните диваци, които нападали „имота им“, не искали да работят. Едва задържали на работа стотина души. След опожаряването на селището и избиването на половината население, което той наричаше „диви туземци“, от португалски стрелци, племето се оттеглило във вътрешността на страната. Но почти всяка нощ те нападали и изкоренявали посевите.

Земята работели с ръчни мотики и колове. Рядко впрягали африкански бикове, единственото говедо, което отглеждали по тези места. Друг добитък не издържал на мухата цеце, която била опасна като чумата.

— Колко бикове имате? — накрая попита Павел.

— Пет младо и три старо — отвърна старецът.

— Продайте ни един бик! — предложи географът.

Старецът отри сълзите с опакото на ръката си, излезе и повика сина си. На вратата се показва същият черничък кривокрак човек, който ги бе посрещнал вечерта. Бащата и синът заговориха на непознат език.

— Може продадем един бик, но тук ваши пари нямат цена! Сделка склучи срещу стока! — отвърна синът и засука черните си тънки мустачки.

— Каква стока? — попита Павел. — Ние не носим търговска стока!

— Може срещу оръжие! — засмя се хитро кривокракият и погледна кобура, който се подаваше под палтото на географа.

Павел се поколеба. Оръжието в тези места е най-скъпоценната вещ за пътешественика. Но човек мъчно може да издържи на такъв дълъг път, натоварен с багаж. А без товар се върви по-леко. В групата имаше три пистолета. Могат най-сетне да се разделят с един, ще им останат два и една винчестерка с точна стрелба.

Холандецът сучеше черните си мустачки и чакаше отговор.

— Добре — отвърна Балванов, — давам един пистолет, но при условие, че сами ще си изберем бик!

Холандецът се съгласи.

Срещу един пистолет и петдесет патрона Павел избра едно старо кротко животно с халка, прекарана през носа, с нов оглавник, на име Кори. Кори нито изфуча сърдито, нито подхвърли пръст с предните си крака, нито враждебно наведе глава, както правеха обикновено младите угоени добичета.

Натовариха багажа.

Павел задържа пушката, презраменната чанта и картата и няколко пачки с патрони. А Домбо прегърна маримбата си. Той се страхуваше да я натовари на бика, да не би, уморено от горещината, животното да легне върху нея и я натроши на трески.

Всичко беше готово за път. Павел подръпна въжетата, за да провери здраво ли е вързан багажът, хвана поводата и се обърна към Алварц:

— Качвай се и ти!

— Защо пък аз? — неочаквано възрази португалецът. — Ще вървя пеш! Нека се повози негърът!

Павел го загледа учуден.

— Ти си изтощен човек с подбити крака! Използвай бика! Така ще вървим по-бързо!

— Нямам вяра на това диво животно! — отвърна Алварц, взе една тояжка от сух бамбук, хвана поводата и тръгна пред стария мършав бик.

Животното покорно запристъпя след него. Бурите като че ли искаха час по-скоро да се отърват от неканените гости, та едва прекрачили прага, заключиха вратата. Само в последния миг Павел видя как кривокракият подгони с дърво някакъв туземец, който надничаше от един ъгъл на сградата, където вечерта се чуваше глъчка. Негърът процеди нещо сърдито през зида и бавно закрачи към задната постройка.

Единствени жълтите зли кучета с остри муцуни изпратиха пътниците с хрипкав лай.

[1] Краал — туземско селище. ↑

[2] Бури (африкандери) — в по-голямата си част холандски колонисти, основали Капската колония в Южна Африка. След заграбването ѝ от Англия (1806) бурите се преселили на север в областите, населени от негрите бечуани и басуто. Разширявайки своите владения, английските империалисти унищожили основаната от бурите република Трансвал и Оранжевата свободна държава. Много от тях се отправили на север да търсят нови земи за обработване. Някои стигнали чак в Ангола (Португалска Западна Африка), като преминали пустинята Калахари, а други загинали през време на продължителното и трудно пътуване. ↑

СЕДМА ГЛАВА

**ВНЕЗАПНИ ИЗСТРЕЛИ. ЕДИН ТУЗЕМЕЦ БЯГА ОТ
СМЪРТТА. БАЩАТА ОТКРИВА СИНА СИ. КОЙ Е
СИМОНЕ АЛВАРЦ? ДОМБО СПАСЯВА ГЕОГРАФА.
ОБИЩАТА НА СИЛАТА. ТАЙНИТЕ ЗНАЦИ ВЪРХУ
ТАБАКЕРАТА. ЧУДНОВАТИТЕ СТЬЛБОВЕ. ПЪРВИТЕ
СЛЕДИ ОТ БЕЛИЯ ЧОВЕК.**

I

Два дни след това пътниците навлязоха в долината на река Домбея. Пътеката стана по-широка, твърда и гладка, добре отъпкана и набита от босите крака на туземците. Това бе, според пътешествениците, „важен търговски път“, който свързва пристанищния град Луанда с река Кубангу.

От двете страни по брега на пресъхналата река бяха накацали правите стъбла на маслени и кокосови палми, гъсти редици от маки, различни папрати, високи бамбукови дървета и тук-там по някой самотен баобаб.

Родната картина като че ли съживи много спомени у Домбо. Като дете той бе ходил на лов с мъжете от племето между папратите и

бамбуковите дървета, газил бе буйната слонова трева, която се изправяше като гъста тайнствена гора над него, вслушвал се бе в шумоленето на стъблата, гонил бе едрите лъскави бръмбари и пеперудите с пъстри големи крила. Същите лиани, окичили дърветата като красиви гирлянди, с меки ресни и цъфнали орхидеи, тогава служеха за люлки на Домбо и неговите другарчета.

Той се поспря и заслуша унесен звънката песен, кряска на пъстрите папагали. Всичко изпълваше душата на момчето с бодрост.

То свали лъка от рамото си, постави стрелата и пъргаво изтича навътре в гората. Свря се в гъстия храсталак на вечнозелените маки, подгони няколко маймуни, които дремеха, увиснали на лианите. Те се пръснаха със сърдит крясък. Домбо хукна след тях, но изведнъж се спря. Беше се отзовал в края на гората. Той очакваше да срещне познатите купчинки на колибите, които остави някога цели, така както ги бяха направили мъжете на племето. Потърси с очи колибата на „матата“ — майчината колиба, с високата кокосова палма, от короната на която бе изпращал много пъти дневното светило, когато потъваше зад далечния гребен на планината, но пред него се откри гола, опустошена земя.

Той си спомни за пожара в края на селището, за „гърмящите копия“ на белите, за племето, което се тълпеше пред мъжкия дом като уплашено стадо антилопи. В паметта му изплува бедната матата с разбит череп, просната на земята. Като че ли тя и сега лежи пред него и го гледа с добрите си майчини очи... Неприветната картина навяваше непоносима тъга. Веждите му се сключиха, мургавото му чело се сбърчи. Домбо присви очи, устните му потрепераха.

Ето познатата река, която приижда през големите дъждове, бучи край колибите, буйна и мътна, после се обистря и в бледожълтеникавата ѝ прозрачна вода играят едри риби. Тогава започва риболовът. Нарездат се по брега с лъкове и стрели, остри куки, с плетени кошници от тръстика...

Домбо въздъхна. В гърдите си усети парлива болка. Реката си е все същата, тръстиката все така шумоли както някога, но никой не е докоснал стръковете, не е рязал стрели. Кората на баобабите е непокътната, никой не е изтеглял от тях дълги жилави ленти. Палматарафия самотно стърчи. А колко рогозки могат да се изплетат от нея, колко торбички и кошници, измазани отвътре със смола за палмово

вино!... „А нима всички са избити и откарани като роби — внезапна мисъл опари като искра момчето. — Може би много матати и тамо-тамо са избягали!“ Домбо се озърна, като че ли дочу познат глас. Не, някаква птица се обаждаше...

Негърчето надничаше тук и там и поглъщаше с жадни очи родния кът. Чак когато нещо грапаво го близна по врата и го обля топъл дъх, то трепна. До него неусетно се беше приближил Кори и го душеше.

При изгледа на опожареното селище Павел също си спомни зелените хълмове на Козница и живописната долина на Тополница, средногорските селца, накацали в долчинките като щъркови гнезда, старите букови гори, ясените, трепетликите, вековните дъбове и тополи.

И отново прекара през паметта си всичко, което се бе случило с него. Сякаш из непознатата гора се обади гласът на стария Балван, блеснаха орловите му очи, пламна огън в тях, трепна неговата усмивка. „Жив ли е той? — с тъга се запита Павел. — Досега — никакви следи! Но ако е жив — ще го намеря!“

Един изстрел раздра сякаш настъпилата тишина и куршумът изсвистя над дърветата. Ехото го повтори.

Домбо дръпна поводата на Кори и се скри зад него. Алварц уплашено завъртя глава и се зарови в гъстия влажен шумак. Павел се совна напред и залегна зад едно дърво.

— Лягайте на земята! — тревожно извика той.

Алварц пропълзя към едно съборено дърво. Домбо заведе Кори зад един стар баобаб и оттам крадешком започна да наднича.

— Нас ли нападат? — уплашено попита Алварц.

— Още не се знае! — отвърна Павел. — Може би нас! Сигурно бурите искат да ни ограбят! Видяха ми се твърде съмнителни! Стреля се откъм горичката насреща!

— Бурите! Да, те са ни проследили! — разтревожен потвърди португалецът. — Не остава друго, освен да се предадем!

Ветрецьт донесе откъм гората сърдити викове.

Отново отекнаха глухи гърмежи. Но сега сякаш бяха по-близко. Гласовете също се чуваха по-ясно.

— Настъпват! — каза като на себе си географът и устните му гневно потрепераха. Той рязко обърна глава и потърси с очи Домбо.

— Хамба, Домбо тук! — обади се негърчето. То надничаше страхливо иззад стъблото на един баобаб.

Минаха няколко минути в мъчително очакване. Павел чакаше, прилепил лице до приклада на винтовката. Показалецът допираше вече дъгичката на спусъка, когато из крайнината на гората изскочи като подплашен звяр един туземец. Той тичаше бързо като пантера, леко приведен напред, правеше големи скокове и от време на време извърщаше назад глава. Зад него изтрецяха едновременно два изстрела. Куршумите изсвириха ниско и от палмите попадаха откъснати листа.

— Негър преследват! — посочи с глава географът.

Алварц направи кисела гримаса, но Павел не го погледна. Той следеше туземеца, който приближаваше. Отново се чу гърмеж, над ниските храсти се дигна дим. Из папратите се появи човек с тръстикова шапка на главата и къса пушка, която лъщеше на слънцето. Щом съгледа негъра, той приклезна, дигна пушката и се прицели. Туземецът рязко се обърна, отскочи напред и отново затича на зигзаг. Последва силен трясък, който глухо отекна в гората и замря дълбоко в гъсталаците.

Преследваният чернокож направи един несигурен скок, залитна и докосна с ръце земята.

— Улучи го бандитът! — прошепна възмутен Павел и нервно прехапа устни, като че ли куршумът бе пронизал самия него.

Но в тоя миг видя, че негърът все така ниско приведен напред затича бързо, като че ли полетя.

— Отърва се дивакът! — с нескрито презрение добави Алварц. — Може би е засегнат само леко от куршумчето!

— Какво искат от човека! — въздъхна Павел. — Като звяр го гонят!

Той махна възмутен е ръка, потърси с очи Домбо, който се прикриваше зад дънера на баобаба, и го повика. Негърчето остави бика и притича.

— Трябва да помогнем на този нещастен човек! — с треперещ глас заговори географът. — Аз предлагам да го вземем под наша закрила!

Но Алварц не се съгласи.

— Какво говорите, сър! — изсумтя той на английски и недоволно го стрелна с поглед. — Не съм съгласен заради един туземец да си изпатим ние!

Португалецът като че ли наля масло в огъня. Балванов го измери със свиреп поглед и троснато му извика:

— Вие не се бъркайте! За мен черната и бялата кожа имат еднаква цена!

Алварц смутено наведе глава, нервно подръпна дългата си посивяла брада и отново се сви в шубрака.

— Слушай, Домбо — обърна се географът към негърчето. — Ще почакаш негъра и ще го спреш! Ти разбираш езика на местното племе! Кажи му, че ние сме добри бели, да не се плаши от нас! Искаме да го спасим!

— Добре, хамба! — съгласи се негърчето.

Павел скочи, скри се зад близкото дърво и извика към португалеца:

— Тръгвайте след мен!

— Аз ще остана тук! — опита се да се възпротиви на това предложение Алварц, но Балванов го прониза с убийствен поглед.

— Тръгвайте след мен, Алварц! — заповяда му той.

Португалецът се поколеба малко, но като видя пистолета в ръката на географа, изсумтя недоволно, бавно се надигна и тръгна навътре в гората, където хрущяха стъпките на Балванов.

След няколко минути Павел гледаше между дънерите на редките дървета как негърът тичаше през поляната и приближаваше вече горичката.

Домбо все още се криеше. Нови два изстрела изтрещяха. Човекът със сламената шапка беше залегнал в тревата. Негърът падна, но бързо скочи и пак затича.

— Намо-намо! (Ела, ела!) — извика високо Домбо на езика на бигите.

Смъртно уплашеният туземец рязко извърна глава.

— Намо-намо! — още по-високо го повика негърчето.

Туземецът лъхтеше като уморен кон. Щом чу гласа, който го викаше откъм крайнината на горичката, втурна се лудо срещу Домбо, прегази папратите, спря се и подозрително се послуша.

Домбо, скрит зад баобаба, го посрещна с нови крясъци на родния език. Негърът, цял треперещ от умора, направи усилие да прескочи някаква трапчинка, но падна на петдесет крачки от Домбо с подкосени крака.

В това време нов изстрел прониза настъпилата тишина. Над Домбо отново попадаха листа. Белият стрелец се спусна напред в ръка с димящата винчестерка. Негърчето уплашено затича навътре в гората и завика:

— Хамба! Хамба! Къде си?

Павел се изправи срещу него.

— Не се плаши! Стой тук, приятелю! — опита се да го успокои и му посочи едно дърво.

Домбо залегна. Балванов, като прибягваше от дърво на дърво, излезе в крайнината на гората. Негърът лежеше в трапа, отметнал глава назад, облецил очи. От устата му струеше кръв и се стичаше по небръснатата му брада. Той дишаше тежко, издуваше гърди. Кални браздулици пот се отичаха по мургавата му кожа. В широко отворените му очи бе стаен ужас и смъртен страх.

Павел клекна до него. Големите тъжни очи на негъра молеха за милост и пощада. Погледът му сякаш говореше: „Спасете ме! Загивам!“ Павел повика Домбо, но той гонеше бика, който бе скъсал въжето.

Негърът трепереше и се мъчеше да глътне въздух. На врата му нервно пулсираше една изпъкнала жила. Той беше висок възрастен човек, съсухрен, с изпъкнали възлести мускули на ръцете. Имаше белези и подутини по слабините. Навярно бе страдал от слонова болест.

Алварц, мрачен и възмутен, гледаше из шубрака и не се помръдваше. Той извънредно много се тревожеше от близкия скандал. Ръката му нервно ровеше в сивото пояско на брадата. А когато Павел поднесе на нещастния човек вода в бакъреното си канче, той почти подскочи и прехапа устни.

В това време човекът с пушката, който бе стрелял по негъра, вече приближаваше. Той бе среден на ръст фермер, с голяма черна брадавица на бузата, сплескано от удар ухо и брадясало лице. Като видя географа, подпрян на винчестерката, да го причаква, преследвачът нерешително се спря.

— Къде избяга негърът? — попита той отдалече на чист португалски език.

— Тук е при нас! — отвърна спокойно Павел, но ръката му здраво стискаше шийката на пушката, а пръстът опипваше спусъка.

— Бяга, дяволът! — заканително поклати глава португалецът и го потърси с поглед. — Не ще да работи! Черна горила!

— Защо бяга? — попита Павел.

— Недоволен! Яде като свиня и все се оплаква от глад! А отде повече храна? Аз губя, губя! Какво да му дам! Договор е подписал! — кривеше уста от злоба плантаторът, като се приближаваше. — Освен това дадох му цяла шепа мъниста!

— Какъв договор! Та той навярно е неграмотен?

— А вие много искате да знаете, приятелю! — отвърна предизвикателно португалецът. — С палец! Как иначе! За пет години той е моя собственост и мога да правя с него, каквото си искам! Това е условието!

— И дори да го убиете? — презрително се усмихна географът.

— Да, мога и да го убия като куче! — отговори злобно плантаторът. В тоя мит той съгледа негъра, скръцна със зъби и дигна пушката, но Балванов ловко я притисна надолу, тя изгърмя и куршумът се заби в земята.

— Тоя нещастник е под моя закрила! — разтреперан извика Павел, като посочи негъра. — Няма да ви позволя да му направите нищо лошо!

Португалецът сърдито дръпна пушката, но когато дулото на пистолета на географа опря в корема му, той побледня и изтърва оръжието. Алварц се надигна и се приближи, но географът го прониза с поглед и той замръзна на мястото си.

— Аз съм пратеник на португалското правителство с научна задача! — каза Балванов, като изговаряше бавно и разчленено думите. — Този човек вземам със себе си!

Плантаторът с брадавицата го гледаше онемял и уплашен. Очите му бяха изпъкнали до пръсване. Той като че ли се беше смалил и изглеждаше съвсем дребен пред едрата фигура на географа.

Павел бавно отвори презраменната си чанта, извади фалшивия паспорт и го поднесе пред носа му, но плантаторът дори не го погледна. След това географът се наведе, взе пушката и му я пхна в

ръцете. Чак когато португалецът се отдалечи, Павел прибра пистолета в кобура си.

II

Негърът все още лежеше като мъртъв в трапа, без да има сили дори да се помръдне. Птичите пера, с които бе накичена главата му, бяха нападали. Павел забеляза, че когато плантаторът със сплесканото ухо си тръгна, негърът отвори очи и дълго, с презрение гледа след него.

Тъкмо в това време Домбо водеше Кори. Той го бе настигнал едва в края на гората. Животното се бе упътило към старите си стопани.

— Алварц, дръж повода! — обърна се Павел към португалеца. Алварц мързеливо се надигна и взе въженцето. — А ти, Домбо, ела с мен! — е по-мек глас повика той негърчето.

Домбо застана срещу него и зачака, като се взираше в суровото му напрегнато лице, сякаш се мъчеше да отгатне мислите му. Павел помълча и дигна глава:

— Ти знаеш езика на местните племена! Те говорят на близки наречия. Поприказвай с този човек. Трябва да научиш от него от кое селище е и знае ли пътя за река Кубангу?

— Добре, хамба! — с готовност отвърна негърчето. — Разпитам всичко!

Но щом приближиха, туземецът трепна, изпъна напред шия и втренчи очи в Домбо. Павел забеляза как цялото му лице някак просветна, размекна се, очите му плувнаха във влага, веждите му се извиха на две дъги, дебелиите му устни потрепнаха и зашептяха: „Домбо, тамо-тамо!“ После изведнъж издаде див сърцераздирателен рев, заудря с две ръце по голите колене, като повтаряше тамо-тамо, а по тъмношоколаденото му лице се стичаха едри горещи сълзи.

В първия момент Домбо като насън чу тези думи, спря се, погледна учудено негъра, след това географа и нерешително пристъпи една-две крачки към непознатия. Но когато негърът заговори нещо на родния език и зариде, като се удряше по коленете, той полетя напред и падна върху него, вкопчи се в шията му и задавено изплака.

Павел гледаше объркан, без да може да си обясни причината на тая сърдечна и трогателна среща. Какво се бе случило? Какво бе казал

непознатият на Домбо? Защо плачеше тоя черен човек с изпито, състарено лице? Отде се взеха сълзи у него? Та никой досега не е споменавал за сълзи у черните хора! Нима те могат да се разнежват и да плачат така покъртително? Навярно е срещнал близък човек? Може би негърът е от Домбовото племе?

— Домбо, приятелю? — с тих развълнуван глас повика Павел негърчето. — Кой е този човек? Защо плачеш, Домбо?

Щом чу гласа на географа, Домбо нерешително надигна глава.

— Защо плачеш, приятелю? — попита отново Павел.

Негърчето погледна туземеца, потри ръка ласкаво по голите му колене, по мускулестите ръце, оправи разкривените пера на прическата му, притисна се до него и се усмихна щастливо:

— О, хамба, това не човек!

Павел се засмя.

— Как така не е човек? Аз съм човек, ти си човек, той също е човек! Но кой е той?

Домбо може би за пръв път чуваше на португалски думата „човек“, та поклати глава:

— Той не човек, хамба, а мой тамо-тамо!

— Тамо-тамо! — вдигна рамене Павел. — Какво говориш, приятелю?

Домбо както обикновено започна с уста и ръце дълги безплодни обяснения. Най-сетне Павел се досети — туземецът е негов баща.

Павел се вгледа в негъра, после в Домбо — наистина чертиците на татуировката бяха еднакви. Еднакви бяха и кръговете около очите, дори изображението на папагала върху лявата ръка беше съвсем същото. Павел беше така развълнуван, че не намираше думи да заговори.

— О, хамба, добре направи! Спасил мой тамо-тамо! — повтаряше Домбо, а от очите му се стичаха дребни сълзици. — Мой тамо-тамо добър, много добър! Той останал жив! Добрият дух го запазил! Други от наша колиба няма! Само тамо-тамо жив!

В това време негърът гледаше с умиление стройната фигурка на своя син, набъбналите му мускули, дългите пръсти на ръцете, здравите му крака и нежната като бродерия татуировка на кожата, скъпите гердани от цветни мъниста и красивите халки на ушите.

— Как се казва твойт баща? — след малка пауза попита Павел.

— Мой тамо-тамо казва Камбела — отвърна Домбо и отри кръвта, която се стичаше на тънка струйка по брадата на баща му.

Старият негър, объркан, въртеше големите си тъмни очи ту към географа, ту към своя син, смееше се и показваше два реда почернели и изпилени зъби. После втренчено се вглеждаше в жълтия кобур, запасан под набедреника на Домбо, и отдръпваше като опарен ръката си.

Особено го занимаваше татуировката. Може би си спомняше деня след дъждовете, когато Домбо бе станал на седем луни. Той бе се изкачил на голямата планина и една сутрин се върна с богат лов — беше убил птицата марабу. От перата ѝ бе направил украса на прическата си, а с най-острата ѝ кост татуира момчето, като във всяка рязка втъкна жълта пръст. Много дни поред Домбо бе лежал на коленете му и търпеливо беше чакал лицето му да стане така свирепо, че да всява страх у враговете на племето...

Камбела се изправи, погледна към слънцето, удари се в гърдите, после бавно и тържествено откачи голямата обица от слонова кост от ухото си, дигна единия си крак, свит в коляното, и подаде халката на географа, като бърбореше нещо на езика на бигите.

— Какво говори тамо-тамо? — объркан, попита Павел.

— Бяла халка е направена от бивника на хумба-хумба — обясни Домбо. — Сам тамо-тамо убил хумба! В нея скрита голяма сила. Баща дава халка на хамба Балвана! Тя пази хамба от зъл дух!

Камбела слушаше и се усмихваше. Павел взе халката и я прибра в презраменната си чанта. Бащата и синът като че ли това и чакаха. Подскочиха радостно, удариха се по коленете, дигнаха едновременно левия си крак и погледнаха към слънцето. После дигнаха, свити в коленете, десните си крака и извикаха нещо. Домбо с танцуващи стъпки изтича при багажа, мина край Алварц, който, подпрян на един лакът, наблюдаваше необикновената сцена, взе маримбата, дръпна струната, която глухо и сподавено изпъшка. Камбела направи ловко движение, застана като за стрелба, изръмжа и подскочи живо. Маримбата пак се обади и Камбела направи ново артистично движение. После замаха с копие то така, като че ли нанася смъртоносен удар на невидимия враг, показва зъбите си и издаде сърдит рев.

Това продължи няколко минути. Павел замислено гледаше танца на негрите, щастливите им лица. „Еднакви чувства вълнуват всички

хора в такива минути! — мислеше той. — Няма разлика между черните и белите хора! Само дават посвоему израз на чувствата си! Но кой се е помъчил да ги опознае и разбере?“ Сърцето на географа се изпълваше с нежност.

Само Алварц, подпрял глава на ръце, наблюдаваше негрите със студени, враждебни очи.

Уморени от танца, Камбела и Домбо седнаха на тревата. Павел също се настани на едно съборено дърво и започна да разпитва негъра за мукасекерите и племето хаубау, но той не бе ходил толкова далече. Пътят до Кубангу познаваше добре. Камбела бил в един рудник, после го взели на работа в близката плантация. Един негър, който работел в същата плантация, му обадил, че видял двама бели и едно момче, което носело знак от племенния тотем^[1] на ръката си. Камбела избягал и тръгнал след пътниците. Собственикът го проследил и започнал да го преследва. Павел си спомни негъра, който бе надничал от тъгла на навеса... След това Камбела разказа за живота на чернокожите в плантацията: през деня ги пазели с винчестерки, докато работят, а през нощта ги връзваха като добичета; всеки, който роптаел, нощем го откарвали и убивали в гората. Затова туземците бягали през деня... Домбо служеше за преводач, защото Камбела знаеше само отделни португалски думи. Накрая Павел попита:

— Искате ли Камбела да придружи белия човек?

Негърът радостно изкряска на своя език, дигна копието над главата си и го допря до земята, а Домбо обясни:

— Той ще върви с хамба, докато брадата му стане бяла и допре земята!

— Добре — усмихна се Павел, — приемам твоя тамо-тамо!

Камбела одобрително поклати глава, заскача, като се пляскаше по коленете и издаваше радостни викове...

След няколко минути старият Камбела поведе бика, натоварен с багажа. Подир него се проточиха Алварц, Домбо и географът.

Денят беше горещ. Слънцето печеше немилостиво. Не полъхваше никакъв вятрец. Цялата природа глъхнеше в мъчителен задух и зной.

[1] Тотем — животно, растение или предмет, който се смята от рода или племето за свещен, защото е дал началото му, и затова му

оказват особена почит. Тотемът не се убива или употребява за храна. За него се правят особени обреди, за да се запази и размножи. Тотемизмът най-много е развит у някои изостанали племена в Австралия и Африка.

↑

III

Вървяха няколко дни. Пътят ставаше все по-труден и изморителен. Водата в кожения тулум бързо се нагряваше. Освен това имаше дъх на спарена кожа. Никъде вече не можеше да се срещне извор и поток. Дъждовете бяха преминали, реките и изворите бяха пресъхнали. Храната намаляваше. Остатъците от сухари, консерви и чирози изчезваха в гладните гърла на пътниците. А дивеч рядко се намираще. Заедно с дъждовете, животните и птиците също се преселваха на юг, където можеха да намират храна. В горите само тук-там още се срещаше по някой зрял плод, но той не стигаше за утоляване на глада.

Алварц вървеше разкритен, с изранени крака. Горещината, жаждата и гладът вече измъчваха и Павел. Той също отслабна, очите му хлътнаха. Само Камбела и Домбо, свикнали на глад и жажда — търпеливо вървяха.

Бяха преминали вече планинското възвишение Конджемба и приближаваха река Кубангу, където трябваше да се намира плантацията на Алварц. Но колкото повече вървяха нататък, португалецът ставаше все по-мрачен и мълчалив, погледът му шареше неспокойно. Лицето му добиваше восъчен цвят, ушите му съвсем изтъняха и станаха почти прозрачни. Освен това Алварц започна да страда от задух, раздираше го суха кашлица.

„Ще умре тоя чудак, без да открие истинското си лице!“ — мислеше Павел, като го гледаше как се гърчи и запъхтява, измъчен от глуха дълбока кашлица.

Стигнаха малка, още непресъхнала река, с плитко песъчливо корито и полегати тревисти брегове. От двете страни свеждаха клони плачеещи върби, растяха маки и кактуси. Под тях земята беше застлана с мека като кадифе трева. Водата лениво се промъкваше между дърветата, а на разлива течеше едва забележимо.

Щом съгледа водата, Павел заповяда да спрат бика и да го разтоварят — отсядаха за почивка. Камбела и Домбо вързаха животното с дълго лианово въже за едно дърво и отидоха да събират съчки за огън. Алварц се отпусна на тревата, задавен от кашлица.

Павел се съблече, натрупа дрехите си върху винчестерката и нагази във водата. По цялото му тяло преминаха тръпки. Умората, която изпитваше до преди няколко минути, бързо премина. В прозрачната вода трептяха отраженията на плаещите върби и папратите.

Балванов се потопи до кръста във водата, наплиска се и прижумя от наслада. От косите му потекоха чисти блестящи струйки вода. Постоя така, загледан в красивите корони на плаещите върби. Водата се разливаше около него чиста, бистра и смарагдовозелена.

Кори измуча и Павел погледна към него, но изведнъж в огледалната повърхност на водата съгледа фигурата на Алварц — изправен на брега с насочена към него винчестерка. Павел трепна като ужилен и почувства как кръвта му се смразява в жилите. Той едва забележимо изви глава и с крайчеца на окото си погледна към брега — нямаше никаква лъжа, — португалецът държеше винчестерката и се прицелваше в него. Лицето му бе изкривено в злобна гримаса. На широко отворената му беззъба уста трептеше ехидна усмивка.

Алварц бавно, като измерваше всяка стъпка, слизаше по полегатия бряг.

„Горкият ми баща! — болезнена мисъл като светкавица проряза съзнанието на географа. — Няма да има кой да му съобщи за освободената родина! Ето, неговият син безславно загива от куршума на един бандит! Поне да бях го видял...”

Същевременно той гледаше отражението във водата и бързо съобразяваше как да избегне удара.

Алварц се спря, притегли пушката и намести показалеца на спусъка.

— Е, сър, най-после те издебнах! — със снишен, съскащ глас процеди той. — Само така ще бъда спокоен и удовлетворен! — И ухилен, продължи: — А сега да ти се представя! Ти много пъти ме подлагаше на разпит! Искаше да научиш кой съм аз? Да! Сега ще научиш — Гонгора, испанец — същият, когото баща ти пхна в ръцете на Силва Порту! Той, каторжникът, беше се спотайвал и подслушвал разговора ни и след това ни предаде! Балвана излезе подлец! Жестоко си изпатихме ние — испанците, след като той извърши доноса!

Алварц цял трепереше като от треска, очичките му святкаха, тъмни и опасни. Закашля се, плю и продължи:

— Той разкри нашия заговор! За това ние платихме с двама убити още на кораба! Останалите измряха като бълхи на Коморските острови! Останах жив само аз. Цели пет години се лутах, докато стъпя в Мозамбик! Когато Матросов влезе в кръчмата и каза, че пътуваш за Африка по следите на дигерите, кръвта ми заигра. Научих всичко, сър! Ти напразно се прикриваше зад фалшивия паспорт! Ти си синът на нашия убиец! Благодарих на всички богове, че ми се удава случай да отмъстя на бащата, а сега вече виждам, че няма да стигна до хаубау. Все едно — ще пръсна черепа на сина. Ех, ако бях по-здрав, можех само с един диамант от залежите да купя цяло състояние! Но сега всичко е свършено! Не ще мога да изпия кръвта на бащата, но пък на сина ще отмъстя!...

Гласът на португалеца пресекна от злоба, жилите му пулсираха, очите му гледаха свирепо и тъпо.

— Разбойник! — изсъска презрително Балванов.

— Не се срамувам от това, сър! — усмихна се срещу него злодеят. — Ти си в ръцете ми! Аз цял живот съм ламтял за богатство и когато то беше вече почти в ръцете ми, твоят баща ме разори! Отне го! Разсипа живота ми! Но най-мъчителното беше отшелничеството в Коморите! О, да бях на континента! Аз знаех добре пътя към диамантените залежи! Затова нямам капка милост към теб! Ще изпитам радост да видя трупа ти!

Павел забрави за миг какво ще стане със самия него. В душата му кипеше лют гняв.

„Защо не се отървах от тоя звяр! — упрекуваше се той. — Защо?“

И не можеше да си прости проявената човечност. Обида и отвращение го изгаряха.

„Още когато взе от Домбо пистолета, трябваше да му видя сметката! — продължаваше да мисли възмутен той. — Аз се доверих повече, отколкото трябваше! Проявих милост към един разбойник!“

Лицето му бледнееше. Главата му се пръскаше от напрежение и болка. Той под око огледа водата, полегатия бряг, близкото дърво, папратите, като измерваше разстоянието. Мисълта му трескаво работеше. Всяка десета от секундата в главата му се раждаха нови планове за справяне с бандита, но нито един не му се видя приемлив.

С крайчеца на окото си той отново мярна Алварц, който стоеше на десет крачки от него с тържествуващо и изкривено от злоба лице. А

той като че ли нарочно се бавеше, за да може повече да продължи мъчителното напрежение. Като всеки садист, и Алварц изпитваше наслада да гледа географа в това състояние. В същото време Павел реши — трябваше да предизвика изстрел, но да избегне куршума. Трясъкът ще привлече вниманието на негрите, Алварц в първия момент ще се смути, ще изминат няколко секунди докато пълни пушката, а той с един скок ще го достигне и ще го събори с юмрук.

Всеки мускул на географа се обтягаше като пружина. Нямаше време за бавене. Не трябваше да се пропуска нито един миг... Павел ловко се совна напред и се гмурна във водата. Изстрелът прокънтя в горичката. Куршумът изсвири над самата му глава и цопна като нагорещен пирон във водата. Алварц изръмжа като звяр. Павел се хвърли върху него, но не успя да го докосне. Стреснат и объркан от внезапното нападение, авантюристът отскочи назад, но се спъна и падна в тинята, бързо се обърна по корем и се опита да стане.

— Не пипай пушката, бандит! — кресна му Балванов. — Не мърдай! Предай се!

Алварц цял трепереше, дишаше бързо, влачеше се назад и с трепереща ръка се мъчеше да пхне патрон в цевта. Но пачката с патроните подскачаше и тракаше по металическата част на пушката.

Брегът бе стръмен и хлъзгав. Павел едва се задържаше. Сега беше скъп всеки миг. Той трябваше час по-скоро да сграбчи за гушата отвратителния убиец, който с хладна и сурова жестокост изчакваше жертвата си. Нищо човешко не бе останало у него. В жаждата си за лесна печалба както всички и този португалец бе станал същински канибал. А когато възможността да задоволи своята ненаситна алчност се бе изпарила, той се нахвърляше с животинска жестокост срещу всеки, който би му попречил на това.

— Не си играй, разбойнико! — като се катереше с големи усилия и се подхлъзваше, шептеше Балванов. — Няма да ми убегнеш!

Алварц, с мъртвешко лице, ужасен до смърт, с ококорени очи, отстъпваше и ръцете му все повече играеха. Занемял и грозно облещен, той пълзеше назад. Павел не го изпускаше от очи. Той го пронизваше с поглед. В този момент на нечовешко напрежение, всяка жилка бе набъбнала, дъхът му пареше, устните му се напукваха.

Той трябваше да улови изверга, преди да се е окопитил, да го обезоръжи и да го подложи на строг разпит, за да научи повече

подробности за живота на баща си, когато е бил на кораба.

Затова сега всеки миг му се струваше цяла вечност.

Най-сетне Павел успя да се закрепил и посегнал да хване близкия храст, за да скочи и притисне обезумелия мародер, но това, което съзря, го накара злобно да изскърца със зъби — Алварц напълни пушката.

— Ах, изверг! — изохка глухо от мъка географът и пред очите му минаха тъмни кръгове.

Но тъкмо в този момент стана нещо съвсем неочаквано. Откъм гъстия храсталак, на три крачки от португалеца, внезапно се появи фигурата на Домбо в ръка с пистолет. Ловко като ягуар той подскочи и се намери зад самия гръб на убиеца. В това време Симоне Алварц насочваше дулото на пушката към географа. В пълната с мъчително напрежение тишина изплющяха последователно три изстрела. В същия миг Алварц щракна спусъка, но пушката направи засечка. Все едно — Павел беше залегнал под бреговата козирка и само чу как португалецът изохка, олюля се, изтърва пушката и се запряма в жилавото тесто на тинята.

После, като се гърчеше и скубеше цели кичури трева, той лomotеше нещо неразбрано и само отделни думи стигаха до ушите на географа.

— Милост, сър!... Аз... Бедният скитник!...

Павел гледаше престъпника с очи, които горяха от презрение. Клепките му трептяха. Не сънува ли? Сега той можеше да лежи проснат в тихата прозрачна вода, пронизан от куршума на един от стотиците авантюристи, които с вълча алчност отиват в колониите за плячка...

Отначало като че ли по кожата му полази мраз, после му етана горещо. Пот го обля. Направи няколко крачки и приседна на мокрия пясък с гръб към португалеца, който все още шаваше и стенеше в предсмъртна агония. И скоро съвсем замлъкна.

Без да се обръща и да го погледне, Павел повика Домбо.

— Какво заповяда хамба? — попита негърчето, което стоеше на брега.

— Вземи пушката и торбичката на Алварц!

Домбо изпълни заповедта. Когато откачаше кожената торбичка от врата на португалеца, той не забеляза, че Алварц полуотвори лявото си

око и с поглед, изпълнен със стаена мъст и безкрайна злоба, го следи.

В това време географът се обличаше. Като закопча ризата си, той седна, obu обувките си и започна да ги завързва. Той на няколко пъти среща погледа на Домбо, който, учуден и втрещен, го гледаше изпитателно.

Когато товареха бика, Павел забеляза, че негърчето не откъсва поглед от него.

— Какво има, приятелю? — попита го географът.

— Нещо става с глава, хамба! — боязливо каза Домбо и посочи с пръст главата му.

Павел нищо не му отговори. В тоя момент той чувстваше някаква лекота, като че ли е свлякъл от плещите си непоносим товар. Погледна негърчето. Ето, това черно слабичко момче му се притече на помощ! Благодарение на него той сега е жив!

— Домбо, скъпи приятелю! — с треперещ и развълнуван глас извика той. — Колко навреме дойде!

И Павел разтвори ръце, искаше да прегърне като свой по-малък брат негърчето, да му каже колко му е благодарен, но то отскочи назад и отново плахо загледа лицето му.

— Хамба болен? — попита той с плах снишен глас.

— Каква ти болест, приятелю! — радостно извика географът. — Здрав съм! Здрав и щастлив! Няма по-щастлив от мен сега! Само преди няколко минути този звяр щеше да ми пръсне черепа и ние никога нямаше да се видим! Но ти дойде съвсем навреме, тъкмо когато той се прицелваше в челото ми. И ме спаси, отърва ме. Сега ние ще бъдем пак двама и ще търсим моя тамо-тамо, ще стигнем при хаубау. При нас има още един верен човек — твоя тамо-тамо. По-сигурен човек никой не може да ни даде.

Домбо го слушаше, а накрая отново тъжно поклати глава:

— Болен хамба, болен! — И продължаваше да се взира в лицето му.

Какво искаше да каже негърчето? Павел разпери ръце — нищо не разбираше. Разрови дрехите, извади малкото си огледало, надникна в него и остана поразен от това, което видя — целият беше побелял, а лицето му бе мъртвешки жълто. За да успокои Домбо, той махна пренебрежително с ръка.

— Нищо, приятелю! Само за няколко минути аз преживях твърде много! — После замислено добави: — Ех, тежко е човек да умре от куршума на един бандит! За такива като Алварц ние не струваме нищо! Тежко е! А какво лошо съм му сторил? Нищо. Едва стъпих в следите на баща ми!

— Лошо човек! — каза Домбо, като погледна по посока на Алварц. — Аз говорил — лошо човек! А хамба — не лошо!

Географът тъжно се усмихна, почука с пръст главата си, с което искаше да каже, че вече и той съжaliaва за всичко, но е късно.

В това време между дърветата изтича и Камбела с вързоп сухи клони в едната ръка, а в другата с копие. Домбо го посрещна и започна да му говори нещо бързо и тревожно. Той бърчеше чело, мръщеше вежди, кривеше уста, като сочеше географа, показваше как португалецът искал да убие техния хамба — белия човек. Камбела слушаше навъсен и сериозен. Лицето му ставаше все по-мрачно, веждите му падаха все по-ниско над очите, а в ръката му потрепваше копието. Най-сетне Домбо навярно бе разказал подробно всичко, което се случи, защото замълча, загледан в разгневеното лице на баща си.

Камбела бавно закричи към Балванов, взря се в него, сякаш искаше да се убеди, че той наистина е жив, после допря копието до челото си три пъти, повика Домбо и нещо бързо му заговори.

— Какво говори тамо-тамо? — попита Павел.

— Тамо-тамо казва: в халката от хумба-хумба е скрит добър дух! Добър дух повикал Домбо! Хамба е жив, защото притежава халка от хумба-хумба!

— Виж ти? — престорено се учуди географът. — Но как може? Халката е изработена от бивника на хумба-хумба?

— Да, от хумба-хумба — съгласи се негърчето и добави: — Но хумба-хумба е могъщ! Затова халката притежава силата на хумба-хумба!

— Добре — поклати глава географът, — но халката беше в чантата, а чантата оставих на брега. Аз се къпех гол. Ако беше халката на ухото ми, разбирам, а тя бе далеч от мен!

Домбо не можа да отговори, само преведе думите на Камбела. Негърът побърза да обясни: щом географът притежава халката на силата, в която живее добрият дух, слязъл от луната, тя пази господаря си винаги, където и да се намира той. Какво от това, че халката била на

брега, а хамба в реката? Около притежателя на такъв талисман мястото е безопасно и нито куршум, нито копие или отровна стрела може да го улучи. Тая халка е пазила Камбела през цялото време и благодарение на нея той се е спасил от Луанда. Добрият дух е призовал Балвана, когато Камбела е тичал, преследван от португалеца.

Павел не се съгласи с това обяснение на стария негър.

— А представи си, че в горичката бе само Алварц, а не аз, какво щеше да стане с Камбела? — възрази географът.

Но негърът имаше готов отговор и на тоя въпрос.

— Халката от хумба-хумба ще помогне на тамо-тамо да избяга от него!

— А ако той стреля по Камбела? — пошегува се географът.

— О, хамба, тогава стрелата от гърмящото копие не ще ме улучи — отговори негърът.

Павел се засмя и го потупа по голите плещи. Той дори не видя кога Домбо бе донесъл маримбата. Тя глухо простена зад гърба му. При звуците на туземския инструмент негрите заиграха някакъв нов танц. Те заканително размахваха ръце. Навярно играеха танца на победата. Павел седеше и ги гледаше, но същевременно пресмяташе колко път остава до страната на хаубау. Трябваше да пътуват повече от един месец. Нямаше време за бавене, трябваше да тръгват. Слънцето клонеше на залез. Павел извади джобния си часовник и го погледна. Камбела подозрително втренчи очи в него и с един скок се намери зад близкото дърво. Домбо беше виждал вече часовник, затова се засмя с глас и повика баща си, но негърът не дойде. За да го увери, че „живата машинка“ на хамба няма да му стори нищо лошо, той пристъпи към географа, клекна, попипа часовника и обясни на географа:

— Тамо-тамо много стар, хамба, не виждал часовник!

Павел настоя пред негърчето да повика баща си. То отиде при него, дълго му говори, като показваше слънцето и потупваше туземския си набедреник. Най-сетне Камбела като че ли се претраши, та предпазливо пристъпи към географа. Макар да беше научил за „живата машинка“, която показва пътя на слънцето, негърът все пак страхливо поглеждаше. Най-сетне той надникна в ръката на географа. Стоя един миг, загледан в малката стрелка на секундарника, която като малко живо езиче отскачаше и описваше окръжност.

— Жива машинка бум-бум! — каза негърът, което значеше, че може да изгърми и да ги убие.

Павел се зае надълго да му обяснява устройството на часовника и неговата служба, но накрая Камбела сви рамене — нищо не беше разбрал.

Преди да тръгнат на път, географът отвори кожената торбичка на испанеца и изпразни съдържанието ѝ. Отвътре се изсипаха дребни неща: кокалена луличка с инициали, бисерни зрънца, една лупа, стара запалка, гилза от патрон и една снимка на мургава жена с нечетлив надпис на гърба. Най-ценна се оказа табакерата от слонова кост. На вътрешната страна Павел забеляза съвсем тънички светли линийки. Като ги погледна през лупата, остана поразен — пред него заблестяха контурите на точна карта на страната с крайбрежието, пристанищата, реките, планините и населените места. Някъде зад река Кубангу бе обозначена пътека, която пресичаше голямо селище. Картата, изглежда, бе работена от опитен картограф при точен мащаб. Страната на хаубау ограждаше надебелена линия, мястото на рудниците бе отбелязано с миниатюрно кръстче. А на пръв поглед нищо особено не личеше.

Въпреки че Павел най-внимателно прегледа с помощта на лупата всяко ъгълче на табакерата, освен две букви „Г. Г.“ нищо друго не откри. Първата навярно означаваше съкратено „Гонгора“.

„Не е тръгнал с празни ръце, разбойникът! — помисли Павел. — Вярна карта, с означена пътека!... Той е имал намерение да ни обезоръжи, да ни избие и да ни ограби! След това да стигне рудниците, да отмъсти на баща ми, да наеме носачи и да се върне богат! Същински злодей!...“

Картата дойде съвсем навреме. Компасът и точната карта за един географ в чужда страна бяха неоценимо богатство.

IV

Симоне Алварц-Гонгора може би беше вече в търбуха на хиените, когато Павел отново си спомни за него. Това стана пет дни по-късно. Четири нощи той спа спокойно. От групата като че ли се свлече някаква воняща дрипа. Нямаше вече нужда да стоят постоянно нащрек, да следят всяко движение на своя спътник. Пет дни път с двама чернокожи, но добри, честни и верни хора, помогнаха всъщност на Павел да си почине и се успокои.

Сега и Домбо забеляза промяната у географа. Той не вървеше вече мълчалив и мрачен, а дори понякога си тананикаше тихичко. Отдавна Домбо не бе виждал в такова добро настроение своя хамба.

— Хамба вече здрав? — попита веднъж негърчето, но Балванов разбра, че той не точно това искаше да каже, но не умееше да подбере по-подходяща дума.

— Здрав, здрав, приятелю! Сега по-леко се върви!

Домбо остана доволен, засмя се и от радост се потърка о лакътя на географа. Тая привързаност и доверчивост на черното момче винаги караше Балванов да се вълнува. Негрите бяха открити и прости в отношенията си. Те не умееха да се преструват. Затова можеше да се разчита на тяхната дружба...

Вървяха по равното плато на саваната. Тревата, гъста и висока, започнала да пожълтява вече от слънцето, се люлееше над Кори като някаква млада гора. Духаше слаб горещ вятър. Тук-там сред посърналата савана стърчаха като зелени могили огромните корони на баобабите.

Привечер далеч на хоризонта се мяркаха тънки сиви цилиндрични стълбове, които се спущаха като продълговати тъмни облаци от пепелявото небе. Стълбовете се движеха с бясна бързина.

Негрите също забелязаха пепелявите стълбове, но не разбраха що за явление е това. Затова Камбела се спря, взря се уплашен и проточено извика нещо. Домбо го преведе.

— Баща казва — отровен дим от лулата на Тала Монгонго!

— Какво е това Тала Монгонго? — попита Павел.

Домбо обясни — това била висока планина в средата с голяма кухня, в която живеят злите духове. Те пушили с грамадни лули. Над отвора се търкаляли жълти кълба дим, който имал дъх на развалено месо, защото злите духове изгаряли там живи хора.

Павел разбра заблуждението на суеверните туземци. Тала Монгонго е може би кратер на не изгаснал вулкан, който от време на време бълва дим и серни пари. Затова реши да им обясни.

— Приказката за Тала Монгонго е измислена от хората! — каза той, но когато Кори, подушил опасността, продължително замуча, трепна и се огледа наоколо.

— Тала Монгонго! — проплака проточено Камбела и дигна копие си във въздуха.

Кори уплашено фучеше с ноздри, скачаше и се мъчеше да скъса растителното въже. Вятърът духаше насреща. Въздухът се изпълваше с глухо зловещо свистене, сякаш над саваната летяха хиляди тръстикови стрели. Стълбовете като пепеляви призраци бързо крачеха из саваната по посока на пътниците. Павел забеляза в една долчинка на една-две мили далеч купчинка стари баобабови дървета. Негрите, обхванати от паника, затичаха към баобабите. Кори препускаше в галоп и уплашено мучеше. Павел, макар да знаеше какво представляват тези вертикални облаци, реши да потърси сигурно място до отминаването им.

— Лягайте, приятели! — едва успя да извика географът, добрал се до първото дърво, и падна по очи.

В същия миг на сто крачки от групата премина първият стълб. Той се въртеше с мълниеносна бързина, оглушително бучеше и помиташе всичко по пътя си. Като че ли в саваната запълзяха хиляди змии. Още не беше заглъхнал воят на първия стълб, връхлетя втори, после трети, четвърти... Опашките им като железни метли бръснеха земята, остригваха тревата, изтръгваха от корен дърветата и всичко въртяха с бясна бързина във въздуха.

Опасността беше минала вече. Павел скочи. Дрехите му бяха пожълтели от прах. Близо до баобабите се откри гола площ. Нямаше нито стрък трева, нито един шубрак. В небето се виеше голям жълтеникав облак, от който се сипеше истински проливен дъжд от листа и сухи стръкове трева.

Домбо и Камбела продължаваха неподвижно да лежат по очи като вкаменели. Чак когато географът ги повика, те нерешително вдигнаха глави.

— Ставайте, приятели! Вихрушката мина!

При тези думи двамата се надигнаха и страхливо започнаха да се оглеждат наоколо.

— Не се бойте! — извика им Павел. — Над саваната мина растителен дъжд. Вие сте живели по-близо до брега и не познавате живота по тези места!

И географът се помъчи да им разгадае тайната с прости думи. Той им говори за въздушните пластове, които бързо се разместват и произвеждат вихрушки поради нееднаквото нагряване. Вихрушките помитат сухата трева и листа от цялата околност и образуват въртящи стълбове. След това се появяват жълтеникави облаци и рухва чудноват растителен дъжд.

Но въпреки подробните обяснения Камбела продължаваше да трепери и недоверчиво да поклаща глава. Суеверният туземец направи някакви движения срещу слънцето, после допря три пъти копие до челото си и с облекчение извика:

— О, Тала Монгонго! Спасени сме!

Домбо не последва примера на баща си. Той разбра, че обяснението на белия човек е основателно.

Неукият негър приписваше всички природни явления на добрия и злия дух. Единственото нещо, което го пазеше от злия дух, бе халката на силата. Затова бързо попипа презраменната чанта на географа и от гърдите му се откърти облекчителна въздишка.

Балванов, седнал по турски, разглеждаше табакерата на Алварц под лупа. Бяха минали река Кубангу преди два дни. Сега пътеката стигаше друга по-малка безименна река. Близо до реката бе отбелязано голямо селище. Посоката на пътя не се променяше: запад — изток. Но до селището трябваше да вървят още два дни. А от него до страната на хаубау оставаше едно разстояние, изчислено приблизително, от тридесет дни път.

Павел попита стария негър:

— Идвал ли е някой от племето хаубау при бигите?

Камбела все още гледаше като уплашен. Изведнъж се стресна и отвърна:

— Идвал един стар хаубау преди две луни!

После подробно разказа как се бе случило това събитие. Страната на това племе се намирала далече. Трябвало сянката на копие то да ляга на земята толкова пъти, колкото са пръстите на двете ръце и още толкова. Думите на негъра съвпадаха с изчисленията на картата.

— Хаубау разказал за добър бял! Добър бял живеел при племето — допълни Камбела. — О, той бил мъдър и справедлив!

Табакерата падна от ръката на Балванов. Той загледа слисан негъра и попита нетърпеливо:

— Какво друго каза човекът от хаубау?

— Добър бял живял при хаубау! О, хамба, бял добър и мъдър!

Павел цял час разпитва Камбела, но освен това, че белият бил добър и не приличал на другите бели, нищо не научи. Камбела говореше за белия с уважение като за някакъв всемоушен покровител на черните. „Това е може би баща ми — радостно трепна сърцето на младия човек, — кой друг би станал защитник на негрите!“

Това известие дълбоко разтърси Павел. Той изгаряше от нетърпение час по-скоро да стигне в страната на хаубау. Кой знае защо, му се струваше, че баща му е още жив и че добрият бял е именно старият Балван.

Два дни по-късно думите на Камбела се потвърдиха и от началника на португалския укрепен форт^[1], издигнат на високо възвишение, изграден от камък, за да пази главната „търговска магистрала“ — туземската пътека.

Павел се яви сам в укреплението. Изкачи се по стръмната стълбичка, посрещнат с предупредителни викове и насочени винчестерки от войниците. Но като разбраха от географа, че той е пратеник на португалското правителство с научноизследователска задача, веднага се разтичаха да намерят началника на форта.

Вместо него се яви нисичък, набит човек, с миши уши и сплескан нос. Войникът, който стоеше на пост, довери на Павел, че началникът Алфонсо Висенте — Черната акула, както го наричат във форта, е на акция с един отряд войници, а Жозе е негов помощник и може да се обърне към него. Войникът, който, изглежда, си бе изпатил от нисичкия помощник, с няколко думи само го описа — разжалван

лейтенант от гвардията на краля, наказан за гавра с млади момичета и игра на комар.

След прегледа на документите (фалшивия паспорт на името Силва Порту, препоръчително писмо, което представяше географа като пратеник на правителството) Жозе отдаде чест. Покани географа на чаша ром, но Павел отказа и побърза да се осведоми за пътя към вътрешността. Португалецът не бе отивал много далече. Но като чу за племето хаубау, презрително плю.

— Там се подвизава някакъв бандит! — каза той навъсено. — Насъсква диваците срещу правителствените войски!

— Как ги насъсква? — попита в недоумение географът.

— Той живял сред тях! Научил ги да водят бой по всички правила на европейската тактика и на два пъти ни отблъскват с големи загуби! Трудно ще ги подчиним!

А когато Павел му каза, че той ще проучва тази страна и ще стигне дотам, лейтенантът го предупреди:

— Не ви предричам нищо добро! Нататък диваците са свирепи като зверове! Ще ви пекат на шиш, ако не държите оръжието опряно на гърдите им!

— Защо ще убиват един учен? — учуди се Павел.

— Не познавате диваците! — усмихна се иронично помощникът. — Те ненавиждат всеки бял човек!

— Чудно! Аз не се плаша! — отвърна с усмивка географът.

— Не гарантирам за главата ви! — заключи португалецът. — Засега мога да ви дам един патрул от трима души за охрана! Нищо повече!

Павел се отказа от услугата. Разделиха се. Помощникът чукна токове и отдаде чест, а Павел слезе по стъпалата, намери негрите и продължи пътя си. Сега вече нямаше никакво съмнение, че наистина в страната на хаубау има бял човек. „Какъв е този бял? — питаше се географът. — Само един истински революционер, попаднал тук, може да се присъедини към свободните племена!“

И все пак едно нещо си остана загадка — защо този човек живее в Африка и ако е баща му, какво е станало с португалските дигери и защо не се е добрал до брега и избягал с някой кораб?

↑

[1] Форт — затворено укрепление, самостоятелен опорен пункт.

V

В средата на септември групата навлезе в гората Шимусинг. Тази гора беше отбелязана с голяма точност в картата на Алварц.

Пътеката бе широка и добре отъпкана. По всичко изглеждаше, че тя служи за единствен търговски път на племената, които изнасят от вътрешността на страната слонова кост, палмово вино и корени от маниока за размяна срещу сол, парчета памучен плат, каури^[1], брадви и ножове. Тя криволяше из мъртвата сянка на огромни дървета. Земята бе покрита с влажен жълто-кафяв мъх, а стъблата на дърветата — с червени лишеи. Само тук-там в сянката се прокрадваше самотен слънчев лъч, който пламтеше по лишеите като рубин. От дърво на дърво висяха въжета от лиани, дълги повече от двеста метра. В гъсталаците хвърчаха непознати птици, издавайки остър писък. Високо из корените на дърветата прозираше синьото око на небето. Навътре в гората цял облак хапливи мушици тампан изведнъж нападнаха географа, като забиваха стръвно острите си хоботи в кожата му и отваряха малки ранички с твърдите си челюсти. Той покри главата си с бинт, но ухапаните места силно го сърбяха. Тампаните не докоснаха Камбела и Домбо, като че ли не им се нравеше черната им кожа...

Тампаните не бяха единственото зло. Жаждата и гладът вече втори ден станаха спътници на пътешествениците. Географът и негрите можеха още малко да погладуват, но жаждата се оказа помъчителна от всичко. Гърлото съхнеше, устата се напукваше. За пръв път Балванов така страдаше за вода. В картата бе означено едно близко място с топографски знак на извор. Затова сега той бързаше напред.

На един час път наистина се откри една поляна. В средата стърчеше старо гуаво^[2] с изгорен от гръм дънер.

Павел сега не виждаше нищо друго освен спасителното дърво, по което печално стърчаха голи мъртви клони. Той забърза, но както става винаги в такива случаи, краката му се подкосиха, олюля се и падна на земята. Пак се изправи, пое си дъх. Главата му бучеше, гърлото му съхнеше, гърдите му се издуваха и едва си поемаше въздух. Изведнъж пред очите му се завъртя цялата гора. Географът я гледеше през някаква тъмна завеса. „Какво става с мен! — стресна се той. —

Дали ще издържа?“ Стоя един миг със затворени очи и пак погледна. Той лежеше на пътеката. Събра отново сили и седна. Обърна се назад — негрите не се виждаха. Запълзя на четири крака. Задъхваше се, облизваше устните си и на езика си усещаше солен вкус. Попипа — кръв. От горещината и жаждата устата му се бе напукала.

С мъка се добра до сухото дърво. Погледна надолу — плитка яма, обрасла със зелена трева, а на дъното — вода. Във водата се оглеждаха клоните, небето и той — изгарящият за капчица вода пътешественик.

Полази до полегатия склон на ямата и цял разтреперан, като трескав натопа устата си във водата. „Но аз не трябва да пия много! — каза си той. — След такава жажда водата може да ми излезе солена!“ Въпреки това някаква притегателна сила го дърпаше към извора. Искаше му се да гълта жадно, ненаситно. „Не бива, не бива!“ — сам се упрекваше той. Отмести се, полегна и въздъхна с облекчение. Няколко глътки вода бяха достатъчни, за да загасят жаждата, която го изгаряше. Първото изпитание беше преодоляно. Павел издържа успешно изпита за каляване на волята.

Скоро дойдоха Камбела и Домбо. И те налетяха на извора като грабливи птици, но Павел ги изгледа строго.

— Само по една глътка! — предупреди той, но се досети, че ще бъде по-добре, ако сам им отмери водата, затова напълни канчето и го подаде на Домбо. Домбо изпи водата наведнъж и извика задъхан:

— Още вода! Още жаден, Хамба!

Павел нищо не каза, само го погледна навъсен и му посочи място до себе си. Домбо по погледа разбра какво искаше географът, наведе глава и безропотно седна в тревата. Камбела, след като изпи определената му дажба, лакомо помляска, но веднага се подчини.

Сега вече гладът още по-настойчиво застърга празните им стомаси. С една консерва, два кокосови ореха, няколко сухара и две парчета сушена риба можеше отначало да се залъжат празните стомаси, но след няколко часа те отново трябваше да сложат нещо в устата си, а вече нямаше никакви запаси от храна. Затова Павел предложи на Камбела да остане при бика, а те с Домбо да отидат на лов в гората. Домбо взе копието на баща си. Старият негър, който следеше всяко движение на своя син, видимо се зарадва, когато момчето хвана здраво копието, което стърчеше само няколко пръста

над него. А когато Домбо със силен замах го хвърли напред, Камбела се изпъчи от бащинска гордост, а по лицето му трепна усмивка, очите му радостно заблестяха.

[1] Каури малки бели раковини, които служели зае украса и платежно средство. ↑

[2] Гуаво — южно безплодно, дърво. ↑

VI

Павел и Домбо повървяха стотина крачки направо, после се отбиха по тясна странична пътечка, която криволичеше из непроходими гъсталаци. Павел се спираше от време на време и се заслушваше. На един завой две хиени, чули стъпки, избягаха с котешка ловкост. Те обръщаха глави подозрително, дигаха муцуни и душеха въздуха. Скоро зверовете изчезнаха. До голямо зелениясало блато, хванало дебел пласт жабуняк, Павел се спря. В гъстата тиня личаха кръгли отпечатащи от стъпки.

Остър мирис на застояла вода, гниеци треви и мърша изпълваше въздуха.

Щом съзря стъпките, Домбо уплашено се озърна.

— Тука идвал хумба-хумба! (Слон!) — тайнствено съобщи той.

— Вярно! — вглеждайки се в стъпките, отвърна географът.

— Хумба-хумба лошо животно! — добави негърчето. — Може да ни нападне.

— Няма опасност! — отвърна Павел. — Ще го прогоним с оръжието!

Негърчето замислено поклати глава.

— С гърмящо копие хамба не може убие хумба-хумба!

Павел замълча и избърза напред. Излизаше вече от острия завой на пътечката, когато пред него се откри зелена поляна. Домбо беше изостанал няколко крачки, но видя как географът изведнъж се сниши и залегна зад едно дърво. Негърчето също легна по корем и се провлече напред. Едва сега забеляза в края на поляната голяма красива антилопа с бели гърди и дълги сърповидни рога. Изглежда, че антилопата също беше подушила ловците, та като стрела потъна в гората. Павел пристъпи към съседното гнило дърво с тъмна хралупа, но се дръпна като опарен. Някаква сива топка се раздвижи и се чу предупредително съскане. Срещу него затрептяха десетки змийски езичета. Една пепелява змия се провлече, зловещо засъска, изду шия като мехур. Домбо извади пистолета си и го насочи към опасното влечуго.

— Домбо убие змия! — заканваше се той, но Павел го погледна начумерен и посочи кобура.

— Прибери оръжието! — заповяда му той. — Ще изплашиш антилопата!

— Добре, няма стреля! — подчини се негърчето и прибра пистолета в кобура.

Змията бавно пропълзя към тях и потъна в шумака...

Като оглеждаше поляната, Павел изведнъж съзря в горния ѝ край кръгли гугли. Гъбарникът, гледан отдалеч, приличаше на туземско селище с цилиндрични колиби. „Печените гъби са твърде вкусни и наситат! Ако не се появи антилопата, все пак храната е осигурена“ — съобразяваше го, като гледаше гъбите-великани.

Почака малко — антилопата не се показва. Тогава той заметна пушката през рамо и тръгна към поляната.

Негърчето поправяше лъка си, но като видя, че географът отива към гъбите, скочи и тревожно извика:

— Стой, хамба!

— Защо? — обърна се Павел. — От тези гъби ние ще ядем два дни! Стига да не са отровни!

Домбо се усмихна и размаха ръце.

— Не гъби това!

— А какво?

— Лошо мравки!

Гладът какво не прави! Балванов се спря и се усмихна на себе си. Чак сега се досети, че в края на поляната е построено цяло селище от мравки-гризачи. Това са най-опасните насекоми и техните кервани са истинска напасть — където минат, всичко унищожават. Къщите им са построени по подобие на гъби-великани, с тънки дръжки и големи похлупаци.

Само след миг зоркото око на географа забеляза, че крайните храсти се раздвижват. А не полъхваше никакъв вятрец. Наоколо всеки лист бе замрял под палещите лъчи на слънцето. Павел залегна и очите му повече не мигнаха. Скоро над папратите се мярнаха рога. Балванов прилепи лице до приклада, а пръстът напипваше вече спусъка, когато долови тихо свистене край лявото си ухо. В същия миг една стрела затрептя и се заби в дървото. Той смръщи вежди. Погледна с крайчеца на окото си Домбо, но негърчето лежеше успоредно с него, а стрелата му стоеше на опънатия лък. Не беше мигнал дори и още няколко

стрели изсвистяха над главата му. Една кацна върху дървената подложка на винтовката и опашката ѝ затрептя като пружина.

Балванов се озърна подозрително. Домбо лежеше примрял в тревата. Той се досещаше какво означаваха изпратените отровни стрели.

Наоколо нямаше жив човек. Не се чуваше никакъв шум — не пращяха клонки, не долиташе отникъде звук. При все това ето нов сноп стрели забръмчаха тънко като мушици и накацаха по стъблата на дърветата.

Павел отмести пръста си от спусъка. Отпусна винтовката. „Обкръжени сме — помисли той. — Сега няма друг изход, освен да чакаме!“ Лицето му леко побледня.

Седна, извади цигара и запуши. Домбо трепереше и се ровеше в шумата като таралеж.

— Не се плаши, приятелю! — тихо му извика географът. — Няма нищо страшно! Ела при мен! — повика го ласкаво той.

Домбо се привлече по корем и легна до краката му. Антилопата излезе на поляната. Пощипна стрък трева, предпазливо пристъпи и подуши въздуха. Но Балванов сега не мислеше за нея. „Туземците са добри стрелци — разсъждаваше той, — това е добре известно. Ако искаха да ни убият, можеха да го направят лесно! А нито една стрела не ни докосна. Е, излиза, че нямат такава цел!“

Минаха няколко минути в мъчително очакване. Наоколо не трепкаше лист. От челото на Балванов капеше пот. Той съблече горната си дреха, съшита от насмолена материя, и я закачи за един чеп на дървото.

Допуши цигарата, смачка я и тъкмо се готвеше да я стъпче с крак, между дърветата се мярна един туземец с лък и копие в ръка.

Негърът беше гол, с чудновата прическа на главата, по която стърчаха птичи пера. Около бедрата му беше завързана кожа с ресни.

Няколко мига след това прибяга втори, трети, четвърти. Негрите ловко притичваха от дърво на дърво. Павел не се изненада, той очакваше това посещение и седеше спокойно. Нито един мускул по лицето му не трепваше. В първия момент той реши да даде един изстрел, за да сплаши туземците, но когато стрелите се изсипаха около него като градушка, разбра, че има пред себе си много хора. Сега беше доволен, че не стреля. Негрите бяха цяла тълпа, добре въоръжени с

лъкове, стрели, дълги копия с железни шипове на края и къси блестящи асагеи^[1]. Павел знаеше, че с тези къси бамбукови копия те си служат добре и отиват на лов за носорози и слонове. През такава обсада мъчно можеше да си пробие път човек дори с пушка и два пистолета. Лошото е, че все още не можеха да различават добрите от лошите бели хора — всички за тях бяха врагове на племето. Така мислеше Павел. В такъв случай трябваше да се опита с добро, както бе направил някога Миклухо Маклай^[2], който бе спечелил сърцата на папуасите с добрите си обноски.

Така реши да постъпи и Балванов, затова, докато обсадният обръч се стесняваше, той стоеше мълчалив и пушеше вече втора цигара.

— Ще убият нас, хамба! — все още трепереше Домбо.

— Те не бързат да убиват, приятелю! — отвърна му Павел. — Ти знаеш добре това! Защо се плашиш?

— Убият мен! Убият Домбо! Защото Домбо приятел бели! — най-сетне издаде тревогата си негърчето.

— Нищо, нищо! Никого няма да убият! — помъчи се да го успокои географът.

Кръгът около двамата все повече се стесняваше. Туземците се приближаваха бавно, предпазливо, като по команда. Павел виждаше вече лицата им, оръжието, облеклото. Някои бяха средни на ръст, с тъмно шоколадов цвят на кожата, с матовочерни къдрави коси, малко сплеснат нос, тъмни очи, които пронизваха под навъсени вежди. Едни бяха обрасли с гъсти бради, а други — бръснати. Облеклото им се състоеше от тесни кожени набедреници. На ръцете си над лакътя носеха гривни от плетена суха трева, медни халки и обици от слонова кост. На главата си бяха изплели цели шапки от къдрици, прилепени с червена глина. Така прическите им имаха най-странни форми — ту като чадъри, ту като старинни шлемове, ту като сламени шапки. У някои къдрите се спускаха под ушите. Украсата се допълваше от два бамбукови гребена, втъкнати на тила, в които бяха набодени цветни пера от папагали и свещената птица марабу. На шията освен огърлица от кучешки зъби, бели раковини или изсушени зърна от плодове, всеки носеше по една малка торбичка, грижливо изплетена от тънките жиливи лентички на палмата рафия.

Всички държаха в ръцете си опънати лъкове, на които трептяха отровни стрели.

Някъде наблизко оглушително задумка дървен тъпан. Скоро бумтенето се усили и в края на гората се показаха двама негри, които носеха продълговато, издълбано като корито дърво. Трети туземец удряше по него с дървени бухалки.

Скоро обръчът около Павел и Домбо съвсем се затвори и те останаха заградени от черната жива стена на негрите. Тъпанът замлъкна и това като че ли беше сигнал за туземците да спрат. Виковете замряха. Сега туземците втрещено се вглеждаха в белия човек и зорко следяха всяко негово движение.

Павел дялкаше с джобното си ножче тънка пръчица. Той поглеждаше от време на време към негрите и на пръв поглед изглеждаше спокоен. С пръчицата прочисти чибука си, продуха го, затвори ножчето и го прибра. Едва сега той погледна Домбо. Негърчето, изплашено, пребледняло, продължаваше да се притиска до него.

Лъчите на слънцето проникваха през широките корони на дивите смокини и къпеха в златиста светлина лъскавите им листа. Тук-там във влажната сянка се процеждаше бледожълта светлина, огряваше кафявия мъх, от който димеше сива прозрачна пара. Гората беше тиха. Зад дърветата надничаха сърдитите туземци с грозни татуирани лица със звездички и малки чертички. Черната им кожа, намазана с палмово масло, лъщеше като разтопен асфалт.

Бавно се нижеха минутите. Тишината, неизвестността, настръхналите лица насреща изопваха нервите на географа и колкото да се мъчеше да остане спокоен, една синя жилка нервно пулсираше на челото му.

Проточен вой на боен рог изведнъж накара негрите да трепнат и да се изпънат като пружини с готови копия и насочени напред стрели. Онези, които стояха зад дърветата, тежко закрачиха напред. Последваха три гръмки удара на дървения тъпан. Разнесе се див вик от стотици гърла. Тъпанът оглушително забумтя...

Павел обхвана с ръка крехките раменна на Домбо, но изведнъж няколко чифта здрави ръце като клещи се вкопчиха в него.

— Хамба Балвана! — разнесе се детски сърцераздирателен писък.

Но какво можеше да направи географът? Той дори не успя да каже думица и едно коляно притисна гърдите му, няколко жилави въжета стегнаха краката и ръцете му. В следващия миг той се намери на земята и в лицето му нахлу кръв. Сега Павел чуваше само крясъците на Домбо, но и това не продължи дълго. След малко и неговият глас бавно заглъхна.

Павел уплашено се озърна, но негърчето не се виждаше никъде, сякаш беше потънало в земята.

Тълпата ръмжеше свирепо, копията се размахваха застрашително, дървеният тъпан непрестанно гърмеше.

— Либата! Либата! — крещяха негрите.

Щом чуха думата „либата“, туземците, които държаха географа, се спогледаха и бързо го понесоха по една тясна пътека.

След тях се проточи керван от възбудени негри, въоръжени с лъкове и копия. Между дърветата проблясваха излъсканите шипове на асагеите, пламтяха като запалени цветните птичи пера, втъкнати в косите им. Наоколо цялата гора ехтеше от диви крясъци.

[1] Асагей — късо бамбуково копие, на края с желязно острие, с което туземците отиват на лов за слонове, а при нужда им служи за защита. ↑

[2] Миклухо Маклай — Николай Николаевич (1846–1888), руснак по произход, роден в село Рождественско, Новгородска губерния, бележит пътешественик и учен. Още от ранни години имал влечение към пътешествия и научни занимания. През 1871–72, 1876–77 и 1883 г. преживял на остров Нова Гвинея, Малака, Микронезия и Малинезия. В Нова Гвинея той съумял да завърже тясна дружба с папуасите, които дотогава някои смятали за човекоядци. Благодарение на добрите си отношения, готовност да им помага и лекува, Маклай

станал обичан и уважаван „тамо рус“. Изследванията, които направил, и събраните сбирки му послужили да напише научни трудове. Особено интересен е неговият дневник, изпъстрен с рисунки на папуаси — приятели на „човека от луната“. ↑

ОСМА ГЛАВА
ТУЗЕМСКО СЕЛИЩЕ. ТАЛА МОНГОНГО. ВОЖДЪТ НА
ПЛЕМЕТО. ЧУДОТВОРНОТО КРЪГЛО СТЪКЛО. КАК
БЕЛИЯТ ЧОВЕК ПОЛУЧАВА ОГЪН. МАГЪОСНИКЪТ
ПРАВИ ЗАКЛИНАНИЯ. СВЕЩЕНАТА АНТИЛОПА.
МАВАНДА. НА ГОСТИ У ВОЖДА.

I

Туземското селище отдалеч приличаше на купчинка сламени шапки, разхвърляни по тихата зелена долинка. В южната му част криволичеше малка рекичка, а над него се издигаше възвишение, облечено в разкошна палмова гора. Наоколо растяха вечнозелени дървета кола, окичени със зрели плодове като орехи, и роголистни папратници. От гората се носеше дъх на гнила шума и прецъфтели миризливи треви. Небето беше чисто и тъмносиньо. По меката зелена трева бяха разпръснати рододендри^[1] с виолетови, розови и жълти цветове като лалета. Тук-там се издигаха правите стъбла на кокосовите палми. Листата им лъщяха, окъпани в светлина. Отблясъци от залеза пламтяха в бистрата с портокалов цвят вода. От палмовата гора се обаждаха папагали.

Малката цветна поляна при вечерната тишина и сиянието на залеза бе като мек пъстър килим. Туземските колиби бяха измазани отвън с жълта глина и приличаха на красиви делви. Всяка колиба имаше форма на пресечен конус, без прозорец, само с един кръгъл вход. През входа на някои колиби струеше на тънки лентички синкав дим, който спокойно се проточваше нагоре на прави стълбове.

В средата на малък площад стърчеше голяма колиба, която по устройство не се различаваше много от другите, само че откъм южната ѝ част бе направен сенчест навес, подпрян на четири грубо одялани греди. Към навеса водеше стълба с три дървени стъпала, а от двете ѝ страни към навеса пълзяха цъфнали храсти.

Туземското селище бе оградено с висок тръстиков плет. Само на едно място имаше врата за влизане...

Цялата тая примамлива картина, в рамката на гъстите палмови гори, се откри пред очите на географа в момента, когато негрите нерешително се спряха в гората, послушаха се и изведнъж повдигнаха плетениците от дълги гъвкави лиани и излязоха на поляната.

Дивите кръсъци не спираха нито за миг. Тъпанът гърмеше. Във въздуха стърчеше гора от копия. Наближиха вратата на селището. На завоя Павел се обърна и това, което видя, го накара да се усмихне. Негрите бяха положили винтовката върху тръстикова рогозка и така предпазливо я крепяха, като че ли всеки момент можеше да се пръсне и да ги избие.

При всяко подрусване те се споглеждаха изтръпнали и уплашено се озъртаха. Изглежда, виждаха за пръв път „гърмящо копие“.

„Къде ме мъкнат? — питаше се объркан Балванов. — Да ме убият? Не, ако искаха да ми прочетат присъдата, това трябваше да направят в гората — успокояваше се той. Но особено го тревожеше мисълта за Домбо. — Дано не му се случи някаква беда!“

Изведнъж от селището се появи друга група туземци. Това бяха все млади негри, еднакви на ръст, с блестяща черна кожа, мускулести, а прическите им имаха форма на римски шлемове. Те носеха коси полирани асагеи, на края с металически остриета.

„Това навярно е гвардията на главатаря! — предположи Павел, като гледаше младите негри. — Вярната стража на племето!“

Щом стигнаха селищната врата, носачите тръгнаха бавно и тържествено.

— Бана! Бана!^[2] — изгърмя с мощен глас един туземец.

Павел го изглежда изпитателно. Негърът, който беше извикал, стърчеше цяла глава над останалите. Той размахваше дългите си мускулести ръце. Лицето му бе грозно и свирепо. Гъстата му коса беше изплетена във форма на полиран биволски рог.

Прическата, гривните на ръцете, големите бели обици на ушите, гъстият слой препечено палмово масло, с което бе намазана кожата му, говореха, че той заема важна длъжност в племето.

Като чува гласа на великана, войните, които влачеха географа, се спряха като заковани. Втората група предпазливо положи винтовката на земята.

Негърът-великан извади от набедреника си някаква бяла лъскава халка от раковина и я постави на дясната си ръка. В един миг тълпата замря, последният удар на тъпана глухо простена. Негрите отпуснаха копията, заметнаха лъковете и прибраха в колчаните стрелите си. Великанът изсвири с боен рог от слонов бивник.

Всички обърнаха глави към хълмистото възвишение. От гората като пръснато ято птици се стекоха жени и деца. Някои жени носеха пеленачета в тръстикови торби, други бяха сложили на главите си тежки товари. След децата вървяха цели глутници жълтеникави кучета. Последни се клатушкаха старците, като се подпираха на бамбукови тояжки.

Очевидно в селището е била дадена тревога. Мъжете са се втурнали към гората, а жените и децата са се пръснали из гъсталаците.

Сега всички стрелци възбудено говореха и следяха връщането на семействата си.

Като разлютен кошер бръмчеше полуголата пъстра тълпа, крякаха кокошки, лаеха кучета. Цял орляк деца полетяха към белия човек, но негърът-великан направи недоволна гримаса, махна с ръка и двама туземци ги пропъдиха. В това време докараха Домбо. Той стоеше смъртно изплашен пред великана. Лицето му бе изкривено от болка. „Навярно го стягат въжетата!“ — помисли с тревога Павел. Как да му помогне? Той също не бе по-добре от него! А и негърчето не го виждаше.

Балванов реши да му се обади. Но как? Всеки жест можеше да му струва живота.

— Каха-каха! — престорено се закашля географът.

Но негърчето не го погледна. Павел високо кихна и туземците трепнаха. Чак след кихането Домбо обърна глава. За да го окуражи, географът се засмя тихо, беззвучно. Това много учуди Домбо. „Вместо да плаче — навярно си помисли то, — хамба се смее безгрижно. Значи, работата не е толкова опасна.“ Всичко това географът прочете в очите му. Но кихавицата свърши и друга съвсем неочаквана работа. Щом чу, че белият човек издава пискливи звуци, негърът-великан рязко се обърна и нещо избоботи на своя език. Няколко млади войни с два скока се намериха при Павел. Пръстите им бързо заработиха и след няколко мига въжетата бяха разхлабени.

Тая постъпка на туземците съвсем окуражи географа. Ето че наистина нямаха намерение да ги убиват. „Как могат да ни набодат с копията — рече си той, — та те проявяват такава милост? Отпуснаха въжетата! Е, все пак не са толкова жестоки!“

Негърът-великан кимна с глава и двама души се приближиха към него. Те стъпваха тежко и гордо, като се поклащаха ту на една, ту на друга страна. При всяко поклащане огърлиците и медните украшения по ръцете и краката им издаваха глух звън. Двамата негри имаха по-богати накити от другите. На главите им стърчаха цели опашки от цветни пера. Такива красиви пера имаше и едрият негър. Но на неговата глава те бяха два пъти повече. Единият беше въоръжен с каменна брадва, а другият — с лък и копие. И двамата носеха набедреници, съшити от леопардова кожа. Около всеки набедреник висяха космати опашки от убити лъвови, хиени и африкански лисици.

Тримата негри се оттеглиха настрана и започнаха да разискват шепнешком. Съвещанието им продължи само няколко минути. После великанът дигна копието над главата си, допря го до гърдите, после до коляното и извика нещо. За един миг всички мъже се обърнаха към слънцето:

— Тала Монгонго! Тала Монгонго!

Тези думи прозвучаха като вопъл от стотици гърла. Тъпанът избумтя три пъти. После виковете и бумтежът на тъпана бавно затихнаха. Ехото дълго ги повтаря в гората. „Пак ги тревожат злите духове от кратера на планината! — помисли Балванов. — Те не им дават покой! Може би смятат, че всяка опасност иде от вулканическия кратер!“

Минутите се точеха бавно и мъчително за географа. „Няма ли най-после да свърши тая туземска церемония? — дразнеше се той. — Колко път ни остава още? Всеки миг е скъп!“ В гърдите му растеше тревога. Той си спомни датата, когато ще чака корабът в делтата на Замбези. Има още много време наистина, но ако все така върви, няма да му стигнат и три години. Докато траеше церемонията, той мислеше за белия човек. Кой е той наистина?

Известията за него и разказът на човека от племето датираха от преди дъждовете. А оттогава досега беше изминало доста време. „Какво се е случило с него?“ — питаше се Балванов.

Изведнъж нов, още по-силен вой го накара да изтръпне. Цяла гора от копия се размахаха във въздуха. След това носачите го грабнаха и го понесоха напред. Не забравиха и „огнедишащото копие“.

Един от негрите, вероятно старейшина, който преди малко взе участие в съвещанието на тримата, дигна лявата си ръка. Медните му украшения блеснаха на слънцето. Той извика нещо и цялата чернокожа тълпа се пръсна из селището.

Жените и децата се прибраха в колибите. Само старците седяха пред входовете, дъвчеха бетел^[3] и любопитно разглеждаха белия човек. Или пък, кръстосали крака, дремеха, захапали тръстикови лули.

Около Павел и Домбо сега стояха младите негри, които той смяташе за гвардията на туземския главатар. Те се подредиха в две успоредни колони. Отзад и отпред застанаха по пет души. Негърът-великан и двамата старейшини излязоха пет крачки напред.

Няколко последователни удара на бойния тъпан бяха сигнал за тръгване...

[1] Рододендрия — храст с ципести зелени листа и красиви цветове, известен у нас като декоративно растение. ↑

[2] Бана — вожд, главатар. ↑

[3] Бетел — пълзящ храст с продълговати сърцевидни листа, с редки висящи кичести цветове, миризливи, кисели и тръпчиви на вкус. Туземците увиват в лист от бетел резенче от плода на арековата палма, намазват го с вар и така си приготвяват особена наркотична дъвка. ↑

II

Спряха пред голямата колиба. „Чота, чота“ — често повтаряха съветниците. Навярно те наричаха „чота“ колибата, построена на селищния площад, която по своята големина и форма се отличаваше от обикновените жилища. Сега негрите, които мъкнеха Домбо, избързаха напред и се изравниха с географа. По лицето на негърчето бе изписано отчаяние и непоносима мъка. То безпомощно гледаше Балванов. Но какво можеше да направи неговият хамба. Павел се страхуваше да му заговори. Може да разсърди туземците. Все пак той не издържа пред отчаяния поглед на Домбо и тихичко пошушна:

— Домбо, приятелю, не се бой! Няма да ни убиват!

— Не види баща Домбо! — простена негърчето съкрушено.

— Какво говориш? Скоро ще се върнем при Камбела и ще продължим пътя!

Павел се обърна и под око погледна негрите, които го държаха в здравите си ръце. Техните погледи бяха отправени някъде напред. Затова той сведе глава и попита шепнешком:

— Домбо, разбираш ли езика на племето?

— Не разбира, хамба!

— Жалко! — отвърна Павел и замълча.

Едва сега той забеляза наблизко под две кокосови палми продълговато локоле^[1], издълбано от дърво. Локолето бе прикрепено между двата дънера на палмите. При него стоеше плешив старец с брадичка.

Негърът-великан погледна стареца и допря ръка до дългия си месест нос. Старецът удари локолето два пъти. Всички обърнаха глави към вратата на голямата колиба. След малко под навеса излезе стар, сбърчен и малко прегърбен човек, в ръка с железен чук. Старейшините се приближиха и нещо високо заговориха с него. Човекът ги изслуша и дигна във въздуха железния чук. Прошепна нещо с тих писклив гласец, наведе се над парапета и продължително се взря в географа. След това махна с чука и пак изписука нещо като задавен. Съветниците отстъпиха няколко крачки. Дървеният тъпан отчетливо и тъпо загърмя. Негрите понесоха пак пленниците и „гърмящото копие“.

На сто крачки от голямата колиба Павел забеляза двойна тръстикова ограда. Зад оградата надничаше друга голяма колиба, по-голяма дори от тази, която туземците наричаха „чота“.

Локолето гърмеше. Стражата вървеше тържествено. Важно се клатеха старейшините.

Щом стигнаха голямата врата, направена от тръстиково плетище, бамбукови пръчки и виещи се храсти, тъпанът замлъкна. От двете страни на вратата, между оградите, се появи нова група туземци.

Изведнъж изсвири бойният рог, който оповести идването на белия пленник. Настъпи мъртва тишина.

Сега всички погледи бяха обърнати към колибата с двойната ограда, пазена от зорка стража. От вратата до вътрешността водеше пътека, постлана с бяла кора от някакво непознато дърво. Всяко парче бе вързано за странични пънчета с жилаво растително въже. И тази колиба имаше цилиндрична форма както другите, но бе по-голяма и с широка кръгла тераса, покрита с насмолени рогозки и сухи палмови листа. „Сигурно това е дворецът на вожда!“ — помисли Балванов и не се излъга.

Въведоха пленниците в двора на туземския дворец. Стражата остана навън. Около тях се нареди личната охрана на вожда.

Едва сега Павел видя един негър, който важно седеше и пушеше на терасата.

Щом се приближиха, вождът бавно се изправи и географът вече можеше да го разгледа по-добре. Той беше едър мъж с добродушно, но грозно лице и мускуесто тяло на атлет. Ситни къдрици се подаваха от двете страни на главатарския му калпак, изработен от скъпа материя и богато украсен с птичи пера. Ръцете над лактите и краката до коленете бяха покрити с медии, фарфорови и костени гривни, гerdани от мидени черупки, кучешки зъби, раковини и мъниста.

Главатарят застана пред дървения парапет на терасата и изглежда пленниците. Тримата старейшини на пръсти се приближиха до него. Той кимна с глава и гривните издрънчаха, а от главатарския му калпак се посипаха слюдени люспици, които ослепително заблестяха. Старейшините замръзнаха по местата си. При второто кимване съветниците се приближиха още повече. Той се наведе и тихо им заговори.

В тоя миг Павел забеляза нещо друго, което го накара да изтръпне — от гората се стичаше цяла група туземци и всеки носеше в ръце по един вързоп дърва. Дървата трупаха на голяма камара край брега на реката.

„За какво им са тези дърва? — питаше се отново разтревожен географът. — Разбира се, да палят огън! А по нищо не се вижда, че тук приближава някакъв празник! В навечерието на празниците обикновено туземците имат обичай да палят големи огньове и да танцуват около тях! Може би ще празнуват победата над белия човек!“

Той би разглеждал още наоколо, ако не прокътяха няколко удара. Обърна глава и видя, че главатарят удря с копието по някакво гладко дърво, вързано за горната напречна гредка на терасата.

Още незаглъхнал последният удар и ето че между стражата се промуши слабичък стар човек — същински скелет. Единствени сваткаха хитрите му малки очички. Той ги въртеше на всички страни, и то така, сякаш търкаляше в дълбоките си очни ями някакви лъскави зърна. Старецът държеше в ръката си празна кратуна. От тънката му шия висяха различни дрънкулки, на ръцете му блестяха лъскави тенекиени гривни. Върху гърдите му подскачаше изкусно изработена дървена глава на антилопа.

С пристигането на тоя странен човек вождът и съветниците насядаха върху леопардови кожи. При тях седна и костеливият човек с хитрите очи. Главатарят даде някакъв знак на негрите, които пазеха пленниците, и те ги отведоха в един ъгъл на двора. Развързаха им ръцете. Оттук географът също виждаше добре всичко, което ставаше на терасата. Пристигна и старецът с чука.

Малко по малко Домбо се оживяваше. Той като че ли се увери вече — няма да ги убиват. Така мислеше и Павел. Вече не го смущаваха дървата, които негрите трупаха на висока камара. Те започнаха да ги делят поравно. За пушач като Балванов единствената утеха сега беше цигарата. Той извади пакет тютюн, сви си цигара, захапа чибук. Порови в палтото си, после в брича, но никъде не откри кибрит. „Дори една цигара човек не може да изпуши сега! Как забравих кибрита си в багажа?“ — упрекваше се той, но се сети за лупата. Веднъж ли е палил цигарата си с лупа? А при това печеше огнено африканско слънце!

Под лупата се появи червено кръгче и скоро крайчецът на цигарата запуши. Павел смукна дълбоко и пусна кълбо дим, прижумявайки на слънцето. Тютюневият дим му се стори като лекарство в този момент.

Но някой го подръпна леко за ръкава. Балванов трепна — Домбо. Негърчето посочи с глава към туземците. Павел дигна глава и какво да види — всички негри от охраната се бяха навели и ужасени гледаха тайнственото стъкло. Павел не придаде особено значение на това. Те може би не са виждали никога лупа. Все пак той реши да ги изпита.

Взе един сух палмов лист и насочи лупата към него. Само след миг се появи белезникаво пламъче, което прегриза крайчеца на палмовия лист и той изгоря.

Див вик от няколко гърла го накара да подскочи. Негрите, които бяха наблюдавали с притаен дъх „чудотворното стъкло“, се пръснаха. Някои затичаха към терасата, където седеше главатарят.

— Спасени сме! — радостно извика географът.

Но негърчето също стоеше слисано.

— Спасени! Защо така говори, хамба? — попита то.

— Да, приятелю! Ще видиш!

— Какво направи Балвана? — все още не разбираше Домбо.

— Нищо особено! — поклати глава географът. — С лупата си запалих цигарата! После запалих листа!

— Как запалил? — любопитстваше Домбо.

— Ето така! — отвърна той и отново подложи лупата над една суха сламка.

Сламката потъмня, пламна и се нави на пепелява спирала. Домбо гледаше смаян. Той също не беше виждал как това „чудотворно стъкло“, голямо колкото окото на антилопа, запалва огън. Негърчето внимателно го огледа от всички страни, но не посмя да го пипне с пръст. Балванов през всичкото време го следеше усмихнат.

— Голяма луна свалил, хамба! Палил цигара и пак качил! — замислено си обясни Домбо.

— Не съм свалил никаква луна! — отвърна Павел.

— А как тогава палил цигара?

Географът се помъчи да му обясни как дебелият елипсовидно стъкло събира слънчевите лъчи, които нагряват сламката, а от силната топлина тя се запалва. Но Домбо нищо не можа да разбере. Той

продължаваше да твърди, че географът с „омагьосаното кръгло стъкло“ е свалил голямата луна. Балванов не искаше Домбо да се заблуждава.

— Аз ще запаля с лупата още един палмов лист! А ти ще гледаш в слънцето! Никой не може да накара слънцето да помръдне!

Палмовият лист пламна и изгоря пред очите на Домбо, но този път негърчето намери друго обяснение — географът е свалил само малка част от слънцето, за да запали цигарата си.

Този първи урок може би щеше да продължи, ако Павел не видя няколко сенки край себе си. Дигна глава. Над него стояха вождът и съветниците. Костеливият човек почукваше празната кратунка и се кълчеше. Живите му хитри очи все така блестяха.

Всички страхливо надникнаха. Балванов разбра, че негрите искат да видят „чудотворната запалка“. Извади лупата и я постави на табакерата. Тя светна на слънцето и негрите се дръпнаха уплашени. После на пръсти се надигнаха и всеки искаше да види по-добре стъклото. Сега географът реши съвсем да ги срази и с лупата запали цяло снопче сухи палмови листа.

Негрите издадоха див вой и отстъпиха още две крачки назад. Тайнствен шепот премина от човек на човек. Костеливият старец с кратунката падна на колене и три пъти удари челото си в дървената глава на антилопата. После пъргаво скочи, хукна някъде и след малко се върна с малка кръгла кошничка, изработена от палмова кора. Пусна в кошничката няколко стъкълца, царевични зърна, мидени черупки и раковини, а в кратунката сложи два рибни скелета, птичи кости и няколко клечки. После подскочи, разклати кратунката и кошничката,

обиколи пленниците и пак падна на колене, удари главата си в дървената фигура, издаде тъжен писък, лицето му още повече потъмня и очите му се насълзиха. „Това е магьосникът на племето! Прави заклинания!“ — досети се географът. Негърът пак подскочи, силно раздруса кратунката и кошничката. След това остави кошничката пред Павел и започна да играе смешно с кратунката, като блещеше очи, извиваше ловко тялото си и кършеше костеливите си ръце.

Балванов нетърпеливо чакаше да свърши играта на магьосника, но по всичко изглеждаше, че тя ще продължи и през нощта. Затова той реши да се пошегува с него. Взе лупата и я поднесе над тръстиковата кошничка. Отначало сухите лентички запушиха, но скоро пламнаха и след няколко секунди от чудотворната кошничка на жреца остана само една купчинка пепел.

— Тала Монгонго! — изпищя пронизително магьосникът, взря се един миг в пепелта, като потреперваше, после постепенно очите му се изцъклиха и той падна в краката на вождя.

Старейшините се спогледаха и опряха копията на челата си. Само вождът остана по-спокоен, погледна със студени очи магьосника, който продължаваше да трепери. Хвана го под мишница и леко го побутна напред, като махна с ръка. Костеливият човек нерешително се надигна, повъртя наоколо уплашените си очи, грабна кратунката и избяга зад колибата. Той може би за пръв път срещаше човек, който само с едно стъкълце покори силата на неговата вълшебна кошница.

[1] Локоле — тъпан. ↑

III

Дворецът на вожда представляваше проста колиба, само че поширока от обикновените, изградена на кръгла основа, с тръстикови плетища, с конусообразен покрив, покрит със сухи палмови листа. Част от пода бе покрит с меки и добре ошавени кожи от лъвове и леопарди. Според обичая на племето тези животни бяха убити от ръката на вожда. Върху няколко пласта рогозки, натрупани една върху друга, бяха застлани три чифта леопардови кожи. От средния неодалян дирек висеше главата на антилопа, изсечена от красиво червено дърво. На ниска поличка пък бяха наредени обредни чаши с пъстри шарки, глинени блюда, гърнета, делви и други домашни съдове. Закачалката се състоеше от бизонов рога. На всеки рог висеше по някоя вещ: маримба или бамбукова свирка, флейта от тръстика или асагей с полирана дръжка, бойна тръба от слонов бивник, танцувална маска, колчан стрели и бамбуков лък.

Всичко това Павел видя, когато влезе в колибата, поканен от вожда на племето като велик магьосник от „острова на белите“. Той седна на мека леопардова кожа. До него кръстосаха крака по туземски старейшините. Само магьосникът се въртеше около мястото, където бе изгоряла вълшебната му кошничка. Домбо се притискаше доверчиво до своя спасител. И той вече бе уверен, че няма да убият хамба. Географът спокойно огледа вътрешността на колибата, като същевременно си мислеше: „Никой пътешественик не е проникнал до бита на тези туземци, до тяхното изкуство и къщна украса!“ Досега малко смелчаци бяха се добрали до вътрешността на Африка, а никой не е показал на света тези чудни обредни чаши, шарените блюда, резбарското изкуство, вложено в направата на тотема. Всичко това опровергаваше твърдението на много учени, че тези племена били диваци-човекоядци и нямали никаква култура.

Старейшините тихо разговаряха. Навярно спореха за нещо. Старецът с чукчето подвикваше от време на време с пискливия си гласец. Слънцето залязваше. Пред входа на колибата запалиха огън. Вождът се намести на своя нисък миндер и също кръстоса крака. От лицето му нито за миг не слизаше добродушната усмивка. Той

помълча, почака, после тихо изсвири с тръбния рог. За миг настъпи тишина. Тогава вождът се обърна към Домбо на непознат език. Няколко минути двамата се разговаряха с помощта на мимики и туземски думи. Най-сетне като че ли се разбраха. Вождът се усмихна, а Домбо радостно извика на географа:

— Хамба, вожд знае език матата! Той е идвал в наша страна и убил един хумба-хумба! При бигите изучил тайната за обработката на желязото! Други не знаят език! Само вожд Бенгас знае!

— Много добре, приятелю! — отвърна зарадван географът. — Попитай Бенгас защо искаха да ни убият?

Домбо преведе думите на географа, но вождът направи гримаса и на челото му се появи бръчки, после заговори сърдито, като показваше главата на антилопата — свещеното животно на племето.

— Антилопа пази племето на Бенгас от злия дух! — предаде Домбо.

Чак сега географът разбра защо магьосникът носи глава от антилопа, а също такава глава, направена от дърво, украсява колибата на главатаря. Това бе тотемът на племето! „Все пак сме се отървали леко — помисли с облекчение Павел, — ако бяхме убили антилопата, щяха да ни отмъстят жестоко!“

Вождът три пъти подсвири с бивника и тозчас в колибата влязоха три мургави негърки. Двете бяха съвсем млади девойки, а третата — възрастна жена. Особено красива беше едната девойка. Тя имаше стройно гъвкаво тяло и големи черни като въглени очи. Жените носеха украса от гердани, гривни и обици. Всяка имаше скъп набедреник. Отпред и отзад на поясите им висяха престилки от красива растителна материя. Главите им кичеха чудновати туземски прически, в които блещукаха стъкълца и слюда. Щом приближиха вожда, те се наведоха и докоснаха с тънките си пръсти земята. Още от пръв поглед можеше да се разбере, че в колибата бяха влезли дъщерите на вожда, а по-възрастната бе негова жена.

Вождът вдигна ръка във въздуха. Това навярно бе знак. Красивата негърка ловко изви тялото си, изтича някъде и се върна с голяма гривна от слонова кост. Вождът стана и тържествено сложи гривната на дясната си ръка. Навярно това бе защитният талисман. Съветниците и човекът с чукчето дигнаха левия си крак, свит в коляното така, че да не се вижда стъпалото, и кръстосаха ръце на

гърдите си. След това отново седнаха. При тях отиде и жената на главатаря, а девойките излязоха навън.

Скоро младите девойки отново се появиха. Те постлаха дълга шарена тръстикова рогозка, а пред всеки човек поставиха чаша от продълговата тиква, прерязана на две половинки. Тиквените чаши бяха чисти, с гладки стени, като струговани. Девойката с черните очи сложи пред вожда, човека с чукчето, Балванов и Домбо чаши от кухи тръстикови стъбла и наля в тях гъсто искрящо палмово вино. Тръстиковият съд не беше нищо друго освен продълговата кошница, изплетена от тънки пръчки и измазана отвътре със златиста смола.

Девойките наляха вино на всички, но никой не дигаше чашата си.

Влезе магьосникът и с враждебни очи изгледа Павел. Той се приближи до вожда, поклати кратуната, размахна ръце като опитен фокусник и докосна с дървената глава на антилопата чашата му. Павел разбра: магьосникът пропъжда злия дух от палмовото вино на вожда. Но белият човек не биваше да се меси в обичаите на племето. След заклинанието магьосникът изскочи пак навън, а вождът дигна чашата. Балванов също дигна своята чаша и побърза да се чукне, но забеляза, че всички наведоха глави, най-напред допряха челата си, после носа и след това изляха наведнъж палмовото вино в устата си.

Без да изпълни туземската традиция, Павел опита с език виното — то имаше сладък вкус. После помляска и изпразни до дъно чашата си. Домбо забеляза това, намръщи се и се обърна към него:

— Хамба, защо не зачиташ закони на племе? Това не добро!

— Добре, Домбо, ще пия вече по туземски! — обеща географът.

И когато младата негърка наля втори път, Балванов дигна чашата, допря я до челото си, после до носа и я изцеди до капка в устата си. Негърчето внимателно следеше всяко негово движение и накрая доволно поклати глава:

— Добре, хамба!

В колибата цареше пълна тишина, като че ли негрите изпълняваха свещен обред.

IV

След като изпи третата чаша, човекът-великан изръмжа гърлено и продължително. Същото направиха съветниците и старецът с чукчето. Това те правеха, защото, според Домбо, са доволни от палмовото вино, каквото няма главатарят на никое друго племе. Негърчето настоя и Павел да изръмжи по туземски, за да не обиди притежателя на рядкото питие. Нямаше какво да се прави — Павел изпи до дъно чашата и също продължително изръмжа.

След това Бенгас натъпка голямата си черна лула със суха миризлива трева, която вадеше от малка кожена торбичка. Павел побърза да му предложи цигара, преди да е запалил лулата. Но вождът я отстрани, взе бивника и изсвири тихо. Магьосникът дотича и любопитно завърти живите си очички. Вождът му посочи цигарата. Магьосникът даде знак на Павел да я остави на кожата. След това той направи заклинание с кратунката, за да прогони злия дух. Едва сега вождът прищипна цигарата между дебелиите си бърни.

„Ако поиска да запали от лупата, всичко се обърква!“ — разтревожи се географът.

Но всичко мина благополучно. Щом видя цигарата, красивата девойка скочи пъргаво и донесе един въглен. Тя го поднесе най-напред на баща си, после на географа. Всичко щеше да мине благополучно, ако вождът не смукна дълбоко дим. Той се задави, закашля и изблеци очи, вратните му жили се издуха. Съветниците наскачаха уплашени, жената на вожда изпищя и изскочи навън. Негърът великан прихвана под раменете главатаря.

— Вода, Домбо! — съобрази бързо географът.

— Аз донесе вода! — скочи Домбо, излетя навън и се върна с едно пръстено гърне. Сипа с разтреперани ръце в чашата вода и я подаде на вожда. Всичко това магьосникът навярно беше следил отнякъде, защото тъкмо в тоя момент се втурна в колибата със злоещо ококорени очи и тласна Домбо назад. Павел скочи, прониза го с поглед и той се сви в ъгъла. И докато костеливият старец мърмореше сърдито, Павел сам взе чашата и я изпразни в гърлото на вожда.

Бенгас глътна вода и си пое въздух. Кашлицата мина. Той мрачно изгледа магьосника, който веднага се измъкна навън.

— Защо вождът изгони магьосника? — попита Балванов негърчето.

— Магьосник не правил добро заклинание! Оставил зъл дух в тютюна! — отвърна разтревожен Домбо.

— Това не е вярно, приятелю — възрази географът, — магьосникът не е виновен! Тютюнът е лют! Бенгас не е пушил друг път такъв тютюн, затова се задави!

Домбо изслуша думите му, но сбърчи чело.

— Магьосник лош човек! Той мрази хамба! Да стои вън!

— Щом е така, добре! — отвърна Павел и хитро смигна с едно око.

Домбо също смигна с око, както го бе учил никога Гонсалви. Разбраха се без думи.

След това малко произшествие всички насядаха отново около рогозката. Доброто настроение на вожда се възвърна. Той пиеше на глътки палмовото вино и нещо обмисляше. Негърките сновяха около трапезата, но той нито веднъж не ги погледна. Те оживено си шепнеха, усмихваха се сдържало, тичаха навън и се връщаха. Чашите се пълнеха и изцеждаха до дъно.

След палмовото вино девойките донесоха за всеки по няколко питки таро^[1], а в широко глинено блюдо някакво печено животно. Отначало Павел помисли, че това е печена коза на шиш, но като се вгледа в грозно озъбената и продълговата муцуна, разбра — заклано куче. Той изпита такова отвращение, че му се повдигна. Но от учтивост трябваше всичко да търпи. Гладният стомах като че ли напук на всичко още повече го присви.

Наблюдателното око на Домбо не пропусна да забележи киселата гримаса на географа.

— О, хамба, куче много вкусно! — прошепна му негърчето на ухото.

— Остави това, Домбо! Виж го какво е отвратително! На мен ми стига питка печено таро!

— Вкусно, хамба Балвана! Опитай! — настояваше негърчето.

Но географът завъртя отрицателно глава. В това време красивата девойка прошумя с новия си кожен набедренник край тях, спря се и

постави пред географа глинена тава с две печени кокошки.

Павел щипна с два пръста един кокоши бут със зачервена кожичка и хитро притвори едното си око.

— Отстъпвам ти моя дял от кучето! — обърна се той към Домбо.
— Ето, виждаш, че хората знаят вкуса на белия човек! Предпочитам тлъста кокошка с печено таро пред едно мършаво куче!

— О, наше куче вкусно, много вкусно! — продължаваше да хвали печеното куче Домбо.

Но когато географът му поднесе едната печена кокошка... негърчето възкликна радостно:

— О, хамба добър! Хамба много добър!...

[1] Таро — растение, грудките на което са богати, на нишесте, те се мелят на брашно, месят се на малки питки и се пекат като хляб. В миналото за много туземски народи от Западна и Централна Африка, както и някои острови като Нова Гвинея, печеното таро е било основна храна. ↑

V

След вечеря младите негърки прибраха съдовете, изтупаха навън рогозките и пометоха пода с опашки от гну. Отново поставиха пред всеки чаша с палмово вино. През цялото време на разстребването в колибата цареше тишина. Всеки си седеше мълчаливо на мястото. Вождът пушеше с черна тръстикова лула, а съветниците дъвчеха бетел. От дъвката скоро езикът и слюнките им станаха яркочервени. Павел си сви цигара и запуши. Сега той пак си мислеше за белия човек в страната на хаубау. Дотук всичко бе минало благополучно. Но оставаше още дълъг път. Кой знае какво го очаква?

Докато седяха мълчаливи, Павел забеляза, че Домбо ставаше по-неспокоен, потрепваше и крадливо поглеждаше към входа.

— Какво те тревожи, приятелю? — попита той.

— Тамо-тамо останал сам! Чака, чака! Може би убили тамо-тамо! А може прогонили далече!... — занарежда Домбо и тъжно го заглежда.

— Тамо-тамо е жив и здрав! — отвърна Павел, като сложи ръка на рамото му. — Ще се погрижим и за него! Бенгас ще ни помогне.

Домбо втренчи очи в лицето на своя хамба и изпитателно го заглежда. И сигурно се увери в думите му, та се усмихна и очите му радостно заблестяха. Той знаеше — белият човек никога не лъже.

Двете чернокожи девойки, след като бяха почистили, пренесоха жарта във вътрешното огнище. Жената на Бенгас, средна на ръст, слабичка, със ситни бръчки на лицето, натрупа сухи клони върху жарта и седна смирено на едно пънче. Дървата скоро се разгоряха и към тавана полетяха червени искри.

Скоро пламъкът освети добре колибата. Бенгас допуши лулата си, остави я в едно копито с горени шарки и се прокашля. Старейшините впериха очи към него. Той, изглежда, достатъчно бе мислил и можеше да започне разговор с белия човек. Младите девойки седнаха близо до огнището. Домбо се намести до географа, готов да преведе всяка дума.

— Откъде иде белият човек — най-сетне попита Бенгас, — оттам, дето се появява дневното светило ли, или оттам, дето се скрива?

— Аз идвам откъм морето! — отговори Павел — Откъм морето се скрива дневното светило. Моята страна е много далече!

— Разбирам — кимна глава вождът. — Белият човек иде от острова в морето!

Павел обясни, че неговата родина не се намира на никакъв остров, но вождът не се съгласи. Според него всички бели идвали от острова. Някои стари хора от племето виждали брега на голямата вода, дори се отправяли на път през нея, но никоя туземска пирога не е могла да се добере до „острова на белите“. Много хора заминали, но и досега не са се върнали. Злите духове бунтували голямата вода и пирогите потъвали заедно с хората.

— Какво правят с нашите хора в страната на белите? — попита след малко Бенгас.

— В моята страна няма бени^[1] — отвърна Павел.

Вождът се замисли, взе лулата и я чукна о копитото. Съветниците, кой знае защо, се спогледаха недоверчиво. Младите девойки мълчаливо слушаха разговора.

— А къде карат тогава черните хора? — повдигна вежди учудено Бенгас. — Всяко лято белите събират много бени и ги откарват с огнени пироги. И вече не ги връщат.

Павел се досети — Бенгас говори за роботърговците. Появяването им винаги е всявало ужас у негрите. Те подкупвали дори и негри-посредници, които им доставяли „индийски монети“, както наричали туземците. През това време племената били силно разтревожени и зорко пазели границите си.

— Тези бели живеят в друга земя! — обясни географът. — Аз не принадлежа към тяхното племе!

— Има ли добри бели и лоши бели? — попита Бенгас, като че ли искаше да се увери за последен път, че не се е лъгал в това, което бе чул с ушите си.

— От племето на добрите бели ли е нашият гост? — попита вождът и с разширени очи се вгледа в Балванов.

— Да — кимна глава той.

Вождът стана. Очите му блестяха. Той бе силно развълнуван.

Географът кимна утвърдително с глава. Бенгас вдигна гривната на силата, видимо доволен от отговора. Той се оживи и бързо преведе разговора на съветниците. Отначало те слушаха с притаен дъх, а когато

вождът спря да говори, колибата прокънтя от радостен вик. Весел шепот мина от човек на човек. Всички скочиха, започнаха да се клатушкат в такт и да повтарят някаква дума. Павел използва доброто настроение и попита Бенгас:

— Ще помогне ли вождът на белия човек?

— За белия човек всичко ще бъде изпълнено! — кимна с глава Бенгас и дигна гривната.

— При извора остана бана Камбела! Той е тамо-тамо на Домбо!

Вождът го прекъсна:

— Старият биг е тук!

И за да потвърди думите си, той изсвири три пъти с костения рог. В колибата се втурна един момък, дигна левия си крак, свит в коляното. Бенгас махна с ръка към входа и му заповяда нещо. Негърът изскочи навън и след малко, приведен ниско, влезе Камбела. Домбо посрещна тамо-тамо с радостен крясък.

Камбела познаваше обичаите на племето, затова застана на входа, допря копието до челото си, дигна левия си крак и се потупа три пъти по коляното. Вождът също стана, приближи се до Камбела и потърка гривната на силата о небръснатата му брада. После му посочи място да седне. Старецът седна и пхна в устата си бетелова дъвка. Домбо се привлече до него, ласкаво потърка ръката си о бащиното коляно и плътно се притисна до него.

След това разговорът за лошите и добрите бели продължи. Накрая Павел каза на вожда, че е уморен и попита има ли място в селището за почивка на гостите, Бенгас отговори утвърдително, изсвири с бойния рог и тозчас се появи негърът, който доведе Камбела. Вождът даде знак на географа да го последва.

На сто крачки от двореца те спряха пред една колиба. Колибата беше празна. Пред нея стояха на стража въоръжени туземци. До входа гореше огън. Павел остана приятно изненадан, че вътре беше грижливо подреден целият му багаж. Камбела и Домбо бяха настанени в съседната колиба.

[1] Бени — негри. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

**ПЪРВА НОЩ В ТУЗЕМСКАТА КОЛИБА. СМЪРТТА НА
КОРИ. БЕЛИЯТ ЧОВЕК ЗАПАЛИ ЗЕМЯТА. НОВИ
СВЕДЕНИЯ ЗА СТАРИЯ РЕВОЛЮЦИОНЕР.
НАСТЪПЛЕНИЕТО НА ПОРТУГАЛЦИТЕ. СРАЖЕНИЕ В
ГОРАТА. ТУЗЕМСКА ДОМЕННА ПЕЩ. ПЕСЕНТА НА
КАБАНГА. СМЪРТТА НА МАВАНДА.**

I

Павел вече заспиваше, когато изведнъж го стресна тихо изсвирване с уста и подозрителен шепот. Той трепна сънен, скочи и извади пистолета от кобура. Но шепотът и сигналът не се повториха. Беше настъпила тишина и само откъм палмовата горичка се чуваха отделни крясъци на папагали. Огънят пред колибата беше загаснал.

Павел отново полегна, но остана нащрек. В ръката си държеше зареден пистолета. Почака няколко минути, ослушвайки се напрегнато — не се чу никакъв глас. Сложи пистолета до главата си и се опита отново да спи, но беше се разсънил вече. Сега през паметта му мина всичко, което се случи напоследък с него: нападението на туземците,

пленияването му и освобождението му. Наистина животът му висеше на косъм. Ако бе дочакал и убил антилопата, може би сега с негърчето да лежат надупчени от стотици отровни стрели. Камбела отново ще скита нещастен, загубил вече завинаги своя едничък син. Все пак всичко завърши благополучно.

Преди това и през ум не му бе минавало, че на кръглото изпъкнало стъкло, което на туземците се видя най-чудотворната вещ на белия човек, някога ще дължи живота си.

Бавно се развиделяваше. В короната на палмата, разперила се като чадър над колибата, кацна папагал, продължително изкряска и отлетя. Постепенно в колибата стана светло и Павел внимателно я разгледа. Вътре беше чисто, пометено, подът покрит с меки кожи от белогривест гну. По средата беше забит неодялан бамбуков стълб, от който висеше дървена глава на антилопа — священото животно на племето. Над леглото, което се състоеше от дървени нари, застлани с бизонова кожа, имаше поличка от нерендосана дъска, прикрепена на два рога. Върху нея бяха поставени дървени съдове за вода, чаши от кухи бамбукови стъбла, дървена маримба с растителни струни, бутилки от продълговати тикви, издълбани отвътре, гъсто изплетена кошница от тръстика, намазана със смола, пръчки от захарна тръстика...

Бързи стъпки преминаха пред входа. Чу се тревожен шепот. Някой тихо, задавено изплака. Павел попипа пистолета, послуша се. Тайнственият шепот продължаваше. Това шушукане му се стори доста подозрително, та извика:

— Домбо, ела при мен!

Чуха се гласове и бързи стъпки. Някой проточено повтори името на негърчето.

След малко Домбо запъхтян надникна в колибата. Лицето му беше разстроено, на очите му блестяха сълзи.

— Какво е станало, Домбо? — попита Павел. — Кажи!

— Бик болен, хамба! Кори умре! — отвърна натъжено негърчето.

— Откога лежи болен? Да не би да е пребит?

Негърчето завъртя глава.

— Не, никой не е бил Кори! Кори болен! Лежи! Не яде, само плези език! — И Домбо, за да покаже по-добре как се мъчи животното, задиша, тежко, изплези език и примижа с очи.

— А къде е Камбела? — след кратка пауза попита географът.

— Тамо-тамо при Кори! Но не виновен тамо-тамо, хамба!

Чак сега Балванов разбра тревогата на негърчето. То се страхувало баща му да не отговаря за бика.

— Няма ли да пъди тамо-тамо, хамба? — с треперещ глас попита Домбо. — Не виновен той! Виновна муха!

Географът едва сега разбра какво бе станало. Мухата цеце, която причинява сънната болест, е жесток бич за животните в Африка. Навярно бикът бе ухапан по пътя.

— Твоят тамо-тамо не е виновен! — каза той, за да успокои негърчето.

Домбо подскочи радостно, закрещя нещо на своя език и бързо изтича навън.

Няколко слънчеви лъчи се промъкнаха в колибата, прашинките затрептяха на светлината. Отпред се виждаше широка поляна, окичена е цветя. Свеж утринен ветрец люлееше тревите, поклащаше цветовете, шумолеше в листата на палмите. Ята птички прехвъркваха и изпълваха свежия въздух със своите мелодични песни. Селището все още глъхнеше в тишина и освен птичките не се чуваше никакъв тропот, никакъв глас.

Павел седна на бизоновата кожа и разтвори картата. Нанесе с химически молив изминатия път. Оставаха още шестдесет лиги^[1]. Нямаше време за бавене. Трябваше да се приготвят за път. Но ето че тъкмо сега се случи нещастие — заболя Кори.

Скоро Домбо се върна и надникна в колибата.

— Как е Кори? — попита Балванов.

— О, хамба, той скоро ще умре!

Павел сбърчи вежди, помисли и махна с ръка.

— Нещастие, приятелю, но какво да правим! Ще вземем друг бик от племето!

— Племя няма бик! — отвърна негърчето.

Павел рязко обърна глава. В погледа му се четеше тревога. Той погледна въпросително негърчето със сините си добри очи.

— Е. какво ще правим тогава?

— Ще искаме носачи от Бенгас! — отвърна негърчето.

— Браво, Домбо — зарадван извика географът. — Това е прекрасна идея!

Павел продължи да се вглежда в картата, след това я остави и разрови багажа си. Извади бръснач, четка и сапун. Постави кръглото огледалце на поличката и се погледна в него. Той за втори път оглеждаше лицето си след нападението на Алварц. Стори му се малко състарено. Дори на челото му се бяха появили две прави бръчки. Очите му бяха зачервени, кожата му хванала загар, а по главата му като че ли бе посипан сребрист скреж.

Географът сипа вода в едно дървено блюдо, натопи четката и се насапуниса. През цялото време Домбо не откъсваше доверчив поглед от добрия хамба.

Когато Павел се обръсна, пред входа на колибата падна сянката на човек. Домбо се наведе и надникна.

— Маванда е дошла! — хитро подмигна момчето.

— Каква е тая Маванда! — учуди се географът.

— Маванда! — вдигна очи негърчето. — Маванда — дъщеря на вожд!

— О, ти вече знаеш имената им! — усмихна се Павел и добави: — Кажи ѝ да почака малко.

Павел нахлузи ботушите си, облече нова риза и излезе пред колибата. На две крачки от входа чакаше красивата дъщеря на вожд. Тя носеше нещо в ръце. Щом го видя, срамежливо наведе глава, остави подноса и според обичая докосна земята с пръсти.

Сега, на дневната светлина, географът можа по-добре да види младата негърка. Тя беше в празнично муканзо^[2] от леопардов набедреник с цветни кантове, който правеше стройното ѝ тяло още по-тънко. На краката ѝ бяха нанизани десет реда гривни от мъниста. На ръцете ѝ бяха наредени също гривни от мидени черупки и фарфорови украшения. Косата ѝ имаше нова прическа. Отгоре стърчеше голям кичур, сплетен в красива фигура. Във всяка плитка на прическата ѝ блестеше по едно бяло мънисто, малка лъскава раковина и кръгло парченце слюда, което блещукаше на слънцето като бисерно зърно.

Маванда отново взе дървения поднос, пак погледна срамежливо географа, усмихна се и показа два реда бели като порцелан зъби.

— Какво обича дъщерята на вожд? — попита учтиво Павел.

Домбо преведе думите му.

— Белият човек е приятел на нашето племе! А приятелите трябва да бъдат сити в страната на Бенгас! — отговори Маванда, повдигна дългите си мигли и срещу географа блеснаха черните ѝ умни очи.

— Но едва се е съмнало и аз още не съм гладен!

— Белият човек трябва винаги да има в колибата си храна! — отвърна девойката, пак се усмихна, дигна подноса с две глинени блюда, изви грациозно стройното си тяло и се мушна в колибата. След един миг изскочи и като млада антилопа затича към главатарската колиба.

Павел постоя малко, загледан след негърката, после влезе в колибата. В глинените блюда Маванда бе донесла препечени хлебни плодове кумби, няколко зърна маколе с твърди черупки и гъсто упоително питие бингундо, приготвено от вода, мед и хмел. Бингундото според Домбо се поднасяло само в редки случаи, и то на уважавани гости на племето.

[1] Лига — мярка за дължина, равна на 4,800 метра. ↑

[2] Муканзо — облекло. ↑

II

В колибата влезе Камбела в ръка с оглавника на Кори. Той беше мрачен и смутен. Седна на пода и тъжно обвеси глава. Павел разбра какво се бе случило, потупа го по рамото и с мимики му каза да отиде да си почине, но негърът не се помръдна. Постоя малко с впит в земята поглед, после изведнъж извърна глава и с отчаян глас промърмори:

— Злият дух уби Кори!...

Павел се вгледа в лицето му. Очите му бяха подут и зачервени. Той беше много отпаднал и уморен като човек, който е преживял голямо нещастие. Домбо се приближи до него и му заговори нещо бързо, като от време на време кимаше с глава към географа.

Старецът го слушаше все така мълчалив и навъсен. Нито веднъж не го погледна. Само понякога поклащаше глава, като премяташе копието от едната в другата ръка. Павел подреждаше багажа и под око наблюдаваше бащата и сина. Домбо дълго и разпалено говори, маха с ръце, въртя глава, заканително удряше в земята с крак. Накрая сърдито присви очи и прехапа уста. Камбела се подпря на копието и изръмжа през зъби:

— Тала Монгонго!

Домбо отново се опита да го успокои, но старецът се втурна към входа, изскочи навън, изкрещя яростно, удряйки се в гърдите и скърцайки със зъби. Прихвана копието, дигна го и го заби с все сила в земята, извади го и пак го заби. Това направи няколко пъти, за да покаже може би как ще отмъсти на злия дух, ако има по-голяма сила. Най-сетне, като се клатушкаше уморено и фучеше шумно с ноздри, тръгна към колибата си.

Домбо, свит на кълбо до дънера на кокосовата палма, с уплашени очи гледаше разгневения си баща. Чак когато се скри, той стана и боязливо се приближи до географа, седна и с треперещи ръце започна да оправя набедреника си. Павел върза един денк с канап от дървена кора, запали цигара и седна под сянката на палмата. Пред него се виждаше цялото селище, пръснато в долчинката. Наоколо растяха палми с ветрилообразни листа. Слънцето надничаше от гористия хълм и заливаше полянката с мека утринна светлина. Тук-там над колибите

се точеха стълбове дим. Реката сънно шумолеше и далече из прегориялата трева блестеше сребрилата и лента. Между палмите криволичеше тясна пътека.

Наблизо започваше гората. Там сега зрееха облите плодове на вечнозелената кола, блестеше росата по жълто-зеленикавите кичури на бананите. Кокосовите орехи се пълнеха с млечен сок. Набъбваха крушовидните гарти, от костилките на които получаваха масло за готвене и смазка за факлите. Там мамеха окото маслените палми, дагусите и винените палми. До тях наедряваха храстовидните пъпеши. Окичили са клоните зелените още плодове. Всеки стрък наоколо напъпваше и цъфтеше. В храстите бръмчаха диви пчели и пълнеха питите е чист жълт мед, който миришеше на южни цветя.

Павел пушеше и мълчаливо наблюдаваше живописната котловина. Каква благодатна земя! Но племената все пак не бяха щастливи. Те живееха с постоянен страх от нападения. Всеки момент из гъсталаците можеше да блесне дулото на оръжие, да затрепчат винчестерки, да изскочи отряд, воден от белия завоевател, който ще опише дъга с димящия пистолет и ще определи своята бъдеща плантация.

Павел смукна дълбоко дим и стъпка цигарата под ботуша си. В малките продълговати лехи спряха десетина жени с мотики на рамо. Те свалиха мотиките и започнаха да прекопават около маниоката. Скоро там стана по-оживено. Цяла дузина кучета от местна порода се боричкаха на пътеката. Няколко голи негърчета затичаха към реката. Стари негърки с дълги тръстикови лули се приближиха към колибата, спряха се и втренчено загледаха Павел. Той въртеше някаква верижка около пръста и седеше замислен. Сега не оставаше нищо друго, освен да поиска носачи от Бенгас. Но той все още не се мяркаше. От главатарската колиба излезе само Маванда, тръгна към селището, крадешком погледна към географа и гордо разкърши стройната си снага. Павел я изпрати с поглед, докато се загуби между колибите. Домбо дремеше.

— Защо не си спал? — попита го географът.

Негърчето се сепна и премига сънено.

— Ние с тамо-тамо седяхме цяла нощ при Кори! — отвърна то.

— Влез в колибата и се наспи! — посочи му входа Павел.

А когато момчето отиде да си легне, той започна да си свива цигара. Негърките, без да помръднат, следяха всяко негово движение. Когато запали една клечка кибрит, те се дръпнаха назад уплашено и издадоха див вик. След това хукнаха към селището с разперени ръце, като ги размахваха и издаваха сърцераздирателни писъци. Още не стигнали площада, към колибата на географа вече се стичаше цялото селище. Негрите пристъпваха някак предпазливо и уплашено. Разбуден от крясъците, Домбо надникна от колибата и като видя кибрита в ръката на Павел, разбра какво се бе случило и отново се прибра. За него „огнените иглички“ бяха позната вещ. Той познаваше още много чудновати неща на белите хора. Негърчето бе разбрало, че туземците се плашат от „гърмящия асагей“, запасан върху набедреника му, и затова той го бе оставил в колибата. Те бяха го разпитвали за „острова в морето“. Мнозина не вярваха, че белите хора карат „огнени пирог“ и „живи коли, които вървят по железни пръчки“. Особено старците се отнасяха към думите му с недоверие. Някои от тях ходили толкова далече, че два пъти изгрявала пълна луна и два пъти идвали дъждовете, но не видели нито димящи коли с железни пръчки, нито огнени коли, които се движат без черни африкански бикове.

Павел зареждаше ловни патрони с дребни сачми. Малко настрани на парче кожа беше изсипал купчинка барут. Без да забележи, че цигарата димеше до самия барут, той продължаваше да пълни ловните патрони. Изведнъж барутът пламна, изригна черен дим. Туземците с див рев се люшнаха назад и издадоха болезнен вопъл. Само след миг около колибата не остана жив човек. Цяла тълпа туземци тичаше към главатарската колиба. Маванда прелетя като кошута и Павел видя как тълпата, събрана пред тръстиковата порта, ѝ отвори път. Домбо скочи уплашен, но Павел му разказа какво се бе случило и той насмешливо загледа към изплашените негри. Само след миг се показва Бенгас. Туземците го посрещнаха с възбудени викове. Вождът дигна копие и забърза към колибата на Павел. Към него се присъедини човекът с чукчето. След малко го настигна и Маванда.

Туземците, събрани на гъста купчинка около оградата, впираха погледи напред, без да се помръднат от местата си.

Бенгас вървеше важно и тържествено. Ослепително блестеше на слънцето празничното му муканзо, съшитото от палмови влакна с червени и сини шарки. Върхното му наметало се спущаше до коленете.

През кръста му бе привързан красив драпиран кожен пояс, широк десет палци, от който висяха надолу десетки лъвски опашки.

Много мъниста, медни и сребърни халки, гердани от лъскави черупки и раковини украсяваха ръцете и краката му. Особено изпъкваше голямата, изработена от слонова кост „халка на силата“. На главата му пламтяха червени и сини пера от редки птици. Той държеше полирано копие с блестящо острие и дебел щит от твърда червена кора. При всяка негова стъпка нанизите и гривните ритмично звънтяха.

Павел го посрещна учтиво и го покани да седне, но вождът отказа. Той тревожно въртеше очи. Маванда, скрита зад Бенгас, се бе навела малко напред и търсеше „запалената земя“. Вождът дигна копието, допря го до челото си и мрачно промълви:

— Бял човек, моето племе е разтревожено! То е видяло как палиш земята. Не пали земята! Без земя нашите жени и деца ще умрат в страшни мъки!

Вождът свали копието и напрегнато загледа географа. Помълча, пак дигна копието и запита:

— Може би някой е обидил белия човек?

Домбо както винаги седеше до своя хамба и превеждаше всяка дума.

— Никой не ме е обидил! — отвърна Павел. — Аз съм приятел на черните хора! Няма да запаля земята! Ако стане нужда, готов съм да им помогна! Вождът трябва да вярва на белия човек! Аз мога да запаля само гърмящ прах!

Вождът пак дигна копието.

— А белият човек може ли да направи цялата земя на гърмящ прах?

— Това не мога да направя! — отвърна Павел, но негърът го погледна недоверчиво, усмихна се и завъртя глава:

— Белият човек всичко може да направи! Аз знам това!

Павел не искаше да спори с главатаря. Той се наведе и духна. Купчинката пепел, останала от изгорелия барут, полетя във въздуха. Вождът се засмя и заговори нещо на Маванда. Девојката погледна с благодарни очи географа. После приклезна и дълго гледа парчето кожа, прогоряло в средата от запаления барут.

Вождът беше доволен от отговора. Той извади бойния рог от слонова кост и трикратно изсвири. Тълпата, която чакаше край

оградата, изведнъж издаде радостен крясък. Вождът извика нещо високо и гърлено. Гласът му, мощен и гръмлив, проеча в котловината. Последва облекчителна въздишка от стотини гърди и радостни викове. Племето беше спасено. След малко туземците се пръснаха из селището. Някои отново отидоха в градините, други тръгнаха към гората. Много мъже и жени насядаха на припек пред тръстиковите колиби и започнаха оживен разговор за силата на белия човек, който може да запали земята.

В това време чаят в канчето, сложено на огъня, завря. Павел предложи на Бенгас и Маванда по една чаша чай. Младата негърка предпазливо пое чашата и сръбна от чая. Навярно и хареса „бунгундото“ на белия, та млясна с език и усмихната погледна баща си. Бенгас отказа да пие. Домбо обясни, че според обичая на племето вождът не пие чуждо питие, защото много пъти главатарите са тровени със силни напитки.

Когато се готвеха да си тръгват, Павел поиска носачи.

— Колко? — попита вождът.

— Десет! — показва Павел десетте пръста на ръцете си.

— Бенгас дава муни ада! (Двадесет!)

— Двадесет! — разпери ръце географът. — Много са! Мен ми трябват само десет души!

Но вождът не отстъпваше. Той дълго говори за опасните зверове, за злия дух, който напада пътниците, за враждебните племена и накрая попита:

— Закъде пътува белият човек?

— За страната на хаубау!

— Хаубау! — почти извика главатарят. — Добро племе!

И за да изрази почитта си към храбрите хаубаувци, дигна срещу слънцето гривната на силата, опря я на челото си и пак я сложи на ръката си. С това той показва приятелските си отношения към племето.

— Има ли бели хора при хаубау? — побърза да се осведоми Павел.

— Има един добър бял! Дългото ухо го е виждал с очите си! Той е ходил чак в страната на хаубау!

— Кога го е виждал Дългото ухо? — нетърпеливо попита географът.

— Още преди да дойдат големите дъждове!

Павел съобрази — преди около осем месеца, но все пак, за да бъде сигурен, попита:

— Преди колко луни?

Бенгас показва петте пръста на дясната си ръка и ги сви поред.

— Тано! (Пет!)

Павел не се бе излъгал. Известно е, че в тая част на Африка валежите започват с приближаване кулминацията на слънцето, което на 22 декември достига Южната повратна окръжност — Тропика на Козирога, и после се връща обратно. Когато слънцето е към Тропика на Козирога, в страните от Южното полукълбо настанва дъждовният период, а когато слънцето е към Северната повратна окръжност, в тая част на земята настъпва сушаво време. В областите между двата тропика дъждовете се засилват на два пъти във връзка с кулминацията на слънцето при неговия път на север и на юг.

Затова вождът говореше не общо за дъждовния период, а за Големите дъждове, които наводняват низините, изпълват коритата на реките, в горите и котловините потичат порои и много области остават като острови, откъснати една от друга. Според това и Дългото ухо се е върнал от хаубау, преди да завалят поройните дъждове.

Павел запали цигарата си от един въглен, смукна и се обърна към Бенгас:

— Къде мога да намеря Дългото ухо!

— Да намери белият човек Дългото ухо! — възкликна вождът.

Балванов настоя:

— Прати човек да повика Дългото ухо!

Бенгас поклати глава.

— Молбата на белия магьосник не може да се изпълни! — отвърна смутено той. — Дългото ухо е поразен от злия дух, който живее на Тала Монгонго!

— Значи, умрял! — повдигна вежди географът.

Вождът кимна с глава и притисна с две ръце сърцето си. С това той изрази своята скръб по умрелия.

Павел не го разпитва повече за Дългото ухо. След кратка пауза двамата заговориха за сушата, която изгаряла посевите. Вождът се оплака от палещите лъчи на слънцето, пращани от злите духове. След това се впусна да разказва за пакостите, които им нанасяли лъвовете, слоновете и носорозите. През сушавия период племето мъчно се

изхранвало, защото рядко убивало дивеч. Не оставали по тези места нито гну, нито щрауси, нито бизони. Те се преселвали там, където валели дъждовете, затова единствената им храна била кучетата, които отглеждали в селището.

— Ние срещнахме антилопи! — нарочно подметна географът.

Вождът неодобрително го погледна.

— Антилопи! — произнесе той бавно. Нашето племе не убива антилопи! Антилопата е наше свещено животно!

— Свещено! — учудено повтори Павел, тъй като искаше да изучи по-добре вярванията на племето.

Бенгас помълча малко и попита:

— Племето на добрите бели има ли свещено животно?

— Не!

— Кой е създал тогава първия човек на вашето племе? Бигите произхождат от птицата ква-ква, кокондо и пеещата риба!

Павел разбра какво искаше да научи вождът. Племената имат различен произход. Според тотема някои са произлезли от антилопа, други от пеещи риби, трети от ястреб-секретар. Тотемизмът е култ към животно или птица, свойствен на племена в първобитен стадий на развитие.

— Ние не признаваме такова произхождение! — помъчи се да му обясни географът, но Бенгас притвори очи и добродушно се усмихна.

— Белият човек не казва истината! — реши той. — Сигурно бялото племе пази това в тайна!

Павел не му възрази. Заговориха за растенията, като гледаха към малките зелени парцели земя. Вождът каза, че те най-много отглеждат грудковото растение — таро, после ямс, корените на което събирали, сушили и стривали на брашно. Отглеждали и масамбела — високо, просо, мосанго — сорго, батати — сладки картофи, гарти или карите с плодове като круша, от костилките на които получавали масло за храна и за осветление; туземска леща, вечно зелената маниока, от грудките на която правели „туземски хляб“.

Бенгас говореше, но не откъсваше поглед от облеклото на географа, шапката, кобура на пистолета, одеялото, брезента, торбата, ушита от ленен плат.

Преди да си тръгнат гостите, Павел даде на вожда и ковача по един нож с дървена дръжка. Бенгас взе ножа предпазливо, любопитно

го огледа от всички страни, попипа острието, остана видимо доволен и бързо го прибра в набедреника си. Ковачът пък, като всеки майстор, леко огъна острието, повъртя ножа в ръката си, наведе се, прилепи ухо до стоманата и я почука с чукчето.

— Добо, добо! (Хубаво, хубаво!) — най-сетне възкликна той и закричи към обществената колиба.

Павел сам върза на шията на Маванда два гердана от сини мъниста. От възлание тя задиша бързо, срамежливо го погледна и радостна полетя към селището. Около нея се събра цяла тълпа любопитни негърки, които завистливо разглеждаха красивите ѝ украшения.

III

Следобед Камбела безшумно се приближи до колибата.

— Даде ли кожата на някого? — попита го географът.

— Кожата взеха хората на Бенгас! — отвърна Камбела, но не посмя да го погледне.

— Нищо, — спокойно добави Павел. — Бенгас ще ни даде носачи! Колко да вземем?

Камбела не отговори изведнъж, помисли и посочи пръстите на двете си ръце.

— Ади! (Двама!)

— Добре! Така мисля и аз! — отвърна Павел. — Иди при мотули^[1] да избереш здрави хора!

Негърът се отправи към свещения дом на мъжете. Павел го проследи с поглед. Старецът се смяташе виновен, че не е предпазил добичето от болестта камгана^[2], която е изпратил злият дух. Географът гледаше след него, а всъщност мисълта му летеше на десетки лиги напред, в страната на хаубау.

Топлият полъх на вятъра донесе далечни удари на тъпан. Павел продухваше пушката, но забеляза, че Домбо трепна и наостри уши. Заслуша се и по лицето му мина тревога. От колибите наизскачаха уплашени туземци, слагаха длани зад ушите си и тревожно се ослушваха. Бенгас с тежки стъпки излезе от колибата и бързо тръгна към възвишението край палмите, дигна глава и тревожно започна да души въздуха.

— Какво има, приятелю? — попита Павел негърчето, което разтревожено се суетеше около него.

— Съседно племе дава тревога! — отвърна Домбо и пак се ослуша в далечното думкане на бойния тъпан.

— Какво означава тоя сигнал?

— Лошо, хамба! Война! Да бъде готово племе!

Призивно засвири главатарският рог. Дървеният тъпан му отговори с чести тревожни удари.

От колибите наизскачаха мъжете, въоръжени с добре обтегнати лъкове, с пълни колчани стрели, в ръце с насмолени защитни кори. Над

главите им блестяха наточените остриета на копията. Туземците пробягваха на големи скокове. Някои минаваха съвсем близо до колибата на географа и той виждаше разярените им лица, тъмния пламък в очите им.

Из селището се понесе писък на жени и деца, тъжно проточено виене на кучета, блеене на кози, крякане на кокошки.

За няколко минути цялото племе вече беше на крак. На голия зелен хълм стоеше вождът и надуваше бойния рог. Неговият мъжествен силует рязко се открояваше върху зеления фон на горите.

От главатарската колиба изскочи въоръжена с лък, колчан стрели и лъскав асагей Маванда. Тя носеше нов кожен набедренник и щит от бизоновии кожи, зашита върху непробиваема кора от дърво. Черните ѝ смолисти коси лъщяха на слънцето като базалт. Отначало тя се отправи към мъжката колиба, но като забеляза географа, затича право към него.

— Добър бял човек — още отдалеч се провикна натъжената девойка, — ти притежаваш гърмящо копие! Помогни на племето!

Домбо преведе думите ѝ.

Маванда спря задъхана, докосна земята с пръсти и втрещено се взря в лицето на Павел. Тъмните и големи очи горяха в тревога.

— Върни лошите бана, бял човек! — като държеше в ръка тъмния кожен щит и леко потреперваше, продължи да се моли тя. — Те носят гърмящи копия с невидими стрели! Ще погубят много хора от племето! Те стрелят отдалеч! Нашите стрели не могат да ги достигнат!

Павел я слушаше подпрян на пушката. Той усещаше как в слепите му очи нахлува кръв. Буря от гняв и ненавист се надига в душата му срещу колонизаторите. Ръката му притискаше оръжието. Когато девойката замълча, той бавно повдигна вежди и срещна отчаяния ѝ поглед. В очите на Маванда като че ли бе отразена тревогата и в същото време ненавистта към португалците на цялото племе. Павел не намираше сили да промълви нито една дума. Само наметна чантата с патроните и бързо закрачи към възвишението.

— Добър бял! Добър бял! — чу той зад себе си гласа на девойката.

Спря се и се обърна.

— Ще помогне ли белият човек на племето? — настойчиво попита тя.

— Ному лама кау-ту! (Ще помогна на храброто племе!) — кимна с глава географът. Аз също презирам тези грабители!

Прихвана по-здраво пушката, пъхна патроните и попита:

— Откога не са нападали лошите бели?

— Има две луни! — отвърна девойката.

— С какви сведения разполага вождът? Защо нападат племето?

— Някакъв бял басуто иска да заграби земята ни, банановата гора и палмите!

Маванда говореше лошо на езика на Камбела, но все пак Павел чрез негърчето можа да разбере добре мисълта ѝ. Павел искаше да попита още нещо, но девойката присви черните си проникателни очи, послуша се в призивния бумтеж на главатарския барабан и бойния рог, дигна щита над главата си и като бързонога антилопа полетя към гористото възвишение. Павел я проследи с поглед, също се послуша — вятърът донесе трясъка от първия изстрел.

Павел забърза към групата на вожда.

Около главатаря на племето вече се бе стекла голяма тълпа. Туземците възбудено крещяха, размахваха копия във въздуха, заканително въртяха глави. Когато Павел се появи, туземската войска като по даден знак се раздели на две и му отвори път. В същия момент Маванда дигна копието, допря го до челото си и му заговори нещо високо. Изведнъж войните притихнаха, после дружен вик процепи въздуха. Павел, обхванат от вълнение, се спря и загледа познатите лица. В очите, движенията, виковете, кръстосаните копия над главите той виждаше радостта на туземците: белият човек ще се сражава на тяхна страна.

[1] Мотули — ковач. ↑

[2] Камгана — болест, която се причинява от мухата цеце. ↑

IV

Цял ден чакаха, но противникът не настъпи.

Привечер из гъстия храсталак се измъкна непознат човек. Той носеше дълго копие с привързани към него две лъвски опашки. Бенгас и Павел лежаха на командното място — два трапа на самото било на възвишението. Дърветата бяха изсечени като коридор и пред тях се откриваше цялата долина, из която криволичеше туземската пътека. Може би много пъти Бенгас е стоял нащрек на това място и с тревожни очи се е взирав в тая долина. Друг път нямаше. Отляво и дясно се издигаха стръмни склонове. Те бяха непроходими. Белите завоеватели винаги са се появявали през тази долина, която Бенгас наричаше „Долината на слоновете“.

Из шубраците и гъстата папрат все още се настаняваха войните на племето — мъже, жени и по-големи момчета. Само старците и родилките се криеха в банановата гора.

Непознатият туземец, пристигнал незабелязано, беше пратеник на съседното племе.

— Белите са се появили в „Долината на носорозите“! — като кръстоса на гърдите си копие и стрела, доложи той. — След това са тръгнали по пътеката на слоновете и вече идват насам.

Негърът приклекна. Голобрадото му лице беше сбръчкано и в гъстата плетеница на бръчките мигаха малките му кафени очички.

Бенгас дръпна от тръстикова лула, помисли и попита:

— Какво казва вождът на вашето племе?

— Белокожите търсят земя за обработване! Щом намерят, ще я заграбят и ще прогонят племето! Трябва да ги отблъснем! Те вече са огледали земята на нашето племе и настъпват насам!

— Имат ли гърмящи копия? — прекъсна го Бенгас.

— Анай ади! (Имат две!) — отвърна човечето. — Водят ги прогонени хора от племето на Бенгас!

Вожда скочи разярен, изтърва лулата, очите му заблестяха свиреп. Лицето му пламна от дива ненавист. Устата му се изкриви, погледът му потъмня. Бенгас в един миг се бе променил цял. Той беше зъл, трепереше цял от гняв.

— Какви са тези хора? — намеси се Павел.

— Мотоко! (Изверги!) — процеди през зъби Бенгас. — Това са крадци и мързеливци! Те не работеха, крадяха готови батати от общото хранилище! Затова ги прогонихме!

След това изсумтя гневно, притвори очи и остана така няколко минути. Може би съжаляваше, че вместо изгнание не са получили по една смъртоносна стрела в сърцето. Така те нямаше сега да водят враговете в земята на племето. Но вече беше късно.

— С две гърмящи копия — без да вдига глава, процеди сърдито той — белокожите врагове ще ни победят!

Павел наблюдаваше Бенгас под око и по мрачното му лице четеше мъката му. Племето очаква нещастие. За това говореха тъжно сключените вежди, потъмнелите очи, сбърченото чело и набъбналата жила, която пулсираше на врата на главатаря.

След като достатъчно бе мислил върху всичко, което можеше да се случи през следващия ден, вождът бавно се изправи, с тъжни очи огледа селището, пратеника на съседното племе и най-сетне спря погледа си на географа.

— Ще ни помогне ли белият човек? — попита той, облиза изпърхналите си устни и зачака отговор.

— Само две гърмящи ли копия имат? — на свой ред реши да се осведоми Павел. — Може би имат много повече! Кой е видял белокожите врагове?

— Видели са ги нашите ловци, скрити в папратите! — отвърна пратеникът от съседното племе, като подскочи пъргаво и кръстоса на гърдите си отново копието и стрелата.

— Колко на брой са белите?

— Двама!

Павел погледна вожда и поклати глава:

— С две гърмящи копия няма да завладеят земята на племето!

— Защо така говори белият човек? — попита недоверчиво Бенгас.

— Защото ние имаме три гърмящи копия!

Върху лицето на чернокожия главатар се появи едва забележима усмивка.

— Ние имаме три гърмящи копия, но белокожите врагове не трябва да разберат това. Те трябва да се убедят, че племето също има

много гърмящи копия!

Домбо преведе думите на географа. Лицата на негрите засияха от радост. Бенгас ласкаво погледна Павел.

— Белият човек е мъдър! — заключи той.

Нощта мина в очакване. Никой не мигна. Вождът, Павел, Домбо и старейшините на племето, добре прикрити, лежаха на позиция. Гората гъмжеше от туземска войска. Всеки напрегнато чакаше появяването на враговете.

Едва на разсъмване Павел откри с бинокъла, че по пътеката се движат няколко души. По средата вървяха двама бели с пушки, на главите с широки сламени шапки и къси гащи. Останалите бяха туземци, въоръжени с дълги копия и стрели. Той посочи на вождата групата. Бенгас дигна бойния рог и даде тревожен сигнал. Племето, което се бе прикрило в гъстите храсталаци, зашумя и се раздвижи. Магьосникът започна своите заклинания. Той с поклащане на кратунката призоваваше добрия дух на помощ. Но очите на вождата повече се задържаха на „гърмящото копие“ в ръцете на географа.

При втория сигнал на бойния рог всичко живо замря. Настъпи тишина. В гората се чуваше само шумоленето на листата. Павел, вперил очи напред, следеше приближаването на врага. Когато двамата чужденци бяха на около триста крачки, прогърмя предупредителният глас на главатаря:

— Бели хора, тая страна не желае да ви приеме! Върнете се! Моето племе е храбро! Мъжете са малко на брой, но са силни като слонове, страшни като лъвове и свирепи като леопарди! Те ще ви убият! Моето племе няма да ви пусне да стъпите в неговата земя!

Утринният ветрец понесе на крилата си гласа на вождата. Ехото го повтори няколко пъти. Чужденците се спряха и се стъписаха. Чернокожите, които ги придружаваха, се събраха накуп. Един брадат негър нещо заговори на белите, като сочеше с копието си височината. Двамата бели бързо заредиха винчестерките.

— Гамбо! — наблизо извика някой сърдито. — Гамбо ги води!

— Гамбо! — изръмжа разтреперан вождът и очите му засвяткаха гневно. — Води ги Гамбо! Разбойник!...

Павел не разбра кой от туземците, които придружаваха враговете, е Гамбо, но реши да изпревари нападението. Залегна, подпря пушката си на едни отсечен пън и се премери в брадатия

негър... Изтреця един изстрел. Дигна се белезникав дим. Негърът издаде див рев, разпери ръце, изпусна копие и падна на пътеката. В групата настъпи объркване. Чернокожите се скриха в храстите.

Из гората се понесоха радостни викове. Лицето на Бенгас се обтегна от щастлива усмивка. Той се провлече към географа, пресегна се и погали „гърмящото копие“, което бе убило Гамбо. Павел упорито се взираше в противниковата група. Високият португалец, забелязал посоката на пушека, залегна и насочи винчестерката. Чернокожите, объркани, тичаха около белите си господари и се мушеха в тревата. Един от тях дигна копие и застана с лице към гората. Над папратите заблестя пушката на португалеца.

Един изстрел процепи въздуха и отекна в гората. Куршумът мина ниско и откъсна няколко палмови листа. Португалецът, който стреля, надникна над храстите, после се изправи и притича напред. Павел това и чакаше. Прилепи лице на приклада, взе го на мушка, стреля, но не го улучи. Португалецът стреля още два пъти. След кратка пауза изтрецяха почти едновременно още два изстрела. В същия миг наблизо се разнесе сърцераздирателен женски писък. Писъкът идеше откъм хлебните дървета. Бенгас мигновено надигна глава, послуша се и глухо изръмжа. Лицето му грозно се изкриви. Очите му блеснаха като на звяр. Той скочи и затича с всички сили към предните дървета. Но португалците го забелязаха и стреляха по него. Куршумите изсвириха ниско над земята. Бенгас залегна и запълзя. Домбо се надигна, но географът насила го свлече на земята.

— Пази се, Домбо! — предупреди го той. — Къде отиваш?

Но негърчето пак скочи и се послуша в писъка.

— Маванда! — като на себе си каза то.

— Какво търси Маванда тук? — извика изненадан Павел.

— Тя добре стреля! Маванда добър войн!

Павел повече не слушаше. Той следеше с бинокъла португалците, които търсеха удобни места за стрелба. Около тях сновяха туземците. Високият португалец се намести отново и още в същия миг стреля. Куршумът пропищя и прониза листата на бананите. Павел вече се мереше в другия, който беше клекнал и щракаше с винчестерката, но нов изстрел изтреця и куршумът изсвистя близо до него.

— Хамба! — изведнъж изпищя Домбо, праметна се, сви се на топка, лицето му се сгърчи.

— Домбо! — изпъшка Павел, когато се обърна и видя как раненото негърче се търкаля в шумата.

Очите на географа се замъглиха. Обхвана го ярост.

— Домбо, приятелю? — извика той. — Къде те удариха тези зверове?

Не последва отговор. Домбо се премятеше, стенеше и проплакваше със задавен глас. Павел пребледня и по челото му се кръстосаха бръчки.

— Камбела! — проточено извика той. — Онай-ма! (Ела тук!)

Вместо Камбела към географа пропълзяха двама непознати туземци. Павел се накани заедно с тях да отиде при Домбо, но в това време португалците се появиха и изправени пълнеха пушките. Не биваше да се пропускат те нито крачка, нито да намерят прикритие и добри подстъпи. Трябваше да се отблъснат.

— Киво дома апай-ма! (Бързо приберете момчето!) — извика той на туземците.

Едва сега те видяха Домбо, спуснаха се към него. Павел ги изпроводи с тъжен и мъчителен поглед. Усети, че го заболя сърцето. Искаше му се сам да го грабне на ръце, да превърже раната и да му каже няколко ободрителни думи, но бе настъпил решителен миг и той не биваше да напусне позицията.

Португалците вървяха малко приведени напред, като че ли оглеждаха стъпките си. Те може би мислеха, че след първите изстрели сред племето е настъпила паника и туземците са се пръснали. Затова вървяха изправени и само от време на време се спираха и подозрително се визираха напред. Негрите, които ги придружаваха, нещо крещяха и сочеха гористия хълм, където Павел и Бенгас бяха заели позиция.

Не можеше да има по-изгоден момент за стрелба по противника. Все пак Павел не искаше да избързва. Той реши да изчака нападателите да наближат още стотина-двеста крачки, та всеки куршум да попадне в целта.

Около него туземците тревожно шушукаха, пращяха сухи съчки. В настъпилата тишина се чуваше дори дишането на чернокожите войни. Павел с крайчеца на окото погледна настрани. Двамата туземци

носеха раненото негърче. Не се чуваше познатият глас, нито сърцераздирателен писък...

Павел не изпускаше от очи португалците. Разстоянието вече позволяваше да бъдат посрещнати със стрелба. Напред вървеше повишият, който приличаше с късите си гащи на щъркел.

Павел взе точен мерник, затаи дъх и бавно натисна спусъка... Стреля! Португалецът, пронизан от куршума, се завъртя, винчестерката отхвъркна встрани. Той се преви на две, залитна и се свлече на земята. Другият се хвърли към него, подхвана го и го повлече към гъстите храсти. Павел стреля и в него. Изглежда, куршумът леко го закачи, та той подрипна, падна назад, дигна се мигновено и удари на бяг, като забрави ранения си другар. Чернокожите, които придружаваха двамата португалци, с див крясък побягнаха назад по пътеката. Павел стреля два пъти по бегълците, които като подплашени хиени летяха на група по пътеката, но, изглежда, не засегна нито един.

Настъпи кратка напрегната тишина. Високият португалец, паднал в папратите, не шавна повече. Другият не стреля, нито се върна. Изглежда, бе разбрал, че отбраната на селището и винчестерката не ще му позволят да се добере до целта.

Павел все още лежеше прилепен до приклада и изчакваше. От дулото на пушката още струеше белезникав дим. Откъм хлебните дървета изсвири боен рог. Чуха се гръмки удари на дървен тъпан. Из гората се понесе многогласен радостен вик. Негрите тържествуваха.

Едва сега Павел отпусна пушката, запали цигара и се изправи. Първата му мисъл беше за Домбо. Какво бе станало с негърчето? Нещо го притегляше като магнит към туземските колиби, където бяха го пренесли. Някаква сянка мина наблизо. Някой се приближаваше с тежки стъпки. Беше вождът. Той се наведе, потърка с опакото на лявата си ръка винчестерката. Постоя малко, докосна гривните на силата, погледна с благодарни очи географа. След това дигна копието, допря го до челото си и мълчаливо се отдалечи. Вождът, изглежда, бе съкрушен от раняването на любимата му дъщеря. Павел бързо закрачи към селището, където се прибираха вече тълпи от жени и деца, пръснати из околните гори.

V

Домбо лежеше на нара в колибата. Магьосникът скачаше около него и дрънкаше кратунката, за да умилови злия дух. Щом видя географа, той изскочи и затича към двореца на вожда.

Павел бързо коленичи и прегледа раната. Негърчето бе леко ранено в лявата ръка. От удара на куршума върху кожата имаше само ожулване и съсирване на кръвта на голямо тъмномораво петно. Изглежда, куршумът, изстрелян от доста далечно разстояние, бе загубил скоростта и енергията, затова в края на полета не е могъл да причини истинска рана, а само удар, както се получава удар от тъп предмет.

Ожулената кожа, от която течеше кръв, бе покрита от магьосника с жълта пръст и листа от лековити растения.

Павел почисти раната и я превърза. Домбо гледаше с уплашени очи географа, устните му потрепераха.

— Не се плаши, приятелю! — каза му Балванов и прекара ръка по пребледнялото му лице.

— Много боли, хамба! — простена негърчето.

— Нищо — ще мине!

— Кога мине?

— Бързо ще зарасне раната! Но ти не пъшкай! Ти си мъж и войн, а мъжете търпеливо понасят болките! Само страхливците се плашат от кръв и пищят!

Павел замълча и после додаде:

— Пази превръзката чиста! Няма да позволяваш на магьосника да развързва бинта и да слага прах!

— Няма, хамба! — отвърна Домбо.

— Обещава ли?

— Обещава!

Павел се усмихна и излезе.

Маванда бе ранена много по-тежко. Куршумът бе пронизал мускула над коляното на десния крак. На пода лъщеше локва кръв. И в раната на девойката магьосникът бе насипал пръст. Маванда се гърчеше от болки.

Когато Павел промиваше раната, тя глухо пъшкаше, трепереше и лицето ѝ се изкривяваше от болка. Застанали в тъмния ъгъл на колибата, вождът и жена му следяха „вълшебните парцалчета и жълтата вода“. Магьосникът танцуваше около колибата, ритмично подрънкваше кратунки, спираше за миг пред входа и надничаше любопитно вътре. Очите му горяха като на луд, целият трепереше, герданите и гривните непрестанно звънтяха. Павел внимателно чистеше всяка клечица, бучка пръст и пепел.

— Дойдоха ли лошите бели? — по едно време съвсем тихо попита Маванда и полуотвори очи.

— Хамба ги прогони! — вместо географа отговори вождът. — Един от тях е убит от невидимата стрела на „гърмящото копие“!

Маванда въздъхна облекчено. Лека, едва забележима усмивка премина по посърналото ѝ лице.

На другия ден следобед девойката, като се подпираше на две бамбукови патерици, се показва пред тръстиковата портичка и седна в беседката. От вечерта Павел не беше отивал да я прегледа. Той сега пишеше под сянката на дивата смокиня. Едва когато чу свирене с уста, дигна глава и погледна към главатарската колиба. Свиреше по туземски Маванда, пъхнала два пръста в устата си. Домбо затича към девойката и почти веднага се върна.

— Какво говори Маванда? — попита Павел.

— Лошо, хамба! — загрижено отговори негърчето. — Между племената, които живеят зад Бизоновия баир, избухнала война! Всички пътеки са завардени! Всеки, който мине по тях, ще бъде убит! Маванда се радва, че белият човек ще остане при племето до новата луна!

— Оплаква ли се от болки Маванда?

— Вълшебната жълта вода е помогнала! Злият дух е прогонен! Но раната все още я боли!

— Друго нищо ли не каза?

— Попита има ли белият човек храна и дали е сит? Аз ѝ отговорих, че хамба е сит и храната му стига.

Павел се послуша. Откъм жълтите скали, които туземците наричаха Бизонов баир, гърмеше дървен тъпан. След малко Бенгас потвърди думите на девойката. Нападнато било съседното племе киоко от племето умбунду. Младежите от племето умбунду отвлекли една девойка, която се къпела в реката. Искали да я омъжат за сина на

племенния ковач. Умбунду предлагали като зестра на киоко да ловят колкото си щат риба от Реката на крокодилите, но онези отказали, защото това им се сторило малко. Те поискали да берат бананите от гората по Бизоновия баир, но на племето умбунду това предложение се видяло неприемливо. Въпреки това младежите издебнали девойката и я отвлекли в своя краал. Мъжете от умбунду отишли да си я вземат, но били посрещнати с отровни стрели. Бенгас беше приятел на вождя на племето умбунду. Според него то било трудолюбиво и храбро племе, обработвало добре градините, получавало много корени от маниока. Вождът изпратил мъже чак при племето хаубау, където живеел един бял човек. Белият човек им дал цяла шепа зърна от као^[1] и ги научил как да ги посеят. Туземците отгледали као то и получили много зърна, които стрили между камъни и от брашното омесили бели питки. Затова племето киоко поискало жена от племето умбунду. Посредством нея те намислили да се сдобият с као, но вождът не се съгласил.

Отначало Павел слушаше разказа разсеяно, но когато Бенгас спомена за белия човек при хаубау, той трепна. Радостни тръпки полазиха по кожата му. Обзе го силно желание час по-скоро да тръгне на път. Затова глуха тъга зачопли сърцето му. Всеки миг му се виждаше цяла вечност.

— Колко дни ще трае тая война? — попита географът.

— Това никой не може да каже — замислено отвърна вождът. — Може би умбунду ще върнат девойката и войната ще се прекрати! Но може и да продължи дълго!

След това Бенгас се загледа към селището и добави:

— Бойният тъпан ще извести края на войната! Тогава белият човек ще продължи пътя си! Ние ще му дадем носачи! Носачите на връщане ще донесат от хаубау шепа као срещу сол!

Минаха няколко дни. Раната на Домбо бързо заздравяваше. Но раната на Маванда, замърсена от магьосника, се подлюти и кракът ѝ отече. Павел всеки ден сменяше превръзката, почистваше раната, но това малко помагаше на болната. Кракът все повече отичаше и Маванда все по-рядко излизаше пред колибата и по-рядко се чуваше пронизителното ѝ свиркане...

В селището кипеше трескава работа. Туземците знаеха от вожда — лошите бели ще се върнат, придружени от отряд бели войници с много „гърмящи копия“. Затова усилено се готвеха за война. Плетяха кошници от тръстика и от жилави влакна на палмата рафия, измазваха ги отвътре с гъста смола, за да държат в тях вода и палмово вино. Биеха мляко в продълговати тиквени бутилки. В огнищата печеха кучешко, козьо и кокоше месо, риба и убити птици. Всички жени, баби, по-големи момчета и момичета вземаха участие в приготвянето на хранителните припаси. Мъжете пък изработваха нови копия, асагеи, стрели и защитни кори. Стягаха своето бойно снаряжение. Ковашкият мях, направен от кухо меко дърво с пришита към него дебела бизонова кожа, непрестанно дъхтеше и разпалваше въглищата. Рояци искри хвърчаха към окадения таван. Мъжете бяха разделени на малки групи и всяка група извършваше определена, работа. Младите негри точеха металическите върхове на копията върху брусове. Чак когато върхът се изостряше като бръснач, те го оставяха настрана и вземаха друго копие. Малка група опитни стрелци поставяха слюдени плочки на стрелите, за да им придадат въртливо движение. Старците режаха бамбукови стъбла за копия и жилави тръстики за стрели. Те бяха изкусни стрелци и разбираха добре от своята работа.

Бенгас, най-умният и най-храбрият мъж на племето, бе внесъл много подобрения в изработването на копията и стрелите. Затова те имаха точен удар и бяха опасно оръжие в ръцете на туземците. Освен това вождът лично бе направил отливка на нов модел мотика, лопата и брадва. Мотиката бе по-голяма от старата, с една дръжка. Старите били двуръчни. Така новата мотика беше по-удобна за прекопаваното на маниоката и бататите. Лопатата имаше къса ръкохватка, а новата брадва бе по-тежка, с добре източено острие.

Веднаж в колибата, която се бе превърнала на оръжейна работилница, Павел видя много стар човек със сбърчено лице, прегърбен, с умни живи очи. Той носеше старинна маримба и седеше на една тръстикова рогозка. Наричаха го Кабанга. Туземците се отнасяха към него с голяма почит и се вслушваха в съветите му. Преди много луни Кабанга открил солено изворче и оттогава племето не

страдало вече от болестта бама-бама. Освен това племето правеше размяна на сол срещу въдици, раковини, гривни и тютюн. Мястото на соления извор знаеха само четирма души — вождът, Кабанга, племенният ковач и магьосникът. Само те отиваха с кошници и изстребваха утаената сол. Магьосникът направил заклинание на соления извор, но Бенгас все пак не вярвал в силата на вълшебната кратунка и винаги умело прикривал соленото изворче с папрат, слонова трева и мимози, така че никой да не може да го намери.

Племето нямаше желязна руда. Рудата доставяше от племето кокондо. В замяна пък им даваше кошнички сол...

Изминаха още два дни. Павел се стягаше за дълъг път. Същевременно старателно учеше езика на бигите, като всяка дума записваше в бележника си. Той беше уверен, че само езикът ще му позволи да събере по-богат и ценен научен материал, да вникне в бита и обичаите на туземските племена.

Една вечер седяха с вождя под сянката на дивите смокини. Бенгас цял час мълча, впил тъжен поглед в земята.

— Белите ще ни нападнат! — най-сетне с въздишка промълви той. — Ще ни отнемат земята! А такава богата земя никъде няма! Маниоката дава много корени! Добре виреят бататите, ямсът, соргото!

— Един отряд бели не може да победи племето! — вдигна очи към него географът. — Племето ще ги победи! Вие имате много храбри мъже и жени!

Бенгас тъжно оброни глава.

— Щом си заmine белият човек с „гърмящото копие“, племето ще бъде разбито като стадо антилопи! Белите посят много „гърмящи копия“! Нашите стрели не достигат до тях, само невидимите стрели на „гърмящите копия“ могат да ги поразят. Това е лошо! Ще ни победят!

Павел призна в себе си — главатарят има право. Все пак трябваше да го посъветва какво да предприеме в такъв случай. Павел помисли и отговори:

— Ако вождът повика на помощ племето кокондо, ще бъде посилен! Защото белите не могат да победят две племена! Двете племена ще ги обкръжат от всички страни и ще им вземат „гърмящите копия“. Така сами ще си набавят „гърмящи копия“!

Очите на вожда пламнаха. Той се хвана за тая спасителна идея, рязко обърна глава и втренчи поглед в географа.

— Белият човек говори умно! — каза доволен той. — Двете племена ще бъдат по-силни!

Бенгас помисли, като почесваше плоския си нос, и попита:

— Трудно ли ще се научат моите хора да си служат с „гърмящото копие“?

— Не — поклати глава Павел, — това никак не е трудно! Аз сам ще науча вожда да праща невидими стрели с „гърмящо копие“!

Бенгас се засмя гръмко, по като че ли се засрами, та запуши устата си с ръка. Стана и бързо се спусна към селището. След малко Павел видя, че под сянката на кокосовите палми се събраха на важен съвет старейшините, магьосникът, ковачът, Кабанга и вождът. Бенгас, клекнал на едно коляно, говореше бавно, сериозно и махаше ту с едната, ту с другата ръка. На два пъти той посочва географа. Изглежда, племенният съвет обсъждаше предложението на географа да искат подкрепа от съседното племе, за да обезоръжат португалците.

[1] Као — пшеница. ↑

VI

Изминаха няколко дни. Локолето от Бизоновия баир все още не известяваше края на войната между двете племена.

Положението на Маванда се влошаваше все повече и повече. Тя лежеше в женското отделение на колибата върху дървен нар. Раната и гноясваше. Целият крак започна силно да се подува. Появиха се подкожни петна, силен оток, носеше се дъх на мърша, който изпълваше колибата. Пот избиваше по челото на девойката, изгаряше я висока температура. Тя често блънуваше и вече не можеше да се помръдне.

Павел беше уверен, че нито превръзките, нито дезинфекцията с карболов разтвор, нито капките върху бучки захар ще и помогнат. Въпреки това той все пак продължаваше да промива раната. За да се спаси девойката, оставаше само едно — бърза операция, за да се изреже заразеният мускул или да се отреже целият крак, но това беше невъзможно. Някои изгаряха с нагорещено желязо заразеното място, други сипваха кипяща мас. Всичко това се струваше на Павел твърде рисковано и много мъчително.

Една нощ той наточи ножовете и бръснача, обгори ги добре на спирт, но на сутринта сам се отказа от операцията. Можеше само да й причини излишни страдания и нищо повече. Моментът и за операция беше пропуснат. Девойката с един крак беше вече в гроба.

Уморен от безсъние, потиснат от мъка, Павел излезе от главатарската колиба. Той забеляза на брега ковача на племето и отиде при него.

— Ще топим кинто — каза ковачът и подхвърли един дребен къс желязна руда. — Ще дойде ли с нас белият човек!

Павел прие поканата без колебание, само малко се учуди, че туземецът говореше за топене на желязна руда.

— Имате ли пещ? — попита той.

— Имаме добра пещ! — отвърна старецът. — Ела с нас! Чакай ни на Лунната пътека! Тя минава през реката и върви право към банановата гора!

Павел кимна с глава. Остави аптекката в колибата, извика Домбо и след няколко минути те вече чакаха на Лунната пътека, недалеч от реката. Скоро се зададоха туземците, начело с племенния ковач. Те вървяха двама по двама и носеха върху бамбукова тарга късове желязна руда. Две момчета държаха в ръцете си запалени факли. Ковачът носеше калъп за отливки.

Навлязоха в гората. Павел вървеше последен и се озърташе — къде могат да бъдат туземските „доменни“ пещи?

От двете страни на пътеката растяха диви маслини, палми и красиво нацъфтели тюлпани. От короните на дърветата се спускаха гъвкави лиани с меки къдрави и назъбени ресни. Те падаха на разкошни гирлянди с красиви цветове и причудливи листа. Между тях цъфтяха разновидни орхидеи. Някои приличаха на слонови уши, други се източваха като шипове. Слънчевите лъчи едва проникваха през плетеницата от клони и листа, пламтяха по мекия зеленикав мъх на лианите. Из гъсталаците крещяха маймуни, прехвърчаха от клон на клон папагали.

На едно място срещнаха група негри, които кастреха с първобитни брадви палмата рафия. Друга група изтегляха от младите й листа тънки жилави влакна. От тези лентички туземците плетяха чудно красиви рогозки, гривни и тумбести кошници с разноцветни шарки. Изкусните плетени изделия бяха за тях добра разменна стока и високо се ценяха от търговците.

Излязоха на широка поляна сред гората. В дъното на поляната сгърчеха като чудновати гъби с кръгли гугли и обли дръжки цяла дузина термитници. Всеки от тях, висок колкото човешки ръст, имаше форма на конус. Негрите събираха около един термитник цял товар сухи дърва, наредиха ги в него така, както се нарежда всяка пещ за топене на руда. Замазаха дупките с глина и оставиха отпред само един отвор и запалиха своеобразната доменна пещ. Термитникът се напече и потъмня, после се нагорещи до червено, а накрая засвятка с белезникав пламък. Ковачът, захапал тънка тръстикова луличка, не отместваше поглед от отвора на термитника, където трябваше да потече разтопената руда. Павел не се изненада от откритието на туземците. Пръстта, с която е изграден термитникът, предварително е омесена в

устата на мравките с помощта на киселата им слюнка и така се е получила огнеупорна сплав, която издържа на високата температура и резките атмосферни промени.

— Откога топите руда? — обърна се Павел към ковача.

Старецът смукна от луличката и с гордост отвърна:

— Още старите хора са топили руда в какимба! А те са се учили от по-старите!

Той с особена гордост подчерта тези думи, прижумя срещу слънцето, но изведнъж забеляза червената жичка, която потече от отвора на пещта, и като ужилен подскочи. Върху очистената от тревата площадка сложи неодялано добре дърво с остър край, удари го с чука и го извади. В земята се отпечата продълговатото острие на копие. След това негрът подложи под чучура пръстена делва и напълни формата. После направи нова форма и изля ново острие. Отливането не беше лесна работа, защото, докато пренасяше делвата от термитника до площадката, рудата бързо изстиваше.

Негрите постоянно притуриха дърва и поддържаха огъня, разчистваха нова площадка, а старецът едва смогваше да прави отливки. Облян в пот, уморен, той се задъхваше, залиташе и най-сетне не издържа и седна.

Павел следеше мъчителната работа на туземците и реши да им помогне. Омеси една топка бяла жилава глина и направи два калъпа. Сложи последователно един след друг калъпите под чучура. Когато двете отливки бяха готови и изстинали, той ги изтърси в тревата и направи още две. Ковачът внимателно огледа отливките, попипа калъпите и се усмихна.

— Бял човек мъдър! — възкликна той.

— Опитай в тях! — покани го географът.

Старецът направи няколко отливки. Той сега не тичаше до задъхване, за да не изстине рудата, не си гореше ръцете от пръстената делва. Направи няколко отливки, седна, усмихна се доволен, запали нова лула и развълнуван заговори:

— Бял човек мъдър! Щом отблъснем лошите бели, ще отлеем нови мотики и брадви! Те ще бъдат като брадвите и мотиките на белите!

Останалите негри, заобиколили ковача, разглеждаха новите калъпи и оживено разговаряха. Според тях сега вече можеше да се

излеят остриета за копия и асагеи, за да се падне на всеки войн по едно или две. Така лошите бели не ще ги победят.

Вече се стъмваше. Сенките на дърветата се сляха в едно. Скоро наоколо не се виждаше нищо. Само стените на термитниците изпускаха бяла, треперлива светлина. Запалиха факлите. Течната руда святкаше в здрача и се точеше на тънко огнено чучурче. Ковачът сръчно пълнеше глинени калъпи. Отливка след отливка се редяха около пещта. Негрите сновяха насам-натам. Те пееха, високо крещяха, играеха. Гората ехтеше от радостна глъчка.

VII

Дните течаха бавно, изпълнени с неизвестност и мъчително очакване.

И през втората седмица животът в селището с нищо не се промени. Маримбите бяха замлъкнали, песента бе замряла в селището. Приготовленията за близката война не преставаха ни денем, ни нощем. Бенгас сам изработваше най-острите копия и асагеи. Жените вече скубеха корените на маниоката, сладките картофи, усилено беряха плодовете. Други в големи глинени казани готвеха гъста чорба от смачкани банани, сладки картофи и диворастващи луковици.

Маванда лежеше в колибата, без да се помръдва. Очите и всеки ден хлътваха все по-дълбоко. В тях не гореше вече светлият пламък на младостта. През цялото време тя бълнуваше, стенеше глухо, болезнено. Магьосникът не се отделяше от колибата и неуморно правеше заклинания. Нареждаше около болната камъчета, клечки и мидени черупки; подскачаше, удряше кратунката и крещеше неразбрано. Но от това на болната не ставаше по-добре. Само когато дойдеше географът, той уплашено се свиваше в тъмния ъгъл и оттам го стрелкаше с острите си очички.

Павел знаеше вече, че красивата девойка никога няма да стане от леглото. След всяка превръзка той се връщаше по-мрачен в колибата си, където намираще добрия Камбела, легнал пред входа като старо вярно куче.

Локолето все още не известяваше края на войната между племената. Не се показваше и португалският отряд. Но туземците знаеха със сигурност, че той ще настъпи и затова не прекратяваха приготовленията за отбрана на страната.

Павел понякога се губеше с часове в гората и околността, връщаше се уморен в ръце със стотици насекоми, плодове и цветя. Верният Камбела го посрещаше още край селището.

— Има ли нещо ново? — питаше го винаги Павел.

Негърът поклащаше мълчаливо глава — нямаше нищо ново.

— Как е Маванда? Ходи ли при нея?

— Ходих, хамба — отвърщаше мрачно Камбела. — Дадох й две тано!

— Две бучки захар — като на себе си каза Павел и попита: — Изяде ли захарчетата?

— Маванда вече не иска тано, хамба!...

Привечер Павел се връщаше от съседната колиба, където бе ходил на гости. Пред вратата го чакаше Бенгас. Той пак дигна копието и свали гривната на силата, но Павел разбра — нещо е разтревожило безстрашния вожд. По лицето му бе изписано дълбоко страдание, но вождът на племето съгласно обичая не трябваше да хленчи, да се размеква. Вождът трябва да бъде твърд и суров. Въпреки това мъката и страданието бяха сложили своя отпечатък на лицето му.

— Как е дъщерята на мъдрия вожд? — както обикновено попита географът.

— Маванда е зле, бял човек! — с тревога в гласа произнесе Бенгас. После глухо пропъшка, дигна умоляващи очи към географа, сниши гласа си до шепот и бързо заговори: — Бял магьосник, спаси Маванда! Аз ще ти дам сол, копие, асагеи, колчан стрели, товар леопардови кожи, ще ти дам втората си дъщеря за жена! Тя също е умна и храбра като Маванда! Само спаси Маванда!

За пръв път Павел долови в гласа на мъдрия главатар парливи нотки на скръб и мъка. Плачеше не вождът на племето, а бащата на красивата девойка. Павел се опита да утеши Бенгас, но всякога срещаше неговите тъжни очи, които плуваха във влага. Трудно бе за Павел да крие страшната истина от бащата.

— Намажи Маванда с жълта вода! — помоли вождът.

— Ще я намажа, но няма да й помогне жълтата вода!

— Жълтата вода ще прогони злия дух!

Павел взе походната аптечка. Запътиха се към колибата на вожда. Навън тичаше като обезумял магьосникът. Той усърдно дрънкаше кратунката, подскачаше и се кълчеше като цирков артист. В колибата се разнасяше тежка миризма на гниещо месо. Домбо остана навън. Павел мълчаливо пристъпи, отметна рогозката, която преграждаше женското отделение, и приближи до леглото. Погледна болната и лицето, му побледня. Маванда отчаяно се мятеше от болки, бълуваше и кършеше дългите си безкръвни пръсти. Лицето й бе грозно изкривено. Павел проми раната и я превърза. Когато режеше бинта,

Маванда се сепна, ококори страшно очи, впи поглед в географа и тихо зашептя:

— Бял магьосник, прогони злия дух! Ти си силен, имаш „гърмящо копие“ с невидими стрели! Ти можеш да запалиш земята, да свалиш небесното светило! Спаси ме, бял човек! Ти имаш вълшебно кръгло стъкло, което изгаря всичко! Такова стъкло друг няма! То може да прогони злия дух!

Павел я слушаше мълчаливо. Лицето му все повече бледнееше, ръката му потреперваше. Изведнъж го обзе силно вълнение и той обърна главата си настрани. Не можеше да гледа мъките на ранената девойка, не можеше да слуша риданията ѝ. Тук можеше да помогне само операция! Тая мисъл отново го завладя. Защо не? Девойката и без това си отиваше. Ако все пак операцията излезе сполучлива, ще може да поживее, макар и с един крак. Павел притвори очи и въздъхна. Трябваше да реши бързо. Нямаше време за бавене. Той мислено се навеждаше над болната с изострения нож. Но в тоя миг си спомни суровия закон на туземците — сакатите живеят в отделна колиба, както и болните от проказа. Това значеше да обрече негърката на позорно съществуване. Не, това не биваше да допуска, пък и Бенгас нямаше да се съгласи... Даде и две бели хапчета. Маванда ги грабна като крадец и ги налапа. Схруска бързо и лакомо бучката захар, върху, която бе капнал някакво лекарство за притъпяване на болките.

— Лоши бели! — простена болната, като едва преглътна. — Убий ги! Не ги пускай да стъпят в страната на племето!...

След няколко минути болната притихна и като че ли заспа. Павел стана, погледна я още веднъж. Смъртта приближаваше...

На излизане Бенгас го посрещна в мъжкото отделение.

— Ще помогне ли жълтата вода, бял човек? — отново попита той.

Павел не искаше да излъже бащата и излезе, без да му каже нито дума. „Как загиват беззащитните хора! — с тъга мислеше той. — Каква вина има Маванда? Тя е млада, умна и храбра, а куршумът я прониза! Завоевателите нямат милост към никого — убиват като зверове туземците!“

Спомни си думите на Симоне Алварц: „Богатство — това е моята цел.“ Той хапеше нервно устни, свиваше ръцете си в юмруци. Думите на Маванда още бучаха в ушите му.

Павел излезе и тръгна към селището. Вървеше бързо, като че ли бягаше от нещо. Домбо подтичваше след него. Негърчето плахо и предпазливо го поглеждаше. То знаеше вече — белият човек е натъжен и не трябваше да му говори. Пред колибите седяха на групи туземците. При приближаването на белия човек те ставаха, докосваха земята с пръсти, както бе обичаят на племето, а мъжете дигаха копията над главите си. Павел не ги забелязваше дори. Мъка изгаряше сърцето му.

Кога стигнаха до крайната малка колиба, сам не знаеше. Чак когато чу писклив гласец, се сепна, пред него стоеше приведената фигурка на Кабанга.

Старецът живееше сам. Единствена другарка му бе голямата, потъмняла от времето маримба. Колибата му бе малка, но чиста и приветлива, добре измазана отвън, грижливо покрита с палмови листа.

Старецът много пъти бе канил географа и сега се зарадва, че той идва в неговата колиба. Затова се засуети, влезе вътре, излезе, предложи му едно пънче от макаранга. Негърът цял сияеше от радост. На сбръчканото му лице се разля щастлива усмивка. С бързи пъргави движения той постла розоките, нареди чашите и взе маримбата си.

Павел седна и въздъхна.

— Ще оздравее ли Маванда? — попита Кабанга. — Лоши бели я удариха с гърмящото копие. Ще помогне ли белият човек на Маванда? Ще прогони ли злия дух?

— Тя ще умре — реши да не скрива от него Павел. — Скоро ще умре! Никой не може да я спаси!

Старецът го загледа така, като че ли нещастieto бе надвиснало над неговата глава. Той бавно вдигна ръка и изниза една потъмняла гривна, разбърка огнището и я зарови в пепелта.

Поседяха малко и влязоха в колибата. Вътре беше чисто, подът постлан с две лъвски кожи. В дъното имаше дървен нар, покрит с бизонова кожа. По средата висеше тотемът на племето. На рогова закачалка бяха окачени стари копия, асагеи, лъкове и колчани със стрели. На поличка, изработена от червено дърво, бяха подредени глинени делви за вода, красиви табакери от копита, кошници за палмово вино, чаши от дърво и тиква.

Седнаха на кожата. Огнището беше загаснало. Старецът натрупа сухи съчки, погледна към съседната колиба, но и пред нея не гореше огън. Взе една факла и се нареди да отиде в обществения дом, но

Павел го спря, извади кибрит, драсна една клечка и запали съчките. Кабанга за пръв път виждаше отблизо „огнени игли“, не посмя да ги докосне с пръст, а дълго и мълчаливо ги разглежда отстрани.

VIII

След вечеря, която се състоеше от чикванго^[1], батати и палмово вино, Кабанга взе маримбата, обтегна струните, прекара палец по тях, дръпна ги и те тихо иззвънтяха.

Навън беше тъмно. Вечерният ветреца шумолеше в листата на палмите и донасяше удари на чук. Тъжно виеха кучета. Откъм гората долитаха гласовете на стражата. Някъде далече се обаждаше лъв. Домбо седеше край огнището и дремеше. Пламъкът играеше по сбръчканото лице на негъра. Маримбата стенеше под пръстите му. Той пееше:

*Ние бяхме щастливи...
Дойдоха белите!...*

Гласът му притихна, сякаш Кабанга тъгуваше по нещо загубено завинаги:

*Моята либата беше голяма,
колибата бе изпълнена с богатство.
Дойдоха белите!...
Те ми казаха:
тази земя принадлежи на нас
тази гора е паша, тази река е наша.

Дойдоха белите!...*

Гласът на стареца и струните на маримбата с еднаква печал редяха песента, стенеха дълбоко, бунтуваха се, трептяха от гняв.

Лицето на Кабанга ставаше все по-мрачно, очите му сълзяха. Всяка дума сякаш бе обгорена от парливи старчески сълзи.

Негърът нареждаше:

Дойдоха белите!...

...

Моите сребърни коси докосват земята.

Аз си мисля за смъртта!

Осквернена земя на старците,

ти няма да приемеш моето тяло!

Могъщи Мовинду^[2] — спаси ме от лоши бана!

В твоята вода ще утеша моята скръб!...

Старецът тихо зашептя. Ръката му се отпусна. Домбо, прегърнал колене, слушаше внимателно и превеждаше всяка дума. Песента силно развълнува Павел. Такава песен може би бе слушал и старият Балван, преди да мине на страната на хаубау.

Кабанга порови в огнището, раздуха огъня и запали факлата. В колибата стана по-светло. Павел му предложи цигара. Старецът я взе, подъвка крайчеца ѝ, после я запали. Поговориха още малко, но беше късно и географът си тръгна.

Беше настъпила тиха лунна нощ. По чистото небе трепкаха едри звезди. Селището спеше. Пред обществения дом гореше буен огън. Около него се мяркаха силуети. А горе, пред колибата на вожда, набодени по оградата, горяха няколко факли. Кабанга отначало се визира миг-два, след това глухо изпъшка, бързо се наведе и докосна земята с пръсти.

Павел разбра какво се бе случило — Маванда беше починала. Той сви вежди, загледа мълчаливо горящите факли и бавно тръгна към своята колиба. Домбо постоя малко, после забърза, настигна географа и безшумно като сянка тръгна подир него.

[1] Чикванго — хляб от маниока. ↑

[2] Мовинду — име на река в Африка. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА
ПОБЕДИТЕЛ НА ЛЪВОВЕ. СПРАВЕДЛИВ СЪД.
КРАДЛИВАТА МАЙМУНА. НЕОЧАКВАНА СРЕЩА С
ХУМБА-ХУМБА. СРАЖЕНИЕ В ГОРАТА. НАЙ-
МЪНИЧКИЯТ ВОЙН НА ПЛЕМЕТО. ПЪРВА
ТАТУИРОВКА.

I

Павел се прибра в колибата, легна, но не можа да заспи. Смъртта на Маванда го бе покъртила дълбоко. Пред очите му още беше нейното мургаво лице, големите ѝ умни очи. При всяко притваряне на клепките той я виждаше как тича леко и пъргаво, кънти младежкият ѝ смях, косите ѝ, черни като гарванови крила, се развяват от вятъра, тялото и се извива като лиана.

Пред входа гореше огън. Пламъците озаряваха колибата с треперлива светлина, играеха по сбръчканото лице на стария Камбела. То ставаше ту розово, ту червено като тухла, ту потъмняваше. Негърът също не спеше. Той неспокойно се въртеше и пушеше.

Павел гледаше пламъка. В ушите му още трептяха тихите плачливи звуци на маримбата. Той още виждаше как играеха пръстите на стареца по струните, гласът му, малко дрезгав, но дълбок и вълнуващ, реди песента за изгубената свобода.

Така мина мощта. На разсъмване Павел стана, облече се, взе канчето и тръгна към реката. Но едва бе изминал няколко крачки, чу зад себе си стъпки — тичаше Домбо.

Пред крайната колиба близо до реката гореше огън. На светлината се открояваха силуетите на двама туземци. Единият стоеше прав, подпрян на копието си, а другият седеше с кръстосани крака до огнището. Като наближи, Павел се вгледа в седналия туземец — това бе старецът Кабанга. До него стоеше строен младеж с грозно лице, татуиран с дребни ивици и големи кръгове около очите. Така очите му

изглеждаха големи и страшни. При приближаването на Павел и Домбо младият момък дигна копие то над главата си, допря го до челото и го отпусна. Ръцете му до лактите току-що бяха намазани с бяла глина.

Павел за пръв път виждаше този младеж.

— Дево кале ну! (Имам гост от гората!) — с гордост посочи момъка Кабанга.

Павел се спря и прие поздрава. Вгледа се в стройното мускулесто тяло на момъка, което на сутрешната дрезгавина приличаше на красива чугунена отливка.

— Кой е този момък? — попита той.

— Вато фиа да! (Дете на умрялата ми жена!) — отвърна с тъга старецът. — Казва се Капоко.

— Твой син! — учуден извика географът. — Виж ти какъв юнак! Къде е бил досега? Не съм го виждал?

— Тая нощ се върна от лов! — отвърна негърът и погледна проснатите кожи край огнището. — Капоко е убил в единоборство кумба! Капоко е добър войн на племето!

След това Кабанга започна да разказва за храбрия си син. Само той можел да убие лъв в единоборство. Другите преследвали зверовете с лъкове, стрели и копия. След този лов вождът трябвало да го приеме за войн и да го причисли към войската. След това момъкът щял да напусне младежката колиба, защото мъжете на племето щели да му направят тръстиков дом, в който да заведе своята невеста.

Всичко дотук Кабанга разказваше спокойно, с бащинска гордост, но изведнъж челото му се сбърчи, гласът му потрепери.

— Но Капоко няма да има своя колиба! — почти изплака старецът и печално загледа небето.

— Защо няма да има колиба? — вдигна рамене Павел.

Старецът тъжно оброни глава. Павел изгледа момъка. По него нямаше нито един гердан от мидени черупки и раковини, нито пръстен, нито гривна. На главата му нямаше нито едно цветно перо. Черната му къдрава коса, сплетена на тънки плитки, свободно падаше по широките му рамене.

— Какво се е случило? — попита Павел, като не снемаше очи от белите ръце на момъка.

— Нещастие сполетя моя храбър син!

— Какво нещастие? — все още недоумяваше географът.

— Старейшините на племето му бяха избрали за жена Маванда, но тя загина, убита от „гърмящото копие“ на белите!

При тези думи момъкът заби копието в земята и простена от мъка. Старецът загледа догарящите въглени и тъжно завъртя глава. Павел стоя един миг изненадан, потърси насърчителна дума за нещастния младеж и като не намери, мълчаливо тръгна към реката. Спусна се по полегатия бряг, стъпи на камъните, наплиска си лицето със студена вода и се изправи. На две-три крачки от него разкрячен стоеше Домбо и несръчно си поливаше с черупка от кокосов орех. Капоко гледаше, изправен на брега. По огледалната повърхност на водата играеше неговото отражение. В ръцете си държеше рибарски сак от дървесна кора.

II

На обед Капоко нерешително се приближи до колибата на географа. Павел бе зает с писмена работа и не го забеляза. Момъкът дълго любопитно разглежда всяка вещ на белия човек, после остави пред входа няколко големи риби, увити в бананови листа, седна и зачака.

Павел дописа бележките си в тетрадката, прибра молива и едва сега видя пред входа Капоко. Момъкът го поздрави по туземски, като стана и докосна с пръсти земята. Павел излезе и седна до туземеца пред колибата. Домбо стъкваше огъня. Капоко се похвали, че е видял цяло стадо пеещи риби и попита има ли в страната на белия човек такива риби.

— В нашата страна няма риби-певици! — отвърна Павел. — Какви са те! Донеси една да я разгледам!

— Днес можах да уловя само една! — каза момъкът. — Те са много ловки и бързи!

След това взе рибата и я подаде на географа. В замяна на рибата Павел му подари малко джобно ножче с костена дръжка. Капоко притисна в шепата си скъпоценната вещ. Няколко пъти я скрива в кожения си пояс и пак я изважда. Най-сетне затича към младежката колиба и се върна с пълна кошница риба. Павел върна рибата, но негърът се обиди, смръщи вежди и отстъпи предпазливо. Тогава Павел подаде кошницата на Домбо.

Домбо и Камбела очистиха рибата. Капоко наблюдаваше работата им, кръстосал крака. Когато рибата се опече на горещите плоски камъни и Павел взе една да я опита, момъкът си тръгна. Павел загледа след него и си помисли за Маванда. Тя нито веднъж не бе споменавала името на Капоко. Дори преди смъртта си не попита за него. Но тя често викаше стареца Кабанга в беседката и Павел бе забелязал, че двамата дълго гледаха към банановата гора.

— Защо старейшините са избрали за другарка на Капоко Маванда? — попита Павел, когато негърчето слагаше пред него две печени риби.

— О, хамба — загледа го с упрек то. — Капоко е храбър момък!

— Но той е много грозен!

— Капоко е същински намо-намо! Леопард! Враговете на племето се страхуват от него! Няма по-безстрашен от Капоко!

Ясно беше, че за туземците е красив само оня, който е храбър, трудолюбив и има свиреп вид. А Капоко е убил досега два лъва в единоборство, няколко слона и един носорог. Затова и Маванда не се бе отказала от него, когато старейшините ѝ го бяха посочили за поми — съпруг.

Привечер откъм селището се зададе цяла тълпа силно възбудени мъже и жени. Те крещяха високо, а една стара негърка плачеше и скубеше косите си. Щом наближиха колибата, тълпата малко утихна. Само жената още пищеше и се мятеше като ранена. Павел посрещна негрите до баобаба. Капоко държеше за ръката един нискоръст момък с голям белег на лицето. Момъкът се дърпаше, скърцаше със зъби и от тъмните му очи сякаш изскачаха искри.

— Бакоко! Бакоко! (Крадец! Крадец!) — викаха туземците и презрително впиваха погледи в момъка с белега. Подир тълпата тичаха съвсем голи деца и непрестанно повтаряха:

— Нгвуно бакоко! Нгвуно бакоко!

Разплаканата жена се хвърли в краката на Павел и като чупеше пръсти, разказа, че най-скъпият ѝ сама — гердан, е откраднат от Нгвуно. Някой го видял да излиза от колибата. Извикали Капоко и той го задържал. Нгвуно гледаше сърдито и се мъчеше да извие ръката на Капоко, но беше слаб и момъкът го държеше като в железни клещи. Пострадалата жена молеше да ѝ върне гердана.

— Нгвуно има много гривни и гердани! — обвиняваха го жените. — Всичко е откраднал! Но той е хитър крадец!

— Не съм откраднал сама! — протестираше Нгвуно. — Всички украшения е донесла моята нама от морския бряг!

Тълпата разярено крещеше:

— Бакоко! Нгвуно бакоко!

Павел недоумяваше защо водят при него крадеца. Оказа се, че вождът и магьосникът днес няма да излязат от колибата поради смъртта. Затова нямало кой да съди крадеца и Капоко го довел при него. Нгвуно враждебно погледна географа, присви очи и продължи да дъвче бетел. В крайчеца на устните му се показаха червени слюнки. Павел се вгледа в лицето му. Острият му поглед, дебелият увиснала

бърна, свъсеното чело, презрителната усмивка говореха за твърде съмнителен човек, но как може да се докаже, че той е откраднал сама?

— Кого още подозирате в кражба? — попита Павел негрите.

Из тълпата премина шепот. Някои посочиха един възрастен туземец с обезобразено от белези лице. Негърът виновно и някак плахо се промуши назад. Искаше да избяга, но няколко чифта ръце му преградиха пътя.

— Дръжте Мана! — чуха се викове.

Негърът Мана беше докаран пред географа. Той цял трепереше и мигаше уплашено. Нгвуно стоеше спокоен, премятеше в устата си дъвката и враждебно поглеждаше ту Капоко, ту географа. Павел реши да приложи соломоновска присъда. Извади от походната аптека две бучки захар и разхлабително кротоново масло. Капна на едната бучка няколко капки, извика двамата крадци и ги покани да вземат по една бучка, като ги предупреди високо, че който е откраднал сама и не го върне, ще умре. Тълпата чакаше със затаен дъх. Както и трябваше да стане, на Нгвуно се падна захарчето с кротоновото масло. Той схруска захарчето и продължи да премята наркотичната дъвка в устата си. Мана, изплашен и разтреперан, едва изяде другото захарче. След това двамата си тръгнаха. Тълпата се раздели на две и ги последва. Всички бяха уверени, че Нгвуно е откраднал сама и ще умре от болки в стомаха.

Следобед Капоко дойде и съобщи, че Нгвуно бил все още здрав и ловял риба, а Мана варял месо. Павел се обърка. „На тия туземци, изглежда, не им действа дори кротоновото масло! — рече си той. — Чудно нещо!“ — и реши сам да навести провинените. Но като излизаше от колибата, едва не се сблъска с пострадалата негърка. Тя беше необикновено радостна и в ръцете си стискаше цяло снопче гердани.

— Белият човек ми помогна! — просълзена завика тя. — Аз си прибрах сама!

— Къде ги намери?

— Бата-бата^[1] влизало в колибата и откраднало сама! Бата-бата играеше в клоните на маслената палма и пусна сама! Децата ми ги донесоха!

Този неочакван обрат в съдебния процес съвсем обърка Павел. Сега можеше да се случи нещо неприятно: Нгвуно да се свие от стомах

и туземците да помислят, че белият човек не е справедлив съдия.

Но и това не стана. Може би бетеловата дъвка неутрализираше действието на разхлабителното или кой знае какво се бе случило, но Нгвуно не пострада. Туземците бяха доволни. Белият магьосник според тях бе накарал бата-бата да върне гердана на негърката. От благодарност тя донесе на географа три питки печено таро, два кокосови ореха и няколко глави батати. Павел взе един кокосов орех, проби го и изпи до капка млечнобелия му разхладителен сок. Накрая изръмжа от удоволствие, както правеха туземците, обърса устата си с ръка и попипа корема си. Негърката остана доволна, че белият човек прие подаръците, и си тръгна. Така щастливо завърши тая забъркана история.

До вечерта не се получи никакво известие за настъпването на лошите бели. Не се обади и локолето от съседното селище.

Когато се стъмни, дойде Капоко с горяща факла. Капоко не издаваше своята скръб по загубената девойка. Според обичая той беше войн на племето и както вожда трябваше да бъде твърд и мъжествен. Но от наблюдателното око на Павел не можа да убегне посърналото му лице и мъката, която бе застинала в погледа му. Той покани белия магьосник да вземе участие в лова, който устройваха младежите от ергенската колиба. Те искали да видят как гърмящото копие ще убие бали-бали — носорога. Открили един носорог и утре рано трябвало да го убият. С месото на носорога, според думите на Капоко, племето ще бъде сито цели пет дни. Павел се съгласи и поръча на Домбо да го събуди рано.

[1] Бата-бата — шимпанзе. ↑

III

На сутринта, още в зори, седем млади туземци, въоръжени с копия, асагеи, лъкове и пълни колчани със стрели, предпазливо се приближиха към колибата на географа. Но той беше вече готов. Щом излезе навън, негрите се струпаха да разгледат „гърмящото копие“. Но никой не посмя да се докосне до него.

Капоко даде знак за тръгване.

Той носеше дълго червено перо, втъкнато в бамбуков гребен. Перото показваше, че той е избран за водач на ловците.

Групата тръгна по пътеката, премина реката, сви вляво и навлезе в гъстия храсталак. Негрите вървяха тихо и предпазливо. В гората цареше предутринен здрач. На изток небето светлееше, звездите все още блестяха, големи и лъскави.

На завоя Павел и Домбо настигнаха Нгвуно. Момъкът връзваше каишките на набедреника си. Като видя белия човек, той уплашено се дръпна, но Павел се спря и го попита:

— Как спа нощес? Боля ли те стомах?

— Добре спях, хамба! — мрачно отвърна негърът.

На лицето му се появи познатата презрителна усмивка. Той отбягваше да срещне погледа на географа.

— Защо говорят, че си откраднал сама?

Нгвуно смутено наведе глава и отвърна:

— Моята баба ми остави много гривни и гердани. Тя не ги бе показвала на никого. Аз ги нося сега и затова ги смятат за крадени! Пама ги е взела от белите на брега на голямата вода. Те искали да я натоварят на огнената пирога, но един бял я свалил. Завел я в колибата си да пали огъня и да носи дърва. Минали пет луни и той я пуснал да си върви. Жената на белия подарила на пама много гривни и гердани. Пама ги увила в бананови листа и на никого не ги показала. Преди големите дъждове злият дух погуби пама...

Нгвуно замълча и лапна бетелова дъвка. Един чернокож юноша с разкъсано ляво ухо подслушваше разговора. Когато Нгвуно свърши, той се изсмя с глас и изтича напред. Нгвуно презрително го изгледа.

Разсъмваше се и между дърветата вече проникваше светлина. На земята гниеха съборени от буря дървета с мъртви клони. По гнилите дънери пълзяха като влечуги паразитни храсти, отрупани с цветове. Те бързат да изсмучат и последната капчица сок на великаните. А когато прецъфтят и пръснат семената си, те също ще загинат.

Излязоха на широка поляна в подножието на жълтеникави и бели канари. Маслените палми отстъпиха място на ниски редки храсталаци, мимози с остри шипове, самотии палми с широки кръгли корони и остра слонова трева.

Тясната пътека се луташе между бодливите тарби с красиви пълзящи стъбла, безопасни на пръв поглед. Но скоро острите им трънчета пробиха изтънелите подметки на географа и той минаваше край тях предпазливо. Есеките пък бяха изцяло покрити с криви трънчета като въдичарски кукички. Те се прищипваха в брезентната мушама на Павел като криви игли и той с много усилия я откачваше. Особено живописен храст бе асканията. Тя примамваше окото с предателската си красота. Но беше достатъчно само няколко бодилчета да се впият и пречупят в кожата, за да отече мястото и веднага да се появи гнойна рана, която предизвиква силна болка.

На много места туземците си пробиваха път с помощта на брадвата, която носеше Домбо. Въпреки това бодливите храсти се преплитаха в краката, деряха кожата, дърпаха дрехите. С право някога бурите, най-старите холандски колонисти в Капската област, са нарекли тези храсти „почакай малко“.

Чули пращане на сухи клони, рогатите пепелянки напущаха леговищата си с шумно съскане над храсталаците летяха фигляри — свещените птици на туземците. Според преданията на негрите те носели корени от лековити треви от далечни страни, с които лекували слоновата болест. Птиците бързо и ловко се спускаха над припечите, претърсваха тревата и отнасяха дългите рогати змии. Във въздуха влечугите наистина приличаха на криви тъмнокафяви корени в човките на фиглярите. Близо до пътеката един ястреб-секретар нападнаше навита на спирала голяма рогата змия. Хищникът връхлиташе стръвно и бързо, като с едното разперено крило се пазеше от отровния ѝ език, а с другото ѝ нанасяше удари. Змията подскачаше срещу него, съскаше и се мъчеше да го клъвне по главата, но птицата

навреме отскачаше. Най-сетне ястребът ѝ нанесе смъртоносен удар, откъсна главата ѝ, разкъса тялото и отлетя над канарите.

Пътеката пресичаха грамадни гущери, едри буболечки, големи тропически костенурки.

Слънцето заливаше тебеширените скали, храстите и прегорятата трева е ярка утринна светлина. Ставаше горещо. Наоколо цялата природа бързо замираше в зноя.

Капоко забавяше крачките си и ставаше все по-предпазлив. Нгвуно свали лъка си и постави отровна стрела. Другите негри започнаха подозрително да се заглеждат напред. Те вървяха дебнешком, ниско приведени.

Храстите ставаха все по-живописни и разнообразни. На красиви гerdани по тях се спущаха пълзящи растения, цъфнали на фунийки, с увиснали мехчета с канелен цвят. Други надничаха с яркочервени и вишневи цветове. Мимозите бяха окичени с жълти и розови цветове, които висяха на тънки дръжки и упойваха със своята миризма. Наред с тях откритите места красеше седмолетният цветец. От мелиантусите се ронеше меден дъжд. От меда и листата на мелиантуса туземците правеха силно упоително питие тодди. От клонка на клонка пъргаво прехвъркваше медената птичка и кълвеше ненаситно диви пчели. Отляво се редяха кисели смокини със сочни месести листа, до тях възправяха снага восъчни дървета, кактуси с твърда полирана кора, степаливите, с дебели разклонения и цветове, напръскани с виолетови капки. Те издаваха дъх на мърша и туземците бързо ги отминаваха. Чудноватите пънове бяха без листа, само от дънер и цветове. Вонящата миризма им служеше за защитно средство.

Птиците-тъкачки тук бяха построили сламени покриви във формата на голям калпак. Под общия покрив всяка двойка беше си изплела гнездо, което приличаше на издута торбичка. Големият сламен покрив се бе огънал под тежестта на торбестите гнезда и застрашаваше да се събори. Когато падне птичето селище, тъкачните отново го построяват.

Птиците пинк-пинк пък бяха пришили своите гнезда към клоните и листата на мимозата. А птицата гувернер кичеше храстите с цветни бръмбари, пеперуди и други насекоми. Гнездото си изплиташе от „тревата на бушмените“.

Природата показваше своята разнообразна и живописна снага пред учения! Пъстри пеперуди, чудновати буболечки, различни птици, влечуги и растения! Но наред със своята красота тя криеше и много неприятни изненади. Затова Павел държеше заредена винтовката.

IV

Капоко се сниши и махна с копието.

— Бама ой бама! — шепнешком предупреди той.

— Бама ой бама! — предадоха негрите назад.

— Капоко открил восък! — обясни Домбо. — Восък скъпа стока! Белите търсят най-много восък и плащат добре!

— Къде има восък? — учудено го погледна географът. — Какво говориш? Ние търсим носорог!

Домбо сви рамене. Капоко се бе спрял и дебнеше нещо. Негрите налякаха край купчинка храсти, които наричаха галунго алти. Павел също се скри в сянката на храсталака. Пъстра птичка кацна на храста и весело зачурулика. Капоко се надигна. Птичката запърха с крила и подхвъркна напред. Капоко прибяга след нея. Втурнаха се подир него и другите. Домбо пристъпваше след географа. Докато вървяха предпазливо след възбудените младежи, той му разказа за тая птичка-водач. Много пъти тя спасявала туземците от глад. Щом открие гнезда на диви пчели, тя посреща хората, чурулика весело и винаги ги отвежда в гората при медените пити.

— Умница! — възхити се Балванов. — Но все пак аз не и вярвам!

— О, хамба! — недоволно възкликна Домбо.

Стигнаха рядка гора. Кората на дърветата беше изгорена. Мъртвите им клони печално стърчаха. Напред се откри равна поляна с гъста светлозелена трева и цъфнали бурени, заобиколена с бамбукови дървета, акации и високи вечнозелени дървета кола, от плодовете на които туземците правят наркотичната дъвка.

Изведнъж Капоко легна по очи, пъхна показалец в устата си и тихо предупредително изсвири.

— Наблизо има ри! — тайнствено пошепна Нгвуно.

— Ри? — въпросително го погледна Павел и вдигна рамене. — Какво е това ри?

Нгвуно с няколко мимики обясни, че ри прилича на слон, но без хобот. Отпред на муцуната имал израстък. Павел се досети — носорог.

Младежите се пръснаха и залегнаха зад дърветата. Павел се промуши в гъстата дървовидна папрат. До него пропълзя Домбо.

— Ри е страшен! — предупреди приятеля си негърчето.

— Но той е късоглед! — отвърна Павел.

— Ри силно подушва чужд мирис!

— Не се плаши! — махна с ръка географът. — Гърмящото копие е по-страшно от ри!

Те може би щяха да говорят повече, ако почти едновременно не бяха забелязали силно поклащане на мимозите в крайнината на гората. Павел притегли пушката и я намести в трапчинката на рамото. Опитното око на Капоко не бе се излъгало. Ри вече излизаше на откритата поляна.

Осем стрели трептяха на лъковете, осем здрави мургави ръце притискаха смъртоносните асагеи, осем чифта очи напрегнато се взираха в една точка.

— Ри онда! (Носорогът излиза!) — предупреди някой.

— Ри онда! — повтори Нгвуно.

Но изведнъж негрите се спогледаха озадачени. Те разпознаваха животните по шума и стъпките. Бяха се излъгали този път. Чу се ново птичеподобно изсвирване откъм дървото, където бе залегнал Капоко.

— Хумба-хумба! — Тази дума светкавично се предаде от човек на човек.

Домбо едва успя да каже на географа, че хумба-хумба е слон, когато един дълъг хобот се проточи и откърти върха на дървовидния пъпеш.

В гората настъпи мъртва тишина. Негрите сякаш бяха замрели над лъковете. По лицата им се четеше голямо напрежение. Глухо працияха сухите клони, под стъпките на грамадното животно падаха с трясък пречупени дървета.

Слонът въртеше дългия си като гъвкав клон хобот, превиваше и късаше върховете на акациите и мимозите. Скоро се подаде цял — едър, угоен, с грамадни увиснали уши. Павел беше виждал опитомени индийски слонове, но те бяха по-дребни. Африканският слон се отличаваше от своя източен събрат и по хобота, в края на който се намираха две месести перки, които плътно се прилепваха една към друга и така закриваха отвора на хобота.

Не можеше да се определи от един поглед — мъжки ли бе, или женски, защото бивник имаха и двата вида.

Туземците седяха като на пружини. Павел беше готов за стрелба и с трескав поглед следеше всяка стъпка на грамадното диво животно. То се спря. Животното вече можеше да се наблюдава още по-добре. Наистина имаше грамадни уши и много изпъкнало чело. Обикновено туземците подмамват тези животни с червени банани и разни орехи. Лековерните негри дори твърдят, че като ядат червени банани, слоновете ставали по-кротки.

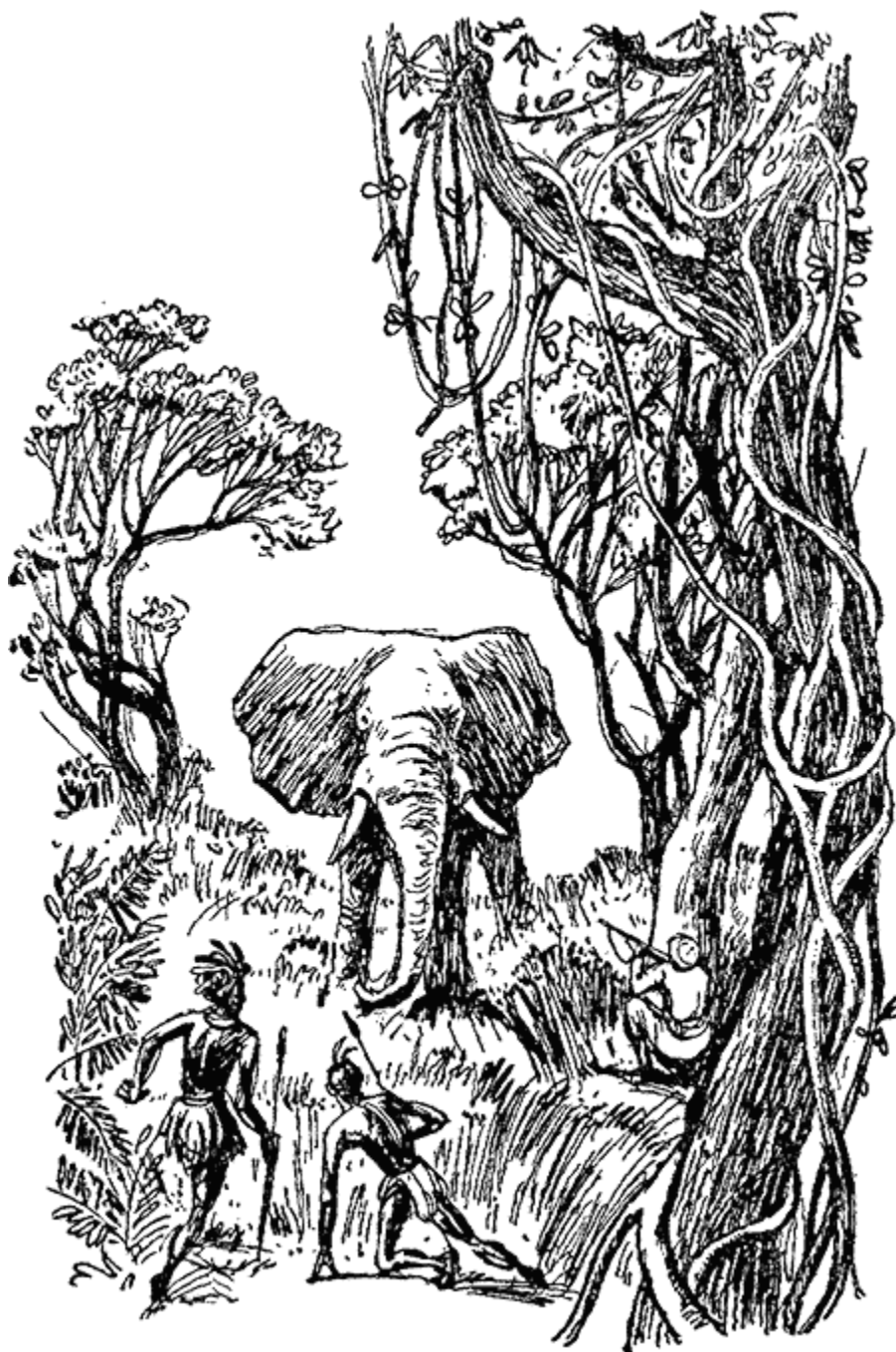
Младите ловци бяха опитни и познаваха нрава на всяко животно. Те не трепкаха. Всеки седеше като вкаменен, защото слонът не можеше да различи предметите, когато стоят неподвижно.

По ушите на слона накацах няколко малки птички. Изглежда, че от човките им той изпитваше приятен гадел и не ги пропъди с хобота си. Само се завъртя насам-натам, посипа гърба си със сухи листа и прахоляк, клепна уши и мързеливо запристъпва. Вървеше право към стрелците.

Капоко предпазливо пропълзя до съседното дърво. Така той му направи път. Останалите негри се пръснаха из храсталаците. Само Павел не трепна, следеше животното и се прицелваше в изпъкналото му чело. При появата на свирепото животно Домбо, пребледнял и разтреперан, се промуши през папратите.

Павел изчакваше слона да приближи. Той не го изпускаше вече от мушката, не дишаше, очите му не мигаха. По средата на поляната животното изведнъж се спря, наостри уши и подозрително се послуша. Павел притвори лявото си око, прилепи лице на приклада и леко дръпна спусъка... Изтреця силен изстрел, като че ли в гората падна гръм... Втори изстрел... Изненадан, слонът за миг остана втрещен, после изведнъж прониза тишината с грозен свиреп рев, яростно подскочи и се хвърли напред. Павел се совна в шумака, бързо се обърна и отново стреля два пъти. Край него като жилава пръчка се изви гъвкавото тяло на Капоко, асагеят направи дъга, желязното острие блесна на слънцето и се впи в корема на животното... В същия миг полетяха копия, изсвистяха отровни стрели... В гората се понесе оглушителен рев, трясък на повалени дървета, дивашки викове и пушечни изстрели. Във въздуха полетяха клопки и стръкове трева.

— Пази се, хамба! — крещеше Домбо, който се беше покатерил на едно дърво.

Павел рязко се обърна, но изведнъж върху него падна грамадната сянка на озверения слон, който фучеше свирепо и мяташе сърдито дългия си хобот. Той гръмна още един път в главата му почти от упор и отскочи в най-близкия храст. Дулото на пушката му още димеше, когато над дърветата се изля цял фонтан от кървави пръски. Те блестяха като рубини на слънчевите лъчи. Последва още един свиреп рев, изригна нова кървава струя, две копия прелетяха над храстите и

потънаха в лъскавата броня на великана. Почти в същия миг едно тежко тяло падна и раздруса земята.

Радостен вик прокълтя в гората. Туземците затичаха към убития хумба-хумба. По мургавите им лица трептеше щастлива усмивка. Младите ловци най-напред се събраха при география. Всеки крещеше и нежно погалваше „гърмящото копие“. След това ловците полетяха към убитото животно.

— Вато бана хумба-хумба! (Белият човек уби слона!)

— Хумба-хумба вато бана! (Слонът е убит!)

Домбо подскачаше на един крак, оголил белите си зъби.

— Хамба е по-силен от хумба-хумба! — викаше той.

Павел дишаше бързо и изтриваше с кърпа потта от лицето си. Той гледаше как негрите се нареждат на колело около убитото животно и започват да играят танца на победата. Те скачаха, крещяха сърдито, заканително налитаха с копия в ръце, пръскаха се и отново настъпваха във верига.

Така те се приближиха до убития хумба-хумба. Капоко пръв откри нещо и отскочи като ужилен. Останалите туземци издадоха тревожен вик: „Слоница!“ Загледаха се един друг уплашено. Те познаваха нрава на слона: мъжкият ще отмъсти за загубената си другарка.

Но наблизко нямаше отпечатани стъпки от други слонове.

Павел разгледа убитото животно. Наистина това бе слоница, която е кърмила малко. Няколко куршума бяха надупчили черепа ѝ, четири асагеи бяха отворили големи кървави рани в предната плешка и в корема. От раните струеше тъмnochервена кръв.

Негрите спореха за нещо, като под вежди поглеждаха Капоко, който, застъпил с един крак слона, се мъчеше да измъкне асагея си. Когато го извади, Павел видя, че това не бе обикновено късо копие, а смъртоносно оръжие с остър връх и харпуна с обратни рамене за задържане копието в раната.

Сега беше ясно как е бил повален великанът. Куршумите, пронизали черепа, все още не бяха достатъчни, за да го повалят, ако в последния момент Капоко не бе забил асагея си в корема му. Животното се е мъчило да избяга, но при всяка крачка е натискало дръжката, острието се е впивало все по-дълбоко и е отваряло по-широка смъртоносна рана. Вследствие на пълната загуба на кръв

слонът се е строполил и е издъхнал веднага. Решителния удар бе нанесъл безстрашният момък. Но това останалите не признаваха. За тях единствено смъртоносно оръжие, което е убило хумба-хумба, беше „гърмящото копие“ на географа.

— Белият човек е по-силен от хумба-хумба! — викаха негрите.

— „Гърмящото копие“ уби хумба-хумба!

— Белият човек достави храна на племето!

— Белият човек е добър!

— Белият човек ще ни спаси от големия хумба-хумба!

Капоко изпрати Нгвуно да обади в краала за убития слон. А той се зае да му свлича кожата с остър, добре наточен кокален нож.

Павел и Домбо си тръгнаха към селището. Те срещнаха в гората цяла тълпа туземци с брадви и ножове. Други вече пазеха страничните пътеки. Вестта за убитата слоница, която кърми малко, беше вдигнала на крак цялото племе. Негрите се страхуваха от внезапно нападение на отмъстителния мъжкар и затова завардваха наоколо всички пътеки и просеки.

V

Цяла нощ никой не мигна в туземското селище. Пред всяка колиба беше набучена запалена факла, а край обществения дом гореше буен огън.

Туземците на дълги върволици непрестанно се точеха по пътеката. Всеки носеше запалена факла. Далече над гористия хребет трептеше червеникаво сияние. Туземците печаха късове месо, увиваха ги в бананови листа и още горещи ги носеха в общото хранилище, където ги осоляваха, за да се запазят за по-дълго време.

Дървеното локоле непрестанно думкаше и неговите гръмки ритмични удари цяла нощ отекваха далеч в горите.

Павел също не можа да заспи цяла нощ. Туземците на групи се приближаваха до входа на колибата, надничаха вътре и търсеха „гърмящото копие“, което с невидими стрели е пронизало непобедимия хумба-хумба. Под светлината на факлите географът виждаше усмихнатите им лица, блясъка в очите им, оголените им бели зъби.

На другия ден всеки мъж от племето трябваше да поднесе подарък на храбрия ловец, който бе доставил много вама (месо) на племето и хората щяха да бъдат сити много дни. За един час пред колибата израснаха купчинки от кокосови орехи, банани, батати и корени от маниока. Кабанга донесе делва със златист мед. Старецът поседя малко и си отиде. След него пристигна Капоко. Момъкът тъкмо бе намазал ръцете си с бяла глина. Павел го попита докога ще маже ръцете си, но негрът го погледна навъсено и не отговори. Тогава се намеси Домбо. Той каза, че според обичая на племето името на Маванда не трябва да се споменава, защото се дразни злият дух. Капоко щял да маже ръцете си с бяла глина до нова луна.

Този път младият негр не беше тъжен. Той грижливо събра и подреди подаръците в колибата, пипна всяка вещ на географа, попита как се нарича на езика на белите и много му се видяха странни имената „пушка“, „нож“, „лупа“, „компас“, „бинокъл“. Той се мъчеше да ги запомни и ги повтори на глас няколко пъти, но винаги

изкълчваше трудните названия. Накрая сам се изсмя на себе си и започна да стъква огъня.

— Кога ще пристигнат лошите бели? — попита го географът.

— Това никой не знае! — отвърна Капоко, като пълнеше лулата си със стрити корени от някакво растение и сухи жълти листа.

Павел му даде кутия кибрит. Капоко много се зарадва, но запали цигарата си от огнището. След това помоли географа да го вземе за носач, когато тръгне на път. Павел му обеща. Очите на Капоко радостно заблестяха. Усмивка затрептя на грозното му лице. Като попуши малко, той попита дали наистина убиват черните хора в „острова сред морето“.

— Не ги убиват! — отвърна географът. — Само ги карат да работят земята! Дават им малко храна и те бързо се изтощават и заболяват!

— После ги убиват с „гърмящи копия“! — допълни младият биг.

— Не ги убиват! Те сами умират, а на тяхно място докарват други!... — поясни Павел.

Капоко слушаше мълчаливо. Лицето му ставаше сурово, устните му потрепераха.

— Лоши бели! — процеди заканително том, а в очите му бликна опасен огън. — Ние няма да им дадем нито един човек от племето!

Домбо вече бъркаше риботата чорба на огнището. Капоко отиде и седна при него. Огънят догаряше. Домбо изтича за дърва при реката. Тогава момъкът взе бъркалката. Следобед той сам отиде за вода и изми съдовете. Павел го наблюдаваше. Зад грозното лице на Капоко постепенно се разкриваше един рядък момък, добродушен и услужлив, с прекрасно сърце.

Вождът не излезе цял ден. Факлите продължаваха да горят пред защитния плет. Но животът в селището не беше замрял. Жените бързаха да приберат маниоката, преди да са настъпили португалците. В общия дом коваха оръжие.

Всички планове на географа се объркваха. Ще не ще, той трябваше да стои в туземското селище, затова се чувстваше като човек, хванат в плен. Никой не можеше да каже кога ще продължи пътя си. А да прекара времето в скука, излегнат под дебелата сянка на палмите,

беше непростимо. Наоколо природата и животът предлагаха все пак полезни занимания. Павел не беше човек, който обича да прахосва времето си в безделие. Затова той седна и си начерта строг план: изучаване на дървесните видове, животните и насекомите; опознаване нравите, бита и първобитните религиозни обичаи на туземците.

След два-три дни колибата започна да се пълни с различни кори от дървета, листа, цветове, стръкове треви, цветя, корени, различни буболечки и пеперуди, дребни влечуги, птици, сухоземни раци, костенурки. Павел всичко подреждаше, препарираше, описваше в тетрадките.

Привечер, когато се захладеше, той обикаляше колибите, седаше на разговор с туземците, правеше рисунки на тотеми, обредни чаши, тиквени бутилки. Почти във всички колиби имаше красиви дървени танури за храна и бамбукови съдове за вода. Някои си служеха с рогови чаши с горени рисунки. Пред много колиби имаше кухи дънери, вътре с обли камъни. Това бяха туземски тенджери за варене на месо. Най-напред туземците палеха огън, сипваха вода в кухите пънове, слагаха парчето месо и загряваха камъните. След като камъните се нагорещяха, те ги пускаха във водата, изваждаха студените и пускаха нови, докато водата започнеше да кипи.

Една вечер Павел видя пред близката колиба двама негри да трийт две дървета едно о друго, за да запалят огън. На дърветата бяха прикрепили суха прахан за улавяне на тлеещите искри. Пред съседната колиба клечеше туземецът с грозното насечено лице, когото обвиняваха в кражбата на герданите.

— Защо не вземете огън от съседа си? — попита ги Павел.

— Мана не дава огън! Той ни е сърдит! — отговори негрите.
— А от общия огън нямаме право да вземаме въглени до нова луна, защото огнището е изгаснало по наши вина.

Географът сам запали праханта с кибрит, даде на негрите по две клечки и късче търкало. Те хвърлиха дърветата и изтичаха да се похвалят на съседите си. В същия миг една стара сбърчена негърка се приближи към географа, ухилена до уши, хвана го за ръкава и го задърпа към колибата си.

— Добрият дух ни направи щастливи! — радостно бърбеше старицата с немощния си писклив гласец. — Моят храбър син от десет луни живее в своя колиба! Неговата пума роди момче!

Павел надникна в колибата. Вътре седеше младата родилка. Краката ѝ до глезените бяха намазани с червена глина. Тя държеше голямо тумбесто гърне с черни и червени шарки. Детето, увито в кожа от африканска лисица, спеше на пода. До него бяха сложени две черупки от кокосов орех, пълни с вода.

— Племето ще има нов войн! — срамежливо заговори родилката. Очите ѝ искряха от щастие. — Нашата колиба е пълна с радост! То се роди, когато белият човек уби хумба-хумба! Затова го намазахме с кръвта на могъщия хумба-хумба!

По челото на детето имаше две драскотини. Това бяха чертици от първата татуировка. След седем години цялата кожа на момчето ще бъде татуирана като красива тъкан. Родилката пазеше бебето от мухите с едни бананов лист. Павел подари на щастливата майка един гердан от сини мъниста и излезе.

Пред друга колиба двама чернокожи щавеха кожа от бизон. Те бяха намазали кожата с някакво масло и поред мачкаха, за да стане мека и се запази за по-дълго време.

Павел се спря при тях. Даде на двамата по една цигара. Попушиха малко и се разделиха.

Слънцето печеше немилостиво. Кучетата на цели глутници се изтягаха под сянката. От колиба на колиба тичаха жени. Мъжете носеха копия и стрели, жените — кокосови орехи, банани и други плодове. Старците, кръстосали крака, точеха върховете на копията на големи брусове.

Племето се готвеше за отбрана. Дори по-големите момчета вземаха участие в подготовката. Те сечаха тръстики и бамбукови пръти, въртяха брусовете или сами точеха върховете на стрелите и копията.

Навсякъде се чувстваше напрежение, въздухът миришеше на дим и смола.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

**ТРЕВОГА В СЕЛИЩЕТО. СЪВЕЩАНИЕ НА
СТАРЕЙШИНИТЕ. НАСТЪПЛЕНИЕТО НА
ПОРТУГАЛСКИЯ ОТРЯД. ПРИГОТВЯНЕ ОТРОВА ЗА
СТРЕЛИ. ОТТЕГЛЯНЕ НА ПЛЕМЕТО. ПОЖАР В
ТУЗЕМСКОТО СЕЛИЩЕ. БЕЛИЯТ ЧОВЕК СЕ РАЗДЕЛЯ
С ПЛЕМЕТО**

I

Измина още една седмица. Бенгас не се появи нито един път. Всяка вечер пред защитния тръстиков плет някой продължаваше да пали факла, която гореше до сутринта с жълтеникав пламък. Това показваше, че в колибата на вожда се е случило нещастие.

Никой в селището не говореше за Маванда, дори никой не споменаваха името ѝ. Мястото, където бе погребана, се пазеше в дълбока тайна, защото, ако узнае злият дух, ще я пренесе на Тала Монгонго.

Капоко всеки ден мажеше ръцете си с бяла глина. Той идваше редовно в колибата на географа и помагаше в домакинската работа на Домбо. Двамата млади туземци си допаднаха по характер, разбираха се добре, бързо се сдружиха и станаха неразделни другари. Носеха от гората сухи дърва и от извора вода в две глинени делви. Капоко беше добър риболовец. Всеки ден през свободното си време той седеше под сянката на палмата и дълго и усърдно точеше железния връх на копието с продълговат брус. А щом се стъмнеше, запалваше факлата, грабваше изостреното копие и отиваше на реката. Бързо и изкусно той ловеше рибата и пълнеше тръстикова си кошница. Така почти всеки ден негрът осигуряваше риба за трапезата на белия човек.

Младият момък по свое желание сутрин палеше огнището. Но отначало съвсем несръчно си служеше с „огнените иглички“. Винаги изпускаше запалената клечка, опарваше пръстите си, подскачаше уплашен и тичаше право в реката. Постепенно тънката клечица с кафява топчица той започна да задържа с двата си пръста и скоро се увери, не е толкова опасна. Дори напоследък вече така сръчно си служеше с „огнените иглички“, че много туземци идваха и отдалеч наблюдаваха как получава огън като бял човек. С чувство на особена гордост Капоко поглеждаше хората от племето, които любопитно следяха всяко негово движение. Понякога той шеговито притваряше двете си очи, вдигаше високо запалената клечка и се смееше самодоволно, като с едната ръка се удряше по гърдите. После изведнъж се досещаше, че трябва да пази тишина, защото в колибата седи белият човек, приведен над някакви листове, с продълговата цветна пръчица в ръка, та похлупваше с шепа широката си грозна уста и смутено приклякваше до загасналото огнище.

Павел често го виждаше как разглежда „гърмящото копие“. Навеждаше глава и надничаше под затвора, взираше се в спираловидните бразди на цевта и дълго и изпитателно погледът му се спираше на „железните цевички“ с остри върхове, които пускат невидими стрели. Капоко като че ли се мъчеше да проникне в тайните на белите хора от „острова сред морето“, но това никак не беше лесно

за него. Той не се опита нито веднъж крадешком да щракне затвора, да грабне патрон и да го мушне под набедреника си. Всичко това би разсърдило белия човек, когото младият негър дълбоко уважаваше.

Най-чудноват и тайнствен обаче за него беше джобният часовник на географа. Тая кръгла металическа кутийка с грапава топчица накрая, с голяма халка и тънка сребърна верижка той постоянно виждаше оставена върху презраменната чанта, близо до входа на колибата. Капоко сядаше на дървеното пънче и по цял час следеше с присвити очи равномерното движение на черното желязно езиче в малкия кръг. Прилепил ухо до дяволската машинка, слушаше ясното и звънливо цъкане на нещо живо вътре, тъй както бе слушал да тупка сърцето на малката птичка ква-ква с пъстра мека перушина. В такъв момент той си спомняше и за Маванда... Веднаж седяха привечер в полуздрача под смокиновото дърво. Той държеше китката на ръката ѝ. По едно време долови ритмични удари. Той мислеше, че само у малката плашлива ква-ква нещо живо чука, а ето че същото живо нещо тушеше и у неговата любима Маванда. Капоко дълго държа ръката на девойката и му беше приятно да усеща тези удари.

Но защо белият човек всяка сутрин върти грапавата топчица на кръглата лъскава кутия? Павел на два пъти се опита да му обясни, че вътре има пружина, която се навива около желязна ос, но Капоко всеки път свиваше рамене — не можеше нищо да разбере.

Веднаж географът даде часовника на любознателния младеж и му разреши сам да завърти топчицата. Сигурно Капоко отдавна бе мечтал за това. Предпазливо посегна и попипа топчицата, но като опарен се дръпна, после навярно желанието му надделя и той пак посегна. След като се увери, че не е толкова опасно, той нави пружината и остана много доволен. Но когато Павел окачи часовника на набедреника му, момъкът, обхванат от радостна възбуда, изкрещя нещо на своя език, ласкаво погали сребърната верижка, която лыщеше на слънцето, изпъчи гърди, вдигна победоносно глава, притвори очи и извика:

— Капоко хамба! Капоко хамба!

Туземците завистливо гледаха щастливия си съплеменник, който носеше на набедреника тайнствената кръгла кутийка с блестяща верижка. Капоко се поперчи, дяволито въртейки кафявите си очи, и ухилен до уши, изтича да се похвали на Кабанга и бързо се върна. Сега

сигурно сам сметна, че достатъчно бе носил скъпоценната вещ на белия човек, та с мимика му показва да си я вземе. Павел свали часовника, но от тоя ден всяка сутрин му разрешаваше да навива сам пружината на часовника. Това, изглежда, доставяше рядко удоволствие на Капоко, защото той взе да идва още в тъмно, присядаше пред колибата и нетърпеливо чакаше да се събуди белият човек. Младият негър беше рядко съобразителен и досетлив. Без покана сутрин пълнеше делвата с вода за миене, чистеше около колибата, разгонваше любопитните негърчета, изтупваше кожите така, както му бе показал географът.

Павел обикновено сутрин подреждаше сбирката си с буболечки, пеперуди и други най-разнообразни насекоми. Той грижливо налагаше листата и уханните цветове между твърди кори, обелени от дърветата, нанасяше в тетрадката данните от направените изследвания на местността, а на отделен лист — измерените температури.

Може би Домбо бе посветил младия туземец в тайните занимания на белия човек, защото Капоко все по-често започна да носи птичи пера, кости, живи влечуги и всичко, което според него представляваше интерес за географа. Разбира се, много често той донасяше и съвсем непотребни неща, но Павел ги вземаше, за да не го обиди.

Времето се точеше бавно и мъчително, въпреки че Павел се занимаваше усилено с научна работа.

Една вечер той се върна мрачен, седна пред колибата и се обърна към Домбо:

— Няма време за губене! Трябва да вървим. Отрядът може да не дойде, а войната между съседните племена ще продължи сигурно още дълго време!

Домбо плетеше лък. Като чу това, той изгърва пръчките и уплашено възкликна:

— О, хамба, яги убият нас!

— Какви са тези яги? — полюбопитства географът.

— Яги лошо племе! По-лошо от хумба-хумба! — отвърна Домбо и скръцна със зъби, за да покаже колко са жестоки.

Балванов влезе в колибата и бързо излезе пак. Седна и запали цигара. В това време бързо премина сянката на човек. Беше Бенгас. Вождът бе отслабнал. В очите му се четеше тревога. Той беше в пълно бойно снаряжение: копие, лък, тръбен рог, щит, шлем от твърда кора, колчан със стрели. С него вървеше ниско човече с много черна кожа.

Бенгас отдаде всички почести на белия човек, но не се усмихна, както правеше друг път. Лицето му беше сурово и мрачно.

— Идат! — мрачно каза той. — Какво ще каже белият магьосник? Добрият дух принесе жертва Маванда в чест на победата! Но сега ще победим ли? — накрая попита и нетърпеливо зачака отговор.

— Колко „гърмящи копия“ имат? — заинтересува се Павел.

— Колкото пръсти имам на ръцете и краката си! А може би и повече!

— Къде са сега? — продължи да разпитва географът.

— В Долината на слоновете. Ще бъдат тук, когато дневното светило се покаже над гората.

Павел пресметна — едно денонощие. „Безсмислено е туземците да се сражават с цял отряд войска! — реши той. — Сега вече няма да ни помогнат нашите гърмящи асагеи!“

Но той не искаше веднага да отговори, за да не предизвика смут сред племето. Затова покани вожда да дойде вечерта, когато си отиде дневното светило и се покаже пълната луна.

Вечерта, тъкмо когато жълтеникавият кръг на месечината надникна над гористия хребет, Бенгас дойде, придружен от магьосника, съветниците и ковача.

Павел седеше на едно пънче до огнището. Домбо спеше, а Камбела поддържаше огъня. Гостите насядаха на бизоновите кожи. Едва сега Павел се вгледа в малкото човече, което беше донесло тревожната вест. То бе всъщност възрастен мъж, с бръчки, грубо татуиран с прави чертички по лицето, с дълги ръце и широки стъпала.

Камбела събуди Домбо.

Бенгас мълчаливо гледаше географа.

— Какво намислил белият човек? — след кратка пауза попита той и сложи гривната на силата на ръката си.

— Ние ще победим враговете на племето! — отвърна Павел. — Но добрият дух ще принесе много жертви за победата! Защо трябва да

умрат толкова хора? По-добре ще бъде племето на могъщия главатар Бенгас да напусне земята!

Вождът преведе думите на географа на своите хора.

Негрите се спогледаха слисани и издадоха висок вик на негодуване. Магьосникът раздрънка кратунката, изпъчи гърди и три пъти удари челото си в дървената глава на антилопата. Бенгас ги погледна под око и те се вцепениха, а магьосникът падна по очи на земята. Сам Бенгас бавно дигна копието, допря го до челото си и наведе съкрушен глава. Това показваше, че вождът приема съвета на географа и племето трябва да напусне земята.

II

Проточеният вой на главатарския рог накара селището изведнъж да се раздвижи като мравуняк. Загърмя тъпанът откъм палмите. Тревожните му удари прогониха тишината. Викове и крясъци, виене на кучета, крякане на кокошки, детски плач — всичко се сливаше в един непрестанен шум. Мъжете бързо се събираха пред колибата на вожда, където гореше голям огън. Всеки беше добре въоръжен, а на главата си носеше бойни пера. Край огъня, замислен и мрачен, седеше Бенгас. Той сега обмисляше нещо важно и гледаше в земята. Пламъците като огнени езици облизваха здрачината и озаряваха мрачното лице на вожда. Той на няколко пъти поглежда по посока на селището. Навярно чакаше още някой. Последен се дотътри Кабанга с маримбата. Старецът, малко прегърбен, изсушен като чироз, едва стига до огнището и седна.

— Лоши бели идат с много „гърмящи копия“! — заговори сърдито вождът. — Ние трябва да напуснем нашата богата земя! Ще намерим друга богата земя! Така ни съветва белият човек! Но ние някога пак ще се върнем в Долината на слоновете, където са живели нашите мъдри старци!

Думите на вожда бяха посрещнати с тъжен проточен вик от всички мъже. В този вик сякаш прозвуча плач от стотици гърла — плачът на мъжете, които трябваше да се разделят с родната земя, гората и бащините колиби.

Но Бенгас дигна копието и показа гривната на силата. Изведнъж тъжният стон на негрите замря. Последва сурова заповед:

— Пътеката да се набучи с отровни стрели, изворът да се засипе! Соленият извор да се затрупа! Върховете на стрелите да се натопят в отрова! Всичко да бъде свършено, преди да се покаже над гората дневното светило! Кабанга да напълни кожените торби със сол!

Тих шепот премина сред тълпата.

Вождът пак дигна копието и туземците на групи се пръснаха из селището.

III

Бенгас, магьосникът и Павел тръгнаха с хората, които трябваше да приготвят отрова за стрелите. Те се спуснаха към реката, след това преминаха поляната и навлязоха в гъста смълчана гора. Пред тях вървяха негри с горящи бамбукови факли, намазани с жълта смола.

Магьосникът с мъка носеше вълшебния барабан.

Излязоха на малка кръгла полянка сред гората. Наоколо цареше тишина. Насред поляната запалиха огън. Бенгас и Балванов седнаха край огъня на леопардова кожа. Негрите вече бяха наскубали корени от отровни растения. Щом огънят се разгоря, те започнаха да изстискват сок от отровни корени в продълговати тиквени съдове. След това изляха течността в голямо глинено гърне. Постлаха кожа от хиена и върху нея сложиха две запушени тръстикови цеви с отровни паяци и жлези от отровни змии, убити само преди няколко часа. Туземците се наредиха на кръг около огъня, насядаха и запяха тихо, проточено, като пляскаха с ръце.

Но щом Бенгас сложи гърнето в жарта, песента замря, а когато отровният сок завря, магьосникът направи няколко скока, после изсипа двете цеви с паяците. Разбърка ги добре и покри гърнето с парче кожа. После отскочи назад и удари вълшебния барабан. Кабанга засвири на маримбата. Негрите се разделиха на две групи и започнаха да играят танца на боя. Двете групи се нападаха, крещяха, дигаха копията и летяха едни срещу други. След танца започна бойната игра — преследване на лъвов. Негрите се дебнеха, ръмжаха, пробягваха с котешки стъпки, промушваха въображаемия лъв с копия и победоносно се връщаха.

Когато отровата беше вече готова, Бенгас пръв натопа върховете на своите стрели. След него пристъпиха и останалите. Всеки се приближаваше мълчаливо, изваждаше стрелите от колчана си, потапяше върховете им в глиненото гърне и отстъпваше място на своя другар. Същевременно негрите пееха, а магьосникът удряше дървения вълшебен тъпан. Над смълчаната гора до късно през нощта се носеше песента и еднообразното думкане на тъпаните.

Над далечния хоризонт небето побеля. Звездата раждането на утрото (зорницата) затрептя голяма, ярка, лъскава като стъкло, сякаш на небосклона плуваше огромна медуза.

В предутринната здрачина луната заливаше гористите хълмове с мъртва синкава светлина. В котловината стана съвсем тихо. В полумрака се открояваха само гигантските силуети на кокосовите и винени палми.

След два часа над потъмнелите гори щеше да се появи дневното светило: трябваше да се бърза. Из селището постоянно сновяха хора. Те пробягваха мълчаливо ту насам, ту натам, от колиба в колиба. Беше настъпила оная тревожна тишина в последната секунда преди започване на нещо съдбоносно за хората.

Бенгас не беше мигнал цяла нощ и сега чакаше изправен на възвишението. До него магьосникът правеше последни заклинания. Кабанга дърпаше струните на маримбата и проплакваше с немощен гласец. Павел разпределяше багажа между носачите. Домбо и Камбела тихо говореха в сянката на едно смокиново дърво...

Всичко беше готово за оттегляне на племето. Стрелите още бяха влажни от отровата. На двеста крачки от селището към Долината на слоновете пътеката беше застлана с отровни стрели, грижливо замаскирани с тънък пласт окапали листа. Всяка стрела беше здраво забита в земята и само част от наточеното острие, обилно намазано с отрова, стърчеше над повърхността. Колибите бяха вече опразнени. Племето се тълпеше на широката поляна пред общия дом. Оставаше да се изпълни последната заповед на Бенгас — да се изгори селището. И това не закъсня. Скоро тук-там светнаха първите искри, проточиха се пламъци и постепенно избухна пожар. Над селището като тъмна завеса надвисна чер дим. Пламъците бързо обхващаха покривите, сухите греди, тръстиковите стени. Към небето летяха рояци искри. Над бамбуковата гора затрептя червеникава заря.

Гореше селището! Бенгас не снемаше мрачния си поглед от пожара. Устните му леко потръпваха. Когато пламна свещеният дом, той бавно дигна бойния рог и проточено изсвири. Дървеният тъпан тревожно загърмя. Племето като подплашено стадо антилопи се втурна по пътеката. Кучетата с тъжен вой последваха своите стопани.

По стръмната пътека, която криволичеше към Бизоновия баир, запъпли цял мравуняк от хора. Последни се източиха носачите. Всеки

носеше копие и на главата малък денк с багаж.

Бенгас допря с пръсти земята, дигна копието три пъти във въздуха и мълчаливо тръгна след колоната.

Слънцето завари дългата върволица на племето в гъста вековна гора. Пътеката вървеше на зигзаг в мрачната сянка на дърветата.

Покатериха се по стръмен планински склон. От склона се откри котловина.

Стигнаха кръстопът. Едната пътека се отклоняваше вляво, а другата продължаваше напред. Кабанга, който някога бе пътувал в далечни страни, посочи на географа първата пътека. Тази пътека според него водеше в страната на хаубау. Сигналният рог предупреди племето за заминаването на белия човек.

— Белият човек си отива! — прогърмя гласът на Бенгас.

Този глас като че ли имаше чудотворна сила. Върволицата рязко се изви.

— Белият човек ни напуска! — понесе се скръбен вик от стотици гърла.

Негрите стовариха багажа край пътеката, наведоха се напред, докоснаха с пръсти земята и дигнаха високо копията. Възбуден шепот премина от човек на човек. И в един миг срещу белия човек се обърнаха стотици очи, изпълнени с мълчалива молба — да не си отива, да пази племето с гърмящото копие. Вождът разбра тревогата на племето, дигна бойния рог и дълго говори. Белият човек пътува другаде и му предстои дълъг път. Когато той замълча, облекчителна въздишка се изтръгна от гърдите на черните хора.

Павел, дълбоко трогнат, не знаеше какво да прави. Отиде при носачите и развърза кожените чували. Искаше му се на всеки човек от племето да даде по нещо. Но толкова много неща не носеше. Затова на вожда, старейшините и Кабанга подари по едно джобно ножче, на жените по една игла, гробенче, огледалце, мъниста и червена лентичка плат. Особено интересни на жените и младите момичета се видяха цветните лентички плат. Те бързо ги завързаха на главите си и самодоволно се гледаха една друга.

Бенгас бе поставил стража и не се страхуваше от изненади. Хората от племето можеха да се радват до насита на подаръците. И той ги остави на мира. Всеки предмет минаваше от ръка на ръка и отново се връщаше на собственика му.

Туземците не искаха да останат по-назад от добрия хамба. Затова всеки реши да му даде най-ценната си вещ. Но Бенгас бе пресметнал, че твърде много ще се забавят, ако всеки поднесе подарък, та вдигна бивника и предупредително изсвири. След това през говорната тръба, направена от продълговата издълбана тиква, заповяда всеки да остане на мястото си. Сам той пристъпи към Павел и му даде красива табакера от бизоново копито, дълго бойно копие, голям лък и торбичка с отровни стрели. Кабанга бършеше сълзите си.

— Добър бял, останни при нас! — молеше се той. — Ще ти дадем кокосови орехи, много банани и много питки печено таро! Ако ли пък не стига това, избери си за жена най-добрата девойка от племето! Посочи я с пръст и тя ще бъде твоя! А когато спрем, ще ти изградим най-здравата колиба, в която няма никога да прониква капка вода!

Одобрителни викове от стотици гърла съпроводиша думите на стареца. Кабанга свали една гривна и я даде на Павел. После дигна копието над главата си и то допря до челото.

Павел никога по-рано не беше се вълнувал така, както сега при раздялата с туземците. Хора като Бенгас, Кабанга лесно не се забравят.

Колонката от десет млади негри се скри в сянката на гъстата гора от смокинови дървета. Последен тръгна географът, изпратен с трикратен вик от туземците.

Напред крачеше Капоко.

След него вървяха останалите: Хама, Нгвуно, с белега на лицето, Лия, нисичък младеж, но пъргав и подвижен, Онда и още шест мургави негри, които Павел малко познаваше. Те бяха на една възраст, почти еднакви на ръст, с черна катранена кожа, украсена с гънка татуировка на звездички и черти, която отдалеч приличаше на плетена материя, покрила лицата, гърдите и ръцете им.

Макар на пръв поглед да бяха еднакви, тези млади туземци бяха всъщност съвсем различни по характер и по душа. Но всичко това Павел откри много по-късно, когато суровата тропическа природа постави на изпитание всеки човек от експедицията.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА
БУНТЪТ НА НЕГРИТЕ. НГВУНО НАПАДА ГЕОГРАФА.
ЗАМЪК В СКАЛИТЕ. ВНЕЗАПНА ТРЕВОГА.
ТУЗЕМСКИ ЧАСОВНИЦИ. НАКАЗАНИЕТО НА
НЕГРИТЕ. ЗАПУСТЯЛО СЕЛИЩЕ. СЛАВЯНСКИ
БУКВИ В ЕДНА КОЛИБА. ПОДПИСЪТ НА СТАРИЯ
РЕВОЛЮЦИОНЕР. ПРЕЗРЕНИЕТ НЕГЪР ОТНОВО СЕ
ПОЯВЯВА.

I

Пет дни пътниците вървяха из гъстите гори.

Пътеката пъплеше край тесните корита на потоци, спущаше се в мрачни клисури. Слънцето изгряваше на сивогълбовото небе, забулено в лека розова мъгла, къпеше в ярка светлина тропическите дървета. Леко се поклащаха перестите листа на кокосовите палми, искряха, посипани с роса, бананите и храстовидните пъпешки. Извишаваха се като щитове кактусите. Полюшваха се дългите до половин метър листа на някакво дърво. В гората ставаше глухо и потайно. Въздухът се изпълваше с тежък мирис на гниещи дънери, влага и дъх на лишей. Само тук-таме проблясваше слънчева светлина. С писък се дигаха изплашени птици, разбягваха се разтревожени павиани, които доскоро са дремали, увиснали по лианите. С котешки стъпки и глухо ръмжене пробягваха из гъсталаците сребристи чакали. После настъпваше отново тишина...

Нощем изгряваше голяма бледа луна. Неподвижните силуети на дърветата ставаха фантастично красиви. Луната посипваше с мъртва светлина грамадните бананови листа, ръсеше сякаш е бисер цъфналите орхидеи, проникваше през нежните продълговати листа на бамбука и перестите корони на палмите. От дърво на дърво пълзяха гъвкави лиани.

И отново съмваше. По откритите места със съскане се провличаха отровни змии, тромаво пълзяха гигантски костенурки. Скорпиони, дебели като корабни въжета, светкавично прекосяваха пътеката, съскаха стръвно и изчезваха в шубраците. Слънчевите лъчи крадливо надничаха в дебелията сянка на вековните дървета, пламваха като жълтеникави огньове по пепелявата сбърчена кожа на сухоземните раци.

Задухът и зноят на обед ставаха непоносими дори под плътното покривало на гората и гъсталаците на гигантските папрати.

През тези пет дни пътниците се приближиха до земята на хаубау с цели петдесет мили според изчисленията на географа.

Нощите бяха по-прохладни, ясни, небето посипано с едри блестящи южни звезди. В гората се пробуждаха зверовете и с глухия си свиреп рев караха всичко наоколо да изтръпва. Павел спеше с пушка в ръце, Домбо не изпускаше пистолета. Туземците здраво стискаха дългите изострени копия, готови при първия подозрителен шум да скочат. Понякога, когато нощуваха в саваната, лъвовете, тръгнали за плячка, минаваха наблизко край бивака, настървено ревяха, но нито веднъж не се опитаха да го нападнат. Може би се плашеха от пламъците. Туземците никога не оставяха да загасне огънят. Затова поред стояха на стража и непрекъснато го подклаждаха.

Сутрин групата тръгваше рано на път. Павел бързаше да стигне ново туземско селище, за да попадне на още по-пресни следи.

По картата на Симоне Алварц наблизко не бе отбелязано селище. Трябваше да изминат още десет мили труден и изморителен път, като прехвърлят няколко възвишения, гъсто обрасли с тропическа растителност.

Макар багажът и провизиите да бяха разпределени поравно между всички, горещината и задухът бързо изтощаваха хората, краката им се подбиваха и почивките ставаха все по-чести и по-дълги.

Оставаше още десет дни път. С изминаването на всяка крачка географът ставаше по-нетърпелив, ускоряваше хода си, изгаряше от желание час по-скоро да се добере до страната, където живееше тайнственият бял човек. Негрите пристъпваха по-отпуснато, крещяха високо и сърдито, като че ли налитаха на бой. Лиа пееше проточено с прегракнал глас някаква туземска песен. Само Домбо и Камбела се клатушкаха след географа и си шепнеха нещо.

На едно място Камбела се изравни с географа и попита:

— Хамба, кога ще стигнем страната на хаубау?

— След десет дни! — отвърна Павел, но като видя, че негърът не разбира тая мярка за време, поясни: — Ще спим и пак ще вървим толкова пъти, колкото пръсти имаш на ръцете!

— Куми! (Десет!) — отвърна Камбела. — След това къде ще отидем?

— Ще отидем на брега на Голямата вода! Там ще ни чака огнената пирога на Матросов!

Павел очакваше както обикновено Камбела да го разпитва дълго, но той замлъкна. Повървяха мълчаливо и когато Павел отново се обърна, видя, че лицето му беше сбърчено, очите му тъжно гледаха в земята.

— Защо си тъжен? — попита го географът.

— Щом стигнем Голямата вода, тамо-тамо не трябва да хамба! Наш господар заминем при свое племе! Той продаде нас на лоши бели! Лоши бели убият тамо-тамо!

Павел се взря в него изненадан. Той чак сега разбра на какво се дължеше тайнственият шепот между бащата и сина през целия път. Камбела навярно бе разправял дълго на сина си за тежкия живот в плантацията, за гумения бич на надзирателя, от който носеше още синини по плещите. А когато хората на Бенгас се върнат при своето племе, те трябва да скитат сами като гну. Ако ли пък стигнат до Голямата река, белият човек ще ги продаде на португалците. Щом отслабнат и не могат да вършат работа, те ще ги убият с „гърмящо копие“ или ще ги хвърлят в морето. Тези мисли постоянно са измъчвали стария негър, затова не можеше да спи, малко ядеше, ходеше мрачен и отчаян. Домбо не скри нищо от географа.

— Това няма да стане! — прекъсна го Павел, спря се развълнуван и го прегърна през рамо. Вгледа се в очите му и го попита: — Ти вярваш ли на моите думи?

— Хамба никога не лъже! — кимна негърчето.

— Е, добре тогава, слушай! Когато стигнем Голямата река, Домбо и Камбела ще дойдат с мен! Заедно ще се качим на огнената пирога и ще заминем за моята страна!

Очите на негърчето заблестяха.

— Хамба вземе Домбо и тамо-тамо? — отново попита то, като че ли не повярва на ушите си.

— Разбира се, приятелю! — отговори Павел, като се спря и обхвана тесните рамене на Домбо. — Няма да ви оставя! Няма да ви продам!

Домбо заскача, изтича при баща си и като крещеше радостно и размахваше ръце, предаде му разговора с географа. Старият негър показва големите си, почернели от бетеловата дъвка зъби, бързо докосна земята, плесна се по коляното и притисна сърцето си с две ръце. Бръчките по лицето му се обтегнаха от щастлива усмивка.

Продължиха пътя. Камбела повървя, после запя с дебелия си дрезгав глас. Този глас напомняше на Павел песента на стареца Кабанга.

II

Дърветата постепенно оредяха. Напред между стъблата просветна зелена поляна. Чу се далечно думкане на тъпан.

Павел избърза напред, повдигна сплетените лиани и пред погледа му се откри котловина, скътана между палмови гори и високи планински склонове.

Сред котловината растяха купчинка плачещи върби със сребристи листа. Короните им приличаха на зелени кълба, закрепени на тънки прътове.

От един ден страшна жажда измъчваше пътниците. В кожените торби все още се намираше някоя и друга питка печено таро, царевични зърна и няколко къса сушено месо, по в тулумите нямаше капка вода.

Затова негрите, като видяха плаещите върби, нададоха радостен крясък:

— Бама! Бама! (Вода! Вода!)

Нахвърляха безразборно багажа и като глутница хиени се втурнаха към извора. Домбо също остави багажа и затича, но Павел го дръпна за ръката и сърдито попита:

— Къде отивате?

— Бама, хамба! — отвърна негърчето, но като срещна погледа му, смутено наведе глава.

— Викни носачите да се върнат! — строго заповяда той. — Никой да не мърда от мястото си!

Домбо изтича и предаде заповедта. Туземците се спряха, засуетиха се, събраха се на група и високо закрещяха. Капоко пръв се отдели от групата. Другите се колебаеха. Очите им не се откъсваха от плаещите върби, където се намираше изворът. Някои дори пристъпиха напред. Но Павел не се шегуваше. Той изсвири с уста, прищрака затвора на пушката, дулото блесна на слънцето. Носачите се стъписаха, обърнаха глави и един след друг покорно тръгнаха обратно. Спряха се на няколко крачки от багажа и впиха сърдито очи в географа.

Капоко седна пръв. Останалите изръмжаха сърдито, свъсиха вежди.

— Сядайте на тревата! — повторно заповяда географът и посочи мястото край багажа.

Домбо преведе думите му. Туземците, които изгаряха от жажда, го пронизаха с убийствени погледи. Павел държеше в ръце пушката и изчакваше. Той гледаше упорито носачите и следеше всяко тяхно движение. След Капоко един чернокож момък, татуиран на ситни звездички по лицето, с плосък нос и бяла халка на лявото ухо, бавно тръгна към сянката на маслената палма и седна. След него се повлече втори, трети, четвърти...

Негрите не снемаха ненавистните си погледи от белия човек на рамо с винтовка, изправен, малко разкراчен със строго, но спокойно лице и очи, които издаваха сурова решителност.

Павел отиде при тях и също седна. Жажда изсушаваше гърлото му, слюнката му лепнеше като гъсто лепило. Негрите го посрещнаха със сърдито ръмжене. Всички бяха уморени от пътя. Лицата им лъщяха от пот. Гърдите им се издуваха. Дебелите им бърни бяха попукани. Само Капоко се усмихна добродушно. Някои се отместиха.

— Не се сърдете, приятели! — каза меко Балванов. — Който пие сега вода — ще умре!

Тревожен шепот премина от човек на човек.

— Отровна ли е? — попита Лия.

— Водата не е отровна! — отвърна Павел. — Но ние сме капнали от умора и всяка глътка е по-опасна от отровна стрела!

Негрите възбудено изръмжаха. В очите им светна враждебен пламък.

Един сухичък, малко свит туземец, с голяма халка на лявото ухо, ловко скочи назад. Беше Нгвуно. Павел трепна и крадешком го проследи, но изведнъж лицето му побледня. Негърът стоеше срещу него грозно озъбен. На изпънатия му лък трепереше отровна стрела. Ръката на географа бързо се плъзна назад и след миг блесна пистолетът... Внезапен трясък накара негрите да паднат по очи.

— Хамба! — простена някой.

Сухичкият туземец се строполи като подкосен. Домбо замръзна на мястото си. Минаха няколко мъчителни минути. Никой не се помръдваше. Най-сетне негрите един по един нерешително започнаха да се надигат. В очите им бе стаен смъртен страх. Всеки навеждаше

глава напред, допираше земята с пръсти, хващаше копието и го вдигаше нагоре срещу слънцето. Павел ги следеше с присвити очи. По скулите му горяха морави кръгове. Една синя жилка пулсираше на челото му.

Камбела държеше ръцете си на сърцето. Туземците отново седнаха мълчаливи и уплашени. Павел запали цигара, смукна и през мрежата на дима видя, че те поглеждаха под око към Нгвуно.

Минаха минута, две. Балванов стана и се приближи до падналия негър. Наведе се над него. Той цял трепереше. Когато го подръпна, Нгвуно виновно го погледна и изведнъж се раздруса от плач.

— Нгвуно не убит! — прошепна Домбо.

— Паднал е от страх — отвърна Павел. — Но той е лош бана! Лош!

Домбо кимна с глава и направи сърдита гримаса.

— Трябваше убиеш Нгвуно! — завика сърдито негърчето. — Той искаше прободете хамба! Бизон! Хумба-хумба!

Павел не отговори. Горкият човек! За капка вода извърши глупост! Но жаждата какво не прави!...

Негърът леко се надигна и седна. Все още трепереше и гледаше като втрещен. Очите му молеха за пощада. Но Павел не го погледна. Държеше часовника и броеше секундите. Носачите тихо си шепнеха и със зли очи поглеждаха към Нгвуно.

III

След един час Павел седеше бос и почистваше пистолета си под сянката на плаещите върби. Пред него между тръстиковите стъбла с тихо шумолене течеше водата. Домбо режеше стъбла от висока блатна трева. Камбела хъркаше под сянка. Носачите лежаха по корем. Само Нгвуно, прегърнал колене, седеше настрани и гледаше пред себе си с подозрително свити очи.

Никой вече не поглеждаше бистрите води на извора, в които се оглеждаше пепелявото небе. Жаждата бе утолена.

Оставаха още девет дни път и географът мислеше за скорошното пристигане при хаубау. Дървеният тъпан не се обаждаше вече. Наоколо не се виждаше никаква колиба, не се издигаше към небето никакъв дим. Живописната долина беше тиха и пуста.

Изведнъж Павел долови прашене на сухи клонки. Някой поклащаше шубраците. А не полъхваше никакъв вятрец. Листата на върбите сякаш бяха замрели. Той се вгледа. Няколко цветни пера се мярнаха над тръстиката. Три големи птичи глави надникнаха отгоре. Павел стоеше нащрек. „Триглава птица! Аз сигурно сънувам! — помисли той. — Какво виждам?“ И все пак между назъбените листа на зелената папрат сгърчеха цветни пера и три човки. Изведнъж се показва главата на един туземец, украсена с пера и три птичи човки. Лицето му бе набраздено с чертички и продълговати кръгли ивици, като че ли бе покрит с бананови листа. Ръката на Павел държеше вече пистолета.

Негърът пристъпи напред, вгледа се в белия човек с тъмните си присвити очи. „Разузнавач! — съобрази географът. — Той ни е видял отдавна! Сега ни разглежда, за да доложи на вожда!“

И не се излъга. Туземецът постоя няколко минути и хукна като стрела назад. След малко на същото място се появиха двама туземци. Павел топлеше вода на малкото спиртниче. Той забеляза негрите, но се престори, че не ги вижда. Носачите още спяха. Само Нгвуно клечеше все така с прегърнати колене, обърнат с гръб. Туземците страхливо пристъпваха и спряха на две крачки от географа. Те държаха лъкове, но стрелите им бяха в колчаните. Павел остави пистолета, стана и тръгна към тях. Показа им две червени костени гребенчета и с мимика ги

покани да ги вземат. Отначало негрите се поколебаха, спогледаха се. Но решиха бързо — такива скъпи неща лесно не се оставят. Грабнаха ги и ги разгледаха с голямо любопитство, после с радостни крясъци побягнаха назад.

Дочул непознати викове, Домбо бързо изскочи из тръстиките и изтича към палатката.

— Какви са тези бамо! — попита географът.

— Аз не видял бамо! — сви рамене негърчето.

Павел посочи двамата туземци, които вече се скриваха в гората:

— Те искаха да ме убият! — за пръв път се пошегува той с негърчето.

— Да убият хамба? — разпери ръце Домбо и лицето му изведнъж се промени — веждите му се свъсиха, по челото му се кръстосаха бръчки.

В това време откъм гората се появи цяла тълпа чернокожи. Те пристъпваха бавно и тържествено. Чуваха се чести удари на дървен тъпан, звуци на флейта и маримба. Като наближиха бивака, отпред излязоха двамата познати негри, накичени с подарените им червени гребенчета. Другите вървяха след тях. Всички бяха втъкнали в косите си дълги цветни пера, а около прическата носеха кожени качулки с птичи глави. Всеки държеше в ръката си голям кокосов орех и тънко снопче захарна тръстика.

Двамата познати негри спряха на няколко крачки от географа и оставиха кокосовите орехи и тръстиката. Изглежда, според обичая на племето, не искаха да вземат безплатно подаръците на белия човек, но не познаваха парите. Единствено разменно средство за тях си оставаха плодовете, тръстиковите рогозки и кожата. След като оставиха орехите и захарната тръстика, те мълчаливо насядаха на тревата. Останалите негри също се приближиха и се разположиха около палатката. Едва сега Павел разгледа странната им украса. Кожените качулки, намазани с гъста течност от пчелен мед и счукани дървени въглища, скоро изпълниха въздуха с ароматен дъх на горски билки, медоносни цветове и мирис на недогорели главни.

Туземците навярно за пръв път виждаха бял човек и с особено любопитство разглеждаха всяка негова вещ. Алуминиевата лъжичка, канчето, ножът, пистолетът, ботушите бяха за тях странни неща. Затова им се щеше да ги попишат, но нито един не посмя да се докосне до тях.

Най-силно впечатление на непознатите направи пушката на Павел. Те дълго я сочеха с ръце и говореха на непознат език. Домбо направи опит да влезе в разговор с тях, но нито един не разбираше езика на бигите и мопите. Само един бе научил няколко думи. Той повтаряше непрекъснато: „Мулонго алго“ — „Замък в скалите“, и сочеше към далечината, Домбо не разбра какво искаше да каже негърът. Той носеше каменна брадва. Накрая Павел раздаде на всеки по един пирон. Цял час те разглеждаха пирионите. След това решиха да затвърдят добрите връзки с белия човек. Всеки отскубна по един косъм от черната си коса, събраха космите на кичур и го подариха на Павел. В замяна на това той също отскубна няколко косъма от бялата си коса. Но това не бе така лесно. От очите му потекоха сълзи от болка, но трябваше да търпи от учтивост. Туземците бързо си поделиха космите, но накрая за двама не останаха. Колкото и да бе болезнено, Павел отскубна от главата си още няколко косъма. Сега се оказа, че космите са повече и стана остър спор. Спорът се разреши бързо — пет косъма повече получи водачът на групата.

Така завърши срещата с туземците от непознатото племе. Те си тръгнаха, като крещяха високо и радостно...

Скоро кожените тулуми бяха напълнени с вода, в кошниците бяха прибрани донесените плодове. Носачите разпределиха багажа помежду си. Само Нгвуно седеше смутен, чужд и отчаян на десет крачки от палатката. Капоко раздели багажа му между останалите носачи. Павел заповяда да му върнат нещата, но Капоко отказа. Само прониза с враждебен поглед провинения момък, озъби му се и забърза напред. Нгвуно седеше като пропъдено куче и не знаеше какво да прави, къде да върви. Когато групата отмина, той се повлече като пребит след нея...

IV

След два часа експедицията се озова в подножието на висока червеникава скала с кръгла кула по средата като крепост. Изглежда, външните ѝ стени бяха от твърд камък, а вътре е имало варовик, който постепенно се е разтворил и се е образувала огромна скална кухня като вулканичен кратер. Дъждовете бяха я напълнили с вода и сега от скалата се изливаха шумящи потоци, в които слънчевите лъчи се пречупваха и ослепително блестяха. Осветените от слънцето водни струи приличаха на големи цветни дъги. Над скалата трептеше красиво розово сияние. Скоро до групата достигни глух бумтеж. Разбитата на пръски вода пламтеше на слънцето с ярки цветове и приличаше на някакъв вълшебен облак.

Павел чак сега разбра: туземецът с брадвата е наричал „Мулонго алго“ тази скала. Наистина имаше нещо приказно красиво в нея. И туземците сполучливо са я нарекли „Замък в скалите“. Сиянието на вълшебните фонтани, което преливаше във всички цветове на слънчевия спектър, като магнит привлече вниманието на географа. Той пропусна групата напред, седна на един пън и дълго се любовува на прелестната картина. След това извади бележника си, с уредите определи точно мястото, където се издигаше скалата, и направи подробно описание. Всяка такава забележителност Павел нанасяше на картата и описваше в бележника си. Тя представляваше интерес не само за него като географ, не само за учените от цял свят, но и за всички любители на природните красоти.

„Може би на друг не ще се отдаде случай скоро да мине по този труден път — разсъждаваше географът, — затова този природен паметник трябва да намери място в картата! Задачата на всеки учен-пътешественик е да попълва картата до най-малки подробности, да обогатява географската наука! В този континент и досега остават още много «бели полета»!“

Групата се беше отдалечила и чак след един час Павел с бърз ход успя да я настигне.

Може би бяха минали три часа път. „Мулонго алго“ остана някъде зад гористия хребет, когато групата се натъкна на друга

приказна картина — малка продълговата поляна с гъсто нацъфтели треви и цветя. Моравата сякаш беше покрита с меко вишненочервено кадифе. Камбела заби копието си в земята. Слънцето беше на зенита. Павел не обърна внимание на това. Камбела и друг път бе правил различни гадания. Но този път негърът с втренчени очи ту поглеждаше появяването на сянката, ту моравата. Минаха няколко минути. Павел вече губеше търпение, когато се взря в цветята и остана поразен. Постепенно червеният цвят започна да прелива в розово, светложълто, светлозелено и най-сетне като че ли пламъкът, който трептеше в цветовете, угасна и напред се просна само равната тъмнозелена трева. Цветята бяха клюмнали и затворили чашки. Павел нагази в тревата, откъсна няколко стръка от този чудноват часовник и ги сложи в сбирката си...

Носачите вървяха напред по пътеката в права колона. Те бяха весели, крещяха високо, някои пееха гърлено, свиреха с тръстикови флейти. Неприятната случка с Нгвуно беше почти забравена. Но неочаквано изпъденият негър отново се показва между храсталаците и щом съзря групата, бързо се скри. След малко пак се мярна. Най-после излезе на откритата поляна, спря се, проточено извика, но младежите не се обърнаха. Само Камбела извърна глава, направи сянка с ръка и продължително се загледа в момъка. Нгвуно още няколко пъти извика. Капоко нададе уху, но продължи да върви. Другарите на нещастния момък не можеха да му простят, че е посегнал на белия човек — спасителя на племето. Те смятаха, че отровната стрела, пусната срещу географа, ще се върне обратно и поред ще промуши всеки човек от племето. Затова сега го презираха.

— Маба Капокооо! — викаше Нгвуно.

По трепереция слаб гласец, олюляването, по разперените ръце и вдигнатото копие личеше, че младият безразсъден негър бе изпаднал в отчаяние и само милостта на Капоко можеше да го спаси. Но водачът на носачите не бе склонен на отстъпки. При всеки вик лицето на Капоко потъмняваше, устните му се присвиваха, веждите се сключваха над горящите от гняв очи.

Нгвуно знаеше суровите нрави на своите съплеменници. И макар понякога да вървеше близо до групата, нито веднаж не посмя да я настигне, да се присъедини към своите другари. Затова гласът му ставаше все по-отчаян.

За Нгвуно, изглежда, нямаше милост. Може би той знаеше това още в бивака.

Павел бе наблюдавал как, прегърнал голите си колене, негрът стоеше с впит в земята поглед. За да не дразни носачите, той не го повика, макар да разбираше, че жаждата го бе подтикнала към една безразсъдна постъпка. Павел бе решил да забрави случилото се, да му прости, но негрите не мислеха като него.

„Какво ще стане с този нещастен човек? — питаше се сега той. — Какво ще прави сам? Може би ще се върне при племето!“

С малки почивки групата пътува до вечерта. Зад нея като черна точица сред зелените вече вехнещи долини се движеше Нгвуно.

На един гол хълм негрите извърнаха глави и щом го съгледаха, нададоха заканителни викове:

— Куна мупту! (Презрян човек!)

Павел видя как двама от тях стовариха багажа и седнаха на земята. Тая почивка му се видя твърде подозрителна. Единият от младежите, който седеше с гръб, беше Капоко.

— Защо спряхте? — попита географът, когато ги настигна.

Негрите мълчаха.

— Чакат Нгвуно, хамба! — отговори вместо тях Домбо.

В тъмните зеници на младежите пламтеше гняв. Свъсените им вежди не предвещаваха нищо добро.

— Тръгвайте напред! — подкани ги строго Павел. — Аз съм водач на групата! Само аз мога да наказвам!

Капоко присви очи и недоволно процеди през зъби:

— Нгвуно идва! Ние не го искаме! Той е басуто! — После втренчено загледа назад и лицето му се сгърчи в злобна гримаса.

Нгвуно вече се приближаваше. Проточил шия напред, размахал отчаяно копието, малко наведен, той премяташе крак след крак.

Ръцете на негрите трепереха, очите им горяха от люта мъст.

— Тръгвайте! — извика им сърдито Павел.

Неговата едра фигура се надвеси над тях, бялата му коса заблестя като сняг на слънцето. Капоко видя как ръката му напипа дръжката на пистолета и кимна на другаря си. Стана и бързо закрачи напред. Нгвуно се приближи още повече и от гърлото му се изтръгна сърцераздирателен вой. Затича напред и падна по очи. Копието

отскочи, щраусовите пера се пръснаха. Но туземците сякаш не чуваха нищо, те крачеха, мълчаливи и настръхнали.

Отчаяният вопъл на Нгвуно докосна сърцето на Павел.

— Домбо? — повика той негърчето. — Да вземем Нгвуно! Той ще стане добър човек!

— Какво говори хамба? — зачуди се Домбо.

Павел изпрати негърчето да поговори с Капоко и Хама. Домбо използва първата почивка и дълго шепна с негрите. Те слушаха и само от време на време сърдито изсумтяваха. Домбо се върна и седна при географа.

— Не искат Нгвуно! — каза той. — Щом научи Бенгас какво е направил, ще убие всички! Нгвуно лама — враг, той искал да убие добър бял!

Капоко и Хама дъвчеха пръчки от захарна тръстика и слушаха начумерени разговора.

Свечеряваше се. Удължените сенки на храстите кръстосаха пътеката. Павел вече търсеше удобно място за нощувка.

V

Продълговатата долина, опасана с ниски планински склонове и слюдести сипеи, изровени от буйни потоци, потъваше в синя здрачина. По средата минаваше корито на река. Водата беше пресъхнала. Само на дъното имаше миризлива тиня. Тревата стърчеше суха, изгоряла. Листата на дърветата жълтееха. Върбите се намираха зад сухото корито на реката. Но още нестигнали брега, Домбо извика:

— Либата, хамба!

— Либата? — повтори изненадан Павел и се озърна.

— Погледни между слюдените скали. Това е либата! — посочи Домбо.

Географът дигна бинокъла. Наистина между блестящите като елмаз сипеи от слюда видя туземски колиби. На картата тук не бе отбелязано селище. Но очите не го лъжеха. Капоко и Хама отидоха да разузнаят и след един час се върнаха. Селището било изоставено. Жив човек нямало в него. Всичко било потънало в буренак. Само отровни змии и гущери пълзели из колибите. Имало и една квадратна колиба с пречупен покрив. Тя не била туземска. Хама надникнал вътре. По всичко изглеждало, че там е живял бял човек. Дъската с коловете стояла. Отвътре била измазана с бяла глина.

Павел слушаше със затаен дъх. „Колиба с отсечен покрив — мислеше той. — Измазана отвътре, с дъска, това е маса, врата от тръстика!? Да, всичко това е интересно!“ Той поднесе лупата над табакерата. С милиметрова линейка измери разстоянието до котловината. Страната на хаубау отстоеше на пет дни път от това място. „Тук сигурно са идвали португалци! Къде не кръстосват те? — мислеше географът. — Една колиба е по-добра за нощуване, отколкото гола поляна!“

Туземското селище наистина беше изоставено. Колибите се губеха в гъсти шумаци, бодливи храсталаци, папрат и прегоряла трева. Общият дом бе изгорен. До него надничаше малка четвъртита сграда с широка стряха. Входът бе затворен с плет. За панти на вратата служеха жилави корени. Павел отвори вратата, надникна и бързо се дръпна.

Отвътре го удари тежък мирис на мухъл, спарена кожа и развалена храна. Масата, закована на два кола, бе хванала зелена плесен.

Стъмваше се бързо. Из гъстия шумак на папратите се провличаха змии, беше опасно да се влиза, затова Павел реши на светло да я разгледа по-добре.

Негрите бяха напалили огън пред по-голяма и здрава колиба, навярно на жреца или вожда на племето, в крайнината на селището.

Павел седна на едно съборено от буря дърво. Домбо разпределяше храната. Младите негри държаха в ръцете си по два батата, питка печено таро, пет царевични зърна в бананов лист и лъжичка сол. Негърчето даде на географа определената дажба, седна срещу него и започна лакомо да дъвче. Само Камбела поред надничаше в кошниците, в кожените торби, подигаше тулумите. Сигурно търсеше нещо. Най-сетне, като се увери, че няма нищо друго освен храната в ръцете на носачите и белия човек, той седна, започна да се върти неспокойно и нещо замърмори под носа си. Туземците престанаха да дъвчат, загледаха го. Някои се озъбиха сърдито, други отпуснаха ръце и зачакаха. Павел си вареше чай на жарта и с крайчеца на окото ги следеше.

Когато чаят кипна и го изля в черупка от кокосов орех, той видя, че изведнъж Камбела скочи, грабна една малка тръстикова кошничка и от всеки туземец взе по един печен батат, късче таро и по две царевични зърна.

След като изреди всички, старецът отчупи половин от своята питка таро, пусна в кошницата двата батата и царевичните зърна. „Може би отделят храна за Нгвуно! — помисли географът. — Най-сетне са се съжалили над бедния негър!“ Нгвуно отдавна не се мяркаше след групата, не се чуваше отчаяният му вик, но другарите му може да са го забелязали. В това време Камбела прескочи през огъня и сложи кошницата пред географа.

— Защо събра храната на носачите? — строго го попита Павел.
— За кого е тая кошница?

Камбела се смути и започна да обяснява нещо с жестове. Негрите следяха разговора и бавно премятаха зальците в устата си.

— Защо Камбела взе храната на носачите? — обърна се Павел към Домбо.

Негърчето не отговори изведнъж. То се усмихна, премига няколко пъти и погледна под око баща си.

— Кажи, Домбо! — настоя Павел.

— Хамба гладен — отвърна той и посочи устата си. — Хамба няма батати! Хамба няма да бъде сит! А не трябва да гладува! Може да гладува тамо-тамо, Капоко, Онда, Домбо!

— Кой измисли това? — възмути се Павел.

— Тамо-тамо! — обясни Домбо. — Плантатори правели така. Най-напред ядат те, после жълтите кучета, а ако остане храна, дават на черни хора. Това казва тамо-тамо! Той малко яде, малко пие вода! Капоко също малко яде! Онда също малко яде! Трябва да има за белия човек!

Павел дълбоко бе трогнат от благородната проява към него, но накара Камбела да върне храната на носачите и бавно заговори:

— Аз не съм плантатор! Те са лоши бели! Аз не съм португалец! Всички хора тук трябва да бъдат сити! А когато няма храма, всички ще гладуваме! Храната и водата трябва да се делят поравно!

Докато той говореше, негрите слушаха внимателно. Само сегиз-тогиз си прошепваха по нещо и пак втренчваха очи в него. Освен думите на географа Домбо сигурно им наказва още куп други неща, та накрая туземците скочиха, извикаха нещо в един глас, дигнаха копията и ги допряха до челата си.

— Хамба добър! Хамба добър! — Крещяха те. — Добър бял! Добър бял!

След това насядаха. Само за няколко минути всичката храна бе опустошена с вълчи апетит.

VI

Още не беше съмнало добре, когато Павел се събуди. Носачите спяха, натъркаляни върху дървените нарове. Капоко стоеше на пост пред колибата. Огнището беше загаснало. Камбела бе заспал край него седнал, стиснал между кътниците си тръстикова лула. Домбо спеше с полуотворена уста и по навик ръката му притискаше кобура на пистолета.

Павел стана и полека се измъкна из колибата. Даде знак на Капоко и той го последва. Бързо се разсъмваше. Над хоризонта се разгаряше пожарът на изгрева. По листата светеше утринна роса. Миришеше на гнили листа, плесен и зеленина. Пътеката между пустите колиби бе обрасла с жилави растения и сплетени коренища.

Стигнаха до колибата. Павел бутна вратата с приклада на пушката. Вътре беше влажно и тъмно, затова запалиха свещ. Една змия лениво пропълзя и мина между краката му. Капоко с един удар ѝ смаза главата. Павел влезе вътре. Миришеше на плесен. Дигна свещта и огледа тавана, стените, пода, закачалката и масата. Нямаше никаква следа от обитатели. Само масата беше издраскана с нож. Павел вече се канеше да излезе и заобиколи средния стълб с олющена кора, но съгледа нещо, втренчи очи и свещта потрепери в ръката му. Върху неодялания стълб имаше някакви букви. Буквите бяха нечетливи. Той поднесе по-близо свещта и изтръпна, сърцето му силно заби, задиша бързо, сякаш нещо притискаше гърлото му. Да вярва ли на очите си? Премига и пак се взря в буквите.

„Славянски букви! — едва не извика от радост. — Как е възможно това?“

Пламъкът на свещта се наклони. Едва не угасна. Но очите на Павел не мигаха. На олющената кора ясно личаха буквите: „В“, „Б“, „Д“. По-горе стълбът бе остърган. Но тези три букви добре се четяха. Те бяха дълбани с острието на нож.

„Славянин във вътрешността на Африка! — с въздишка помисли Павел. — Кой може да бъде?“

В паметта му бързо преминаха имената на руските пътешественици Шокалски и Юнкер. Но Шокалски бе проучвал

басейна на река Конго, а Юнкер е стигал до Танганайка, езерото Виктория и по река Замбези се е отправил към Занзибар. Записките на руския поданик той познаваше добре. Не, той не с пътувал по тези места!

„Може пък някой друг, неизвестен пътник да е скитал с чужда експедиция!“ — помисли Павел. Но в тоя миг жълтеникавото пламъче освети горния ъгъл на напречната греда. Няколко едри разкривени букви привлякоха като магнит погледа му и Павел едва не извика от възмущение. Съвсем ясно бяха издълбани в гредата буквите „Балв“. Нямаше никакво съмнение, че в тая колиба е живял старият Балван. Другите знаци бяха заличени от времето.

— Това е неговият почерк! — извика Павел и задиша бързо. — Ето, той така изкълчва главно „Б“!

Протегна ръка и като нещо мило, скъпо и любимо погали с треперещи пръсти оцелелите букви. В очите му се появи влага. Под пръстите му се изрониха жълтеникави стърготини, защото дървото бе изгнило. „Защо е запустяло селището? — питаше се Павел. — Къде са избягали хората?“

В това време в колибата влезе Домбо и като видя разстроеното лице на Павел, се изплаши и извика:

— Какво има, хамба? Змия ли ухапала?

Павел поклати отрицателно глава.

— Не, приятелю! — едва можа да каже той. Гласът му трепереше от възмущение. — Открих нещо! Много скъпо нещо! Тук е живял моят тамо-тамо! Неговата ръка е писала това!...

Негърчето се вгледа в надписа и сви рамене — нищо не разбираше. Погледна географа и остана един миг с полуотворена уста. Срещу него добрият хамба дишаше бързо и развълнувано, устните му потреперваха, очите му плуваха във влага, лицето му озаряваше щастлива усмивка.

— Да, всичко излиза вярно! — говореше като на себе си Павел. — Няма никаква измислица! Аз и досега не вярвах на Гонсалви! Но ето че открихме първите следи! Баща ми наистина е живял тук!...

Той махна с ръка нетърпеливо, посочи към входа:

— Сега да вървим! Гонсалви не е излъгал!

Павел изскочи през вратата, спря се и замислено разгледа колибата. Потънала в дивия шумак на високата папрат, пожълтяла от

сушата, покрита с избелели бананови листа, с напукана мазилка, колибата сега му се струваше като скъпа родна къща. Та нали в нея бе живял баща му — старият заточеник!...

Той се приближи, попипа посивелите греди, сухите бананови листа, напечени от слънцето, тихо притвори бамбуковата врата, изплетена от тръстика, и се отдалечи на пръсти! Стана му светло, мило и хубаво. Скъпа запустяла старина!...

Колоната се точеше край слюдените сипеи. Слънцето жареше. Ослепително искряха лъскавите плочки, като че ли каменистият склон бе посипан със скреж. На завоя Павел отново се обърна. Селището глъхнеше в пустота. Между натежалите от плод банани и високите папрати се гушеха изоставените колиби. Под палмата, която пазеше сянка с широкия си чадър, надничаше бащината колиба. Павел въздъхна и забърза напред. Пак се спря и като че ли някаква точица се мярна пред очите му. Дигна бинокъла. В двете стъклени кръгчета се очерта умърлушеното отслабнало лице на Нгвуно. Негърът ги следваше неотстъпно.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

**ПРЕД ГЛАДНА СМЪРТ. ОТРОВНА ЗАМА. СЛЕДИ ОТ
ДИВЕЧ. СРЕЩА С ЛЪЖЛИВИ КОНЕ. РАЗЯРЕН ГНУ
НАПАДА. ОБСАДАТА НА ЛЪВОВЕТЕ. КАМБЕЛА
РАНЕН. ОГНЕНАТА ЗАВЕСА. УКРОТЕНИТЕ ЗВЕРОВЕ.
СЕЛИЩЕ НА ТЕРМИТИ.**

I

След три дни пътниците навлязоха в саваната. Въздухът трептеше като запален. Духаше слаб западен вятър. Тревата, пожълтяла и суха като слама, се вълнуваше. Чуваше се неспирно тихо шумолене, като че ли милиони скакалци със здравите си челюсти прегризват стъблата. Пътеката се вряза в буйно израслата слонова трева^[1], която стърчеше над главите на пътниците. Групата вървеше като в дълбоко корито. Равнината бе прорязана тук-там с хълмисти възвишения. Сочната и свежа растителност, кадифените, морави, зелените блата, бистрите извори, развълнуваното море на тръстиките ги нямаше вече. Като изгорена от пожар жълтееше огромната шир, напръскана сякаш със зелени капки от купчинки свежи мимози. Тук-там се виждаха огромните корони на баобабите — стражите на саваната. Пътниците сега като че ли плуваха в дълбока вода. Над високите стръкове трева само сегиз-тогиз се мяркаше червено перо, пламваше на слънцето, заблестяваше слюдена люспа, мяркаше се над повърхността мургаво лице на негър с чудновата прическа и пак всичко изчезваше сякаш в развълнувано море. Някъде стърчаха

самотни и осиротели палми дум. Около пътеката растяха тамаринди и дребни бодливи акации, пълзяха дългите месести листа на велвичиите^[2].

Над жълтеникавата трева с писък прелитаха свещените фигляри, по пътеката съскаха отровни змии. Чули приближаващи стъпки, те напускаха леговищата си и бягаха.

Нагорещената пепел пареше стъпалата.

Капоко, с най-бързите и издръжливи крака, все още вървеше напред. След него, като се клатушкаха лениво, пристъпваха останалите негри и дигаха прах след себе си, който вятърът разнасяше по равнината.

Павел вървеше с голям бананов лист на шапката, разгърден, целият плувнал в пот. Той замислено оглеждаше равната степ, застояваше се на голите хълмове, следеше с поглед полета на фиглярите и ястребите-секретари. И макар пред погледа му да се откриваше незабравима картина, която следеше с жив интерес, от съзнанието му не излизаше колибата и разкривените букви. Вече нямаше никакво съмнение, че белият човек, за когото говореха племената, не бе никой друг, а собственият му баща.

Какво бе станало с него? Как се е измъкнал от групата на алчните диамантотърсачи? Как е попаднал сред племето хаубау?... Всичко това беше толкова необяснимо, че не му даваше един миг спокойствие. Пресните следи по олющения стълб се изпречваха непрекъснато пред очите му. Вълнение и радост изпълваха душата му. Баща му е жив и той е попаднал на верни следи...

През тези три дни Нгвуно само веднъж се мярна и не го видяха повече. Но сега никой не се сещаше за него. Друго нещо, по-властно от отмъщението и ненавистта, караше туземците да се споглеждат, да се озъртат на всички страни — това бе гладът. Ако още един-два дни не откриеха някаква храна, никой не ще можеше да пристъпи крачка. А наблизно не бе отбелязано никакво селище.

В кожените торби имаше само десет кокосови ореха, които по заповед на географа никой нямаше право да докосне — това беше неприкосновен запас. В тулумите имаха вода още за половин ден.

Единствената надежда оставаше ловът. Затова Павел се застояваше с бинокъл в ръка и оглеждаше безкрайната шир на саваната. Далече се виждаха продълговатите зелени петна на блатата.

Но никъде не се мяркаше тъмният космат гръб на носорог, проточената шия на щраус, не летеше с вдигната глава зебра, белогривест гну, не душеше подозрително въздуха антилопа. Не пресече пътеката нито един африкански заек. Безводието и палещите лъчи на слънцето отдавна бяха прогонили дивеча. Животните вървяха след дъждовете.

Гладът хвърляше все повече в тревога географа. Но той все още се овладяваше и се мъчеше да не издава настроението си. Понякога го обземаше за момент отчаяние, но той се отърсваше от мрачните мисли като от досадни мухи.

„Човек трябва да бъде смел и мъжествен и в най-трудните моменти! Никога да не пада духом!“ — разсъждаваше в себе си Павел.

И отново дигаше бинокъла...

Когато слънцето се дигна на една длан над хоризонта, той забеляза в далечината купчинка зелени дървета. Негрите размахаха ръце и нададоха радостни крясъци. След два часа те седяха вече около малък извор с бистра зеленикава вода, заграден от тръстики, плачещи върби с провиснали надолу клони и няколко диви смокини с месести листа и червени сочни плодове. До тях разперваха чадъри две самотии палми. Един истински благодатен оазис! Някога византийските императори изпращали на заточение в оазисите осъдените, за да загинат по-скоро. За високопоставените царедворци животът в оазиса е бил може би суров като в мрачна каторга, но за пътниците, които изгаряха за капка вода и хладина, бе мечтан спасителен кът.

През време на почивката Павел нарочно предупреди Домбо:

— Няма да пипате кокосовите орехи! Сега трябва да търсим дивеч или плодове!

Домбо не отговори. Премести се и седна до кожената торба с орехите. Страхуваше се изгладнелите туземци да не ги раздърпат. В същото време негрите, насядали под сянката на плачещите върби, нещо спореха. Някои поглеждаха към торбата, други седяха с клюмнали глави, умърлушени.

Капоко предложи да отидат на лов. Но Хама мислеше, че по-лесно ще се намери „маймунски хляб“ — плодове от баобаб. Лия възрази на това. Според него плодовете са вече презрели и са се скапали. През всичкото време Камбела седеше подпрян на един дънер, бавно смучеше дим от лулата си и обмисляше нещо. Лицето му се бе удължило, очите — потънали в дълбоки тъмни ями. Само черните

точичи на зениците живо блещукаха. Като допуши лулата, той се обърна към Домбо и му прошепна нещо на ухото.

Негърчето мълчаливо го изслуша, после изведнъж скочи и извика на Павел:

— Тамо-тамо предлага да изровим корени от зама!

— Зама? — вдигна рамене Павел. — Грудките са отровни!

— Не, хамба, те се ядат печени! Само суровите са отровни!

— Къде има зама?

— Ще потърсим! По такива места се намират!

Изглежда, предложението на Камбела не вдъхна големи надежди на географа, защото лицето му си остана все така загрижено. Той не отговори веднага. Само притегли винтовката, пхна една пачка патрони в магазина и продуха цевта. После с бавни отмерени крачки тръгна към тръстиките и цял час обикаля наоколо. Изкачи се на голия хълм и застана с очи, вперени в далечината. Над саваната яростно пишеше сухият вятър и плискаше в очите му горещи вълни. Павел постоя малко и се върна при негрите. Очите на Капоко блестяха от възбуда. Навярно отново бе умирявал някой непокорен свой другар.

— Да тръгнем на лов! — предложи географът. — Камбела ще остане при багажа! Ще се разделим на три групи!

Капоко го слушаше внимателно, обмисляше всяка дума, като гризеше с белите си блестящи зъби тънко стъбло от захарна тръстика.

— Съгласен ли си? — обърна се към него Павел.

— Добре! — прие той.

Групите се пръснаха на три страни. Павел, Домбо, Хама, Капоко и един кривокрак, набит и много черен младеж се отправиха в източна посока, срещу вятъра. Негрите носеха копия и лъкове. Само Капоко държеше в ръката си освен копието и асагей на края с харпуна, приспособен за лов на слонове.

На две версти^[3] от бивака стигнаха пресъхнала река. Дъното на речното корито бе покрито с гъста лепкава тиня. Капоко не мина реката, а се отдели и тръгна по течението. Не беше извървял и сто крачки, изведнъж се спря и от брега се спусна надолу. Очите му, острите птичи очи, не се бяха излъгали. В гъстата тиня бяха отпечатани два чифта стъпки с раздвоени копита. По бодлите на крайбрежните храсталаци се развяваха кичури бели дълги косми. Той

събра няколко пашкулчета, разнищи ги и затича към групата. Замахаше с копие, да се върнат. Павел и негрите се спряха.

— Хамба — като се задъхваше, извика Капоко, — гну! Белогривест гну! Ади гну минали скоро!

— Гну? — загледа го въпросително Павел.

— Белогривест гну, хамба! — обясни негрът и показаше отскубнатите косми. — Такива бели косми имат само белогривестите гну!

Павел бързо се провлече между храсталаците, скри се в сянката на акацията, намести бинокъла на очите си и потърси животните. Докъдето поглед стигаше, прегорятата трева, полъхвана от вятъра, се движеше като жива. Вълна след вълна се надигаше. Слънцето сипеше жар, вятърът пърлеше лицето. Саваната стенеше, шумеше неспирно. Неподвижни стояха само облите корони на баобабите, пръснати тук-там из обширната равнина. Павел не снемаше бинокъла.

В съседния храст, наврял глава в листата, упорито впиваше очи в далечината Капоко.

— Открих ги! — радостно възкликна Павел и като че ли замръзна на мястото си. Само очите му нервно премигваха — Домбо!

Негрчето притича.

— Какво казва, хамба? — попита то.

— Лъжливите коне се движат насам!

Домбо преведе думите на негрите. Капоко също бе забелязал в показаната посока животните.

— Търсят вода! — извика той. — Ще ги причакаме при скалата! — И той бързо, по задница, се свлече и затича по течението. След него се втурнаха останалите туземци.

Жълтеникавата, проядена от времето скала се възправяше като паметник на самия бряг. В подножието ѝ наистина имаше голяма локва със зеления вода. По брега растяха купчинка палми. Над локвата привеждаха клони плачещи върби. Негрът сигурно ги бе забелязал, затова бе уверен, че при скалата има вода и животните отиват на водопой.

Капоко, лек и пъргав като котка, изкачи стръмния бряг, навря се в шумака и със знаци показаше и на останалите негри да заемат позиция.

Павел измери разстоянието на око, притисна винчестерката в раменната трапчинка и нетърпеливо зачака приближаването на

лъжливите коне.

Животните пристъпваха предпазливо, спираха се, заставаха нащрек, дигаха глави и подозрително душеха въздуха. Само опашките им, с едри кичури бели косми на края, постоянно се движеха.

На петстотин крачки от скалата двете гну пак се спряха. Сега ясно можеше да се разгледат. Едното беше по-едро, сигурно мъжкар, а другото по-дребно, с недоразвити рога и къса бяла грива. По-голямото излезе напред, като рязко извъръщаше глава ту насам, ту натам, вдигаше муцуна нагоре и с разширени ноздри душеше въздуха.

Ловците вече не трепваха. Лъковете бяха изопнати до скъсване. Павел стискаше пушката в изпотените си ръце, леко притворил едното си око, а с другото следеше животното през рамката на мерника. То беше вече на двеста крачки. Павел затаи дъх, натисна спусъка... Изстреля един изстрел, след него втори. Лъжливият кон, както го наричат, се спря за миг, издаде свиреп рев, бясно подскочи и се затъркаля като космата топка в тревата. Другото животно препусна в галоп и се изправи до убития си другар. Пръхтейки яростно, то пристъпи, подуши кръвта, отскочи и бясно зарева. Започна да рови пръстта, да хвърля с копитата нагоре прахоляк и стръкове суха трева.

Негрите лежаха замрели в шумака. Те знаеха, че няма по-опасен звяр в саваната от разярения гну. Особено свиреп става той, когато е ранен или когато подуши кръв.

Павел не трепваше. Прикладът все повече се впиваше в рамото му. Капоко още повече се сниши и обтегна лъка. Сега вече всеки куршум и всяка стрела трябваше да удари в целта. Не биваше да се пропуска нито един удобен момент.

Изведнъж озвереният лъжлив кон с див рев се хвърли напред. Въздухът се изпълни с яростно фучене и тропот на копита.

Павел със затаен дъх следеше животното, което се носеше като вихър. Гривата му, бяла като коприна, се развяваше и блестеше на слънцето, ключените му пред челото рога лъцяха като полирани. Земята кънтеше под ударите на копитата... Три изстрела, три куршума при точен мерник го посрещнаха отдалеч, но то дори не залитна. Павел, запазил самообладание, бързо пълнеше пушката... Обезумялото животно беше вече на по-малко от петдесет крачки от ловците. Нов изстрел! Куршумът, изглежда, го улучи, та политна на една страна, но се задържа и се готвеше да се хвърли напред. В този миг Капоко

подскочи като изхвърлен от мощна пружина и се совна напред, държейки здраво асагея в дясната си ръка. Разяреното животно се спусна към него, но негърът ловко отскочи встрани, изви тялото си като лиана, металическото острие блесна на слънцето и със страшна сила потъна в корема на животното. С нов рев то огласи саваната, последва задавено хъркане и ловците видяха как тежко се строполи на земята.

Минаха няколко секунди в мъчително напрежение. Очите на туземците не се откъсваха от ранения гну, който лежеше в тревата. Никой не се помръдваше от мястото си. Най-сетне Капоко се надигна и пропълзя до животното.

— Гну убит! — радостно изкрещя негърът.

Всички скочиха едновременно.

— Гну коми! (Гну убит!) — завика Хама.

— Гърмящото копие уби гну! — крещеше Лия.

Павел си отдъхна, отпусна пушката. Отри потта от челото си. Седна на брега и доволен запуши.

Убитото животно беше женско, от вида на кукуните. Ноздрите му бяха покрити с космати капачета. Три куршума го бяха ранили, а асагеят на Капоко всъщност бе нанесъл дълбока смъртоносна рана в корема, от която шуртеше черна гъста кръв. Две стрели стърчаха от шията му. Другото животно бе по-едро, добре охранено, с големи криви рога, с нарез и красива сребриста грива. И неговите ноздри бяха затворени с космати капаци, но като всеки мъжкар той беше по-добре развит. Черепът му бе раздробен от няколко куршума...

След един час на туземската скара край извора се печаха вече едри късове месо. Негрите нетърпеливо обикаляха около огъня и пееха: „Имаме месо! Ще бъдем сити пет дни!“ Експедицията бе спасена от гладна смърт. Най-добре изпечените пържоли, увити в бананови листа, Камбела пяха в кожените торби, а останалите раздаваше на негрите.

Отдавна пътниците не бяха сядали пред такава богата трапеза.

Два дни по-късно групата замръкна отново при извор.

Върху чистото небе блестяха бледи южни звезди. Тръстиките тихо шумоляха, подухвани от вятъра. Саваната глъхнеше в сънен

полумрак. Около палатката спяха, изтъркаляни безредно, негрите. Само край огнището стоеше Домбо, подпрян на заредената винчестерка. Сънят тегнеше на клепките му, но за да не заспи, негърчето от време на време лекичко докосваше ръката си с нагорещена клечка, ослушваше се и се взираше в сумрака. Най-сетне дрямката го обори. Но тъкмо клюмна глава, някакъв подозрителен шум, идещ откъм тръстиките, го накара да подскочи. Силно изостреният му слух долови прашене на клонки и дебнещи стъпки. Домбо стоеше нащрек. Отново се чу шум, нещо изпраця, тръстиките се разклатиха и зашумоляха. Очите на негърчето се разшириха. Ясно беше, че покрай извора, обрасъл е папрат и тръстика, се провлачваше неканен гост.

Домбо се приближи до палатката на пръсти, наведе се и подръпна географа.

— Хамба, ставай! — шепнешком го повика той, но Павел само се обърна.

Негърчето пропълзя по-навътре и го задърпа силно, като извика в ухото му:

— Хамба, събуди! Нещо има в тръстиките!

Павел се размърда. Отначало помисли, че сънува, но като видя срещу фенера силуета на негърчето, скочи и потърси пушката.

— Какво нещо? — попита той. — Видя ли го?

— Не видял — сви рамене Домбо. — Чул стъпки.

Павел бързо изскочи навън, залегна зад стъблото на близката върба и впи поглед в тръстиките. Луната се издигаше над далечните възвишения и нейната мъглява светлина озаряваше саваната. Домбо лежеше край палатката с насочен пистолет. Минаха няколко секунди и отново затрепкаха листата на високата папрат, тръстиките се разклатиха, чу се леко шумолене, като че ли някой пълзешком се промъква.

На две крачки от върбата спеше, прострян по гръб, Капоко и насън мляскаше с уста. Павел леко го побутна. Момъкът трепна, ококори очи, но като видя „гърмящото копие“, разбра, че ги застрашава опасност, стисна здраво копието в ръка и запълзя между дърветата. Изведнъж между вадата и гъстата папрат се появи една космата глава. Срещу луната пламнаха с фосфорен блясък две хищни очи.

— Лъв! — прошепна географът.

— Кумба! — със снишен глас повтори Капоко и смени копието с асагей.

Косматата глава се скри. Минаха няколко секунди. Изведнъж Капоко видя звяра между тъмните ресни на плачещата върба. Но това бе само миг. Негърът не успя дори да замахне с асагея и звярът беше вече изчезнал. Печените плешки, окачени на хлад по клоните, изпълваха въздуха със сладка миризма. Те бяха примамили нощния гост. Капоко отпусна асагея, прилепи ухо до земята и се вслуша. Тъкмо в това време незабелязано лъвът с котешка ловкост прескочи вадата и мина в гръб на стрелците. Напразно четири чифта очи бяха впити в тръстиките. Вятърът бе затихнал и нито един стрък не потрепваше. Хищникът сега дебнеше, скрит зад дънера на една върба. Тялото му бе свито на жълтеникава топка. Очите му горяха.

Капоко беше опитен ловец и познаваше нрава на кумба. Той се обърна и с поглед проследи всяка стъпка на отсрещната страна. И не се излъга. Големият кумба, снишен, потрепващ, се готвеше за нападение... Със силен замах туземецът хвърли асагея към него. Чу се тихо свистене, острието проблесна на светлината и яростен рев прониза нощната тишина. Павел се прицели със затаен дъх, но срещу себе си видя грозно озъбени челюсти, едра космата глава и пламтящи хищни очи... Силен пушечен изстрел прокънтя в нощта...

След това всичко стана светкавично бързо — срещу звяра полетяха от всички страни копия и стрели, чу се дивашки крясък. Географът отново стреля почти от упор. Домбо също стреля, после хукна назад, но се препъна и падна с димящ пистолет в ръка. Капоко се намери почти в краката на ранения лъв и изведнъж отскочи като черна топка, стремително се впусна напред и дългото му копие до половина потъна в раззинатата уста на хищника. Той се затъркала, ръмжейки бясно, и дигна пушилка пепел, после проскимтя и полека-лека притихна...

Павел отри потта от челото си, приглади кичура коса, който бе паднал над очите му. От дулото на пушката още струеше дим. Лъвът лежеше неподвижно и от ноздрите му се стичаше кръв. На две крачки от животното се гърчеше някакъв човек. Павел приклекна до него, обърна го по очи, драсна клечка кибрит. Приблужи клечката до лицето на туземеца и едва не извика — това бе Камбела. Негърът притискаше с ръце корема си, но между пръстите му бликаше кръв, стичаше се по

кожата му и блестеше с малинов цвят на лунната светлина. Павел попипа пулса, прилепи ухо до гърдите му — беше жив.

— Капоко, унда-ба! (Капоко, ела тука!) — високо извика той.

Туземецът притича, като се чистеше от полепнали листа и кичури бодли. Щом видя ранения, той се наведе. Павел го накара да притисне раната с ръка, а той доближи запаления фенер. Светлината озари мъртвобледото лице на Камбела. То беше изкривено от болка. Зъбите на лъва здраво се бяха вкопали в коремната му област и бяха откъснали парче месо.

— Домбо, донеси походната аптека! — с тревога в гласа повика негърчето географът.

Домбо се мушна в палатката, бързо притича и подаде чантата. Павел му махна с ръка да стои настрана. След това извади памук, бинт и марля, почисти раната, но спиртът започна силно да щипе раната и Камбела изрева от болка. Домбо разбра по гласа, че раненият не е никой друг, а неговият баща, втурна се към него, вгледа се в лицето му и изпищя.

— Мой тамо-тамо! — задавен от сълзи, викаше той и се премятеше в тревата. — Тамо-тамо умрял! Домбо няма вече тамо-тамо!

Туземците стояха в полукръг и уплашено се взираха в Камбела.

Павел сякаш нищо не чуваше. Той гледаше превръзката, която бързо се напояваше с кръв, и говореше на стареца с разтреперан глас:

— Камбела, приятелю, не се бой! Раната е плитка! Ще мине! Кумба е убит!

Негърът се ослуша, размърда дебелиите си бърни, но не можеше да издаде нито един звук, после отново запъшка, гърдите му захрипяха, устните му се присвиха болезнено. Домбо се привлече, потърка с опакото на ръката коляното на баща си, загледа се в гърдите му, които бързо се издуваха и спадаха. Той сякаш се увери, че тамо-тамо не е умрял, та отри сълзите си. В това време негрите се бяха приближили. Всеки държеше по една счупена клечка и малко пръст в шепата си. Те навярно искаха да правят заклинания. Само Хама се прикриваше в сянката на плаещите върби и нещо дебнеше. Никой не видя как тялото му се изви, острието на асагея блесна като сребро, изсвистя, описа правилна дъга и ударът звънко отекна в земята. Чу се глухо

ръмжене. Мярна се някаква сянка, едно продълговато тяло се провлече, дигна се и с един скок се намери в гъстата папрат.

— Кумба наба! (Лъвицата!) — изкрещя негърът, спусна се към палатката, грабна едно копие и го хвърли напред.

Едва сега останалите туземци разбраха, че докато те бяха обикаляли Камбела — лъвицата се е прикривала в сянката. С викове се втурнаха след Хама. Стрелите забръмчаха като мушици в тишината. Засвяткаха копия. Павел стреля два пъти в папратите, но оттам не се чу никакъв рев. Лъвицата сякаш беше потънала в земята. След малко негрите насядаха около огнището. В сянката болезнено стенеше Камбела. Домбо се бе свил до него.

[1] Слонова трева — пенизетум, която достига по влажните места до пет метра височина. ↑

[2] Велвичия — растение, с твърде причудлива форма. Стъблото му е високо около 40 сантиметра над повърхността, обло, много дебело и прилича на отсечен дънер. Затова са го нарекли „туземско столче“. Пуска мощен корен и дълги до 3–4 метра листа, покрити с жилава ципа, които пълзят като огромни влечуги по земята. Цъфти с яркочервени цветове. Връзва вретеновидни шишарки. Достига до стогодишна възраст. Носи името на своя откривател — Фридрих Велвич, австриец, ботаник. ↑

[3] Верста — стара руска мярка за дължина, равна на 1070 метра. ↑

II

Два дни след тази случка групата отново бе поставена на изпитание.

Вървяха сред развълнуваното море на слоновата трева. Само тук-там се мяркаха дървета. Срещаха се дори нискорасли палми, които придаваха на картината особена красота. Хама и Лия бяха изплели лианова носилка, в която носеха ранения Камбела. От изтеклата кръв старецът съвсем бе грохнал, лицето му беше изпито, очите хлътнали. Другите носачи вървяха напред. Те спореха нещо и често се чуваше името на Нгвуно. Прогоненият туземец само два пъти се показва през това време. Той неотстъпно следваше групата. Никой не знаеше какво яде, къде спи и как се промъква незабелязано между свирепите зверове.

Павел Балванов с трепет очакваше деня, в който ще стъпи в страната на хаубау. Понякога съмнение гризеше душата му — дали ще завари баща си жив? Наказателните отреди избиваха безмилостно всички, които не се подчиняваха на колониалната власт.

Свечеряваше се. Слънцето залязваше зад далечните възвишения. Небето на запад гореше в оранжев блясък. Духаше слаб вятър. Групата вървеше мълчаливо. Само Капоко пееше някаква туземска песен. Гласът му груб, малко дрезгав, но мощен, трептеше от вълнение.

На едно място той се опря, подуши като гну с ноздри въздуха, погледна назад и пак започна да души. После изтича към оголената могила. Изкачи се, дигна глава и тревожно впи поглед в далечината. Постоя малко, рязко обърна глава, завря показалец в устата си и изсвири няколко пъти. После замаха с копието. Носачите бързо изтичаха при него. След малко те стояха вече в гъста купчинка на билото. Капоко крещеше нещо високо и възбудено, помирисваше въздуха и сочеше в далечината. Махането на копието, блясъкът на очите и подозрителният шепот показваха, че младият туземец е забелязал някаква опасност.

Изведнъж негрите се пръснаха на различни страни, а Капоко се приближи към географа.

— Има ли хамба огнени клечки? — попита той.

— Имам, Капоко! — отвърна озадачен географът. — Искаш ли?

Туземецът може би не го разбра, та изпъна напред шия и подуши отново като куче въздуха.

— Иде баум-ба! — тревожно заговори той, като не снемаше очи от далечината. — Трева гори! Лошо, хамба!

— Пожар ли има? — попита Павел и също помириша, но не усети нищо.

След две версти вече се усещаше миризмата на дим и опожарена трева.

Въздухът бе пропит с мирис на печена пръст. Над хоризонта бавно се издигаше тъмнопепелява завеса. Капоко взе кибрит и запали на три доста отдалечени места тревата. Огънят пламна бързо, сухите стръкове припращяха, дигна се чер дим и се понесе ниско над земята. Групата се изкачи на високата полегата могила. Вятърът се усили. Пламъците се извиваха като червени езици, пълзяха и съскаха като змии. Само за половин час бе опожарена голяма кръгла площ. В далечината трептеше огромно огнено сияние, което преливаше ту в яркочервен цвят, ту потъмняваше.

Негрите следяха пожара с тревожни очи и бързо стягаха лъковете. От високата плоска могила вече ясно се виждаха пламъците. Ниско над земята пълзеше като тъмен градоносен облак лютив дим. Въздухът бе наситен с тежък мирис на изгоряло. Вятърът се усили и в лицето на пътниците плиснаха първите горещи вълни.

Бързо, и стремително прелетяха няколко ястреба и фигляра. Едно малко красиво животно, наричано от туземците нугаха, голямо колкото заек, но с копита и с муцуна като на носорог, объркано се щурасе насам-натам.

Огненият камшик на пожара вече гонеше своите обитатели.

След носорогото животно препусна един щраус. Неговите стъпки звънливо отекваха по твърдата земя като конски копита. Три смъртно изплашени хиени като светкавици прекосиха пепелявата площ. Пет млади лъва бягаха пред стадо носорози. Сред тях скачаха, изпънали шии, две пъстрокожи зебри. Изведнъж из пушека изскочи цяло стадо красиви антилопи, които като стрели препускаха напред. Львовете, укротени и изплашени до смърт, леко се мятаха напред като големи жълтеникави котки с подвити опашки. Пред бушуващия пожар и най-свирепите зверове сега бягаха укротени, и търсеха спасение. Равнината

се огласяше от тъжен рев на зверове, оглушителен вой на носорози, брецане на диви биволи и тъжно блеене на антилопи. И всичко се смесваше в един покъртителен вой и непрестанен шум. Зрелището беше неповторимо.

Туземците, налягали върху могилата, зорко следяха пътя на всяко животно в ръце с лък и остър асагей. Домбо държеше насочен пистолета. Павел беше прилепил лице на винчестерката и показалецът му не се отместваше от спусъка.

Един късоглед носорог тичаше в галоп, като отхвърляше задница нагоре и изпълваше въздуха с див, пронизителен рев. Животното летеше право към могилата. Но щом наближи на няколко крачки, то бе посрещнато от десет стрели и с уплашен крясък мигновено сви встрани и отново бясно препусна.

След носорога към могилата полетя грамаден леопард. Обзет от панически страх, той се опита да скочи на билото, но Павел почти от упор стреля върху него. Куршумът прониза черепа му, опасният звяр издаде такъв ужасен рев, че всички полягаха на земята. Когато изправиха глави, леопардът лежеше мъртъв в подножието на могилата край една велвичия. Той беше рядко красив екземпляр с блестяща като коприна козина.

Ята пчелояди, фигляри и хищни белоглави орли стръвно се спускаха над богатата плячка и в здравите си човки отнасяха полуопечени змии, сухоземни раци и грамадни гущери, които правеха отчаяни опити да избягат от огъня...

Привечер вятърът вече беше измел като с метла задименото небе. Пожарът бе отминал. Не падаха сажди, въглени и пепел. Над опустошената савана се откриваше чисто вечерно небе. Не се чуваше писък на птици, не се разнасяше вече рев на животни. Равнината, грозна и неприветна, глъхнеше в задух и тишина. Само тук-там като факли горяха в мощта запалени баобаби, самотни палми и трънливи акации.

Туземците, изтъркаляни по плоското било на могилата, спяха. Само Камбела непрестанно стенеше. Павел слушаше мъчителните стонове, гледаше гърченията на стареца и в гърдите му се надигаше корава буца. Добрият и услужлив туземец с непокварената и чиста душа си отиваше!...

Когато Домбо, уморен от преживяното, заспа, Павел седна до стария негър и попита:

— Камбела, кана бена? (Камбела, много ли боли?)

— Бена, бена, хамба! (Много, много, господарю!) — почти изплака старецът и лицето му се сгърчи от болка.

— Ваке гу, Камбела! (Ще оздравееш, Камбела!) — помъчи се да го успокои географът.

Негърът го погледна с разширени очи, в които се четеше неутолима жажда за живот, и бързо зашептя нещо, но Павел знаеше само тези няколко думи от туземския език и не можеше да го разбере, а не искаше да буди Домбо. Тежкият поход, опасностите, които се изпречваха на всяка стъпка, и особено скръбта по баща му изтощиха негърчето. То отслабни и заприлича на суха тръстика. Затова Павел го оставяше вече да си почива повече, за да издържи трудния път.

Камбела дълго се въртя, пъшка, скимтя от болка и най-сетне се спотаи. Може би раната вече не го болеше така силно. Легна и Павел. След пожара нямаше опасност от нощно нападение, затова не постави охрана.

III

— Либата! Либата, хамба! — понесе се дружен вик.

Групата бе отминала опожареното място и навлизаше в котловина, огряна от слънцето — зелена, свежа и живописна. Камбела беше потъмнял още повече, измършавял, очите му бяха хлътнали дълбоко и в тях постепенно угасваха последните искрици на живота.

Щом чу радостния вик на негрите, Павел погледна табакерата — на това място не бе означено селище. Но очите му не се лъжеха. Колибите бяха разположени на равно място и отдалеч приличаха на пчелни кошерища. Срещата с местни жители винаги вълнуваше пътниците. Павел бързо дигна бинокъла и заоглежда селището. Около колибите не се мяркаше никакъв човек. Само една точица като черна мравка сновеше насам-натам. След половин час път той пак погледна с бинокъла и трепна.

— Нгвуно! — извика той. — Нгвуно ни е изпреварил!

— Нгвуно! — учудено повтори Домбо. — Добре ли вижда хамба?

— Виждам го добре! Не се лъжа!

— Хомба-хомба! (Хиена!) — презрително изсумтя негърчето и бързо изтича при туземците. Те настръхнаха, възбудено закрещяха и впиха зли очи напред. В погледите им отново пламна люта мъст. Очите на Капоко се наляха с кръв. На лицето му застана грозна гримаса. Павел го настигна и тръгна успоредно с него.

— Нгвуно е ваш другар! — заговори му той и го погледна изпитателно. — Не е лош човек! Лошо постъпи, но сега е станал по-добър! Виж как се измъчва! Броди сам като бизон! Трябва да го приберем!

Капоко смръщи вежди и изскърца със зъби.

— Нгвуно трябва да се накаже! — изсъска той. — А бял човек не позволява! Не прави добре бял човек!

Павел отново се опита да ги подобри.

— Нгвуно се измъчи много! Това му стига! Аз му прощавам! Трябва да му се помогне и той ще стане добър бана! Ще се поправи! Нгвуно не ме уби! Ето аз съм жив и здрав!

Капоко слушаше навъсен. Накрая погледна с умните си очи географа, а на лицето му се появи презрителна усмивка:

— Наш вожд мъдър, хамба! Той казва — от лош човек не става добър човек!

— Нгвуно не е лош!

Негърът присви очи:

— Хомба-хомба! Той искал убие бял човек — приятел на наше племе. Бял човек ни научи да правим бързо копия. Бял човек спаси племето от враговете! Уби подлия Гамбо, който доведе лоши бели по пътеката на слоновете! А Нгвуно бе готов да прониже хамба с отровна стрела! Нима хамба иска да забрави това! Не, хамба, ние ще разгневим добрия дух!

— Всички ли наказвате така? — попита географът.

— Всички! — отвърна негърът. — Само Гамбо се отърва! Бенгас го прогони, защото влизаше в чуждите колиби да краде и не искаше да работи общата земя!

— Добре сте постъпили, като сте го пропъдили! — отвърна Павел, но Капоко не се съгласи.

— Той трябваше да умре! — допълни негърът. — Бенгас направи грешка! Остави го жив и Гомбо отиде при лоши бели! Лоши бели му дадоха красиви гerdани и той им показва пътеката до селището на племето! Белите убиха Маванда. Затова Бенгас се удряше с копие по главата! Той се показва милостив и направи грешка. Ако не убием Нгвуно, и той ще постъпи като Гомбо!

— Той не е крадец! — възрази географът.

Негърът помръдна сърдито устни, изплю бетеловата дъвка и добави:

— Нгвуно по-лош, хамба! У него се е заселил зъл дух!

Думите на туземеца бяха прости, но мъдри. Сега вече Павел разбираше защо старейшините считаха, че Капоко е достоен да се ожени за Маванда. Капоко беше не само храбър, но и много умен младеж.

Носачите се приближаваха вече към селището. Те бяха отишли много напред. От Нгвуно нямаше и следа. На два пъти младите негри се спираха и изчакваха Хама и Лия, които с мъка носеха Камбела. Близо до колибите те изведнъж се отклониха и се спуснаха по коритото на малка пресъхнала рекичка, като извъръщаха глави и размахваха

копията. Павел и Домбо бяха останали далече назад. Като видя копията, които размахваха над главите си, Домбо се спря и високо извика нещо. Хама отговори също така високо и кресливо.

— Защо бягат от селището носачите? — попита географът.

Негърчето посочи колибите и уплашено заговори:

— О, хамба, това не село!

— Как така? Аз виждам колиби! Това е либата!

— Не, не — усмихна се Домбо, — това е либата на мравки, много мравки! О, те хапят, лошо хапят!

Павел разбра, че се бе заблудил — те се намираха пред термитници. Такова селище срещаша за пръв път и то представляваше голям научен интерес. Той искаше да го разгледа отблизо, затова въпреки предупредителните викове на туземците се отправи към него. Домбо уплашено изгледа географа, отстъпи, поколеба се, но затича и го настигна — не му се щеше да остави хамба при термитите.

Термитите, неправилно наричани от някои „бели мравки“, отделени от учените в самостоятелен разред насекоми, живеят в горещия пояс на. Азия, Америка и най-много в Африка. Съществуват повече от стотина вида термити, които се различават както по устройството на тялото, така и по устройството на жилищата.

Красивите конусовидни замъци, издигнати на гъста купчинка, високи два-три метра като глинени могили, привлякоха вниманието на географа по чудноватото си устройство. Той определи без колебание жителите им — тропически ратни или както още се наричат — войнствени термити.

Павел не се излъга. Великолепните многоетажни замъци бяха на тропическите ратни.

Всеки термитник, построен от сбита огнеупорна пръст, гладко измазан отвън с дебел слой жилава кал, по вътрешното си устройство надминаваше и най-модерната сграда на белите хора. Издигнат на много етажи, с множество малки и големи стаи, прави и извити, подземни и надземни скрити входи, той предлагаше на жителите големи удобства за работа и почивка, охрана, запазване на храната през всяко време.

Термитниците гъмжаха от войнствен народ. Стражата, която охраняваше сградата, доловила подозрителни стъпки, беше вдигнала тревога. Мравките, едри като хлебарки, се тълпяха по чардаците и

сърдито разтваряха острите си челюсти. Те се готвеха да посрещнат в открито сражение нежеланите посетители. Затова отвътре изскачаха все нови и нови отряди...

Павел се спря пред един термитник и любопитно започна да го разглежда. Той знаеше, че жълтата глина бе грижливо измесена между челюстите на мравките. Наквасена с кисела слюнка, тя представляваше твърд и жилав материал, който издържаше на проливни дъждове, на горещината и на огъня в случай на пожар. Вътре имаше казарма за войниците, жилища за работниците, под терасите се простираха житниците и „магазините“. Цялото това отделение на гнездото се държеше върху здрави глинени стълбове. В по-горните етажи бяха широките занимални и почивни салони. В средата се намираха покоите — широка стая със сводест таван. Тук прекарва времето си майката на многолюдното семейство. Около нея са разположени килиите за личинките и яйцата. Майката-мравка излюпва от петдесет до шестдесет хиляди личинки. След излюпването им стражата разбива вратата на родилната стая и освобождава майката, а личинките отглеждат в отделни стаи. След това идват стаите на работниците, а още по-далеч живеят войниците.

Вътре се виждаха колонади, широки врати, стълбища и подпори.

Етажите бяха свързани с коридори и стълби. Коридорът на първия етаж извеждаше в подземна улица. Тъмните подземни канали излизаха на открито, далече от термитника.

Павел на пръсти заобиколи селището и спря при един отдалечен термитник, в който още не бе дадена тревога. С джобното си ножче той внимателно отчупи едно парченце глина от красивия чардак. Но пазачите, изглежда, зорко следяха всичко, защото, подушили повредата, веднага се скриха и на мястото пристигна бърз разузнавателен отряд. Отрядът също разгледа отчупеното парче и със светкавична бързина се пръсна да разнесе тревожната вест из многолюдния дом. Само след половин миг термитникът грозно зашумя. Неизброими мравешки пълчища се раздвижиха, показваха се на входовете, надничаха, като сърдито движеха челюстите си. Няколко групи на малки купчинки излязоха на покрива.

— Ще ни нападнат, хамба! Да бягаме! — предупреди Домбо.

Павел дори не се помръдна. Той втренчено се взираше в чудноватия град на най-малките жители на континента.

Но мравките не се шегуваха.

След няколко минути от термитника се проточи гъвкава жива лента, която криволезе на зигзаг, блестеше на слънцето като металическа верижка и бързо се движеше напред. Мравките бяха разлютени. Най-напред вървеше гвардейската дивизия на термитника. Пред настъплението на войската Павел бързо се дръпна назад, спря се, но видя вляво от себе си обходното движение на други войски, които като че ли извираха от земята. Домбо вече тичаше към реката. Павел също побягна, защото имаше опасност да бъдат жестоко изпохапани. Туземците чакаха на отвъдния бряг. Те крещяха високо и скачаха. Щом мина по подвижния мост, Капоко откачи тръстиковото въже. Скоро ниският оголен бряг побеля от армията на мравките, като че ли бе паднал сняг. Един отряд термити се опита да премине реката, но водата го погълна. Останалите мравки се тълпяха по брега, разлютени тичаха нагоре-надолу и търсеха място за преминаване. Но като не откриха мост или повалено дърво над реката, войските започнаха да се оттеглят.

След няколко минути никой вече не следеше мравките.

Хама и Лия бяха сложили болния Камбела под сянката на едно старо гуаво с големи назъбени, листа. Камбела се гърчеше в предсмъртна агония, като скимтеше глухо и задавено. Негрите се спогледаха подозрително и на пръсти се приближиха към него. Домбо разбра какво означават тези погледи, та изведнъж се втурна с разперени ръце към болния, падна на земята и цял се раздруса от плач. После скочи като обезумял, простря ръце към географа и се замоли:

— Хамба, добър хамба, помогни на тамо-тамо!

Павел пристъпи няколко крачки и съчувствено загледа негърчето.

— Хамба, прогони зъл дух! — с треперещ глас говореше то. — Мой тамо-тамо добър! Помогни му, бял човек!

Тих шепот премина от човек на човек. Капоко и Хама, които бяха най-близо до географа, уплашено се отдръпнаха.

— Добър бял — намеси се и Капоко, — дай му жълта вода!

Павел въздъхна, вдигна глава и мълчаливо изгледа туземците, които със затаен дъх чакаха да видят какво ще направи той. А какво можеше да направи за човек, който с един крак е в гроба? Погледите на

всички бяха отправени към походната аптека. В нея беше жълтата вода. Но нито белите хапчета, нито сивият прах, нито жълтата вода можеха да помогнат сега. Павел разбираше всичко това и непоносима мъка стягаше сърцето му. Нямаше на света чудотворни лекарства, които да изтръгват болните от ноктите на смъртта. Но как да им обясни това? Каквото да каже, те няма да повярват!

Камбела пропъшка, извърна глава и продължително го загледа с грозно изблецените си очи. Павел не можеше повече да издържа този поглед и се отмести, но старецът сграбчи ръката му, зашептя му нещо съвсем тихо, като изкривяваше лицето си и с мъка движеше надебеления си език. Павел мълчаливо го слушаше, обхванат от силно вълнение.

Как да му помогне? Негърът се унасяше за миг в полусън, трепкаше и се пробуждаше, протягаше ръце и с изтънелите си като клечки пръсти търсеше нещо, здраво се вкопчваше в дрехите на Павел, гласът му ставаше все по-тих, беззвучен, погледът му — мъгляв и блуждаещ. Нямаше никаква надежда. Павел на няколко пъти посяга към превръзката, но не я махна. Това беше съвсем излишно вече в предсмъртния му час.

— Хамба — едва чуто изшептя той. — Не забравяй моя син! Той няма вече тамо-тамо! Отсега за него ти ще бъдеш тамо-тамо! Старият Камбела не можа да ти се отплати! Ти си добър бял!...

Камбела не се доизказа, помъчи се да преглътне, леко помръдна потъмнелите си устни и се отпусна безсилен на носилката. Носачите стояха умърлушени в полукръг. Очите на Павел се наляха със сълзи, той кимна с глава да отведат Домбо, наведе се и развълнуван заговори:

— О, Камбела, твоят син отсега ще бъде мой син! Аз ще се грижа за него като същински тамо-тамо! Обещавам, Камбела!...

Старецът слушаше в полусън. Накрая само успя да шавне с уста...

Късно вечерта той издъхна.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА
МЪРТВАТА ГЛАВА. ПО ГЪРБОВЕТЕ НА
КРОКОДИЛИТЕ. ЗАКУСКА ОТ КИСЕЛИ ГЪСЕНИЦИ.
СРЕЩА С МУКАСЕКЕРИТЕ. ВИСЯЩО СЕЛИЩЕ.
ПРЕДАТЕЛСТВОТО НА НГВУНО. ТРЪСТИКОВИ
УЛИЦИ. СВИРЕПИЯТ ВОЖД НА ПЛЕМЕТО. МЛАДАТА
РОБИНЯ. РАЗМЯНА НА КОСМИ В ЗНАК НА
ПРИЯТЕЛСТВО. УСМИРЕНИЯТ ВОЖД.

I

Бяха минали два дни от смъртта на Камбела. През това време, според обичая на туземците, никой не говореше за умрелия. И след смъртта на Маванда никой не споменавахе нейното име, защото туземците смятат, че ще разсърдят злия дух и той ще отнесе тялото на покойния на планината Тала Монгонго. Близките не искаха умрелия да бъде изгорен в лулите на злите духове, затова пазеха в дълбока тайна гроба до изгряването на нова луна, когато силата на злите духове изчезва и те не обхождат през това време селищата...

Смъртта на Камбела съкруши Домбо. Той съвсем отслабна. Вървеше тъжен и мълчалив. Занемялата маримба подскачаше на рамото му, но неговите пръсти нито веднъж не докоснаха струните ѝ. Той вървеше леко и бързо както и преди, но погледът му бе впит в земята, а в зачервените му очи бе застинала дълбока скръб. Не тичаше весело напред и не крещеше високо, не подкачаше Лия, не надничаше из шубраците, не гонеше птиците и не пускаше стрели по фиглярите. Загубил своя тамо-тамо, Домбо още повече се привърза към географа и нито за миг не се отделяше от него. Дори понякога незабелязано улавяше провисналия край на защитната му мушама и така вървеше по цели часове.

Капоко избързваше напред. Той постоянно се ослушваше и се оглеждаше наоколо. Младите носачи се проточваха след него и пееха високо и кресливо.

Павел не говореше с Домбо за Камбела, но пред очите му постоянно бе лицето на стария негър.

Тежко е да се разделиш с близък човек. Загубата на такъв човек за дълго оставя следа в сърцето. Образът му те следва на всяка стъпка.

Камбела, като всички туземци, никога не даваше външен израз на чувствата си. Но при срещата с Домбо негърът не издържа и изпадна в луда радост, не можа да задържи сълзите, които за пръв път може би в живота си остави да се излеят на воля. Само тогава Павел видя истинската радост и вълнение на чернокожия човек. Суровата, пълна с изненади и опасности природа на континента изискваше от туземеца кораво сърце, голямо мъжество, хладнокръвие и решителност. Тук нямаше място да се проявява слабост, прекалена нежност и мекосърдечие. Може би и затова бяха създадени неписаните закони на племената — без хленчене да се посреща всяка загуба на близките и без прекалено вълнение да се преживява всяка радост. Въпреки обичаите, които строго спазваше, негърът не можа да скрие своята душа, изпълнена с толкова добродетели.

Камбела бе благодарен на географа и затова искаше във всичко да му бъде полезен. Дори понякога изпадаше в смешни положения, както при болестта на Кори. При друг случай едва ли загубата на едно животно би хвърлила в такава тревога един туземец, но тогава той изпадна в лют гняв срещу злия дух, който беше причинил такава беда на белия човек.

Представите на Павел за африканските племена, добити от дневниците на пътешествениците и търсачите на леки печалби, постепенно се променяха. Рядко някой ги бе опознавал така добре като него, защото всички ги смятаха за диваци, които не се различават много от зверовете. Всеки, който бе минал по тези места, е бил придружаван от отряд въоръжени войници или ако е вземал носачи, той ги е държал далече от себе си и никога не е делил залька си с тях.

Може би всичко това се дължеше и на общителния характер на географа, на добрите му обноси и незлобивото му сърце.

Но лъвските зъби лишиха експедицията от един човек, много ценен и обичан от географа. Павел не бе лекар и в походната му аптека

се намираше само най-необходимото за първа медицинска помощ. Дълбоката рана на негъра бързо се бе подлютила от горещината и само една бърза операция можеше да го спаси. Но това беше невъзможно. Болница имаше само в Луанда на стотици мили от мястото, където стана нещастieto. Но и тя не би помогнала — в нея не приемаха чернокожи. И така Камбела го чакаше сигурна смърт...

Павел не бе спал цяла нощ и сега се чувстваше уморен и отпаднал. Младите негри до среднощ извършваха заклинания, играха танца на смъртта и чак призори изплетоха катафалка за умрелия. Сложиха го седнал, съгласно обичая, поставиха до него любимите му вещи — стрела, лък, копие, тръстикова лула, халката, която нямаше вече вълшебна сила. След това приготвиха вълшебно лекарство от корените на лечебни треви, напълниха една кожена торбичка и я завързаха на ръката му. Това лекарство, според вярванията на туземците, служеше да лекува душата и да предпазва от злия дух близките на починалия. След това изкопаха дълбок ров, направиха заклинания и положиха умрелия. Сутринта Домбо се яви намазан с бяла глина, а на рамото си носеше торбичка с пръст.

Навлязоха в рядка гора. Кората на дърветата беше олющена и те стърчаха като мъртви великани. Нямаше нито птици, нито животни. Обелената кора съхнеше по земята, навита на големи спирали. Павел попита на какво се дължи това, но никой не му отговори. Като повървяха малко, Лия се спря и посочи напред.

— Попитай Капоко, хамба! — каза той. — Капоко знае! Той е ходил на лов в далечни страни!

Капоко вървеше на около двеста крачки пред групата и географът изсвири три пъти по туземски, като пхна показалеца в устата си.

— Наблизо има племе! — отвърна младият негър, когато се изравни с групата. — Земята вече не ражда добри корени от маниока, не дава достатъчно батати и ямс! Затова племето е обелило кората на дърветата. Гората скоро ще загине и на това място ще се очисти добро работно поле.

Павел се зарадва. Щом наблизо има селище, ще може да разпита за хаубау и баща си. Все пак, за да се увери, той се обърна към Капоко:

— Има ли наблизо селище?

Капоко се заклати — това беше утвърдителен отговор, както за белите хора е кимването с глава.

След един час стигнаха широка пресъхнала река. Дъното бе покрито с тъмна тинеста утайка. Негрите тръгнаха срещу течението и на няколкостотин крачки минаха през реката. Но Павел откри наблизо цяла редица гладки, черни като базалт плочи и реши да мине по тях. Той изчака, докато носачите заобиколят и се явят на отсрещния бряг. Намести винтовката на рамото си, подскочи и стъпи на първата плоча, но краката му леко потънаха като в жилаво тесто. Павел се прехвърли на съседния камък, но и той леко се огъна, като че под него имаше пружина. Третият камък се размърда като жив и накара географа да скочи напред.

„Какво става с тези дяволски камъни? — подозрително се озърна той. — Та те като живи шават под краката ми! Странна африканска природа!“

Не беше още наближил брега, когато камъкът, на който бе стъпил, се раздвижи и бързо се помести напред. Негрите, наредени по брега, възбудено закрещяха и размахаха копията.

— Хумба-ба! — викаше уплашено Капоко.

Домбо, застанал отсреща, размахваше ръце и уплашено крещеше:

— Бягай, хамба! Има хумба-ба!

Павел не разбра какво значи хумба-ба, но от тревогата, която вдигаха туземците, се виждаше, че го грози някаква опасност. Той отскочи на следващия камък. Какво ставаше? Под краката му отново нещо помръдна и той едва запази равновесие. Вече се готвеше да прекрачи, когато камъкът се понесе напред като малко плаващо островче. Нямаше време за умуване. Географът ловко скочи на следващия камък, после направи втори скок, трети. Едва се добра до брега. Домбо продължаваше да крещи нещо на своя език; нетърпеливо протягаше копието и то потреперваше в ръцете му. Павел се хвана за него и се прехвърли на брега. Обърна се назад и това, което видя, го накара да замръзне — в тинята един след друг лениво се надигаха и се наместваха цяло стадо крокодили, целите покрити с лепкава кална броня.

Не беше трудно за географа, съвзел се след преживяния ужас, да си обясни това необикновено явление. Щом е настъпил сухият период,

реките постепенно са пресъхнали и свирепите животни, останали без вода, е трябвало да потърсят убежище. Те са се заровили в тинята, изпаднали са в летаргичен сън, а когато отново завалят дъждовете и водата изпълни коритото, пак ще се пробудят и ще тръгнат за плячка. Но неочакваният посетител ги бе разбудил без време. Изтощени от горещината и полусънни, те не можеха веднага да нападат, но това още не значеше, че са се превърнали в кротки животни.

Крокодилите лениво шаваха, обръщаха се и тъмната им кожа блестеше на слънцето.

Най-сетне отново се наместиха в леговищата, потънаха по-дълбоко и гъстата тиня ги заля.

В това време младите негри скачаха по брега и крещяха високо:

— Белият човек е спасен! Хамба е по-силен от хумба-ба!

— Хумба-ба е победен! Хумба-ба се уплаши и се скри!

Само Домбо още стоеше занемал от страх. Той отпусна копието, мълчаливо се приближи и потърка opakото на ръката си о матроската рубашка на географа.

— Какво става с тебе, приятелю? — усмихна се Павел и го прихвана за рамото. — Ти като че ли се уплаши?

Домбо тъжно поклати глава и въздъхна.

— О, хамба, уплашил, много уплашил! — тихо отвърна той. — Какво прави Домбо без хамба? Какво? Кумба изяде тамо-тамо, мана-мана убили лоши бели и ако хамба загине от хумба-ба, Домбо ще остане сам! Какво прави Домбо! О, лошо, хамба!

Думите на негърчето, казани просто, но пропити с искрено чувство, силно развълнуваха Павел. Той седна на тревата и му посочи място до себе си. Домбо се намести до своя добър другар. Останалите туземци хвърлиха по една пръчка в реката, вдигнаха три пъти копията и също насядаха, като водеха оживен разговор. Павел все още не знаеше добре езика им, но от отделни думи, които беше научил вече, разбра, че те още говорят за задрямалите крокодили.

Край реката сред гъстите храсталаци на кротоните, с красиви и пъстри листа, растяха различни дървета, някои от които географът за пръв път виждаше. Някои приличаха на ниски акации с пожълтели листа, но от клоните им висяха отдавна презрели и спаружени вече плодове, които приличаха много на пъпеша. Сред тях се издигаха стари баобаби с назъбени листа. А там, където са цъфтели белите им

цветове, сега се поклащаше по един едър и дълъг като огромна краставица „маймунски хляб“.

II

Павел бе задрямал под сянката на един баобаб. Но изведнъж като в просъница чу лек шум. Той скочи — пред него седеше Капоко и лакомо дъвчеше нещо. Капоко държеше в ръцете си клон, който гъмжеше от кисели гъсеници. Той приближаваше клона към устата си и лакомо обираше с език гъсениците.

— Хама-хама! (Вкусно-вкусно!) — непрекъснато повтаряше негърът и поглеждаше усмихнат географа, после се потупваше по голия корем и добавяше: — О, хама-хама!

Павел изпита такова отвращение от зелените гъсеници, че извърна глава и махна с ръка на Капоко — да хвърли клона. Вместо това негърът млясна така сладко, като че ли ядеше мед, после стана и внимателно закачи закуската си на близкия храст.

Другите туземци разговаряха наблизко в гората. Домбо също не се виждаше никъде. Павел се огледа и видя до себе си цял куп кокосови орехи.

— Искате ли хамба кокосов орех? — попита най-невъзмутимо той.

Павел кимна с глава. Капоко вече знаеше какво значи този знак на белия човек, взе един кокосов орех и отдели зелената му обвивка. Разтроши го на две с един камък и изля млечния сок в кръгло дървено блюдо. После извади от торбичката си остра продълговата раковина и бързо изстърга месестата част на ореха. Дългите лентички наслага в блюдото. Скоро то се изпълни с гъста бяла каша. Сега добре изстърганите черупки се превърнаха в чаши, а раковината в лъжица. Той работеше бързо и сръчно, като че ли си служеше с най-модерни прибори.

Когато свърши това, взе едната черупка и я поднесе на географа, а вместо лъжица му подаде раковината.

— Хамба може да яде! — каза той и зачака.

Павел от благодарност потупа туземеца по рамото. Взе лъжицата и опита приготвената каша. Тя имаше приятен вкус. Когато изгреба черупката, негърът се усмихна и му поднесе втора. Е това време притича запъхтян Домбо.

— Хамба, Лия пиян! — възмутено завика той и посочи към близкото дърво. — Лия пиян!

Павел остави черупката и отиде при негъра. Момъкът се клатушкаше и бърбореше нещо неразбрано. Очите му бяха мътни, подут и зачервени. Пред него се търкаляха две чаши от големи кокосови орехи. В едната имаше силно миризлива трева, а в другата недопита тъмнозелена гъста течност, която негрите наричат „вама“ — упоително питие. Капоко също се приближи, близна от течността и презрително погледна Лия. После се наведе и го прихвана под мишница. Лия като че ли изтрезня изведнъж и уплашено втренчи очи в своя другар.

— Скоро ли ще му мине? — попита Павел.

— Не, хамба! — отвърна Капоко. — Той трябва да спи!

— Да спи? — учудено го изглежда Павел. — Но ние не можем да го чакаме! Остави го да спи и след това да ни настигне!

Капоко пусна негъра и той се свлече на тревата.

— О, хамба, Лия е добър! — заговори Капоко бързо. В думите му прозвуча съжаление и молба. — Да почакаме Лия! Той е глупав момък! Лошо направи!

Павел не отговори. Той свиваше цигара и гледаше пияния момък, който продължаваше да бърбори нещо неразбрано, махаше с ръце, а погледът му ставаше тъмен и страшен като на луд.

— Хамба ще почака ли Лия? — отново попита младият негър.

Павел пак не отговори. Само махна с ръка и направи недоволна гримаса. После се премести под сянката на баобаба. Щом видя навъсеното му лице, Домбо погледна към Капоко и Хама. Отиде при тях и нещо сърдито закрещя. Сигурно им се караше, че са допуснали Лия да се напие с вама. Скоро и другите се събраха накуп. Всички високо и сърдито закрещяха. Хама сърдито дигна копието. Няколко ръце се протегнаха и копието отскочи. Тогава Хама се спусна, грабна асагея, изви се и го заби на две крачки от главата на пияния туземец. Павел мълчаливо наблюдаваше, но спречкването отиде доста далеч, затова изсвири с уста и даде знак всички да седнат. Негрите се поколебаха отначало, после поред насядаха под сянката на баобаба.

Привечер групата продължи пътя си. Лия беше изтрезнял, но вървеше смутен, виновно навел глава. Стигнаха на брега на малка, но пълноводна река. На отвъдната страна се виждаха широки блатисти

места, обрасли с тръстика и висока папрат. Сред тръстиките се подаваха покривите на наколни жилища. Край тях не се виждаше жив човек. По всичко личеше, че жилищата са изоставени. Между колибите се люлееха разпокъсани висящи улици от лиани и тръстика. От последната колиба към брега се спускаше изплетен от тръстика мост на бамбукови подпори. Наблизо реката излизаше от тесен пролом между жълтеникави и бели скали. Водата на това място бучеше, разбиваше се на пяна и посипваше с хиляди блестящи пръски крайбрежните дървета. Между двата бряга също висеше тесен туземски мост, който се крепеше на здрави въжета от жилави лиани и обелени кори от дървета. Докато Павел оглеждаше с бинокъла наколните колиби, Капоко както винаги пръв се отправи към моста, но още нестигнал, върху него се посипа градушка от стрели. Той ловко отскочи и се скри зад близкото дърво. Останалите носачи също налягаха по земята.

— Кой стреля? — изненадан от внезапното нападение, попита Павел.

— Мукасекери, хамба! — отвърна Капоко, като показва, с глава посоката, откъдето бяха прелетели стрелите.

Домбо пресрещна географа, но още неотворил уста, две стрели изсвистяха над главата му. Павел залегна, а Домбо се прилепи за стъблото на едно дърво.

Минаха няколко минути. Павел зареди пушката, приклепна и крадешком надникна към скалата. Не се виждаше жива душа.

— Какви са тези мукасекери? — попита той.

— О, хамба, лошо племе! — махна с ръце Капоко. — Те не работят земята като бигите и мопите! Живеят от грабеж!...

Минаха няколко секунди. Мукасекерите не пуснаха нови стрели, но не се и показваха. От дърво на дърво Павел и Капоко приближиха моста. Огледаха отсрещния бряг — не се виждаше никакъв човек. Изведнъж висящият мост се вдигна и се нави на голямо колело. Колелото издърпаха насреща. Мукасекерите, скрити зад дърветата, навярно следяха всяка стъпка на пътниците. Капоко направи опит да хване жилавото въже, но бе посрещнат от цял сноп отровни стрели. В това време Павел забеляза върху билото на скалата двама души. Единият беше с гръб, а другият с лице към групата. Негърът, обърнат с

лице, имаше голяма бяла халка на носа. Той дигна копието над главата си, размаха го и извика проточено:

— Бял човек от острова в морето, остави всичко, което носиш, и се отдалечи! Върни носачите и завържи Капоко! Само така ще стъпиш в страната на храбрите мукасекери! Ние ще вземем само това, което ни е потребно, и ще ти дадем носачи!

Капоко настръхна, послуша се и очите му пламнаха от гняв. Той като че ли бе открил нещо. Човекът пак размаха копието, започна да се кълчи и при всяко движение червените пера, набучени в прическата му, пламваха и угасваха на слънцето. След малко той повтори поканата.

— Нгвуно! — почти изплака от гняв негърът и лицето му съвсем се обезобрази от ярост. Копието трепна в ръката му, устните му се присвиха гневно, погледът му потъмня.

Павел погледна с бинокъла туземеца, който стоеше с гръб, и бавно го отпусна. Капоко не се бе излъгал. На скалата стоеше Нгвуно. Той бе изпреварил групата и се бе предал на мукасекерите. Заговорът беше добре замислен: като върне носачите и завърже Капоко, от когото Нгвуно изпитваше смъртен страх, мукасекерите да оберат географа. Наистина Нгвуно излезе предател. За пръв път Павел потрепери от яд. Съжалението му към туземеца изведнъж се превърна в люта ненавист. Сега вече подлецът заслужаваше сурово наказание. Стрелата на Капоко не можеше да стигне до него, но от куршума нямаше да се спаси.

— Предай на мукасекерите — обърна се Павел към Капоко, — че белият човек е добър и иска да мине през страната на храбрите мукасекери! Той ще даде на всекиго подарък! Няма да пострада нито един човек! Ако ли пък не спуснат моста, с „гърмящото копие“ ще пониже всички жители на селището, ще запали земята и водата! Тогава всички мукасекери ще измрат в страшни мъки!

Капоко направи фуния с ръце и повтори думите на географа.

Негърът с халката подскочи и закри лицето си. Копието падна от ръцете му, стрелите се пръснаха на земята. Между двамата избухна остър спор, Нгвуно заканително размаха копието, заклати се и се наведе напред.

Сега беше най-удобен момент да се потвърди казаното. Павел вдигна винчестерката и се премери в главата на предателя. Силен

трясък разтърси гората. Последва пронизителен рев. Нгвуно падна като подкосен, затъркаля се надолу по ската и цамбурна в реката. Туземецът с халката падна по очи. Скоро на скалата се появи цяла тълпа чернокожи. Още не бяха стигнали билото, те се спряха изведнъж, издадоха дивашки рев и попадаха по очи върху скалата.

— Мукасекери! — продължи Павел. — Вие видяхте колко е страшно „гърмящото копие“! Нгвуно ви измами и получи заслужен урок! Спуснете моста! Аз съм мирен човек и никой няма да пострада от моето страшно оръжие! А когато стъпя на ваша земя, на всеки ще дам подарък.

Негърчето повтори думите на географа, но никой не отговори. Туземците лежаха като мъртви. Само от време на време се чуваха проточени вопли.

След малко тълпата като че ли се посъвзе. Няколко диваци се надигнаха и бързо вързаха на главите си по няколко космати опашки. После отчаяно замахаха с ръце и отправиха молба за пощада:

— Не ни убивай, бял човек! Не пали водата и земята! Ние видяхме силата на „гърмящото копие“! Саба е наш велик главатар! Той заповяда да пуснем човека, дошъл от луната! Той ще ни бъде гост! Косъм няма да падне от неговата глава, нито от главата на носачите!

Една продълговата туземска пирогоа от дебела баобабова кора премина реката. Висящият мост беше възстановен.

Павел сам прегледа подпорите и въжетата. Всичко беше направено здраво. Нямаше опасност да се скъса. От двете страни вместо парапети туземците бяха обтегнали дебели въжета от виещи се храсти и жилави лепти от дървесна кора.

Когато групата премина на отвъдния бряг, мукасекерите се изпокриха в хрусталаците.

Павел остави носачите на брега и сам се отправи навътре в гората. Не беше направил и няколко крачки, чу шум. Обърна се и видя среден на ръст човек с лъскави черни коси, широк сплеснат нос, широка уста и очи, които надничаха изпод гъсто надвиснали вежди. Туземецът имаше гъста пепелява брада. В прическата му стърчаха три бамбукови гребена, в които бяха втъкнати няколко бели, черни и червени пера. В ушите му бяха промушени големи обици, а в носната преграда — бамбукова пръчка с красиви горени шарки. На шията му

висеше малка торбичка. Той държеше дълго копие от червено дърво, лък и сноп стрели.

Туземецът втренчено изгледа географа и се спусна към храсталака. Павел хукна след него, повика го и му показва червената си кърпичка. Негърът вече се промушваше в гъстия храсталак, когато Павел то настигна и отново му се обади. Той вдигна глава и като видя, че белият човек е сам и със знаци му показва, че няма нищо лошо да му направи, се спря, взе кърпичката с трепереща ръка, разгледа я и с нескривана радост я мушна под гривната на лявата си ръка.

През това време Павел любопитно разглеждаше първия представител на свирепите мукасекери, за които разказваха някои пътешественици. Той беше почти гол, само с един пояс от плетена материя на кръста. Поясът беше единствената му дреха. На ръцете си носеше гривни от трева, раковини и кучешки зъби, а под тях бяха втъкнати зелени листа и гладко източени кости от птици и животни. Челото и носът му бяха боядисани с червена боя.

Отначало дивакът гледаше боязливо, но постепенно се съвзе и когато Павел му даде щипка тютюн, той го помириша и като не знаеше какво да прави с него, една част сдъвка, а другата пусна в кожената си торбичка.

Докато траеше първото запознанство, Павел забеляза, че из околиците храсти и баобабови хралупи надничат още десетки туземци. Отначало те съвсем предпазливо, после по-решително започнаха да пристъпват към него. Но не се решаваха съвсем да се приближат. Застанали на десет крачки, мукасекерите зорко започнаха да следят всяко движение на белия човек. Павел разбра, че уплашените туземци няма да се помръднат от местата си, затова реши сам да отиде при тях. При това беше обещал на всеки да даде по някаква вещ. Претърси джобовете си и откри в брезентовата мушама само една оцърбена стъклена чашка. Той я разстроиш о един камък и на всеки мукасекер даде по едно парче стъкло. Диваците изпаднаха във възторг от подаръците. Отначало разглеждаха с голямо внимание стъкълцата и после всяко парче мина от ръка на ръка, докато накрая се върне на щастливия собственик. Неколцина чернокожи се отделиха от групата и бързо потънаха в гъсталака. След малко те се върнаха и Павел видя, че се бяха обръснали с острите стъкла. Даже двама младежи бяха успели да си порежат ръцете. Павел ги прегледа. Рамите не бяха опасни, но от

някои течеше кръв. Туземците гледаха уплашени кръвта, която изтичаше на тънки струйки и багреше ръцете им. Те потрепераха и безпомощно блещеха очи. Навярно смятаха, че ще умрат, защото раните са причинени от омагьосаните стъклъца на белия човек.

Павел донесе походната си аптека. Изми раните с карболов разтвор, намаза ги с кокосово масло, в което бяха наkisнати различни билки, а след това ги превърза. Когато свърши, туземците отскочиха с вик, засуетиха се, после затичаха от човек на човек и допираха превръзката до ръцете на своите другари. Най-сетне, успокоени, застанаха по местата си. Както всички диваци, те се бяха изплашили да не умрат и се успокоиха напълно чак когато се допряха до своите другари, така че, ако е смъртоносно бялото парцалче и жълтеникавата вода, поне да загинат и останалите.

В това време из гората се показва цял отряд от въоръжени мукасекери. На сто крачки от географа те се спряха, издадоха проточен вик, ловко извиха телата си напред, оставиха оръжието пред краката си и се изправиха. Две крачки пред отряда застана възрастен негър със свирепо лице. Той носеше голяма халка на носа си, разкошен леопардов набедреник и цял букет от червени пера на главата. Отрядът се приближи до останалите мукасекери.

— Кой е вождът на мукасекерите? — попита Павел. — Искam да говоря с него!

Домбо преведе думите му. Човекът с леопардовия набедреник пристъпи още две крачки напред.

— Той стои пред белия човек, който иде от луната с „гърмящо копие“! — сам се представи главатарят.

Павел му подаде красиво джобно ножче. Вождът измърмори нещо. Веднага притича един много стар и грозен туземец, целият окичен с най-различни дрънкулки — сигурно това бе магьосникът на племето. Старецът духна върху ножчето и вождът го взе. На останалите туземци Павел раздаде по едно парче червена басма, а на магьосника малко кръгло огледалце и кутия кибрит. Вождът дълго оглежда подаръка, после срязва две бамбукови клончета.

— Чама-чама! (Добро-добро!) — радостно избоботи той с плътния си бас.

Магьосникът се погледна в огледалото и като видя отвратителното си лице, направи кисела гримаса и го скри в пояса си.

После дълго въртя кибрита в ръцете си. А когато изпадна една клечка, той я пхна в устата си и започна да я дъвче, но му загорча и бързо я изплю. Домбо се изсмя на стареца, после взе кибрита и запали една клечка. Над кафявата главичка затрептя червеникаво пламъче. Магьосникът като че ли не повярва, че това е огън, бръкна в пламъка показалеца си, на който стърчеше голям чер нокът, опари се и го облиза.

— Чека-чама! (Добър огън!) — доволен изхихика той и бързо скри кибритената кутия в една малка торбичка, като отвисоко изглежда своите съплеменници.

III

Церемонията по посрещането на белия човек завърши с дружен радостен вик, изтръгнат от десетки гърла. След това вождът поведе географа по пътеката към селището. Те минаха край наколните жилища, но не се спряха. Тези жилища бяха напуснати. Преди много луни, каза вождът, придошла голямата жълта вода и отнесла много колиби. Мостовете били завлечени, а подпорите на жилищата силно разклатени. Колкото пръсти има на едната ръка, толкова дни мукасекерите останали откъснати от сушата. Най-сетне направили две пирогии от кора на баобаб с ребра от бамбук и отплували на брега.

— Къде е сега селището на мукасекерите? — любопитства Павел.

Вождът се засмя и показва грозните си черни зъби. След това махна с ръка и отвърна:

— О, бял магьосник, ти стоиш под селището на моето племе! Дигни главата си нагоре и ще се увериш в това!

Павел погледна нагоре — наистина между огромните корени на дърветата беше разположено цяло висящо селище. Всяка колиба се крепеше върху широка дървена платформа от разцепени на няколко части дървета. Колибите бяха свързани помежду си с тесни тръстикови улици.

Сега по тях уплашено прибъгваха полуголи жени и деца. Те скачаха ловко и пъргаво като маймуни и бързо се криеха в колибите.

За да ги успокои, вождът извири с бойния рог, направен от бивник на слон, украсен с горени шарки. Негрите издадоха висок тържествен вик. Това бе предупредителен сигнал, че тревогата е минала и няма опасност от нападение. Висящите колиби забръмчаха като разбунени кошери. От терасите занадничаха грозни лица на сбърчени старци и деца.

— Чама-чама! (Добро-добро!) — изгърмя гласът на вождя.

Той пръв развърза биволската опашка от главата си и я окачи на набедреника. Същото направиха и останалите. Магьосникът удари дървения тъпан три пъти, подскочи няколко пъти и пак го удари. Един

старец надничаше отгоре и нещо крещеше. Вождът го изгледа кръвожадно и той като суяк се мушна в една колиба.

Като стигнаха до средата на висящото селище, вождът се покачи на един пън, оправи леопардовия си набедреник, погледна нагоре, допря до устата си къса бамбукова цев и заговори:

— Белият човек е велик магьосник! Белият човек има „гърмящо копие“, но той няма да погуби нашето племе! Ето той ни даде скъпи подаръци. — При тези думи вождът посочи джобното ножче и продължи: — Той няма да запали водата и земята!

Радостен шепот премина от уста на уста. После настъпи тишина. Вождът погледна към мястото, дето стоеше старецът, и заповяда:

— Саба, пусни стълбата на земята! Белият човек от луната ще ни бъде гост!

Отново тих шепот като шумолене на листа се понесе по терасите. Тоя миг от дървената платформа почти едновременно се спуснаха плетени стълби. Павел обрамчи пушката, заповяда на носачите да почакаат, даде знак на Домбо да го последва и се покачи по най-близката висяща стълба. Вождът с котешка ловкост подскочи след него и само за няколко мига бе вече в селището.

Щом съгледаха географа, жените с писък се изпокриха из колибите и уплашено занадничаха отвътре. Вождът с подчертана гордост посочи селището и заговори:

— Либатата на мукасекерите е недостъпна за враговете! Никоя стрела не може да стигне до нашите колиби, нито копие, хвърлено от най-силните ръце!

Павел слушаше мълчаливо и наблюдаваше жестокия главатар. По челото и бузите му имаше пет белега от рани. Краката му, обезформени от слонова болест, бяха надупчени от вражески копия. Лицето му бе грозно и свирепо, погледът зъл...

Славата на вожда се носеше далече зад границите на племето. По своята свирепост и безчовечни обноски към съседните племена той нямаше равен на себе си. Набезите му винаги всяваха ужас у хаубау и бигите. Затова сега, като го наблюдаваше, Балванов мислеше само за едно — как да усмири тоя озверен човек.

Тръгнаха по лиановата улица.

Колибата на вожда се намираше в короната на по-високо дърво и от нея се виждаше цялото селище. Пред кръглия ѝ вход се люлееше

човешки череп. Предната част беше направена от кора на дърво и нарисувана с бяла, черна и червена боя. Рисунките изобразяваха различни животни, риби, слънца и звезди. Пред колибата бе поставен пън, рогозки и счупена делва, подпряна на два камъка. Отвътре надникна и бързо се отдръпна грозна тъмнокожа жена. Една млада девойка, закрила лицето си с ръка, изнесе две разкошни леопардови кожи, постла ги до пъна и се скри. Вождът посочи кожата на географа и го покани да седне, а сам любопитно се взираше в чудноватите му вещи и странното му облекло. По всичко личеше, че много му се искаше да попипа копчетата на матроската рубашка, кобура и голямото „гърмящо копие“, ботушите и особено сребърната верижка на часовника, но все още не се решаваше на това.

Павел сви цигара и я предложи на негъра. Той я взе, но вместо да запуши, бързо я сдъвка с големите си черни зъби и изръмжа от удоволствие. След това се удари в гърдите и избоботи нещо на своя език. В същия миг притича младата девойка. В кафяв поднос от кора тя носеше няколко дървени чаши с палмово вино. Сложи подноса на рогозката и отново се скри. Вождът посочи на географа едното блюдо, а на негърчето — другото. Павел отпи няколко глътки. Палмовото вино беше сладко, имаше аромат на див мед.

След като изпразни наведнъж блюдото си, главатарят се усмихна, млясна шумно, след това посочи кобура и попита:

— Какво е скрито в жълтата торба на белия човек?

— Това е малко „гърмящо копие“! — отвърна географът.

Домбо преведе думите му. Очите на вожда се разшириха. Той се взря в кобура, от който стърчеше грапавата дръжка на пистолета.

— Може ли малкото „гърмящо копие“ да убие човек?

— Малкото „гърмящо копие“ има много точна стрелба! — отговори географът, откопча кобура и извади пистолета, но вождът не посмя да се докосне до него.

В това време предпазливо се приближаваше старата негърка. Като видя пистолета, тя изпищя и отново се скри в колибата.

— Белият човек може ли да покаже как малкото „гърмящо копие“ убива човек? — попита вождът.

— Какъв човек? — учудено го погледна Павел. — Това може да стане само когато някой ме нападне!

— Вождът на мукасекерите има един човек, който не струва колкото една пръчка захарна тръстика.

Павел го изглежда подозрително. Студените очи на вожда святкаха като на звяр.

— Аз не искам да убивам никакъв човек! — отвърна Павел. — Само лошите боми убиват невинни хора!

Вождът се изкикоти в шепата си и добави:

— Един роб не струва колкото едно празно блюдо! А моят роб принадлежи към нашите кръвни врагове хаубау! Аз разполагам с него! Когато умре, моите войни ще ми уловят друг роб!

Павел прибра пистолета и го погледна навъсено, но жестокият негър не забеляза това, защото бе извърнал глава. Той свирна с уста. Бързо долетя младата тъмноока девойка с подноса и застана смирено пред господаря си. Вождът я изглежда сърдито и се обърна към географа.

— Виж добре, бял човек — посочи той негърката, — тая горила е моят роб!

Подносът потрепери в ръцете на девойката. Лицето ѝ пребледня. Очите ѝ потъмняха от страх. Вождът плю, махна с ръка и девойката хукна към колибата, изпратена от гръмкия му смях. Щом се скри

робинята, негърът отново настоя белият човек да опита малкото си „гърмящо копие“ върху нея, но географът не се съгласи.

Вождът наведе глава, дълго мисли и накрая попита:

— Искате ли белият човек да помогне на моето племе? — И без да дочака отговор, добави: — Тая нощ ще нападнем племето хаубау! Но те имат много стрели и много копия! Добре пазят голямата колиба, в която има много батати, ямс и као! Хаубау са сити, много сити, а мукасекерите нямат никаква храна...

Павел не го дочака да се доизкаже и попита:

— Племето хаубау откъде взема ямс, батати и као?

— Те имат добра земя! А белият човек, който вече много луни живее при тях, е накарал земята да ражда много плодове! Той им направи нови мотики! Посял е као, от което пекат хлебни питки! Белият човек има лекарство за земята!

Павел слушаше напрегнато и по тялото му преминаха тръпки. Изпитателно изглежда вожд, но бързо се овладя — не биваше да открива своята цел. Затова, когато вождът втъкваше под гривната джобното си ножче, Павел погледна Домбо и му смигна. Негърчето се досети — не трябва много да дърдори.

— Виждал ли е някой белия човек? — попита Павел.

Вождът помълча, помисли и отговори:

— Не, никой от моето племе не е виждал белия човек! — Само горилата разказва за него!

— Защо мукасекерите не садят маниока и батати? — отклони разговора географът. — Защо не работят земята? Почвата е добра, торна и ще роди много корени от маниока!

Вождът присви птичите си очи и гърлено се изсмя.

— Хаубау са наши съседи! — като се друсаше, отговори той. — Тяхната земя ражда храна и за моето племе! За какво ни е отделна работна земя?

Павел го изглежда изпод вежди. Той вече разбираше, че има работа с един жесток грабител.

IV

Павел поиска да разгледа няколко колиби. Вождът предупреди за това племето с трикратно изсвирване на бойния рог, после слезе по стълбата в селището.

Колибите бяха направени от тръстиков плет върху дървени талпи и покрити с палмови листа, които бяха вече избелели и ярко се открояваха върху околната зеленина. Пред всяка колиба бе окачен човешки череп и перо от птицата марабу, която мукасекерите считаха за спасителка на племето. Цели орляци деца като малки шимпанзета тичаха по висящите улици и се криеха в колибите. Жените надничаха из тъмните ъгли. На един стар негър географът подари пирон. Старецът не знаеше какво да прави от радост и смешно започна да се кълчи, като гледаше пилона с изблещени очи.

Още не бяха отминали колибата на стареца, вождът отново покани белия човек да вземе участие в нощното нападение срещу хаубау.

— Белият човек няма да дойде! — отговори сърдито географът. — Ако ли пък мукасекерите нападнат хаубау, всички ще бъдат пронизани от „гърмящото копие“! Аз ще запала водата и от мукасекерите няма да остане жив човек.

Вождът изненадан се спря и впи в географа враждебен поглед. Но Павел не се изплаши, защото знаеше вече, че суровият главатар изпитва смъртен страх от оръжието му. В това време се яви и магьосникът. Двамата негри се отделиха настрана и дълго си шепнаха. Накрая магьосникът попита:

— Колко луни трябва да чакаме, докато белият човек ни позволи да потеглим срещу хаубау?

— Ади! (Две!) — отвърна Павел и показа двата си пръста.

— Защо ади? — попита недоволен магьосникът.

— През това време аз ще бъда в страната на хаубау и не трябва да им се случва нищо лошо!

Вождът наведе глава, изпъшка глухо и дълго гледа в земята. После извади от торбичката си дъвка от бетел и я налапа. В крайчеца на устата му се появиха червени слюнки. В това време магьосникът се

изправи и погледна вожда със светнали очи. Даде му знак да го последва. Двата се отделиха и започнаха разговор. Отначало вождът неодобрително клатеше глава, но накрая навярно се съгласи и магьосникът хукна радостен между колибите.

Щом се върна при географа, вождът отново го покани у дома си. Още неседнали, магьосникът се яви, придружен от робинята. Тя носеше поднос с големи дървени блюда, напълнени догоре с палмово вино. Магьосникът седна срещу Павел, като възбудено следеше всяко негово движение. Вождът беше особено весел и с жест покани географа да опита новото палмово вино.

— Чама-чама, бял човек от луната! — извика той и шумно сръбна от блюдото. — Никъде няма такова тодди!

— От какво е приготвено? — попита Павел.

— Нашето тодди е направено от мед, палмово вино и лековити корени! — похвали се вождът.

— Никъде няма такова тодди! — повтори магьосникът и сам поднесе блюдото на белия човек, като лукаво подмигваше и се хилеше.

Павел одобрително поклати глава, но в същото време внимателно се взря в двете блюда. Питието на вожда беше много по-светло и искреше, а неговото имаше малинов цвят и отгоре плуваха мазни петна. Тая подробност не убягна и от наблюдателното око на негърчето. Домбо въпросително погледна географа и го предупреди на португалски език:

— Не пий, хамба! Този стар бизон — магьосникът, е сложил отровни треви във виното! Той иска хамба да заспи, докато мукасекери нападнат хаубау!

— Прав си, приятелю! — усмихна се хитро Павел. — Но аз вече се досетих и сметката им ще излезе крива!

— Но ако не изпиеш палмовото вино, вождът ще се разлюти! — добави Домбо.

— Не се тревожи! — успокои го географът. — Аз ще отстъпя моето блюдо на магьосника според закона на белите хора! И ще го заставам да го изпие!

След малко, без да докосне с уста виното, Павел го поднесе на магьосника. Вождът изблеци очи и едва не изпусна блюдото си. Магьосникът се смути и безпомощно погледна вожда. Накрая магьосникът се озърна насам-натам, понадигна се, готов да избяга, но

когато срещу него блесна дулото на пистолета, той падна по очи, надигна с разтреперани ръце блюдото и го изцеди до капка в гърлото си. В същия миг лицето му се сгърчи, очите му се стесниха, погледът му потъмня, от устата му изскочи червена пяна и той се строполи на пода. Упоителното питие действа веднага. Вождът смутено гледаше в земята. Павел кипеше от гняв. Той не се стърпя, побутна го по рамото с пистолета и сърдито попита:

— Кой сложи упоителни корени в палмовото вино?

Вождът виновно премига и без да погледне в очите географа, отвърна:

— Магьосникът!

— Защо вождът позволи да сложи упоителни корени? — продължаваше строго да го разпитва Павел.

— О, бял човек, та нима ти не знаеш, че никой не може да се бърка в работите на магьосника! — почти изплака негърът и се сви от страх.

— Какво искаше да направи с мен магьосникът?

Вождът се престори на човек, който без нужда е обидил някого, и тъжно поклати глава.

— Той искаше да упои белия човек и да отнеме силата му! Тогава „гърмящото копие“ нямаше да може да пуска невидими стрели и ние щяхме да нападнем хаубау!

Географът прибра пистолета си в кобура, иронично се усмихна, с погнуса изгледа магьосника, който лежеше като мъртъв в краката му, после се изправи и попита:

— Имаше ли отрова в палмовото вино?

— Не.

— Искаше ли магьосникът да убие белия човек?

Вождът падна в краката му и като кършеше пръсти, завика:

— О, бял човек! Това магьосникът не е мислил! Вярвай на стария вожд!

Павел го погледна с презрение, отупа брича си от полепналите трески и бързо слезе по стълбата.

Вечерта, пред буен огън на самия бряг на реката, Павел пушеше цигара и слушаше любопитната история за биволските опашки, които

си връзваха мукасекерите. Разказваше Капоко... Преди много луни те били човекоядци. Но мъдрият старец Нагу ги научил, че умрелите тревожат добрия дух и носят нещастие на племето. Той пръв се отказал да яде човешко месо и в знак на това си вързал биволска опашка. Скоро Нагу спечелил много последователи. Затова дълго време ги наричали „хората с биволските опашки“. Сега вече почти няма племе, което да принася в жертви хора в чест на новата луна и злите духове...

През нощта Павел постави строга охрана, а сутринта рано изпрати Капоко да откупи пленената негърка срещу голям нож с дървена дръжка.

Негърът скоро се върна. Вождът не взел ножа. Според обичая на племето пленниците никога не се връщат обратно, нито пък се продават. Нещо повече — такива пленници служат само за прислуга на вождя и магьосника. Никой друг човек от племето няма право да държи роб в колибата си...

Докато траеше приготвянето за заминаване, не се показаха на площадките нито вождът, нито магьосникът. Висящите стълби бяха прибрани. Селището като че ли беше опустяло.

V

Преди да напусне страната на мукасекерите, Павел искаше още веднъж да покаже силата на „гърмящото копие“.

Лия и Хама довякоха отнякъде хванато с тръстиков капан полудиво туземско куче с остра муцуна и жълтеникава козина, което по прибрения си корем и тънкото продълговато тяло много приличаше на млада хиена. Павел каза да вържат кучето за едно дърво. Носачите изпълниха веднага заповедта. Кучето сърдито лаеше, ръмжеше и показваше острите си хищни зъби. Сърдитият лай на животното накара мукасекерите крадешком да надникнат от колибите си. Капоко ги предупреди, че след малко белият човек ще покаже силата на малкото „гърмящо копие“.

Туземците наостриха уши, изскочиха на терасата, затичаха по възжените улици и бързо разнесоха вестта из селището. Скоро край колибите плахо занадничаха стотици глави.

Вождът и магьосникът излязоха последни. Магьосникът имаше измъчено лице и се подпираше на бамбукова патерица. Двамата жестоки владетели на нещастното племе впериха очи в малкото вързано куче.

Павел отстъпи няколко крачки, вдигна пистолета, взе точен мерник и натисна спусъка. Силен трясък процепи въздуха. Кучето, улучено в главата, падна, без да издаде звук. Мукасекерите стояха замръзнали по местата си. В настъпилата тишина се чуваше само бръмченето на насекомите и тихото шумолене на листата. Изстрелът на малкото „гърмящо копие“ така ги бе потресъл, че едва след няколко минути диваците можаха да дойдат на себе си.

— Чама алай! Чама алай! (Добро оръжие! Добро оръжие!) — крещяха те, впили погледи в димящия пистолет.

Сега Павел беше уверен, че те не ще посмеят да нападнат племето хаубау, а тъкмо това беше и неговата цел.

Носачите вече се стягаха за път: опасваха пъстрите си набедреници, оправяха птичите пера, втъкнати в прическите, опаковаха багажа, обтягаха растителните въжета.

Павел смаза пистолета, но още не го бе прибрал в кобура, когато видя, че изведнъж от дърветата се спуснаха десетки възжени стълби и по тях с ловкостта на маймуни заслизаха мукасекерите. Щом стъпиха на земята, те се събраха на група. Вождът с празнична прическа, богато украсена с редки птичи пера, цял натруфен с нанизи, гривни и гердани от раковини, излезе напред. Тълпата заобиколи убитото куче. Само магьосникът не посмя да слезе. Той крадешком надничаше, скрит в короната на една кокосова палма.

В тоя миг носачите забелязаха, че по стълбата със светкавична бързина се спусна някаква жена. Още недопряла земята, тя хукна да бяга по посока на хаубау. Късата ѝ престилка от ресни се развяваше като крила. Павел дигна бинокъла и на лицето му трепна усмивка — бягаше робинята на вожда. Тя бе издебнала момента, когато жените и децата се гушеха в тъмните ъгли на колибите, а мъжете се тълпяха при убитото куче, за да избяга при племето си.

Скоро и диваците забелязаха бягащата девойка и закрещяха тревожно. Вождът сърдито избоботи нещо с гръмотевичния си бас. В тълпата настъпи суматоха. Няколко млади мукасекери се спуснаха след девойката. Бойният рог допираше вече устата на главатаря. В това време силен изстрел разтърси гората. Преследвачите паднаха като подкосени. Тълпата замря.

— Мукасекери — извика сърдито Павел, с насочен срещу тълпата пистолет, — всеки, който мръдне от мястото си, веднага ще бъде пронизан от невидимата стрела на „гърмящото копие“!

Вождът се свлече на земята и започна да моли Павел за пощада:

— Бял магьосник, пощади племето! Моята робиня избяга! Ние трябва да я убием! Тя ще разкаже на хаубау всичко, което е видяла в страната на мукасекерите! Тя ще им каже, че сме малко на брой! О, племето ще загине в страшни мъки!

Негърът се гърчеше като ранен звяр. Той се задъхваше от ярост, но не намираше сили дори да се изправи. Пълзеше на четири крака пред географа, въртеше глава и от потъмнелите му от злоба очи капеха сълзи.

Павел е пистолет в ръка се приближи до него и дълго гледа жалката му фигура, която се превиваше на две.

— Не се бой! — обърна се към него той. — Аз отивам в страната на хаубау и няма да им позволя да ви нападнат! Хаубау са мирно

племе! Но ако прекрачите границите им, нито един войн няма да се върне жив!

Вождът повдигна малките си пронизващи очи.

— О, бял човек от луната! Сега моето племе е обречено на гладна смърт! — изпъшка той, като смазан от бой човек. — Ние ще загинем! Това е по-мъчително от всяка болест!

— Защо говори така вождът — прекъсна го възмутен географът. — Племето има земя, вода и плодове в гората! Вождът ще научи своите хора да работят земята и да получават всичко необходимо за храна! Тогава племето ще живее по-добре!

Вождът премига с пепелявите си очи, дебелиите му бърни потрепнаха, поклати глава и се изправи недоволен. Той отново хвърли яростен поглед след негърката и от гърлото му се изтръгна заканителен вой.

Времето минаваше неусетно. Павел прибра пистолета, погледна часовника си и без да обръща внимание на освирепелия тиранин, който все още крещеше зад гърба му, даде знак за тръгване...

Чак когато групата се покатери по стръмния горист хълм, носачите забелязаха, че мукасекерите събрани на голяма купчинка, нещо говореха и размахваха ръце. На стотина крачки от тях седеше вождът, а около него се суетеше магьосникът. Той размахваше тиквена бутилка, кълчеше тялото си, събираше някакви камъчета и непрестанно дърдореше нещо. Навярно правеше заклинания и призоваваше добрия дух да помогне на племето.

По възжените стълби непрекъснато сновяха жени и деца, тичаха мъже и девойки, като страховито поглеждаха към вожда и магьосника.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

**КАМЪКЪТ НА ГИЗЕМА. ПРЕСЛЕДВАНЕ НА
РОБИНЯТА. ПОЯВЯВАНЕ НА ЦРАУСИ.
ОТМЪЩЕНИЕТО НА СЛОНОВЕТЕ. СРАЖЕНИЕ В
ГОРАТА. ВЪЛШЕБЕН ОБЛАК. ХУМБА-ХУМБА Е
МЪРТЪВ.**

I

Младата девойка от хаубау летеше като бързонога антилопа. Тънкото ѝ гъвкаво тяло ловко се извиваше, провираще се между храстите, неуморимите и крака дигаха червена пепел.

Групата беше на билото, а тя се спускаше вече в долината. Нямаше друга пътека, по която някой можеше да ѝ пресече пътя. Обикновено туземските пътеки вървят право нагоре или се спускат право надолу. Отляво и вдясно растяха ниски храсталаци, бодливи акации и кротони, чиито листа, изпъстрени с ярки ивици, правеха полегатия склон красив и особено живописен.

Напразно Домбо все още с проточен глас викаше след девойката да спре и дочака добрия бял. Негърката летеше като стрела. Само понякога се спираше, рязко извърщаше глава и след това, като навеждаше напред тялото си, хукваше отново. Босите ѝ крака едва докосваха земята.

Последен направи опит да я спре Капоко. Младият негър се покачи на една височинка, направи фуния с ръце и се провикна с мощен младежки бас. Гласът му прогърмя в тишината и ехото го повтори няколко пъти. Девойката забави крачките си, поколеба се и се спря, наведе се ниско и се обърна, като че ли се ослушваше, но след миг пак се втурна напред и се загуби в младата бананова горичка.

Павел тъжно загледа след нея, въздъхна и запали цигара. Може би тя беше виждала белия човек, познаваше чертите на лицето му, знаеше името му. Как се искаше на Павел да чуе от устата ѝ, че баща му е жив и той ненапразно е пропътувал толкова земи и морета, да го намери. Но робинята на свирепия саба имаше основание да не вярва на никого. Тя бе вече свободна, а свободата е еднакво скъпа на всеки човек...

Когато групата вече се спускаше в долината, на билото се мярнаха две точки, после станаха три, четири, пет...

Павел погледна с бинокъла — мукасекерите! Скоро билото потъмня от хора. Не се чуваше никакъв вик, никакъв крясък. Само над главите им стърчаха стотици копия като млада бамбукова горичка. Птичите пера по главите на туземците святкаха на слънцето с ярките си цветове, голите им тела лъщяха като полирани. Но не се чуваха заканителни крясъци и проточени викове. Мукасекерите изпращаха групата с отчаяни погледи. Павел беше уверен, че нито един от тях не ще се реши да изпрати стрела по него, нито вождът ще посмее да нападне хаубау. „Гърмящото копие“ бе всяло у него смъртен страх. Затова, като ги забеляза на възвишението, той се усмихна шеговито и продължи да върви все така спокойно и равномерно.

Групата навлезе в гората. Живописните листа на палмите красиво се открояваха върху чистото гълъбово небе. По някои дървета се виждаха кичести гроздове от цветове, но и те вече вехнеха. Високо се издигаха короните на арековите палми, особено ценени от туземците заради плодовете им, от които приготвяваха своята любима дъвка.

Тук-таме се издигаха отделни великани-баобаби с дебели сиви стъбла, които достигаха до десет-петнадесет обхвата. По късите им клони все още се мяркаха бели цветове, които много приличаха по своята форма, големина и даже по аромата на цветовете на бялата водна лилия. Всеки цвят на баобаба висеше на дълго гъвкаво стъбло-шнур както стъблото на водната лилия и цветовете свободно се люлееха на вятъра. Отстрани стъблата на баобабите изглеждат мощни и здрави, но всъщност дървесината им е съвсем мека и повече прилича на жилава влакнеста маса, която при сечене само се огъва под ударите на брадвата.

От свежите листа на баобаба туземците варят зелена каша, а от стъблата изтеглят тънки много здрави влакна, които им служат за плетене на рогозки, набедреници, въжета и въдици.

Прелитаха различни папагали. В сбирката на географа имаше почти от всеки вид по един препариран. Затова, когато изхвъркна една черна птица с дълга перпендикулярно вдигната опашка, с блестящи пера, Павел я огледа с бинокъла и се досети — контропос синегаленсис. По-нататък прелетя логотуто — птица, подобна на пуяк, с бели крила. В клоните на дърветата подскачаха павиани и мартишки. Те любопитно надничаха надолу и огласяха гората с крясъци.

Хама свиреше с красива флейта, направена от бамбукова цев, запушена отгоре и отдолу, но с две странични дупки, едната при горния, а другата при долния ѝ край.

Капоко мълчаливо вървеше до него. Той може би сега си спомняше за своята Маванда, която беше стройна, гъвкава и ловка като девойката от племето на хаубау...

Ето старото дърво с разкошни назъбени листа, с мощна и красива корона, сякаш пази от врагове крехките бананови фиданки. Слънцето го къпе с ярка светлина, но нито един лъч не изгаря нежните листа на дръвчетата. Те растат, както растат под закрилата на родовите началници девойките и младежите от племето. Под такова красиво дърво, отрупано с плодове, Капоко за пръв път бе поканил Маванда да отиде в неговата колиба. Тя го бе погледнала срамежливо. Притворил очи, притиснат до стъблото, той напразно бе чакал да му отговори. Маванда тихо се бе засмяла и се готвеше да избяга, но Капоко я бе хванал за муканзото и дълго ѝ бе говорил за бъдещия им живот, който виждаше така ясно и хубаво. Никой не бе подслушал разговора им,

никой не бе чул младежките мечти на момъка, защото в клоните подскачаше само мъничката птичка със зелени крила онай-да, а онай-да не разбира езика на Капоко и Маванда.

„Гърмящото копие“ на белия завоевател бе пронизало Маванда. Навярно и девойката от хаубау има храбър момък, но вождът на мукасекерите му я бе отвлякъл...

Павел често виждаше младия негър нощем да седи, прегърнал колене, пред палатката. От време на време натъжен, той откачаше торбичката от шията си, навираше дългите си пръсти в нея, нареждаше красивите раковини по земята, до тях слагаше слюдените плочки, сините мъниста, кучешките зъби и черните зърна от някакво растение. Той ги пазеше като скъпоценни талисмани. После ги прибираше все така грижливо и внимателно, като всяко камъче вземаше с два пръста, оглеждаше го и го пускаше в торбичката.

Как мъчно се забравя любимата, която много вечери на луна е чакал в сянката на банановата горичка! С какъв трепет бе стоял, заслушан в полумрака, да прошуми скъпото муканзо от лъвска кожа, да светне герданът ѝ от сини мъниста. Стъпките ѝ бяха така леки, сякаш наблизко шумоляха листа, полъхнати от ветреца. Капоко знаеше вече, че е заслужил нейното сърце. Кой друг се бе приближил до неукротимото гну? Кой друг бе убил лъв в единоборство? Никой.

Капоко си спомняше как след последния лов всички дойдоха да видят раната му, причинена от зъбите на лъва. Маванда с гордост бе сочила на своите другарки това място, което с ръката си бе покрила с лековити корени от билки и пръст. Никой не знаеше, че в омесеното тесто бе сложила тайно късче от Камъка на Гизема^[1]. Раната бързо заздравя, защото лековитото камъче бе прогонило злия дух. Всичко това лесно не се забравя... Затова от хълма Капоко гледаше с такива тъжни очи след бягащата девойка.

Момъкът дълго и съчувствено разговаряше с Домбо след смъртта на баща му, защото бе познал скръбта, която мъчеше негърчето.

И сега Павел гледаше двамата другари, които крачеха един до друг, слушаха флейтата на Хама и тихо си говореха.

Той се любуваше на тънката сухичка фигура на своя любимец, мургавата кожа, къдравата му лъскава коса и дългите му ръце, намазани с бяла пръст. Та той бе станал хубаво, стройно момче. Домбо отдавна бе хвърлил въглена и не пишеше по гладката кора на дърветата

говорящите знаци на белите хора. Географът мислено се упрекна за това. Негърчето притежаваше пъргав ум, бе схватливо и будно. Различаваше се от Капоко само по своята нерешителност.

„Всъщност диваците в тези страни не са черните, а белите хора! — мислено разсъждаваше Павел. — Белите пристигат като бандити, плячкосват земите, изсичат горите, обират богатствата, унищожават дивеча, хващат роби и ги продават като впрегатен добитък! А когато негрите бранят своите земи, европейците се оплакват от тяхната жестокост. Наричат ги човекоядци!“

Домбо, според географа, трябваше да се върне някога в своята родина възмъжал и да разкаже на своите съплеменници за напредъка на белия човек, но да ги запознае и с грабителския нрав на алчните търговци и робовладелци, на златотърсачите и плантаторите; той трябваше да ги научи по-добре да работят земята, да строят удобни и приветливи жилища, да си изработват сами оръжия, за да се борят срещу колониалното робство.

В такива минути Павел изпитваше особено чувство. Наистина имаше за какво да се бори и да живее човек като него: богати пътни бележки, редки и ценни сбирки, нови научни трудове, възпитанието на негърчето! Но най-важното — откриването на един безстрашен герой, който трябва да научи, че родината му е вече свободна!

[1] Вид каменна сол, която според вярванията на туземците има лековити свойства. ↑

II

В синия здрач се очертаваха планински хребети с тъмни петна по тях.

От всяка височина Павел се взираше в далечината и търсеше с жаден поглед страната на хаубау. Непознатата страна притегляше ума и сърцето му, както самотният остров в морето притегля корабокрушенеца.

От девойката нямаше и следа. Павел не осъждаше недоверието ѝ към него. Малко ли туземци бяха загинали от куршума на белия човек. Маванда също падна, простреляна от вражески куршум. Защо да вярват на него? Туземците още не разбират, че и между белите има лоши и добри, както има лоши и добри между черните хора. Но туземците рядко са срещали добрите бели. А душата на човека не е отпечатана на лицето му! Те имат право да бъдат предпазливи и зорко да следят всеки бял човек, който навлиза в страната им.

Може би още дълго Павел щеше да размотава нишката на своите мисли, ако Капоко не спря изведнъж и, не загледа подозрително назад.

— Хумба-хумба! — уплашено извика той и тихо предупредително изсвири с уста.

Лицето му изведнъж се промени, чертите му се изостриха, той цял се превърна в слух. Попипа копие, рязко обърна глава, загледа младите негри, които се бяха спрели и също наблюдаваха нещо.

— Хумба-хумба! (Слонове!) — повториха шепнешком Хама и Лия.

Наистина от възвишението се спускаше един голям слой и едно малко като топка слонче. Те бяха доста далече, но това съвсем не бе утешително.

Слонът бе едър, доста стар, покрит с тъмнокафява броня. Той пристъпваше тежко, размахваше дългия си хобот, късаше върховете на акациите, но погледът му бе вперен напред. Малкото припикаше около него, навираше се под корема му, почесваше се о тънките стъбла на младите дръвчета, откъсваше по някой лист, изоставаше назад и след това бързо догонваше стария слон.

Негрите, събрани накуп, тревожно си шептяха нещо и един по един измъкваха асагеите от набедрениците си.

Павел махна с ръка и заповяда по туземски:

— Онай мана! (Да вървим!)

Никой не се помръдна. Негрите погледаха пушката, после кобура и презраменната паласка с патроните.

— Хамба — извика един нискоръст младеж с големи продупчени уши без обици, с халка, прокарана през носната преграда. — Имаш ли много невидими стрели?

— Имам! — отвърна Павел. — За какво са ти стрели?

— О, на хамба ще трябват много невидими стрели! Идва страшният хумба-хумба!

— Страхливец! — с укор махна ръка географът. — Животните търсят по-добра паша! Те не преследват нашата група!

— Хумба-хумба вървят по нашите стъпки! — настоя негърът. — А сърдитият хумба-хумба е опасен!

Вместо отговор Павел се засмя, потупа го по рамото и му посочи пътеката. Негърът нерешително пристъпи. Останалите младежи наместиха багажа на главите си и един след друг също закрачиха.

Вървяха бавно и мълчаливо. Негрите на всяка крачка се извъръщаха и тревожно гледаха назад.

III

Над осиротялата степ стенеше горещ вятър, въртеше стълбове суха трева, прахоляк и жълти листа, откъснати от самотните баобаби. Слънцето жареше. Изгорелите мочурища приличаха на хлътнали хълбоци. Палмовата гора и долината бяха останали зад диплите на голите скали.

Пътекката капризно криволичеше между пожълтели стръкове трева, прецъфтели мимози и пълзящи листа на велвичии. Храната отново бе на привършване. На два пъти негрите изравяха обли като картофи грудки от зама. Макар плодовете да разхлаждаха като чаша сироп в непоносимия пек, все пак не бяха достатъчни. Край купчинка храсти се показаха сърповидни рога на антилопи. Чу се тропот на копита и след миг антилопите удариха на бяг. Павел ги изпрати с два изстрела, но не улучи нито една. Още не бяха потънали в долчинката, разнесе се мучене на див бивол. Почти веднага след това се чу рев на лъв.

Негрите като по даден знак налягаха, оставиха багажа и приготвиха копията си. Павел залегна до един храст и притисна пушката до рамото си. Десет чифта очи сега се впиха напред, без да трепнат. Капоко, прилепил ухо до земята, напрегнато слушаше. Отново се чу рев, придружен от непознат крясък. Стрелите трептяха на опънатите лъкове.

Слабият ветрец, който духаше сега насреща, донесе звънко чаткане на копита по твърдата земя. Негрите се разшаваха и се спогледаха смаяни. Тракане на копита, рев на лъв, крясък, а все още не се мяркаше нито птица, нито животно.

Може би лъв е нападнал стадо гну, антилопи или газели? А може някоя антилопа да е намушила свирепия звяр и сега двамата умират, без да могат да се освободят един от друг? Но нито антилопите, нито белогривестият гну издават крясък. Звукът идеше иззад височинната, отвъд храсталаците. Гну или антилопа, все едно, трябваше да падне мъртво, защото в кожените торби нямаше троха таро, а нито млечният сок от кокосовите орехи, нито корените на зама, нито баобабовата каша можеха да наситят десет гладни гърла!

Капоко крадешком погледна своите другари и пръв запълзя напред, като все повече обтягаше лъка. Павел седеше на едно коляно с готова за стрелба пушка.

Изведнъж прокънтя нов тропот от копита, като че ли препусна конен разезд, и над тревата се показва ято угоени щрауси, но щом забелязаха хора, птиците свиха на изток и над саваната се понесе тревожен крясък. Павел стреля два пъти в ятото. Изплашените щрауси бързо се понесоха напред. Цял сноп стрели заблестяха на слънцето и изсвистяха във въздуха. Негрите се втурнаха след птиците. Павел стреля още един път, изкачи се на височинката, но ятото вече се бе отдалечило на цяла миля. Нито един щраус не бе убит. Да се преследват, беше немислимо. Това можеше да стане само с кон или бик, както правят кафрите. А най-сполучлив е ловът с примамване.

Но сега всяка възможност беше пропусната. Негрите се бяха спрели и вторачено се взираха в храсталаците, където все още се мяркаха птичите глави. Тъкмо в тоя момент Домбо забеляза някакво животно на мястото, дето бяха лежали щраусите. То търкаляше един пепеляв камък като голяма топка. С един изстрел географът го улучи и то падна в тревата. Оказа се, че е малка африканска лисица. В това време негрите, ухилени до уши, размахваха над главите си три големи щраусови яйца. Лисицата бе търкаляла едно от тях към някой камък, за да го пробие. Яйцата имаха пепеляви твърди черупки и всяко беше голямо колкото двадесет яйца от кокошка.

Напалиха огън под сянката на една акация, а когато се разгоря жар, Капоко проби яйцата отгоре и ги зарови. После отрязва една тънка пръчка от акация, обели кората ѝ и започна да бърка щраусовите яйца.

Негрите оживено разговаряха около случката. Капоко, клекнал край огъня, хитро се усмихваше.

— Аз познавам хаба! — говореше той. — Отначало се изплаших! После слушам, не хумба-хумба! О, това хаба!

Докато се печаха яйцата, негрът разказа за един лов на щрауси. Отишли в саваната. Щраусите обичали сол, затова често пасели около солените блата. Капоко и старият Кабанга стигнали до едно солено езеро, скрили се и зачакали. Чакали, чакали, най-сетне щраусите пристигнали. Един бил ранен и съскал като гъсок. Старецът не ги посрещнал веднага с асагея. Изчакал ятото да се напие с вода, защото след водопоя щраусите ставали по-тежки и тромави и по-лесно се

биели. Кабанга бил облечен в одрана щраусова кожа. Безшумно се измъкнал из тръстиката и закрякал. Щраусите не подозирали нищо и доверчиво го приели в ятото си. Кабанга се приближил до най-тлъстия щраус, с един удар го свалил на земята и му прерязал гърлото с изострен като бръснач кремък.

От кожата му ушил на Капоко ново, красиво празнично муканзо. В търбуха на угоения щраус намерили две малки пилета, шепа семена, крехки корени от растения, трески от бамбук и няколко парчета от кожени торбички. Ненаситната птица поглъщала всичко, каквото й попаднело.

След закуската Капоко разсече черупките на щраусовите яйца и така приготви за пътниците шест кръгли блюда за ядене.

IV

Духаше североизточен вятър. Но сега въздухът бе пропит с мирис на влага и озон. За пръв път се чуваше далечно глухо бучене. През нощта в планината бе паднал първият дъжд. Над земята бяха надвиснали като млечна пяна неподвижни сребристобели облаци. Слънцето трептеше по тънките им корнизи и в пролуките наливаше розова мъгла. Рядко някъде се виждаше късче синьо небе.

Пътниците пъплеха по една височина. Някъде отдалече долитаха глухи тътнежи. Павел тревожно се ослуша и викна на туземците да ускорят крачките си. Грохотът на гръмотевиците известяваше, че бе минал сухият период и скоро ще настъпят проливните дъждове, реките ще изпълнят бреговете, блатата ще се наводнят и пътуването ще стане още по-трудно.

Но като се ослушваше и гледаше назад с бинокъла, географът забеляза на две-три мили отново слона с малкото. Опасността, която преди му се струваше невероятна, сега вървеше по стъпките му. Туземците имаха право. В този момент Павел си спомни за убитата слоница в гората. Още тогава Кабанга предрече това отмъщение. Той познаваше нрава на свирепите и отмъстителни животни. Навярно слонът се бе лутал дълго, докато открие следите на пътниците. Вятърът беше поутихнал, но изостреният слух на Капоко долови яростно фучене.

— Да бягаме в гората, хамба! — предложи негрът. — Хумбахумба приближава!

— Никаква гора не виждам наблизо! — взирайки се напред, отвърна Павел.

— Зад баира трябва да има гора!

Момъкът излезе прав. Зад височината наистина се откри гъста гора. Негрите затичаха. Капоко смени копието с асагей. Чу се свиреп рев, който сякаш тласна групата като силна въздушна вълна. Нямаше вече лъжа — слонът вървеше по стъпките на групата. От мощното му гърло всяка минута се изтръгваше страшен рев.

Когато групата навлезе в гората, слонът вече препускаше в галоп, като подхвърляше нагоре задница. Павел тичаше цял облян в пот. Под

краката му се сипеха валчести дребни камъчета и пясък. Той настигна Домбо в крайнината на гората. Негърчето объркано обикаляше и оглеждаше дърветата.

— Качи се на хлебното дърво! — посочи му географът гъстите клони на дървото.

— А хамба какво прави? — като се катереше, попита Домбо. — Хумба-хумба ще го разкъса!

— Аз ще намеря място! По ти бързай! Няма време за губене.

Павел още не беше възседнал дебелия клон на баобаба и разгневеният великан като вихър врхлетя в гората; няколко дървета се събориха с трясък. Въздухът се изпълни със зловещ рев, нестихващ трясък и прашене на сухи клони.

Павел следеше всяко движение на грамадното разярено животно. По съседните дървета бяха се накачили младите негри. Скоро под короната на баобаба се появи слонът. Павел видя как той натисна с гърдите си огромното дърво, но то не трепна. Само долният клон глухо изскърца. От хобота на слона се изля като от маркуч силна струя вода и пяна. Павел направи опит да се запази, но животното го забеляза, потрепна с уши, отстъпи, хоботът му се изправи нагоре като грамаден обелен клон, последва свиреп рев върху дънера на баобаба. Предните крака на слона потънаха до колене в земята, хоботът му нервно се изви. Павел стреля веднъж, втори път. Зад перестите уши на животното бликна кръв. То потрепери мъчително, изрева хрипкаво и продължително. Хоботът му изригна фонтан от кървави пръски.

Павел притаи дъх. Ръката му със светкавична бързина дърпаше затвора и изстрел след изстрел разтърсваше гората. По слабините на животното накацах стрели и асагеи, едно копие дълбоко се вряза в хълбока му. В този миг една човешка фигура бързо притича и заби харпуната на асагея в областта на корема. След това с бързината на катерица отново се намери на баобаба. Последва продължителен тъжен рев, глухо хъркане, от хобота на слона се плисна нова кървава струя... После животното коленичи и се търколи като ударено от гръм, поръси с кръв преплетените клони и бързо притихна.

— Хумба-хумба убит! — радостно изкрещя някой наблизко.

Павел разкърши рамене, облегна се, окачи пушката на един клон и скочи на земята. Цялото му тяло като че ли бе вцепенено от напрежение. Домбо, свит на топка в короната на баобаба, все още

гледаше като уплашено маймунче. Щом съгледа географа, той ловко се спусна по една лиана.

— Хумба-хумба е мъртъв! — извика той, гледайки отдалеч убития слон.

Почти в същото време туземците закрещяха и се втурнаха към крайнината на гората. Павел погледна след тях. Малкото слонче с бясна скорост препускаше обратно по пътеката, подмяташе задница и смешно подскачаше. То беше отишло доста далече и нямаше никаква надежда да го догонят скоро, затова го оставиха. Върнаха се и заобиколиха убития слон, който лежеше прострян край баобаба.

След няколко часа, нахранени, весели и бодри, с добре препечени късове месо в кожените торби, пътниците се проточиха по пътеката. Като излизаха на отсрещната височина, те видяха слончето, нападнато от цяла глутница хиени. Хищниците стръвно се хвърляха към него, но разяреното малко животно пъргаво се въртеше и ги отблъскваше с якия си хобот — неговото единствено оръжие. Нямаше как да му помогнат. Слончето отстоеше на разстояние повече от един пушечен изстрел. Все пак Павел стреля, но хищниците, подушили плячка, не се изплашиха...

Над гората се понесе туземска песен. С тържествени звуци певците славеха своята страна и храбрите мъже, които могат да убият хумба-хумба.

Спускаха се по стръмна пътечка между бели като вар голи скали, когато пред групата заблестя красив облак, отразил всички цветове на дъгата. Кълбовидното сияние ярко се открояваше над скалите, сякаш там се люлееше някакъв вълшебен балон.

Такъв облак някога бе видял и пътешественикът Ливингстон на река Замбези. Племето матока го наричало „матотьона“ — гърмящия дим, а други „шонгус“ — кипящ казан. Ливингстон, възхитен от красотата на водопада, му дал името Виктория.

Силно вълнение обхвана географа. В картата на Симоне Алварц на това място бе отбелязан пролом на река... Зад кривата линия на реката бе страната на хаубау... Скоро заблестяха на слънцето разпенени потоци вода, които падаха от високи прагове. Над пролома изригваше цял фонтан от цветни, искрящи капчици. Павел се спря смаян. Водопадът бучеше и огласяше околността с непрестанен шум. Залязващото слънце къпеше разбитата на пяна вода с ярка светлина. Над тебеширените скали пламтеше красив цветен пояс.

Павел с мъка откъсна погледа си от приказната гледка и потърси негрите. Но какво бе неговото учудване от това, което видя. Туземците дигаха копията във въздуха, допираха ги до челата си и от гърдите им се изтръгваха тъжни викове:

— Тала Монгонго!

Павел се приближи до тях.

— Защо се плашите? — попита учуден.

Негрите мълчаливо отпуснаха копията, но не снемаха очи от водопада. Капоко посочи скалите и плахо отвърна:

— О, хамба, там живеят злите духове! Всяка прашинка на това място е омагьосана! Само ако ни докосне, ще умрем!

— Какво говориш? — засмя се географът. — Това е река като всички реки!

Но Капоко не се съгласи.

— Това не е река! — уплашено зашептя момъкът. — Там живеят злите духове! Те ще ни умъртвят и след това ще ни пхнат в големите си лули!

Павел се усмихна отново, но изведнъж лицето му стана строго и сериозно. Той хвана Капоко за ръката и му посочи водопада:

— Ти си умен момък! Не бива да се страхуваш! Там няма никакви зли духове! Водата пада от високата скала и се разбива на пяна! Затова така бучи и се пръска на прах!

Негърът се вгледа с уплашени очи във водопада. Ослуша се, въздъхна и недоверчиво повдигна очи.

— О, хамба, никой не може да направи водата да ври така освен злите духове! Те са я омагьосали!

Сега вече Павел реши да си послужи с огненото копне. Той свали пушката, постави в магазина нова пачка патрони и се обърна към негъра.

— Няма по-силно оръжие от „гърмящото копие“ на белия човек! — сериозно каза той, като го гледаше в очите. — Никой не притежава по-голяма сила от невидимите стрели на моето оръжие!

— Невидимите стрели могат ли да убият злия дух? — попита негърът и лицето му се оживи.

— Могат да убият злия дух! — отвърна уверено географът. — Както пронизват лошите хора като Нгвуно, така убиват и злите духове!

Капоко стоя един миг загледан в хамба. Думите му, казани твърдо и самоуверено, не оставяха място за колебание. Цялата му едра фигура, смелите очи, строгото лице, опърлено от вятъра, издаваха сила и безстрашие. Капоко отиде при другарите си, дълго говори с тях, като рязко извъръщаше глава и поглеждаше белия човек. Най-сетне негрите нерешително повдигнаха багажа и тръгнаха след своя водач, като от време на време поглеждаха страхливо към водопада.

За Домбо не можеше да се каже, че напълно сподели страха от злите духове. Посетил много пристанища на белите хора, видял огнени пирого, самодвижещи се коли по железни пръчки и какви ли не чудни неща, той отначало се отнесе с насмешка към суеверието на своите събратя. Но все пак той носеше сърце и душа на туземец, закърмен с дълбок, непонятен страх към злия дух. В неговото съзнание все още не бяха очистени напълно предразсъдъците, вярата във фетишите и тотемите на племето. Гонсалви не бе го занимавал с откритията на белия човек. А трудно можеше неукният туземец по свой път да си изясни всичко. Затова сега той прояви колебание. Срамуваше се от

географа да изкрещи пред гърмящия водопад, но не се реши да се доближи до него...

Скоро грохотът на водопада постепенно затихна. Сиянието над гнайсовите скали угасваше като утринна заря. Слънцето бе залязло и в небето трепнаха ранни звезди. Негрите, преминали опасното място, отново се оживиха. Разговорът им сега се въртеше около силата на „гърмящото копие“, което ги бе предпазило от омагьосаните водни пръски.

Веднъж, седнал пред палатката, загледан в короните на палмите, Капоко бе открил своята мъка пред Павел. Сега, като вървеше успоредно с младия туземец, той си спомняше всяка негова дума.

Капоко много луни мечтал да има своя отделна колиба. Искал да направи заедно с мъжете на племето нова хубава колиба, не като старите, които били тъмни и вътре се задържал пушекът. А когато валели проливни дъждове, покривите течали. Неговата колиба не трябвало да пропуска вода и да се поклаща от силния вятър. Веднъж той открил на Маванда своята мечта — да завърже на входа кожа от носорог, опъната на бамбукови пръти. Така през нощта няма да влиза малката остроноса лисица, примамена от вкусните късове печено месо.

Маванда погладила с опакото на ръката си голите му колене, въздъхнала и тихо с копнеж прошепнала:

— Хубаво си намислил, Капоко! Нашата колиба трябва да бъде по-удобна от колибите на другите!

После замълчала, загледана в малката заздравяла рана на лицето му, и още по-тихо попитала:

— А кой прави такива колиби?

Капоко замислен отвърнал:

— Веднаж, когато бяхме с тамо-тамо на лов в страната на племето матока, видяхме колиба на бели хора! Тя беше по-широка от нашите колиби! Освен вход имаше отстрани малък отвор с прозрачна кожа!

Маванда подскочила от гняв.

— Белите хора са свирепи като хумба-хумба! — развикала се тя. — Защо искаш да им подражаваш! Тogaва ти сигурно ще станеш лош като тях?

— Не, Маванда — отвърнал негърът, — наистина белите хора са лоши, но те умеят да правят хубави колиби! Аз видях толкова

интересни неща, направени от тях, каквито дотогава не бях виждал! Всичко това показва, че са добри майстори! Те строят огнени пироги и живи коли, в които не впрягат бикове и опитомени антилопи! Ние трябва да изучим тяхното майсторство и да разгадаем техните тайни!

Маванда се възхитила от неговия ум и повторно потъркала ръката си о коляното му...

Оттогава Павел често сядаше на разговор с младия туземец. У него се пробуждаше бъдещият предприемчив човек. Павел не владееше езика му добре и често трябваше да си служи с мимики. А иначе умният негър много неща би му разказал...

Стигнаха голяма река. Беше вече тъмно. Затова разположиха бивака на открито, близо до брега.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА
СПАСИТЕЛНОТО КАО НА ХАУБАУ. ПИРОГАТА С
РАЗБИТАТА КЪРМА. ИЗЧЕЗВАНЕТО НА ОНДА.
ЖИВАТА ЛЕНТА. ВЪРЗАНИЯТ ТУЗЕМЕЦ.
РАНЯВАНЕТО НА КАПОКО. ОСВОБОЖДАВАНЕТО НА
ОНДА. ПЛЕНЯВАНЕТО НА ГЕОГРАФА.

I

Павел стана рано. Още слънцето не беше огряло. Нежна розова светлина къпеше върховете на планината. Огнището бе угаснало. Негрите спяха, натъркаляни по меката зелена папрат. Всеки притискаше копието до гърдите си. В короните на палмите чуруликаха птички, подскачаха зелени папагали с дълги опашки и златисти гърди. Реката приспивно шумолеше между редките дървета.

Зад нея започваше страната на хаубау. Павел застана на брега и се вгледа в далечината. Като зелени вълни се издигаха облите хълмове. Не се виждаше никакво жилище, не се мяркаше жив човек. Върху зеления склон красиво се открояваше продълговата жълта ивица. Павел я разгледа с бинокъла. Ивицата беше ожъната нива. Из стърнището бяха разхвърляни снопи. Картината беше позната, в нея имаше нещо родно и мило. „Као!“ — едва не извика Павел. Старият биг не лъжеше. Хаубау вече засяват пшеница и мелят брашно! В тази част на континента — пшеница! Това наистина е изключително събитие от много векове насам!

Единствен Херодот съобщава, че през времето на египетския фараон Нехо, живял между 611–597 година преди новата ера, финикийски моряци тръгнали около Либия, както наричали тогава Африка, с цел да я заобиколят. Те имали малък флот от петдесет веслови каравели. Излезли от Червено море и плували дълго все покрай брега на континента.

Едва когато дошла есента, те успели да завият около южния африкански бряг. Но се уплашили, че ще привършат храната и затова слезли на сушата. Отседнали на брега, разработили земя и посели пшеница. Дочакали узряването на житото, ожънали го и продължили пътя си. Като пътували така две години, на третата достигнали Херкулесовите стълбове, както наричали тогава Гибралтарския проток, и оттук се отправили отново към Египет. При завръщането си те говорили, че плавали все около Либия.

Нямаше съмнение, че на това място е пипала ръката на бял човек. Но отде е взел жито? Може би е намерил случайно в джобовите си няколко зрънца и ги е посял? Не бяха ли това нови следи от стария Балван?

Загледан в далечината, Павел обмисляше смели планове за преминаването на реката, за бъдещето. Пленницата може би вече е стигнала в колибата на вожд, разказала е за „гърмящото копие“.

На реката нямаше мост. Над водата плуваха цели острови от водорасли, цъфтяха красиви водни растения. Една лястовица-рибар се спускаше и като опитен ловец всеки път прищипваше с човката си и се дигаше с още жива риба. Между тръстиките се промушваха и пляскаха с лапи африкански видри. Изведнъж Павел забеляза изоставена пирога, зеления сала от старост, с разбита предна кърма. Тя лежеше, обърната с дъното нагоре, в папратите. Нагоре и надолу реката ставаше по-широка и трудна за преминаване. Пътеката също спираше на самия бряг. Явно беше, че хората от хаубау са разрушили моста и са разбили лодката. Те са искали да спрат нападенията на мукасекерите. Тогава девойката отде е минала? Може би тя е преплувала реката?

Павел внимателно огледа пясъка, полегатия бряг, но не откри следи от стъпки. Приклепнал, той чу глъчка откъм бивака.

Негрите бяха станали вече. Някои тичаха, суетяха се, други дебнеха между дърветата, трети се промъкваха към тръстиките.

Павел се сниши, пропълзя напред, скри се зад един дънер и зачака. Между дърветата, като се прикриваше умело, се приближаваше Капоко. На десет крачки зад него се мярна и Домбо.

— Къде отивате? — шепнешком попита географът.

— На лов, хамба! — ухилено отвърна Домбо.

— Какво ще ловите?

— Капоко видял водни антилопи! Ей там посочи негърчето към тръстиките. — Излезли да пасат!

— Водни антилопи! — учудено го изгледа Павел.

— Да, хамба!

— Колко?

— Ади!

Павел повече не разпитва. Прилепи се до земята и като държеше пушката в едната си ръка, бързо се запромъква между храстите.

Реката на това място се разливаше и образуваше широка блатиста поляна, гъсто обрасла с тръстики, висока папрат и блатна трева. Павел се спря, прислони се до купчинка храсти и крадливо надникна през тях. Изведнъж забеляза сърповидни рога. Скоро на това място се мярна някакво животно с тъмносива, дълга и лъскава козина, на гърба с бяла шарка. Животното беше голямо колкото едногодишно теле. Малко по-далеч се движеше още едно животно с много лъскави рога.

Изглежда, бълбукането на водата, свистенето на вятъра, който духаше насреща, и шумоленето на тръстиките не позволяваше на животните да подушат стъпките на ловците. Водните антилопи обикновено излизат на паша нощно време, но когато са уверени, че мястото е безопасно, пасат и през деня. Те са много предпазливи, имат добре развит слух, обоняние и по пъргавина съперничат на обикновените антилопи.

Тъкмо когато Павел удобно се наместваше, кракът му се подхлъзна и той изтърва пушката си в една локва. Антилопата, която стоеше замряла на едно място и се заслушваше, изведнъж трепна подозрително, напери уши... Тръстиките бързо зашумяха като пронизани от куршум, върховете на папратите се поклатиха. Само за един миг животните изчезнаха. Павел стреля два пъти, но напразно. Антилопите, снабдени с всичко необходимо за живот във водата, бяха вече отплували и сега се спотайваха в отдалечените блатни места, където не можеше да стигне човешки крак.

Когато обрамчваше пушката и се отърсваше от водата, Павел забеляза, че Лия тича към блатото и тревожно крещи. Капоко го посрещна. Негърът размахваше копие и говореше нещо.

Павел забърза към него и попита:

— Какво има?

Лия трепна, рязко обърна глава и уплашено погледна географа. Лицето на Капоко беше мрачно.

Останалите негри тичаха около бивака.

— Какво е станало? — попита отново Павел.

Гласът на географа накара Капоко да се обърне.

— Тая нощ е изчезнал Онда! — бавно процеди през зъби той и направи с ръка едва забележимо движение.

Онда! Павел го познаваше добре — малко тромав и мълчалив. Постоянно го измъчваше глад. На двете си уши носеше големи бели обици, а на шията гердани от раковини и кучешки зъби. Онда беше най-младият от носачите, почти юноша, като Домбо.

Павел си спомни мястото, където обикновено лежеше момчето. Когато стана сутринта, той не провери носачите. Често негрите ставаха и се местеха. Понякога през нощта отиваха на риболов или дебнеха птички из храстите.

— Легна ли снощи Онда? — попита географът.

— Легна! — отвърна Капоко.

— Къде беше неговото легло?

— До мен!

— Търсихте ли го по реката? Може би е на риболов?

— Търсихме го!

— Къде го търсихте?

— Навсякъде! Обиколихме реката, тръстиките и гората!

Павел замълча. Метна пушката през рамо и бързо закрачи към бивака. Събра носачите и поред ги разпита за Онда. Всички бяха спали дълбоко, уморени от дългия път, и никой не бе усетил нищо.

Накрая само Хама предположи, че злият дух е задигнал Онда през нощта, защото не е имало луна. Всички го погледнаха уплашено. Горките младежи! Те бързо се примиряваха! Злият дух е идвал, докато белият човек е спал, и е отвлякъл Онда в планината. Напразно Павел им възразяваше. Туземците недоверчиво поклащаха глави. Най-сетне той ги остави на мира. Кой можеше да ги разубеди?... Те се плашеха от злия дух и вярваха, че всичко е негово дело.

Изчезването на момчето хвърли в тревога географа. Какво се е случило с него? Звяр ли го е отвлякъл, в реката ли се е удавило? Загадка! Как ще се върне сам? Всичко му се виждаше някак странно! Да изчезне без следа!

II

Павел заповяда групата да се приготови за път. Негрите бяха умърлушени. В очите им бе стаен страх. Тайнствено си шепнеха, слагайки на главите си багажа. А когато стигнаха до брега на реката, те изгледаха въпросително Капоко. В погледите им се четеше нерешителност. Павел поръча да изплетат въжета от жиливи пълзящи храсти и лиани, а сам той с помощта на дълъг прът опита дълбочината. Реката не беше дълбока, но трудно можеше да мине човек с багаж.

Скоро въжето беше готово. Сега оставаше най-трудното — кой ще премине реката, ще върже въжето за някое дърво отсреща и ще докара пирога. При първата покана никой не излезе напред. Негрите се споглеждаха мълчаливо. Павел ги покани втори път, но и сега никой не се реши да премине реката. Тогава сам той започна да се съблича, но тъкмо хвърли защитната мушама, чу зад себе си шушукане. Изведнъж се разнесе кресливото гласче на Домбо:

— Чакай, хамба, Лия ще мине!

— Лия? — изгледа географът въпросително младия туземец.

Той беше нисичък, с разкривени крака, по които имаше подутини.

В това време Капоко махна с копието към Лия:

— Ти ще останеш на брега! — извика му той. — А аз ще мина на другия бряг! Реката е дълбока и ще се удавиш!

Но още Капоко не беше взел въжето, Хама го дръпна и бързо затича към брега.

— Не трябва Капоко да мине, бял човек — викаше той. — Капоко е избран от старейшините за вожд на племето, когато Бенгас умре!

Няколко младежи се спуснаха след него. Стана сборичкване и Павел видя как един от носачите улови Хама, метна го на гърба си и бързо го отнесе настрани. Хама протестираше, махаше с ръце и напираше към реката.

— Не пускай Хама, бял човек! — молеше негърът. — Хама скоро ще има жена и отделна колиба! Аз ще премина реката! Мога да плувам

като риба! При това нямам лума-лума (избрана от старейшините девойка — годеница) и няма да ми строят колиба!...

Павел помисли малко, пъкна пръсти в устата си, свирна три пъти и негрите се събраха около него! Той предложи сами да изберат онзи, който ще мине реката. Домбо преведе думите му. Тих шепот премина от човек на човек. Капоко даде знак с копието и всички тръгнаха след него. Отидоха под сянката на кокосовата палма, насядаха и започнаха оживено да спорят. Цял час младежите крещяха високо, вдигаха копия, сочеха се един друг, после Капоко стана и всички замълчаха. Той заговори нещо развълнуван, пристъпи и допря копието до гърдите на най-младия носач Онай. Юношата бързо затича към растителното въже.

— Онай е избран да мине реката! — извика Домбо на географа.

Онай беше почти юноша, с едва забележим мърх по лицето, висок и строен, с тънки бързи крака и малки хитри очички.

Младият негр взе един плочест камък и като го прикрепяше с една ръка на главата си, нагази във водата. Камъкът придаваше на тялото му по-голяма тежина и не позволяваше да го завлече течението. С другата ръка юношата дърпаше въжето. Водата отначало стигна коленете му, после до кръста и най-сетне го заля до гърдите. Той бавно пристъпваше и опипваше с крака дъното. На няколко пъти той попада във водовъртежи, подхлъзва се, но все навреме успяваше да се задържи.

Туземците, наредени по брега, напрегнато следяха всяко движение на своя другар. Понякога, когато водата го заливаше, те скачаха и крещяха окуражително. Така, крачка по крачка, Онай се добра до отсрещния бряг, хвана се за един въздушен корен и с един смел скок стъпи на твърда земя. Обърна се и на слънцето блеснаха белите му зъби.

— Онай онага! Онай онага! (Онай премина! Онай премина!) — крещяха в един глас другарите му.

Но Онай като че ли обръщаше малко внимание на радостните викове. Без да губи нито секунда, той завърза въжето за стъблото на едно дебело дърво, обърна пирога, спусна я във водата, влезе в нея и като се държеше с ръце за растителното въже, заплува обратно.

Туземската пирога беше стара, с разбита кърма, но плоското й дъно, намазано с дебел пласт смола, се оказа здраво. Павел взе

брадвата, отсече един дебел клон, окастри го издяла го плоско и направи кърма. Лодката беше готова. Сега вече не беше трудно цялата група да премине на отвъдния бряг.

Последен премина реката географът. Щом стъпи на брега, обзе го странно чувство. Като че ли бе стъпил на родна земя. Очакваната среща с баща му го караше да се вълнува силно, но в същото време мисълта за тайнственото изчезване на Онда потисна радостта му.

III

Вместо към високия склон, където се виждаше жълтото стърнище, пътеката изведе групата в тясна клисура. Слънцето наливаше в пролома златиста светлина. Върху един камък отдалеч искреше на слънцето някаква червена лента. Тя се проточваше край пътеката и се мяташе наляво и надясно като жива. Капоко предупреди, че това са черпени мравки и поведе групата по десния склон. Проломът постепенно се разширяваше. От двете страни стърчаха стъблата на самотни палми и гуави.

На една миля от мястото, където бяха се появили червените мравки, Капоко изведнъж се спря и дочака Хама. Двамата няколко минута втренчено гледаха нещо напред, после отстъпиха вляво и се скриха зад дънера на едно дърво.

— Там има вързан човек! — посочи Хама.

Останалите негри налягаха по земята. Павел се приближи до Капоко и попита:

— Къде виждаш вързан човек?

Капоко посочи с копието напред към едно дърво, до стъблото на което се виждаше прилепена човешка фигура.

Павел дигна бинокъла и едва не го изпусна.

— Онда! — почти извика той. — Това е нашият Онда!

Ръцете и краката на негъра бяха вързани за стъблото, а в устата му бе пхнатата трева. Той напразно правеше усилия да се освободи.

— Онда! — настръхнаха туземците.

— Онда! — процеди през зъби Капоко, наведе се, като да отърсва нещо от плещите си, стисна здраво копието, послуша се и като пантера се хвърли напред. Но още нестигнал до дървото, той бе посрещнат от стотици стрели и копия. Те заблестяха във въздуха и се посипаха на земята. Капоко хукна назад, но едно копие го настигна, удари го и той се повлече като пиян, олюля се. Направи опит да затича, но краката му се подкосиха и той се свлече на земята. Павел прехапа устни, на челото му се появиха две дълбоки бръчки. Притвори очи и пак се взря напред. Капоко се дигна бързо, затича и пак падна. Хама подскочи като ранен звяр, изкрещя продължително и се хвърли напред да спаси другаря си.

Павел с две прибежки се намери близо до Капоко. Той го виждаше добре. Младият негър се премияташе в тревата, свит на топка, целият оплискан с кръв, с рана в рамото.

— Хама она! Хама она! (Дръжте разбойниците!) — викаше той с дрезгав, отслабнал глас.

Павел пак прибяга и заедно с Хама повлякоха ранения назад. От рамото на Капоко продължаваше да шурти кръв.

— Ще умре ли Капоко? — попита Хама. Лицето му беше разстроено.

— Няма да умре! — отвърна, без да го погледне, географът. — Леко е засегнат от копие! Не е ранен от отровна стрела!

— Хамба, спаси Капоко! — простена Лия, надвесен над своя другар. — Той е най-добрият син на племето! Спаси го! Бенгас много ще тъжи за него!

Останалите туземци, втренчили уплашени очи в Капоко, едва-едва се поклащаха и процеждаха скъпернически по някоя дума. Само Хама, като гледаше своя другар, когото се бяха опитали коварно да убият, трепереше от негодувание. С вдигната към небето глава той повтаряше:

— Това направи пленницата на вожда! Тя постъпи подло с нас!

После поглеждаше с молещи очи географа.

— Бял магьосник, спаси живота на Капоко! Намажи го с лековитата вода!

Капоко лежеше търпеливо, със затворени очи, стиснал уста и зъби, свил ръцете си в юмруци. Той дори не охкаше. Изпънатите жили по врата, ситните капчици пот, избила по лицето му, говореха за непоносимата му болка. Но той и сега се показва истински герой. Ненапразно старейшините го бяха определили за заместник на вожда. Само когато спиртът като огън го изгори, той изскърца със здравите си зъби и в края на очните му цепки блеснаха сълзи.

Така лежа цял час. А когато отвори очи и видя Хама до себе си, се усмихна.

— Хама, аз съм жив! — едва произнесе той е отпаднал глас. — Не се тревожи! Не се сърди на хаубау! Те имат право!

Хама се взря в него.

— Какво говори синът на Кабанга, на най-мъдрия старец от нашето племе? Какво говори! Те искаха да те убият! А ти?...

— Хаубау пазят страната си! Младата робиня им е казала, че ние сме нощували при мукасекерите! Яли сме от тяхното таро, вкусили сме от печените банани и ямса! А те са ги заграбили от хаубау. Крадената храна са делили с нас! Ние сме станали техни приятели! Защо се сърдиш на хаубау! Те постъпиха справедливо с нас!

Хама искаше да го прекъсне, но само леко помръдна уста и сякаш думите му се спряха на гърлото, ръката му увисна във въздуха. Лия извърна главата си от срам. Останалите също забиха погледи в земята. Едва сега всички си дадоха сметка, че постъпката им бе разгневела хаубау.

— Бенгас ще се разсърди! — продължаваше да укорява себе си и останалите младият негър. — Той няма да прости на Капоко! Няма да прости на Хама, Лия, Онда!

Хама и Лия като опарени отскочиха и закриха лицата си с ръце. Те като че ли искаха да избягат от разгневеното лице на Бенгас. Останалите с котешки стъпки, безшумно и някак предпазливо се отдръпваха. След това отидоха при Хама, дигнаха копията над главите си и от гърдите им се изтръгна трогателен вопъл. Павел пушеше на сянка и наблюдаваше мълчаливо негрите.

— Ние укротихме мукасекерите! — обърна се той към носачите. — Какво мислите, ще нападнат ли хаубау?

— Мукасекери няма да нападнат хаубау! — кимнаха с глави негрите.

— Добре. Няма да им крадат храната. Няма да убиват хората. Девойката благодарение на нас избяга! Те не посмяха да я преследват. Бенгас ще остане доволен от младите мъже на своето племе!

Домбо преведе думите на географа. Павел следеше с нетрепкащи очи Капоко. Отначало той слушаше мълчалив и само премигаше, но когато чу последните думи, по лицето му премина лека, едва забележима усмивка. Негрите посрещнаха думите на белия човек с облекчителна въздишка.

— Хамба е прав! — радостно закрещя Хама.

— Хамба е прав! — повтори Лия.

— Хамба мъдър! — допълниха останалите, като одобрително поклащаха телата си наляво и надясно.

Сега оставаше най-трудното — освобождаването на Онда.

Свечеряваше се. В гората не се чуваше никакъв шепот.

— Какво искаш, Капоко? — попита Павел. — Ние ще ти помогнем!

— Искам да стана, хамба! — тихо отвърна той, помълча и добави: — Хамба, аз все още не съм спокоен!

— Защо?

— Робинята е разказала всичко за нас на главатаря на племето! Това разбирам добре. Но защо тогава ни нападнаха?

— Девойката не разбира езика на вашето племе. Тя само видя, че ние седим при мукасекерите, ядем от тяхното таро, а белият човек им раздава подаръци! Как тогава няма да ни помисли за врагове на хаубау!

Момъкът слушаше и изразът на лицето му говореше, че той размисля върху всяка дума. Накрая притвори очи и поклати глава — белият човек е прав.

IV

Опитите на географа да влезе в преговори с туземците, които се спотайваха в гъстата гора, излязоха безуспешни. Всеки от носачите повтори високо, че белият човек е добър и няма да позволи на мукасекерите да нападнат племето. Но само ехото отвърщаше на техните проточени викове.

Над пролома висеше като окаден похлупак притъмнялото небе. Тъмнината ставаше все по-гъста. От време на време резкият крясък на папагал прорязваше тишината. Негрите, насядали около Капоко, тихо разговаряха. Павел свиваше цигара и мислеше какво да предприеме? Да чака до сутринта или да си пробива път с оръжие? Не, „гърмящото копие“ само ще разгневи хаубаувци и може да даде жертви. Да се върне назад, е невъзможно. Какво да прави тогава? В главата му светкавично се раждаха безброй смели планове, но всеки му се струваше неизпълним или пък носеше голям риск за хората. Да стои и да чака, му се струваше безплодно. Освен това Онда можеше да умре, измъчван от глад и задушаване.

„Само освобождаването на Онда ще ни помогне да разберем истинското положение!“ — най-сетне реши той.

Хама и Лия пренесоха Капоко при завоя на реката. Останалите туземци тръгнаха след тях.

— Какво да правя, хамба? — попита Домбо.

— Иди при Хама! — посочи пътеката географът.

— А хамба?

— Върви след тях! — повтори строго Павел. — Аз ще се забавя!

Домбо без желание се обърна, бавно се заклатушка и се изгуби в тъмнината. Павел залегна в ръце с готова за стрелба винчестерка и цял се превърна в слух. Над палмите се появи ярко сияние. Носачите бяха запалили огън.

Този път Павел реши да не изпраща за освобождаването на момъка суеверните туземци. Те не ще се помръднат от местата си, докато не изгрее луната. А тук трябваше да се действа при пълен мрак, защото „добрият дух“, който изпраща луната, никак нямаше да му помогне. По-скоро щеше да му помогне злият дух — тъмнината...

Почака минута-две — не се чу дори шумолене на листа. Над тъмния хребет трепкаха първите звезди. Павел пропълзя няколко крачки и спря. Ослуша се и си пое дъх. Пак тръгна и дълго се влачи на четири крака... Беше наближил. Вече се чуваше глухото пышкаме на Онда, триенето на въжетата.

Отново запълзя. Мисълта му работеше светкавично. Изчезването на негъра му се виждаше цяла загадка. Как са го задигнали през нощта, без да усети някой? Как са минали реката, когато никъде нямаше следа от лодка освен тази с разбитата кърма?... Нещо като че ли прошумоля наблизко? Някой бързо пробяга по пътеката. Изпращяха настъпени съчки.

Сега нямаше време за колебание. Пушката бе пълна и при опасност ще стреля. Трясъкът ще изплаши туземците и докато се съвземат, той ще изреже въжетата, ще освободи Онда. С един скок Павел се намери при негъра, пришепна му „тано анда“ (свой човек), попипа лицето му, извади стиската трева от устата, с ножа храсна тънките, но жилави като медна тел пръчки. Негърът падна напред, но бързо се изправи.

— Хамба, тано набе! (Бял човек, колко си добър!) — зарадван, прошепна той.

— Мълчи! — изшътка му географът. — Бама! (Тихо!)

Наблизо се сринаха дребни камъчета. Павел чу приближаващи се бързи стъпки. Той трескаво търсеше ръката на Онда, за да го поведе назад, но вече беше късно...

Какво всъщност стана в тоя миг, географът мъчно можеше да си спомни с подробности. Някакъв тъп предмет се стовари върху главата му. Пред очите му се появиха червени кръгове. Главата му се замая, краката му се подкосиха, от жилите му сякаш изтече всичката кръв. Някакви гласове крещяха около него. Той ги чуваше като насън. Но не можеше да разбере отде идваха. Не можеше да отвори очи. Чувстваше, че потъва като в мек дюшек, нещо го раздрусва. В тъмнината като че ли се обади Онда, но гласът му бързо се удави в общия шум...

След това всичко затихна. Павел усещаше само как се подрусва, главата му бучеше, той се мъчеше да се събуди, но не можеше...

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

**ЗАТВОР В БАОБАБОВА ХРАЛУПА. ОБЛЕКЛОТО НА
ГЕОГРАФА ВНЕЗАПНО ИЗЧЕЗВА. СТАРЕЦЪТ С
БОГАТАТА УКРАСА. НОСАЧИТЕ СА ЖИВИ. БЯЛАТА
ДЪРВЕНА КОЛИБА. ЩАСТЛИВА СРЕЩА. СТАРИЯТ
РЕВОЛЮЦИОНЕР Е ЖИВ!**

I

Павел сякаш се пробуди от дълбок сън. Отвори очи. Изведнъж го прониза остра болка в тила и той прехапа уста, стисна зъби. Пак погледна и трепна. Озърна се учуден наоколо. Къде бе попаднал?...

Намираше се в някаква мрачна хралупа. Отпред зееше кръгла дупка. Златисто снопче слънчеви лъчи се промъкваше вътре и пламтеше на светло кръгче. В колибата бе все още тъмно и предметите едва се разпознаваха. На земята лежеше презраменната му паласка с патроните, аптекката, брезентната мушама.

Постепенно слънчевият кръг се местеше навътре, разширяваше се и откриваше все по-ясно необикновената колиба. Стените и таванът бяха гладко рендосани, но надупчени от дървояди и червеи. От една голяма дупчица на тавана се ронеше жълтеникав прах. Ситните дървени прашинки искряха на слънчевите лъчи като светли мушици...

Павел продължаваше да се озърта неспокойно.

Къде се намира? При племето хаубау или при друго племе? Може би е тръгнал в друга посока? Не, спомни си ясно: групата се движеше по пътя, отбелязан в картата. Посоката определяше с компаса. Тогава какъв е тоя странен затвор? Как е попаднал в тая чудновата хралупа? Какво се бе случило с него?

Той си спомни ясно стъпките, които се приближиха. Но в мрачината не видя туземец. Само усети в главата си силен удар от предмет. Изпусна ръката на Онда... Свлече се на земята и пред очите му причерня. Кой го бе донесъл до тая хралупа? Какво бе станало с Онда? Павел смътно си спомни, че около себе си чуваше гласове, звънко подрънкване на железни предмети, но къде се намираше сега, това не знаеше. Всичко като че ли бе станало насън, от който едва сега се пробуждаше...

Погледът му падна на паласката с патроните.

— Но къде ми е винчестерката? — гласно помисли той.

Взря се в тъмните ъгли — нямаше я. Погледна около себе си. Пистолетът също бе изчезнал.

Пак огледа багажа. Всяка вещ си стоеше непокътната. Само оръжието липсваше.

„Значи, съм обезоръжен! Хванат съм в плен! Всичко пропада!... — помисли с тревога той. — Какво ще стане с мен?“

В тоя момент си спомни за Домбо. Каква ли е неговата съдба? Ами Капоко? Безстрашният момък бе улучен от острието на копие. Може би той ще сподели съдбата на Маванда. По тези места раните бързо се подлютяват. Горещината, липсата на вода, на лекарства стават причина и от най-незначителното убождане да се отвори смъртоносна рана. Туземците са слаби, изтощени от недояждане и податливи на заболяване. Мизерията и липсата на медицинска помощ стават причина всяка година да измират с хиляди хора. А тези, които са наети на работа от плантаторите и притежателите на мините, загиват от изтощение.

Тежък е животът на чернокожите! А какви добри хора са те!...

Пред колибата пробягна сянка на човек. След нея се мярна втора, трета, четвърта. Чу се тих предупредителен шепот. Някой застана на входа. В ръката си държеше копие, лък и стрела.

Навън говорът се усилваше. Още няколко души притичаха и изведнъж всичко утихна. Човекът, който стоеше пред входа, също изчезна някъде.

Павел попипа главата си. Нямаше никаква рана и подутина. Но все още усещаше тъпа болка.

Той реши да легне по корем и да погледне през ниския кръгъл вход. Искаше да разбере къде се намира: в селище ли е попаднал, или в някакво потайно място, избрано от магьосника на племето?

Щом коленичи, дрехите му започнаха да се стриват на прах и да се свличат от тялото. Около него се сипеше сива мека пепел. За един миг Павел остана съвсем гол. По него не остана парченце плат. Той гледаше смаян. Посегна да издърпа брезентната си мушама, но ръката му потъна като в мека паяжина. Паласката също се превърна изведнъж в сив прах. Само патроните извънтяха на твърдата земя. Кой знае защо, някой го беше събул и поставил ботушите му до стената. Павел плъзна крак в левия ботуш, но и той изведнъж се разпадна!...

Какво ставаше в тая странна колиба? Какви чудеса се вършеха на това място? Пълна загадка! Павел подозрително се озърна. Съгледа бинокъла. Взе го. Само той бе останал невредим.

В колибата беше вече съвсем светло. От затоплената земя се вдигаше бяла прозрачна пара. В този миг до входа заблестя някаква сребриста верига от едри зърна. Павел втренчи очи, приближи се и се отдръпна. Това бяха термити. Всичко му стана ясно. През нощта мравките бяха разкъсали дрехите и багажа му. Но както винаги, за да прикрият следите си, тези коварни насекоми на пръв поглед бяха запазили непобутнат всеки предмет, а всъщност стоеше само тънък пласт тъкан и щом се докоснеше човек до него, той се разпадаше.

Павел седна и зачака. Усещаше остър сърбеж по кожата си, като че ли бе нажулен с коприва. Но това не бе така мъчително, както неизвестността, в която се намираше...

Светлият кръг угасна. Слънцето се бе дигнало по-високо и лъчите му падаха косо върху колибата. Мина цял час. Термитите се източваха и вече потъваха в подземната галерия.

Изведнъж се чу шум, тракане на копия, звънтене на медни гердани, пляскане на ръце, бързи стъпки. Някакъв човек застана пред входа. Павел виждаше обутите му в кожа крака, окичени до глезените с медни гривни. Човекът се наведе и надникна в колибата. Павел трепна и се взря в него. Това бе стар туземец с остра брадичка, малки живи очи и сплеснат нос. Косата му бе сплетена на много плитки, придържани от няколко бамбукови гребена. В прическата бяха втъкнати красиви разноцветни пера. По всичко изглеждаше, че туземецът с брадичката беше вождът на племето.

Няколко мига двамата се гледаха мълчаливо. Лицето на стареца не изглеждаше свирепо. Дори в бръчките около малките му очички се спотайваше добродушна усмивка. Той махна с ръка. Това бе знак географът да го последва. Павел се измъкна от дупката. Около колибата имаше цяла тълпа чернокожи, въоръжени до зъби. Щом го видяха, от човек на човек премина тих шепот и на всяко лице се появи шеговата усмивка. Един кривокрак туземец притича и бързо опаса на географа кожен набедреник. Старецът с брадичката стоеше мълчалив и важен. Той рязко се отличаваше в облеклото от останалите туземци. Те бяха полуголи, с втъкнати пера в косите, а герданите и гривните им бяха по-прости. Това, което го отличаваше от досегашните туземци, бяха само обувките, съшити от кожа и вързани с тънки ремъчки.

Старецът дигна копието, разсече въздуха пред себе си. Въоръжената тълпа се раздели на две и отвори по средата широка пътека. Дружен вик съпроводи свалянето на копието. Човекът с брадичката се обърна и даде знак на географа да върви след него.

II

Павел пристъпваше бавно. Едва сега може да огледа по-добре колибата. Това бе огромен кух баобабов дънер. Хитрите хаубаувци може би много пъти са затваряли враговете на племето си в този затвор и без да ги докосват с пръст, са ги обезоръжавали напълно...

В това време туземците се приближиха, сочеха с ръце бинокъла и всеки път изблещваха очи, свиваха уста и пъхаха палци между зъбите си. Така те изразяваха своето удивление от непознатия предмет на белия човек.

Туземското селище бе разположено в долината. То имаше много спретнат и приветлив изглед. В средата се откриваше широко площадче, а около него растяха зелени храсти и кокосови палми, които хвърляха огромни сенки. Около площада в полукръг бяха разположени туземските колиби. Наоколо се простираше зелена поляна, изпъстрена с цъфнали жълто-червени и кремави кротони и мимози. На площада тлееше клада, до нея се търкаляха недопити кокосови орехи, пред колибите съхнеха окачени кожи, пъстрееха тръстикови рогозки. Вратите бяха запушени с обелени червени кори или с препречени бамбукови стъбла. Вховете се намираха на височина две крачки от земята и приличаха по-скоро на прозорци. Те бяха единственият отвор, през който можеше да се влезе вътре.

Между колибите тичаха голи деца. Една група момчета играеха с малки копия. На юг от селището стърчеше висока жълтеникава скала като побит камък. Там навярно имаше вода, защото непрекъснато по пътеката се точеха млади жени на главите с глинени съдове. Когато минаваха край белия човек, те го разглеждаха любопитно.

Скоро на групи от селището излязоха жени. Те се отправиха към градините. Носеха едноръчни мотики и някакви криви сечива като сърпове. Мотиките и сърповете не приличаха на туземските, които познаваше Павел. Те бяха по-добре изработени, с дървени дръжки и извито острие.

Както кожените цървули, така и от сечивата се виждаше, че тук имаше пръст белият човек, за когото говореха туземците.

Няколко старци седяха под сянката на едно дърво. Те се подпираха на бамбукови патерички, дъвчеха бетел, пушеха с дълги тръстикови лули и разговаряха на хлад. Двама мъже поправяха един покрив. Няколко момчета и момичета, седнали на земята, плетяха рогозки от листа от кокосова палма и ги подаваха на мъжете, които поправяха покрива. Недалеч от къщата възрастен негър изрязваше тесни ивици от стъблото на виещо се растение. За нож му служеше раковина, която постоянно чупеше, за да има винаги остър край. Той отделяше лентички за плетене на красиви гривни, каквито туземците носят на ръцете си над лакътя и на краката под коленете.

Павел отмести поглед и загледа обкръжилите го туземци. Мисълта го поведе в гористата клисура, където бе открил Онда. Домъчня му за Домбо, за добрия, доверчив, умен Домбо! Та той нямаше никой друг близък освен него. А ето че го загуби. Какво е станало с доброто негърче?

Негрите, намазани с палмово масло и миризливи треви, се притискаха един до друг в плътен обръч, разговаряха шумно и кресливо на своя език и с втренчени очи изучаваха всяка чертица на белия човек. Павел се ослушваше във всяка думичка. Макар да знаеше вече много думи от езика на бигите и мопите и вече умееше да си служи с тях, сега не откри нито един познат звук.

Наближиха група дървета. Млад туземец с превръзка на ръката изведнъж изскочи от една близка колиба. Той злобно изръмжа, скръцна със зъби, разбута тълпата и удари с глава географа по рамото. Павел се олюля, но не падна. Тълпата яростно закрепця срещу тази дръзка постъпка. Човекът с брадичката се обърна, сърдито сбърчи побелелите си вежди, спря се и заканително изрече някакви думи. В същия миг нападателят беше хванат като в клещи от здравите ръце на няколко мъже и изтласкан настрани.

— Саба Балвана! — като че ли измърмори един чернокож, който крачеше успоредно с географа.

Думите като въглени парнаха Павел. Наистина ли чу името на баща си? Да вярва ли на ушите си? Радостно чувство изпълни гърдите му. Гъста руменина заля лицето му, обгоряло от слънцето и сухия степен вятър. Той се озърна и потърси с очи човека, който произнесе скъпото име, но туземецът беше се изгубил в тълпата.

В това време старецът се спря и вдигна копието си. Негрите също дигнаха копията и се спряха.

— Саба Балвана! — вече по-ясно изрече старият негър с брадичката, като се обърна към един необикновено едър туземец, който стърчеше цяла глава над другите.

Негърът-великан се завъртя чевръсто, избоботи нещо и бързо се отдалечи.

— Къде ме води вождът? — обърна се Павел към стареца на езика на бигите.

Негърът го изгледа втренчено с малките си умни очички и размахна копието — не разбираше този език. Павел го запита на езика на мопите, после на португалски, но вождът повдигна рамене. Той от своя страна попита географа нещо на непознат език. Павел махна с ръка — също не разбираше. Искаше му се да попита за баща си, но само с мимики не можеха да се разберат. Най-сетне Павел се удари в гърдите:

— Саба Балвана е мой тамо-тамо! — извика силно на стареца. — Негов син от същото племе на „острова в морето“!

Шеговата усмивка трепна по лицето на чернокожия вожд. Ситни бръчици се посипаха по сплеснатия му нос. Туземците се заляха от смях, но старецът ги стрелна с поглед. Те извърнаха глави и дълго се кискаха в шепите си.

„Сигурно ме взеха за някой луд! — помисли с горчивина географът. — Защо не разбирам езика им? Само две думички ми са нужни сега!“

Негрите насядаха на зелената трева под сянката на палмите и подеха оживен разговор. Само старецът с накитите се взираше в далечината. Павел отвори потъмнялата табакера, която не бяха повредили термитите, сви си цигара, облиза книжката с език и я залепи. Туземците никак не се учудиха на тая странна вещ. Един млад негър му поднесе лулата си. Павел пък му даде щипка тютюн и той я помириса.

— Хума сама! — извика негърът доволен, но Павел не го разбра и само поклати глава.

В това време дойде едрият човек, дигна копието над главата си и заговори нещо на вожда с дебелия си боботещ глас. Почти в същото време откъм пролома се появи голяма тълпа негри. Чуваха се удари на

дървен тъпан и викове. Войните, които пазеха географа, се раздвижиха. Цял орляк негърчета хукнаха по поляната. Старецът стоеше неподвижно под сянка и нетърпеливо чакаше приближаването на тълпата. Павел не се стърпя, насочи бинокъла към тълпата и едва не го изтърва из ръцете си. В тънката фигурка, която се клатушкаше по средата на по-малка групичка, той позна Домбо. До него крачеха останалите носачи. Капоко лежеше на тръстикова рогозка, която носеха Хама и Лия. Край тях вървеше с превързана ръка Онда. Още ненаближили купчинката дървета, Павел чу познатия писклив глас.

— Хамба! Добър хамба! — викаше Домбо и го разглеждаше с такова любопитство, като че ли бе паднал от небето. — Ти си жив? Но защо си гол, къде са ти дрехите?

Павел едва сдържа сълзите си от вълнение. Но в тоя миг един туземец удари с юмрук по хълбока негърчето, то се присви от болка, залитна и падна. Жалният му плач се удави в общия шум. Негрите дрезгаво крещяха. Свиреха с тръстикови флейти и маримби. Дървеният тъпан бумтеше. Туземците се връщаха като победители.

Тълпата, която придружаваше пленените носачи, беше посрещната с тържествен вик. Старецът с накитите отново разсече въздуха с копие и изведнъж всеки звук замря. Той даде знак на негъра-гигант да се приближи и съвсем ясно извика:

— Чома-чома, саба Балвана!

Балвана! Нямаше никакво съмнение! Сърцето на Павел лудо заби! Всяка измината секунда сега му се струваше цяла вечност. Но туземците не бързаха. Едрият негър бързо полетя към селището. Вождът тръгна бавно нататък, като на всяка стъпка се клатеше наляво и надясно и накитите тържествено звънтяха по него.

III

Наблюдателното око на пътника, минал през много селища, не можеше да не забележи колко необикновени неща има тук. На първо място бяха бамбуковите врати на колибите, малките пръстени комини, а на много нови колиби бяха оставени кръгли прозорци и прозрачни мехури от животински търбуси вместо стъкла.

Всичко това направи силно впечатление на Павел. Като вървеше бавно, в такт с туземската войска и под ударите на дървения тъпан, той внимателно оглеждаше селището. Но онова, което го накара да се спре поразен, бе дървената четвъртита къща с малко чардаче и полегат покрив, сгушена в сянката на дивите маслини. Тази странна къща съвсем се отличаваше от туземските колиби и по всичко личеше, че бе дело на бял човек. Тя приличаше на копривщенските дървени къщи, само че вместо с керемиди бе покрита с палмови листа.

Павел изпита чувство, като че ли приближава своя роден дом. Ето на прозорците, в глинени делви, цъфтяха красиви южни цветя. Така помнеше той и старата им къща с витата лозница и мушкатото, нацъфтели по дървените стъпала на стълбата. Но когато се върна от Петербург, тя бе запустяла и цветята увехнали. Майка му беше вече в гроба...

Тъпанът бумтеше и неговите звънки удари отекваха в долината.

Наближиха дървената къща. Изведнъж старецът с брадичката пак размаха копието. В настъпилата тишина се чуваше само как потракваха копия, иззвънтяваха медни гривни, чуваха се тихи отмерени удари на барабан. Но и те постепенно затихнаха. Негърът-великан още отдалеч направи някакви знаци и старецът махна с ръка към Павел да го последва.

В двора, зад ниска тръстикова ограда, се показва висок кокалест туземец, много черен, къдрокос, с големи бели халки на ушите. Той отвори портичката, направена от бамбукови стъбла.

Сърцето на Павел биеше до пръсване. Но в двора все още не се показваше никакъв човек. От двете страни на пътеката растяха кактуси, столетници, виеха се цъфнали южни цветя. Пълзящи растения живописно се преплитаха и покриваха със зеленина ниска бамбукова

беседка. Откъм беседката се чу пъшкане, някой се прокашля, скръцна дървен нар. Павел крадешком надникна и занемя. Вътре се надигаше човек. След малко на входа се показва, като се подпираше на две бамбукови паторици, дългобрад старец, целият побелял, с болнаво лице.

Лицето на Павел побледня. Той едва си пое дъх. Не сънува ли? Не, това не бе никакъв сън. Пред него стоеше баща му, само че остарял, грохнал, с пребити крака.

— Татко! — най-сетне се изтръгна от гърдите му глух глас.

Старецът трепна. Потърка зачервените си очи, олюля се и едва не изтърва патерицата. Продължително загледа голия бял човек и като че ли си спомни нещо, та потърка челото си.

— Кой си ти, момко? — попита той. Гласът му трепереше от вълнение. — Откъде знаеш моя роден език?

— Аз съм, тате! — тихо, с вълнение произнесе Павел. — Твоят син Павел! Не ме ли познаваш!

— Павле, сине! — проплака старецът и протегна треперещите си ръце. — Да вярвам ли на очите си? Та това си ти!...

Старият негър с брадичката видя как плененият бял човек падна на колене и от очите му потекоха сълзи: как сухите пръсти на техния саба опипваха главата, плещите, ръцете и бузите му; как сълзи се стичаха по хлътналите му бузи, как шепнеше нещо на езика на белите.

Тълпата се трупаше на оградата. Всеки се надигаше на пръсти да види по-добре тая неочаквана среща. Стотици ококорени очи се вглеждаха в дворчето пред беседката. Тих шепот преминаваше сред чернокожите. Човекът, който удряше локолето, сега стоеше онемял, с вдигната бухалка във въздуха.

Вождът с брадичката също стоеше объркан. Той очакваше пленникът да бъде подложен на строг разпит, както ставаше друг път при сблъскване с португалците, но сега пред очите му ставаше нещо необяснимо! Кой е този бял човек? Какъв е той? Защо саба Балвана го държи в прегръдките си?

След малко новината обикаляше туземското селище, негрите размахваха тържествено копията, пускаха във въздуха стотици стрели и повтаряха:

— Тано бома били-били! Тано бома били-били! (Нашият бял човек има гост! Нашият бял човек има гост!)

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА
ПЛЕМЕТО ХАУБАУ ПРАЗНУВА. ВОЖДЪТ ХАХАМА.
НЯКОЛКО ЗЪРНА КАО. КАПОКО СРЕЩА ИЗБЯГАЛАТА
ДЕВОЙКА. РАЗКАЗЪТ НА ДОНЧО БАЛВАНА. ХАХАМА
ПРЕДЛАГА ДЕСЕТ ЖЕНИ НА ПАВЕЛ. РАЗДЯЛАТА С
ПЛЕМЕТО ХАУБАУ И НОСАЧИТЕ. ДОМБО ОТИВА В
СТРАНАТА НА БЕЛИТЕ.

I

През прозрачния мехур, обтегнат на прозореца, струеше мека лунна светлина. Бащата и синът тихо, с вълнение говореха. Дъждът, който очакваха, все още не бе започнал да вали. Листата на палмите лъщяха като облепени с варак. Нощта бе тиха, но задушна.

Минаваше полунощ, но навън не преставаха радостните крясъци на туземците. Звънко отекваха в нощта ударите на дървения тъпан, прорязваше тишината писъкът на тръстиковите флейти, звънливите звуци на маримбите. На площада гореше буен огън. Около него танцуваха весели младежи и девойки. Дружни викове огласяха селището. Младите туземци играеха танца на победата. Тракаха гладките бамбукови копия, кръстосваха се стрели, звънтяха гривни. Чашите от бамбукови стъбла с красиви горени шарки бързо се изпразваха. Упоителното тодди и палмово вино с мед подлудяваше туземците. Те викаха, търкаляха се и налитаха срещу огъня, като ръмжаха свирепи и се заканваха на враговете. Наоколо светулкаха тръстиковите лули на старците.

Хахама, вождът на племето, седеше на леопардова кожа и бършеше с длан изпотеното си лице. От много луни насам той за пръв път бе играл танца на петте звезди на хаубау. Сега гледаше с усмихнати очи своите войни, които се мъчеха да покажат гъвкавостта на телата си, якостта на мускулите и пъргавината на ръцете. Старите туземци, скрити в сянката на палмите, крадешком поглеждаха

усмивката на Хахама. Никой от тях не бе виждал в такова настроение вожда. Те се любуваха на разкошната му прическа, на красивата диадема от диаманти и редки цветни пера, която кичеше главата му.

— Тано бома ри! Тано бома ри! (Белият човек е добър! Белият човек е добър!) — пееха в хор младежите и се кълчеха нарочно, та повисоко да звънтят гривните.

— Тано бома ри! — повтаряха мъжете.

Хахама също се поклащаше и на огъня диадемата му искреше, като че ли по нея бяха полепнали разноцветни светещи бръмбари.

Хаубау празнуваше. Всеки човек от племето може би сега си спомняше за богатата жътва на као, която бе прибрана в общия хамбар. От всички зърна, стрити между плоските камъни, можеше да се омесят толкова бели питки, колкото пръсти имаха хората от племето. Маниоката даде толкова богати корени, каквито не помнеха и най-старите хора, преживели толкова луни, колкото клони имаше старият баобаб.

Освен това племето имаше една двуцевка и две „гърмящи копия“, които Хахама по съвета на белия човек току-що бе закупил срещу зелени и бели камъчета. За пръв път Хахама ги показва тази вечер на мъжете от племето и те бяха сигурни, че никакъв враг вече не ще посмее да нападне земята им. А девойката, избягала от мукасекерите, вече бе разказала за силата на „гърмящото копие“ на

белия човек. Всички знаеха, че мукасекерите никога вече няма да нападнат общия хамбар на племето.

Да, всичко си спомняха хаубаувците и затова така буйно танцуваха около кладата.

Белият човек ги бе научил как да се снабдят със сол, парчета плат, железни сечива, красиви гердани и пирони. Те изпратиха много кожени торбички със зелени и бели камъчета чак на брега на Голямата гърмяща река, докъдето бяха стигнали араби-търговци. Отначало дори Хахама недоверчиво гледаше на непотребните камъчета, които така старателно изкъртваха някога португалските дигери. Но когато мъжете се върнаха с много полезни неща, всички разбраха — белият човек е умен. Оттогава те не оставаха без сол, сечива и украшения. Хаубау се славеше между всички племена с червените платове, красивите украшения и мотиките, каквито имат само белите хора от „острова в морето“.

Всичко това Павел бе узнал от Домбо тая вечер, когато излезе от колибата и седна при Хахама. Баща му бе заспал след преживяното вълнение. Негърчето се промъкна при него, сияещо от радост, че отново е при своя добър хамба. Едва призори Павел се прибра в колибата на баща си и уморен легна на бамбуковия нар върху дюшек от дебел пласт мека папрат.

II

Отначало Павел усети леко докосване. Той трепна, отвори очи. В колибата беше светло. Над леглото му стоеше старият Балван, подпрян на бамбуковите си патерици.

Щом се събуди Павел, той се отдръпна.

— Защо не спиш, тате? — надигна се Павел. — Как си дошъл тук? На тебе ти е трудно да вървиш!

— Не ми е трудно вече, сине — въздъхна старецът. — А как мога да спя, когато знам, че турчолята са прогонени!

После, като привлече бамбуковото столче и седна, той втренчи изпитателно очи в сипа си и попита:

— Истина ли е всичко това, дето ми каза? — Той сниши гласа си до шепот, присви очите си, окъпани в радостни сълзи. — Значи, България е свободна?! Братята руси я освободили! Ах, сине, знаехме ние, че без тяхна помощ не ще успеем! И така стана! Само те ни помогнаха!

Помълча, захапа лулата и отново попита, сякаш искаше да се увери за последен път:

— Сега няма ли бейове, заптиета и аги? Няма ли ги тези кучета?

— Няма ги! Нито един не остана! — кимна глава Павел.

Старият Балван прокара ръка по бялата си коса.

— Значи, махнаха се от земята пи изедниците?

— Прогониха ги братушките!

— Виж ти! — усмихна се щастливо старецът. — Добрите хора! Сега остава да превием врата и на българските чорбаджии! Но това е вече по-лесно!

В това време в двора влязоха няколко туземци и седнаха под сянката на палмите. Единият от тях държеше дете с ранен крак. Бащата притискаше с ръка раната и между пръстите му се стичаше струйка кръв.

Както навсякъде из южните страни туземците смятаха, че белите хора са пристигнали от луната или от друга звезда, знаят тайните на лекуването и носят чудотворни лекарства за всичко. Затова винаги прибегват до тях за помощ. Освен това те вярват, че белите хора могат

да променят посоката на вятъра, да заставят морето да утихне, да приспят акулите край морския бряг, да направят така, че земята да роди повече корени от маниока и грудки от батати, повече кокосови орехи и банани.

Сега хаубаувци, дошли в двора на Балвана, търсеха лекарска помощ.

Старецът надникна през прозорчето, поглади брадата си и се усмихна:

— Ти стой тука! Аз ще отида при моите хора!

След малко Павел го видя, че седна в беседката и превърза раненото при игра с копия момченце. Детето, уверено, че белият човек е прогонил болестта, закуцука, а бащата хукна някъде и скоро се върна с няколко кокосови ореха. Старият Балван взе кокосовите орехи, за да не обиди бащата. Другият туземец страдаше от слонова болест — „елефантиазис“, при която органите, засегнати от болестта, стават огромни и безформени. По краката му се бяха появили някакви подутини като буци. Той молеше белия човек да му даде лекарство против болестта.

Когато старецът изпрати туземците и си влизаше в стаята, един новодошъл го настигна разтревожен. Заговори му нещо бързо, като гледаше небето, размахваше копието, пъхаше палец в устата си и кривеше лице.

Балвана се усмихна, потупа туземеца по рамото и му посочи столче. Черният човек седна, като неспокойно въртеше очи, гледаше през прозореца навън и продължаваше да дърдори нещо на своя език.

— Какво иска? — попита Павел.

— Ай иска лекарство за дъжд! — като седна до него, каза Балвана. — Той вярва, че белият човек има такова лекарство, както има лекарство за рана, което е донесъл от луната.

— Каква луна? — учуден го загледа Павел.

— Ех, сине — въздъхна старецът, — те са добри, но простички хора! През всичкото време ги убеждавах, че не идвам от луната!

— А те?

— Най-сетне повярвах, но жреецът на племето, когото смятат за най-умен човек, им разказал веднъж, че наистина не идвам от луната, а от една голяма звезда и съм се спуснал по един звезден лъч.

— И какво стана после? — засмя се с глас Павел.

Старецът му се закани с пръст.

— Не се смей, сине! Никак не е смешно, че хората са неуки! Те никога не бяха напускали страната на хаубау. Едва когато изпратих групата с диаманти при арабите в долното течение на Замбези, разбраха, че имало „Голяма вода“. Те нямат представа за друг континент!

Павел дружелюбно погледна туземеца, взе една щипка тютюн, сви цигара и му я подаде. Туземецът помириса тютюна, изтегли няколко влакна, сдъвка ги и се потупа по гърдите — много хубав „алан“. Цигарата грижливо уви в един бананов лист, скри я в кожената си торбичка и си тръгна.

Никой вече не дойде в колибата. Само Домбо се мярна и остави пистолета. Негърчето беше необикновено радостно. Скръбта му по тамо-тамо постепенно преминаваше и днес за пръв път то се яви с чисти ръце. Павел попита за Капоко. Той вече станал, но бил слаб и изтощен, затова не излязъл от колибата. Вождът с голяма група хаубаувци през нощта заминал на лов, защото след първите дъждове дивечът вече се завръщал по старите си пасбища.

Павел на няколко пъти пита какво е станало с дигерите и останалите заточеници, но баща му махаше с ръка, мръщеше вежди, очите му потъмняваха от гняв като човек, който не иска да си спомня някаква неприятна преживелица.

Следобед Балвана се оттегли в палмовата беседка. Той беше много слаб и бързо се уморяваше. Павел дълго обикаля селището. Отби се в колибата на носачите, където лежеше Капоко. Едва там научи от самия Онда за случилото се предишната вечер. Когато хаубаувци отвлекли географа, Онда избягал по посока на огъня до реката. Още не било съмнало добре и войните на Хахама обкръжили групата. Те били повече от зърната на гердана му и Капоко решил да не воюва. Само Домбо, скрит в гъсталака, извадил малкото „гърмящо копие“, натиснал спусъка, но то, изглежда, било ръждясало, та не изгърмяло. Тогава той го скрил добре под набедреника си и разтреперан се предал.

До вечерта старият Балван не излезе от беседката. Хахама не се върна от лов. Изглежда, бяха се отдалечили доста от селището. Павел седна да нанесе бележките, които бе изоставил от няколко дни. Преди

да стигнат до страната на мукасекерите, той се опасяваше от внезапно нападение и бе скрил тетрадките в багажа.

Сбирката беше запазена добре. Никой не бе посмял да се докосне до вещите на белия човек. Черепите на животните, препарираните птици, рогата, стъклениците с влечуги стояха цели. Само върху тетрадката за метеорологическите наблюдения някой бе разсипал палмово вино.

III

Още не беше мръкнало добре, изведнъж небето притъмня, блеснаха светкавици, чу се гръм, а след това се изля проливен дъжд. Дъждът плющеше, като че ли се изливаше от небето огромен отприщен бент. Гръм след гръм продънваха небосклона, плющяха потоците, колибите сякаш плуваха в жълтеникаво море като коркови запушалки. Хаубауецът Ай дотича в стаята и сложи на пода два големи кокосови ореха. Негърът бе измокрен до кости, но това не го смущаваше. Той цял сияеше от радост, весело крещеше, като сочеше навън, където дъждът плискаше, а един ручей весело шуртеше от покрива. Ай не седна на столчето. Стоеше прав, размахваше ръце, говореше високо, кълчеше се и подскачаше. А когато си отиде, старият Балван поклати глава:

— Чудни са хаубауците!...

— Защо бе дошъл Ай? — попита Павел.

— Той ми донесе подарък по случай първия голям дъжд.

— А какво ти говореше?

— Чудак! Той е уверен, че с помощта на моето лекарство вали проливен дъжд! Но иска да спра светкавиците и гръмовете, да не се запали палмовата гора!

— Обеща ли да направиш дъжд без гръмотевица? — попита Павел.

— Ти се шегуваш с мен! — изгледа го под око старецът. — Ние не трябва да ги лъжем! Не съм обещал такова нещо на Ай.

— Защо тогава той си отиде радостен?

Балвана се усмихна, помълча, поглади дългото пояско на пепелявата си брада и отвърна:

— Горкият Ай! Та той не ми вярва! Както съм направил дъжд, без да обещаю, така очаква да спра и гръмотевицата! Според него аз пазя в дълбока тайна моите чудотворни лекарства!...

След вечерята, която се състоеше от кокосово мляко, печено месо и мед, старецът полегна на папратовия дюшек и отново заразпитва за своята родина, която не бе виждал много години...

Гръм след гръм трещеше и заглушаваше немощния глас на Балвана. В паузите, когато бурята затихваше, все още се чуваха ударите на локолето. Туземците тържествено посрещаха дъжда, който ще доведе дивеча и ще направи земята плодородна. Старецът се заслушваше в плющенето на дъжда. Този шум някак оживяваше лицето му, малките му избелели очи заблестяха. Той може би си представяше буйната тропическа растителност, която ще израсне от влагата, и плодовете, нависнали по клоните на бананите, палмите, баобабите и смокиновите дървета.

Бавно минаваше времето. Двамата мълчаха, всеки зает с мислите си. Балвана напълни лулата си с тютюн от кожената торбичка, донесена от Павел, запали и смукна дълбоко дим. Притвори очи, бръчките по челото му се сгъстиха. По всичко изглеждаше, че се кани да каже нещо, което го измъчваше. Павел познаваше тоя навик на баща си и не се излъга.

— Ти вече знаеш какво стана на кораба! — заговори той тихо и развълнувано. — Вярно, аз предадох авантюристите! Те бяха сбирщина от разбойници, а ние — патриоти! Симоне Алварац-Гонгора беше главатар на тая банда! Той заслужаваше куршум, но капитан Силва Порту беше набожен човек и не искаше да си омърси ръцете!

Бащата дигна очи и погледна сина си, махна с ръка, чукна лулата от бамбуковата пръчка и продължи:

— Но за всичко това ти е разказал Гонсалви! Славен момък!... Ние бяхме шестима заточеници — един българин, двама араби и трима арменци! Но всички загинаха! Останах жив по чудо само аз!... Бяхме продадени като добитък от началника на крепостта. Португалците не искаха да поверят на други хора тайните на рудниците. Ние бяхме чужденци, а при това и затворници, колонията — португалска! Друг нямаше право тук да търси богатства! Един от нашите господари беше идвал в страната на хаубау като офицер от някакъв отряд за потушаване бунта на черните! Тогава още открил диамантените находища. Върнал се в Португалия, събрал средства и с няколко души решил да разработи рудника.

От брега, където ни стовари корабът, до първите извори на Замбези — Голямата гърмяща река, както наричат реката туземците, вървахме много дни и нощи. Но ти си минал по тоя път. Единият

арабин се разболя и ни напусна. Изтощихме се така, че на всяка миля трябваше да почиваме...

Близко до река Кубангу нашите господари наеха няколко туземци-носачи срещу цветни парцалчета, мъниста и раковини. Вървахме така пет дни. Една нощ туземците избягаха. Нашите господари претърсиха цялата околност и откриха само един от тях. Но той отказа да продължи пътя и ние бяхме свидетели на неговото убийство. Тогава разбрах с какви хора имаме работа, но нямаше връщане назад. Освен това, според договора, след две години имаме право да се върнем и всеки можеше да замине, където си иска. Но на обещанията на алчните диамантотърсачи вече никой не вярваше.

Все пак трябваше да продължим пътя, нямаше друг изход. Португалците с оръжие в ръце ни пазеха. Нощем поставяха постове, а денем за бягство не можеше и да се помисли... Бяхме останали четирма. Намирахме се в съвсем непозната страна, на всяка крачка ни дебнеше тропическа треска, отровният език на змия или зъбите на някой звяр.

Португалците отново наеха носачи от племето мопи, но и те не се задържаха дълго. Една нощ избягаха както предишните. Целият товар отново легна върху плещите ни. Втори арабин се разболя от тропическа треска. Ние дълго го влачехме с нас, но пристъпите на треската зачестиха. Трябваше постоянно да почиваме, да го изчакаме, но господарите вече ни следяха с враждебни погледи, ругаеха и ние разбрахме, че търсят начин да се отърват от него.

И наистина една нощ арабинът изчезна безследно. Португалците ни уверяваха, че са го завели в укрепения пункт на колонията, където имало санитарен пост. Ние се спогледахме мълчаливо и разбрахме — арабинът беше убит някъде в гората. И не се излъгахме. Когато напускахме местността, чухме свирепия лай на глутница хиени и африкански чакали. Бяхме сигурни — те разкъсваха трупа на нашия другар. В душите ни закипя гняв и възмущение. Виждахме вече делата на престъпниците. Но и те ставаха по-зорки и следяха всяка наша стъпка...

Стигнахме подножието на планина. Пътят стана по-труден. Минавахме множество урви, проломи, обрасли с гъсти храсталаци. Трябваше да си пробиваме път с брадви в ръце. Попаднахме в дълбок пролом и спряхме. Скоро разбрахме, че недалеч от пролома живее

племето хаубау. Португалецът, който служеше за водач, не се бе излъгал. Той ни заведе при една яма, в дъното на която се процеждаше вода. Това бе находището на скъпоценните камъни.

Разположихме бивака в тесния пролом. Но туземците скоро ни усетиха. Хахама изпрати няколко войни, които ни предупредиха да напуснем страната. Португалците поведоха дълги преговори, опитваха се да ги подкупят, но всичко отиде напразно.

Въпреки това започнахме работа. Скъпоценните камъни не бяха дълбоко и лесно ги къртехме, промивахме ги от полепналата пръст. Те мъчно се разпознаваха от околната наслойка. Това бяха кристали с остри ръбове и изпъкнали стени. Научихме се да ги разпознаваме. Диамантите имаха жълт, портокалов, смарагдовозелен цвят, а някои бяха розови. Намирахме боорд и карбонадус с червен оттенък. А ти знаеш, че такива черни диаманти са много ценни — с тях е провъртян Симплонският тунел. Португалците все още не се задоволяваха с откритите късове. Те търсеха съвсем прозрачни, безцветни и със силен блясък диаманти, каквито се ценят на пазара.

Един стар португалец добре познаваше диамантите. От него научихме, че един карат^[1] не е нищо друго освен зърно от някакъв храст в Индия. Всички зърна на този храст са равни.

Когато не беше пиян, той разказваше за диаманта „Кох-и-нор“ или „Лъчезарната звезда“, който бил откраднат от архадския раджа. Този диамант принадлежал на английския крал Карна, царувал три века преди нашето летоброене.

Португалците продължаваха да пълнят кожените си торбички със скъпоценни зърна. Вечер в своята колиба дигаха скандали, дори на два пъти се хващаха за гушите. Те не можеха да разделят поравно плячката. През това време при нас стоеше на пост един от тях с винчестерка.

На два пъти ни нападаха туземците на Хахама, но бяха прогонвани с куршуми.

Един ден сам Хахама, придружен от цяла армия, се приближи. Изпрати един туземец, който знаеше някоя и друга португалска дума, в бивака. Това беше Ай. Той съобщи на нашите господари, че вождът няма да ги напада повече, но иска срещу парчета плат и лекарства да им даде работници. Португалците това и чакаха. Те отрупаха Хахама с подаръци и го изпратиха. Няколко туземци останаха да промиват

диаманти. Между тях беше и Ай. Аз се сдружих с него. Ай е добър и безстрашен човек. Той непрестанно ме разпитваше със знаци за белите хора и техния живот на луната...

Веднъж минавах през гората и някакво тайнствено шушукане ме накара да се спра до колибата на португалците. Вътре господарите нещо спореха. Ослушах се и косите ми настръхнаха. Те бяха събрали достатъчно диаманти и се готвеха да заминават. Но какво да правят с нас? Разбойниците се караха кой от тях да ни избие, за да не остане жив човек, който знае находището на диамантите. Друг трябваше да запали туземското селище, да устрои засада на негрите и както пробягват по пътеката, един по един да ги избие. Но на това място стана спречкване между старите и младите. Старият португалец, познавач на диамантите, предложи да бъде убит само Хахама, а туземците да се подкупят с разни мъниста, гривни, пирони и други непотребни неща. Трети беше на мнение да бъде застрелян и жреецът.

Спориха до късно. Аз стоях прилепен до стъблото на едно дърво и слушах. Към полунощ постигнаха съгласие — заедно с нас да убият Хахама и жреца. Почувствах, че сърцето ми спря да бие, гърлото ми засъхна. Цял се разтреперих. Думите на кръвожадните португалци бучаха в ушите ми. Безшумно се промъкнах през храстите и се прибрах в колибата.

На другия ден съпроводиخ Ай по пътеката към селището и го помолих вечерта да ме заведе при Хахама. Промъкнах се незабелязано в селището. Вождът ме прие. Разказах му с жестове за заговора на португалците.

От тоя ден започнахме да дебнем бандитите. Нощем поставяхме пост. Бяхме готови да разкъсаме всеки, който ни нападне. Но те можеха и да ни изненадат, а ние нямахме оръжие.

Мина време. Ние забелязахме, че дигерите стягат багажа, готвят се за път. Една нощ незабелязано се изтеглихме само с една винчестерка, която успяхме да откраднем от португалците. Отидохме в краала. Трябваше бързо да се приготвим за отбрана. Хахама събра войската, зае изхода на пролома. Ние залегнахме. Аз като добър стрелец зачаках с винчестерката, скрит в един храст. Португалците сигурно щяха да ни потърсят сутринта.

Не се излъгахме. Побеснели от яд, те се появиха в пролома още преди изгрев-слънце, въоръжени до зъби.

Ние трябваше да нападнем първи. Туземците, прилепени до дънерите на дърветата, чакаха знак от Хахама.

— Мерзавци! — заканваше се старият дигер. — Къде сте?

— Това е свинщина! — крещеше друг.

— Те нарушиха договора! — зъбеше се трети. — Ще им платим!

— Ще им пръснем черепите! — ревеше познавачът на диамантите. — Крадци!

Те се заканваха, псуваха, крещяха и пълнеха винчестерките си.

По даден знак туземците се нахвърляха върху тях. Аз стрелях и старият дигер падна, пронизан от първия куршум. Нямаше нужда от втори изстрел. Португалците затрещяха с пушките. Няколко негри паднаха убити. Племето освирепя за мъст. Разярената тълпа се хвърли върху залегналите бандити. Те стреляха и убиха още двама. Аз улучих втория португалец. Но в тоя миг един куршум ме жилна и ме осакати!

Балвана отри потта от челото си, смукна дим, плю с погнуса и продължи:

— След един час разбойниците лежаха мъртви, надупчени от стотици отровни стрели! Така свършиха кучетата! И по-добре! Ох, какви изроди ражда земята!

Той повторно плю и като бършеше брадата си, с треперещ глас завърши:

— Когато ме носеха туземците, видях мъртви моите другари! Славните борци! — въздъхна старецът и додаде: — Но от тая престрелка и досега нося в левия крак един куршум.

Нарът изскърца. Старият Балван едва помести крака си и болезнено изпъшка.

— Все още ли те боли? — потресен от всичко, което чу попита Павел.

— Боли ме зер! Ех, ако можех да вървя, на четири крака щях да се добера до България!... Ако ли пък знаех, че е свободна, щях като птица да хвъркна!

Навън все така стенеше вятърът, гръмотевиците трещяха и над кактусите в двора се изливаше пороен дъжд.

Часовникът бе спрял. В стаята замириса на опърлена кожа и Балвана се сепна. Свещта догаряше. Той се намести на нара, дръпна нагоре леопардовата кожа и се покри. Разказът го бе изморил и

развълнувал. Той дишаше тежко, гърдите му свиреха. Скоро се унесе. Павел все още стоеше замислен, подпрял глава на ръцете си.

[1] Карат — произлиза от индийската дума „куаре“. ↑

IV

Измина цяла седмица. Хахама идваше всеки ден, сядаше в бамбуковата беседка и разговаряше със стария Балван. Вождът за всичко се съветваше с него. След това излизаха с географа. Ходеха на лов за антилопи, обикаляха работната земя. Дъждовете, които се изливаха всяка нощ, бързо напоиха земята и в долината отново покарваше нова трева. Най-често валеше нощем. Сутрин изгряваше слънце и племето започваше работа. Някои мъже и жени отиваха в градините. Те разкопаваха земята за засяване, хвърляха угнили листа за тор, разбиваха пръстта на ситно с едноръчни мотики, направени от ковача така, както го бе научил белият човек. Първите зърна као туземците бяха донесли чак от брега на Замбези, където отсядаха арабите. Посели ги, а когато житото узряло, ожънали го. На другата година засели по-голяма площ. Така както се умножавало всяка година.

Хахама с гордост показва хамбара. Той бе общ за цялото племе. Всеки член на племето получаваше по равна част зърно. Жителите били сити и доволни.

Веднъж Ай излезе от колибата си и пресрещна географа. С него вървеше Домбо.

— Днес ще строим новата колиба! — с гордост каза негърът.

— Каква колиба? — попита Павел.

Ай се засмя и откри белите си зъби. Домбо смигна хитро на географа, с което искаше да подчертае, че той вече знае нещо.

— За каква колиба говори Ай? — обърна се Павел към негърчето, но то радостно подскочи и не отговори.

— Домбо! — помоли го Павел. — Кажи!

Домбо отново хитро примига с очи, после се надигна на пръсти и тайнствено прошепна на ухото му:

— Правят колиба на хамба!

Ай сигурно се досети какво му пошепна негърчето, заклати се смешно и потвърди:

— Колиба, в която живее хома Балвана!

Павел наведе глава и махна с ръка:

— Аз имам добра колиба! Тя е достатъчно широка! Може да побере освен нас с баща ми още двама души! А щом спрат дъждовете, ние ще си заминем!

При тези думи Ай направи гримаса, като че ли го беше сполетяло голямо нещастие, и изтърва копието. После, изведнъж полетя като стрела към голямата колиба на Хахама. Само след миг пред бамбуковата портичка се показва вождът, придружен от Ай. Двамата бяха много разтревожени и бързо се отправиха към географа.

Още отдалеч Хахама заговори:

— О, хома Балвана, остани при нашето племе! Не ни напускай! Хахама всичко ще ти даде!

— Саба Балвана трябва да се побере при своето племе! То е свободно и го чака! Хаубау вече сами могат да отглеждат као! — опита се да му обясни Павел, но, изглежда, не можа да убеди главатаря.

Хахама, подпрян на копието, скубна козята си брада, оброни глава и без да каже повече ни дума, бавно се отдалечи.

V

Изминаха още две седмици. Всеки ден жителите на селището посрещаха Павел с молба да остане.

— Саба Балвана е мъдър! — говореха те. — Никой не го гони! Племето няма да го остави гладен! Хома Балвана също ще бъде сит! Защо искат да се върнат на голямата звезда?

— Ние няма да се върнем на голямата звезда! — отвърщаше Павел. — Ще отидем до Голямата вода и с огнената пирога ще отпътуваме за нашата страна!

Хахама печално го поглеждаше и се отдалечаваше.

От тоя ден заглъхнаха дървените тъпани. Никой не свиреше на маримба. Негрите вървяха тъжни, като че ли очакваха някакво нещастие в краала.

Една вечер Хахама дойде при стария Балван, Седна както винаги в бамбуковата беседка, дълго говори и посочва с копието към оградата, където се тълпеше племето. Павел седеше в стаята. Той беше разглобил pistolетите и заедно с Домбо ги смазваха. От време на време през прозореца поглеждаше навън. Старците разговаряха важно и съсредоточено. Туземците чакаха притихнали до оградата. Най-сетне вождът бавно се приближи до оградата и заговори на племето. Павел видя как негрите посрещнаха първите думи на вожда с протестни викове, после затихнаха, но през цялото време се чуваше неодобрителен шепот. Накрая той чу дружния крясък, с който изпратиха речта на вожда.

След проливния дъжд беше настъпила тиха лунна нощ. Въздухът, чист и свеж, беше напоен с мирис на влага и зеленина. Над палмовата гора още се носеше ехото от виковете на туземците, когато вратата се отвори и влезе, силно накуцвайки, старият Балван.

— Какво иска Хахама? — посрещна го Павел.

Старецът седна на нара и като почесваше сивата си дълга брада, се усмихна.

— Ти се сещаш вече! — отвърна той. — Племето е готово да направи всичко за нас, само да останем!

— Ти обеща ли? — попита нетърпеливо Павел.

— Не съм обещал! Казах им, че ще си тръгнем, щом престанат дъждовете! Дотогава ще останем при тях!

При тези думи Павел извади бележника, отвори страницата, на която беше записал връщането на „Севастопол“, отново го прибра и кимна с глава:

— Имаме време! Но дотогава трябва да сме готови за далечен път! — После се обърна към негърчето и скривайки хитрата си усмивка, попита: — Ти, Домбо, ще дойдеш ли е нас?

Домбо изтърва барабана на пистолета, един миг гледа географа мълчаливо, като че ли искаше да прочете мислите му.

— А хамба иска ли Домбо?

— Разбира се! — отвърна Павел.

— Тогава Домбо ще отиде там, дето ще отиде и хамба; Домбо ще спи там, където ще спи и хамба! Домбо навсякъде ще върви с хамба! Защото хамба е добър бял!

Павел преведе думите на негърчето. Старецът добродушно се усмихна, прегърна го и извика развълнуван:

— Славно момче! Ти ще дойдеш в нашата къща! Ще станеш мое дете! Така аз ще имам двама сина — един бял и един черен! Съгласен ли си?

Домбо наведе срамежливо глава и под очи стрелна Балвана. Той целият сияеше от щастие — ще върви с белите хора и ще се научи да рисува говорещи знаци, както прави хамба Павел. А това беше неговата най-съкровена мечта!

VI

Минаха три месеца. Почти всяка нощ валеше пороен дъжд. Боботеха гръмотевици, скърцаха и стенеха старите дървета в гората под поривите на вятъра, с трясък падаха гнилите дънери, като огнени стрели кръстосваха мрачното небе ослепителни светкавици.

Дъждът плющеше. Реката прииждаше, изпълваше коритото, бучеше, повлякла изкъртени коренища на стари дървета и кокосови палми.

Сутрин небето се очистваше и над гористите хълмове изгряваше като измито огненочервеното кълбо на слънцето. Настъпваше приятно и свежо утро. Въздухът ставаше чист и прозрачен, изпълнен с упоителен мирис на влажна земя, гнила шума и дъхави цветя. По листата заблестяваха милиони бисерни капчици. Над земята димеше топла прозрачна пара. Тих ветрец полъхваше и изцеждаше от широките бананови листа светли струйки вода като тънички сребристи верижки.

Долината на антилопите, в която бяха разположени чимбеките^[1] на хаубау, ставаше свежа, красива и живописна. Поляните се покриваха с буйна зеленина. Дърветата вече напълваха и се разлистваха. Сред банановата гора като светлозелени могили се издигаха короните на хилядагодишните баобаби. Покриваха се със свежи листа и маслените палми. В короните им все по-често се мяркаха туземци с кокалени ножчета и бамбукови бутилки. Те правеха прорези, завързваха под тях бамбуковите бутилки, в които се изтичаше млечнобелият палмов сок, от който след това приготвяваха упоителното палмово вино.

Отново се разлистваха цейбите, които отдалеч приличаха на млади явори. Цъфтяха строфантусите с виолетово-бели цветове.

Поляните и малките горички около селището оживяваха от песните на прелетните птици.

Настъпваше време за работа. Мъдрият Хахама дълго бе се съвещавал с родовите вождове върху разпределението на работната ръка, когато настъпи дъждовният период. Трябваше да се осигури всичко необходимо за живота на племето и сега всеки бе зает с определената му работа. Опитните и храбри мъже, които безпогрешно

си служеха с копието и стрелата, тръгваха на лов за слонове, антилопи, гну и щрауси. Момчетата с тънки мрежи, изплетени от баобабови влакна и примки, отиваха за редки птици, перата на които бяха нужни за прическата на туземците. В градините започваше прекопаването на маниоката, засаждането на сладките картофи, ямса и соргото. Подготвяше се и работната земя, определена за засяването на као.

Риболовците на малки групички се отправяха с насмолени пирогови, украсени с горени шарки, по пълноводната река.

Всяка сутрин десет едри хаубаувци, водени от родовия главатар Онай, същия туземец-великан, с когото Павел се запозна още от първия ден, се проточваха из тесния пролом към Бялата скала. Там бяха диамантените находища. Откъртените скъпоценни камъчета те грижливо събираха й малките си кожени торбички и вечер ги подреждаха по цвят и големина в колибата на Хахама.

В общия свещен дом на мъжете няколко туземци изкусно дълбаеха бамбукови бутилки, правеха глинени делви и червени блюда с шарки, за да има достатъчно съдове за палмово вино.

За Павел природата около селището предлагаше неизчерпаем материал за научни изследвания. Всеки ден той правеше измервания, изучаваше геологическия строеж на почвата, отбелязваше атмосферните промени, попълваше сбирките с редки насекоми, птици и влечуги. А вечер до късно се занимаваше с препарирането им.

Така, увлечен в работа, той не забелязваше как тече времето. Тетрадките, купени от Цариград, бяха изписани до последния лист. Колибата се превърна в музей на африканската флора и фауна. Сръчният и незаменим Домбо помагаше в работата на географа. Негърчето свикна да дере птиците така бързо, че рядко прокъсваше кожата им. Той изпитваше гордост, че белият човек му поверява такава тайна и неведнаж Павел бе наблюдавал как той важно крачи, изпъчил слабиците си гърди, скръстил назад ръце като „хамба Павел“, а събраните туземци гледат завистливо през оградата щастливото момче.

Вечер младежите танцуваха около огъня в палмовата гора под ударите на локолето и еднострунните маримби. Носачите бяха завързали тясна дружба с хората от хаубау. Хахама седеше до късно на бамбуковата скамейка с тръстикова лула в уста и разговаряше с Дончо Балвана. Павел пишеше под светлината на свещта.

Бащата и синът усилено се стягаха за далечен път. Туземците плетяха тумбести кошници, удобни за носене. В тях можеше да се вземе храна или багаж.

Веднаж Хахама попита:

— Кога ще заминат белите хора?

Дончо Балвана описа с лулата пред себе си едно колело.

— Щом се появи нова луна! — отвърна той.

Хахама също описа окръжност с лулата си, сви трите пръста на лявата си ръка, замисли се и бързо изскочи навън.

Оттогава минаха няколко дни. Хахама вече не се вести. Но Павел видя, че пред общата колиба седяха много повече плетачи на кошници. Сигурно вождът бе заповядал по-скоро да се приготови всичко за път и затова бе изпратил още няколко работници.

Един ден още в зори туземците заобиколиха колибата. Павел надникна през прозореца и се послуша. Навън се носеше невъобразим шум и гълчава. Тъжно думкаха дървените тъпани, звънтяха струните на маримбите, подсвиркваха тръстиките пищялки. Племето бе възбудено. „Тамо ая! Тамо ая!“ — викаха туземците. Това значеше: „Луната изгря! Луната изгря!“ или „Имаме пълна луна! Имаме пълна луна!“ През нощта туземците бяха видели между разкъсаните облаци жълтото кълбо на луната. Хахама им бе казал, че когато се появи пълнолуние, белите хора ще отидат на „острова в морето“.

Старият Балван излезе на двора, подпря се на оградата, вдигна лявата си ръка и нещо изрече. Още в същия момент тълната се пръсна. Той им бе казал, че белите хора на другия ден ще тръгнат на път.

Сутринта, още преди да изгрее дневното светило, цялото селище беше на крак. Бумтяха тъпаните пред общата колиба. На групи, на групи прииждаха туземци, облечени в празнично облекло с най-красивите си накити и пера. Мъжете бяха въоръжени с източени копия и лъкове. Стрелите държаха в червени колчани. Жените бяха превързали главите си с цветни панделки и пъстри парчета басма. Девойките се явяваха в най-красивите си муканза, красиви диадеми, с много бамбукови гребени в прическите, в които бяха втъкнати дълги

пера от папагали, ястреби и бели орли. Някои свиреха на еднострунни и двуструнни маримби, бамбукови флейти и тръстикови пищялки.

Родовият главатар Онай беше раздал празнично облекло и на гостите — Павел, Капоко, Лия, Хама и останалите. Особено строен и красив в муканзото беше Капоко.

Когато се събраха всички, вождът излезе в разкошни одежди, с три червени пояса, блестяща леопардова кожа, праметната през рамото, с красива прическа, по която бяха набучени десетки цветни пера от редки птици, с диадема, по която блестяха като искри зелени и яркочервени диаманти. За пръв път той излизаше със своята любима маймунка. Тя седеше на лявото му рамо, въртеше насам-натам глава и хитро премигваше със зеленикавите си котешки очи. От време на време маймунката посягаше с лапичките и се мъчеше да грабне стрелата на Ай. Хахама бръкна в червения си набедреник, дигна слоновия бивник, бял като порцелан, украсен с два реда скъпоценни камъни, изсвири три пъти и тълпата тръгна към дървената колиба.

Домбо пръв забеляза шествието, остави маримбата в беседката и изтича вътре. Пред вратата беше събран багажът в десетки кошници от тръстика. Домбо ги прескочи пъргаво и извика:

— Хамба, идат!

Павел увиваше тетрадките между широка кора от червено дърво. Старият Балван седеше на нара и пушеше с голяма тръстикова лула. Щом чуха думите на негърчето, и двамата обърнаха глави. Старецът направи усилие да стане, но едва когато се подпря на бамбуковата патерица, успя да се изправи и бавно се затътри към вратата.

— Всичко ли е готово за път? — попита той.

— Багажът е събран и вързан добре! — отвърна Павел.

— За колко носачи?

— За десет!

— Колко хора ще ни трябват?

— Двадесет! Не повече!

В това време Капоко и Хахама донесоха носилка, изплетена от жилава дървесна кора върху дълги бамбукови пръти. Старият заточеник, трогнат, погледна носилката и очите му овлажняха.

— Добрите хора — кимна с глава към прозореца той, — не са забравили куция човек! Изплели са му туземска носилка!

И той, подпирайки се на патерицата, забърза да посрещне Хахама. Павел заметна винчестерката през рамо и също изскочи на двора. Домбо, с нов кожен набедренник, препасан отгоре с пистолет, настигна географа. Всички носачи, събрани на малка групичка, вече чакаха на двора.

Хахама важно и тържествено пристъпи към стария Балван и го поздрави с вдигане на копието. След това изсвири с бойния рог. В същия миг петдесет млади стрелци се втурнаха в двора.

Хахама ги изчака да спрат.

— Тези безстрашни войни ще придружават белите хора до Голямата вода! — посочи ги той.

След това допря полирания бивник до устата си и трикратно изсвири. В същия миг с леки стъпки преминаха край стрелците десет млади девойки, облечени в красиви и живописни муканза. Хахама се усмихна, посочи с копието девойките и гордо извика:

— А това са най-храбрите и работни девойки на племето! Моето племе няма по-безстрашни и трудолюбиви от тях! Приема ли хома Балвана да му станат жени? Родовите старейшини му дават по една девойка!

При тези думи девойките срамежливо наведоха глави и под око стрелнаха географа. Тих шепот премина от човек на човек сред племето.

Павел объркано погледна стройните девойки. Те не бяха най-красивите, но той знаеше, че между чернокожите най-достойни за женитба са храбрите при боя и неуморните при работа. Тези черти бяха тяхната истинска красота. Домбо хитро премигваше, като гледаше своя хамба. Маймунката подскачаше върху рамото на Хахама, пресягаше лапичка и се мъчеше да отскубне едно птиче перо от прическата на Ай.

— Работата съвсем се заплете! — пошепна Павел и погледна баща си. — Какво ще правя с десет жени? Та аз не мога да ги изхраня. Да не правя харем? Кажи на вожда, че законът на бялото племе не позволява това!

Старецът трепна, дигна очи и го изгледа навъсено:

— Ти искаш да оскърбим племето! Те няма да повярват, защото смятат, че законите на всички племена са едни и същи! Трябва да

бъдем възпитани. Но ти остави това на мен. Не познаваш обичаите на туземците!

Докато двамата се разправяха, стрелците стояха изпънати като струни, девойките си шушукаха боязливо. Хахама нетърпеливо чакаше отговора на белия човек.

Дончо Балвана замислено поглади сплъстената си пепелява брада, после, като се подпираше на патериците, излезе няколко крачки напред и заговори бавно и загрижено. Немощният му дрезгав гласец едва се чуваше. При първите му думи настъпи тревога и смут между племето. Дори Хахама нервно и сърдито подръпна острата си козя брадичка. Старците, подпрени на оградата, изведнъж отпуснаха тръстиковите лули и свъсиха вежди. Девойките издадоха тъжен стон, клюмнаха глави, закриха лицата си с ръце и няколко минути стояха така, без да посмеят да погледнат Хахама от срам.

Домбо въпросително погледна географа.

— Лошо стана, хамба! — с тревога в гласа пошепна негърчето.

— Чакай, приятелю! Всичко ще се оправи!

Павел разбираше на какво се дължи смущението на племето. Баща му бе казал, че неговият хома няма да приеме девойките в своята колиба. А отказът на мъжа да се ожени за посочената от старейшините девойка беше непоносимо оскърбление за целия род...

Дончо Балвана замълча и смукна от лулата.

— Какво им каза, та настъпи такова смущение? — нетърпеливо попита Павел.

— Аз никога не съм лъгал, няма да ги излъжа и сега. Казах, че не можеш да приемеш девойките. Сега ще им съобщя, че ние ще пътуваме цели три луни до нашата земя, ще отидем далече, където духат студени ветрове, настъпва мраз и девойките ще измрат. Те не са свикнали да живеят на студ! Защо да им причиним такова зло? Ние не сме жестоки хора!

Старецът вдигна патерицата и тълпата утихна. Той заговори бавно и отмерено. Още при първите думи дълбока облекчителна въздишка се откърти от стотици гърди. Хахама се усмихна и попипа главатарската си диадема. Девойките срамежливо повдигнаха глави.

Белият човек бе предложил Капоко да си избере девойка от племето. Капоко не изчака дори да завърши, пристъпи и хвана за набедреника една стройна девойка, която стоеше по средата на

групата. Павел се вгледа в нея и я позна — това бе пленената от мукасекерите девойка, която избяга пред техните очи. Павел подари на годеницата гердани от сини мъниста и парчета цветна басма.

А когато младата девойка се оттегли настрани, той запаса пистолета си върху червения главатарски пояс на Хахама, пъкна в ръцете му една пачка патрони, а на Ай даде голям стоманен нож с кокалена дръжка. След това обиколи стрелците и на всеки даде подарък. Туземците с особено любопитство започнаха да разглеждат подаръците, прехвърляха ги от ръка на ръка, шушукаха весело, някои изкрещяваха високо, други подскачаха от радост. Девойките, които бяха получили гердани, се втурнаха към реката и след като се огледаха в бистрата вода, пак дружно се върнаха.

Още не бяха стихнали радостните крясъци, когато бойният рог на Хахама оповести тръгването на белите хора. Дървеният тъпан тържествено загърмя, запищяха бамбуковите свирки, звъннаха маримбите. Младежите запяха старинна туземска песен.

Тих ветрец шумолеше в листата на палмите, поклащаше кактусите и цъфналите орхидеи, подемаше песента и я издигаше високо над короните на огромните стари баобаби.

Четирма млади туземци, избрани между най-издръжливите, вдигнаха бамбуковата носилка. Десет носачи с тържествен вик наместиха на главите си кошниците, покрити с кора от червено дърво. Най-безстрашните войни на племето, въоръжени с добре източени копия и пълни колчани с отровни стрели, поведоха пътниците.

Дончо Балвана познаваше почти всички. Между хората, изпратени да ги придружават, бяха магьосникът Мамбо, човекът който прогонва гръмотевиците — Туба Макоро, врачът Муата Манго, двамата младежи Шаконда и Джума, Монга — познавачът на звездите, и вестителят Зомба, който носеше знаците на вождя.

Павел обримчи винтовката, вдигна платнената си шапка и я размаха над главата си. До Павел заситни, лек и пъргав като козле, Домбо. Ухилен до уши, напет и горд, изпъчил гърди, той клатеше важно по туземски тъничкото си телце. На лицето му грееше щастлива детска усмивка и на слънцето блестяха белите му зъби.

Домбо беше първият човек от Африка, който отиваше в страната на добрите бели хора не като роб, а като свободен човек.

Преди да навлезе групата в гъстата смокинова гора, Дончо Балвана с мъка се обърна и погледна назад. Цялото племе сега беше накацало като орляк птици по билото на Бялата скала. Във въздуха се размахваше цяла гора от копия, които лъщяха на слънцето. Над котловината се носете тържествен вик, изтръгнат от стотици гърла. Старецът въздъхна, дигна патерицата и тъжно се усмихна. Трудно му беше да се раздели с хората, с които бе преживял толкова години. Една светла капчица увисна на левия му клепах и заблестя на слънцето като слюдена люспица...

[1] Чимбеки — колиби. ↑

ВТОРА ЧАСТ^[1]

*Историйо, слушай разказа
за Африка,
разчупила веригата на съня, за
хората,
които като черен огън
преминаха през зеления здрач на
горите,
за да станат жива сцена
около най-добрите свои синове!*

*В сърцата на тези хора
има велик пламък
и велика мъдрост...
Те знаят, че ще дойде ден,
когато бурният вятър,
надигнал се из гърдите на
милиони
хора,
ще прогони от нашата страна
хищниците, които пият кръвта
на
Африка!*

Негърска
песен

ПЪРВА ГЛАВА

**ДОЛИНАТА НА АНТИЛОПИТЕ. ОТРЯДЪТ НА
ЧЕРНАТА АКУЛА. ПРИЗРАК ИЛИ ЧОВЕК? СТРАННИЯТ
ПЪТНИК СРЕД ТРОПИЧЕСКИЯ ЛЕС. ЗАГОВОРЪТ В
ПОРТУГАЛСКИЯ ФОРТ.**

I

Залезът над планинското възвишение Конджемба догаряше. В долината на антилопите галерийната гора потъваше в малинова здрачина. Удължените сенки на палмите вече започнаха да се сливат. В привечерния сумрак всеки лист бе замрял. Дори пеещата риба пилапила, която доскоро пронизваше въздуха със своя металически глас, не се обаждаше. Короните на ветрилообразните палми, които растяха по високите полегати хълмове, окъпани в бакърена светлина, не се поклащаха. Папратите край реката не шумоляха. Огромните цъфнали баобаби с малки длановидни листа, обвити с тънките и гъвкави стъбла на лианите, сега приличаха на тъмнозелени кълбести облаци, накацали по земята.

Малката, още непресъхнала рекичка, единствена в долината, която се извираше между гъсти папрати, плачещи върби и бодливи акации, пълзеше с тайнствен шепот и присвяткаше тук-там като люспеста риба. Върховете на дивите смокини не трепкаха, не працияха сухи клонки, не се чуваше зловещият рев на лъва, нито човекоподобният смях на хиените. Нищо не смущаваше покоя — ни крясък на маймуни, нито писък на уплашени птици.

Тишина!

Португалският отряд, проточил се по тясната туземска пътека, зави и се отправи към реката. Уморените войници, с продупчени платнени омбрели, къси конопени панталони, покрити с разноцветни кърпки, с винчестерки и кожени торби през рамо, едва тътреха краката си. Зад тях, на около сто ярда^[2], яздеше на дръглив африкански бик командирът на отряда — мургав офицер, с черна брадичка и пъпчиво лице. Захапал накриво лулата, той пушеше, а малките му изпъкнали очи сезираха по посока на Конджемба, където се виждаше, кацнал на скалите, силуетът на укрепения военен форт.

Отрядът бързаше да се добере до форта, преди да е настъпила тъмната и пълна с опасности африканска нощ. Пътник, който замръкне в галерийния лес, трябва да спре, да накладе огън и да стои нащрек, с оръжие в ръка, докато изгрее Нтанда — първородното небесно светило, както туземците наричат вечерницата. А от залез до изгрева на Манджика — Раждането на утрото или Зорницата — времето принадлежи на свирепите зверове. Затова всеки пътник, тръгнал на път, добре пресмята времето и бърза вечерта да се прибере под тръстиков покрив...

[1] Забележка: научен консултант на втората част — Христо Тилев ↑

[2] Ярд — английска мярка за дължина, равна на 0,914 м. ↑

II

Не оставаха повече от двеста ярда до малката криволичеща рекичка, когато изведнъж старият бик се стъписа, изпръхтя, напери уши и с тревога започна да души въздуха. Животните имат остър слух и много чувствително обоняние. Затова те първи подуват опасността. Всичко това добре знаеше Алфонсо Висенте или Черната акула, както войниците наричаха командира на отряда, и не направи дори опит да подкара животното.

— Стой! — почти шепнешком заповяда той, но като видя, че не го чуват, пхна два пръста в устата си и рязко изсвири.

Отрядът се закова на място. Заповедта дойде съвсем неочаквано и учуди войниците. Жозе, помощникът на Черната акула, нисичък набит човек, цял обрасъл в бозова четина, с миши щръкнали уши и сплескан от юмрук нос, се обърна назад и като смръщи сърдито вежди, извика:

— Алфонсо, луд ли си?

Дългогодишната служба на двамата военни в португалската колония Ангола, където не един провинен излежаваше наказанието си, ги бе сближила и те не се обръщаха един към друг, както изискваше кралският военен устав.

Алфонсо посочи към реката. Жозе втренчено се взря в посоченото място, но не забеляза нищо. По ниския полегат бряг на рекичката растяха ротангови палми, украсени с огромни жълти цветове, но нито една вейка не се поклащаше. Върховете на мимозите и чадъровидните акации бяха като вкаменени.

Не, нищо не говореше за близка опасност, а бикът все потревожно пръхтеше, переше уши и хълбоците му нервно потръпваха.

— Чудно! — махна с ръка Жозе. — Нищо не виждам!

— Инстинктът на животното не лъже! — отвърна Алфонсо, като премигваше и още по-напрегнато се взираше с воднистите си зеленикави очи. — Там се спотайва някакъв звяр! — посочи той с ръка.

— Не може да бъде! — замислено произнесе помощникът. — Само ягуар може да има такава смелост! Всяко друго животно ще избяга, преди още да е наближил отрядът. Животните не са глупави. А ягуари, слава богу, досега не са открити в Африка...

— Не дрънкай! — сърдито го прекъсна началникът. — Да се прогони!

Човекът със смачкания нос направи кисела гримаса, взе в ръка винчестерката, изтича напред и предаде заповедта. Алфонсо Висенте видя как войниците се пръснаха във верига, като всеки приклепна в някоя трапчинка или се прикри зад дънера на дърво. Офицерът свали посивялата платнена омбрела и избърса с нея изпотеното си лице. Едва сега над лявата му вежда се откри кръгла ямичка от отдавна зараснала рана.

Жозе вдигна ръка — всичко бе готово за откриване на огън. Оставаше само заповедта на Алфонсо. Той вече пъхаше двата пожълтели от тютюна пръста в устата си, но внезапно бикът отскочи назад, командирът се олюля, разпери ръце и едва се задържа, здраво притиснал колене в хълбоците и вкопчил ръце в дългата космата шия на животното.

В този миг, почти едновременно, всички съзряха нещо, което смрази кръвта им, разтрепери ръцете им така, че едва удържаха оръжието. Алфонсо пръв се окопоти, ръката му мигновено се хлъзна назад, напипа грапавата дръжка на пистолета. В следващата секунда оръжието топлеше потните му пръсти.

III

Ставаше нещо тайнствено и странно край рекичката, което караше уморените войници, с подбити крака, да отстъпват, като пълзяха сред гъстата мека трева в объркан ред.

Всеки човек от отряда на Алфонсо бе преживял в колонията суров живот, изпълнен с много опасности. От деня на изгнанието му в тая каторга всеки бе участвал в много наказателни акции като тази, от която се връщаха. Отрядите непрестанно гонеха туземното население от плодородните полета, изтласкваха го във вътрешността на страната, сред гъстите гори и безплодни степи, за да заселят на тяхно място португалски фермери. Войниците често бяха срещали свирепи зверове като лъва, черната горила и леопарда, но никога досега не бяха изпитвали такъв ужас. Много пъти те бяха гледали смъртта в очите, особено през време на въстанията на племената, но картината, която виждаха сега, надминаваше всичко очаквано и преживяно в континента.

Дори Черната акула, този прочут по своята решителност и буен нрав офицер от кралския флот, осъден за грабеж на чуждестранен кораб и убийство на матрос, сега стоеше блед като мъртвец, изблецил очи, ръката му трепереше и едва удържаше пистолета. Една синя жилка нервно пулсираше на ниското му сбърчено чело, по кожата му пълзяха сякаш мравки и той усещаше как косите му се изправят и втвърдяват.

„Призрак ли е това?“ — смъртно изплашен се питаше Алфонсо, като човек, върху чиято съвест тежаха много престъпления.

Погледът му не се отместваше от пролуката между храсталаците на брега на реката. Там, където свършваше тясната туземска пътека, между двете мимози, се надигаше някакъв човешки скелет или по-скоро мъртвец, излязъл от гроба. Не, това бе човек, но от него не бе останало нищо друго освен кокалест висок скелет и дълга като пояско брада. Странникът, цял овалян в тъмнокафява лепкава кал, с изподраскано, напръскано с кръв лице, трепереше, олюляваше се и на Алфонсо се стори, като че ли чува как скриптят и се търкат изпъкналите му сухи ребра, как го пронизва страшният му мъртворешки

поглед, а необикновено дългите му тънки, възлести ръце с разперени пръсти с дълги черни нокти се дигат нагоре като крила на хищна птица.

— Смилете се над нещастника! — стигна до ушите на Алфонсо някакъв безсилен, хрипкав и измъчен глас.

Думите бяха произнесени на португалски и това още повече смути и обърка командира на отряда.

Войниците се посъвзеха от първоначалната уплаха и се надигнаха. Жозе пропълзя до командира, попита го с мимики какво да прави, но той не го и забеляза. Алфонсо гледаше странния човек, в ушите му като малки мушички се навираха думите, произнесени с акцент на човек, роден в провинцията Естремадура, дори на стар кореняк от Лисабон.

— Кой си ти? — с още треперещ глас попита командирът.

Странникът направи усилие да каже нещо, като остана с вдигнати ръце, но глас не се изтръгна от гърдите му. Той се закатери пълзешком, покачи се на самия бряг. Сега фигурата сякаш се източи още по-високо, силуетът му се откри по-рязко, по-внушително и той заприлича в полуздрача на някакво страшно видение. Но така стоя само един миг. Скоро тялото му сякаш се пречупи на две, ръцете му се свлякоха, той посегна да се хване за близкия клон, но не го достигна и се свлече на земята.

Жозе се затича към брега, но предупредителният сигнал на командира го застави да замръзне на мястото си.

— Не мърдай! — изкрещя повторно Черната акула.

Жозе приклезна. Войниците лукаво се спогледаха. Те разбираха какво значи тази заповед. Всяко движение — куршум. Такъв бе законът в португалската колония. А всички познаваха алчния, зъл и безмилостен командир. Често в своя гняв той бе пръснал не един череп на туземец, а в изблик на ярост не прощаваше и на белите. Благодарение на своя характер и ненаситната алчност той бе натрупал голямо богатство, придобито чрез грабеж и гнусни престъпления.

Червата акула вече пета година прекарваше в Ангола, като началник на конджембския военен форт, сред най-размирното туземско население, в най-опасния участък на колонията. В тези пет години от избухлив, жаден за авантюри офицер той се превърна на мародер, жесток тиранин и ненаситен сребролюбец.

Сега той очакваше с трепет деня на своето връщане в Португалия, с която го свързваше само някогашен разгулен живот, съд и каторга. Но все пак той очакваше този спасителен ден не за друго, а за да може да пренесе безпрепятствено ограбеното. Черната акула имаше стотици леопардови, лъвски и какви ли не скъпи кожи, слонова кост, диаманти, туземски изделия, задигнати от общите мъжки домове и богатите колиби на племенните вождове. Това бе негово право, дадено му по неписания закон на колонията. Към подчинените си Алфонсо бе строг и суров. Затова те изпълняваха всяка негова дума с робска покорност. За всяко провинение ги очакваше затвор, бой до смазване или куршум в черепа. След това те знаеха рапорта до щаба: „При опит за бягство — убит!“

IV

Алфонсо скочи от бика, откачи винчестерката, прибра в кобура пистолета си и като се озърташе, бавно закрачи към реката.

Да бъде предпазлив, недоверчив, да се оглежда във всеки храст, го бе научил животът в португалската колония. Отначало както мнозина и той смяташе туземците за диви и глупави, които човек може да подмами само с едно цветно парцалче или да подкупи с бутилка ром. Но това време, изглежда, отдавна бе минало или пък такива диваци съществуваха само в лековерните описания на някои пътешественици, които не са и припарвали в горещия материк. Алфонсо скоро се увери, че така твърдят само хора, които не познават туземците. Отначало и той бе жертва на подобни измислици. Но щом почнаха да бръмчат отровните стрели край ушите му или някое копие префучаваше над самата му глава, той измени мнението си за чернокожите. Много пъти в акциите само по чудо се бе отървявал жив. Единствен асагеят на стария вожд Бонга го бе улучил в челото. Острието само му нанесе дълбока рана, но той заслужаваше да плати с главата си за опожаряването на мирното туземско селище.

Оттогава Алфонсо се озлоби към черните, макар да стана по-предпазлив и да не вярваше на приказките, че негрите са наивни като деца, че не са привързани към своята земя и не бранят своята племенна чест.

„Що за чудак е тоя човек!“ — питаше се той, като се приближаваше предпазливо, с опрян показалец върху спусъка на винчестерката.

През паметта му минаха много случки с лисабонски фермери и търговци, които пристигаха в Ангола и се връщаха забогатели. Най-алчни бяха диамантотърсачите. Мнозина от тях оставяха костите си в непознатия материк. Освен тропическата треска и сънната болест, които не се шегуваха с неканените гости, туземските стрели, намазани със силна отрова, бяха много точни и винаги смъртоносни. Диамантотърсачите, подушили богатствата на Ангола и Родезия,

навлизаха дълбоко във вътрешността и най-често никога не се връщаха към брега. Треската ги изтощаваше така, че те, макар и спасени от стрелите, не успяваха да се доберат до Атлантическия или Индийския океан. Ако ли пък успяваха все пак да се отърват и се върнат обратно, суровата природа оставяше дълбок отпечатък върху лицето и тялото им. Влагата, насекомите и тропическата треска изцеждаха силите им и те грохваха без време. Може би и този беше един от тях. От Долината на антилопите до крайбрежието имаше дълъг и мъчителен път...

Алфонсо се спря и се послуша. Чу му се задавено хъркане на човек в предсмъртна агония.

— Ей, човече, кой си ти? — пак попита офицерът.

Самотникът не му отговори. Той лежеше, свит на кална топка на три крачки от него. Лицето му обезобразено, овалено в тинята, с изпъкнали страшни очи, с полуотворена уста, от която стърчеше само един гнил зъб, накара Алфонсо да се отдръпне. Човекът, който се яви като някакъв призрак, беше още жив. Той се гърчеше, безпомощно размахваше ръце, задавяше се, устните му шаваха, но от устата му излизаше само тих, неразбран шепот.

Алфонсо внимателно се вгледа в дрехите, пребърка джобовете му, но те бяха скъсани. Само в подплатата под левия ревер на горната парцалива дреха, грижливо защити, намери няколко истински бисера. Между бисерите имаше с розов оттенък, със сребрист блясък, големи колкото лешници, с правилна форма, което повишаваше стойността им.

Алфонсо се озърна подозрително и с бързината на истински скъперник мушна във вътрешния си джоб скъпоценните зрънца. Съблазнен от бисерите, задъхан, с жадни мигащи очи, той претършува всяка кръвчица на странния човек, който лежеше по гръб. Офицерът клекна и надникна под него. Може би имаше заден джоб или кожена торба, привързана с растителна връв. Затова той провря винчестерката под него, дигна го и го захлупи по очи. Нямаше заден джоб. Не носеше никаква торба или чанта.

„Може би е закопал багажа! — съобрази Алфонсо. — А в него сигурно има нещо ценно, което заслужава да се прибере!“

Жаждата за плячка, която изпълваше целия живот на командира, му подсказа какво да прави.

Той се обърна да повика санитаря, но забеляза някакъв цветен парцал, смачкан и захвърлен. Навярно той бе служил за шапка на странника. Около него съзря разхвърляни непотребни неща: кокалена лула с горени шарки, гилзи от патрони, оловни куршумчета от пистолет, стара запалка, кожена торбичка, каквито носеха черните, и някаква снимка на мургава жена. Алфонсо прибра вещите и ги пхна в джоба на панталона си. Накрая погледна снимката с мургавата жена. Лицето ѝ му се стори познато. На гърба забеляза нечетлив подпис на португалски. Сложи снимката в кобура на пистолета и изсвири три пъти...

Заповедта беше кратка — да се занесе непознатият въз форта, да му се даде първа помощ, а ако дойде в съзнание, да бъде доведен на разпит в стаята на командира.

Трима души под командата на Жозе набързо изплетоха носилка, сложиха непознатия в нея и бързо заминаха за форта. Алфонсо се качи отново на бика и поведе отряда. Вече се смрачаваше. Над палмовите гори, които приличаха на тъмни драпирани завеси, обтегнати по възвишенията, пламтеше розово сияние. Чуваше се думкане на туземски тъпан. Ударите глухо отекваха в тишината.

Колкото се отдалечаваха войниците, сиянието ставаше все по-бледорозово, а ударите бавно заглъхваха.

Алфонсо на няколко пъти се обръща назад и се ослушва. Той знаеше какво става там, отвъд тъмната черта на палмовите гори — догаряше опожареното от отряда селище от тръстикови колиби, а тревожният сигнал на дървения тъпан подканяше туземците да тръгнат на път и да търсят по-безопасно място и плодородна почва, но далеч от военните фортове.

V

Слънцето изгря над банановата горичка, голямо и кръгло, с цвят на узрял портокал. Над дърветата струеше бяла прозрачна пара и отдалеч короните на дърветата изглеждаха като покрити с тънък воал. Лъчите горяха по капките, изплитаха цветни мрежи между въжените примки на лианите и искряха като нажежени жички. Откъм реката се обаждаше някаква креслива птица. В шубраците, по лианите, окичени с красивите цветове на орхидеите, подхвърчаха ранобудни папагали и огласяха горите с крясъците си.

Алфонсо Висенте, покрит с леопардова кожа, в полусън слушаше далечния рев на горилата.

На вратата се почука.

Офицерът отметна леопардовата кожа и примижа срещу ослепителната светлина на слънцето. Кой смее да смущава командира? Никой нямаше право да тревожи началника на военния форт. Това можеше да се допусне само в три случая: при туземско нападение на форта, при избухване въстание или когато войниците при претърсване някоя област открият голяма плячка.

Но сега нямаше причина за такова нещо. Туземците отдавна бяха прогонени от плодородните полета в джунглата. Негрите от последното селище, останало отвъд възвишението, също са изтласкани. Въстанието, вдигнато преди три луни, беше потушено, селищата опожарени и хиляди негри избити, а не се очакваше и скорошно нападение. Бонга, най-безстрашният и хитър вожд, който нарани Алфонсо, нямаше намерение скоро да напада. А за някакво несметно съкровище и дума не можеше да става. Всяка стъпка в областта беше най-грижливо претърсена.

— Влез! — след дълга пауза сърдито извика командирът.

Вратата скръцна. Показа се Жозе.

— Съвзе се! — като се задъхваше, тайнствено съобщи той.

Алфонсо скочи, обу късите си панталони, целите изпоцапани от палмово вино и машинна смазка.

— Кой се съвзе?

— Призракът! — опита се да се пошегува помощникът.

Началникът на форта, уморен и разстроен, измъчван от кошмарни сънища, за миг бе забравил непознатия. Сега изведнъж цялата картина от снощната среща изплува в паметта му.

— Как ти се видя? — попита той и изгледа Жозе.

— Надежден! — лукаво се усмихна човекът със смачкания нос и присви мъничките си мечи очички.

Черната акула трепна, скри усмивката си с шепа, повдигна едната вежда нагоре, плю на пода, бързо нахлузи плетените пантофи, украсени с цветни ширити от влакната на палмата рафия, тресна вратата след себе си и забърза към навеса. Пред него, малко прегърбен и свит, подтичваше нисичкият помощник. Цял обрасъл в буйна тъмна четина, с невчесана, къдрава и посивяла коса. Жозе отдалеч приличаше на старо проскубано шимпанзе, прогонено от стадото.

VI

Странникът лежеше върху прокъсана тръстикова рогозка, покрит с оръфано бозово одеяло. Щом видя офицера, той трепна, лицето му се оживи, помъчи се да стане, като се подпираше на лакти, но сигурно се увери, че силите не му достигат, та само извърна глава към него. Сега, срещу блесналото утринно слънце, Алфонсо можеше добре да разгледа непознатия. Лицето му, поизбърсано от кръвта, никак не бе се променило — същите дълбоко потънали в орбитите, тъмни и страшни очи, дълга жилава шия, силно изпъкнали скули, тънки възлести ръце, с дълги като тръстикови клечки пръсти, с черни орлови нокти. Гърдите му се издуваха при всяко вдишване и гърдният му кош грозно изпъкваше. Човекът премляскваше с уста и при всяко преглъщане адамовата му ябълка, остра като шип, отскачаше нагоре и надолу. На шията му, под лявото ухо, кървеше рана.

Алфонсо седна на бамбуково трикрако столче и кимна на Жозе да се отдръпне. Човекът със смачкания нос бързо потъна в сянката на баобаба. Странникът, като се озърна и видя, че са останали само двамата, се опита да се усмихне, но устните му, моравосини и тънки като листата на мимозата, потрепнаха, на очите му се показаха сълзи.

— Не се вълнувай, човече! — с престорено спокоен глас му заговори Алфонсо, а в същото време гореше от нетърпение час по-скоро да научи нещо.

— Аз, аз! — хлипаше и повтаряше непознатият.

— Е, стига! — загуби търпение и му се озъби офицерът.

Човекът бавно избърса сълзите, погледът му отново стана студен и проникателен, страшните му очи се присвиха и изведнъж сякаш потънаха в дълбоките очни кухини.

— Аз, клетникът! — най-последно каза той.

— Нищо, нищо! Сега си жив!

— Ах, слава богу! — въздъхна непознатият.

Алфонсо разбра, че е време за разпит, дръпна столчето още по-близо, наведе се и без да забележи Жозе, който се спотайваше, цял обърнат на слух, зад баобаба, шепнешком попита:

— Какъв си ти? Португалец?

— Португалец! — потвърди той.

— Името?

Самотникът преглътна слюнката си, помляска по навик е език, озърна се и натъртено провлече:

— Си-мо-не Ал-варц!

— Алварц! — едва не падна от столчето Алфонсо.

Думите „Симоне Алварц“ като камшик го шибнаха по лицето. Той се отдръпна изненадан и видимо учуден, присви очи и продължително се взря в татуираната му ръка.

— Симоне Алварц! — бавно, разчленено повтори Акулата.

— Гонгора! — добави странникът. — Познат!

Алфонсо се усмихна и въздъхна облекчено, като човек, който си спомня нещо много далечно и забравено отдавна. Набързо сви цигара и му я подаде. Сам той запали лула, смукна жадно дим и пак се вгледа в ръката, където като тънка бродерия прозираха линиите на някаква карта. Сега лицето на Акулата бе добило друг цвят — очите му блестяха, по скулите му се разливаше розовина, всяко мускулче потрепваше. По всичко изглеждаше, че началникът на форта се вълнуваше, радваше се от нещо скрито, след като се бе уверил, че намереният човек не беше никой друг, а неговият стар познат — Симоне Алварц.

Алфонсо извърна глава и замислено се загледа в короната на близкия баобаб. Но той не гледаше в него, а мислено се връщаше назад в нещо отдавна преживяно. И може би дълго би стоял така, вдълбочен и замислен, ако Алварц не го подръпна, не притегли главата му с дългите си жилести ръце и не започна да му говори с глухия си, пресипнал глас, оживен, в трескава възбуда, нещо, което накара Акулата да наостри уши, за да не пропусне нито една дума от устата му.

Нито Черната акула, нито Симоне Алварц забелязваха в тоя момент дребната фигура на Жозе, неговото напрегнато лице, малките му миши ушички, прилепени до баобаба, полуотворената му уста, из която се показваха жълтите му ситни зъби.

ВТОРА ГЛАВА
СРЕД ДЖУНГЛАТА. БАТУТА И НЕГЪРЧЕТО. В
ДОЛИНАТА НА АНТИЛОПИТЕ. ЗЛИЯТ ДУХ ПАЗИ
ИЗВОРИТЕ. ХИТРИНИТЕ НА МАГЕСНИКА МАМБО.
ДВУБОЙ МЕЖДУ БЕЛИЯ И ЧЕРНИЯ ЧОВЕК. МАМБО
Е ЖИВ. ТАЙНАТА НА ВЪЛШЕБНАТА ГРИВНА.
ЗАГАДКАТА С ГЛИНЕНИТЕ КУРШУМЧЕТА.

I

Бялата скала вече не се виждаше, не лъщяха остриетата на копията, не се чуваха виковете на хаубау, само дървените тъпани още думкаха, но и техният тъп, отчетлив тътен бавно заглъхваше. Банановата гора, тиха и стаена, окъпана в ослепителната светлина на слънцето, сякаш също изпращаше с тъга пътниците.

Рядко бели хора бяха намирали такова гостоприемство сред туземците. Не само племето на Хахама, но и останалите племена в Ангола, пък и по течението на Замбези малко знаеха, че под дневното светило живеят и добри бели. Затова при всяка поява на бял човек в туземско селище вождът заповядал да се дава тревога, старите хора и децата търсели убежище в гората, а храбрите войни бързо се въоръжавали с копия и стрели, прикривали се край пътеката из гъстите храсталаци и в хралупестите баобаби, стояли нащрек, готови да посрещнат с градушка от отровни стрели неканения гост. Много пъти туземските племена изтласквали нашествениците из своите земи, принуждавали ги да изоставят лодките и да се оттеглят, накацали като хищни птици по палубите на своите кораби. Животът беше научил неуките негри как да постъпват с чуждоземните. Но и неведнъж под „невидимите стрели“ на техните огнени копия са загивали най-храбрите войници на племената. Белите завоеватели винаги бяха нахлували като баримо — зли духове, алчни за нама-нама — диаманти. А когато са ги отблъсвали, намирали са краалите ограбени и

опожарени. Базунго (белите хора) са задигали дори най-свещените им вещи — дървените идоли.

Но сега беше друго. Храбрите хаубаувци, които се славеха сред португалците като жестоко и кръвожадно племе, а често в рапортите на дипломатите от колонията се споменаваха като човекоядци и канибали, с тържествени викове бяха изпратили белите хора, много пъти бяха дигали копията и те приличаха на бамбукова гора, въздухът бе изпълнен със звуците на маримбите и мелодичните туземски флейти.

„Не — мислеше си Павел Балванов, — това не са свирепи хора, нито канибали, отмъстителни и кръвожадни. Те пазят своята племенна страна, богатствата ѝ, плодородната земя от грабители. А когато открият, че белите не са грабители, а техни приятели, те разтварят чистото си човешко сърце, в което се крият толкова добродетели.“

Павел пристъпваше бавно, с умерени крачки по тясната криволичеща пътека, проточена като бял ширит сред буйната растителност. Любуваше се на тъничката и стройна фигура на Домбо. Юношата все още възгордяно, по туземски, се клатеше ту на една, ту на друга страна. На лицето му трептеше щастлива усмивка — той заминаваше за мечтания „остров сред морето“ при добрите бели от племето на хамба.

В същото време Павел мислено прелистваше отдавна четени хроники за приключенията на пътешествениците, които преди него са минали по пътеките на черния континент. Малко от тях, като се изключат руските учени, Ливингстон и Мунго Парк, които са проникнали дълбоко във вътрешността, несмуцавани от местните племена, могат да се похвалят с голям успех. Но малцина са пътували, водени от благородни чувства, а повечето са били пратеници на владетелите и роботърговците. Верен усет са имали жителите на Африка към техните пратеници. Завоевателите са посрещали с отровни стрели, а добрите бели с бетел, банани и палмово вино, с песни и флейти.

Най-щастлив е бил руският пътешественик Васил Василевич Юнкер, който благодарение на своя добър характер, отзивчивост и честно сърце на учен е успял да пресече континента — от устието на Нил до Занзибар на Индийския океан.

Затова Павел Балванов се вълнуваше. Той и неговият баща бяха потвърдили преданието, което се носеше сред чернокожите, че има на

„луната“, както вярват те, не само „базунго“ — лоши бели, но и „куа-нама“ — добри бели, които мразят „бакоба“ — роботърговията, и са приятели на „кисама“ — храбрите чернокожи.

„Иби Батута е прав!“ — помисли Павел.

Това име завинаги се бе врязало в паметта му. Знаменитият пътешественик, по народност арабин, през 1353 година бе посетил суданската държавица Мали през време на царуването на менса Муси, обходил столицата Ниани, където видял скъпи дворци, оживена търговия и добър ред. За пръв път той чул за националния сонгайски герой, борец за свобода — Фарем Бер, за когото се разказвало по всички посоки на река Нигер, от Гоа до Тимбукту. Всеки ред от описанието на пътешественика бе пропит от добри чувства, искреност и любов към черните.

Балванов напрегна паметта си. Той си спомни дума по дума, ред по ред писаното от него. Макар да бяха минали много години, откак бе чел тая оръфана книга, кой знае откъде попаднала в ръцете му, той знаеше цели пасажии наизуст. Сега той мислено прелистваше първата книга за туземците.

„Негрите, беше писал Батута, имат прекрасни качества. Много рядко те постъпват несправедливо. Изпитват отвращение към всяка неправда. Вождът не щади никого, щом се е провинил. В страната цари пълна безопасност. И пътешественикът, и местният жител не се страхуват от крадци и грабители.“

— Батута е прав! — гласно повтори Павел.

Домбо се спря, извърна глава и стрелна с живите си очи белия човек. Той върви замислен. А с кого говори?

— Хамба? — попита негърчето.

— Какво, Домбо? — като сепнат от сън, вдигна глава географът.

— Хамба каза нещо? Какво каза?

Павел махна с ръка. Той разбра, че бе произнесъл няколко думи на глас. Какво да му каже, как да му обясни, че понякога човек сам разговаря със себе си.

Домбо тръгна успоредно с него, оглеждаше лицето му, очите, ръцете. Нямаше никаква промяна в неговия „хамба“, а защо си говори сам?

— Хамба каза батута! Какво е батута?

— Батута? — повтори Павел и се усмихна. — Батута е бил арабин!

— Арабин! — учудено го изгледа с проницателните си очи негърчето. — Арабин бял или черен?

— Мургав!

Домбо замълча един мит, после сигурно си опомни за търговците араби, които бяха срещали по пристанищните градове на Сомалия, особено при устието на река Веби-Шебели, та вдигна очи и попита:

— И какво правил Батута-араб?

— Батута е бил добър араб. Живял е преди много луни. Ходил е в Судан. Това е голяма страна, населена с кисама, добри кисама, голямо и храбро племе, далече зад Конджемба. Като се върнал в „острова сред морето“...

Като чу последните думи, Домбо се засмя.

— Какво? — погледна го учуден Павел.

— Не „острова сред морето“ — отвърна негърчето. — Хамба трябва да каже Уропа! Така нарича бял човек страната на куа-нама!

Павел престорено смръщи вежди и го поправи:

— Не Уропа, а Европа!

— Е-вро-па! — разчленено повтори Домбо.

— Правилно — продължи Павел. — Но той не е европейски пътешественик. Затова се е върнал в своята арабска страна и там написал много бели листове за мана-куа — чернокожите племена.

— Има ли добри араб?

— Не араб, а араби! Има!

— Добро ли писал Батута?

— Добро.

Домбо се засмя, радостно подскочи, плесна се по голите колене, тропна два пъти с бамбуковото копие, после забърза напред, като почукваше крайпътните дървета. Павел се вгледа в него. Стори, му се, че Домбо всяка нощ расте като стройно бамбуково дръвче. Ето, главата му стърчи високо над копието, а когато го видя за пръв път, копието стърчеше над него.

Някога Домбо се плашеше от малкото „огнено копие“, а сега си служеше добре с него и стреляше точно. Негърчето бързо усвояваше навиците на белия човек и можеше да му помага. Но то не вършеше нищо като автомат. За всяко нещо питаше и искаше да разбере добре

всичко, което знаят белите хора. Бързо усвояваше знанията, буквените знаци, опитваше се дори да изписва цели думи. Разбира се, Домбо правеше много грешки, но веднъж поправени от Павел, той не ги повтаряше вече. Отдавна знаеше да брои на пръсти, а сега се учеше да смята с числа. Не беше отишъл напразно трудът на географа. Пред очите му растеше и се развиваше един човек, който по нищо не се различаваше от всеки човек с бяла кожа: умен, схватлив, сръчен, съобразителен, разсъдлив. Домбо и Капоко, тези мана-куа, още веднъж разпръсваха злонамерените слухове на някои пътешественици и учени, че тъмнокожите по природа са назадничави, тъпи и слабоумни и не могат да усвояват званията на белите.

Павел си спомни изследванията на Миклухо Маклай, направени върху папуасите в Нова Гвинея. Той бе станал техен защитник. Сам Павел можеше да потвърди вече думите на великия руски пътешественик и учен — при добри условия на живот изостаналите туземци ще догонят белите.

Сега, като гледаше Домбо, той си представи умния и безстрашен Капоко. Стана му мъчно за добрия момък. Когато се разделяха, той задържа цяла минута ръката му, дълго се вглежда в лицето му, за да го запомни завинаги. Какъв добър човек бе той, колко прям, честен, умен и трудолюбив, колко бе привързан към него. През целия път, изпълнен с опасности, Капоко не направи нито една необмислена стъпка. С такива хора като Домбо и Капоко човек можеше да бъде съвсем сигурен, както е сигурен, когато живее сред верни другари.

II

Туземската пътека криволичеше из гъстата гора. Навсякъде цъфтяха ярки цветя. Баобабите бяха окичени с грамадни бели цветове. Тези цветове винаги се разпукваха преди настъпването на големите дъждове. Всеки храст бе окичен с гроздове от малки цветиста. Орхидеите като разкошни гирлянди висяха над пътеката. По листата и цветовете на акациите кацаха разноцветни бръмбари. Цели кervани мравки като сребристи верижки присвятваха из тревата, по дънерите и клоните на дърветата. Рояци диви пчели жужукаха. Червените пеперуди като алени пламъчета горяха по въжетата на лианите. Мъничките слънчеви птички, които приличаха на колибрите от Америка и Източна Индия, прелитаха от клон на клон. Жълтата стърчиопашка и синята малка хищна птичка не се виждаха вече. Те зимуват в галерийните гори, а с настъпването на дъждовете отлитат другаде. Но вместо тях географът забеляза нови гости — кафявия ястреб, който при прелитането издава остро режещо ухото свистене. С непрестанни кръсъци се обаждаше и петнистата кукувица.

На всяка стъпка Павел забелязваше пробуждането на природата. Птиците сменяха зимната си перушина и обличаха пъстроцветна и разкошна премяна. Черната като базалт токачка носеше вече дългата си мантия от прекрасни пера. Козодоят проточваше красива опашка.

Гората се изпълваше с птичи песни.

Лятото настъпваше бавно, тържествено и всяка жива твар го срещаше, всяко стръкче трева в сивата, изгорена от слънцето савана се пробуждаше за нов живот. Това бе особено южно лято. Както през зимата, която трая от май до август, не застудя, така и през лятото, което продължаваше тук от септември до април, можеха да се различат резки промени в температурата. Но във въздуха, напоен от влага и свеж аромат на млада трева, се чувстваше животворната промяна.

Още през първите дни, когато тежки дъждовни капки забарабаниха по сухата земя, стотици игриви ручейчета звънливо запяха, потоците се втурнаха из сухите корита, напукани и прошарени

от стъпки на антилопи, диви биволи и слонове, водата заля тръстиките. Бързо избуяваха растения и храсти, никнеше нова слонова трева в саваната. Гъстата галерийна гора се огласяваше от птичи песни.

Щом чуха песента на една птичка, която приличаше на черен дрозд, туземците радостно завикаха:

— Пула-пула! (Дъжд-дъжд!)

Наистина звуците, шито повтаряше птичката, произвеждани сякаш от удар на човка по струните на маримба, наподобяваха думата пула-пула. Другата птичка, прилична на чучулига, пронизително цвърчеше: „Чикен-чикен-чик!“ Обаждаше се и медоносната.

Беше началото на септември, когато започваха да ваят „малките дъждове“. Само след няколко дни саваната щеше да се покрие с розови и малинови цветове, ще израсте висока слонова трева. А в средата на декември ще заплющят „големите дъждове“ и реките ще излязат от коритата си. Но и сега първите предвестници на съживяващата се природа можеха да се видят на всяка стъпка. Над пътеката летяха пъстроцветни пеперуди, пълзяха буболечки, тънко свиреха най-разновидни насекоми.

Пътниците се източваха по тясната пътека в колона по един, прекосяваха неприветните стени на саваната, навлизаха в галерийните гори и отново идваше савана. Павел мислено се пренасяше при голямата река. Когато стигнат там, Замбези ще бъде пълноводна, широка и величествена. А по реката пътят ще бъде много по-лек, защото пирогите ще се носят без много усилия. Тогава разстоянията бързо ще се скъсват.

Редуваха се ту голите площи на саваната, ту мъчнопроходимите галерийни гори. Живописни ивици от пищна растителност като зелени венци кичеха бреговете на реките и малките потоци. Те ги съпровождаха още от изворите и стигаха до устията им. Но тези горски пояси не бяха изгорели като саваната. Благодарение на влагата, която се запазваше под сянката на дърветата, дори през сухия период растителността бе зелена и свежа. Тук се издигаха, високи дървета, които сякаш опираха върхове в млечнобелите кълбести облаци. Около тях се обвиваха папрати, фикуси, лиани и орхидеи, покриваха ги меки мъхове и лишей. Често клоните на дърветата от двата бряга се

оплитаха и образуваха грамадни сенчести сводове. А красивите гирлянди на лианите като каскади падаха надолу и докосваха зеленикавото огледало на водата.

Наред с хилядагодишния баобаб по тези места можеше да се види короната на маслената палма, а в съседство с пандануса, с дълги ципести като кожа листа растеше фикусът, край дивото какаово дърво цъфтеше сансивиерата с прави като мечове листа, които израстват направо от земята и се покриват с чудни цветни рисунки. Близко до тях се редуват плаещите върби, пъпешовите храсти, каучуконосните растения, гладките бамбукови дървета...

Гората ставаше по-рядка. Слънцето прогонваше зеления здрач, къпеше със златиста светлина откритите места. Над дърветата димеше бяла прозрачна пара.

Някъде напред, на сто-двеста ярда, се движеше групата на туземската охрана, следвана от носачите. Павел не ги виждаше, но чуваше тяхната песен, звънтежа на гривните, звуците на тръстиковите свирки и еднострунните маримби. Домбо вървеше след Минге — ловеца на слонове, следван от врача Муата-Манго — страшилище на враговете. Магесникът Мамбо, човекът, който прогонва духовете, неотлъчно следваше носилката, в която лежеше Дончо Балвана. Хахама беше взел всички мерки белите хора да стигнат невредими бреговете на Голямата вода. В групата влизаха още ловецът на носорози, ловецът на хипопотами и крокодили, най-изкусният стрелец на племето Мотота, познавачът на звездите Монга, неразделните приятели Джума и Шаконда, безстрашният воин Зомба. Най-старият туземец бе Туба Макоро, с малка козя брадичка, сбръчкано лице и изпъкнали очи. Той носеше само едно копие, а на лявото му ухо се люлееше голяма кокалена халка. Това бе човекът, който прогонва гръмотевиците. Хахама знаеше, че с приближаването на големите дъждове започват да падат и огнени стрели, изпращани от злите духове. Само Туба Макоро можеше да спаси куа-ва (белите добри хора) от техните стрели.

III

Още не беше залязло слънцето и групата навлезе в Долината на антилопите. Мамбо познаваше добре пътя от страната на хаубау чак до долното течение на Замбези. Затова той посочваше пътеките, по които трябваше да вървят, местата, където трябваше да опират. Магесникът знаеше къде има извор с чиста вода и къде се въди дивеч.

Най-трудното за него беше да открие извора, в който не расте отровна трева и който не е завладян от злия дух. Всяка грешка можеше да се заплати с живота на куа-нама — белите хора, а Хахама е издал строга заповед те да стигнат живи и здрави до брега на Голямата вода, където ще ги причака огнената пирога на нама-рус.

Мамбо носеше кожена торбичка на шията, натъпкана с талисмани. Според него те предпазвали хората от отравяне, болести и ухапване, а само талисманът на силата прогонвал Баримо — злия дух. Но този талисман можеше да прогони злия дух само когато на небето се появи Нтанда — първородното светило на нощта. А през деня блясъкът на слънчевите лъчи ослепявал магесника, отнемал силата на талисмана и той не можел да се приближи до изворната вода. Пратеници на Баримо бяха Монахиг — бялата птица, и Какона — отровната змия. При изворите, запазени от злия дух, човек трябва да идва нощем и само с едно докосване на водата с вълшебното копие отровата се разпръсва. Имало извори, които не са завладявани от злия дух, но само Мамбо ги разпознавал.

Много време преди да стигнат Долината на антилопите, Павел се увери, че с магесника Мамбо не ще се разберат. Той забеляза у него нерешителност и колебание. Може би Мамбо сам не бе уверен в своите магеснически похвати по откриване следите на злия дух. През време на похода до Долината на антилопите Мамбо след дълго шепнене и подрънкване на вълшебните си кратунки и талисмани, озъртане и надничане в бистрата вода, където играеше отражението на неговата дребна, сбърчена и без време състарена фигурка, обявяваше всички извори за поразени от Баримо. Павел не се месеше в неговите тайнствени заклинания. Той отстъпваше покорно от всеки извор и даваше заповед керванът да продължава своя път. Но в душата му

растеше тревога. Може би, Мамбо не можеше да разпознае коя вода е отровна и коя е чиста за пиене. А Павел знаеше добре, че в Африка наистина има застояли, та дори и изворни отровни води, край които човек може да намери умряла антилопа, жираф или друго животно, което е дошло на водопой и там си е останало. Но отровата съвсем не се дължи на злия дух, а на гниещи по дъното отровни растения, корени, отровни семена или на самата почва.

Даже при един такъв извор двамата се спречкаха.

— Павле! — чу гласа на баща си. — Не се меси в работата на магесника!

Старецът се бе надигнал от носилката, разтреперан от яд. Павел отстъпи, а Мамбо, наперен, с тържествена походка на победител, с лукава усмивка, заситни напред. Павел преглътна обидата, но в себе си не се разколеба — той бе уверен, че Мамбо не разпознава отровната от чистата вода и само за да не се изобличи, обявяваше всеки извор за отровен. Но това не можеше да продължава из целия път, защото запасите от изворна вода бяха на привършване и хората ще почнат да припадат от жажда.

Все пак Павел се посъветва с баща си. Дончо Балвана познаваше суеверията на неуките хора. Той уважаваше и зачиташе техните обичаи и вярвания и никога не бе се опитал да ги оспорва. Според него трябваше търпеливо да се работи за тяхната просвета, а това можеше да стане само когато отхвърлят игото на португалците. Колонистите съзнателно им втълпяват, че само базунго могат да правят огнени копия с невидими стрели, огнени пирого, гърмящ прах и да разговарят с белите листове. Това не било по силите на туземците. Но старият Балван не беше съгласен с това и сам ги снабди от арабските търговци с огнено „копие“, гърмящ прах и малки избухливи куршуми. Хората на Хахама отначало с вик се пръскаха при гърма на „огненото копие“, после свикнаха и накрая сами стреляха добре. Когато прогониха португалския отряд на Черната акула, сам Хахама и Ай, неговият съветник, признаха, че не добрият дух, а огненото копие спасило селището от опожаряване...

И сега, щом се откри Долината на антилопите, напред излезе Мамбо да потърси безопасно място за нощуване и вода, която да не

съдържа невидима отрова. Изворите лесно се откриваха. Обикновено там растяха плачещи върби, които свеждаха клони до земята. А мястото за нощуване трябваше да бъде открито, далеч от реките, които гъмжаха от крокодили и хипопотами.

Всички бяха изморени и гърлата им пресъхнали за вода. Бяха изминали едни ден път. Затова Павел не спря групата и не изчака да се върне Мамбо, а продължи да я води към плачещите върби. Мамбо, пъргав и подвижен като воден козел, подскочаше напред, дигаше копието над главата си, пробождаше невидимия зъл дух, потреперваше и караше медните гривни да звънтят. Павел го следеше, удивен на неговата подвижност и пъргавина. Мамбо беше стар туземец и бързите му движения не подхождаха на възрастта му. Той наближаваше вече извора, искрящ на залязващото слънце, когато рязко се обърна и видя групата зад себе си.

— Куа-ва — изкрещя той, — спрете!

Павел се усмихна.

— Опрете! — с изкривено лице повтори магесникът.

Павел беше излязъл напред и заповяда никой да не спира. Всички бавно крачеха. Само Муата-Манго се поколеба и остава назад. Но никой не го последва. Хахама беше заповядал да следват на всяка стъпка белите хора и да не ги изоставят. Само Муата-Манго бе забравил това. Дончо Балвана с бледо, изтощено лице лежеше в носилката. Като чу крясъка на магесника, той се помъчи да повдигне глава, но сили не му достигаха, затова потърси Муата-Манго, който беше изостанал и уплашено се вглеждаше напред. Старецът не го повика. Муата-Манго забърза и настигна групата.

Стигнаха до извор с чиста кристална вода, в която се оглеждаха плачещите върби, папратите и виещите се ротангови палми, окичени с жълти цветове. Между тях играеше отражението на Мамбо. Лицето му беше изкривено, погледът му плах. Надвесен над водата, с копие в ръка, той стоеше като вкаменен.

— Не може да се пие тази вода! — най-сетне изрече той.

Тъжен вик от десетки гърла посрещна думите на магесника.

— Какво ще правим сега? — попита Павел.

— Ще чакаме Нтанда!

Павел се замисли, обърна глава и изгледа младите стрелци и носачите. Те изгаряха за вода, устните им се слепваха от бяла лепкава

като туткал слюнка. Но те не биха посмели да се докоснат до извара при тия думи на Мамбо. А в кожените тулуми не носеха вода, защото Мамбо бе казал, че изворна вода се намира навсякъде. Но когато наближиха първия извор, той не позволи на никого да се приближи до водата. Била отровна. Вторият извор бе пресъхнал и хората едва се добраха до третия. Сега пък трябваше да чакат изгрева на вечерницата. Звездата щеше да изгрее чак след няколко часа. „Защо да се измъчват хората?“ — мислеше Павел. Той беше уверен, че Мамбо по нищо не различава водата от единия извор с водата от другия, но за да запази вярата на неуките туземци във вълшебната си сила, сам си измисляше всичко това. Продължителната жажда изтощаваше пътниците, забавяше хода и те можеха да стигнат до делтата на Замбези с голямо закъснение, когато от кораба „Севастопол“ няма да има и следа. Освен това старият Балван бързо отпаднаше, сърцето му отслабваше. Не вкусваше почти нищо и Павел се страхуваше за живота му. Не трябваше да се губи нито минута, да се пазят силите на носачите, винаги за хората да бъде осигурена вода и храна, да почиват навреме и да използват прохладните ранни часове за път. Но Мамбо, старият магесник, отначало още започна да пречи със своето суеверие...

Всички бяха насядали. Домбо стоеше до своя хамба и следеше всяко негово движение. Туземците поглеждаха под око ту географа, ту магесника. Мамбо извади голямата медна халка, сложи я на лявото си ухо, наведе се и докосна с нея водата. После отскочи като котка, очите му страшно заблестяха, потрепери и металическите украшения иззвънтяха глухо.

— Водата е отровна! — пропъшка той.

— Отровна? — прониза го с поглед Павел и в очите му блесна опасен огън.

— Баримо е поразил водата!

— Какво ще правим сега?

— Ще чакаме Нтанда!

— Небето е покрито с облаци и ние няма да видим Нтанда!

Лицето на Мамбо се изкриви от престорена гримаса, отправи блуждаещ поглед към небето, направи кръг с копието над главата си и изсумтя:

— Само под светлината на Нтанда ще прогоним Баримо! Затова ще чакаме, когато небето се очисти!

Туземците губеха търпение и ръмжаха недоволно зад гърба на географа. По всичко изглежда, те презираха магесника, защото бе натрупал голямо богатство от техния труд. От всяко убито животно той вземаше дял. При добиване на сол от солената почва Мамбо също вземаше данък, защото според него само благодарение на талисманите в земята се раждала солта. Според обичая той пръв посрещаше търговците, които идваха откъм Голямата вода, и им продаваше кожата, слоновата кост и малахита. В замяна на стоките той получаваше цветна басма, сребърни гривни, пръстени, металически халки, с които бе окичил ръцете си до лактите и краката чак до коленете...

— Ако Нтанда не се покаже тая нощ, защото ѝ пречат облаците, хората ще умрат от жажда! Какво трябва да направим, за да ги спасим? — застанал на една крачка от магесника, попита Павел.

— Ако пият отровна вода, ще умрат! Но ако не се покаже Нтанда, те няма да умрат!

— Така ли? — прекъсна го сърдито географът.

Магесникът злъчно се усмихна и от устата му се показаха само два предни изпилени зъба.

— Нищо не може да се направи! Няма сила, която да разпръсне облаците!

Павел кипна. По скулите му се появиха морави кръгове. Домбо отскочи уплашен, защото познаваше своя хамба. Но Павел бързо се овладя.

— Вода! — изпъшка някой наблизно.

Павел трепна. Това бе гласът на баща му.

— Домбо! — повика Павел негърчето.

— Домбо тук, хамба!

— Донеси канчето!

Павел не се обърна, но чу бързите стъпки на негърчето. Гласът, който помоли за вода, отново се обади. Павел усети как сърцето му се сви от мъка. Магесникът стоеше, приведен над извора, с копие в ръка, втренчено загледан в бистрата зеленикава вода.

Домбо се върна и подаде канчето.

— Вземи, хамба! — каза той.

Но Павел не го взе. Той пристъпи напред, подръпна за рамото магесника и му посочи близкия баобаб.

— Върви при мована! (Баобаба!)

Мамбо трепна като ужилен, отскочи на две крачки настрана и пак разпери ръце над водата. Павел трепереше от гняв, кръвта се отдръпваше от лицето му, в очите му заиграха тъмни пламъци. Но той не бързаше. Сега всеки жест трябваше да бъде обмислен. Туземците с притаен дъх следяха двубоя. Някои открито роптаеха. Домбо държеше в ръката си зареден пистолет. Павел видя, че Мамбо с крайчеца на окото си следеше всяко негово движение.

— Мамбо! — престорено спокойно му извика географът, като не изпускаше от погледа си въоръжената охрана, която може би щеше да застане на страната на магесника. Тя бе съставена от храбри и смели млади негри, но много суеверни и вярващи в магесническата сила на Мамбо. Но това не стана. Никой не излезе напред и не дигна копието.

Магесникът не се помръдна.

— Иди при мована! — настоя географът.

Мамбо, наведен, разперил ръце, стоеше като вкаменен. Чашата на търпението вече преливаше. Ръката на Павел ловко се плъзна назад и в следващия миг зареденият револвер се насочи в черепа на туземеца. Чу се уплашен вик, изтръгнат от гърлата на няколко души. Тих, стаен шепот премина от уста на уста.

Настъпи решителният момент.

— Тръгвай! — заповяда Павел.

Магесникът леко изви глава, медната халка светна и угасна. Тъмните му зеници пронизваха географа, устните му злобно потрепваха. Мамбо, който предчувстваше как изведнъж ще рухне цялата му власт над черните, не мислеше да се предава бързо. Домбо забеляза, че той здраво прихваща копието и от напрежение жилите му се изпънаха като пружини. Това показваше, че се готви да нападне географа, ако го принуди да отстъпи. И не се излъга. Когато Павел натъртено повтори заповедта, магесникът ловко отскочи, изви тялото си до кръста, за да направи замах и да изпрати копието в сърцето на белия човек. В този момент негърчето скочи към него и без да иска, натисна спусъка на пистолета. Глух трясък процепи тишината. Мамбо падна по очи, а останалите туземци налягаха.

Настъпи тишина, мъчителна тишина. Носачите, натъркаляни безразборно, уплашено надигаха глави. В носилката стенеше Дончо Балвана, измъчван от жажда и болки. Сега единствени стърчаха над всички тела Павел и Домбо. Те мълчаливо се гледаха един миг.

Домбо трепереше. Ръката му, в която държеше димящия пистолет, бавно се свлече надолу.

— Хамба — смутено промълви негърчето. — Мамбо искал да те убие!

— Не, той нямаше да направи това! Мамбо е хитрец!

— Мамбо е лош, хамба! — сърдито изкрещя то. — Много лош! Памо зима! (Зла душа!)

Павел не отговори. Той погледна към носилката, където стенеше болният. Жаждата, която го изгаряше, още повече увеличаваше страданията му.

Туземците един по един започнаха да се надигат. След няколко минути на земята, похлупени по очи, лежаха само магесниците Мамбо и Муата-Манго.

— Злият дух е прогонен! — извика сдържано географът.

Облекчителна въздишка се откърти из гърдите на негрите. Муата-Манго повдигна глава, погледна и пак заби нос в земята. Туземците нерешително пристъпиха към извора.

— Отровна ли е водата? — попита един.

— Не.

Дружен вик процепи въздуха. Всички оставиха багажа върху тревата. В един миг около извора, чист и светлозелен, се образува пръстен от черни тела, във водата заиграха отраженията на лицата им. Муата-Манго се надигна, седна, като кръстоса крака, и с изблещени очи се взря в хората. Той може би чакаше всеки да падне от смъртоносната отрова на злия дух, но това не стана. Хората, утолили жаждата, ободрени насядаха по тревата. Никой не бе поразен от Баримо.

Докато траеше двубоят между белия и чернокожия човек, Дончо Балвана лежеше с притворени очи, унесен в полусън. Но радостният крясък на туземците като че ли то пробуди, той се разшава и тихо простена:

— Вода! Дайте ми вода!

Павел трепна, взе канчето и му го поднесе. Старецът пийна две глътки и облиза с език посинелите си устни. В очите му гаснеше блясъкът на живота. Чертите му се изостряха и той постепенно загубваше сякаш своето мъжествено лице, присъщо на всеки твърд и решителен човек. Очите му хлътваха, погледът му блуждаеше, дори гласът му ставаше някак тих, слаб и напевен, като че ли се

процеждаше през стеснено гърло. А на всичко отгоре старецът страдаше от възпалени челюсти и задух.

Павел отбягваше да води дълги разговори с него, за да не го изморява и вълнува.

IV

Павел отново държеше ръката на баща си, която го изгаряше. Старецът бързо отпаднаше, пулсът му отслабваше, цветът на кожата му ставаше по-блед и прозрачен, изпъстрен със сини жилчици. Той често се унасяше и дълго време прекарваше в полусън.

„Угасва горкият!“ — мислеше си Павел и сърцето му се свиваше от мъка.

Сега баща му отново бълнуваше, махаше с ръка като човек, който се мъчи да отпъди нещо, което досадно се лепеше върху лицето му. И при всяко помахване на ръцете Павел, без сам да знае защо, все по-отблизо се заглеждаше в посинелите нокти, в изпъкналите жили. И му се струваше, че ръката, немощна и костелива, без капчица кръв, бе ръка на същински мъртвец.

Домбо, клекнал на колене, тъжен и унил, поглеждаше крадешком ту Павел, ту стария Балван.

— Измъчва се тамо-тамо! — като на себе си каза Павел и смукна от лулата лютия дим.

— Много ли е болен? — попита Домбо, загледан в стария човек.

— Много.

Негърчето въздъхна.

— Няма ли намо-намо? (Лекарство?)

— Няма.

— А бели хора имат?

— Имат.

Домбо отчаяно махна с ръка — няма наблизо добри бели с намо-намо. Помълча малко, дигна очи и Павел забеляза по клепките му сълзи. Доброто момче страдаше не по-малко от самия него. Павел помисли отново за Капоко. Как му бе нужен сега здрав, умен и верен човек като него! Но той остана в страната на Хахама. А може би е на път за страната на мопите. Остана само Домбо, добрият Домбо! Той ще му помогне винаги, когато има нужда от помощ, както го защити от магесника. Ето, старият Балван си отива. Може би скоро ще се раздели завинаги с него. Тогава? Ще останат само двама — той и черното момче!...

V

Може би Павел Балванов щеше да стои още дълго време облегнат на носилката, притиснал ръката на баща си, ако в тоя миг не забеляза нещо, което го накара да изтръпне. Сън ли бе това, или истина? Най-напред високата слонова трева се разклати, после над нея се изправи в цял ръст магесникът Мамбо. Туземците, които бяха насядали около извора и някои пушеха с тръстикови лули, изведнъж уплашено се дръпнаха, снишиха се и започнаха да се събират на групички. Мамбо стоя един миг изправен, наведе се, взе копието си и тръгна към баобаба. Нито стенеше от болка, мито накуцваше.

Павел го изчака да седне и отиде при него.

— Ранен ли си?

— Не — без да вдигне очи, отвърна Мамбо.

Само ръката му над лакътя бе одраскана. Но драскотината не беше от куршум, а от бодливите храсти. Туземецът изглеждаше, като че бе прележал тежка болест. Очите му бяха хлътнали в дълбоки тъмни ями, кожата по лицето му като че ли бе още по-сбръчкана и сякаш опалена от барут. Той гледаше плахо, потреперваше като трескав, мускулите на краката му играеха. Цял смазан и умърлушен, Мамбо се сви на кълбо и легна, с поглед, впит в земята. Нито веднъж не се реши да погледне географа.

— Жаден ли си?

— Да.

— Защо не пиеш вода от извора?

— Водата е отровна! — все още не отстъпваше магесникът.

Павел се усмихна.

— Всички пиха от тая вода и никой не умря!

— Но аз ще умра. Злият дух ще ме накаже. Той е оставил отрова колкото за мен! — бавно, замислено отвърна Мамбо.

Павел го остави. Отиде отново при носилката, където, втрещен и объркан, седеше Домбо. Той с очите си виждаше, че магесникът е жив и здрав. А той стреля в него и би трябвало куршумът да го прониже. Павел сам не разбираше какво бе станало. Той наблюдаваше негърчето и се мъчеше да прочете мислите му. Може би вече и самият Домбо

смяташе, че невидимата стрела на огненото копие не може да повали Мамбо, защото го предпазва халката на силата. Не, тайната трябваше да бъде разбудена. Павел беше успял да докаже на малкото момче, че вроденият страх у туземците е празна измислица, че няма зъл дух и добър дух. Но сега се бе получило нещо друго.

Домбо чакаше отговор.

— Дай револвера!

Домбо трепна изненадан, скочи и подаде пистолета на географа.

— Малко огнено копие лошо! — с половин уста каза негърчето.

— Да, лошо е — въздъхна Павел, като продухваше цевта и оглеждаше барабана. — А може би не си улучил! Може би си стрелял над него или встрани!

Домбо смръщи вежди недоволно.

— Стрелял точно!

— А защо не е убит магесникът?

— Пази го талисманът на силата!

Павел се изсмя и Домбо се засрами.

В същото време и сам географът се мъчеше да си обясни станалото. Ръката на Домбо никога не трепваше. Той беше добър стрелец и макар да казваше, че не го е улучил, сам не вярваше в това. Оставаше да се провери цевта. Нищо й нямаше. Нарезите стояха. А това значеше, че не е разширена и не можеше да не бие точно. Револверът беше здрав и в исправност.

Павел го сглоби, след като го смаза и го даде на негърчето. После взе две пръчки, разцепи ги сложи носната си кърпичка между тях и заби пръчките на десет крачки в земята.

— Да пробваме!

— Кой стреля, хамба?

— Ти.

Домбо сложи патроните, клекна на един крак, както го бе учил географът, примижа с лявото око, затаи дъх и дръпна спусъка. Пистолетът изгърмя, но върху кърпичката не се появи нито една дупчица. Стреля и Павел. Отидоха с Домбо, но не откриха нищо. Двамата се спогледаха слисани.

Павел седна и запуши. Мисълта му трескаво работеше. На какво се дължи това? Пистолетът е в исправност, блести от чистота, а не стреля точно. Не, трябва да се изпробва в по-голяма цел, например

баобаба. Под най-близкия баобаб седеше умърлушен и съкрушен Мамбо. Павел стана, махна с ръка на Домбо и той то последва. Мамбо посвоему изтълкува приближаването на двамата, та издаде сърцераздирателен писък, хвърли копието, разпери ръце и загледа Павел с изблещени очи.

— Не ме убивай, бял човек! — като се задъхваше, изшептя той. — Огненото копие е по-силно от злия дух Баримо! То прогони Баримо от извора! Моята гривна загуби силата си! Не ме убивай и не ме връщай при Хахама! Аз ще ти бъда полезен!

Павел се засмя.

— Аз нямам намерение да те убивам! Не се бой!

— Не, ти идваш да ме понижеш с невидимата стрела на огненото копие!

Разговорът продължи дълго време. Мамбо постепенно се увери в думите на географа, отмести се от баобаба, седна на рогозката си и като гледаше втренчено пред себе си, запуши. Останалите туземци, които се бяха надигнали и мълчаливо следяха магесника, отново отстъпиха, легнаха на тревата, запалиха тръстиковите лули и продължиха прекъснатия разговор.

Домбо два пъти стреля в баобаба, но нито една дупчица с обгорен отвор не се намери. След това и Павел стреля два пъти, но и от неговите куршуми не се откриха следи. Домбо отново стреля. Тоя път изостреният слух на Павел долови нещо и той взе пистолета. Вместо отчетлив трясък се чу само слаб гърмеж като плющене, сякаш някой прекършва дърво.

VI

Отново отидоха при носилката, в която бълнуваше Дончо Балвана. Седнаха на рогозката. Павел измери пулса на болния, попила челото му. Не беше добре. Муата-Манго го бе разтрил с някакъв сок от лековита трева, но това малко му бе помогнало. Павел не вярваше на неговите талисмани. Той и сега нареждаше някакви пръчки, корени от растения, камъчета и мидени черупки около болния, които според него ще прогонят злия дух, който изтощава тялото на белия човек, изцежда силите му и подкосява краката му.

Не, това не занимаваше сега географа. Мисълта му се въртеше около пистолета. Оръжието беше здраво, каналът почистен, всяка част смазана. На какво се дължи плющенето и разсейването на куршумите. Може би е овлажнял барутът. Но влажен барут не се възпламенява. Павел отново прегледа пистолета. Поиска няколко патрона. Още когато му ги даваше негърчето, той забеляза нееднаквия цвят на куршумчетата. Едно от тях имаше слаби червени драскотини. Павел извади ножчето и реши да изстърже горния пласт. По панталона му се посипаха слепени с глина ситни остри песъчинки. А когато леко го пречупи на две, като ранен скочи и се взря изпитателно в очите на Домбо.

— Кой ти даде тези патрони? — без да може да прикрие възбудата си, попита той.

Очите му следяха всяко мускулче и жилка по лицето на негърчето.

— Хамба дал — отвърна Домбо.

— Не! — прекъсна го Павел. — Аз ти дадох редовни патрони с оловни куршумчета!

— А тези, хамба?

— Тези са от песъчлива глина! Отде ги взе?

Домбо не отвърна, само сви рамене. Тоя път той ни най-малко не бе смутен. Очите му гледаха открито. Погледът му не беше плах както някога на кораба, когато Симоне Алварц го бе прелъгал. Това държане на негърчето сега не остави и сянка от съмнение у Павел — то нямаше вина в тая тъмна работа.

— Домбо взел от хамба! — след кратка пауза отново повтори Домбо.

Мисълта на Павел трескаво работеше. Кой бе извършил всичко това? Кой?

Павел прекара през паметта си до най-малки подробности всичко, което се бе случило с групата през целия път. Това не бе дело на туземците. Никой от тях не се решаваше да се приближи до огненото копие. Подменяването на металическите куршумчета с глинени е извършено от бял човек.

— При бурите сваля ли торбичката с патроните? — загледам в далечината, замислено попита географът.

— Не — отвърна Домбо.

— А друг път да си ги оставял?

— Само веднъж.

— Къде?

— При Кубангу.

Очите на Павел пламнаха от гняв.

— Той е направил това!

И като си пое дъх, изшептя:

— Бандит!

— Кой бандит, хамба?

— Симоне Алварц! Той те е обезоръжил! Хитро скроен план!

И като се загледа в очите на Домбо, тихо, шепнешком добави:

— Значи, подлецът не е убит!

— Вярно ли, хамба? — скочи изненадан Домбо.

— Да — поклати отчаяно глава географът. — Ти си стрелял в него с глинени куршумчета. Същото се случи и с Мамбо. Но Мамбо от страх падна, а Алварц, този хитър мерзавец, се престори на убит!

Тези думи Домбо посрещна с разширени очи.

— Алварц жив? — попита отново негърчето, като искаше за последен път да се увери, че географът не говори друго, а тъкмо това, което бе чул с ушите си.

Без да го погледне, с още неугаснал гняв в очите, Павел поклати глава и дълбоко въздъхна.

— Жив е бандитът, мило момче!

Негърчето се присви, като че ли не прозвучаха думи, а изплющя камшик, още по-ниско наведе глава, после изведнъж скочи разсърдено,

грабна копието и както бе направил някога баща му, изръмжа свирепо и заканително, заби няколко пъти копието в земята, като всеки път изричаше някаква неразбрана за географа закана.

В тоя момент нито на чернокожото момче, нито на географа идваше на ум, че дългобрадият злодей, от когото смятаха, че са се отървали, отново върви по петите им заедно с цяла банда португалци, изпратени в колониалната каторга.

ТРЕТА ГЛАВА

**ТУЗЕМСКИ ТЕЛЕГРАФ. ТРЕВОГА. ТАБУ. КОЙ
ПРЕСЛЕДВА ПЪТНИЦИТЕ? РАЗБОЙНИЧЕСКА ХАЙКА.
ТУЗЕМЦИТЕ ПАЗЯТ БЕЛИТЕ. ПОБРАТИМЯВАНЕ.
ПОДОЗРИТЕЛНИ СЪТЪПКИ. НОЩНИ ГОСТИ. СРЕЩА С
КАПОКО. СЪВЕТНИКЪТ АЙ — ПРАТЕНИК НА
ХАХАМА.**

I

Два дни след това, когато групата почиваше под сянката на дивите смокини, близо до реката Риви-Риви^[1], тихият ветрец донесе тревожни удари на туземски барабан. Ехото ги повтори многократно, докато някъде далече, навътре в гористия дол, зад тъмната гърбица на възвишението, те бавно затихваха.

С този „туземски телеграф“, както Павел наричаше дървения тъпан, една новина се предаваше на десетки километри разстояние само за един ден. В тези области, отдалечени дълбоко навътре в

материка, новините, предавани чрез барабаните от „обществените площадки“ на туземските селища, пристигаха по-рано от всяка поща. Тъпанът, издълбан от дърво, издава дебел отчетлив звук. Нищо чудно, че още първите удари, достигнали групата, накараха всички да скочат изведнъж на крака, да наострят уши и тревожно да се послушат. Те познаваха предаването на новините по ниските и високи звукове. Туземците наричаха тъпана „локоле“ — говорещо дърво. Но не всеки можеше да прочете едносложните думи на този тонален език.

Сигналният барабан, както при индианците, призовава хората от племената към работа, война, веселби или пък предупреждава за появяването на врагове.

Сега бе явно, че дървеният барабан възвестяваше някаква опасност. Затова негрите, настръхнали, без да трепкат, слушаха, а в погледите им се четеше тревога.

Павел стана последен. Пламъците на залеза вече играеха по лицето му и то ставаше ту бронзово, ту оранжево с тъмен метален блясък. Негърчето стоеше изпънато като струна.

Какво предава локоле? — попита географът.

Домбо трепна.

— Не разбира! — отвърна той и виновно се усмихна.

Ситните му бели като речни камъчета зъби блеснаха на огъня.

— Кой разбира езика на боало?

— Мамбо!

— Друг?

— Минге.

— Доведи Минге!

— Минге болен, хамба!

Павел под око погледна Мамбо. Магесникът от два дни не говореше с никого от групата. Той вървеше сам, мрачен, оскърбен. През почивките и нощем си избираше място настрани, ядеше само корени от мокури, растение с хоризонтално разположени корени, които са много свежи и утоляват глада и жаждата. За да ги открие, Мамбо удряше с обърнато копие и по звука познаваше къде се намират. Това бе единствената храна, която му бе разрешена да яде. Мамбо никога не нарушаваше своето „табу“, защото вярваше, че злият дух Баримо ще го накаже. Така го бе представил Хахама. Но веднъж Павел забеляза, че Мамбо след продължителен глад и търсене мокури изрови луковиците

на друго растение, бързо ги прибра в набедреника си и като се оглеждаше подозрително наоколо, прикри се зад близката дива смокиня и бързо ги сдъвка. След това пак седна смирено. А когато географът му напомни за неговото „табу“, той безсрамно отрече да е ял други корени освен мокури.

— Повикай Мамбо! — заповяда Павел на Домбо.

— Мамбо не дойде при хамба!

— Ще дойде! — уверено каза Балванов.

Негърчето се приближи до магесника, докосна го с два пръста по рамото и му посочи географа. Магесникът се поколеба. Павел наблюдаваше под светлината на пламъците как лицето му стана още по-мрачно, устните му се присвиха. Тръгна бавно, без гордата наперена походка, която имаше доскоро. Спря се и мълчаливо наведе очи, но Павел забеляза, че острите му миши уши се мъчат да уловят всеки звук на сигналния барабан.

— Разбираш ли езика на боало? — с мек спокоен глас го попита географът.

Мамбо не отговори веднага. Той целият се бе превърнал на слух и четеше като на телеграфна лента предаването на далечния барабан.

— Кажи! — настоя Павел.

— Да — едва произнесе магесникът.

— Какви новини чуваш?

— Чакай, бял човек! — промърмори той.

Павел не настоя повече. Изчака, докато спре барабанът и ехото замря в маслинената горичка.

— Говори! — подкани го отново.

— Идват базунго! Вървят по стъпките ни. Яздят на лума-лаба! (Бикове!) Въроръжени са с огнени копия и гърмящ прах!

Мамбо замълча, помисли и продължи:

— Племето на вожда Бенгас ги е посрещнало при Скалата на бизоните. Там са водили сражение. Но през нощта са се промъкнали и са настъпили към страната на Хахама. Най-храбрите войни на Хахама ще се бият с лошите бели. Но базунго носят огнени копия с много невидими стрели. Освен това на тяхна страна е злият дух Баримо! Хахама казва: „Маута, маута!“ (Бързайте, бързайте!)

Павел махна с ръка да спре. Магесникът замълча и си тръгна, но още на първата крачка извърна глава. В ъглите на устните му трептеше

злъчна усмивка. Мамбо не можа да прикрие своето злорадство. Болното му честолюбие и грубите му сметки сега го караха да се радва на бедата, която очакваше белите хора. Освен това чрез Муата-Манго, врача на Дончо Балвана, пръскаше слухове, че белият човек е осквернил халката на силата, тя престанала да пропъжда злия дух Баримо. Добрият дух е обиден и няма повече да предпазва белия човек и неговите хора от враговете. Баримо е повикал базунго, превежда ги по пътеките и предпазва враговете от стрелите на Бенгас и Хахама.

Всичко това Домбо бе научил от носачите и го разказа на Павел, когато седнаха пред палатката, близо до огъня. Носачите били смутени и изплашени. Съмнение ги разяждаше. А след несполучливия опит с малкото огнено копие да бъде убит Мамбо те повярвали, че той притежава защитна сила, скрита в халката, която стопява невидимата стрела или я връща обратно в стрелеца.

— А защо не е върнал стрелата? — усмихна се Павел.

Домбо без колебание отвърна:

— Защото Мамбо бил добър!

— Ти вярваш ли на тези приказки? — попита географът и внимателно се вгледа в лицето на негърчето.

— Не вярва, хамба!

— Истина ли говориш?

— Домбо не лъже.

И той погледна географа с добрите си доверчиви очи. Гласът му прозвуча искрено.

След кратка пауза той добави:

— Мамбо е монга! (Мамбо е измамник!)

— Да — въздъхна Павел, като разтваряше картата и под светлината на огъня дълго се вглежда в нея, нещо отбелязва, размерва и изчислява на белия лист.

Късно си легна. Домбо бе още буден. Чакаше го.

Навън все така гореше огънят и озаряваше с медночервена светлина короните на маслините, стария баобаб, цял окичен с едри бели цветове. Не се чуваха ударите на дървения тъпан. Двама носачи поддържаха огъня и тихо пееха:

Нашия гняв е като огъня.

Силата ни е като Голямата вода!

След това равният бас на единия носач добавяше:

*Ние ще прогоним мазуто!
Ще дойдем, щом се появи Манджика,
с раждането на утрото!*

После двамата повтаряха:

*Нашия гняв е като огъня.
Силата ни е като Голямата вода!...*

Песента се стори на Павел като шума на приближаваща буря. Рядко досега той бе слушал по-вълнуваща песен. Павел си спомни за Маванда и Капоко. Песента го пренесе сред племето на Бенгас. Там бе слушал песните на Кабанга, съпроводжани от звуците на маримбата. Но те бяха по-други. Сега като че ли пред него се разтваряше измъченото сърце на туземеца, нежно и човечно, изпълнено с топлота и любов, по в същото време мъжествено и жадуващо за велика борба.

Негрите, определени да поддържат огъня, дълго пяха за своите любими девойки, които бяха бързи като антилопите и красиви като медените птички.

Червените пламъци играеха по мургавите им лица. Очите им блестяха, изпълнени с тъга.

[1] Риви-Риви — река на водопадите. ↑

II

Домбо мълчеше, но на светлината, която се прецеждаше в палатката, се виждаше как трепкат клепачите му. Не спеше.

— Защо не спиш? — попита го географът.

— Хамба защо не спи?

— Остави ме мен! Аз имам много грижи!

— Не грижи, хамба!

И като помисли, усмихна се лукаво и попита:

— Хамба има сану? (Има ли любима девойка?)

— Не.

— Защо хамба няма сану?

— Като се върнем, ще си намеря.

Негърчето прикри усмивката си в шепата, подпря се на лакът и хитро смигна с едното око.

— Домбо знае нещо!

— Какво? — изненадан извърна глава Павел и го погледна любопитно.

— Хамба обича Маванда!

Тези думи съвсем разнежиха Балванов. Те бяха казани неочаквано, но така просто и искрено, че той престорено се намръщи, после прегърна Домбо и го целуна по челото. След това спусна капака на палатката и си легна, но дълго се въртя и не можа да заспи. Навън беше тихо и песента на носачите се сливаше с шумоленето на дивите смокини. Някъде много далече се обаждаше лъв, отвърщаше му треперещият вой на хиените, тези дългоухи хищници, които, изглежда, вървяха след групата и устройваха своите концерти наблизо до бивака. Често пътниците слушаха как хрущят в техните здрави челюсти оглозганите кокали, като че ли някой сечеше сухи цепеници. Гръмкият им лай, боричкането и даването при разделянето на плячката почти всяка нощ смущаваше съня на туземците.

И сега неочаквано глутницата се появи съвсем близо до бивака, въздухът се изпълни с противното и злобно хихикане на животните. Двамата туземци, които охраняваха бивака и поддържаха огъня, се

опитаха да ги прогонят, но след малко неканените пъстрокожи лешояди отново огласиха тишината със своя противен смях.

Павел беше свикнал да бъде нащрек. Сега, едва бе дремнал, и отвори очи. Съседното легло скърцаше, чуваше се глуха, задавена кашлица, нечий гърди остро свиреха. Той се надигна — Дончо Балвана се задавяше, охкаше болезнено и с немощния си отпаднал гласен молеше за нещо. Павел се пресегна, взе делвата, сипа в канчето вода и му го подаде. Болният жадно изпи водата, прошепна нещо неразбрано и поуспокоен, отново заспа.

Навън, окачен за чаталест клон, забит в земята, гореше примитивен туземски фенер. Слабата светлина проникваше през дупчиците в палатката. Чуваше се бръмченето на комарите и на неизброими рояци непознати насекоми.

Ослушан в тънкия писък на мушиците, Павел се замисли.

В паметта му отново изплува фигурата на Маванда. Нищо не е останало скрито от хитрите очички на негърчето. То посвоему бе разбрало грижите му за болната. Но сега той не мислеше за това. Новината за нападението го потресе. Ето как умират от куршумите на португалците най-добрите синове на племето. Може би утре ще падне убит Хахама и Ай, Капоко и Кабанга. Бедните туземци! Избиват ги, както се избиват носорози и гну от шепа престъпници. Тяхната вина се състоеше само в това, че са се родили в плодородните долини на Кубангу и Замбези, че не притежават огнестрелно оръжие, а отровните стрели невинаги им помагат. Само с копия и стрели трудно можеха да се борят с поробителите, мъчно ги изтласкваха от земята си. Трябва да им се помогне. Но кой? Разбира се, ще им помогне само този, който ги е опознал, станал е техен приятел и защитник...

Неусетно мисълта на Павел се пренесе при мукасекерите с кръвожадния вожд, който учеше своето племе на грабителство. Такива безразсъдни главатари често продаваха свободата на племето за бутилка ром, парче памучен плат или пет медни гривни, отстъпваха плодородните полета, горите и елмазените находища. А след това продаваха хората си на белите грабителите, които ги оковаваха във вериги и ги товареха на корабите като добитък.

Не, реши в себе си Павел, такива хора са истински изменници на родината и трябва самите туземци да бъдат безмилостни към тях. Магесниците от рода на Мамбо, които за лични сметки измъчват

цялото племе, като му налагаха „табу“, търгуваха с талисмани и го ограбваха, трябва също да се наказват най-жестоко. Но как да се накарат неуките туземци да повярват на всичко това? Магесниците-измамници трябва да се разобличават. Но кой би трябвало да се заеме с тая работа, кой?... Ето заслугата на Дончо Балвана! Той неведнъж бе прогонвал вожда на мукасекерите с огненото копие, а в друг бе стрелял от упор, защото бе сключил робски договор с португалците.

Може би тъкмо затова португалците като глутница хиени сега вървят по стъпките им. Те може би искат да им отмъстят, защото разбъркват сметките им, като са минали на страната на черните. Дончо Балвана неведнъж ги бе посрещал с град от куршуми и бе обучил войните на Хахама да водят сражение по военната тактика на европейците.

„Но само това ли ги кара да ни преследват?“ — изведнъж се запита Павел.

Трудно беше да се отговори на такъв въпрос. Само от жажда за мъст изпратеният войник в колониалната каторга не би си помръднал и пръста, нито офицерът би проливал кръв. Не, не! Павел познаваше вече природата на колонизаторите. Те без сметка не правят нищо. Тук имаше нещо друго и то не беше трудно да се разбере. Офицерите и дрипавите войници от форта бяха чували от туземците за богатствата на колонията. Най-големите елмазени находища се намираха в южната част на Африка, а от смътните сведения на негрите можеше да се предполага, че имаше и в Ангола. Около изворите на рекичките, които съставляваха началото на река Кубангу, според туземците също се криели диамантени находища. Хората от форта бяха слушали легендата за несметните богатства, скрити в земята на хаубау. Затова никак не бе чудно бандитите да са сметнали, че двамата българи носят товари с диаманти и те сега бързаха да ги ограбят.

Това свое предположение Павел Балванов намери за най-основателно, без да знае, че е отгатнал замислите на португалците.

III

Разсъмваше се. Блестящите южни звезди, които доскоро посипваха небето, постепенно загубваха своята ярка светлина. Златожълтата луна вече се скриваше зад потъмнелия гребен на далечния рид, а на изток се разливаше бледорозово сияние. Палмите и дивите маслини глъхнеха в тишина.

От много дни Павел не бе наблюдавал такава спокойна нощ. Но той не можа да мигне. Освен от досадните москити, които стръвно го нападаха, той бе развълнуван от думкането на локолето. Безшумно се измъкна из палатката. Домбо спеше дълбоко. По челото му бяха избили ситни капчици пот.

Пазачите на огъня бяха задрямали със своите зелени ветрила в ръцете, но щом чуха стъпки, скочиха. Павел ги позна. Това бяха неразделните приятели Шаконда и Джума, еднакви като близнаци, с черна като смола на ситни къдрици коса. И двамата бяха стройни, пъргави, с едри бели зъби, татуирани като цветовете на нарциса. Носеха на лявата ръка, над лакътя, по една голяма гривна от фарфор, а на лявото ухо — голяма медна обица. Павел разбираше вече езика на хаубаувците и не му беше трудно да води с тях разговор.

При приближаването му младите негри вдигнаха копията и се удариха по коленете, както беше обичаят. Шаконда стоеше откъм огнището. Зъбите му лъщяха.

— Има ли нещо ново, Шаконда? — шепнешком го попита географът.

— Аз не Шаконда! — смръщи чело обидено момъкът.

Павел се вгледа в него. Но не бе се излъгал. Джума имаше белези от едра шарка и по това го различаваше от другаря му. А Шаконда беше с гладко лице и по-дебели бърни.

— Аз Шаконда! — обади се другият.

Павел съвсем се обърка.

— Но ти до вчера беше Джума!

— Вярно, хамба! — отвърна момъкът усмихнат.

— А какво е станало с вас?

— Чабата! — отвърнаха в един глас туземците.

Седнаха край огъня и Павел ги разпита за промяната на имената. Едва сега научи, че хората от племето, които се считат за близки другари, си разменят понякога имената и живеят като същински братя. Ако живеят в две различни селища и един от тях отиде в селището на другия, той непременно отсяда в неговата къща. Там получава храна и всякакви услуги. Но Шаконда и Джума бяха от едно и също селище, от селището на вождата Хахама.

Освен смяната на имената те разказаха на географа, че много хора приемали името на вождата, ако той е мъдър и справедлив; други пък си слагали имена на водопади, планини. Едва сега Павел научи, че някои войни, като охраняваха групата, имат нови имена — Чибиси се нарича Зомба, а Чизака — Монга. Чизака познаваше звездите и Хахама го бе изпратил да служи за компас на белите хора. Той имаше тяло на атлет, здраво и гъвкаво като пантера, беше добър по характер и владееше до съвършенство острото копие.

IV

Докато двамата туземци говореха, Павел разглеждаше разположението на целия бивак.

Както по време на ядене, така и при нощуване всеки имаше определено място според възрастта и службата, която изпълняваше в групата. Шаконда и Джума винаги лягаха пред вратата на палатката — единият от лявата страна, другият от дясната. Муата-Манго построяваше всяка вечер колиба от бамбукови стъбла, папрат и палмови листа за болния човек, а сам той си постилаше пред колибата. Само понякога Павел правеше легло на баща си в палатката. Това ставаше, когато старият Балван бе много зле, с висока температура и трябваше да се наблюдава пулсът му, да му се дава хинин или друго лекарство, което правеха старите туземци по своите местни рецепти.

Но в палатката бе задушно и сам Дончо Балвана молеше да му правят отделна колиба. Чувстваше се по-добре на чист въздух. Кой знае защо, хапливите насекоми не го нападаха така стръвно, както правеха с Павел. Москитите и комарите щадяха и негрите, затова те не покриваха нощем главите си, не ги увиваха, нито си плетяха тънички и гъсти мрежи от палмови влакна, както правеше белият хамба.

При дъжд Павел също пренасяше баща си в палатката, тъй като конусовидният покрив на туземската колиба, облепен с дебел пласт палмови листа и жилава кал, протичаше. А Павел знаеше добре, че за стария изтощен човек една настинка води до тежко заболяване. Най-много се страхуваше от бронхопневмония или както я наричаха някои „пълзяща пневмония“, която не дава висока температура, но често пъти е смъртоносна за старите хора...

Стрелците от охраната пък лягаха на групи според родовата си принадлежност; носачите спяха по трима — двама успоредно, а един напърно, над главите им. Всички се разполагаха така, че лагерът приличаше на голяма конска подкова. Носачите и охраната поред стояха на стража и поддържаха огъня.

Постелките им бяха от трева. При лунна нощ, която бе особено светла в тая част на Африка, с чисто небе, обсипано с блещукащи звезди, лагерът, с пламтящия огън и голямата подкова от налягали

туземци бе особено живописен. В такива нощи Павел обичаше да седи край огнището и да се любува на картината. Той неусетно се пренасяше в своята родина, в хайдушкия балкан.

Но невинаги нощта минаваше спокойно. Това знаеха всички и пазачите бяха винаги нащрек. Често гладните зверове, подушили примамливата миризма на печена риба или сушено месо, обикаляха наоколо. От всички хищници лъвовете бяха най-дръзки. Една нощ внезапно един огладнял лъв нападна и отвлече постелката от щавена кожа на Мамбо, който спеше винаги отделно. Мамбо се бе приближил до огъня и с въглен си палеше тръстикова лула. Магесникът не се изплаши от лъва и не се прибра в полукръга. Още същата нощ си направи нов дюшек от друга кожа, напълни го с трева и легна на същото място.

Това се случи наскоро, след като Домбо бе стрелял в него. Павел не го покани да се прибере. Не му говореше и го остави да спи, където иска.

И сега Мамбо пак спеше самотен под една дива смокиня, недалеч от групата на пазачите. Беше светло и Павел видя как жрецът стискаше в дясната си ръка копие, а с лявата държеше чикапа — защитната кора.

Дончо Балвана тихо пъшкеше насън. Муата Манго бе препречил две копия над него, за да го пазят от злия дух. Вечерта той му бе дал капки от лековита трева, които успокоиха изтощения човек, и той заспа.

Павел слушаше разговора на двамата туземци, но очите му бяха в носилката. Там гаснеше животът на храбрия революционер от Априлското въстание — защитникът на черните хора. Пътуването съвсем го изтощи. Павел очакваше да се придвижат по-бързо към Замбези, където пътуването ще бъде по-бързо и по-удобно с продълговатите туземски пирог, но не стана така. Приближаването до реката по тесните и криволичеци пътеки сред непроходимите галерийни гори ставаше бавно и мъчително.

Макар да се чувстваше все по-зле и болестта бързо да го съкрушаваше, Дончо Балвана нито веднъж не пожела да го върнат в страната на Хахама. Той с жадни очи гледеше напред, искаше час по-

скоро да стигне в своята родина, да я види свободна. Павел му бе разказал за руските солдати и офицери, които останали да обучават българските войници. Стариат Балван мечтаеше да ги види, да попира сабите им, мундирите, щикове, които са прогонили турците от българска земя...

V

Внезапен шум накара туземците да подскочат и да стиснат здраво в ръцете си асагеите. Павел се изправи с револвер в ръка и се послуша.

В настъпилата тишина се чува стъпки. Не се виждаше все още никаква фигура, но стъпките ясно отекваха в нощта. Пътеката влизаше в гъстата гора от диви маслини, прошарени от вековни, широко разклонени баобаби. Светлината на голямата южна луна не можеше да проникне под плътния листак на дърветата. Затова тясната пътека потъваше като в мрачен тунел.

Шаконда и Джума не трепкаха.

— Макоа куа? (Какви хора идват?) — извика Джума, който преди един ден се казваше Шаконда.

Тишина.

— Макоа куа? — повтори Шаконда.

— Куа нама! (Добри хора!) — отвърна един глас.

Шаконда и Джума се спогледаха. Павел стоеше нащрек с готов за стрелба револвер. Показалецът му беше опрян на спусъка.

— Куа нама! — повтори неканеният гост.

Павел трепна. Този глас като че ли му се стори познат. Мек и привлечен, но ясен като глас на певец! Не, не го лъжеше слухът. Той беше чувал този глас.

— Отде идвате?

— От племето хаубау!

— Кой ви изпрати? — попита умният Джума и с това искаше да провери врагове ли са, или приятели.

— Хахама! — отвърна същият човек.

Сега вече Павел не се съмняваше, че отговаря съвсем познат глас, но умората и безсънието не му позволиха изведнъж да си спомни кой е познатият туземец.

— Оставете копията и стрелите! — недоверчив като всеки местен човек, заповяда Джума.

След малко гласът се обади:

— Копията и стрелите са на земята!

— Чакат ви отровни стрели и огнено копие!

— Сега сме с голи ръце!

— Може да излезете!

Кратка пауза. Чуха се приближаващи стъпки. Павел гореше от нетърпение да се покажат неочакваните гости. Защо идват те и защо ги изпраща Хахама? Какво е станало? Може би португалският отряд е разбил племенните войски и настъпва! А може би са го прогонили! Кой знае? Без съмнение пратениците на вожда носеха важни новини.

Най-сетне из тъмнината се показаха двама туземци. Павел впи изпитателен поглед в тях. Дойдоха на открито, пред сянката на дивата смокиня. Луната освети лицата и стройните им фигури. Балванов пристъпи две крачки, втренчил очи в нощните посетители, и на лицето му се появи щастлива усмивка.

— Капоко! — зарадван извика той.

— Хамба! — отвърна момъкът.

Нямаше вече никакво съмнение — неговият любим приятел, умният и безстрашен Капоко стоеше пред него. Облекчителна въздишка се откърти от гърдите на географа. Той като че ли беше го чакал дълго и търпеливо. Като че ли младият туземец дълго му е липсвал. Не знаеше какво да му каже най-напред. Обхванат от възлнение, той само го потупваше по рамото и повтаряше:

— Капоко, приятелю! Куа нама! Куа нама!

Младият туземец, явно зарадван от срещата, развълнуван до сълзи, шептеше: „Хамба! Хамба!“, усмихваше се и на лунната светлина белите му зъби блестяха.

Павел му даде цигара. Отидоха до огнището и запушиха. Едва сега той видя и другия гост — съветника на Хахама Ай. Но с него не разговаря. Ай беше останал с Шаконда и Джума. Той им говореше нещо тихо и тайнствено, но Павел не даде ухо на разговора. Капоко ще му каже всичко. Той повече можеше да вярва на него, на неговия проникателен ум и схватливост.

VI

Седнали един до друг, Павел и Капоко пушеха мълчаливо. Капоко от време на време поглеждаше под око белия човек и в крайчеца на устата му трепкаше щастлива усмивка.

— Защо идва Капоко? — най-сетне, като смукна от цигарата и проточи синьо синджирче дим, попита Павел.

— Да пази бял човек!

— Хахама ли те изпрати?

— Сам дошъл!

— А сима? (Жена ти?)

— Сима чака Капоко при Хахама.

Младият туземец помълча, после погледна географъта и попита:

— Ще ме приеме ли хамба?

— Разбира се — усмихна се Павел.

— Аз искам да отида на брега на Голямата вода. Ще ме заведе ли хамба? Искам да видя огнената пирога, която върви без весла!

— Добре — трогнат от тези думи, отвърна географът. — Ние ще отидем до Голямата вода! Всичко ще ти покажа! Там ще видиш огнените пироги! Ще видиш добрите бели нама-рус! Ти сам ще седнеш в пирога!

Капоко подскочи, удари с длани голите си колене и цял засия от щастие. Той не се стърпя, изтича до Ай и Павел чу, като му каза, че белият човек ще го качи на огнената пирога. След това се върна, огледа натъркаляните по земята хора, приближи се до палатката, надникна вътре, където спеше Домбо, после отиде и си взе копието, асагея и колчана с отровните стрели.

Павел го следеше. Капоко се почувства изведнъж както по-рано, между близки хора. Това се виждаше по познатата походка, отмерени движения и вроденото му чувство за ред. Разхвърляните тулуми прибра на една купчинка, а дрехите на Павел сгъна, както го бе учил той, и ги внесе в палатката. Прегледа печените бутове, сушеното месо и рибата, помириса ги, откачи една плешка, която беше развалена, и я хвърли в огнището. Въздухът се изпълни с приятен дъх на печено месо.

VII

Небето на изток цяло пламтеше от руменина. Беше вече светло, но в лагера цареше тишина. Всички бяха уморени и още спяха. Павел седеше до огъня и записваше нещо в бележника. Той не бързаше да разговаря с Капоко и Ай, да ги разпитва, за да не смущава съня на хората. Само от време на време поглеждаше Капоко, който сръчно и пъргаво, като грижлив къщовник, подреждаше всичко за път. Той сложи съдовете в една кошница, после стопли вода в една глинена делва и внимателно с чист парцал изми двете пръстени блюда; изплакна ги на извора и накрая остави добре подредената кошница пред палатката.

Всичко бе готово за път. Палатката бе сгъната и вързана с жилага трева. Огънят догаряше. Само тънка струйка дим се проточваше нагоре. Утрото бе ведро, въздухът свеж. Всеки бързаше да съпакне своя багаж. Муата-Манго правеше последни заклинания около носилката на стария Балван. Старецът за пръв път не пи капка чай, не хапна нищо. Капоко и Домбо тихо разговаряха и поглеждаха умореното лице на своя добър хамба, по което вече се кръстосваха първите бръчки. Пътят, преживелиците, опасностите, които го дебнеха на всяка крачка и го държаха постоянно нащрек, безсънието бързо го бяха състарили. Бялата му като сняг коса, обгорялото му небръснато лице, хлътналите очи и бръчиците под тях го правеха по-стар, но по-сдържан и спокоен. Непроменени оставаха само душата и характерът му, подкупващата усмивка, мекият му покоряващ поглед.

Сега той изчакваше Шаконда и Джума, които си разпределяха сушеното месо и рибата. Трябваше всички да носят еднакво тежък товар.

Капоко неспокойно тъпчеше на едно място. Павел знаеше защо е нетърпелив. Първият пристъп на отряда бе отблъснат от храбрите войни на Хахама. Сам Капоко бе участвал в това сражение. Но вождът знаеше, че след ден-два те отново ще ги нападнат. Макар да имаше само една пътека, която водеше от страната на хаубау към Замбези и

източното крайбрежие, никой не можеше да предвиди до каква хитрост ще прибегнат те. Затова Хахама беше изпроводил Ай да предупреди белите хора да бързат. А Капоко, който смяташе, че хамба Балвана няма сигурна стража и може да му се случи нещо лошо по пътя, сам бе пожелал да се присъедини към групата.

Ай, човек храбър, но твърде суеверен, беше силно привързан към Дончо Балвана и затова пожела да върви неотлъчно до носилката. Муата-Манго се съгласи, но Мамбо го изглежда с враждебни очи. Ай разбираше добре тоя поглед. И двамата бяха синове на родови старейшини, които тайно враждуваха помежду си, без дори Хахама да подозира това. Ай, като съветник, се смяташе за заместник на вожд и бъдещ вожд, а Мамбо всякак се стремеше да го отстрани, та вожд да стане представител на неговия род. По този начин той щеше да бъде още по-приближен до главатаря и ще има влияние в обществените работи.

VIII

Тръгването винаги се възвестяваше с тръбен рог. Този сигнален рог беше от гну, с красиви орнаменти, изработени от най-изкусни туземски майстори. По него имаше горени фигури, червени и черни чертички, ситно изписани с растителна боя, еднакви малки квадратчета, също ярко оцветени, които отдалеч приличаха на скъпоценни камъни. Досега сигналист и тръбач на отряда беше Джума. Но Павел го смени с Капоко. Джума не се обиди, нито Капоко се възгордя. Главният водач, старшият пазач на експедицията и тръбачът се смятаха от всички като важни лица и се почитаха. Обикновено туземците не си служеха с призивен рог, а с дървен барабан танг-танг. Но Павел въведе тръбния рог. Тъпанът танг-танг можеше да заблуди племената от селищата и да ги вдигне в тревога.

Сигнален рог трябваше да има. През време на почивките и особено вечер, когато спираха да нощуват, негрите се пръскаха да търсят плодове, да хващат птици с красиви пера, да режат тръстика за стрели или пък отиваха на лов и се отдалечаваха доста от бивака. А при опасност от зверове или внезапно нападение от враждебно настроени племена по даден знак всички трябваше да бъдат на едно място.

А сега вече, когато по петите им вървеше наказателна португалска потеря, този рог заедно с добрия ред, дисциплината и строгостта на географа бяха съвсем наложителни.

Павел погледна часовника си. Капоко както някога и тая сутрин изпита особена радост да върти грапавата главичка на живата машинка. Той не беше забравил това. Дълго се ослушва в равномерното ѝ и отчетливо цъкане.

Беше време за тръгване. Капоко допираше вече сигналния рог до устата си, когато вятърът донесе далечно думкане на дървен тъпан. Той трепна и ръката му като отсечена падна надолу.

Тревожният бумтеж, който се предаваше от селище в селище и се повтаряше от локолето на всеки старейшина от обществената площадка, накара туземците да се заковат по местата си. Ударите на

тъпана бяха чести, с кратки паузи, после изведнъж се усиливаха и бавно заглъхваха.

Павел погледна към Капоко който цял превърнат на слух, с наострени уши улавяше всеки звук.

— Базунго настъпва! — без да се помръдне, каза младият туземец.

— Къде са сега? — попита Павел.

— Още са в Долината на носорозите!

— Къде се намира тая долина?

— Една луна път ни разделя!

Павел пресметна — едно денонощие път от мястото, където се намираше сега групата. Хахама ще ги забави един ден, а може да ги отблъсне наново. Но в случай че враговете разбият защитата на хаубаувци и продължат направо, трябваше да се очакват на другия ден, и то ако яздат туземски бикове. Все пак Павел съобрази — групата трябва да върви с ускорена крачка, за да се отдалечи на по-голямо разстояние и се добере час по-скоро до Замбези. Стъпят ли на бързите като стрели пироги, никой няма да може да ги настигне.

Но защо така упорито ги преследват, често се питаше Павел. Все пак това беше необяснимо за него. Португалците са пресметливи. Те не проливат капчица кръв напразно, само ей така, да сплашат чернокожите. Отрядът на укрепения форт сигурно преследва някаква важна цел. Но откъде знае маршрута на групата? Кой пътува и закъде? Дори да ненавиждат Дончо Балвана и да искат да го убият, отде знаят, че сега той също пътува с групата? Всичко това озадачаваше Павел, караше го да мисли най-невероятни неща.

Черната акула или Таба чо таба, както туземците наричаха Алфонсо Висенте, отдавна бе оставил на мира войнствените хаубаувци и след първия бой, при който той понесе пълно поражение, не се опитваше да ги напада отново. Това Капоко добре знаеше, защото сам Хахама му бе говорил за тая последна битка. Ай бе взел участие в сражението. След боя той смяташе за голяма своя заслуга мъдрите съвети, които бе давал на Хахама. Понякога съветникът минаваше всяка граница на самохвалството и едва ли не изкарваше себе си като единствен човек, който заслужава уважение и почести за победата.

Сега, като слушаше тревожните удари на дървените тъпани, Павел си спомни всичко това. Не, никак не можеше да разбере

постъпката на португалците.

Повика Капоко.

— Защо ни преследват базунго? — попита той.

— Не знам — сви рамене негърът.

— А какво мисли Хахама?

— Хахама сам не разбира това! Таба чо таба предупредил Хахама да пусне през страната на хаубау част от отряда. Обещал да не убива нито един човек от племето. Базунго искал да настигне хамба Балвана и неговия тамо-тамо.

— А какво му отговорил Хахама?

— Хахама отказал.

Павел не го разпитва повече. Отново напрегна паметта си и се помъчи да си спомни всичко, станало през време на пътуването. Но колкото повече мислеше, толкова повече името на Симоне Алварц се натрапваше в съзнанието му. Само този авантюрист е в състояние да подмами Черната акула и да го накара да тръгнат като орляк лешояди след групата.

Домбо неспокойно тъпчеше около географа. Той ту се заслушваше в ударите на тъпана, ту поглеждаше туземската пътека, ту своя хамба.

„Дори това да е дело на Алварц — продължаваше да разсъждава Павел, — как е заблудил Акулата? Може би му е казал, че носим товари с диаманти! — Тук Павел се усмихна горчиво и продължи: — А може би в моето лице виждат опасен човек за колонията и със залавянето ми офицерът ще получи прилична награда! Мошеник!“ — въздъхна той и плю с отвращение.

Ударите долитаха все по-гръмко и тревожно, носени на крилата на утринния ветрец, който шумолеше в клоните на дивите смокини.

Павел закри безцелно, навел глава, заслушан в далечния сигнален тътен, дълбоко замислен, разяждан от съмнения и догадки. Още нестигнал баобаба, се спря и гласно заключи:

— Алварц и никой друг!

И мислено продължи:

„Само той знае пътя на групата, целта на идването ми и маршрута за връщане! Само той! — уверен повтори той. — Гнусен разбойник!“

Почувства, че нещо просветна дълбоко в него, усети лекота, като че ли бе свлякъл тежък товар от плещите си. Дигна глава и повика Ай, за да се увери в предположенията си, но съветникът нищо повече не можа да му каже. Като всеки суверен туземец, той се впусна да разправя за Баримо, който бил приятел на Черната акула, а ненавиждал Хахама и Ай, затова и сега преследва хората на Хахама.

В това време Мамбо, свит под сянката на дивата смокиня, не изпускаше от очи географа. Той може би очакваше Павел да го повика, за да му предаде новините, но Павел не направи това. В лицето на умния Капоко той намери свой незаменим помощник и верен човек.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА
КАК СЕ ОТКРИВА „БОНГА“. ПО СТЬПКИТЕ НА
ЖИВОТНИТЕ. ЧОВЕКОПОДОБНИ МАЙМУНИ
СПАСЯВАТ ПЪТНИЦИТЕ. ЛИАНИ — РЕЗЕРВОАРИ ЗА
ВОДА. ТУЗЕМСКО НАРГИЛЕ. ДВАМА ДИВАЦИ СЕ
ПРОБУЖДАТ.

I

Пътеката, две стъпки широка, равна и отъпкана, криволичеше сред високата трева. Сред нея бяха пръснати ниски храсталаци и самотни извисени тамаринди и палми. Острите като кукички бодилчета на храстите дърпаха дрехите и оставяха по кожата кървави драскотини. Във въздуха се носеха като пеперуди листата-крилца на тревата сана — самосевка. Духаха югоизточните мусони. Те скоро щяха да се сменят с югозападни мусони, които носят дъждовете от Атлантическия океан. От ниските блатисти места извираха отровни изпарения, роящи от москити.

Често се срещаха много дълбоки, добре прикрити ями, изкопани по пътеките. Това бяха туземски капани, покрити с пръчки и трева. Те служеха за лов на слонове, носорози и биволи. Капоко предупреждаваше водачите, защото при падане човек можеше лесно да си счупи крак или да се набоде на кола, който беше забит на дъното с острието нагоре.

Туземците при разговор крещяха високо, макар този, на когото трябваше да кажат нещо, да не беше далече. Но такъв бе законът при пътуване из непроходимите лесове. С крясъците те пропъждаха зверовете, които се спотайваха наблизо. Никое животно, освен ранената горила, не напада човек. Львовете дори, които се смятат за

най-свирепи и безстрашни зверове, помирисали месо, дебнеха, когато хората спят, да си откраднат някой печен бут или плешка.

Една нощ целият лагер бе вдигнат на крак от отчаяния вик на Ай. Всички скочиха, грабнаха копия и асагеи, готови за бой, защото мислеха, че го е нападнал лъв. Но веднага стана ясно, че един бик, който знае как попаднал тук, наврял муцуната си през вратата на тръстиковата колиба, каквато туземецът всяка вечер набързо построяваше, подушил ръката му с влажната си муцуна и Ай, изплашен до смърт, изкрещял. Муата-Манго видял бика, когато се скрил в гората.

II

Пътниците сега не страдаха от глад както по-рано, когато пътуваха от крайбрежието до страната на хаубау. Освен плодове и луковици от различни растения, туземците събираха и ядивни гъби. Капоко добре познаваше многобройните видове гъби. Вкусните, с големи гугли гъби обикновено растяха по термитниците. Отначало Павел се изненада. Гъбите бяха толкова едри, че отдалеч приличаха на разхвърляни шапки. Имаха бял цвят и бяха много вкусни. Туземците ги ядяха сурови, но географът ги печеше върху жарта. Капоко не късаше всички видове ядивни гъби. Те се различаваха не само по големината и цвят, но имаха и различен вкус.

Отровните гъби пък бяха с червен цвят и нежни меки влакънца. Те бяха по-красиви от другите. Едрите им гугли приличаха на яркочервени барети, пръснати из полянките. Под ослепителните лъчи на слънцето те горяха като алени пламъци. И откритата полянка, изпъстрена с ярки цветя и с червени кръгли гъби като чадъри, примамваше със своята прелест човека, който се е лутал из дълбокия сумрак на гъстия лес. А когато в средата на поляната заблести кристалночисто езеро, неусетно сърцето му трепва, гърдите му се повдигат от облекчителна въздишка, очите му дълго не могат да се насладят на живописната картина.

Малките езера със смарагдовозелена вода приличаха на големи изумрудени чаши. Близко до брега, изпъстрен с червени, лилави, моравосини и златожълти цветя, като зелени ветрила разтваряха своите корони кокосовите палми. Вятърът леко поклащаше листата, като че ли се страхуваше да не ги пречупи. А около тях растяха сребристи акации и диви смокини. Дебелите лиани като огромни питони се сплитаха около тях и им придаваха фантастични форми. А където да погледнеш човек — плодове, някои зрееха и окапваха, а други току-що бяха цъфнали.

Ай научи Капоко да намира луковици от „бонга“, растение, плодовете на което приличаха на голяма бяла ряпа. Той вземаше камък и чукаше по земята. По звука откриваше „бонга“ и се залавяше да я изравя.

Капоко никога не забрави стария Балван. Момъкът не беше много придирчив към яденето, насищаше се лесно, но внимателно подбираще храната на белия човек, слагаше на вареното или печено месо туземски подправки, които му придаваха апетитна миризма и подобър вкус.

През последните два дни всички се хранеха само с растителна храна и плодове. Но уморителният път, дългите преходи и бързият ход изискваха по-силна храна. А месо нямаше, не се срещаше никакъв дивеч.

III

Денят беше слънчев. Само над далечните планински възвишения се тълпяха бели като памук облаци. През нощта бе валил първият дъжд, но локвичките бързо се изпаряваха. Над гористите места се дигаха стълбове от отровни изпарения. Въздухът беше просмукан от влага, миришеше на гнили пънове и мокри листа. Дъждът не бе пороен и по откритите пътеки всяка капка жадно бе погълната от сухата изпръхнала земя.

Пътниците бяха преминали невисок хълм и сега се спускаха в обширна долина.

Най-напред трябваше да се открие вода. Павел знаеше, че когато ловецът туземец кръстосва безводна степ, той по стъпките на животните открива извора, езерото или непресъхналата река. И сега, като пристъпваха по пътеката, всички се вглеждаха по земята, в стъпките, оставени по откритите места или по влажния килим на тревата.

Напред вървяха Джума и Шаконда, после Капоко и Домбо, а след тях Павел. Зад него на десет крачки вървяха петима войни, зад тях носачите на Дончо Балвана с Муата-Манго и Ай. В единична колона вървяха трима млади туземци. Последен се влачеше Мамбо. Мамбо не беше се променил — с изпъкнали скули и сбръчкана кожа, кривокрак като ездач, с оредяла козя брадичка, но жив и пъргав, с остри хитри очички, които лукаво проблясваха.

Този упорит, дързък и пресметлив човек не нарушаваше никога своето „табу“, грижливо пазеше талисманите в кожената торбичка, макар че те бяха непотребни, защото според неговите признания били загубили вълшебната си сила. Павел разбираше, че той не така лесно ще се предаде, ще отстъпи и ще позволи да рухне цялата измама на неговата религия. Упорито втълпяваните заблуждения у неуките туземци в чудотворната сила на добрия и злия дух мъчно ще се разпръснат. Това Мамбо знаеше. Дълбоко в душата на чернокожите бе стаен ужас и страх пред природните стихии. Този страх се поддържаше и усиляше от магесника, макар той да разбираше празната слава на талисманите. Ако той нямаше лична полза, тогава

ще останат непотребни идолите от човешки черепи, които висяха пред всяка колиба, на всяко дърво, пред обществената площадка, не ще идват ловците за талисмани, но тогава няма да получава и дял от всеки лов и неговото богатство няма да се увеличава. Той също ще трябва да работи на полето, да ходи за риба, на лов за дивеч, да копае маниока, да реже тръстика за стрели, да събира дърва за общия огън, да помага на племенния ковач при изработване железни изделия. А всичко това е твърде тежка работа за човек, който е свикнал по лесен начин да печели.

Магесникът знаеше, че на племето тежи високият налог, който вземаше за талисманите и за всяко заклинание, но това не го смущаваше.

Павел изведнъж бе сринал неговата власт и бе убил вярата на хаубаувци в силата на вълшебните талисмани. Туземците сами се убедиха, че Мамбо, великият магесник на племето, ги е измамил, измъчвал ги е дни наред без вода, а белият човек им бе помогнал.

Всичко това Мамбо не можеше да прости на географа. Вместо да се примири, той, като всеки човек с нахърнено честолюбие и засегнат интерес, бе станал още по-зъл и отмъстителен.

Дори негърчето бе забелязало това.

— Хамба, пази се от Мамбо! — предупреди го веднъж Домбо.

— Защо? — шеговито го попита Павел.

— Мамбо лош!

— Отде разбра това?

— Мамбо следи хамба.

— За какво ме следи?

— О, хамба — учудено го погледна Домбо, — ти не познаваш магесник!

Павел махна с ръка да не говори повече. Негърчето замълча, но продължи да наблюдава всяка стъпка на магесника.

Групата навлизаше в долината, оградена от ниски планински възвишения, обрасли с тъмни гори. Отгоре тя приличаше на кратер, с ясно очертани два полумесеца от застинала лава. Каменните пръстени бяха разчупени на две и пътеката пресичаше двата тесни пролома.

Всички очакваха да открият в долината вода, но се излъгаха. Коритото на рекичката, която криволичеше из долината като жълтеникава змия, бе пресъхнало. Никой освен Мамбо не бе стигал дотук, и не знаеше къде се намира изворът. Капоко попита магесника, но той не отговори.

Жажда изгаряше хората. Освежителният сок на луковиците не можеше повече да утолява жаждата. Носеха малко вода в кожен тулум, но Павел я пазеше като скъпоценност. Затова всеки мълчаливо се вглеждаше внимателно наоколо, навеждаше се и търсеше отпечатани стъпки.

Пръв наруши мълчанието Домбо. Той се беше опрял до един храст, където бе открил някаква дия.

— Тук вървял някой, хамба! — извика момчето.

Павел се спря. Спря се и Капоко. Двамата се вгледаха в стъпките.

Капоко, като опитен ловец, познаваше добре следите на животните и отпечатъците на копитата им.

— Стъпки на газели! — определи той.

— Сигурен ли си? — погледна го Павел.

— Вярно, хамба!

— Да вървим! — посочи пътеката географът.

Капоко и Павел се разбраха без много думи. Следите от газели и слонове не говорят, че наблизо има вода. Тези животни са много издръжливи и могат да се предвижват на големи разстояния.

След два часа онези, които вървяха напред и се бяха откъснали от групата, се натъкнаха на нови, по-пресни следи. Стъпките бяха разделени на две, те имаха форма на полукръг, а това говореше, че тук са вървели двукопитни животни.

Капоко, приклепнал на едно коляно, дълго се вглежда в оставените следи и ги измерва с палеца на дясната си ръка. Той никога не бързаше с отговорите си, обмисляше всичко добре и затова всяка негова дума бе положителна и точна.

— Ма-бама! (Бивол!) — най-сетне зарадван извика младият негър.

— Ма-бама! Ма-бама! — закрещяха в изблик на радост и останалите.

Туземците не се радваха напразно. Следите на зебри, козлите палла, биволите и носорозите бяха сигурен показател, че наблизо има

извор или река. Те никога не се отдалечаваха от реките и блатливите места. Но сега, когато тръгваха по тези спасителни стъпки, туземците често се заслушваха. Те искаха да доловят в тишината крясък на птици или мелодични песни, защото птиците винаги живееха при самата вода. Те си виеха гнездата по тамариндите. Особено обичаха тамариндите малките птички, песните на които напомняха гукането на гълъбите.

IV

Напред излязоха Капоко и Домбо. След тях вървеше замислено Павел. Дончо Балвана не преставаше да стене и сега Павел чуваше неговия проточен отслабнал глас.

„Ще издържи ли?“ — питаше се с тревога той.

Павел искаше час по-скоро да стигнат до Замбези, да отплуват към делтата, където ще чака корабът. Само при мисълта, че може да загуби баща си по пътя, сърцето му се свиваше от мъка.

Всяка минута бе изпълнена с неизвестност, нервно напрежение и очакване.

И сега, когато вървеше след двамата си тъмнокожи приятели, мисълта му бягаше назад. Баща му трябваше да вкуси от свободата, за която се е борил и бе посветил целия си живот. Трябваше да види с очите си трицветното знаме и освободителите. Но дали ще бъде щастлив?

Павел въздъхна, спря се и погледна назад. По пътеката се проточваше цялата група.

Капоко се спря и се вгледа в купчина дървета, които растяха като красив кичур, преплетени от пълзящи храсти и лиани. В короните на дърветата крещяха маймуни. Там бяха жилищата им. Маймуните все още не се виждаха, но техният крясък ясно се различаваше сред птичите гласове.

— Пио-пи! — посочи Капоко. — Пио-пи (Вода!)

Наоколо не се виждаше нито извор, нито езеро. А младият туземец повтаряше:

— Хамба, вода!

След това с един удар на брадвичката пресече една дебела колкото ръка лиана, допря я като маркуч до устата си и жадно започна да пие. После предложи на Павел. Наистина стъблото на лианата беше пълно с чиста и свежа вода.

Като разбраха, че грамадните водни лиани ще утолят жаждата им, туземците с радостен вик се нахвърляха върху тях, започнаха да ги

разкъсват. Маймуните крещяха оглушително, скрити в гъстия клонак на дърветата.

Домбо не забрави стария хамба, наля в канчето вода и му поднесе. Балванов сръбна няколко капки, облиза с език устните си и с благодарност погледна негърчето.

— Да си жив, Домбо! — с мъка прошепна той.

После дълго се вглежда в лицето му, пропъшква и дълбоко в очите му заблестяха сълзи. Но черното момче не ги забеляза. То, както правеше Павел, попипа челото на болния, после хвана лявата му ръка и наведе ухото си. То винаги се учудваше на своя хамба — какво чува? Сега за пръв път усети, че нещо живо пулсираше тихо и равномерно, като че ли вътре имаше жива машинка. Какво ли е това? Попита Павел. Той му посочи областта на сърцето.

— А защо хамба търси ама-на в лявата ръка?

Как да му обясни! Това е трудна работа. Павел махна с ръка.

— Ще научиш!

— Кога научи Домбо?

— Когато отидем в страната на белите хора!

Домбо нищо не отвърна. Замисли се и на мургавото му лице се появи щастлива усмивка.

В това време туземците жадно поглъщаха свежата със сладникав вкус вода от стъблата на лианите. Те крещяха и скачаха, ободрени и весели, като спасени от смърт. Само магесникът Мамбо не докосна нито едно стъбло на спасителните лиани. Той крачеше полека, малко приведен, почукваше с тъпия край на копие то земята, слушаше се. Мамбо отново търсеше луковици от своето растение, което му бе разрешено да яде.

Нямаше време за бавене. След кратка почивка Павел даде заповед да продължат пътя. Групата отново се проточи по пътеката в същия ред.

Двукопитните стъпки водеха към срещуположния пролом, където реката векове наред бе разчупвала каменния пръстен на скалите и бе моделирала фантастични фигури. Едни приличаха на носорози, други на туземски копия, а някои на птици с разперени крила. През дъждовния период навярно реката, мътна, пълноводна и бърза, течеше оттук през двата пролома на югоизток към Замбези.

Дървета почти не се виждаха. Само тук-там растяха баобаби с огромни дънери. Дънерите на много от тях бяха изгорени отвътре и служеха за жилища на туземците, които идваха по тези места на лов. В тях Павел намираще винаги следи от огньове и постелки от суха трева. Долината се огласяше от металичните звуци на жълто-сивите щурци и кресливата песен на цикадите. Хорът на щурците, цикадите и жабите се разнасяше надалече.

В ливадите, около сухото корито на реката, цъфтяха с бял сребрист цвят дървета, които наподобяваха акацията. Туземците ги наричаха „тлаку нама“ (копието на зебрата). Някъде копията на зебрата покриваха голяма площ, блестяха на светлината, както блести ослепително пряспа сняг на слънце. Павел забеляза, че когато денят е облачен, цветовете не се разтварят. Ако пък огрее слънце чак следобед, те тогава разцъфват.

На едно място следите се загубиха, но туземците отново ги откриха в пясъчното корито на реката. Тук Капоко забеляза, че те се смесваха и объркваша с други също така двукопитни стъпки, но тези бяха по-едри.

— Бали-бали! (Носорог!) — дигна глава и някак тайнствено, със снишен до шепот глас, каза той.

Павел се спря. Другите освен Домбо, бяха останали назад.

— Скоро ли са минали? — попита географът.

— Скоро, хамба! — отвърна негърът. — Откак са минали, сянката на копието се е преместила не повече от един палец!

Павел прегледа стъпките. В реката се е движело цяло стадо от десет-дванадесет глави. Следите говореха, че нямаше лъжа — наблизко тече някаква друга река. Животните са тръгнали по сухото корито, но са се върнали обратно. Те никога не се отдалечават от водата.

Повървяха още малко. Капоко, ниско приведен, като се подпираше на копието, внимателно изучаваше следите. Павел се обърна назад. Останалите също бяха забелязали следите. Муата-Манго раздаваше на стрелците талисмани за успешен лов.

Не бяха изминали повече от хиляда стъпки и Капоко отново се спря и подозрително се вгледа в пресните следи. Павел свали винчестерката и я зареди.

Капоко извърна глава.

— Кау-нуму! (Диви биволи!) — малко смутено каза той. — Не, бали-бали! Сгрешил!

— Нищо — отвърна. Павел.

— Не нищо, хамба! — оправдаваше се младият негър. — Капоко заблудил хамба! Лошо!

— Ех, лошо! — махна с ръка Павел.

— Лошо, хамба!

Капоко щеше да се оправдава още дълго, но Павел го прекъсна и той виновно наведе очи. Нямаше време сега за дълги разговори. Плодовете и луковиците на растенията, с които се хранеха напоследък, изтощи хората. Трябваше да се набави месо. Това можеше да стане само с лов. Откритите следи на диви биволи предвещаваха добра трапеза, стига да могат да се приближат на един изстрел разстояние до някое стадо. А това беше много трудно. Ако стадото е от носорози, то те са късогледни и когато ловецът се приближава към тях срещу посоката на вятъра, не могат да го открият. Затова пък носорозите както и дивите биволи имат добра охрана от птиците пазачи каду. Тези птици са зорки наблюдатели. Когато животните пасат трева, птиците, кацнали върху тях, търсят и кълват паразити, но същевременно следят за неприятели, защото имат остро и силно зрение.

При най-малък шум и забелязана опасност птиците излитат с тревожен крясък. Тогава животното вдига глава и души въздуха. Понякога птицата каду остава върху животните и при бягството им.

Носорогът има твърда като броня кожа, която никое насекомо не може да пробие. Само петнистите кърлежи са опасни за тях. Въпреки това носорогът и каду са неразделни, както кучето и човекът...

Сега всичко трябваше да се пресметне добре. Ако животните са на завоя, под скалите, които като козирки стърчат над речното корито, не трябваше да се губи време. Преследването трябваше да започне.

Павел не бързаше. Той насочи бинокъла към завоя и дълго внимателно се вглежда. Капоко стоеше нащрек и също втренчено се вираше в далечината. С крайцеца на окоето географът следеше нервните тръпки, които преминаваха по тялото му и караха левия му крак да потреперва. Домбо стоеше на две крачки от своя хамба и се мъчеше да прочете мислите му.

— Вижда бали-бали, хамба? — не се стърпя и попита негърчето.

Павел бавно свали бинокъла, избърса изпотеното си лице, хванало меден загар, и отвърна:

— Не се вижда бали-бали, нито ма-бама!

Трябваше да се върви още. Групата вече приближаваше. Павел я дочака. Той нареди опитните стрелци да излязат напред, а носачите с багажа, заедно с четиримата негри, които вървяха с носилка в ръце, в която лежеше Дончо Балвана, да забавят крачките и да изостанат на три изстрела зад ловците...

Засега всичко вървеше благополучно. Имаше всички изгледи за сполучлив лов.

V

Времето бе тихо, ясно и слънчево. Само из пролома между изваяните от природните стихии фантастични каменни фигури като из фуния се провираше остър ветреца, който духаше срещу ловците. Той сякаш облизваше с горещ език лицето на географа, сушеше слюнката и възпаляваше очите. Цъфналите дървета — „копията на зебрите“, ронеха и застилаха прегорелите треви с белите си цветове. Още не се чуваше никакъв звук от търсените животни, нито удари от рога, ни тревожният крясък на птиците каду.

Вече приближаваха завоя. Виждаха се по-ясно издадените напред каменни стрехи на скалите. Според Капоко, ако се съди по стъпките, някъде наблизо трябваше да се намира стадото диви биволи, затова той пръв спря, дочака географа и предложи:

— Каду хитра птица, хамба! А куа-нама трябва бъдат по-хитри!

— Какво да направим! — сви рамене Павел.

Вместо отговор Капоко приклекни и като опитен стрелец очерта с копието върху пясъка картата на местността, прорязана от пресъхналата река. Посочи завоя, раздели групата на две и описа пътя на всяка от тях. Едната трябваше да върви все по коритото на реката, а другата да прехвърли възвишението и да се яви в гръб на животните, та в случай че те побегнат, да ги посрещне и върне назад.

Останалите туземци търкаха копията, стрелите и лъковете о белите мидени черупки, които им бе дал ловецът на носорози като талисмани за успешен лов. Домбо бършеше револвера си с парцалче.

Павел внимателно проучи скицата на младия негър, начертана с точността на опитен картограф върху ситния пясък, хвана го за рамото и поклати глава:

— Добре, приятелю!

— Хамба казва добре? — сякаш да се увери, попита Капоко, като изпитателно загледа географа.

— Добре — потвърди той.

Младият момък се засмя, белите му зъби блеснаха срещу светлината. Той беше истински щастлив, че „добрият хамба“, когото

смяташе за най-мъдър от всички хора на Бенгас и Хахама и никой не можеше да се сравнява с него, го е похвалил...

Нямаше време за губене. Двете групи бързо, но предпазливо тръгнаха все край брега на реката към завоя, като се прикриваха между редките храсти. В групата, която трябваше да настъпи направо, влизаха Павел, Капоко, Домбо, Джума и Шаконда, а в другата ловецът на слонове Минге, четирима млади стрелци, водени от стария Туба Макоро, човека, който прогонва гръмотевиците.

Още не бяха се разделили и старецът Туба Макоро, попрегърбен, много сух и слаб, като същински скелет, но жилав и подвижен, предложи на Капоко талисман.

Павел вървеше след тях.

— Не ми трябва лаубо! — бутна ръката му младият туземец.

Туба Макоро обидено го дръпна.

— Не отказвай! — намръщен му извика той, като му посочи бялата мидена черупка.

Капоко пламна и впи очи в него.

— Какво е това?

— Лаубо! — уплашен и омекнал, отвърна старецът.

Павел помисли, че умният и разсъдлив Капоко ще замълчи и ще продължи да върви на пръсти, но той се спря, сърдито дръпна черупката, удари я в земята и я смачка с копието.

— Мамбо ли даде лаубо? — процеди през зъби.

— Мамбо! — разтреперан отвърна старият човек.

— Той е зуа-ба! (Грабител!)

И Капоко изскърца със зъби, продължително го изгледа под око и забърза напред.

VI

Двете групи се разделиха. Туба Макоро поведе младите туземци по склона на възвишението, а останалите продължиха да вървят по реката, като се придържаха близо до високия изронен бряг. Някъде корените на дърветата, гъсто преплетени, образуваха цял навес над речното корито, под който петимата ловци можеха да вървят свободно.

Не бяха стигнали още скалите, когато ухото на Капоко долови някакъв подозрителен шум. Той се закова на място. Джума и Шаконда приклекнаха. Павел и Домбо, които вървяха последни, се снишиха в подмола между корените. Вятърът донесе звънки удари от рогата на диви биволи.

Павел се провлече напред. Капоко пълзеше на четири крака, здраво стискаше копието в дясната си ръка, целият обърнат на слух, впиваше поглед между шубраците и се мъчеше да открие животните.

Ако се съди по тракането на твърдите рога, дивите биволи отстояха най-много на двеста-триста ярда от завоя. Там може би имаше вода, защото се чуваше тънко писукане на птици. Над скалите изхвърчаха ята зелени гълъби и се изгубиха. Малки лястовички-пъструшки се стрелкаха насам-натам, изкусно ловяха мухи и претърсваха околността за бели мравки.

Тялото на Капоко потрепваше.

— Готово ли е огненото копие, хамба? — шепнешком попита той.

— Готово! — посочи издрасканата, но добре смазана винчестерка Павел.

— Хайде! — даде знак опитният ловец да минат напред.

Бързо и леко, с ловкостта на леопард, Капоко на четири крака потъна в храстите и там дочака географа. После наново пропълзя напред. Така изминаха стотина крачки. Другите безшумно вървяха след тях.

Излязоха на завоя и прилепени до брега, под коренищата, се озърнаха. В подножието на скалите се откри истински оазис. В прозрачната кристалночиста вода се люлееха като шарки по тъмно кадифе гердани от цъфнали яркочервени, виолетови и сини цветя.

Около бреговете на реката, преплетени от водорасли, тръстики и лиани, се издигаха като жива стена вековни дървета. Само няколко отпъкани пътечки прорязваха гъстия лес и водеха до изумрудената вода. Зад крайбрежните дървета се разстилаха поляни с нова, току-що поникнала зелена и сочна трева.

Целият живописен кът се огласяше от песните на най-редки и красиви птици. Но сега не беше време да се наслаждава човек на природата и да слуша мелодичните крилати певци, защото на един изстрел от брега бе пръснато на паша стадо биволи. Бяха около двадесет животни. По гърба им се разхождаха техните зорки пазачи — крилатите часовои.

Вятърът продължаваше да духа насреща. Биволите въртяха опашки, почесваха се, някои, допрели глави, сплитаха рога, чуваше се тракане. Други преживяха лениво, душеха неохотно тревата. Птиците, техните неразделни съюзници, се разхождаха по тях, чоплеха по кожата им с острите си човки, дигаха глави, оглеждаха околността с кръглите си жълти, с фосфорен блясък очи. Нито биволите, нито техните часовои подозираха някаква опасност. Приближаването на ловците беше станало незабелязано.

Павел измери разстоянието на око. Имаше не повече от един пушечен изстрел. Трябваше да се приближат още стотина ярда. Капоко, прилепен о брега, бързо се плъзна напред и се прикри зад дънера на една дива смокиня. Павел държеше готова за стрелба винчестерката. Само една птица каду проточи шия нагоре и издаде тих звук. Тя беше кацнала върху шията на едра охранена биволица с малко. По всичко изглеждаше, че тази биволица бе водачът на стадото, защото през цялото време стоеше нащрек, с вдигната глава. Около нея се умилкваше малко няколкомесечно малаче, побутваше я с глава, навеждаше се да бозае. Силното чувство на предпазливост на самките, родили малки, е познато на всички.

Птицата хвъркна, направи малък кръг и пак кацна на гърба на биволицата-водач. Сега сякаш по безжичен телеграф премина тревогата от една птица у останалите. Стадото замря в очакване. Дори малкото, притиснато до майка си, душеше с ноздри въздуха. Но това трая само един миг. След това птиците, успокоени, отново започнаха своята разходка по животните. Биволите продължиха да преживят и лениво да помахват опашки.

В гъстите дървета се усилваше птичийт крясък. А този шум пречеше на биволите и птиците пазачи да чуват случайно настъпените пръчки, отронени камъчета. Освен това вятърът не бе променил посоката.

Павел забеляза ръката на Капоко. Младият негър даваше знак да го последва.

VII

Като пълзяха предпазливо, прикрити в храстите, ловците се приближиха на около двеста крачки от биволите. Вече не трябваше да се губи нито миг. Павел насочи винчестерката, опря я на рамото и започна да се прицелва във водача на стадото.

Капоко държеше вече копието и ръката му трепереше от напрежение.

Куршумът трябваше да пробие главата на животното. Затова Павел се мереше по-високо.

Той затаи дъх, натисна спусъка, но пушката не изгърмя. Студена пот изби по челото на географа.

— Защо огнено копие не пуска невидими стрели? — замислено попита Капоко.

В думите му Павел прочете смут и тревога.

Овлажнял е патронът!

— Не, хамба! — повдигна вежди негърът.

— А какво? — погледна с крайчеца на окото си географът.

— Мамбо има лоши очи! — тайнствено произнесе Капоко.

Павел разбираше какво искаше да му каже. Макар Капоко да бе счукал на дребни частици мидената черупка, която му бяха дали като талисман, той все още дълбоко в душата си оставаше суеверен. Различаваше се от другите само по това, че беше станал колеблив и не вярваше напълно във вълшебствата на магесника.

Сега всяка секунда бе скъпа. Богатият лов се намираше в ръцете им и трябваше да се направи всичко да не го изтърват.

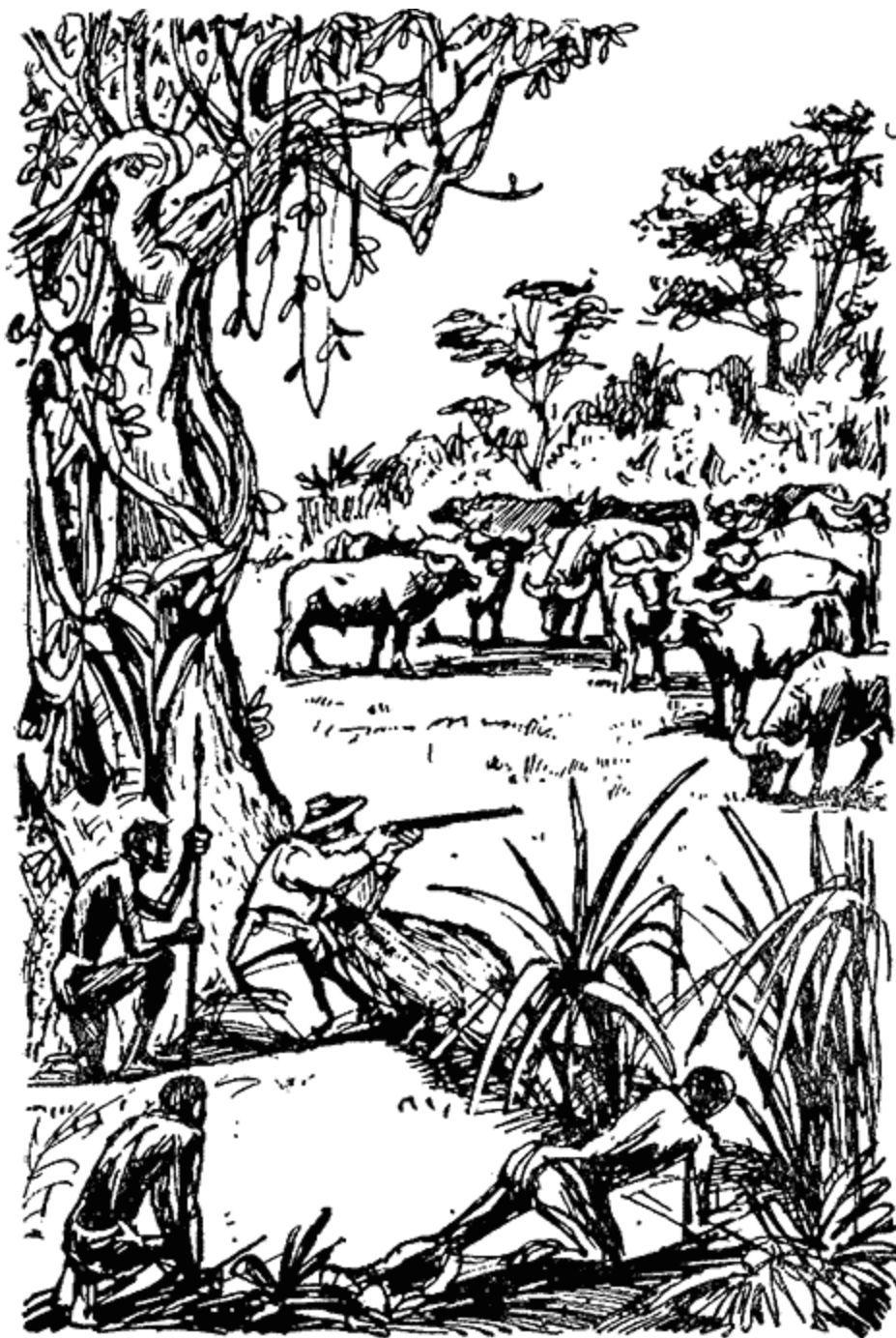
Но при пълнене на шушката щеше да се чуе щракане, а нямаше друг изход, и с риск да се пръснат биволите, Павел реши да смени патроните. Може би барутът в другата пачка да не е овлажнял. Това той направи съвсем предпазливо, бавно и почти безшумно.

Туземците, които влизаха в групата, бяха се приближили и сега стояха прилепени към земята. Само малко повдигнатите им крака, свити в колената, говореха, че те само за миг могат да полетят напред.

Павел притисна здраво пушката в раменната трапчинка, премери се... Изтреця силен гърмеж. Дигна се облаче дим и бързо се разсея от

вятъра. В този момент пет чифта очи, разширени до пръсване, се впираха напред. Цели ята от разтревожени птици се диगाха с адски крясък, кръжаха и отново кацаха по дърветата.

Но какво ставаше с дивите биволи?

Птиците-часовои с тревожен крясък излетяха. Животните останаха като втрещени, после изведнъж, като по команда вдигнаха глави, подушиха въздуха, започнаха да следят откъде иде опасността. Но това трая не повече от една секунда. След това всичко стана така бързо, че Павел не успяваше да събере мислите си, да командва движенията си и действаше като същински автомат.

Биволицата издаде продължителен рев и като подкосена се строполи в тревата. Стадото, смутено и объркано, отначало се пръсна, но бързо се събра на купчинка. Капоко вече летеше към убитото животно и това накара географът да отпусне винчестерката. След Капоко прибягваха, ниско приведени, Шаконда и Джума. Домбо се спотайваше в шубрака. Държеше в ръката си димящ револвер. Негърчето също беше стреляло, но естествено паради голямото разстояние безуспешно.

Всичко това Павел видя в един миг. Но очите, му не изпускаха стадото... Биволите, както се суетяха и се свираха един в друг, изведнъж напериха уши и настръхнаха. Може би ги бе стреснала появата на тримата туземци. Но не, те уплашено се взираха навътре в долината. Павел се досети. Сигурно групата на Туба Макоро при първия изстрел се е спуснала от възвишението, за да прегради пътя на животните. Но засега все още никой не се виждаше.

Изведнъж стадото се втурна към Капоко. Джума и Шаканда удариха на бяг. Остана само младият негър. Биволите бясно препускаха. Павел стреля два пъти, но изглежда, че нито един куршум не попадна на целта. Само малкото малаче остана назад и започна да куца.

Напрежението растеше.

Павел не издържа. Изтича на брега, извика високо, предупредително. Капоко изведнъж обърна глава. Той едва сега видя опасността, която го грози, отскочи встрани, зави вляво и затича към близкия термитник. Павел стреля веднъж, два пъти, но не изчака да види дали куршумите имат точни попадения, върна се назад, слезе в сухата река, пребяга и се прилепи до едно дърво.

Капоко се прикриваше вече зад термитника.

— Ще загине Капоко, хамба! — крещеше Домбо.

Този пронизителен вик пищеше в ушите на Павел, сливаше се с тропота на биволските копита, брецането на уплашените животни,

яростното фучене на мъжкарите и крясъка на птиците.

И сега Капоко проявяваше безумна смелост и решителност. На пръв поглед момъкът изглеждаше смирен, но Павел за втори път се възхищаваше от смелостта му. Неговото открито и добро сърце, чувството му на чест, чистата му душа и неговата неустрашимост в най-напрегнатите минути караха Павел да го цени и обича. Затова сега сърцето му тръпнеше. Капоко беше в безизходно положение. Сам сред откритата поляна той всеки момент можеше да се срещне с освирепялото стадо биволи и само една сляпа случайност би го спасила от явна смърт.

„Смелчага!“ — с възхищение помисли Павел.

Но как да му помогне? Той отново стреля. Нито едно животно не падна. Може би ръцете му трепереха от вълнение и куршумите отиваха напразно.

Стадото галопираше, земята кънтеше под твърдите копита. Оставаха още няколко крачки, но тъкмо сега стана нещо, което накара географът да въздъхне с облекчение. Животните, забелязали убитата биволица, рязко извиха и полетяха към нея, вкупчиха се и след миг я дигнаха върху рогата си.

Освирепелите животни, надигнали убитата биволица, със зловещ рев я понесоха. Малкото, настигнато от копието на Капоко, се олюля и падна. То и без това бе ранено и щеше да стане жертва на дивите зверове. Освен това всички диви животни, щом забележат хром, изнемощял или ранен свой другар, с бесен рев се хвърлят срещу него, прогонват го или го убиват. Но защо понесоха водача на стадото, мъчно можеше някой да обясни.

Още същия ден туземците изядоха с вълчи апетит крехкото месо на малачето, изпечено на огъня.

VIII

До вечерта не настъпи никаква промяна. Не се чуха гръмките тревожни удари на локолето. Болният все така тихо стенеше и изгаряше в огън. Протритите места при носенето го боляха. Ай го мажеше със счукани на прах корени от някакъв храст с доста големи, сладки на вкус плодове, които по цвят и аромат наподобяваха горски ягоди. Горчивата кора туземците варяха и пиеха против малария и стомашни заболявания, а с огромните му листа пропъждаха змиите и крокодилите. Този храст Павел наричаше дърво-аптека, защото от него правеха най-различни лекарства. Негрите, насядали около огъня, високо разговаряха, а някои разстилаха листа, за да се предпазят от отровни змии, Павел, наведен, на коляно записваше нещо в пожълтяла и измачкана тетрадка. Пламъците играеха по брадясалото му медночервено лице, надупчено от хапливите насекоми. Мамбо и сега лежеше с гръб на петдесетина крачки от огнището.

Тая вечер туземците бяха сити. А и изворът се намираше съвсем наблизо.

Зад палатката на географа, под светлината на туземския фенер — едно пръстено гърне с мас, с фитил от баобабова кора, лежаха по корем Капоко и Домбо и тихо разговаряха.

Вечерята отдавна беше привършена, съдовете измити, леглата готови за нощуване.

Над хоризонта се издигаше огромна южна луна. На мъртвобледата ѝ светлина природата наоколо изглеждаше особено величествена. Металическите остриета на копията блестяха като посребрени. Небето, окичено като огърлица с едри звезди, искреше чисто, дълбоко и красиво. Само тропическите жаби нижеха своите кресливи песни. От време на време нощният покой се нарушаваше от тревожен писък на птица или зловещия ров на хищно животно.

В такива часове ухото, допряно до земята, долавяше прекрасната симфония на насекомите. Тая музика сякаш се съпровождаше от ритмични удари на чукчета, звънтене на струни, проточен стон на тръстикова флейта. Във въздуха непрестанно се виеха, налитаха и се пръскаха най-различни отровни мушици, комари и рояци москити.

Всеки пътник размахваше над главата си широк бананов лист, стрък зелена папрат или сноп косми от гривата на гну. Малката полумаймуна лемур с ловкостта на катеричка подскачаше от клон на клон и цвърчеше като нощна птица. По тъмното било на планината отново се появи червено сияние, въздухът се изпълни с рядка сивогълъбова мъгла и звездите загубиха своя блясък. Сега те приличаха на опали в прозрачната мрежа на мъглата.

Почти всяка вечер избухваха пожари сред саваната и късно през нощта угасваха. Тези пожари туземците наричаха „дим“. Ярко очертаната огнена черта върху фона на небето рисувахе пред погледа фантастични фигури.

Из непроходимите лесове се носеше своеобразен вой, който много приличаше на човешки стон. Чувахе се и гласът на хиената. Този хищник с голяма глава и много яки челюсти, дълги уши, с рошава, топчеста на края опашка, с тъмножълта козина на петна беше добре познат на всички. Чакалите бяха предпазливи и не се приближаваха до бивака. И тая нощ те виеха отдалече.

На два пъти се появиха диви свини. Те бяха много предпазливи и щом подушеха опасност, побягваха с вдигнати нагоре опашки. И сега те потънаха в гъсталаците. Но на тяхно място в крайнината на гората се появи стадо млади маймуни. Те може би бяха примамени от звуците на туземския инструмент, който носеше Туба Макоро. Това бе санса, изрязана от дърто, с девет бамбукови клавиша и растителни струни. Сансата бе украсена с раковини и колелца от лъскави тенекийки. Тя издаваше слаб звук, защото беше без резонатор. За резонатор ѝ служеше издълбана тиква, но старецът я бе загубил някъде и свиреше без тиква.

Младите маймуни, хванати за ръце, внимателно се ослушваха, после пъргаво скачаха на близкото дърво, а старият самец дълго сърдито крещя и се заканва на пътниците.

Туба Макоро, притворил очи, кръстосал крака, унесено дърпаше струните и пееше:

*Аз оплаквам моята жена!
Моят двор опустя!
Аз нямам дом,*

нямам живот!...

Песента, тъжна и проточена, звучеше като глух стон на дълбоко наранен човек.

Павел дигна глава от тетрадката и продължително загледа стареца. Туземецът имаше изпито, хлътнало лице, изпъквали кръгли очи и сбръчкана кожа. Облеклото му се състоеше само от един кожен набедреник. На краката си носеше по няколко медни халки, а на ръцете над лакътя гривни от слонова кост. На шията му висеше торбичка, в която бе скрит талисманът за прогонване на гръмотевиците. Татуировката, която прошарваше цялата му кожа, се състоеше от ситни звезди и непълни месечини.

Сега, когато имаше достатъчно вода, старецът всяка вечер слагаше пред себе си блюдо чиста вода, поставяше в нея рог, през който бе промушена тръстика, свързана с голям бамбуков чибук с капаче. Особено сладко смучеше Туба Макоро от своето туземско наргиле. Но това не продължаваше дълго. Скоро той се задавяше от силна кашлица, ококорваше очи, издуваше шия като гърмяща змия и почваше да бръщолеви: „Зелената трева расте! Рибите плуват!“ Или „Аз убих Баримо, убих го с копието си! Няма Баримо! Сега не ще се появи светлина, няма да се чуе гръм!“

Младите туземци се превиваха от смях, а Туба Макоро гледаше като обезумял, отровен от дима, преплиташе език и викаше като стиснат за гушата:

— Спрете гръмовете!

Накрая негрите го хващаха с яките си ръце, пъхаха го във „фумба“^[1], връзваха му ръцете и го оставяха там, докато се съвземе.

Животът край лагерния огън не замираще. Обикновено Монга, живият пътеводител, познавач на посоките по звездите, човек на средна възраст, с извърнати бърни, сприхав и заядлив, свиреше на особен инструмент, който се различаваше от сансата на Туба Макоро. Инструментът на Монга беше направен от две тесни кухи дървета, сложени успоредно едно на друго. Отгоре бяха поставени десетина дървени пластинки. Под всеки клавиш бе прикрепен празен кокосов

орех. Музикалните звуци се получаваха от удрянето върху пластинките с дървени палки.

Монга бързо и нервно почукваше с палките и като потрепваше с всеки мускул на тялото си, запяваше:

*Хората
като черен огън
преминаха през зеления здрач на горите,
за да станат жива стена
около най-добрите свои синове!*

Звуците на маримбата бавно затихваха, когато Монга примижваше, присвиваше потъмнели от гняв очи, минаваше отново с палките по клавишите и под гръмкия бумтеж прорязваше нощта:

*В сърцата на тези хора има велик
пламък
и велика мъдрост...*

Монга и тая нощ изпя песента на непокорените войни, и то така, както Павел рядко бе слушал да се пее такава песен. Той за втори път изпита особено чувство — като че ли не един човек, а хиляди чернокожи вървят, настъпват въоръжени и като лавина заливат цяла Африка. В ушите му забучават звуците на хиляди инструменти, загърмяват гласовете на цяла армия от чернокожи и баобабите се огъват и шумят като при ураган.

Павел стана, мушна тетрадката в презраменната чанта и тръгна към палатката, но не беше стигнал още до нея, когато забеляза светлината на запаления фенер, чу оживен разговор.

Приближи се безшумно и погледна — Домбо и Капоко. Двамата бяха легнали по корем, държаха в ръцете си въглени, а на земята бяха поставили, цяла изподраскана, голяма бяла кора от дърво.

— Не така! — мръщеше се негърчето, като гледаше върху светлата страна на дървесната кора разкривената буква.

И като се наведе още по-ниско, заговори:

— Лошо пишеш говорещ знак!

— А как? — недоумяваше Капоко.

— Говорещ знак трябва точно рисуаш!

Двамата, макар да говореха на различни наречия от езика на бигите, добре се разбираха. За да бъдат още по-ясни и разбрани думите и двамата изкълчваха ту едното наречие, ту другото.

— Точно — отвърщаше Капоко.

— Говорещият знак на Капоко се рисува така!

И Домбо търпеливо изписваше буквата „К“, печатна, и то така, както го бе учил Павел. Капоко на два пъти се опита да напише своята първа буква и най-сетне сполучи. Домбо, който винаги подражаваше на своя хамба, и сега се държеше не за възрастта си, а като същински наставник. Той прогледа буквата, изписана от неговия другар, и се усмихна.

— Сега добре!

Павел следеше с любопитство първия урок на Капоко по писане. Домбо не забрави да го потупа по рамото, както правеше някога неговият учител. Капоко, окуражен от своя успех, отново се зае да напише своя „говорещ знак“, и то без грешка. Павел надникна. Фенерът пръскаше бледа жълтеникава светлина, но голямата буква, която се раждаше под неопитната ръка на младия туземец, ясно се очерта върху кората. Наистина този път прилежният ученик написа съвсем правилно буквата, сам се възхити от това, отдръпна се и на лицето му цъфна усмивка.

— Легна ли хамба? — попита Капоко.

— Не — без да го погледне, отвърна негърчето.

— Какво прави?

— Гледа белия лист.

— А какво има на белия лист?

— Говорещи знаци, които описват пътя до Голямата вода! А там на брега ще чака огнената пирога!

Капоко се обърна на дясната страна, подпря се на лакът и загледан в своята буква, попита:

— Голяма ли е огнената пирога?

— Много голяма!

— Бързо ли върви?

— Като риба пила-пила!

— Колко гребци има?

Домбо дигна очи, погледна го с насмешка и като духна в затвора на револвера, отвърна:

— Какви ти гребци? Огнената пирога няма гребци! Има огнена машина! Машината вика: баф-баф, баф-баф, баф!

Всичко това се стори на Капоко много странно. Той го слушаше със зяпнала уста. А като завърши Домбо, негърът притвори очи, помъчи се да си представи тая чудна пирога, която се движи с огън и събира цяло туземско селище пътници. Но това, изглежда, не му се удаде, та попита:

— А кама-ну може ли да я потопи?

Кама-ну той наричаше на своя език хипопотама.

— Ти се шегуваш — повдигна вежди негърчето. — Не може да я потопи! Тя е много голяма!

— Ооо! — възкликна от удивление момъкът.

Двамата замълчаха.

Павел се усмихна. Разговорът между Домбо и Капоко, които започваха да гледат света с други очи, му се видя интересен. Той свърза песента на Монга, в която кипеше ненавистта му към белите завоеватели, с мъката на Капоко да види и опознае света. И пред него просветваше като утринна заря бъдещето на хората от черния материк.

Те ще се пробудят, както се пробужда природата през пролетта, огънят на техния гняв ще помете като самум поробителите и освободените племена ще си създадат свои говорещи знаци, ще си построят свои огнени пироги.

Може би Капоко и Домбо щяха да говорят още дълго, ако внезапна кашлица не бе задавила географа. Младите негри скочиха изненадани. Домбо прибра револвера, а Капоко скри зад гърба си кората с изписаните говорещи знаци. Павел видя как я притискаше смутен и като го поглеждаше крадешком, незабелязано се промъкна край палатката и изчезна.

[1] Спален чувал от кожа с един отвор, в който туземците се пъхат през нощта, за да бъдат защитени от влечугите, насекомите и влагата. ↑

IX

Групата се приближаваше вече към голямата река Замбези, отбелязана върху картата с надебелена светлосиня линия. Тревожните удари на дървените тъпани като че ли бяха замрели завинаги. Но Павел знаеше, че португалците, които ги преследваха, не ще се откажат така лесно. Затова той продължаваше по точно пресметнат план да води групата. Трябваше да бъде нащрек, защото всяка изненада можеше да му струва скъпо. А той си даваше ясна сметка, че преследването е започнало с някакви нечисти намерения. Но отново го измъчваше мисълта кой пращаше отряда. Алчни за плячка, португалците може би бяха заблудени, че той и баща му носят товари със скъпи кожи, птичи пера, злато и диаманти. Само от жажда за мъст въоръжените грабителите не ще се решат да проливат кръв и ще вървят по петите на пътниците като орли-лешояди, подушили плячка.

„Кой е извършил всичко това? — питаше се Павел и в главата му се раждаха стотици съмнения, мяркаха се фигурите на всички хора, които бе срещнал. — Кой?“

Той мълчаливо вървеше и напразно се опитваше да разгадае истинските намерения на португалците. И този път за миг изплава пред него коварното лице на Симоне Алварц. Но, кой знае защо, той все го виждаше овалян в калта в предсмъртна агония. И макар фалшивите куршумчета да бяха негово дело, все пак Павел не можеше да си представи, че той е жив и има пръст в пъклените планове на преследвачите.

„Не — с един замах отпъждаше той промъкналото се съмнение. — Бандитът е мъртъв!“

Пътуваха вече два дни.

Над дърветата се дигаха облаци от изпарения, въздухът бе изпълнен от дъх на гниещи растения. Гъстите храсталаци бяха изпълнени от крясъци на птици и маймуни.

Влажен мъх като меко зелено кадифе обличаше стъблата на дърветата, обрасли с многобройни бодливи израстъци. Никой не можеше да се докосне до такова дърво. Сред тях бяха пръснати ниски орхидеи с големи снежнобели, лилави и червени цветове.

Сред гъстите лесове сенсивиерите приличаха на стражи, вдигнали нагоре дебели остри мечове.

Туземците разпознаваха добре различните видове дървета и растения. От някои беряха плодове, от други изцеждаха сок и го пиеха като разхладително питие. Често срещаха пъпешови дървета с красиви корони и нарязани листа с дълги дръжки, под които висяха едри колкото човешка глава плодове. Узрелите пъпешовидни плодове съдържаха млечен сок. Негрите беряха листата за лекарство, а семената употребяваха за подправка на ястията.

Много често Павел виждаше в ръцете на туземците едри плодове с пъстра кора, които много приличаха на любеници. Наричаха ги „мпонко“. Други пък, жълти на цвят, с приятен аромат, носеха названието „малоло“. Те бяха нискорастящи храсти, подобни на глог, с по-едри листа, назъбени и продълговати.

Понякога Капоко береше тъмночервени плодове, които наричаше „мава“. Плодовете много приличаха на узрели ягоди. Момъкът ги мачкаше в пръстено, блюдо, след това изцеждаше от тях гъст червен сок и го поднасяше на географа. Този сок, лепкав и много сладък като мед, имаше приятен аромат. Павел ги нарече „африкански ягоди“.

ПЕТА ГЛАВА

**КАК ТУЗЕМЦИТЕ ПОЛУЧАВАТ СОЛ?
СПАСИТЕЛНИТЕ СЕМЕНА. ТУСИ-КУТЕ. ЖАЖДА И
ГЛАД. ДЪРВОТО НА ПЪТЕШЕСТВЕНИКА.
ОТКРИТИЕТО НА КАПОКО. ПОДЗЕМНАТА РЕКА НА
БАРИМО. ПОДВИГЪТ НА КАПОКО.**

I

Макар вече на всяка крачка пътниците да намираха вода и вкусни плодове, все пак на пътя се изпречваха все нови трудности, които забавяха движението на групата, и те губеха много време.

Още не бяха напуснали крайречните гъсти лесове, на едно място Домбо настигна Павел и с тревога му каза:

— Хамба, нямаме бучка нома-а! (Сол!)

— Зле сме тогава! — загрижено отвърна географът. — А какво мисли Капоко? Къде ще намерим сол? — заразпитва той, защото знаеше, че много африкански племена страдаха за сол, а това

арабските търговци използваха и им продаваха всеки грам на високи цени.

Домбо повика Капоко.

— Нямаме сол, кау-ва! — с тревога каза негърчето, като гледате изпитателно момъка в очите.

— Нямаме, но това не е беда! — отвърна Капоко.

Повървя малко и добави:

— Капоко няма да остави пътниците без сол! Белите хора няма да страдат! — И като се обърна към Павел, натърти: — Ще набавя нома-а!

В нищо друго така дълбоко не беше уверен Павел, както в думите на умния момък. Щом обещава да намери сол, нямаше съмнение, че ще намери. Затова Павел продължи пътя, отдаден на свои мисли.

Стигнаха една река и тръгнаха по брега. Павел крачеше бавно, отмерено, вглеждаше се в храстите, но не изпускаше от очи Капоко. Негърът никога не забравяше своето обещание и му бе неприятно да му се напомня.

Той отскубна няколко растения, смачка луковиците им, после взе шепа пръст, размаза я на дланите и близна от нея, след като бе изсъхнала.

— Земя има сол! — извика зарадван.

— Добре, но земя ли ще ядем? — повдигна вежди към него Павел.

— Не земя, хамба!

Павел не го разпитва повече. Капоко взе една делва, сложи няколко шепи пръст и я размеси с вода. След това остави глинения съд на припек. Под действието на силното слънце водата бързо се изпари. Солта се утаи и Капоко я събра. Но, изглежда, защото беше размесена със земя, не му хареса. Опита солта на вкус, като облиза показалеца си. Поклати глава. Солта не бе добра. В това време той съгледа край реката някакво езеро, спусна се като стрела към него и бързо се върна оживен.

— Нома-а, хамба! — извика развеселен. — Добро нома-а!

— Откри ли? — попита го географът.

— Да, хамба! — поклати глава той. — Открил добро нома-а!

И без да се бави много, той седна по турски, сложи до себе си снопче тръстика и клончета от някакво дърво, изтегли тънки лентички кора, после изплете от кората и сухата тръстика мрежа с овална форма. Откачи една празна тиква от маримбата на Манго, която имаше тесен отвор, сложи я в мрежата и затича към соленото езеро. Хвърли мрежата във водата, подържа я, докато се напълни тиквата, после я взе на главата си и продължи пътя. След няколко часа от силното слънце водата се изпари напълно и на дъното остана шепа сол.

Този път солта беше по-доброкачествена. Капоко я изгреба и я сипа в торбичката. В това време старецът Туба Макоро забеляза някакви семенца, които плаваха върху водната повърхност като светложълта пелена.

Той скочи и изкрещя радостно:

— Тучи кунго! (Солени семена!)

— Тучи кунго! Тучи кунго! — повториха в хор няколко гласа.

И като по команда трима туземци от охраната с Туба Макоро затичаха към езерото с празни кошници. На връщане те се спряха при географа и усмихнати му показваха пълните кошници.

— Ядат ли се? — попита Павел.

— О, хамба — с упрек отговори старецът. — Това е нома-а, хубаво нома-а!

— Сол! — удивен впери очи в тях Павел.

За да го увери, негърът прищипна с три пръста от семената и му ги поднесе. Павел опита. Да, наистина те имаха солен вкус.

Така животът на белите и черни пътници бе спасен от твърде находчивите туземци. Може би сега за стотен път Павел помисли за Маванда — неслучайно смелата и умна девойка бе избрала младия момък. Зад скромната фигура се криеше човек с редки добродетели: буден, умен, схватлив, с открито и добро сърце, незаменим другар.

Затова Павел, без да подчертава своята привързаност и добри чувства към него, както и към Домбо, дълбоко съзнаваше, че без Капоко пътуването в непознатата страна би било много трудно и мъчително. Но тая привързаност към младия момък той не можа да прикрие през време на опасния лов, когато негърът беше нападнат от биволите. Тогава Павел усети, че неподозирана мъка сякаш обля сърцето му в кръв. Може би това бяха забелязали останалите пътници, защото многозначително се споглеждаха едни друг.

Павел не изпитваше отвращение към чернокожите, както мнозина пътешественици, защото така бе възпитан. Той гледате през всичкото време на тях като на обикновени хора, изостанали в своето развитие, с примитивен начин на живот. Но колкото ги опознаваше по-добре, толкова откриваше в тях редки качества. А образец на хората от най-младото поколение беше Капоко. Домбо смяташе като свое осиновено момче, а Капоко като представител на друг свят, за който бе чел много книги, но все пак нямаше още пълна представа.

II

Животът на групата по нищо не се различаваше от живота на всяко друго семейство или задруга в областта на Замбези. Хората трябваше да се грижат за набавяне на храна, облекло, да вземат мерки за защита от неприятели. Най-трудно беше да се осигури храната, да се открие вода и да се запази огънят. Оръжието трябваше да бъде винаги изправно. Затова, докато Павел и Домбо почистваха и смазваха револверите и винчестерката, младите стрелци от охраната пък и останалите туземци трябваше да режат тръстикови стъбла за стрели, да намазват остриетата с прясна отрова, която всеки три дни изветряваше и загубваше своята смъртоносна сила. Те не пестяха стрелите. Тук всяка стъпка им предлагаше лов. Убиваха редки птици заради перата им, които се ценяха скъпо на пазара.

Здравето на Дончо Балвана като че ли взе да се подобрява. Той лежеше по гръб в носилката, наложен с лековити стъбла, но усещаше вече глад и поднесените му плодове и късче печено месо изяждаше с апетит. Всички забелязаха, че посърналото му лице добива по-друг цвят. Старецът си оставаше все така мълчалив и затова не го измъчваха с излишни въпроси.

„Още малко остава! — викаше си Павел. — Дано удържи, горкият!“

Веднъж баща му се опита да се закрепил на лакти, повдигна глава и дълго оглежда бивака. При носилката беше Муата-Манго. До преди ден-два болният гледаше съсредоточено в една точка, погледът му беше безстрастен, езикът обложен и надебелял, устните му имаха моравосин цвят. Но сега и погледът му беше по-друг, в очите му се появи блясъкът на живота. Муата-Манго може би си мислеше, че благодарение на вълшебните вещи, с които ограждаше Дончо Балвана, злият дух е прогонен и сега старецът е под властта на добрия дух. Затова, като го видя да се повдига от носилката, той цял засия от радост, показва изпилените си, разядени зъби.

— Повикай сана-ма! — помоли старият Балван.

Муата-Манго се приближи до Павел, докосна го по рамото и му посочи носилката.

Павел се приближи, но баща му го посрещна намръщен, с упрек:

— Къде е Мамбо? — попита той. — Защо го прогони?

— Мамбо не е прогонен, тате! — помъчи се да обясни Павел, но баща му го прекъсна:

— Ти нямаш право да засягаш първите хора на Хахама!

— Той сам заслужи това! — обясни Павел. — Мамбо обричаше групата на изпитания! Хората щяха да умрат от жажда, а той забрани да се гребе вода от изворите!

Старият Балван въздъхна, легна и като помръдна белите си, надвиснали ниско над очите вежди, сърдито додаде:

— Ти не се бъркай в техните работи!

Павел сметна за разумно да не води спор с болния си баща и замълча. Не искаше да го тревожи и наскърбява. Но и не оправда в себе си постъпката на магьосника — не е простено да се злоупотребява с доверчивостта на хората. В това се състоеше вината на Мамбо. Но как да обясни на баща си. През целия път старецът беше много зле и не виждаше мъката на хората, които жаждата бе довела до отчаяние. Те вървяха с тъп поглед, слепени устни, изгарящи за капчица вода. Нямаха воля и желание дори да говорят. Тая жалка върволица от измъчени пътници Павел не можеше да гледа повече и затова конфликтът стана неизбежен.

Всичко това бащата не знаеше, пък и не трябваше да научи.

Като полежа малко и помисли, Дончо Балвана попита:

— Има ли храна?

— Намира се — отвърна Павел.

— Всички ли са здрави?

— Всички.

— Добре.

Павел постоя още малко и отиде при огъня. Ободрен, обхванат от надежда, че всичко ще свърши успешно, той се чувстваше по-спокоен и веднага се отдаде на своите научни занимания.

Засега единственото нещо за болния оставаше, винаги да му се дава прясна вода. Застоялата и спарена в кожения тулум вода му действаше зле на стомаха. Трябваше често да се сменя постелката от свежа папрат, а раните да се налагат с тесто от лечебни корени.

Старите туземци познаваха стотици растения, семена на треви, плодове от храстовидни дървета, насекоми и корени, които имаха лечебни свойства. Много изкусно, като същински аптекари, те бързо и сръчно приготвяваха мехлемите за рани и сиропи за пиене. Павел не вярваше на техните заклинания, но вярваше на народната им медицина.

И при търсене на прясна вода Капоко се показва истински откривател. Веднъж групата беше изминала доста път, а вода не се намери. Капоко съгледа едно дърво, по форма приличащо на банана, с грамадни до два-три метра листа. Всички листа бяха разположени на една плоскост, така че короната приличаше на разперена опашка на паун. Капоко взе канчето от географа, покачи се на дървото и слезе с чиста като сълза студена вода.

— Как откри тая вода! — попита го Павел.

— О, хамба — усмихна се момъкът и показва здравите си бели зъби. — Много лесно!

Повървя малко и пак се усмихна.

— Вода има, но човек трябва да умее да я открива!

После показва друго подобно дърво. В „чашката“, заградена от плоските дръжки на листата, той отново нагребва пълно канче вода. След това обясни, че винаги, когато вали дъжд, в такава „чаша“ се задържа вода, тя стои под сянката на листата, не се изпарява и запазва своята свежест.

Капоко беше въоръжен добре. Той носеше правоъгълен щит, изкусно изплетен от тръстика и обшит с дебела бизонова кожа. Имаше къс, доста широк меч, връзка отровни стрели, копие и асагей. От всички пътници той имаше най-як, жилав и еластичен лък. Носеше го с подчертано достойнство. Оръжието и багажът не му пречеха да бъде пъргав, много бърз, да изпълнява заповедите на белия човек точно и добросъвестно. Неговата енергия и пъргавина учудваха всички.

Групата без загуба на хора по определените преходи от географа бързо се придвижваше към бреговете на Индийския океан.

III

Долината Пагоругу или Ченгерере, близо до мъчнодостъпната планинска местност Морумбва, зад която се намираше голям водопад, посрещна пътниците в пъстра дъхава премяна. Пред красивата местност течеше река Падждозе, която правеше много извивки, стигаше до високи и живописно открити червени песъчливи скали и се губеше в широк отвор, който приличаше на мрачна пещера. Върху картата реката бе нанесена само до скалите на Морумбва. От другата страна картографът бе отбелязал някаква малка криволичеща рекичка, изворите на която се намираха в планината. Само на табакерата реката минаваше през планината и излизаше от другата страна. Това доста озадачи Павел.

Ако групата тръгнеше по туземската пътека, която навлизаше навътре в планината, трябваше да загуби цяла седмица в път. Освен това Морумбва бе граница на две враждуващи племена. Затова криеше много опасности и изненади за пътниците. А всяка минута бе скъпа за Павел и той трябваше винаги да търси най-прекия път. Това се налагаше и от опасността, която идеше от преследването. Групата трябваше час по-скоро да се откъсне от бандата и да стигне навреме в град Чинде в делтата на Замбези. Независимо от всичко, най-сетне трябваше добре да се пресмята времето и пътят, защото състоянието на стария Балван можеше да се влоши отново в непозната местност, където не се знаеше ще има ли достатъчно вода и храна.

Мамбо, без да промени нито за миг държането си, мълчаливо посочваше преките пътеки. Сега, когато групата навлезе в долината и стигна пещерата, Павел го попита:

— Ходил ли си в Пагоругу?

Без да вдигне очи, Мамбо отвърна:

— Познавам Пагоругу!

— Как да минем през планината?

— По единствената пътека!

— Няма ли по-къс път?

— Не.

— Къде минава тая река?

— Тя потъва в планината.
— А не излиза ли в Слоновата долина?
— Това никой не знае, защото в Тъмната кухня живее злият дух
— отвърна начумерено Мамбо и продължи да дъвче бетел.

— Никой ли не е влизал в пещерата?

— Никой! — неодобрително отвърна магьосникът, като подръпна лявото си разцепено ухо. — Никой човек не е влизал в тъмните дупки на Морумбва! Ако влезе — ще бъде умъртвен от злия дух!

Тонът, с който говореше магьосникът, се стори на Павел студен и горд и някак подчертаваше, че въпреки всичко белият човек бе зависим от него. Макар Павел да не беше високомерен и болезнено честолобив, държането на магьосника го дразнеше.

Наблизо нямаше селище. В плодородните полета не се мяркаха хора. Единственият човек, когото срещнаха, беше някакъв рибар е продълговата пирога. Той носеше спална рогозка и дървена възглавница, гърне с приготвена храна, торбичка с тютюн, лъкове, стрели и две гладки дървета за получаване на огън. Туземецът, отначало изплашен, бутна пирогата и имаше намерение да избяга, но Капоко, разбрал това, скочи в нея и грабна греблата. Туземецът се наклони да скочи във водата, но се спря и смутен загледа белия човек. Павел повече с мимики обясни, че няма да му напакости, даде му щипка тютюн и един пирон.

Лодкарят, който се казваше Меко-ва — Ястребов нокът, скъпернически се усмихна, но все още гледаше с подозрителен поглед.

— Къде отива реката? — попита го географът.

— В Морумбва — отвърна негърът.

— Не излиза ли в Слоновата долина?

— Не може да излезе!

— Защо?

— Злият дух гълта цялата вода заедно с рибата!

— А в Слоновата долина има ли река?

— Има, но тя е друга! Магьосникът казва, че извира от едно езеро навътре в планината. Но това езеро още не открито от злия дух.

— А ти докъде си плувал с лодката?

— До скалите.

— Плувал ли е някой по-нататък?

— Не — отвърна лодкарят, като тъпчеше лулата с тютюн — Магьосникът е опитал водата, но тя е отровна!

Суеверието и тук беше сковало хората и никой не бе дръзнал да проучи пътя на реката.

Павел седна под сянката на баобаба и се замисли. Какво трябваше да се направи? Лодкарят излезе услужлив и сам пожела да дойде с белия човек, за да види и той Голямата вода, където отсядали арабите търговци. Те често идвали по Замбези чак в страната на вожда Зуда и говорили за Голямата вода, която била по-голяма от Замбези, и дневното светило, както и нощното светило се раждали в дълбините ѝ.

Стрелците и носачите, насядали по съборените дървета, почиваха. Някои дъвчеха бетел, други пушеха стрита трева или ловяха риба. Дончо Балвана спокойно лежеше в носилката и нещо разговаряше с Туба Макоро. Той се чувстваше по-добре и поиска да му опекат риба. Появяването на апетит вдъхна нови надежди на Павел, че баща му ще оздравее.

Капоко и Домбо седяха наблизо. Негърчето отново почистваше оръжието. Почти всяка нощ от влагата винчестерката и револверите се покриваха с тънка, на дребни капчици, ръжда.

Павел отвори картата и повика двамата си доверени хора. Взе молив, обърна картата и върху opakата страна очерта долината и високата планина. След това прокара с две успоредни линии пътя на реката.

— Реката минава под Морумбва! — каза Павел. — В това съм сигурен! Така е показано и в картата на Алварц!

— Възможно, хамба! — потвърди Капоко.

— Но трябва да се провери!

Капоко се съгласи.

— Как ще проверим? — попита Балванов и погледна чернокожия момък.

— Лесно — отвърна Капоко без колебание. — Ще пуснем по реката пирога с двама души! А Джума ще чака на високата скала със сигнален тъпан! Щом се покаже лодка от друга страна, хората ще ударят своя тъпан — Джума ще го повтори и хамба ще чуе! Ако река не се провира под Морумбва, лодка ще се върне!

— Но Мамбо казва, че пещерата се пази от Баримо! Водата била отровна! Това потвърди и Ястребовия нокът! — възрази географът.

Капоко, изненадан от думите му, се замисли, поколеба се, но бързо като че ли реши нещо в себе си и дигна глава:

— Капоко не вярва на Меко-ва, нито на Мамбо!

Павел се усмихна. Усмихна се и младият туземец, с което искаше да подчертае, че магьосникът не можеше да знае повече от белия човек.

— Но кой ще отиде с пирогата? — замислено попита Павел, като с крайчеца на окото си наблюдаваше негъра.

— Аз, хамба! — с готовност предложи Капоко.

Той целият гореше от желание да послужи на белите хора. Павел повдигна очи.

— Ти си храбър и добър! Но ако те порази злият дух? Не те ли е страх?

— Не! — решително отвърна момъкът.

След един час в лагера кипеше усилена подготовка. Реката беше пълноводна и ако наистина минава под скалите, по-нататък, чак до Замбези, пътуването ще продължи с лодки. Затова сега едни олюпваха дебели кори от баобаби, други ги обшиваха и залепяха със смола, трети сечаха и сглобяваха ребрата и вътрешните части на лодките. Трябваше да се построят навреме пет пироги. Джума взе дървения тъпан на Ястребовия нокът и се упъти към високата канара, Капоко и старецът Туба Макоро бързаха да отплуват. Но в последния момент Туба Макоро, стъпил вече с единия крак в лодката, се поколеба и уплашен скочи на брега. На негово място се качи Шаконда.

IV

За един ден Павел мислеше да проучи пътя на реката. Ако тя не пробива като свредел високото, но тясно възвишение, все пак с бърз ход ще може да стигне в уречения ден брега на Замбези. Ако португалците все още вървяха по стъпките им, ще пристигнат след два дни, време достатъчно да може да се пожертва половин ден.

Този, който не е бил в положението на географа, само той не знае с какво трепетно очакване ухото се мъчи да долови спасителния сигнал и колко бавно се изнизва всяка минута.

Лодката беше навлязла вече в тъмния отвор на планината. Мамбо, застанал прав, треперещ и с ококорени очи, стоеше като вкаменен. Туба Макоро правеше заклинания, носачите и стрелците, събрани на малки групички, плахо поглеждаха към планината. Домбо, разтревожен за живота на своя смел другар, стоеше мълчалив и едва сдържаше сълзите си.

— Ще остане ли жив Капоко? — не се стърпя да попита негърчето.

— Разбира се! — спокойно му отвърна Павел.

— О, хамба, Капоко няма да се върне! — въздъхна Домбо.

— И ти ли вярваш в злия дух? — с упрек го погледна географът.

— Не, хамба!

— Тогава?

— Ще се загуби под планината!

— Това не може да се случи!

И за да успокои своя малък приятел, Павел сложи ръцете си на раменете му и добави:

— Лодката е здрава! Гребците са добри! Те ще плуват по реката, тя ще ги води! Ако не минава под Морумбва, ще се върнат! Ако ли минава, ще излязат от другата страна! Няма никаква опасност!

Домбо изслуша мълчаливо думите на своя хамба, седна на тревата и търпеливо зачака. Щом белият човек е уверен в успеха, значи, така ще стане. Тъй си мислеше чернокожото момче. В същото време, макар да изглеждаше на пръв поглед спокоен и сигурен, географът, измъчван от съмнения, не се задържаше на едно място. Той

дълго скита край реката, връща се, час по час вадеше и поглеждаше джобния си часовник.

Времето минаваше бавно и мъчително.

Като се връщаше за стотен път от реката, Павел забеляза купчинка сухи пръчки, около които се суетяха туземците. Те крещяха високо на своя език, но така бързо, че той не можеше да разбере нито една дума. Дончо Балвана спеше под сянката на баобаба. Облегнат на бамбуковата носилка, дремеше Муата Манго.

Домбо посрещна Павел.

— Дай огнени клечки, хамба!

Павел извади кутия кибрит и му я даде. Домбо обичаше да показва пред своите чернокожи другари, че може да си служи с вълшебните неща на белите. И сега той изтича, клекна при натрупаните съчки и обелени кори от дърветата, драсна една клечка, но тя не се запали. Мамбо навъсен следеше как ще се получи пламък. Домбо драсна втори път, но клечката пак не се запали.

Туземците със затаен дъх чакаха, вперили очи във вълшебната кутия. Като видяха, че клечките не горят, някои подозрително погледнаха Мамбо.

Домбо се върна при географа.

— Клечки не се палят, хамба! — оплака се той.

— Как така?

— Не пускат огън!

Павел взе кибрита, извади една клечка и драсна. Да, наистина не се запали. Той прегледа кибрита. Беше овлажнял. Взе друга кутия — също. Тогава сложи кибритените кутии на една кожена постелка да изсъхнат.

В това време към него се приближи Туба Макоро и като премляска по навик с беззъбата си уста, попита:

— Защо огнени клечки не горят?

— Влажни са и огненият прах, който е полепен на крайчеца, не може да се запали!

Туба Макоро се засмя.

— А какво мислиш ти? — попита го географът.

— Мамбо е допрял до тях халката на силата!

— Това не е вярно!

— Вярно! — упорстваше старецът.

След малко под лъчите на слънцето кибритът изсъхна и Павел запали една клечка. Но Туба Макоро не позволи с тая вълшебна клечка да се запалят купчинката дърва, защото в нея бил влязъл злият дух. Павел не желаше да се занимава повече със суеверния човек. Но той не забрави намека. Значи, хитрият и коварен магьосник вършеше умело своята работа. Той не пропускаше случай да постави под съмнение всичко, което вършеше белият човек. Това беше ясно. Ясна беше и неговата цел — да спечели отново лековерните хора и да ги убеди в силата на своите талисмани.

Туба Макоро взе две дървета и ги издяла. В едното направи прорез и го сложи хоризонтално на земята, здраво го застъпи с крака, после постави другото дърво под прав ъгъл в прореза и започна да го върти. Павел гледаше как старецът движи дланите си назад-напред, като че ли джурка коприва в гърне. Старецът нарочно избра дървото с прореза с угнила сърцевина.

Цял час въртя туземецът дървото, докато най-сетне се пръснаха първите искри. Туба Макоро продължаваше все по-бързо да върти. Той се задъхваше, кожата му лъщеше от пот. Най-сетне хвъркнаха запалени частици от сърцевината на дървото. Двама други туземци подложиха широките си ножове и частиците попадаха върху металическите им остриета. Но трудното се яви сега. Искрите гаснеха бързо и не можаха да запалят щипката суха трева.

Павел не можа да гледа как се мъчат негрите, взе една шепа суха трева, подложи я под купчинката, драсна клечка кибрит и още същия миг дървата пламнаха като барут.

Туземците издадоха висок проточен вик, заскачаха и тържествено размахаха копията. Мамбо се дръпна като ухапан, презрително погледна географа, пошавна с уста и седна при баобаба с гръб към огъня.

— Пуа нама ку! (Огънят е запален!) — викаха негрите.

— Белият човек запали огън! Белият човек запали огън! —
повтаряха други, като размахваха и пробождаха във въздуха злия дух.

Домбо, който досега седеше замислен, изведнъж обхванат от
радостна възбуда, закрещя:

— Моят хамба е силен!

И изпъчил гърди, горд и наперен, закрачи, като важно почукваше
с копието. А накрая се спря при Мамбо и високомерно го загледа.
Магесникът не издържа на тая закачка, изръмжа срещу момчето и от
устата му изхвърчаха слюнки. Домбо сякаш очакваше това и отскочи
пъргаво назад. Павел го повика и му се скара, че дразни магьосника.
Негърчето смутено наведе глава, помълча малко, повдигна вежди и
отвърна:

— Мамбо мрази хамба!

И после добави:

— Нума ба-суто! (Аз го презирам!)

Павел с престорена строгост му се закани с пръст, обърна се
настрани и запали цигара. Негърчето не биваше да разбере, че той
също ненавижда магьосника, но от хитрия поглед на момчето не
можеше да се укрие.

V

Минаваха часове. Слънцето слезе ниско над планинското възвишение. Сенките на баобабите се удължиха. Зад реката се простираше продълговата блатиста ивица, покрита с гъста тръстика. По високите оголени и сухи места протягаха дълги шии ята пеликани. При всеки шум те се пръскаха из тръстиките и отново един след друг се появяваха. Някои разтваряха крила и предупредително крещяха. Красивите ардети, със светложълти пера, които крачеха надалеч от пеликаните, приличаха на купчинка цветя. Тези птички винаги съпровождат слоновете. Те са техните неотлъчни спътници и часовои.

Красив и разнообразен птичи свят населяваше блатата. Две ята патици, които туземците наричаха „сорири“, спокойно дремеха. Щом чуха стъпки и говор, птиците с шум излетяха. Пеликаните се плъзгаха по водната повърхност и ловяха риба. Големите черни гъски с рогови израстъци на крилата тревожно крещяха, излитаха, описваха кръгове и отново се връщаха.

Красивите малки токачки, наकाцали по високите оголени места или на висящите си гнезда, отдалеч приличаха на пъстри пеперуди. Носеше се ужасен крясък и птиче бърборене. За пръв път Павел видя общите покриви като големи стрехи, под които бяха общежитията на бърбивите птички.

Тук можеше да се види бяла патица, на главата с черен гребен, златистооранжеви, почти червени птички от рода на врабчетата.

Ята от липонголо изхвъркнаха и се връщаха отново в човките с водорасли или дълги пръчки. Една птица марабу с величествена походка важно, високомерно и наперено крачеше. Тя търсеше изхвърлена развалена риба. Но като не намери, зае се да чопли корените на лотоса. В същото време над водата летяха като стрели стотици водорези.

Тук ястребите и соколите намираха богата плячка. Затова кръжаха високо и сегиз-тогиз със светкавична бързина се спускаха право надолу и се издигаха, вкопчили в ноктите си убитата жертва.

Но Павел нямаше никакво желание сега да хваща редки птици. Той чакаше всеки миг да долови звуците на сигналния тъпан или откъм тъмния отвор на скалите да чуе виковете на двамата гребци. Бяха изминали вече десет напрегнати часа.

Пирогите вече бяха завършени. Освен набързо построените от баобабови кори лодки една имаше и Ястребовия нокът. Някои носачи, уморени от работа, почиваха. Двама стрелци изцеждаха в глинени съдове от наранената кора на една палма гъст лепкав сок. Плодовете на тая палма местните хора заравяха в земята и ги изваждаха чак когато започнат да прорастват. Павел ги бе опитвал на вкус. Те приличаха на пресни картофи. Но палмовото вино сура бе най-хубавото и ароматично питие, каквото бе пил някога.

Изведнъж няколко остри изсвирвания пронизаха тишината. Негрите, качени на палмите, покапаха като круши на земята. Павел притича при огъня, но не стана нужда да пита за тревогата. Сам той долови далечните гръмки удари на тъпана. Джума предаваше очакваната вест — младите гребци са минали под планината и успешно са излезли отвъд. Задъхан от радостно вълнение, Павел даде знак да се пуснат пирогите във водата и всички да бъдат готови за път. Лагерът скоро заприлича на разбунен кошер. Всеки тичаше нагоре-надолу, прескачаше огнището, търсеше оръжието и багажа си.

Павел стоеше на брега, слушаше думкането на тъпана и всеки звук караше сърцето му да трепка. Напразно се мъчеше да се овладее. Най-сетне смелият план е изпълнен. Пътят бе съкратен с пет-шест дни, избягната е срещата с някои свирепи туземски племена. При това реката е проучена, Капоко е жив и го чакаше в Слоновата долина.

Домбо дотича, готов за път. Като го видя, географът не се стърпя, обхвана тесните му момчешки рамене, вгледа се в очите му и като дишаше често, заговори:

— Домбо, приятелю, спасени сме!

— О, добър хамба!

— Всичко излезе благополучно! — повтори Балванов, като че ли в тези, думи бе казано всичко, което напираше в гърдите му.

Домбо го гледаше ухилен. Той за пръв път виждаше така развеселен своя хамба. И както правеше друг път, изтича, пресрещна носилката, в която лежеше старият хамба, и Павел чу как пискливото му гласче дълго не замлъкваше. Старият Балван доволен махаше с

ръка, погалваше лицето на негърчето, но гласът му беше много слаб и Павел не можеше да чуе нито думица от разговора им.

Товаренето започна бързо.

Откъм планинската височина се носеше думкането на сигналния тъпан, ехото го повтаряше. Туба Макоро отвърщаше на сигнала с редки отчетливи удари, смесени с кряска на туземците, които оживено спореха за нещо и сочеха възвишението.

Павел даваше бързи нареждания, но същевременно мислеше за Алварц и табакерата с точното обозначение на пътя. В тънката като везба изработка на картата от незнайния картограф с математическа точност бе обозначена всяка подробност. Пътят, очертан на табакерата, пресичаше косо планината и се движеше все покрай реката. Този път, който свързваше Атлантическия с Индийския океан и прекосяваше Африка, беше най-къс и спестяваше на пътниците скъпоценно време.

Отде има тая точна карта и за какво му е служила? Това беше загадката. И още нещо: ако Алварц е жив, той е разкрил маршрута на португалците, съставил е също такава карта на най-късия път. Тогава само бързото, без забавяне пътуване можеше да спаси групата от преследвачите.

Затова Павел от време на време подвикваше на носачите:

— Бързайте, момчета! Нямаме време за разтакаване! Оставете плодовете! Храна ще намерим! Приберете вещите! Да не оставим нищо неприбрано, защото всяка вещ ще ни трябва!

Туземците, без да замлъкнат нито миг, тичаха с вързопите, връщаха се и внимателно обираха всяка вещ, останала в бивака.

ШЕСТА ГЛАВА
ВНЕЗАПНИ ИЗСТРЕЛИ. МАМБО ПЛАЩА С ГЛАВАТА
СИ. ЖОЗЕ УБИТ. ЛУННА СЛЕПОТА. РАЗДЯЛА МЕЖДУ
БАЩА И СИН. ИЗЧЕЗВАНЕТО НА ТАМО-ТАМО.
ДЖУМА НАСТИГА ГРУПАТА. ЗАВЕТЪТ НА СТАРИЯ
РЕВОЛЮЦИОНЕР.

I

Всичко бе готово за тръгване.

Седем туземски пирог, сглобени и здраво съшити от обелена кора на дървета, чакаха заповед. На пръв поглед те не вдъхнаха доверие на пътника. Но онзи, който познава майсторството на туземците в построяването на пирогите, изплетени от жилага кора, измазани отвън и отвътре с жълта гъста смола, не можеше да се съмнява в тяхната здравина.

Лодката на Ястребовия нокът се отличаваше с изкусната си изработка и украса. Тя бе издълбана от масивно червено дърво, имаше повдигнат преден нос, върху който бе издялана свирепа лъвска глава. Бордовете и кърмата бяха украсени с горени шарки и тънка резба, изписана бе с растителни бои, които не се отмиват от водата, нито се заличават от влагата, нито избледняват от слънцето.

Дванадесет гребци грижливо подреждаха багажа, оръжието, домакинските прибори и сбирките на географа.

Най-напред туземците изтеглиха напред пирога с лъвската глава. На кърмата седеше Меко-ва. Тази лодка бе с изпитана здравина и най-сигурна от всички. Затова в нея натовариха носилката със стария Балван. До него настаняха Ай и Муата Манго. Втората бе определена за Павел и Домбо, а останалите за носачите и стрелците от охраната.

Павел заповяда да се качат всички.

Факлите бяха запалени. В тунела, пробит от реката, беше тъмно и гребците трябваше да имат светлина. Домбо вече седеше в пирога.

Една от лодките бе определена за магесника Мамбо и стареца, който прогонва гръмотевиците — Туба Макоро. Монга трябваше да чака Джума, докато слезе от планинското възвишение.

Когато пътниците бяха настанени в лодките, поканиха и Мамбо, но той не се помръдна. Магесникът гледаше в земята, дишаше често, целият трепереше от нервна възбуда. Павел мълчаливо следеше упорития човек.

Нямаше време за бавене. Слънцето слизаше все по-ниско над планината. Скоро щеше да се скрие и както става в тая част на света, изведнъж ще настъпи непрогледен мрак. А Павел искаше да стигне Слоновата долина още преди залез, за да избере място за бивак.

— Качвай се, Мамбо! — викаха гребците на магьосника.

Мамбо само сърдито повдигаше вежди и ги пронизваше с враждебен поглед.

Павел губеше вече търпение. Докога ще продължава това? Най-сетне не изтърпя, слезе, и се приближи до магьосника.

— Мамбо! — спокойно, но със студен тон се обърна към него той, като го назова по име, както правеха само близки приятели. Другите го наричаха „куа-сама“.

Магьосникът трепна, очите му пламнаха като на звяр, лицето му се сбърчи в злобна гримаса. Павел допускаше, че в изблик на ярост той можеше да го нападне, затова не изпускаше от очи ръката му, която здраво стискаше копието. Сам той добре бе прихванал дръжката на револвера. Изведнъж забеляза, че пръстите на Мамбо се разшаваха и здраво притиснаха копието. Но това беше само за миг. Павел вече беше готов да посрещне всеки негов внезапен удар. Дръжката на револвера овлажня, но той се мъчеше да запази самообладание.

— Ще дойдеш ли? — настойчиво го попита географът.

От лицето на Мамбо се стичаше изобилна пот и потъваше в дълбоките му бръчки, но той стоеше безмълвен.

— Отговори, Мамбо! — настоя Павел.

Магьосникът Мамбо не изтрая, закри очите си, от гърдите му се откъсна тъжен стон. Той падна, но изведнъж скочи и вече като че ли нищо не бе станало, косо загледа географа.

— Белият човек иска да ме погуби! — злъчно процеди той. — Но няма да сполучи! Няма! — добави натъртено.

Почти в същия миг той отново нададе нечовешки вик и клекна.

— Идваш ли? — без да обръща внимание на тези фокуси, попита Павел. — Кажи?

Вместо отговор Мамбо отпусна копието и простена:

— Погубваш ме, бял човек! Погубваш моите хора!

Павел разбираше мъката на магесника. Щом преминал през тунела, дори у Туба Макоро вярата във вълшебствата и предсказанията на Мамбо ще рухне и той изведнъж ще се превърне в очите на туземците на един лъжец, който цял живот ги е мамил. А това гордият магьосник не биваше да допусне. Затова все още упорстваше. Но връщане назад нямаше. Групата след малко ще отплува. Но дали възбудените туземци няма да се разбунтуват и да наскочат в реката? Това занимаваше географа. Той се поколеба малко и реши да спаси положението с един куршум в черепа на негъра. Извади револвера, погледна го, но се разколеба и го отпусна. Трябваше да изпрати лодките и тогава да свърши с него. Приблужи се до брега, качи се в лодката. Магьосникът стоеше на същото място. Гребците очакваха команда да полетят по течението на реката...

Но тъкмо в този момент стана нещо съвсем непредвидено...

Докато Павел се готвеше да изсвири по туземски за отпътуване на първите пирого, а упоритият магьосник следеше всяко негово движение, изтрещяха два изстрела. Гърмежите бяха толкова неочаквани, че в един миг всички замръзнаха по местата си. Никой не подозираше такова внезапно нападение. Последва див уплашен вик. Отначало Павел се обърка, но неговото хладнокръвие отново му помогна. Бързо съобрази — трябваше да не се допуска паника.

— Карай напред! — заповяда той.

Дванадесет весла като по команда се вдигнаха във въздуха и плеснаха във водата.

— Бързо гребете! — последва втора команда.

Павел не сваляше очи от посоката, откъдето изсвистяха куршумите. Изведнъж той трепна и лицето му се сгърчи от гняв. Из палмовата горичка един след друг се появяваха някакви хора, яхнали африкански бикове. Те бяха на около един пушечен изстрел разстояние... Чу се залп от десети на пушки и долината се изпълни с мирис на барут. Ехото дълго се носи в гъстите лесове.

— Бързайте, куа-нама! (Бързайте, добри хора!)

Сега всеки миг беше скъп. Два нови изстрела изтрещяха. Туземците налягаха в пирогите. Като надигаха глави, всички видяха как Мамбо се преви на две, издаде отчаян нечовешки рев и се строполи на земята. Почти в същото време от задната пирога падна някакво тяло и цамбурна във водата.

— Хамба, убиха Туба Макоро! — извика Зомба и легна по корем в дъното на лодката.

Павел болезнено присви очи, но не се обърна да погледне убийтия. Залегнал на борда, той стреляше в нападателите, които крещяха, скачаха от бикове и залягаха като гущери в храсталаците.

— Ой, ма! (Олеле, мамо!) — изпищя някой в съседната пирога.

— Ой, ма! — проточено изплака друг.

Един гребец, както бе наведен, бавно се свлече от лодката и падна във водата.

Куршумите режиха въздуха, свистяха край ушите на географа: ссст, ссст, ссст! С плясък падаха във водата като едри горещи капки. Павел нямаше време да погледне кой стенеше, кой пронизан се строполи от лодката. Само открадваше по някой миг да мерне с око пирогата с лъвската глава, където лежеше болният му баща. Туземците с отчаяни усилия тласкаха лодките по течението. Дончо Балвана размахваше сърдито ръце! Той бе жив! Но кой загина? Кой? Може би Монга? Сега нямаше време за проверки. Павел трябваше да отмъсти за всеки убит туземец.

— Жозе! — високо и проточено викаше някой от португалците.

— Казвай, Алфонсо!

— Тичай да ги настигнем!

— Хайде!

Човекът, на когото викаха Жозе, изскочи от храсталака и затича напред в ръце с винчестерка. Откъм сянката на баобаба се появиха други двама. Павел чу виковете и името на отвратителния португалец, когото бе видял във военния укрепен пункт. Той бе помощник на Алфонсо Висенте — Черната акула, когото тогава не бе видял. Офицерът отсъстваше от форта. Само няколко войници и един млад офицер бяха останали. Но за Черната акула говореха хората на Хахама.

Павел бе опитен стрелец и когато брадясалото лице на Жозе кацна на мушката, той натисна спусъка, чу се трясък и в същия миг

помощникът на Черната акула зарови глава в земята. Павел стреля още два пъти, но успя да улучи само един португалец. Той се повлече като разкрилена птица, стана и пълзешком отстъпи. Другият полетя назад, двата куршума, с които Павел го подгони, не го докоснаха и той се скри невредим.

Настъпи кратка пауза. Павел знаеше, че португалците след първия смут и объркване ще се окопитят и в стройна верига ще се втурнат към реката. От пирогата се виждаше като на длан откритото плоско място сред галерийната гора с потъмняла почва, като че ли пожар бе изгорил тук дърветата.

Жълтите продълговати туземски пирогии летяха в надпревара като стадо акули. Павел не трепваше. Очите му се впираха в тъмната обгорена земя, показалецът топлеше лъскавата дъгичка на спусъка.

Не беше минало много и както очакваше географът, изведнъж край гората пребяга португалската верига, залегна и пак пребяга. Отзад, на сто-двеста крачки зад веригата, се появиха две фигури. Едната беше необикновено висока, тънка и силуетът ѝ се открояваше добре върху зеления фон на гората. Другата бе по-дребна, набита и по-дебела. Смътно предчувствие накара Павел да изтръпне. Този източен нависоко силует му се стори познат. Но дали наистина е „той“, или го лъжат очите? Студена пот изби по челото му. Дигна бинокъла и го насочи към двете фигури. В този миг Павел, изненадан, цял настръхна. В очите му блесна гняв и ненавист. Нямаше лъжа. В окуляра виждаше отвратителното лице на Алварц.

— Жив е бандитът! — почти изкрещя той, отпусна бинокъла и се прилепи до приклада на винчестерката.

Куршумът не засегна Алварц. Той залегна и пропълзя в храстите. Павел стреля още един път по него, но в този миг честа стрелба оглуши долината, запищяха куршумите и зацапаха в речната леко набърчена вода. Сега не трябваше да се пропусне нито един удобен момент, за да се премахне този тайнствен човек, който със студеното сърце на палач преследваше географа. И ето, съвсем неочаквано, като злокобен призрак, за който разказват приказките, той се появи отново, повлякъл след себе си цяла група грабители.

Прилепил лице на винчестерката, забравил всичко наоколо, Павел пълнеше оръжието, прицелваше се и пращаше куршум след куршум срещу нападателите. В същото време мислите му течаха така

бързо, че той не смогваше да ги улови. Какво не му мина през ума? Изведнъж всички съмнения у него рухнаха. Откри се най-сетне чистата истина. Ясно стана кой бе направил фалшивите куршумчета, кой бе подмамил португалците, кой ги превеждаше през най-преките пътечки, които прекосяваха ту съживяващата се савана, ту мъчнопроходимата галерийна гора.

Алварц на два пъти се показва из шубрака като лалугер. И двата пъти Павел стреля в него, но не го улучи. Чудно! С три куршума той бе повалил трима души от веригата и португалците уплашени се отдръпнаха, а само куршумите, изстреляни с точен мерник в тоя дългобрад разбойник, не попаднаха на целта...

Пирогите летяха като стрели към пещерата, в която навлизаше реката. Туземците, затаили дъх, залегнали ниско, като се озъртаха уплашено, бързо работеха с греблата. Португалците се опитаха на няколко пъти да настъпят и заемат изгодна позиция, но всеки път Павел ги посрещна с точни удари и те започваха да стрелят безредно.

Най-сетне, когато първата лодка се совна като щука под варовитата скала, гърмежите съвсем оредяха. Само птиците, изплашени от стрелбата, летяха с тревожен крясък.

Винчестерката на Павел още димеше, когато пирогата се мушна в тъмния свод на скалите. Едва сега той, под светлината на факлите, прибра оръжието, избърса потта от лицето си и погледна негърчето. Домбо разтреперан се надигна. По лицето му бе изписана тревога.

— Хамба, ранен? — заекващ, попита той.

— Не — отвърна с въздишка Павел.

— А стар хамба ранен?

— Не, приятелю!

— Убиха ли някого, хамба?

— Да, Туба Макоро!

— Друг?

— Мамбо и трима носачи!

— Мамбо — повтори негърчето — лош човек! Пада му се!

Пирогите, проточени една след друга, с леко поклащане се промушваха из тунела. Факлите пръскаха жълтеникава светлина. Като се вглеждаше в полуосветената кухня, Павел си спомни за Джума. Жалко за добрия момък!... Щом слезе от възвишението, за да се качи на лодката, португалците сигурно ще го убият. Само ако се прикрие, предупреден от изстрелите, и в тъмно се приближи до реката, може да се спаси. А може би уплашен ще тръгне по пътеката? Тогава ще се бави два дни и групата не ще го дочака. Ако пък го дочака, това би означавало сигурна смърт за всички, защото два дни са достатъчни

португалците да преминат Морумбва. Макар португалците да дадоха четирма убити, останалите няма да се откажат от преследването. Жаждата за мъст у Алварц, както и алчността за плячка на Черната акула нямаше граница...

II

„Злото не идва само“, казва народната поговорка. Кой знае къде бе чел тая народна мъдрост Павел Балванов, но си я спомни едва когато преминаваха Слоновата долина...

Планината Морумбва някога е била вододел, но след като реката е пробила варовитите ѝ скали, Замбези е приела в своя водосборен басейн нов приток. Освежителният лъх на голямата река, влагата и плодородната почва тук бяха създали условия за буйна растителност. Живописната долина с тъмнозелените езера, които лъщяха на залязващото слънце, жълтите като злато пясъчни острови, разкошните гори и светлозелените поляни, порази със своята красота географа.

След дълъг, мъчителен и опасен път групата се приближи на десет мили до голямата река. Лодките летяха с бързината на крилати птици. Изправен в цял ръст, като се подпираше на винчестерката, Павел за десети път проверяваше пътниците. Нямаше грешка — няколко души бяха загинали, една пирога беше изчезнала. Навярно двамата гребци бяха простреляни от португалците.

Сега неизгорелите факли, прикрепени към предния нос на всяка пирога, навяваха скръб. Павел тъжеше дори за магесника Мамбо. Старецът можеше най-сетне да се промени, да разбере, че върши гнусна търговия със суеверните си съплеменници. Ако ли пък останеше докрай неотстъпчив, то той заслужаваше друга смърт, а не от куршума на португалците. Но неговата упоритост и твърдоглавие станаха причина за собствената му смърт. Нещо повече. Той забави групата, бандата я настигна и по негова вина загинаха неколцина добри и трудолюбиви туземци...

— Хамбааа! Хамбааа! — чу се проточен вик. Павел трепна и се обърна към левия бряг. Там, между палмите, облян от светлината на залеза, стоеше като красива метална отливка храбрият Капоко.

— Скъпи приятелю! — радостно изненадан махна с ръка Павел.

— Капоко! — закрещя Домбо. — Куа-нама!

В това време из високата папрат се появи и Шаконда. Туземците с радостен вик посрещнаха двамата храбреци.

— Кио-да! Кио-да! (Ето ги! Ето ги!) — крещяха в един глас всички.

— Кио-да!

— Кио-да!

Тези думи, произнесени с пълно гърло, дълго ечаха над палмовите гори...

Вечерта, както винаги, под светлината на буйно горящия огън, започваха разговорите. Всеки се стремеше да сподели с другарите си картината, която бе видял, и ужасът, който беше преживял при внезапното нападение на португалците. Павел забеляза, че никой не скърбеше за убитите. Това му се видя отначало много странно, но веднага си спомни туземските вярвания за душата на умрелия, която се превръща в лъв. Лъвът беше свещено животно за племето, както и птицата марабу.

Павел не взимаше участие в разговорите. Още със слизането на брега Муата Манго и Ай го повикаха при баща му. Дали от клатушканото, или от напрежението през време на боя, не се знаеше, но болният бе загубил съзнание. Павел едва долови ударите на сърцето му. Лицето му беше съвсем посърнало, изтънелите му устни имаха тъмен цвят. Пръстите на ръцете му бяха започнали да изстиват. Болният потреперваше, като че ли по цялото му тяло преминаваше електрически ток.

— Вижте пожара! — от време на време викаше той. — Градът гори!

После бръщолевеше нещо неясно, заплиташе език, увиваше се в носилката с кожата, като че ли се скриваше от нещо, мятеше се и със снишен, шепнещ глас повтаряше:

— Идааат! Идааат!

Изведнъж скачаше.

— Напreed! Напreed!

Павел слушаше мълчаливо, със затаен дъх, наведен над носилката. Само той разбираше смисъла на тези думи. Изплувалата от подсъзнанието му картина на въстанието отново бе пред очите на стария Балван. Сигурно той отново виждаше как турският башибозук опожарява малките градчета и подбалкански села, налита върху

позициите на въстаниците. Черешовите топчета се пръскаха с глух трясък. Падаха убити млади въстаници с лъвски знаци на калпаците. Четите отстъпваха, притиснати от редовната турска войска. С отчаяни викове храбрите средногорци възпираха момчетата. Затова може би старият Балван сега викаше: „Напред...“

Минутите течаха бавно и мъчително. Ай стоеше до леглото на белия човек и размахваше над главата му бананови листове. Муата Манго нареждаше камъчета, пръчки и мидени черупки, правеше някакви заклинания, за да прогони злия дух.

— Бял човек — обръщаше се Ай към Павел, — убий с огненото копие Баримо!

— Пропъди го с огненото копие! — настояваше и Муата Манго, уверен, че винчестерката ще помогне.

Павел, загледан в мъртвобледото лице на баща си, мълчеше. Пареща скръб разкъсваше сърцето му, задушаваше го.

III

Нощта беше светла. Над тъмните кръгли корони на палмите надничаше фосфорножълта луна. Реката като позлатена искреше в нощта. Над тъмните гори се сипеше бледожълта светлина и всеки лист лъщеше като полиран.

В лагера цареше мъртва тишина. Туземците, натъркаляни по земята, пъхнати в своите фумби или налягали на постели от мека папрат, спяха дълбок сън. Само край огъня се мяркаха няколко черни лица. Най-крайният, който седеше гърбом към огъня, беше Капоко. Той винаги лягаше след географа. Домбо се бе прибрал в палатката.

Един млад негър стана и като пипаше с ръце, се опита да излезе от бивака. Той се спъваше, приклякваше и протегнал напред ръце, се мъчеше да върви. Павел го видя и го позна. Той беше заболял от лунна слепота и дотолкова не виждаше, че трябваше другарите му да му дават храната в ръка. Друг негър пък бе получил лунен удар, но бързо оздравя.

Щом видя слепия момък, Капоко стана, приближи се до него, хвана го за ръка и го заведе на извора. След това, като му помогна отново да си легне на рогозката, се върна при огъня...

През цялото време, докато водеше слепия си другар, Капоко поглеждаше крадешком към носилката на стария хамба, където седяха Павел, Ай и Муата Манго. Там ставаше нещо тревожно.

Капоко напълно се увери в това, когато белият човек го повика.

— Донеси вода, Капоко! — обърна се към него Павел и му подаде канчето.

Момъкът взе канчето, вгледа се в мъртвешкото лице на стария хамба, после в географа. Мъжественото лице на белия човек беше бледо и измъчено.

Капоко не се сдържа и попита:

— Чама-чапа тамо-тамо? (Зле ли е твоят баща?)

— Наба кия-ва! (Зле е старият човек!)

— Ще бъде ли по-добре?

— Това никой не знае! — въздъхна Павел.

— Кой може да му помогне?

— Никой!

Капоко трепна уплашен. Обърна се и с няколко скока се намери при извора. А когато се върна и подаде канчето, старият Балван беше дошъл на себе си. Павел с леко движение на ръката накара тримата негри да се отдръпнат. Баща му поиска вода и той му поднесе с лъжичка. Болният жадно я изпи. Изгаряше го, изглежда, неутолима жажда. Дишаше често и с мъка си поемаше дъх.

— Татко! — надвесен над него, прошепна Павел.

Старецът втренчи загасващи очи в сина си, пресегна с изтънялата си ръка и попипа косата му. Устните му потреперваха. Горещ дъх като от пещ облъхна Павел.

— Сине! — простена болният. И като направи усилие, добави: — Разделяме се вече!

Думите като две стрели пронизаха Павел. Той примижа, прехапа устни, по брадясалото му и леко набръчкано лице потекоха сълзи.

— Не, тате! — като се овладя, отвърна. — Всичко ще мине! Ти пак ще се съвземеш!

Дончо Балвана тъжно се усмихна, поклати леко глава и като си пое дъх, замислено произнесе:

— Не ще видя родната земица!

И като въздъхна тежко и мъчително, продължи:

— Ах, скъпата земя! А как исках да я целуна! Сега всичко е похубаво у нас! Всичко вирее по-добре на свобода! Дори гората по Козница и Богдан по-весело шуми! Ох, моя майчице родино!

Павел се задъхваше от вълнение. Той може би никога не бе чувал такива мили думи за родната земя, за скъпата свобода. Сега разбираше къде се е криела силата на всички, които са умирали за свободата...

— Тате! — извика Павел, но ръката на стария допря устата му.

— Павле, аз съм стар! — въздъхна болният. — Ти не тъжи за мен! Остави ме! Ние старите дадохме своя живот за делото! И не го дадохме напразно! Дядо Иван чу нашия глас, притече пи се на помощ! Помогна ни, слава богу! Той няма да ни остави при нужда! Дръжте се за неговата десница! Там е пашата сила! Тя е бащина ръка!

Павел слушаше мълчаливо. Баща му дълго шепна, озарен от светлината на луната. Всяка дума беше мъдра, казана от сърце.

— Ех, Павле — тихо, с вълнение редеше старият, — колко е хубаво, че те видях! Бъди жив, сине! Ти ми донесе скъпа вест —

свободно е отечеството, милото отечество! Това ми стига!

— Ти сам ще го видиш, тате! — опита се да го ободри Павел.

— Остави ме! — поклати глава Балвана. — Ти се върни и служи честно на измъчения народ! Лихварите и чорбаджиите са като пиявици! Те без кръв не могат! Презирай ги! Ние се борихме да живее сиромашта, а богатите и при турците си бяха добре!...

Болният може би искаше много да говори, но силите го напускаха, гласът му, слаб и немощен, бавно заглъхна.

IV

Нощта преваляше. Луната докосваше вече гористия хребет. На изток, в далечината, небето се озаряваше от медночервено сияние. Някъде бушуваше пожар. Пламъците изригваха като някакви фантастични фонтани и цялото небе се обливаше в разноцветни светлини. Духаше тих нощен ветрец. Въздухът беше изпълнен с мирис на изгоряло. Прелитаха ята уплашени птици, които прорязваха нощната тишина с писъка си, чуваха се удари на крила. Събудените маймуни, нависнали по лиановите стъбла, се обаждаха с пронизителни крясъци.

Огънят догаряше. Край него сновяха няколко сенки. Капоко стоеше на пост. Той нито за миг не изпускаше от очите си своя добър хамба. Може би момъкът си спомни за своята Маванда, която също като стария хамба бе угаснала. Когато се върна от лов и Кабанга му разказа за нейната смърт, той дълго се бе свивал край палмите, захапал до кръв устата си да не чуят в селището нито един стон, защото младият воин на племето трябва да бъде твърд като Бенгас...

Захлупил очи с двете си ръце, ниско приведен, Павел бавно се надигна. Ай и Муата Манго уплашени се разбягаха. Капоко трепна от смътно предчувствие. С два скока се намери при своя хамба, допря ръката си до рамото му.

— Хамба, тамо-тамо ну? (Какво се случи с твоя баща?) — като го гледаше с умните си доверчиви очи, попита Капоко.

— Ку-ома! (Почина!) — опита се да отговори Павел, но нещо притискаше гърлото му и го душеше.

Капоко разбра всичко.

— Бъди силен, хамба! — опита се да му помогне умният момък.

— О, приятелю — тъжно отвърна географът. — Тамо-тамо ади! (Има само един баща!)

— Хамба, аз знам какво е скръб! — бавно като на себе си заговори Капоко. — Скръбта е като пожар! Намери сили по-скоро да потушиш пожара!

Може би никой така навреме и така просто и искрено не би утешил географа, както добрият Капоко. Думите на негъра сякаш го

сепнаха. Той разбра, че не трябва да проявява слабост. Затова махна с ръка, като да отхвърля от себе си нещо, което му тежеше. В това време към него се приближиха Ай и Муата Манго, по Павел заповяда да си лягат. Двамата смутено отстъпиха и се прибраха в своите фумби край огъня.

Без да събуждат Домбо, Павел и Капоко запалиха по една факла и се отдалечиха навътре в палмовата гора...

Чуха се три последователни изсвирвания с уста.

— Ехеее! — проточено извика познат глас.

Гръмки удари на дървен тъпан долетяха откъм реката. Някаква сянка прескочи огъня. В предутринната здрачина се мярна силует на човек в реката. Той стоеше в тясна продълговата пирога и отдалеч изглеждаше, като че ли е стъпил върху тъмното туловище на крокодил.

Павел лежеше буден, съкрушен, с влажни очи, притиснал до гърдите си винчестерката. При първите удари на дървения тъпан той скочи.

— Ехеее! — чу се отново проточеният вик.

Някаква тревога бе обхванала хората, лагерът приличаше на мравуняк. Десетки боси крака притичваха насам-натам, прескачаха огъня, чуваше се тропот на копия и щитовете.

— Домбо? — повика Павел негърчето.

Никой не му се обади. Повика Капоко — също. Тайнствен шепот се носеше от човек на човек, тревогата растеше. За трети път гръмко забумка някъде в тишината тъпанът. Павел бързо излезе навън. Огледа лагера. Всички бяха станали. Как се бе случило това? Те са се измъкнали безшумно. Не са искали да го тревожат. А той, потресен от смъртта на баща си, неусетно бе заспал.

Още не се бе съмнало добре, но силуетите на туземците ясно се очертаваха. Там ставаше нещо. Павел напълни пушката и като закопчавахе дрехата си, тръгна към реката. Срещу него се приближиха двама души. Единият бе висок, плещест, с тяло на атлет, а другият — по-нисък, слабичък, с източена тънка шия.

Павел ги позна — бяха Капоко и Домбо.

— Какво се е случило? — попита той.

— Дошъл Джума, хамба! — зарадван отвърна Домбо.

— Джума, хамба! — потвърди и Капоко.

Малко преди да се появи бандата на португалците, момъкът предаде със сигналния барабан новината за успешното преминаване на Капоко и Шаконда през подземния тунел. Но внезапното нападение постави Павел в много трудно положение: да остави един, за да спаси останалите, или да спаси един, а да жертва другите. Затова още при първите изстрели той даде заповед да отпътуват. Но как е дошъл момъкът? Казват, с лодка. Отде е взел лодката, когато португалците обстрелваха реката? Капоко и Домбо не можаха да кажат нищо. Те не бяха говорили с Джума.

Чуваха се дружни радостни викове.

— Кой бие танг-танг? — попита Павел.

— Джума — отвърна Домбо.

— Защо?

— Джума видял огън! Той не знаел къде бял човек! Изсвирил, извикал и ударил танг-танг!

Ограден от живия пръстен на черните хора, Джума разказваше нещо. Някой високо крещеше срещу него. Всички бяха настръхнали и презрително го гледаха. Когато географът приближи, врявата стихна, туземците се отдръпнаха и му направиха път. Беше вече светло и Павел се вгледа в познатото лице. Джума някак смутено се усмихна, удари се три пъти по гърдите според обичая на племето. Ръцете и краката му бяха изподраскани, като че ли е прескачал ограда е бодлива тел. Под лявото му око беше засъхнала кръв, а на дясната ръка, под лакътя, кървеше прясна рана. Раната не беше дълбока. Кръвта на тъпичка струйка се бе стичала надолу и капките бяха напръскали набедреника на младия негър.

Джума посрещна географа усмихнат и показва едрите си бели зъби. Само по рамите и драскотините личеше, че туземецът едва се е спасил от куршумите. След като разговаряха дълго как е успял да се добере до лагера, Павел попита:

— Къде са базунго?

— Идват, хамба!

— Отде ще минат?

— През планината!

— Значи, ще бъдат тук след две луни!

Негърът неодобрително поклати глава.

— Базунго знае пряка пътека! Те имат водач!

— Има ли такава пътека?

Джума потвърди с глава. Меко-ва — Ястребовия нокът, когото откриха в реката, също защити твърдението на момъка. А Мамбо не бе споменал нито думичка за пряката пътека. Може би не я е знаел или пък от ненавист към географа е искал да забави групата?...

Наоколо цареше мъртва тишина. Туземците не бяха виждали досега белия човек така отпаднал, с такива дълбоки сенки под очите, с нови бръчки и хлътнали очи. Той стоеше пред Джума, преструваше се на спокоен, но личеше, че е измъчен и по брадясалото му лице бе застинала дълбока скръб.

— Базунго ли те раниха? — най-сетне попита географът.

— Базунго.

В такива моменти Домбо се досещаше какво трябва да върши. Затова вече стоеше на рамо с пътната аптечка. В нея нямаше никакви превръзки. Всичко бе изпокъсано и прогнило. В един кожен чувал откри само една бяла памучна риза. Павел разкъса ризата и превърза ръката на храбрия негър. Джума потръпна от спирта, стисна зъби, но не издаде нито звук.

— А как избяга? — като привършваше с превръзката, попита Павел.

— Щом дневното светило угасна и стана тъмно, излязох от храстите, качих се в пирогата и полетях!

— О, ти си цял мек-ба! (Ястреб!) — похвали го географът.

Джума се почувства поласкан от похвалата, но не се зарадва, а наведе глава, усмихна се и под очи погледна Павел. Според обичаите на племето хаубау нямаше по-голяма награда за един негър от тая вождът да го нарече „мек-ба“.

СЕДМА ГЛАВА

**ТАЙНАТА НА ТАМО-ТАМО. БЕЛИЯТ ЧОВЕК ВИКА
ОБЛАЦИТЕ. ЧЕРВЕНОКЛЮНЕСТ КРИВОРОГ. ШЕПОТ
ЗАД ПАЛАТКАТА. ОПАСЕН ПЪТ. СЛОНОВАТА
ДОЛИНА. НЕПОЗНАТ СВЯТ. ИЗЧЕЗВАНЕТО НА
ДЖУМА. ТУЗЕМСКИ СЪД. БОРБА СЪС СУЕВЕРИЕТО.**

I

Тайнственото изчезване на стария Балван хвърли в тревога туземците. През цялото време, докато трая закуската, седнали на групи, те уплашено се озъртаха и си шепнеха нещо. Само двама души знаеха какво се е случило с белия човек и къде се намира той сега. Но устата и на двамата бяха заключени сякаш с ключ. Муата Манго на няколко пъти се опита да разпита Домбо, но негърчето свиваше рамене. Старият врач се чувстваше виновен и отбягваше да говори с Павел. Вълшебните пръчки не помогнаха на болния. Той не изпълни клетвата пред Хахама. Затова седеше смутен, впил очи в земята, странеше от Ай. Ай дълбоко и искрено страдаше, след като бе

изчезнал старият Балван, човекът, който спаси племето от много нещастия.

Рядко Павел се бе сблъсквал изведнъж с толкова трудности. Смъртта на стария Балван не дойде неочаквано, но все пак Павел я преживяваше тежко. Как да обясни това на неуките туземци. Характерно за тях е чисто съзерцателното отношение към природата. Те са надарени с жив ум и богата фантазия, но нямат знания. Напразно туземецът си напруга ума и иска да проникне в тайните на природните явления. Затова в центъра на неговите представи стои лицето на злия и добрия дух.

И сега, след смъртта на стария Балван, Павел се заслушва в разговорите на туземците.

— Злият дух е покосил белия човек! — твърдяха по-старите. — Той изпраща смъртта! Както праща мълниите, както прави наводненията и падат гръмове, така праща смъртта!

— А кой води дневното светило? — питаха младите.

Муата Манго и Ай след убийството на Мамбо бяха най-старите в групата и следователно — най-мъдрите. Обикновено младите негри седяха около тях и ги разпитваха.

— Дневното светило води добрия дух!

— А луната?

— Той изпраща и луната.

Настъпваше кратка пауза.

— А без талисман може ли да има лов? — подхващаше някой замислено.

— Не може.

— Защо тогава белият човек убива дивеч без талисман?

Племенните мъдреци дълго гледаха в небето, напругаха ума си и отронваха тайнствено:

— Той има вълшебна сила!

Отговорът за дълго затваряше устата на любопитните млади туземци. Настъпваше тишина. Чувахе се само мляскане. Някои дъвчеха бетел, други белеха люспи от някакви плодове и хрускаха твърдите ядки. Но всички въпроси, които занимаваха неуките и

суеверни хора, не се изчерпваха. След няколкоминутно мълчание те отново подхващаха:

— Кое беше свещеното животно на бигите?

— Антилопата.

— Духът на умрелия винаги ли се преселва у бързоногите антилопи?

— Та това знаят и децата.

Разговорите нямаха край. Веднъж, като слушаше туземците, Павел си спомни една случка. Ковачът на племето го обвиняваше, че е прогонил облаците и настъпила суша. Дори поиска от Бенгас белия човек да заплати щетите. Бенгас не се намеси в спора. Може би всичко щеше да завърши зле, ако през нощта не заваля дъжд. Тогава племенният ковач се втурна в колибата и като се поклащаше заканително, извика:

— О, хамба, катима молело! (О, ти пак повика облаците!)

Павел махна с ръка:

— Аз нямам такава сила!

— О, имаш, имаш!

Кой можеше да убеди неукия ковач на Бенгас, че дъждът вали не по волята на белия човек.

Доверчивите и суеверни туземци вярваха във вълшебната сила на белите, която покорява дори злия дух, прогонва облаците и угасява светкавиците. Как сега ще повярват, че старият Балван е умрял, както умира всеки човек? Всичко това измъчваше Павел. Ако им кажеше истината, може би Муата Манго, който не се различаваше по характер и упоритост от Мамбо магьосника, като червей ще разяде групата, ще я обезвери и тя ще го напусне. Ако ли пък запази в дълбока тайна причината за изчезването на стария Балван, негрите може би пак ще се разпръснат, кой накъде види из тропическия лес от страх да не изчезнат и те така тайнствено...

II

Павел седеше замислен на едно съборено от буря дърво. Туземците товареха пирогите, носеха багажа на главите си, минаваха край него и подозрително го поглеждаха. Реката беше на няколко ярда. Вятърът огъваше тръстиките и те шумоляха. Водата, огряна от слънцето, лъщеше със сребрист блясък. В галерийната гора се надпяваха птичите хорове. Край брега се виждаха разнообразни яребици, шумно излитаха гургулици, летяха ята токачки и други птици, окичени с дълги разкошни пера. Пъстрите папагали изпълваха въздуха с крясъците си. Разнасяше се гръмотевичният рев на горилата, придружен с особен шум, който тя произвеждаше, като се удряше с предните лапи по гърдите. При тоя рев, свиреп и застрашителен, всеки птичи глас замираще. Дори пеещата риба уплашена замлъкваше и само когато гласът на най-могъщия звяр притихваше, тя проточваше отново своята еднообразна звънка песен.

Тук за пръв път географът видя птиците червеноклюнести криворози. Наоколо летяха само мъжките. Женските лежаха затворени в топлите си валчести гнезда. Винаги когато настане време за мътене, те лягат върху яйцата, а мъжките зазиждат отвора с жилава кал и оставят само една дупчица, откъдето ги хранят. Чак когато се измътят пилетата и се покрият с мека пухкава перушина, мъжкият разбива гнездото-затвор и пленницата излиза на свобода.

Туземците, които бяха добри познавачи на птиците, много пъти бяха говорили на Павел за червеноклюнестите криворози, които наричаха „корве“. Те ги считаха за умни птици.

Малко преди тръгване Капоко повика Павел:

— Хамба, ела!

— Къде?

— При онова дърво! — посочи с ръка пред себе си момъкът. — Там има гнездо на корве!

От наблюдателното око на Капоко не убягваше нищо. Той виждаше с какъв интерес белият човек разглежда редките птици и за да разсее мрачното му настроение, бе измислил някакво забавно развлечение.

Откъм реката дотича и Домбо. Негърчето не бе виждало своя хамба така мълчалив и унил, с подпухнали очи. Сутринта рано то го посрещна на входа, по уплашено се дръпна, скри се зад палатката, където го намери Капоко. Младият момък се опита да го развесели, но Домбо, прегърнал голите си колене, хълцаше, а от очите му се стичаха сълзи.

— Моят хамба болен! — разчленено, като преглъщаше, говореше той.

— Не болен! Хамба тъжен! — настояваше Капоко.

— О, добър хамба умре!

— Остави това!

— О, колко е добър хамба! Той е мой тамо-тамо!

Павел се досети какво става зад палатката, но не надникна. Сам беше разстроен, убит от скръб. Страхуваше се, че не ще може спокойно да говори със своя малък другар. Може би не ще издържи, ще се разплаче и той, а негърчето трябваше да вижда у него твърдия, мъжествен човек.

Сега, като отиваха към гнездото на криворозите, Домбо пак така подозрително се вглеждаше в лицето на своя хамба, но вече то беше малко по-друго, не беше така посърнало и очите на белия човек си бяха възвърнали блясъка.

— Хамба, не болен? — предпазливо подхвана Домбо и с крайчеца на лявото око стрелна географа.

— Не — сдържано отвърна Павел.

— А преди да се появи дневното светило?

— Бях уморен.

— Хамба не казва истината! — сбърчи чело момчето.

Павел тъжно се усмихна, въздъхна и прихвана за раменете своя малък приятел.

— Ти загуби твоя тамо-тамо — подзе географът спокойно. — Няма го твоя тамо-тамо!

— Е, вярно, Домбо няма тамо-тамо!

— Мъчно ли ти беше тогава?

— Ох, хамба — въздъхна негърчето, — много мъчно!

Павел въздъхна, смукна от цигарата и я стъпка. Повървя крачка-две и призна:

— И на мен ми е мъчно за моя добър тамо-тамо!

В това време Капоко бързо се покатери по дървото, разби отвора на гнездото, измъкна самката. Мъжкият криворог следеше това, кацнал на съседното дърво. Щом видя другарката си в ръцете на негъра, той жално изписука, спусна се към гнездото, падна на земята и започна да се мята. Павел настоя Капоко да върне женската и да замаже гнездото. Капоко се подчини. Тримата се отдалечиха и видяха как щастливата крилата двойка, спасена от ръцете на човека, радостно крещеше.

III

На брега, събрани на малки групички, чакаха негрите. Ай сърдито викаше и размахваше копието. Муата Манго стоеше отчаян и нещо си мърмореше.

Щом видяха географа, всички замълчаха, станаха прави, дванадесет души скочиха в лодките и здраво прихванаха дългите бамбукови пръти. Туземците никога не гребат. Те използват течението, а с бамбуковите пръти управляват пирогите. Когато плават срещу течението, служат си със същите пръти, които забиват в дъното и тласкат напред лодките.

Павел се приближи към Джума и го попита:

— Сит ли си?

Това бе поздрав между негрите, който значеше: „Добре ли си?“ или „Как си със здравето?“ Джума беше здрав, мускулест момък, с широк гръден кош и черна, завита на пръстенчета коса. Той носеше на ухото си халка от слонова кост, кожата му бе покрита с красива татуировка на звезди и отдалеч момъкът сякаш стоеше зад някаква изкусно изплетена дантела. Джума бе красив, с бели едри зъби и кафяви очи.

Поздравът беше съвсем неочакван и той с моминска свенливост наведе очи и смутено се усмихна.

— Сит съм за два дни!

Отговорът буквално звучеше така: „Сит съм за цели два дни!“, което значеше: „Много съм добре!“

— Нямах ли копие и стрели? — като гледаше празните му ръце, попита Павел.

— Всичко загубих!

Павел се обърна към Ай, който като съветник на Хахама трябваше да се грижи за хората си. Ай пристъпи напред.

— Кажи, бял човек?

— Защо Джума няма копие, щит и стрела? — попита Павел, но като не последва отговор, строго додаде: — Да се въоръжи!

Отново прозвуча познатият спокоен, но покоряващ глас на географа. Ай отскочи, като най-напред повдигна левия си крак, свит в

коляното, а копието издигна вертикално над главата си. Той не каза нищо, само изсумтя заканително.

Сигналният рог още блестеше в ръката на Капоко, когато шест пирог като пъргави змиорки полетяха по течението на реката. Отдавна слънцето къпеше крайбрежните храсталаци е ослепителна светлина. Туземецът-лодкар Меко-ва — Ястребовия нокът, изкусен лодкар, отлично познаваше реката и околната местност. Сега той караше лодката по средата. Там според него бе най-безопасното място за плуване.

IV

Планината Морумбва остана далеч назад и скалистите ѝ очертания едва прозираха в синевата. Пирогите летяха като птици. Слоновата долина, равна и просторна, разкриваше пред очите на географа живописна природа. Честите завои, внезапно изпречилите се прагове затрудняваха плаването. За да не попаднат във водовъртежи или да не се ударят в подводни скали, от гребците се изискваше постоянно да бъдат нащрек.

Ястребовия нокът с голяма пъргавина и сръчност управляваше пирога. Бързеите, създадени от повдигнатото каменисто дъно, бяха опасни за плуване. По тези места продълговатата туземска пирога, с бързината на стрела, и при най-малкото невнимание можеше да се разбие на парчета.

Местата на подводните скали лесно се откриваха. Там водата сякаш кипеше и се въртеше на млечнобели пенести кръгове. Често лодката налиташе на тях и Павел със затаен дъх очакваше катастрофата, но гребците бяха същински акробати. Те работеха изкусно. Точно и отмерено беше всяко тяхно движение. Гъвкавото тяло на Ястребовия нокът се виеше като лиана, ръцете му се движеха като на изкусен тъкач. Малките му изпъкнали очи не пропускаха нищо...

Понякога лодките плуваха близо до брега, под надвисналите клони на дивите смокини и мокоронги, преплетени с виещи се храсти и чудновати лиани. Плачещи върби като зелени облаци се редуваха след маслените палми. Над дърветата димяха изпарения, които се топяха в блясъка на слънцето. Капките роса светеха с топлия блясък на изумруд. Над ниския заливен бряг се извисяваха гигантски дървета.

Под дърветата, храсталаците и гъстите тръстики, окичени е красивите венци на орхидеите, летяха разноцветни пеперуди с големи пъстри крила. По високите пънове, покрити с мек кадифен мъх, ибисите бяха устроили своите птичи селища. Те изпращаха пирогите с гръмки крясъци „ца-ца-ца“. Чуваше се пронизителният писък на ястреба риболов. След пирогите летяха малки птички със златожълти

пера и черни коремчета. Птичката „звънтящо желязо“, с остри шпори като петел, издаваше тревожен писък „тинк-тинк-тинк“, който наистина напомняше звън на метал. Цели ята от тези птици преследваха враните белошийки. Край бреговете летяха милиони папагали с жълти крила. Птиците тъкачки, с блестящи черни пера, прошарени с жълто-кестеняв пояс по крилцата, тук виеха своите гнезда-колонии...

При това пътуване Павел Балванов бе поразен от разнообразния птичи свят, който населяваше Слоновата долина. У него се събуди отново страстта на събирач на редки птици. Но лодката го носеше напред, той се блъскаше ту в единия, ту в другия борд и едва се задържаше. Очите му жадно поглъщаха живописната растителност и красивите птици.

Ето, пред него прелетя птичка с тъмносин цвят, а крилата и опашката ѝ са светлошоколадови. От опашката ѝ стърчат две дълги пера. Красивият ястреб-риболов, с бяла глава, бяла шия и тъмношоколадови пера, лети в ноктите с голяма люспеста риба. Тя е светложълта на цвят, изпъстрена с ярки петна и ивици.

— Пала-пала, хамба! — извика Капоко.

— Не пала-пала — прекъсна го Меко-ва. — Това е пала-нама! (Риба стрела!)

И Ястребовия нокът поясни, че тя има много шипове и остри зъби и често наранява рибарите. Шиповете и зъбите са нейното опасно оръжие. Само ястребът-рибар умело я сграбчва със своите хищни нокти и я умъртвява веднага.

В това време Павел забеляза една доста голяма риби, която, уплашена от пирога, прелетя ниско на няколко метра. Но като се вгледа внимателно, той забеляза, че тя използва гръдния плавник и се плъзга по повърхността на водата.

— Хио-хи! Хио-хи! — развикаха се туземците.

Всички бяха обърнали глави и следяха нещо на брега. Капоко също се развика и посочи наведените дървета. Едва сега Павел забеляза по клоните на дърветата тропически гущери, които се приличаха на слънце. При приближаването на пирогите те с шум се хвърляха във водата. Само Ястребовия нокът, като маневрираше изкусно, успя да прободне един грамаден гушер с остроото си бамбуково копие.

V

Растителността ставаше все по-буйна, бреговете по-стръмни. Нощният дъжд, оросил тревите, цветята и храсталаците, бе предизвикал буен растеж на всяко стъбълце. Откъм бреговете струеше приятен влажен дъх. Въздухът, прохладен и свеж, очистен от всяка прашинка, трептеше на слънцето. От дъжда подровените брегове се срутваха с трясък, разплискваха водата. Хвърчаха уплашени пчелояди, загубили своите любими жилища по съборения бряг. Но там, където пясъчният насип, изсечен като с брадва от водата, все още се възправяше, можеше да се видят стотици дупки-гнезда на тези красиви птици. Освен тях тук живееха ятата на едроглавите зимородки, които се славеха сред туземците като ловки рибари. Тая малка птичка с разкошна синьо-оранжева перушина туземците смятат за свещена и никога не я убиват.

По чистия златист пясък, останал на продълговати острови в широкото речно корито, се разхождаха птици с човки-ножници, черпи като смола, с бели гърди и червени клюнове. Ястребовия нокът показва много техни гнезда, небрежно построени върху малки трапчинки в пясъка. Женските лежаха и мътеха, а мъжките строго охраняваха гнездата, гонеха птиците марабу и враните. Когато лодката се приближаваше до тях, тези хитри птици скачаха и започваха да се преструват на сакати — отпускаха едното крило, куцаха и тъжно писукаха. Ибисите също не падаха по-долу от тях по преструвки, когато искаха да измамят ловеца.

Но с това не свършваше крилатият свят на Слоновата долина. Колкото и да имаше добра памет, Павел едва ли би ги запомнил, ако не си водеше бележки. Честите завои и зигзази, бързеите и плитчините, когато лодката подскачаше и се накланяше ту на едната, ту на другата страна, пречеха на Балванов да записва. Все пак той успя да отбележи срещнатите тук светлосини нумадийски жерави, красиви фламинга, чудноватите шилоноски с широки ципести крака, прилични на ходила. Тези широки крака им позволяваха да се крепят върху листата на лотоса и другите плаващи растения...

Пирогата беше отминала напред. Ястребовия нокът въртеше бамбуковия прът, впил поглед напред, готов всеки миг да промени посоката, да отбегне подаващата се като глава на хипопотам подводна скала или огромен корем на баобаб, довлечен от реката.

На един завой Павел погледна назад. Другите лодки не се виждаха. Някъде зад високата стена на тръстиките се чуваше крясък. Другите лодки бяха останали назад. Балванов потупа по рамото Мекова, даде му знак да спре и двамата гребци на сто ярда заковаха пирогата. Капоко с три продължителни изсвирвания покани туземците да тръгнат.

Павел изчака няколко минути, седнал на задния нос, като мълчаливо се вглеждаше назад под сянката на палмовия лист, който държеше над очите си. Оставаха още няколко мили до Замбези. Не се чуваха тревожните сигнали на барабана. Може би португалците са се отказали и са се върнали назад. Ако ли пък вървят по петите им, можеха да ги настигнат, затова групата трябваше да бърза и да се спусне по-скоро към голямата река.

Павел изгаряше от нетърпение. През цялото време някакво смътно предчувствие го измъчваше. И сега, като се вглеждаше зад тръстиките, той разтърси глава, като да отърсваше от себе си хапливи мушици. Мина му през ума мисълта, че тайнственото изчезване на стария Балван е хвърлило в тревога туземците и те са решили да се върнат.

— Трябва да бързаме — полугласно каза той. — Все още има време да им се обясни случилото се!

Произнесените думи и неочакваното надигане на географа накара двамата гребци уплашено да се дръпнат. Капоко и Домбо, отгатнали сякаш мислите на своя хамба, вече държаха оръжията и чакаха заповед.

Лекият полъх на вятъра донесе проточен вик. Всички се послушаха. Някакъв глас се обаждаше отвъд завоя. Но какво говори? Не можеше да се разбере нито една дума.

Гласът три пъти повтори нещо бързо и неразбрано.

— Гребете назад! — като държеше заредена винчестерката, заповяда географът.

След кратка маневра предният нос на лодката вече се насочи срещу течението. Павел стоеше прав, опрян на пушката, и лицето му ставаше все по-бледо. Домбо познаваше това лице. Стиснатите устни, намръщеното сбръчкано чело не предвещаваха нищо добро. Затова той още по-здраво прихвана дръжката на револвера, готов всеки миг да го насочи срещу оня, който се изпречи срещу белия човек. Сега ръката му беше по-яка, мускулите му бяха набъбнали. Павел бе казал, че Домбо има вече ръце на истински мъж...

Подозрението на Павел се оправда. Щом пирогата се показа от завоя между тръстиките, струпаните на пясъчния остров туземци, допрели глави един до друг в тайнствен шепот, издадоха тъжен проточен вопъл и нападаха като покосени.

— Бял човек, не ни убивай! — с плачлив глас извикаха те. — Твоето копие има вълшебна сила!

Лодките, вързани с лианови въжета за бамбуковите колове, забити в пясъка, леко се поклащаха. Някаква птица изхвърча със сърдит крясък. После настъпи мъчителна тишина. Пирогата приближаваше и още незаседнала на пясъка, Павел скочи, последван от Домбо и Капоко.

Туземците лежаха като поразени от мълния. Телата им потръпваха, в изблещените им очи се четеше ужас. Муата Манго цял трепереше и копието подскачаше в ръката му. Павел изненадан се вгледа в негрите, в изцъклените им очи. Испита чувство на срам. Неговото колебание бе станало причина да се стигне до тая недостойна постъпка на верните му хора. По челото му изби пот. За пръв път бе излязъл несъобразителен. Групата го бе напуснала, защото се страхуваше за живота си. Всеки си мислеше, че може да изчезне така тайнствено, както бе изчезнал белият човек.

— Вама-ва! (Станете!) — извика той, но гласът му прозвуча глухо.

Няколко глави се надигнаха.

— Вама-ва! (Станете!) — повтори той вече по-високо и по-ясно, като замигаше пушката на рамото си.

Примрелите от страх хора като че ли тъкмо това очакваха, та с един вик, който приличаше на облекчителна въздишка, наскочаха.

— Ние те напуснахме, хамба! Ще ни убиеш ли?

— Няма да ви убия!

Във въздуха като бойни щикове щръкнаха десетки копия. Обхванати от радостно вълнение, туземците подскочиха три пъти, три пъти дигнаха копията, като същевременно се удряха по коленете.

— Куа-ва нама! (Добър бял!)

Радостните крясъци продължиха няколко минути. Павел чакаше да спрат, но като оглеждаше познатите лица, никъде не откри Джума. Къде се е дянал раненият момък? Той го видя, когато се качи на пирогата и седна на задния нос. Капоко оглеждаше наоколо и също го търсеше с очи. Негърът не се виждаше. Туземците продължаваха да играят танца на спасението, като хвалеха белия човек.

Най-сетне тържественият танц завърши. Всеки потърка талисмана си о гладката повърхност на копието. В това време Павел реши, докато неуките и суеверни хора не са обхванати от ново настроение, да предприеме нещо. Първата му мисъл беше за Джума.

— Къде загубихте Джума? — с нескрит гняв попита той.

Туземците се спогледаха.

— Къде е Джума? — отново попита твърдо и настойчиво географът.

Муата Манго изтърва копието и то изкънтя на едрозърнестия пясък. Няколко чифта очи пронизваха стареца, който трепереше като трескав. Дребният човечец не издържа презрителния поглед на младите хаубаувци, простена и се свлече на пясъка.

— Джума мабома! (Джума е презрян!) — простена с плачлив глас той и закри очи.

Павел пристъпи към него, наведе се и го повдигна. Муата Манго стана, но не се реши да го погледне. Погледът му, изпълнен с отчаяние и страх, се луташе някъде над тръстиките.

— Убит ли е Джума? — попита Павел, като откачи пушката и щракна затвора.

— Не хамба — измърмори врачът, като се озъртате плахо.

— Какво е станало с него?

— Той е прогонен!

— Защо? Джума е добър!

Муата Манго смръщи вежди, помълча, помисли и презрително отвърна:

— Джума потъпка клетвата на Хахама! Върна се без копие!

Всяка дума бе пропита от гняв и ненавист. Павел се досещаше вече за това презрение към младия туземец. Джума бе пристигнал с празни ръце. Нямаше оръжие. Затова още когато заповяда на Ай да му даде копие, лък и стрели, Павел забеляза, че лицето му се смръщи и жилите му набъбнаха, но негърът прикри възбудата си. Законът на племето беше строг и суров. Всеки войн трябва да бъде смел, да се сражава храбро, да не проявява малодушие, да не бяга, да не попада в ръцете на врага, защото лошите бели се стремят да изплашат чернокожите, да всеят у тях страх и робска покорност. А Джума от страх бе изтървал оръжието си и бе избягал с лодката. Тая му постъпка туземците смятаха, че е равна на предателство. За това позорно провинение неговите другари, по внушение на Ай и Муата Манго, му бяха наложили наказанието — да се изгони от групата. Джума, под яростните закани на своите съплеменници, съкрушен и отчаян, бе потънал в гъсталаците.

Все пак Джума беше жив. А можеха да го надупчат с отровните си стрели, да го принесат жертва на хищните крокодили и на хипопотамите или да го завържат на някой бамбук. Сега не оставаше нищо друго, освен час по-скоро да се издири и прибере в групата, а хората да се убедят, че той не е извършил чак толкова тежко престъпление. Затова Павел отиде при Ай, измери го със строг поглед и настойчиво го попита:

— Слушай, Ай, ти можеш ли да се бориш с пет слона?

— Не! — вместо съветника отвърнаха няколко гласа. — Той може да победи само един!

— А по-добро оръжие ли е стрелата от огненото копие на белите?

— О, хамба, няма по-силно оръжие от огненото копие! — в един глас отвърнаха двама стрелци. — Асагеят няма вълшебна сила!

Павел, като все така втренчено гледаше Ай, замълча. Съветникът стоеше навъсен, с поглед, впит в земята.

Дотук всичко вървеше добре. Туземците признаваха, че един човек не може да се бори срещу десет души, а когато те са въоръжени с винчестерки и пистолети, това е цяло безумие.

— А защо наказахте Джума?

— Той престъпи нашия закон! Върна се без копие и стрели!

Павел махна пренебрежително с ръка.

— Каква загуба са копието и стрелите? Те се правят лесно! Ние сами можем да направим много копия и много стрели! Ето ви бамбук! — посочи той гората. — Ето ви и тръстика!

С два скока той се намери при тръстиката, отрязва с ножчето цял сноп стъбла и ги показва.

— Ето, аз имам вече пет стрели!

— Имаш, бял човек! — потвърди един глас.

Павел не видя туземеца, но му се стори, че това бе гласът на Зомба.

— Но не стои така работата с един млад войн! — продължи географът. — Вие сте прогонили Джума. Тогава дайте друг Джума на негово място.

— Племето хаубау има много стрелци! — замислено отвърна Ай, все така смръщен и настръхнал.

— Но племето живее далече!

— Много луни път има дотам! — пак се обади Зомба. — Но има по-добри войни от Джума!

— Вярно — съгласи се Павел, като извърна глава и погледна негъра. — Но сега за една пирогова не ни достига гребец! Той трябва веднага да хване бамбуковия прът! Намерете ми такъв човек! Доведете друг Джума!

При тези думи, казани с желязна логика, Ай клюмна глава безоръжен.

— Дайте ми гребец! — повтори натъртено Павел, като упорито гледаше туземците, които, объркани и смутени, стояха в полукръг.

— Няма, бял човек! — прозвуча отново гласът на Зомба.

Настъпи най-удобният момент, за да се срази Муата Манго и Ай. И Павел не го пропусна. Като пристъпи към тях и присви очи, той произнесе бавно и настойчиво:

— Щом няма друг, доведете Джума!

Тих одобрителен шепот мина от уста на уста. Негрите се разпитаха и оживиха. Чуха се облекчителни въздишки. Сега ропотът се насочи към врача и съветника. Няколко чифта очи пронизваха Муата Манго, който бе произнесъл присъдата над Джума. Мнозина бяха оправдали постъпката му, но сега разбираха, че са сбъркали, бяха подвеждани и затова така жестоко и несправедливо бяха наказали своя

добър другар. Зомба изръмжа заканително срещу Ай, като му показва белия човек.

Павел изчакваше да стихне ропотът. Той забеляза, че Зомба, цял настръхнал, се приближава към Капоко и Домбо и крадешком прострелваше с поглед двамата виновници. Като се поклащаше, както правят всички негри от племето, той яростно зашепна нещо и очите му пламнаха. Едната му ръка здраво стискаше копието, а другата — дръжката на туземския му широк с кокалена дръжка нож. Останалите, долепили глави, сърдито и заканително мърмореха.

— Убит ли е Джума? — все така спокойно, но настойчиво попита Павел и впи очи в Муата Манго. — Вие ме лъжете!

— Не, хамба — вместо него отговори Зомба.

— Къде е тогава?

— Избяга в гъсталака! — посочи той отсрещния бряг. — Джума скита сега като хумба-хумба!

— А можем ли да го намерим?

Никой не отговори. Минутите течаха бавно. Туземците под око се спогледаха.

Шаконда неспокойно тъпчеше на едно място. Пясъкът хрущеше под босите му крака. Погледът му се луташе някъде в насрещния бряг. Той също бе осъдил постъпката на Джума и се бе подчинил безропотно на суровото решение. Сега, след думите на белия човек, той се оживи, в очите му отново просветваше надежда — неговият най-близък другар е несправедливо прогонен, а щом е така, той ще се върне, стига да е останал жив.

VI

Нямаше нито миг за губене. Опасността от ново нападение не бе минала. Павел пъхна два пръста в устата си, както правеха туземците, последваха три откъслечни, но резки изсвирвания. Всички се послушаха. Не се обади никой. Само тръстиките леко трептяха, полюшвани от вятъра. Павел даде знак на Капоко да повтори сигнала. Капоко дигна призивния рог. Туземците, затаили дъх, се послушаха. Костеният рог рязна тишината, поде го гъстият африкански лес и го повтори няколко пъти. Последва дружно продължително изсвирване от няколко уста.

Бавно течаха минутите. Никой не трепваше.

Очите на Павел се присвиха, пепелявите му вежди паднаха ниско, пръстите му нервно почукваха по дървената подложка на пушката.

Изведнъж познат вик проряза тишината:

— Ехееей!

— Джума! — хвърли се към реката в изблик на радост Шаконда.

Негърът нагази във водата, но се спря и се послуша. Останалите се раздвижиха. Всеки подлагаше ухо, за да долови по-добре посоката и мястото, откъдето идваше гласът.

— Ехееей! — по-ясно и по-високо се понесе гласът на Джума.

Той долетя като някаква вълна и тласна напред групата чернокожи. В следващия миг от десетина гърла се изтръгна радостен вик:

— Хау-ма! (Ела!)

Водата вече заливаше гърдите на Шаконда, когато крайбрежните храсти се разклатиха, мярна се някакво тяло, тъмно като метал, чу се плясък на вода. Още докато пръските блестяха на слънцето и светлите водни кръгове не бяха изчезнали, над повърхността се показва Джума. Той плаваше така бързо, че отдалеч тялото му приличаше на змиорка. Туземците вдигаха в такт копията, крещяха радостно, а Шаконда, нагазил в реката, скачаше и пляскаше с ръце.

От бряг до бряг имаше около четиристотин ярда, но Джума, изкусен и пъргав плувец, плуваше ловко и бързо като стрела. В

зеленикавата вода всички гледаха красивото му тяло, сърчните му мускулисти ръце, които се разтваряха и събираха като гребла на изкусен лодкар.

Когато момъкът стигна в плитчината и се изправи, Павел забеляза, че превръзката му липсваше. Макар очите му да бяха хлътнали и лицето му да имаше твърде измъчен вид, то бе озарено от широка щастлива усмивка. Зъбите му лъщяха, едри и равни, очите му блестяха, гърдите му се издуваха като мехове.

Прогоненият хаубауец бе посрещнат с проточен радостен възглас. Шаконда пръв му подаде копието си в знак на другарство. Капоко му поднесе пет отровни стрели, Зомба — асагей. Само Ай и Муата Манго не се помръднаха от местата си. Те стояха мълчаливи, забили очи в ситния червеникав пясък. Ай само веднъж косо погледна, устните му се присвиха и той цял настръхна от възбуда. Личеше, че не одобрява постъпката на съплеменниците си, изменили на суровия закон.

Джума опря асагея о револвера на Домбо, свали голямата халка — талисман на силата, която носеше на лявото си ухо, и я прибра в кожената си торбичка. Шаконда последва неговия пример.

След това всички едновременно се наведоха, взеха по едно обло камъче и като изричаха неразбрано заклинание, запратиха ги в реката. С това, изглежда, вината на младия провинен момък беше напълно опростена и той отново бе приет в групата. Само Ай и Муата Манго не се помръднаха, стояха все така подпрени на бамбуковите копия, със студени, безстрастни лица...

В този момент Павел си даваше ясна сметка за всичко, което се бе случило. Тайната около смъртта на баща му бе хвърлила в тревога туземците. Групата изведнъж се бе разколебала. Червеят на съмнението вършеше своята работа. Павел подозираше, че Джума бе прогонен не толкова заради оръжието, колкото затова, че бе смел, решителен и верен човек на пътешественика. Затова за Ай и Муата Манго и старейшините на групата той бе опасен и трябваше да бъде отстранен, но така, че да бъдат насъскани всички срещу него.

Ай може би смяташе себе си за спасител на групата, като в даден момент я върне и по тоя начин предпази хората си от тайнственото

изчезване. В своите разсъждения Павел не бе далеч от истината. Сега настъпваше решителният миг. Ще тръгнат ли вече с него, или обзети от страх и съмнение, в последния момент отново ще се пръснат? Държането на Ай и Муата Манго никак не вдъхваше вяра в благоприятния изход от това забъркано положение. А нямаше време за губене, защото португалците можеха всеки миг да се появят.

Време беше да се говори открито за смъртта на стария Балван. А това беше най-мъчителното. Павел не беше сигурен дали ще разберат тези неукни хора, че белите, които носят чудновато оръжие и такива странни вещи, все пак са обикновени хора и не живеят вечно. Ще разберат ли всичко това? Ако не разберат — ще се пръснат като птици. Но всички ли? Не. Той вече имаше сигурни хора, на които можете да разчита. Това бяха Домбо, Капоко, Джума и Зомба. Шаконда бе нерешителен, страхлив и не можеше да му се довери. Още повече, че бе родственик на Ай.

Павел нервно крачеше напред-назад, разкъсван от съмнения. В най-лошия случай, реши той в себе си, ще останат само трима или четирима души и ще продължи с тях. Зомба познаваше посоката по звездите и носеше отличителните знаци на Хахама като негов вестител. Без него имаше опасност вождовете на племената, които населяват двата бряга на Замбези, да нападнат групата. Особено враждебно беше племето мамбари. Откак някакъв мисионер бе откраднал Нуана, дъщерята на вожда Бонга, той не пропускаше бял човек през страната си, ако не го придружава пратеник-вестител или някой старейшина или главатар. Нуана беше изпратена в „острова сред морето“, облечена в цветни дрехи. А когато пораснела, щели да я омъжат за бял човек. Щом научил това, тъмнокожият вожд с яростен вик натрошил копието си на парчета и напуснал колибата. Тайните пратеници на Бонга няколко пъти стигали Голямата вода, но все не успявали да открият колибата на мисионера.

Мамбарите бяха свободно и гордо племе и зорко охраняваха границите на своята страна.

Всички тези мисли светкавично минаха през ума на географа. Разбира се, нямаше нищо по-хубаво от това да пътува с цялата група. Тя представляваше силен боен отряд, още повече, като познаваше храбростта и войнствения прав на хаубаувци. Но в края на краищата, ако не се съгласят да го последват, ще тръгне и само с четиримата.

Павел се спря, порови с пръсти в пепелявата си брада. Небръснат, смръщен, с остър поглед, който се впиваше от човек на човек, той внушаваше страх и подчинение. Най-сетне реши да говори. Туземците се приближиха и образуваха полукръг от плътно прилепени тела.

— Моя тамо-тамо нага-ва! (Моят баща умря!) — направо започва географът.

Болезнен стон, изтръгнат от десетки гърла, отекна в тишината. Всички дигнаха копията и с яростен вик ги забиха в пясъка.

— Злият дух го погуби! — през зъби изръмжа Джума.

— Тамо-тамо беше стар и болен! — помъчи се да обясни Павел, като не изпускаше от очи нито едно движение на негрите. — Той носеше тежка рана от куршума на португалците! Ай знае добре това!

— А Муата Манго не му ли помогна? — сърдито попита Зомба.

Павел замълча. В настъпилата тишина той чуваше ропота на хората, заканителния им шепот. Десет чифта ръце нервно шареха по гладките лъскави копия. Около лицето на Муата Манго се преплетоха злъчни погледи.

— Не — поклати глава географът.

— Даде ли му лечебна трева? — обърна се Джума към стария врач, който объркан тъпчеше нервно на едно място.

— А кой е отнел вълшебната сила на талисмана? — попита звездоброецът.

— Видях птицата кри-кри! — обади се трети. — Тя има лоши очи! Сигурно Муата Манго не е закрил лицето на стария хамба!

Врачът се понаведе, като да се пазеше от удар, отвори уста да каже нещо, погледна под очи насам-натам и като видя впитите в него погледи на настръхналите войни, замръзна на място. Изведнъж всичко бе взело неочакван обрат. Укорите, които се сипеха върху главата на невинния човек, развързаха ръцете на Павел Балванов. Вместо, както очакваше, да се мъчи да убеди туземците в истинската причина за смъртта на баща си, сега той трябваше да спасява самия Муата Манго, защото наближаваше моментът, когато гневът щеше да избликне като вулкан и врачът щеше да бъде надупчен като решето. Затова избърза, махна с ръка и тълпата утихна.

— За смъртта на моя тамо-тамо Муата Манго не е виновен! — подзе той. — Аз и Капоко го погребяхме според обичая на белите!

Сякаш мълния мина от човек на човек. В един миг всички трепнаха, рязко изправиха глави, очите им се разшириха.

— Кой тогава е виновен за смъртта на тамо-тамо! — намръщен запита Зомба.

— Белите базунго! (Лошите бели!) — отвърна заканително Павел. — Те са му нанесли смъртоносна рана!

Ярост обхвана туземците. Зомба изскърца със зъби, три пъти заби копието си в пясъка. Муата Манго стоеше като втрещен. Стана нещо съвсем неочаквано. Той не допускаше, че белият човек ще го защити. Затова сега го гледаше зяпнал, по сбръчканото му лице се стичаха сълзи, в крайчеца на устните му трепкаше благодарна усмивка.

— Добър бял човек! — не се стърпя и изля радостта си негърът. — Добър бял човек, ти си справедлив...

Павел махна с ръка и го прекъсна:

— Но защо да говорим за това? За нас е скъпа всяка минута. Трябва да бързаме! Лошите бели пи преследват! Ние губим време! Да тръгваме! — И после добави: — Няма косъм да падне от главата ви! Няма да ви продам на белите търговци! Ще се върнете здрави в страната на хаубау!

Чуха се одобрителни гласове. Преди още да стихне глъчката, Павел попита:

— Който иска да върви с мен, да вдигне копието си!

Дружен вик заглуши крясъка на птиците. Цяла гора от копия щръкна нагоре. В тоя миг Павел забеляза в края на полукръга Капоко и Домбо. Щастливо усмихнатите лица на верните му приятели говореха за победата на техния хамба. След малко шест пироги като шест златисти птици по даден знак полетяха по течението на реката.

Още не бяха се отдалечили дори на половин миля, в далечината изтрещяха два изстрела. Гърмежът, повторен от ехото, бавно заглъхна дълбоко в гъстия лес, който покриваше двата бяга на реката.

Сега никой не се съмняваше в мъдростта на белия човек. Стана тъкмо това, което Павел предчувстваше. Португалците бяха преминали планината по пряката пътека. С помощта на бинокъла си той видя по открития бряг, че някои препускат на бикове и ожесточено ги удрят в хълбоците, дърпат оглавниците, размахват ръце. Други пък не можеха

да изчакат тромавите добичета, хвърляха се на земята, приклякаха и стреляха. Бандитите вървяха вече по течението на реката. Ясно беше, че те нямаха намерение да се откажат от преследването.

ОСМА ГЛАВА
ВЕЛИКАТА АФРИКАНСКА РЕКА. ГЪРМЯЩ ДИМ.
ЦВЕТНИ ДЪГИ. ПЕСЕНТА ЛЕКУВА СКРЪБТА. ХУМБА-
БА — КРОКОДИЛИ. БОЙ С ХИПОПОТАМИ.
КОРАБОКРУШЕНИЕ. НАПАДЕНИЕТО НА
КРОКОДИЛА. СМЪРТТА НА МУАТА МАНГО.
ПОДВИГЪТ НА КАПОКО.

I

На другата сутрин, когато мъглата се топеше в блясъка на слънцето, Павел за пръв път видя тинестите червеникави води на Замбези. До бреговете на тая река, една от най-големите в Африка, дълга над две хиляди километра, за трети път се приближаваше европейски пътешественик. Едно особено чувство облада географа. Макар да бе уморен и измъчен от трудното пътуване, а през нощта да не можа да мигне от кошмарни сънища и хапливи насекоми, той изведнъж се почувства ободрен. Очите му жадно поглъщаха живописната картина, която се разкриваше пред погледа му.

Лодките бягаха като риби и оставяха зад себе си дълги сребристи ивици.

Павел свали тръстиковата си широкопола омбrela, изплетена от Капоко, и подложи лицето си на лекия ветреца. Стана му хубаво. Той се усмихна. Малко бяха щастливците като него. Помъчи се да запечата в паметта си всичко наоколо — всяка багра, стрък и дърво, цвета на водата, очертанието на бреговете. Замбези! Той бе чел за тая велика река. Но сега всичко избледня пред рядката и живописна природа...

Тук като че ли си бяха дали среща най-ярките представители на африканската флора. Край бреговете като пътници с разкривени крака се редяха исполински дървета, разперили огромни стрехи над водата. Зад тях растяха баобабите с малки пръстовидни листа и дългнести плодове. Тези безценни дарове на тропическата природа, които

предлагаха на туземното население и храна, и масло от семената, и лекарства, и сок против отравяне, и тъкани, и струни за маримбите, се издигаха като великолепни зелени шатри сред разцъфтялата крайбрежна равнина. Реката се разливаше нашироко сред тъмните лесове, а в ниските обширни поляни светлозелената трева, изпъстрена с ярки цветя, се вълнуваше като зелено море. На много места все още лежаха изпаренията като сиви мъгли, а над тях висяха млечнобели кълбести облаци. Крайбрежната ниска и блатиста ивица бе обрасла с висока като гора гъста тръстика, блатни треви и цветя. А над тях разтваряха корони красиви палмири. Тук растяха лотоси, папрати и змийска трева. Отвред се носеше неспирен шум, крясък на птици и вой на диви животни.

Лодките стремително летяха напред край гъстите гори, където струяха като фонтани изпаренията. Във въздуха хвърчаха хищни грифове. Над тръстиката се стрелкаха, водни кончета, излитаха крайбрежни лястовици и огненочервени пчелояди. Черни чучулиги с жълти ивици посрещаха утрото със своите звънки песни. Диви патици и ята от блатни птици на огромни ята се виеха над водата, кряжаха и падаха с див крясък сред крайбрежните блатата.

В багрите на цветята, блатните треви и перата на крилатите певци имаше чудна хармония.

Някои дървета цъфтяха с оранжеви цветове. Техните неокапали листа със светложълта окраска също приличаха на разкошен цвят. Четката на нито един художник не можеше да създаде толкова изящни цветове и нюанси, като се почне от пурпурните, медночервените и се стигне до катраненочерните.

Из разпокъсаните парцали на изпаренията като в някаква приказка се раждаха сякаш ибисите. Пясъчните острови изведнъж побеляваха от пеликани, които шумно разтваряха крила и издаваха предупредителни крясъци. Близо до тях важно крачеха чапли, рибари, а десетки птици марабу стояха като статуи, горди и величествени. Черно-белите гъски, с особени израстъци на крилата, излитаха с плясък и след няколко кръга пак се връщаха.

Дори рядката птица ма-уанг, подобна на жерав, но с качулка, можеше да се забележи в блатистата местност. Египетските гъски, големи и качулати, вече разхождаха своята многобройна челяд...

Но сега нямаше време за съзерцание, защото португалците вървяха по петите на групата. Трябваше да се бърза. Лодките се плъзгаха по бързеите като совалки.

Павел, след като дълго се вглежда назад с бинокъла, вече се готвеше да седне, но изведнъж забеляза пред лодката в реката някакъв труп на чернокож. Течението бавно го носеше. Когато лодката се изравни с трупа, Павел трепна. Трупът като че ли бе на Мамбо. И той носеше такава голяма халка и същата чудновата татуировка. Павел не можа да го огледа добре, защото на сто крачки от трупа из водата изплава един крокодил, отпрати се върху неочакваната плячка с мълниеносна бързина, сграбчи я и я повлече. Скоро върху трупа яростно се нахвърляха и други крокодили. Между хищниците започна борба, водата закипя и се покри с бяла пяна.

Павел свали винчестерката, стреля два пъти, но гърмежите не попречиха на кръвожадните животни да разкъсат туземеца. Само водата се обагри с кръв. Скоро тялото на един убит крокодил изплава и течението бързо го завлече. Останалите, все така разярени, надигаха глави над водата и продължаваха да разкъсват нещастния магьосник. След втория изстрел друг ранен крокодил подскочи, припляска, обърна се по гръб, замята се във водата и в изблик на дива ярост си откъсна опашката. През всичкото време някакви малки птички, с тъмножълти пера и черни коремчета, летяха над крокодилите. Това като че ли бяха същите онези птички, подобни на бекаси, за които говори още древният историк Херодот. Той наблюдавал как чистят от пиявици зъбите на нилските крокодили. Те докосваха животните и отскачаха като сачми, защото крокодилите, раздразнени и зли, водеха бясна борба за всеки къс месо.

Скоро водата утихна. На мястото, където стана схватката между хищниците, останаха само големи червено обагрени кръгове.

Павел хвърли празните гилзи и седна. Бързо пробягваха палмирите, високите стройни бамбуци, черните дървета мпингу. Между тях изскочи красива малка антилопа, колкото обикновен див заек. Туземците я посрещнаха с крясък и тя избяга. Отново настъпи тишина. Не се чуваше вече нито звук на птица, нито рев на животно. Плуваха близо до брега. Павел държеше пушката готова за стрелба,

защото знаеше, че отвсякъде го дебне смъртна опасност. Както в джунглата, където на пръв поглед всичко е тихо и спокойно, под короните на дърветата лежи сънен полуздрач, а взре ли се човек повнимателно, открива като частица от пейзажа призрачната сянка на дивия бивол, свирепия носорог или отровната змия, така е и в голямата река. Единствено ловкото движение и точният прицел могат да те спасят от явна смърт.

Затова туземците, тези изкусни стрелци, надарени със силни очи и остър слух, въртят подозрително зорки погледи, озъртат се и са винаги нащрек.

Наближиха висок речен праг. Течението стана по-бързо. Чувахе се вече зловещият бумтеж на водата. Туземците запиха и спряха на брега. Беше опасно да се плува. Нарамиха лодките и ги понесоха по крайбрежната пътека.

Макар Павел да вървеше предпазливо, не можеше да не изненада многобройния свят, който обитаваше гъсталаците. При всяка стъпка или настъпена суха съчка с предупредителен крясък излитаха сивите папагали, кълвачите, кукувиците, гигантският турако и птиците носорози.

На едно място Павел забеляза хамелеон. Спря се и започна да го наблюдава. Животното стоеше неподвижно и едва се различаваше от кората на дърветата и околната растителност. Щом приближеше някое насекомо, той със светкавична бързина го хващаше с лепкавия си език. Хамелеонът лесно открива жертвата с много подвижните си очи, от които всяко работи независимо от другото. Така той може да гледа едновременно надолу и нагоре, наляво и надясно.

Павел се позабави доста и забърза напред. Групата беше избързала напред, но той вече долавяше ясния говор на туземците. Това неволно забавяне на географа стана причина за една ценна проверка на хората.

— Хамба! Хамба! — викаше Домбо.

Гласът му беше дрезгав и малко прегракнал. Домбо възмъжаваше и освен едва забележимия мъх под носа вече променяше гласа си. Той приличаше на петле, което се опитва да кукурига. Павел разбираше вече защо момчето често избухва, става нервно и сприхаво. Вървеше замислено и неспокойно. Домбо вече се нареждаше при младежите.

— Белият човек се загуби! — чу се загриженият глас на Ай.

Ай и Домбо бяха на различни места. Павел позабави крачките и се послуша.

— Капоко? — по едно време повика негърчето своя другар.

— Куа-на! (Тук съм!) — отвърна момъкът.

— Не видя ли хамба? — разтревожено попита момчето. Капоко не отвърна изведнъж. Изглежда, че двамата приятели вървяха далеч един от друг.

— Не го ли видя? — след кратка пауза попита отново негърчето.

— Къде остана? Може би е ухапан от змия?

— Не, той носи огнено копие!

— А защо го няма? — обхванат от тревога, се тюхкаше Домбо.

— Ние го оставихме сам! Да не е паднал в реката? Тук има много хумба-ба!

Павел се усмихна. Хумба-ба Домбо наричаше крокодилите.

Двамата приятели, загрижени за съдбата на географа, се върнаха назад. Без да иска, Балванов сега имаше възможност да се увери в чувствата им към него. Чак когато решиха да се върнат и го потърсят, той им се обади с познатото трикратно изсвирване е уста.

II

Напред групата бръмчеше като разбунен кошер. Павел чуваше неспокойните гласове на туземците, острите и отсечени свиркания, проточените им викове. Ай крещеше нещо неразбрано.

— Няма бял човек! — уплашено викаше някой.

— Куа нама ва! (Изчезна човекът!) — тюхкаше се друг.

— Той има огнено копие и хумба-ба може би не ще го нападне!
— допълваше трети.

— Може да го е издебнал някой хумба-ба?

— Белият човек е силен и ще го срази!

Растящата тревога, нотките на отчаяние, които долавяше във всяка дума, дори вайканията на Ай говореха, че географът вече имаше сигурни спътници, които нямат намерение да го напуснат. Това неочаквано изпитание за него беше особено важно, защото предстоеше труден път, пълен с изненади и опасности.

Когато Павел заедно с двамата си приятели настигна групата, пръв го забеляза Джума. Джума затича насреща, му, издаде радостен крясък, дигна копието.

— Куа-ва вама! (Белият човек е жив!) — прогърмя плътният му бас.

Тези думи дълго ехтяха в крайбрежните гъсталаци. Дори Меко-ва — Ястребовия нокът, който носеше на гръб своята лодка, някак тържествено и гордо ги произнасяше.

Скоро около Павел Балванов се събра цялата група. Всеки гърлено крещеше: „Куа-ва вама! Куа-ва вама!“ и размахваше копието над главата си в изблик на радост.

Ай задъхан се приближи до географа, вгледа се в него с малките си кафени очи, докосна се до ръката му, попипа винчестерката, опита се нещо да му каже, но като че ли се забърка и гръмко се разсмя.

— О, хамба, ти си тук! — най-сетне съвсем ясно каза той. — Хубаво е, че си жив!

— Жив съм, както виждаш! — усмихна му се Павел и го потупа по рамото.

— Имаш ли рана от хумба-ба? — като оглеждаше ръцете му, го заразителства съветникът.

— Каква рана? — повдигна рамене учудено географът.

— Зомба казва, че хумба-ба те нападнал, когато си вървял близо до реката!

През това време Капоко слушаше внимателно. Само Меко-ва — Ястребовия нокът, не вземаше участие. Клекнал на едно коляно недалече от пътеката, той разравяше земята. Като изкопа плитка ямичка, туземецът извади от кожената торбичка ръждивия пирон, който му бе подарил географът, и го зарови. След като притъпка пръстта, както правят негрите, когато садят луковици от маниока или батати, и забучи една пръчка от бамбук на същото място.

Ясно беше, че неукният човечец е взел тая странна вещь на белия човек за корен на растение и се бе заел да я посади, та когато се върне от път, да я намери вече поникнала. Павел го повика и му обясни предназначението на пилона, но той не повярва. От разговора стана ясно, че племето на туземеца лодкар живее навътре в планината и е твърде изостанало в своето развитие. Там все още не умеели да топят желязна руда и да изливат мотики и остриета за копия и стрели. Никой не бе виждал бял човек. Само се говорело за хората, слезли от луната, че имали бяла кожа и носели гърмящи копия.

III

Лодките отново летяха по течението на реката, Замбези сега пресичаше страната на мамбарите, но по крайбрежието все още не се мяркаха хора. Огромни гъсти дървета като великани растяха по двата бряга. Под тях широко се разстиляше изумруден растителен килим. Кокосовите палми като кръгли зелени ветрила издигаха разкошните си корони. По гладките им стъбла се катереха с бързината на катерици най-разновидни маймуни. С войнствени крясъци те изпращаха пътниците и стремително се спускаха надолу. Тук за пръв път географът можа да види цветето насекомоядец, с красив едър цвят, който отдалеч примамваше насекомите. Когато кацне насекомо, цветът се затваря и растението удушава нещастната животинка. По дърветата пълзяха ротангови палми-лиани, наричани още тръстикови палми, които се задържаха с бодливите си пипала-камшици. Те бяха окичени с големи жълти цветове. Наред с тях напълваха мустакатите лиани — представители на дивата лоза. Също като кобри те се извиваха на пръстени и пълзяха по дебелите стъбла или висяха надолу и се прехвърляха на съседните дървета.

През цялото време над лодките се виеха кафяви ястреби, бързо се спускаха и крилата им свистяха пронизително. Петнистата кукувица режеше тишината със своя остър крясък. Черната токачка, с червена шийка, блестеше с дългата си мантия от цветни пера. Жълтата стърчиопашка, която винаги зимува край Замбези, бе вече отлетяла. Отлетяла бе и малката синя птичка.

Може би в саваната вече избуяваше младата слонова трева и се връщаха стадата от антилопи, които бяха слезли в южните райони, но в областта на средното и долно течение на Замбези освен изобилната влага не настъпиха особени промени. Мусонните дъждове, които продължаваха да се движат в южна посока от екватора, вече достигаха горното течение на голямата река. Затова на равни промеждутъци засега валяха все още краткотрайни и слаби дъждове. Въпреки това в гъстата тропическа гора човек можеше да види постоянен листопад и постоянно разлистване на разните видове дървета. Дори на едно и също дърво някои клони се разлистваха и цъфтяха, а същевременно

други, пожълтели, сякаш покрити с медночервеникава ръжда, окапваха. И в галерийната гора Павел бе забелязал шест пъти листопад и шест пъти разлиствания в една и съща година. А не липсваха клонки, които си почиваха. Затова ивиците от буйна тропическа растителност, които се разширяваха и опасваха все по-големи площи, бяха винаги свежи и вечно зелени.

Само по оголените и открити брегове, които лъкатушеха като игриво начупени линии, природата трупаше своите пищни багри, окичваше ги с ярки цветя на големи цветни гроздове. На много места стърчаха като исполини, накацали по хълмистото крайбрежие, баобабите, цъфнали с бели цветове. През март, когато лятото си отиваше, от гигантските им клони ще провиснат продълговатите като огромни краставици зрели плодове — любимият маймунски хляб.

Духаше слаб ветреца, постоянен спътник на реката, и перестите листа на лофирите, събрани на големи кичури, шумоляха. Туземците често отчупваха клонки от това растение и търкаха зъбите си. Дървесината имаше аромат на мента, която приятно освежаваше устата. Във въздуха летяха милиарди пчели, жужаха весело и пърхаха с жълтите си крила. Облаци от пъстроцветни пеперуди, се дигаха над дърветата, над тревистите лиани и растенията душители — бодливите фикуси. Върху ниските части на дърветата отново оживяваха папратите и орхидеите.

Туземците пълнеха пирогите с корени от лотоси. Те ги наричаха „нийка“ и ги употребяваха за храна. Сварени или опечени, тези корени имаха вкус на кестени...

IV

Първите два-три дни от пътуването по Замбези с малката флотилия на Павел Балванов минаха без премеждия. Португалците не се появиха, не се чуваха гърмежи. Само от време на време вятърът донасяше тревожно думкане на тъпан. Преследването на групата по голямата река бе по-трудно, отколкото по сушата. Португалците дори да плуват с най-бързите пироги, мъчно биха ги настигнали. Ако ли пък ги наближат, крайбрежните гори са толкова гъсти и непроходими, че могат да се укрият, да ги дочакат на близко разстояние и да ги отблъснат само с обикновени копия и стрели. Може би затова Джума и старият лодкар Ястребовия нокът непрестанно изричаха войнствени закани, в които възхваляваха храбростта на племето си. Все пак всички бяха нащрек. Разговаряха тихо и Павел долавяше само откъслечни думи. Някои тъжаха за оставените жени, скърбяха за малките деца, които още не могат да държат копието и стрелата. Други ругаеха португалците и им отправяха закани.

V

Обикновено закачките и забавните игри ставаха вечер около накладения огън, когато спираха за нощуване. Само лодкарите, грохнали от умора, лягаха и бързо заспиваха. Изморяваше ги напрежението, макар дългите и тесни лодки с плоски дъна и бамбукови ребра да бяха леки, много подвижни и бързи, но твърде опасни за неопитни лодкари. Късно след вечеря, уморени, всички лягаха. Оставаха будни само часовоите. А сутрин, щом се покажеше слънцето и лъчите му огрееха върховете на палмирите, отново тръгваха на път. Замбези гъмжеше от хипопотами и крокодили. Макар никой през първите дни да не бе забелязал нито един представител от тези свирепи животни, всеки знаеше, че пирогите летят над тях и хищниците могат да ги нападнат всеки момент. Затова туземците държаха готови за бой асагеите, които при хвърляне имаха точен удар. Павел не изпускаше винчестерката, а Домбо, облегат на лъскавия борд на пирога, близо до лъвската глава, държеше готов за стрелба револвера си.

Въпреки всичко волните туземци оживено разговаряха, а някои пееха с пълно гърло, забравили за миг опасността:

*Ние убихме хумба-хумба,
когато се появи водачът на нощта —
Нтанда!
От бивника на хумба
направихме красиви гривни
за нашите сану!
Нашите сану ни чакат
и гривните от хумба
им напомнят за нашата храброст,
за нашата сила.*

От туземците само Капоко не вземаше участие във веселбите край огъня, нито пееше в пирогата, макар че имаше млада и работна сану от племето хаубау. В такива часове скрити пламъчета горяха в потъмнелите му зеници. Може би мъката на Капоко разбираше само белият хамба, който познаваше Маванда, и неговите очи проникваха чак в сърцето му. Не се лъжеше белият човек. Още бяха пресни следите от птичата кост, с която Маванда му бе украсила челото с лъчите на звездата, която води дневното светило...

В такива часове Павел седеше обронил глава. Пламъците озаряваха замисленото му лице. Двете бръчки, появили се след смъртта на баща му, като че ли ставаха по-дълбоки, а около очите му растяха тъмните кръгове.

Домбо знаеше, че когато споменат нещо за стария тамо-тамо, неговият хамба се мръщеше, затова той никога не го питаше за него и отбягваше да споменава името му. Само веднъж, когато Ай спря пред палатката в ръка с красива торбичка от щавена кожа, украсена с тънки изкусни шарки, и поиска да влезе при Павел, Домбо го спря.

— Хамба рисува говорещи букви!

— Трябва да му предам това! — обясни Ай, като му показва издутата кожена торбичка. — Това е дар от Хахама на стария Балван. Но той е поразен от злия дух и подаръкът принадлежи на неговия син!

Домбо попипа торбичката, разтвори я и сякаш изплашен от диамантите, с които бе натъпкана, бързо я върна на Ай.

— Не му я давай сега! — настоя момчето. — Щом чуе името на своя тамо-тамо, хамба ще се натъжи. Затова я прибери. Почакай да мине още време и тогава му я донеси!

Ай смръщи вежди, леко побутна момчето и дигна капака на палатката, но Домбо го дръпна и сърдито изкрещя срещу съветника. Павел излезе веднага и едва не се сблъска с двамата негри. Щом го видяха, те смутено наведоха глави и засрамено се отдръпнаха. Павел ги накара да седнат на туземските столчета и ги разпита за спора им. Ай разказа за торбичката с диамантите, развърза я и я поднесе на географа.

— Вземи, бял човек — накрая заговори Ай, — сега подаръкът принадлежи по право на теб!

Павел знаеше обичаите на хаубаувци. Ако откаже, ще наскърби вожда. Затова се поколеба. Той никога не бе ламтял за богатство и сега гледаше на диамантите като на блестящи камъни, скъп спомен от страната на храбрите хаубау. Когато Ай се отдалечи, Павел предаде торбичката на Домбо. Момчето, което до преди малко седеше смутено и крадешком поглеждаше своя хамба, скочи развълнувано, взе торбичката и след като я прехвърли няколко пъти от едната в другата ръка, грижливо я завърза и я пхна в джоба на кожения си набедреник.

След това Павел видя как то се приближи до Капоко, потупа го по рамото и с пръст му даде знак да го последва. Домбо, възгордян, изпъчен, като се клатеше важно, тръгна към хралупата на един огромен баобаб. Навярно той искаше да се похвали за голямата чест, с която бе удостоен от белия човек — да пази съкровището му.

VI

Минаваха дни, нощи... Туземските пироги, с малки поправки, бяха устойчиви, удобни и летяха като крилати птици. Нито една не се проби и не потъна, макар на няколко пъти да се докосваха до подводни скали. Може би гъстата лепкава смола, дебело намазана отвън, смекчаваше ударите.

Тътнежът на туземските тъпани все по-често огласяваше горите, по португалците все още не се вестяха. Може би бяха останали много назад...

Плуваха близо до брега. По дърветата дремеха африкански бухали с големи, кръгли и безжизнени, но напълно отворени очи. Дигаха се с крясък хищни ястреби и грифове с бели нагръдници. Туземците често стреляха по черните ибиси, но нито една птица не улучиха. Привечер прелитаха над реката ята грамадни прилепи. Понякога някой разклащаше палмирите и узрелите им плодове се посипваха върху водата. След това се показваше като обло извито стъбло с набръчкана кора хоботът на слон. Но той изчезваше мигновено и туземците напразно се взираха в гъсталака.

Растителната храна и гъбите все повече изтощаваха хората. Силите им бързо ги напускаха, очите им губеха блясъка си. Красивото очертание на телата им, овалните и изпъкнали мускули загубваха формите си. Около устата и очите им се появиха дълбоки бръчки. Плуваха посърнали и мълчаливи. Измъчваше ги липсата на месна храна. Но те трябваше да бързат, да се отскубнат от жестоките преследвачи, да ги изпреварят и чак тогава да потърсят нещо за утоляване на глада. Освен това хапливите мушици и лъскавите черни мравки, които валяха като дъжд от дърветата, не им даваха нито миг покой. Те ги дупчеха безмилостно, кожата им се покриваше с малки ранички и подутини. Но сега никой не мислеше за това — трябваше търпеливо да понасят всичко, да бъдат нащрек и да се отдалечат колкото се може повече от португалците.

Затова веднъж, когато забелязаха край макарангите — дръвчета с черни плодове като големи сочни вишни — черен носорог с малко, никой не спря. Черният носорог бе голяма рядкост в тази част на Замбези. Носорогът пасеше трева. Щом чу пляска на бамбуковите прътове, той трепна, втренчи малките си късогледни очи към реката, после направи няколко крачки назад, като пръхтеше и душеше въздуха, и със свиреп рев се втурна към гъсталака.

Шаконда и Джума гребяха на сто ярда пред пирога на Павел Балванов. Те бяха успели да минат напред и плуваха успоредно на брега под клоните на стари дървета. Тук реката беше дълбока и имаше светлочервено дъно. Павел съгледа висящите по клоните гнезда на осите, които туземците наричаха морутоани, защото всяко ужилване предизвикваше сякаш нараняване от отровна стрела. Той не вярваше на това, но сега, когато се надигна, за да предупреди негрите, видя с очите си как Джума, ужилен от осата, изведнъж се строполи в лодката. Полежа малко и бавно се изправи. Капоко и Домбо, които седяха от двете страни на пирога, извикаха, но никой не ги чу.

Туземецът рибар Меко-ва стоеше прав с дългия прът в ръка. Изведнъж тялото му се изви и наведе.

— Аиии! — чу се уплашеният му вик.

Павел се понадигна и погледна напред. Отначало видя как един хипопотам блъсна първата лодка с глава, повдигна я и вече я преобръщаше. От внезапното блъскане Джума падна във водата и бързо заплува към брега.

Павел стреля. Ястребовият нокът отклони пирога и я задържа. Настъпи тревога. Лодката, която плуваше отзад, бързо се отправи към брега. Двама млади туземци, скочили от страх, заплуваха към лианите. Хипопотамът изчезна. На повърхността не се появи кърваво петно. Това говореше, че животното не бе улучено от куршумите. Шаконда се мъчеше да приближи лодката до макарангите. Няколко копия изсвистяха край географа, един сноп стрели прелетя и потъна във водата.

— Хамба! — викаше за помощ Джума. — Убий хумба-лама.

Павел упорито се вглеждаше в разбитата на пяна вода и очакваше отново да се появи хипопотамът. Но минаха няколко секунди и той не се показва. Павел помисли, че е избягал и заповяда да отравят

пирогата към брега, където стояха изплашени няколко туземци. Джума вече се държеше за лианите и се мъчеше да стъпи на здрава почва.

Тъкмо когато спасените негри посрещнаха с дружен вик лодката на географа, Домбо скочи уплашен, като сочеше с ръка реката.

— Хамба, хумба-лама! (Хипопотам!)

Всички се обърнаха. Хипопотамът бавно изплува над повърхността на водата на двеста ярда от брега, сякаш искаше да провери има ли потопени пироги и удавени гребци. Отново стрелите зажужаха като пчели, два гърмежа отекнаха в смълчаните лесове. Хипопотамът нададе свиреп вой, хвърли се напред, но смъртоносният куршум го улучи и той потъна.

Срещата с този пръв хипопотам говореше, че групата навлизаше в опасен район и това изискваше да бъдат предпазливи. Освен това Павел забеляза отъпкани пътечки по брега от множество водни коне. А скоро се появиха и хипопотами с малки. Навярно тук имаше добри пасбища. Един стар хипопотам-отшелник се изкачваше по една пътека. Отиваше да пасе. Обикновено животните тръгваха на паша нощем, но на това пусто място около реката, далече от туземските селища, те излизаха и през деня. Грамадните бърни на хипопотама работеха като жетварки. За Павел бе ясно вече как туземците откриваха местата, където са пасли животните — поляните бяха напълно оголени. Ястребовия нокът често говореше за тези животни, които имат зъби на хищници, макар да са тревопасни. Зъбите им служели само за защита. На два пъти групата се натъква на капани, поставени от местните жители. Капаните се състояха от дълги дървета, на края с острие от копие или изострен дървен клин, намазан с отрова. Гредата бе прикрепена е тънки въжета от палмова кора за чаталест клон, а на пътечката бе пусната примка. Щом животното стъпи в запънката, гредата се стоварва върху него. Хипопотамите са твърде предпазливи животни, но те не предполагат, че тая нищожна пръчица може да им причини такава беда.

Павел бързаше да върви напред, докато хората съвсем не са паднали от изтощение, и понякога използваше лунните нощи за пътуване. Тогава често наблюдаваше хипопотамите, които се излежаваха на брега, преживяха, а зъбите им излъчваха особена фосфорна светлина. Уплашени от внезапното появяване на пирогите, те изскачаха от тръстиките и се хвърляха шумно във водата, като я

разбиваха на пяна. Дълго време след това по водната повърхност пробягваха кръгове...

VII

Туземците мълчаливо гребяха. На едно място Ястребовия нокът посочи на пясъка следи, оставени от грамадните животни, които са излизали през нощта на паша. Понякога от шумоленето на дъжда хипопотамите се забърквали, защото те разчитали само на обонянieto си, а при дъжд не могли да определят посоката и да намерят реката, затова дълго се лутали.

Разказът на рибаря скоро се потвърди. Когато пирогите заплуваха по средата на реката, Павел забеляза цяло стадо от хипопотами и предупреди гребците да бъдат предпазливи, а храбрите хаубаувци да стоят нащрек. Човек трудно можеше да преброи животните, защото се намираха под водата. Но те имаха нужда от въздух и от време на време надигаха глави. Навярно дремеха, защото се чуваше грухтенето на мъжките. Беше тихо и Ястребовия нокът различи хрипкаво хъркане.

В това опасно свърталище на свирепите водни зверове хората стояха със затаен дъх и зорко се вглеждаха в спокойната на пръв поглед вода. Наоколо беше тихо. Само по някоя птица със зловец крисък излиташе, минаваше ниско над лодките и потъваше в гъсталаците на крайбрежния лес.

Павел седеше близо до кърмата, здраво притиснал винчестерката с две ръце. Все по-често го обземаше потиснатост. Всеки ден по някой туземец лягаше болен от тропическа треска или изстиваше от влага, пышкаше и болезнените стонове караха лодкарите да се озъртат. Затова очите на географа се вираха назад в далечината, където се губеше тъмното сребро на реката. Сега ги спасяваше само едно — да плуват, без да губят секунда. По едно време усети, че някой се докосна до рамото му.

— Хамба, нама-ну ма! (Самка с малко!) — чу той гласа на Домбо.

Ръката на негърчето сочеше вляво. Балванов свали пушката, обърна глава.

— Нама-ну ма! — повтори и Капоко.

— Нама-ну ма! — чуха се гласове от съседната пирога.

Най-сетне Павел забеляза малкото, вкопчено за шията на самката. Женската от време на време се надигаше над водата и с това даваше възможност на малкото хипопотамче да подиша чист въздух. Чудно бе, че тези животни в Замбези не бяха така предпазливи, както в река Кубангу, където опасността ги бе направила твърде съобразителни. Луандските речни коне никога не излизаха над водата, а само държаха ноздрите си отвън, и то в гъстата тръстика, така че ловците ги откриваха само по оставените следи на брега.

VIII

Може би пътниците още дълго щяха да следят самката и малкото хипопотамче, ако внезапно не се раздаде пронизителен вик откъм последната пирога. Ястребовия нокът заби бамбуковия прът и се помъчи да спре лодката, но тя направи рязък завой. Всички се обърнаха назад.

В първия миг Павел, след като чу уплашения писък, трепна, хвана още по-здраво пушката и извърна глава. Лодката, в която пътуваха Ай, Муата Манго и двамата гребци, се възправяше нагоре, а предният нос се забиваше във водата. Скоро се показва огромна глава на хипопотам, а след това се раздаде яростен рев. В това време продълговатата пирога се намери във въздуха и се крепеше само върху муцуната на животното. Ай и Муата Манго безпомощно кършеха ръце, единият гребец със силен замах заби копието в шията на свирепия звяр. Павел се мереше в главата на животното, но се страхуваше да не би куршумът да рикошира и да убие някой негър, затова изчакваше.

— Ай, хамба! — цепеше въздуха Муата Манго.

В това време хипопотамът като че ли разтърси глава, подхвърли лодката във въздуха, тя се обърна и негрите нападаха във водата с разперени ръце. Лодката, в която беше географът, вече се отправяше към мястото на произшествието. Водата сякаш кипеше. Празната пирога на два пъти се обърна, но не потъна. Последваха няколко изстрела. Корабокрушенците заплуваха към брега. Останалите лодки се отправяха към тях, но течението бързо отнасяше надолу Ай и Муата Манго. Другите двама туземци бяха добри плувци, преодоляха бързея и скоро се добраха до храсталаците.

Една лодка се спусна и посрещна Ай. Павел позна гребците — бяха Джума и Шаконда. Те хвърлиха лианово въже на съветника и той се хвана за него. Повлякоха го към крайбрежието. В това време Муата Манго, който се бе добрал до крайбрежните храсти, се мъчеше да се задържи и се покачи на брега, но лианата, за която се държеше, се откъсна. Врачът бе опитен плувец и преди да стигне бързея, зави, наближи брега и отново сграби някакъв пълзящ храст. Ястребовия нокът вече летеше с лодката си към него.

В този момент стана най-страшното. Всички бяха забравили, че освен хипопотами в Замбези се въдят едни от най-свирепите крокодили и жителите по крайбрежието често се бяха оплаквали, че хищниците им отнасяли децата. Павел сам не вярваше на това, макар да бе чел в книгите на братята Ливингстон много неща за кръвожадните хищници. Все пак той мислеше, че в разказите има много преувеличени неща. А сега сам беше свидетел на такова нападение.

Крокодилът сигурно се беше спотайвал някъде наблизко и бе проследил жертвата си. И тъкмо когато врачът се мъчеше да стъпи с единия крак на брега, като се държеше здраво за стъблото на някакъв пълзящ храст, той го нападна, като му нанесе силен удар с опашката. Разнесе се сърцераздирателен рев, Ястребовия нокът тласна лодката напред. Павел стреля, но, изглежда, не улучи хищника.

— Захапа го за бедрото! — цял настръхнал, промърмори Капоко. Малкото копие с назъбено острие трепереше в ръката му.

Балванов стреля втори път, но пак безуспешно. В този момент дори не помисли, че може да улучи нещастника вместо крокодила.

— Хамба, не стреля! — предупреди го Капоко.

Цял настръхнал, момъкът следеше борбата между човека и хищника.

От пирогата на Капоко до мястото, където нещастният туземец се мъчеше да отблъсне кръвожадния хищник, нямаше повече от петдесет ярда. По едно време лодката се наклони наляво и едно тяло цамбурна във водата. Павел трепна и погледна назад. Вътре беше останал само Домбо с двамата гребци.

— Капоко? — извика разтревожен географът.

— Капоко скочи, хамба! — с отчаян глас отвърна негърчето.

Отговорът беше излишен, защото, като погледна отново напред, Балванов видя младия туземец, който се отправяше по посока на Муата Манго. Той пореше водата като змиорка, като правеше бързи движения с краката. Държеше главата си наполовина над водата. Копието с ръбестото острие стискаше в дясната си ръка.

— Ще загине Капоко, хамба! — уплашено изпика Домбо.

Павел не се обърна. Той настръхнал следеше ту схватката между хищника и човека, ту приближаващия се безумно смел младеж.

— Ще го изяде хумба-ба! — със свито сърце повтаряше негърчето.

Но географът мълчеше, не трепкаше дори, лицето му бе станало бледо и бръчките около очите още по-ясно се открояваха. Домбо знаеше какво преживява неговият хамба. Тъкмо когато трябваше да печелят време и да оставят далече назад шайката на португалците, се случи нещастieto с Муата Манго. Освен това той ценеше Капоко повече от всички в групата и чувствата си към него подчертаваше дори при ядене. Откак се присъедини към групата, Павел винаги го викаше и тримата ядяха от едно блюдо. Затова сега със замряло сърце следеше какво ще стане.

Капоко пристигна тъкмо когато врачът губеше сили и едвам се държеше за стъблото. Крокодилът, който беше млад и недостатъчно силен, вкопал остриите си зъби в бедрото му, се мъчеше да го откъсне и повлече във водата. Капоко с един замах прободеше хищника. Сгърчен от болка, той пусна туземеца, обърна се по корем и потъна.

Беше ранен смъртоносно.

— Капоко е юнак! — радостно изкрещя Домбо.

Павел въздъхна. Пирогата беше вече на две крачки от него. Цял окървавен, свит на топка, раненият туземец пъшкаше. Той кършеше пръсти и късаше набедреника си. Изнесоха го на брега.

Скоро около него се насъбраха всички. Павел проми раната, превърза я, но измъчван от болки, Муата Манго се мятеше и виеше с

висок глас. Не помагаха нито заклинанията на Ай, нито клечиците, които събираха туземците и редяха около ранения.

Крокодилът не се бе шегувал с жертвата си. Само благодарение на Капоко неговата хищна уста се бе разтворила и освободила негъра.

IX

Нещастията идваха едно след друго. Неочакваното нападение на хипопотамите и раняването на Муата Манто от крокодила разстройваха все повече плановете на Павел Балванов. Тропическата малария тръшкаше поред хората. А на всичко отгоре дойде и тая неприятна случка. Трябваше да спрат. Муата Манго носеше дълбока рана, налагаше се да лежи неподвижно най-малко половин ден, докато претръпнат болките. Храната също беше привършена. Освен това брашното от маниока, от което правеха всеки ден каша, беше вече плесенясало от влагата. Павел заповяда да спрат, макар тоя престой да носеше много рискове.

Поляната, покрита с млада мека трева, предлагаше добра почивка. Оттук до реката имаше около триста ярда, минаваше се по тясна-тясна пътечка, отъпкана от краката на хипопотамите. Наоколо растеше гъста гора. Между дърветата се виеха къдрави диви лози, лиани и цъфнали орхидеи. Лианата лонхокарпус като огромна боа пълзеше от дърво на дърво, преплиташе се с тревистата лиана глориоза, окичена с грамадни червени цветове. Тук Павел откри отново едно родствено на банана растение, което много приличаше на добре известното „дърво на пътешественика“, в корона, която приличаше на разперена опашка на паун. Между плътно прилепените дръжки на листата му се събираше понякога цял литър чиста и свежа вода. Пътниците, които са пресичали Мадагаскар или Южна Америка, изгарящи за капчица вода, са намирали единствено спасение само в един храст, наречен ревенала.

Рояци мушици, оси и комари се виеха във въздуха. В тръстиките и сред буйните блатни цветя даваха концерти пеещи раци. Пъстри папагали огласяха гората с крясъци, отвърщаха им маймуните. А привечер се обади с мощния си ужасяващ глас и горилата.

— Мо-конга! — вслушвайки се в тоя зловец рев, мрачно промърмори Ай.

— Мо-конга! — потвърди Ястребовия нокът.

Маларията измъчваше мнозина. Муата Манго се мятеше и издаваше хрипкави стонове. Някои мажеха ожулената си и протрита

кожа с мехлеми от лековити билки. Щом чуха гласа на Ай, негрите се спогледаха и бързо се събраха на купчина. По лицата им бе изписан страх и тревога. Само Джума, все още здрав и жизнерадостен, си тананикаше нещо, повлякъл сухи клони за огъня. Капоко и Домбо опъваха палатката, а Павел, загрижен за живота на хората, непрестанно обхождаше болните, даваше им бели прахове и лековити билки и седнаше пред палатката мрачен. Той също се заслуша в рева на горилата.

Още не бе залязло слънцето и туземците успяха да запалят огън. Муата Манго се гърчеше от болки, стенеше и хапеше до кръв дебелиите си бърни. Главата му леко се тресеше, цялото му тяло нервно потръпваше. Скоро пъшканията му заглъхнаха.

Туземците, насядали край огъня, разговаряха за преживяното този ден. Ай споменаваше често името на Капоко. Навярно изтъкваше голямата му решителност. Но Капоко скромно и грижливо продължаваше своята работа. И сега той не се перчеше с това, което бе направил, все едно, че нищо особено не бе се случило. А това държане много допадаше на географа, който сам не бе славолюбив и не се стремеше да подчертава своя ум и знания. Въпреки това както Павел, така и Капоко печелеха сред негрите все по-голямо уважение...

Х

Вечеряха печени питки от таро, каша от тапиока и плодове от храстовиден пъпеш. Още не бяха привършили вечерята, когато Ястребовия нокът посочи няколко водни козела из тръстиките. Може би щяха да започнат дълги и невероятни разкази за тези животни, за хипопотамите и крокодилите, ако Ай не скочи. Всички обърнаха глава и проследиха туземеца. Той се приближи до Муата Манго, подложи ухо на гърдите му, послуша се миг-два, попипа ръцете му, извади парче стъкло и го сложи под носа му. След това взе плоското стъкълце и втренчено се взря в него.

Туземците със затаен дъх следяха всяко движение на Ай. Съветникът потърка стъклото о халката на силата, прибра го в кожената си торбичка и пак се наведе.

— Мау-ва! — изведнъж се дръпна назад и извика Ай, дигна три пъти копието и го заби с все сила в земята. — Мау-ва! — повтори той.

Този вик като вихрушка дигна цялата група, струпа я на едно място. От гърдите на негрите се изтръгна болезнен вопъл. После всеки един от тях вдигна копието и произнесе „мау-ва“. Най-сетне церемонията завърши и негрите запристъпваха предпазливо към Муата Манго. Врачът лежеше върху двойна бизонова кожа, напълнена с мека трева. Туземците с разширени от страх очи се навеждаха, подлагаха ухо на гърдите му и отминаваха.

Павел се досети какво се бе случило с врача, макар че думата „мау-ва“ му бе непозната. Никога хаубаувци не бяха я произнасяли в негово присъствие. Двамата неразделни другари Капоко и Домбо лъскаха и смазваха оръжието. Капоко вече не трепереше, когато пипаше винчестерката, той знаеше, че само когато в цевта има обло й продълговато металическо парче, голямо колкото малкия пръст на ръката му, и някой натисне лъскавата дъгичка с езичето, огненото копие ще изтрещи. А сега в цевта нямаше металическо кръгло парче със сива запушалка и огненото копие не беше опасно. Но както Капоко, така и Домбо, които доскоро тихо разговаряха, изведнъж бяха дигнали глави и ръцете им не помръдваха.

— Какво говори Ай? — попита Павел.

— Мау-ва, хамба? — тъжно отвърна Капоко.

— Муата Манго умрял! — обясни на португалски Домбо.

Павел тъжно оброни глава.

Капоко и Домбо с голямо учудване се вгледаха в лицето на белия човек. И много се изненадаха, че то помръкна и от гърдите му се откри тежка въздишка. Те не можеха да си обяснят, че вече губеха още един човек от групата, който познаваше стотици лековити треви, необходими на болните при пътуването.

С бавни крачки Павел се приближи до Муата Манго, извади огледалце и го постави в полуотворената му уста. По гладката му повърхност не се появи влажен дъх. Муата Манго беше загубил много кръв и смъртта бе настъпила вследствие кръвоизлив. Хаубаувците, с вдигнати копия във въздуха, бяха обградили умрелия. Само когато се приближи географът, те се отдръпнаха, но щом си отиде, отново затвориха живия кръг.

Ястребовия нокът не вземаше участие в погребалната церемония. Той стоеше на пост. Капоко и Домбо също останаха пред палатката. Те бяха от три различни племена и не биваше да се бъркат в обичаите на хаубаувци.

Сам Ай избра мястото, където трябваше да бъде погребан умрелият. Изкопаха трап под дивите смокини, сложиха врача седнал, с копието, лъка, стрелите и всички талисмани. Според туземците талисманите след смъртта бяха изгубили вълшебната си сила. Приготвиха „базимо“, лекарство, което живите пият, за да успокоят злонравия зъл дух. Те вярват, че „базимо“ има особена лечебна сила: прогонва злия дух, който преследва човека, укротява гръмотевиците, привлича дъждовните облаци, предпазва корените на маниоката от изсъхване, а хората от болести, усмирява кръвожадните крокодили и отровните влечуги.

Когато всичко привърши, групата на пръсти се отдалечи от гроба. Всеки туземец откъсна лист от дива смокиня, намаза го с отрова от стрелата и започна да гледа в една точка. Това трая няколко минути. После нализаха листата на гердан, вързаха гердана за една дива смокиня и окачиха полиран рог от гну. Това бе идолът на племето.

XI

Прибраха се късно край огъня. Домбо си бе легнал, а Ястребовия нокът украсяваше копието си с горени шарки. На негово място Зомба бе поставен да следи за появяването на португалците. Като че ли нищо не бе се случило. Ай запуши с пръстената си луличка. Останалите продължиха сякаш за малко прекъснат разговор. Павел не се учуди. Той познаваше вече обичаите на туземците. Ако не беше умрял, ухапаният от крокодил през нощта трябваше да бъде хвърлен в Замбези. Всеки наранен от крокодил туземец се смяташе недостоеен да живее, или вождът го изпъждаше, или съплеменниците го удавяха в някоя река. Затова понякога по крайбрежието групата срещаше самотни скитници, които живееха в кухите дънери на баобабите и водеха жалко съществуване. Може би опитните жреци и вождове смятаха, че ухапаният от звяр негър носи опасна зараза за другите и за да предпазят племето от епидемии, бяха наложили тези жестоки обичаи.

Освен тези самотници из девствените лесове и в просторната савана се срещаха и други отшелници — грохнали старци. Те пък имаха дори по-тежка съдба. През време на продължителна суша, наводнения или опустошителен ураган, настъпваше глад. За да не подяждат племето, което и без това изнемогваше, пестеше всяко зърно, всяка щипка брашно, старците сами се оттегляха в пущинаците и там загиваха от гладна смърт.

През време на разговорите край буйния огън Ай и Зомба говореха за бедствията, сполетели някога хаубау, за прогонените съплеменници, поразени от дивите зверове и водните хищници. Но никой от тях не подозираше, че и в групата имаше такъв „бама-ба“, който вместо да донесе нещастия, направи неоценими услуги на пътниците...

ДЕВЕТА ГЛАВА

**ТУЗЕМСКА МЕЛНИЦА. КАПОКО СТРЕЛЯ С ОГНЕНО
КОПИЕ. ЛОВ НА АНТИЛОПИ. СРЕЩА С НОСОРОГ.
ИЗЧЕЗВАНЕТО НА ЯСТРЕБОВИЯ НОКЪТ.
НАПАДЕНИЕТО НА БИВОЛА. ТАЙНАТА НА
ТУЗЕМЕЦА. ДВА ПИТОНА. СВИРЕПАТА ГОРИЛА.
ТУЗЕМСКО ОТКРИТИЕ.**

I

Утрото бе слънчево, въздухът чист и свеж. Поляната блестеше росна, окъпана от дъжда. Наоколо се носеше дъх на влага, мирис на мед и благоуханни билки. Птиците нижеха своите звучни песни. Над далечната гориста височина трептеше красива дъга. Туземците наричаха дъгата „пестом баримо“ — набедреник на злия дух.

Португалците все още не се вестяха.

Хаубаувци не бяха мигнали цяла мощ и сега лежаха, натъркаляни край огъня. Беше настъпило отново пълнолуние, а изгревът на луната

бе празник за негрите. Макар изтощени и болни, те спазиха обичая — никой не легна да спи до първите лъчи на дневното светило. По околните дървета окачваха идоли — грубо издялани глави с бради и птичи пера. Мнозина бяха пили упоителен сок от плодове и сега лежаха по очи като същински мъртъвци. Само Ай и Ястребовия нокът бяха будни. Те бяха на стража. Двамата седяха край огъня. Ай точеше с продълговат кварцов камък предните си зъби. Ястребовия нокът мелеше брашно от маниока. Той бе седнал на колене и върху площад сиенитен отломък с малка вдлъбнатина в средата въртеше парче кварц с изпъкнала част. Туземецът с цялото си тяло притискаше камъка, въртеше го назад-напред с едната ръка, а с другата притуряше изсушени корени. Брашното изпадаше върху разстланата около камъка щавена кожа.

Едва след като слънцето напече, негрите един след друг се надигнаха.

Капоко приготви закуска на географа — канче топъл чай, печено таро, залък сухар и бучка мед от диви пчели. Той я остави както винаги пред палатката на едно пънче. Когато Павел излезе, видя, че момъкът и негърчето, седнали зад палатката, се занимаваха с револвера.

— Не, муа-ва! (Не така, приятелю!) — сърдеше се Домбо. — Сложи пръст тука! — И той слагаше показалеца на Капоко в дъгичката на револвера, опрян на спусъка.

Капоко се подчиняваше. След това Домбо бавно повдигаше револвера на височина на очите, караше младия моп да притвори лявото си око и така да нагласи оръжието, че дървеното блюдо, окачено на бамбукова пръчка, да кацне на мушката. Но всичко това като че ли бе непонятно за негъра, та питаше:

— А защо трябва това?

— Как защо? — мръщеше вежди Домбо и поглеждаше под око Капоко.

— Аз не разбирам!

— Ти като че ли никога не си гледал как стреля белият човек! — отвърщаше негърчето.

— Не — скромно отвърщаше Капоко.

— А ти трябва всичко да виждаш! — наставнически, също както бе говорил географът, забеляза Домбо.

После момчето, като подражаваше във всичко на Балванов, запасваше кобура, бързо и ловко измъкваше револвера, рязко го вдигаше нагоре, след това го спускаше на нивото на очите си, наклоняваше леко главата си, затваряше лявото си око и се прицелваше. През всичкото време той повтаряше спокойно, но натъртено и подчертано всяка дума, като с това имитираше като цял артист белия човек. Капоко кимаше с глава, нерешително помръдваше дебелиите си бърни, но като че ли му липсваше кураж да възрази на своя малък учител.

Макар да говореха тихо и както правеше белият човек, Домбо да слагаше пръст на устата си и да предупреждаваше Капоко, негърът от време на време гръмко, от сърце се смееше, но изведнъж се досещаше, че вътре спи хамба, и запушваше устата си. А сърдитият поглед на неговия малък другар го стряскаше.

О, муа-ва, аз лош! — укоряваше се Капоко и отпускате безпомощно ръце.

И като момче, направило пакост, виновно свеждаше очи...

След закуската, докато другите приготвяха багажа за път, Павел повика Капоко и Домбо, откъсна един бананов лист, закрепил го на една тръстикова стрела, даде револвера на Капоко и го покани да стреля. Младият момък трепереше от радост. Зъбите му блестяха, бели и красиви като кварцови отломки. Взе оръжието, провери грубия си показалец в дъгичката и като спускаше револвера надолу, за да го изравни с очите, примижа, полека натисна спусъка и изгърмя. Тръсъкът накара туземците да подскочат и да се заозъртат подозрително. Капоко изтърва револвера и той падна в тревата, но Павел не го видя, защото гледаше към банановия лист и търсеше с очи дупчицата, пробита от куршума. Тъкмо това използва Капоко, смутен и объркан, бързо се наведе и с трепереща ръка взе револвера.

Куршумът бе пронизал банановия лист.

— Капоко добре стреля! — каза усмихнат Балванов и ласкаво го потупа по рамото.

Револверът още димеше. Домбо го взе, избърса го, духна в цевта, очисти го от прашинките, полепнали по металическата част, и го потърка о коляното си. Той искрено се радваше на Капоковия успех,

дяволитите му очи блестяха. Капоко все още стоеше като втрещен, пребледнял, гърдите му се повдигаха бързо, от смутеното му лице не слизаше една едва забележима усмивка. Той не умееше да предаде чувството, което бе изпитал, когато за пръв път стреля с „вълшебното огнено копие“ на белия човек. Доскоро се страхуваше да се докосне до него, а ето сега вече познава оръжието и изпраща невидими стрели, които могат да поразят дори хумба-хумба.

Докато хаубаувци нерешително пристъпваха да събират багажа, а Ястребовия нокът, изблецил очи, все още не откъсваше поглед от оръжието, Павел пълнеше винчестерката с патрони. Капоко и Домбо сгъваха палатката, събираха в кошниците кухненските прибори и си шепнеха нещо.

Португалците не се появиха.

II

Вървяха все успоредно на реката. Вляво започваше ска листо възвишение. Като някакви великани се възправяха чудно измоделирани, закръглени скали. Това бяха конгломерати, споени с тъмночервени песъчинки. Скалите бяха стръмни, почти недостъпни и заграждаха продълговата котловина. Ястребовия нокът беше уверен, че на това място се намира дивеч. Той бе идвал някога тук с вожда на племето. Тая земя принадлежеше на племето джинга. Войнствените джинги преди много лун бяха посрещали от скалите вражеските нападения на белите, но сега се бяха оттеглили в далечните плодородни полета на Южна Родезия. Ястребовия нокът се оплака, че десет лун не е валил дъжд, земята била суха, напукана и спечена. Нито маниоката, нито бататите могли да развият хранителните си коренища. Затова племето вече се прехранвало само от лов на дивеч...

Групата се влачеше едва-едва, хората с мъка отместваха краката си. Бяха съвсем изтощени, с очи, загубили блясъка си, с лица хлътнали, сивопепеляви, с остри скули и грозно изпъкнали адамови ябълки. Липсата на месо и мазнини, мъчителният път и опасността да попаднат под смъртоносните куршуми на португалците промениха туземците. Сам Павел Балванов, неизменно търпелив и волев, на вид също се измени: отслабна, около устата и очите му се образуваха дълбоки бръчки, лицето му, надупчено от хапливите мушици и комари, загоря и придоби цвят на баобабова кора. Но Павел проявяваше учудваща твърдост, търпение и душевна бодрост. Той не изпадна в малодушие нито един миг.

Но за себе си той не мислеше. Охканията, стоновите на изнеможелите негри, протритите им и ожулени места, които кървяха, гладът, който подкосяваше краката им и стопяваше мускулестите им тела, не му даваха покой.

И сега, като крачеше бавно, ослушвайки се в шепота на туземците, той жадно оглеждаше околността. Шаконда се влачеше последен. От носа му течеше кръв, левият му крак беше покрит с малки възпалени ранички. Павел чуваше гласа му, привлечен и отпаднал. Това го потискаше. Искаше му се да убие някоя птица, да го

нахрани. Бананите, шушулките от някои горски растения, ядивни гъби и корени не можеха да му възвърнат силите. Павел се спря и накара Джума да му вземе багажа. Бедният негър изгледа с благодарност географа, устните му потрепнаха, той извърна лице и заплака, като мърмореше:

— Аз ще се поправя, бял човек! Ще те пазя до Голямата вода!

— Няма да те оставим! — отвърна му Павел. — Ще набавим месо! А щом ядеш два дни печено месо, ще се поправиш!

Изпитанията през тези дни дадоха възможност на Павел Балванов добре да изучи душата на негрите, привичките и характера им, да открие у тях ценни човешки добродетели...

Отзивчивите и неуморни хаубаувци съпровождаха географа по установените преходи, без да издадат нито звук на ропот, макар краката им да се подкосяваха и тропическата треска да ги раздрусваше.

А и природата като че ли се опълчи срещу пътниците. Всяка нощ валиха дъждове, земята подгизваше, потоци вода шуртяха през покривите. Влагата проникваше чак до костите. Макар температурата да не падаше ниско, все пак пътниците, и без това отслабнали, зъзнеха, спяха вкупчени един в друг като фламинги. Мъчно запалваха и огън, защото съчките бяха мокри.

Наистина, все още валиха малките дъждове, но и те бяха за хората цяла беда, защото се различаваха от големите дъждове само по това, че бяха краткотрайни и не толкова проливни.

Сутрин огряваше слънце. Въздухът, пропит от влага, спарен и задушлив, мъчно се поемаше. Под сянката на тропическия лес рядко проникваха слънчеви лъчи и пътниците едвам носеха натежалите мокри вързопи. От постоянната влага храната бързо плесенясваше, вещите хващаха мухъл, оръжието ръждясваше. Капоко и Домбо полагаха много грижи да запазят сухи патроните, затова ги увиваха в брезент или ги връзваха в кожените тулуми.

Всеки ден, преди да потеглят на път, туземците беряха банани, които на цели гроздове висяха над главите им. На всяка крачка руменееха едри вкусни гъби. Но това не стигаше. Случайно убитата птица негрите разкъсваха още недопечена. Но с това гладните гърла не се насищаха. Час по-скоро трябваше да убият едър дивеч.

Но тлъстите блатни птици прелитаха като стрели и бяха неуловими. От няколко дни не срещаха нито едно едро животно, освен

самотна газела, която изчезна с бързината на мълния. Животните, слезли на юг през сухия период, и досега не бяха се придвижили насам.

Групата вървеше бавно, защото носеше на гръб пирогите. Всеки се оглеждаше и се мъчеше да долови и най-тихия предателски звук.

III

След смъртта на Муата Манго Ай зае неговото място и той раздаде талисмани за добър лов. Само Капоко отказа да вземе талисман, като посочи „огнените копия“ и своето оръжие. Той не вярваше вече, че кварцът ще направлява стрелата или копието, ще отнеме силата на животното или ще го докара на прицел...

Около реката, според Ястребовия нокът, можело да се открият водни козли, малки антилопи, биволи, носорози, зебри и жирафи. Зебрите били много предпазливи и пасели винаги по откритите места, за да подушват по-лесно опасността. Затова ловецът трябвало предпазливо да се приближава до тях. По тези места често се срещали скитащи диви биволи-отшелници, изгонени от стадото. Те били много свирепи и злонравни.

Може би разказът на Ястребовия нокът щеше да продължи още дълго, ако Ай не размаха копието. В крайнината на гористата местност той бе забелязал стадо водни козли палла. Предпазливите, с остър слух животни, изглежда, бяха доловили стъпките на ловците, защото трепнаха изведнъж, надигнаха глави, застанаха като вкаменени и вятърът донесе само тревожното им пръхтене. После изведнъж полетяха като стрели и изчезнаха в гъсталака.

Да се преследват бързоногите животни, беше безсмислено, затова групата продължи пътя си.

Наближаваха някакъв пролом. Една тясна криволичеща пътечка водеше към него. Тук отдавна не бе стъпвал човешки крак и пътеката бе обрасла с гъста жилава трева.

Ястребовия нокът и Капоко вървяха на сто ярда от другите. Те се стремяха да се прикриват в сянката на дърветата, стъпваха предпазливо, малко приведени към земята, като държаха готови лъскавите си асагеи. След тях пристъпваха Павел и Домбо, а най-сетне Ай и Джума. Вятърът духаше насреща и всеки ловец се мъчеше да долови пръхтене на ноздри, звънки удари на рога.

— Белео кибо! — шепнешком извика Ястребовия нокът, престана да дъвче бетел, плю на земята и потърка асагея о голямата медна халка.

Това бе заклинание. С това заклинание туземецът търсеше помощ от добрия дух, за да се предпази от лошите очи на дивите животни, които пречат на точния удар на асагея и стрелата. Както всички туземци и Ястребовия нокът вярваше в различни божества. Едно такова божество винаги се загнездва в очните кухни и ловецът получава зачервяване, замрежване на очите. Всеки, който не е направил това заклинание, не може да има успешен лов, защото с премрежени от сълзи очи не може да нанесе точен и сигурен удар.

Всички произнесоха тайнствените думи „белео кибо“, откъснаха по един лист от дива смокиня и плюха на него. Само Капоко, който подражаваше на Павел, плю на дясната си длан и прихвана още по-здраво асагея.

Не бяха изминали и сто крачки, когато Ястребовия нокът се прикри зад един термитник. Последва го Капоко. Другите се провлякоха в храсталаците. Павел напълни пушката и дебнешком надникна през гъстия листак. Около дивите смокини пасеше стадо грациозни антилопи. Върху светлозеления фон на тревата животните се открояваха релефно и представляваха рядко красива картина. Антилопите, изглежда, бяха подушили вече подозрителни стъпки, та надигаха глави. По цялото стадо мина тревога. Животните не можеха да определят отде идва опасността, защото вятърът духаше по посока на ловците. Но силно развитото им чувство за предпазливост ги караше да се озъртат, да потрепват с косматите си уши. Павел се приготви да стреля, но Ястребовия нокът и Капоко, залегнали зад термитника, му пречеха.

Той забеляза, че Капоко бързо и ловко като рис се провлича в сянката на акацията, следван от Ястребовия нокът. В ръцете на двамата лъщяха готови късите асагеи с метални остриета. Без да сваля пушката от рамото си, Павел с лявата ръка дигна бинокъла и се вгледа в животните. Водач на стадото бе една едра и красива антилопа, с тънки като бамбукови пръчки крака, с големи очи, лъскав косъм и дълги сърповидни рога. Тя тревожно душеше въздуха и пърхаше, готова да полети като стрела. Върху антилопата падаше пъстрата, на светли петна сянка на дивата смокиня и косъмът ѝ блестеше.

Ястребовия нокът и Капоко не я изпускаха от очи. Те се приближаваха с леки котешки стъпки, прикрити в сянката на мимозите. Когато бяха на около петдесет ярда, двамата чернокожи

ловци изопнаха тъмните си мускулести тела, подскочиха почти едновременно и със силен замах хвърлиха късите копия, които блеснаха на слънцето и се загубиха. Само след миг Павел видя как антилопата се строполи на земята, без дори да издаде звук.

— Пана-ва! (Уби я) — извика някой.

Стадото, лишено от водача си, се засуети, вкупчи се на едно място и удари на бяг. Животните с бързината на вихрушка бягаха между ниските храсталаци, копитата им звънко кънтяха, лъскавите им рога проблясваха между зелените листа. Почти в същото време Мекова предпазливо се приближаваше към антилопата, а Капоко стоеше с готово за удар копие.

Павел не искаше да се бърка в работата на двамата ловци, но му се виждаше излишна предпазливостта, с която туземците пристъпват към убитото животно. Скоро той разбра, че туземците бяха много опитни ловци и нищо не правеха безцелно. Ястребовия нокът беше вече на две крачки от антилопата и внимателно се вглеждаше в кървавото петно, обагрило космите на задната ѝ плешка. Като се движеше все така предпазливо, той искаше да я заобиколи и да провери дали няма и други рани, но един внезапен ритник със задния крак накара туземеца да подскочи, да се превие одве и да се строполи на земята. В същия миг Капоко със силен замах заби копието в животното, което потрепери, зарита и се отпусна, като обтегна крака. Антилопата беше мъртва. От ноздрите ѝ бликна кръв. Ястребовия нокът се съвзе и като все още се държеше за корема, бавно се надигна, грабна копието и три пъти го заби в корема на животното, като крещеше:

— Белео кибо! Белео кибо!

Останалите хаубаувци, които едва се дотътриха до убитото животно, като нямаха сила да вдигат и забиват копията в земята, само произнасяха заклинанията.

— Пана-ва! Пана-ва!

В очите им заискри пламъкът на надеждата. През всичкото време Павел оглеждаше красивото животно. Ненапразно някои го наричаха грациозна антилопа. Ястребовия нокът, все така свит, пъшкеше и на два пъти плю кръв. От него географът научи, че антилопите са много страхливи животни и при преследване лесно се изморяват. А когато са в безизходно положение, влизат във водата и плуват като риби.

Случвало се, уплашени от внезапно нападение, да падат мъртви, както пада мъртва и жирафата, преследвана продължително време. Но и падналата жирафа, и антилопата понякога при приближаване на ловеца може неочаквано да му нанесат толкова силен удар със задния си крак, че той може да се просне мъртъв.

IV

В момента, когато туземците с радостен крясък палеха огъня, а някои сечаха на части убитата антилопа, Капоко долови подозрителен шум, трепна, рязко се извърна и прихвана копието по-здраво. Цялата група се повлече зад близкия термитник. Очите на всички се взираха в една точка. Павел държеше готова за стрелба винчестерката. Острото като на ястреб чувствително ухо на Капоко не пропускаше нищо. Всеки издайнически шепот беше замлъкнал. Очите на туземците трескаво шареха наоколо. Скоро Капоко забеляза, прикрит в храстите, грамаден черен носорог. Сред ярките цветове и зелени листа тъмното тяло на носорога ясно се открояваше. По безкосмената му кожа подскачаше птицата кала — верният му страж.

Капоко знаеше, че носорогът е късоглед, но затова пък има силно развит слух. Той може би е изгонен от стадото и затова е станал свиреп и зъл, скита самотен и е много опасен за ловеца; загубил е чувството за предпазливост и влиза винаги в бой с всеки, който му се изпречи насреща. Затова негърът сега се мъчеше да разбере дали животното го е забелязало. Вятърът продължаваше да духа насреща. Носорогът стоеше, слушваше се и само ноздрите му тревожно помръдваха. Към Капоко безшумно се приближи и Ястребовия нокът. Туземецът реши сам да провери животното. Взе шепа прах и го подхвърли насреща му. Вятърът го разнесе над храстите. Хвърли втора шепа. Той правеше това, за да разбере дали присъствието на ловците го е накарало да се прикрие в храстите.

Носорогът не се помръдна. Ушите му бяха наперени. Главата вдигната. От време на време по кожата му преминаваха нервни тръпки.

— Ще ни нападне ли? — попита Павел, като лекичко подръпна за ръката туземеца.

— Да, хамба — вместо Ястребовия нокът отвърна Капоко. — Той е много опасен и ще ни настигне!

— Тогава как ще се защитим? — погледна го Павел озадачено. — Тук копието и стрелата не ще помогнат?

— Прав е хамба! — съгласи се Капоко. — Само огненото копие може да го порази веднага!

Павел се намести по-добре, опря лакти в коленете и се прицели в левия хълбок на носорога. Чу се силен трясък и почти в същия миг ухото на географа долови тънкото режещо свирене на куршума.

„Рикошира!“ — с тревога помисли той, но нямаше време да напълни пушката отново, защото разяреното животно раздра тишината с бесен рев, изскочи от храстите и стремително полетя към групата.

— Кома нума! (Пръскайте се!) — извика Капоко, като отскочи към близкия баобаб.

Носорогът държеше главата си малко наведена. За опитното око на ловеца това значеше, че е едноок.

— Пазете се! — уплашено предупреди Ястребовия нокът и с бързината на пантера полетя към близката дива смокиня. — Той е сляп с едното око!

Като подхвърляше задница и ревеше зловещо, озвереното животно препускаше напред. Стъпките му кънтяха, под краката му хвърчаха клонки и сухи листа. Всичко ставаше така бързо, че времето можеше да се мери само с ударите на сърцето. От храстите до термитника нямаше повече от двеста ярда. С единственото си късогледо око носорогът все още не забелязваше човешките фигури, но той се носеше към мястото, откъдето бе чул изстрела.

Като бягаше на скокове към групата мимози, без да изпуска от погледа си носорога, Павел едва не се сблъска с Домбо. Момчето сега не бе както някога объркано и уплашено, не се суетеше, а предпазливо отстъпваше със зареден револвер в ръка.

— Бягай, Домбо! — извика географът. — Ще те стъпче звярът!

Домбо забърза, като се провираше между храстите.

Още не бяха се прикрили зад гъстите мимози и Павел за последен път погледна носачите. Ако животното се втурне сред тях — ще ги изпотъпче. Трябваше да им се помогне. Той стреля в него, но безуспешно. В този момент Капоко изскочи откъм големия баобаб и извика продължително. Носорогът, помамен от виковете, се отправи към него, но Капоко се скри зад дървото. Сега между носорога и безстрашния момък се изпречваше дебелото дърво. Носорогът летеше, сумтеше раздразнено. Във въздуха се носеше сърдитото му фучене, гръмкият тропот на копитата му. Земята се тресеше под стъпките му. Ястребовия нокът, скрит в храсталака, надничаше крадешком. Черното му лице лъщеше.

Когато разяреният носорог беше само на два ярда от баобаба и ясно се открояваше ъгловатата му глава, Ястребовия нокът продължително изсвири. Свирепото животно нададе още по-зловещ рев, спря се и тревожно задуши. Доловило наблизе миризмата на човек, то се хвърли вляво от баобаба, но Капоко, лек, пъргав и бърз като котка, вече се намираше на отсрещната страна...

Павел следеше със затаен дъх борбата между разяреното животно и човека. Ръката му притискаше заредената винчестерка. Той на няколко пъти я дига, прицелва се, но всичко ставаше така бързо, че тъкмо когато показалецът допираше спусъка, вместо носорога пред дулото на пушката, изскачаше Капоко.

Тая пълна с напрежение гонитба не трая дълго. Само човек със здрави нерви, безумно смел и съобразителен, можеше да запази присъствие на духа при такава смъртна опасност. Никой друг от групата освен Капоко не можеше да се похвали с такива качества.

Така се случи, че след няколко обиколки Капоко изведнъж се намери на една стъпка зад черния носорог. Тъкмо тоя момент той като че ли бе очаквал. Павел видя как смъртоносният асагей, хвърлен със силен замах, се заби в хълбока на носорога и срещу слънцето блисна като фонтан силна струя кръв.

— Пана-ва, хамба! (Уби го!) — облекчено въздъхна Домбо.

— Пана-ва! — повтори Павел, без да отпуска винчестерката.

Носорогът нададе пронизителен рев и като се олюляваше, направи само една обиколка. През това време Ястребовия нокът с един замах заби дългото си копие в корема му. Блисна нова струя кръв. Животното, загубило сили, разтърси долината с хрипкавия си рев, който постепенно се превърна в безпомощно хъркане, и рухна на земята.

Павел отпусна пушката, взе я в дясната ръка и бавно се надигна.

— Пана-ва, хамба! — извика Капоко.

В гласа на храбрия туземец се долавяше нотка на радост от победата. Но той не се бе възгордял. Само откритите му очи блестяха, леко извърнатите му бърни трепкаха.

Ястребовия нокът дигна копието, потърка го о талисмана на силата, заговори нещо неразбрано, обиколи баобаба, стъпи върху главата на едноокия носорог и зае тържествена поза, като че ли не Капоко, а той бе убил опасния звяр.

Капоко, без тържествени крясъци, скромно посрещна географа. Само силното нервно напрежение, което бе изпитал, бе попукало устните му. Момъкът поемаше въздух с пълни гърди, в очите му гаснеше, тъмният пламък. Той се съвземаше, по все пак още не можеше да каже нито дума. До преди минута смъртта като мрачна сянка бе вървяла по петите му и само благодарение на самообладанието, ловкостта и голямата си съобразителност той съумя смъртно да нарани разярения носорог. Никой от групата не бе наблюдавал такава храброст. Но Капоко остана все така тих и скромен, какъвто си беше през цялото време.

След като разгледа убития носорог-отшелник, Павел Балванов се приближи до момъка, потупа го по рамото и го похвали:

— Ти си добър ловец, Капоко!

И като показва животното, добави:

— Кау-ту е много силен и опасен!

Капоко неодобрително поклати глава, пое въздух и като се усмихваше, отвърна:

— Не, хамба! Хумба-хумба е по-опасен:

V

Домбо донесе вода в черупка от кокосов орех и я подаде на уморения си другар. Капоко жадно я изпи.

През това време Павел мислеше върху отговора на умния момък.

— А кой друг може да убие кау-ту? — попита той, като с това искаше да разбере мислите му.

— О, хамба — отвърна Капоко. — Всеки добър ловец може да излъже кау-ту! А в нашето племе има много ловци! Всички мъже са добри ловци на хумба-хумба и кау-ту! А най-добър ловец е Бенгас! След Бенгас са родовите старейшини! Те са безстрашни и добре си служат с копието и лъка!

Простите, но откровени и смислени думи на младия моп прозвучаха като пламенна защита на племето. В тях звучеше гордост. Капоко не злословеше срещу отделни родове и старейшини. Той упрекна само малодушните туземци, крадци и похитители на общия хамбар, които също влизаха в състава на племето. Павел знаеше добре това. Чувството на гордост и уважение към своето племе не позволяваше на разсъдливия момък едни да клевети, а да изтъква качествата на други.

„Цял мъдрец!“ — помисли географът.

— А има ли страхливци в племето на Бенгас? — след кратка пауза попита той.

— О, хамба — малко обидено и с укор го погледна негърът, — ние нямаме страхливи мъже! Всички мъже са храбри, затова нашата страна не се предаде на лошите бели!

Капоко накъса снопче трева и внимателно изтри копието и асагея си. Домбо, който стоеше мълчаливо край носорога, приближи до своя другар, потупа го ласкаво по рамото и тихо го похвали:

— Капоко, ти си хумба-хумба!

Капоко се засмя, около очите му се събраха ситни бръчици като лъчи, зъбите му лъснаха. Макар да беше по природа скромен, той все пак беше моп и за него нямаше по-хубаво нещо от това да го сравнят с могъщия слон. Слонът притежава огромна сила, пред която туземецът изпитва страх и почит.

След един час около накладения огън седяха всички. Апетитна миризма на печено месо изпълваше въздуха.

Негрите, макар да бяха изяли с вълчи апетит една цяла антилопа, не дочакваха да се изпекат набодените на дървени шишове късове месо от носорога, нахвърляха се и ги унищожаваха още недопечени. Зъбите на Шаконда като че ли бяха отвикнали да дъвчат и той с голяма мъка отхапваше по парченце, премятеше го из устата си и с усилие го гълтеше.

Павел и Капоко бяха на пост. Не се чуваха гърмежи, нито се виждаха силуетите на тъмните туземски пироги, но португалците можеха да ги изненадат всеки момент и затова бивакът се охраняваше зорко. Отпаднали, измършавели и измъчени от продължителния път, туземските стрелци мъчно биха отблъснали добре въоръжените преследвачи. Заприличали на живи скелети, те трябваше да се съвземат. Но това не можеше да стане за ден-два. Сега имаше достатъчно опушено месо от носорога. Павел увеличи дажбите, но трябваше да мине поне една седмица, за да се възстановят напълно силите им. Затова, с риск да пропусне португалците, като скрие групата в гъстия лес, той реши да удължи почивката.

Павел сам страдаше от глад. Сега апетитната миризма гъделичкаше ноздрите му, но си наложи да търпи. Подпрян на винчестерката, той наблюдаваше хиените, които разпределяха помежду си главата и кокалите на носорога. Тишината постепенно се изпълни с хрипков вой. Животните се давеха, ръмжаха и боричкаха. Скоро на мястото, дето бе убит носорогът, се търкаляха само оглозгани кокали.

Рано сутринта на другия ден пътниците потеглиха ободрени, нахранени и отпочинали. През нощта бе валил слаб дъжд. Росните капки по листата на мимозите, дивото кафе и бодливите храсти блестяха. Вятърът леко поклащаше перестите листа на палмирите. Безчет насекоми пълзяха по пътеката. Отново се чуваха предупредителните викове: „Яма! Червени мравки! Вдясно бодливи храсти!“

Ястребовия нокът вървеше последен с тежък товар на плещите си — той сам носеше своята красива лодка. Пътеката криволичеше сред гниеци растения, под сянката на смокини и дървовидни папрати. Тънките пълзящи лиани се оплитаха като скъсани телеграфни жици около дърветата. Излизаха вече в крайнината на гората. Наблизо се показва стадо антилопи. Те бяха доловили стъпките на ловците и Павел забеляза между храстите отметнатите им глави, окичени със сърповидни рога. Тъмночервената им козина лъщеше на слънцето. Щом усетиха, че из гората вървят хора, антилопите се хвърлиха в надпревара напред. Ловки и бързи, като се догонваха едно друго, животните скоро потънаха в далечните храсталаци. Скоро отново настъпи тишина. Не се чуваше вече тропотът на копитата им, които отчетливо и звънко кънтяха като чукчета по твърдата земя. Обаждаше се само кресливият, малко пресипнал глас на Ястребовия нокът, но и той изведнъж замлъкна. Павел се обърна и го потърси с очи. Туземецът някак тайнствено изчезна, като че ли потъна в дън земя. Къде се бе дянал? Тъкмо сега трябваше да бързат, да не губят нито минута, за да се отдалечат колкото е възможно повече, тъй като носачите са сити и отморени. Но съвсем внезапно се загуби лодкарят-отшелник. Къде може да е пропаднал? Павел се послуша.

— Къде се загуби Меко-ва? — попита той Домбо, който вървеше след него.

— Може би събира мед! — отвърна негърчето.

— Той има достатъчно мед! — допълни Капоко, като се връщаше обратно, протягаше шия и се вглеждаше между храстите.

Останалите туземци бавно се източваха напред. Джума подкрепяше Шаконда. Бедният хаубаувец едва се влачеше. Раните му бяха подлютени и го сърбяха. Той стенеше тихо. И тъкмо в това време се случи нещо, което прекъсна разговора между Павел и двамата младежи. Почти едновременно те чува трясък от счупени клони, пръхтене на ноздри и тропот на копита. Капоко трепна и наостри уши.

— Ма-бама! (Бивол!) — озъртайки се, извика той.

Павел загледа между храстите. Негърът не се бе излъгал. Наистина, сумтейки високо, един разярен бивол препускаше бясно насреща. В такива случаи хората нямаха нужда от заповед, за да знаят какво да правят. С няколко скока и тримата се намериха зад една стара смокиня. Раздразненото животно дишаше шумно и пръскаше бели

парцали пяна. С котешка ловкост прекоси пътеката един златист чакал. С тревожен крясък изхвърча над акациите един ястреб. С бързината на вихрушка прекоси пътеката малка красива антилопа. В това време откъм дънера на смокинята се насочваше дулото на винчестерката. Домбо държеше готов за стрелба револвер. Капоко стоеше цял изпънат, здраво прихванал асагея.

Разстоянието от бивола до мястото, където дебнеха хората, нямаше повече от триста ярда. Разяреното животно го премина за по-малко от половин минута. В последния миг Павел чу тежкия тропот, едно черно петно се мярна между храстите, изведнъж въздухът се изпълни с тревожен шум и трясък. Биволът прелетя като ураган на десет ярда от смокиновото дърво и отмина. Никой не стреля. Без да си кажат нито дума, Павел и Капоко се разбраха с очи. По-добре бе да го пропуснат, отколкото да стрелят в него и да издадат присъствието си. Биволът в тоя момент не застрашаваше живота на никого.

Но тъкмо сега се случи още нещо, което съвсем изненада географа. Уплашени за живота на Ястребовия нокът, който бе останал назад в гората, Павел и Капоко със затаен дъх очакваха сърцераздирателния му писък. Вместо това съвсем неочаквано и странно — разяреният бивол, който прелетя със зловещ рев край тях, не измина повече от сто ярда и също внезапно изчезна. След миг-два се чу глух рев, слаб и хрипкав, който излизаше сякаш изпод земята.

Домбо и Капоко се спогледаха многозначително. Павел въздъхна и присви очи. Не можеше да се предполага, че Ястребовия нокът е посрещнал бивола, нанесъл му е дълбока рана и той е грохнал безпомощен на земята. Не, никой туземец не би се решил на такава безумна постъпка, колкото и добре да владее лъка и копието. Всяко разярено животно, което така стремително напада, трябва да се примамва към някакво дърво, да се издебне и тогава да му се нанесе смъртоносен удар.

Очевидно тук бе станало нещо съвсем друго. Но какво? Върху това налягаха ума си и тримата пътници. Освирепялото животно не се обаждаше вече. От заглъхващия рев се разбираше, че то е смъртно ранено. Но къде се губи Ястребовия нокът?...

VI

Тръгнаха по следите на бивола. Гъстите храсталаци, мимозите и дървовидните папрати бяха прекършени и стъпкани, като че ли тук бе минал ураган. Личаха дълбоки стъпки. Още висяха незасъхнали по буренаците парцали от бяла лепкава пяна. Тук-там по бодливите храсти се развяваха кичури косми. Тежките му копита бяха изрязали като с нож змийската трева.

— Меко-ва? — проточено извика Капоко.

Ослуша се. Никой не се обади. След това той изсвири по туземски с палец в устата. Никакъв отговор! Домбо мълчаливо наблюдаваше белия човек. Двамата приятели се разбираха само с едно смигване на окоето, един мълчалив жест или повдигане на рамене.

Ястребовия нокът бе изкусен лодкар. Той добре познаваше околностите на Замбези и дълбочините на самата река, затова успешно изпълняваше службата главен лодкар. Той караше предпазливо, отбягваше опасните места, въртопите и местата, които гъмжат от свирепи водни хищници. Загадъчното му изчезване бе голяма загуба за групата...

Стигнаха до едно място, където следите се губеха. А на пет крачки зееше отвор на яма, покрита с изпочупена тръстика. Тримата предпазливо се приближиха. Тук се криеше загадката около смъртта на бивола. Биволът бе попаднал в туземска клопка. Това бе яма, дълбока два човешки ръста, прикрита отгоре със стъбла от тръстики, акациев клонки и папрат. За пръв път Павел бе очевидец на такава грозна картина. Животното бе налетяло на ямата внезапно и под тежестта на собственото си тяло с падането се бе набучило на острия кол, забит на дъното.

Такива туземски ями за лов на едър дивеч се срещаха по всички пътеки, където минаваха слонове, биволи, носорози или хипопотами. Затова, когато тръгне на път керван от чернокожи, за водач избират най-опитния човек. Той често се спира, подозрително оглежда скършените вършини на акациите и храстовидните мимози, натрупаните купчинки от изсъхнали клони и бурени. Преди да направи решителна стъпка в такива съмнителни места, водачът изпробва всяка

стъпка с копието. Досега за водач на групата служеше Ай. Само при лов той отстъпваше на Капоко.

— Няма го Меко-ва! — като на себе си промълви Павел, без да поглежда двамата си приятели.

След това замислено огледа околността и добави:

— Може би е ухапан от змия?

Капоко и Домбо се спогледаха, но нищо не отвърнаха. Имаше такава опасност. Много често пътеките пресичаха разнообразни отровни змии. Някои имаха тъмен цвят и мек меден оттенък. Други бяха ярко оцветени, много пъстри. Срещаха се кобри и слепи сребристи змии, не по-дълги от земен червей. Ухапването от някои действаше смъртоносно. Затова не бе изключено главният лодкар да се гърчи някъде, заровил глава в гъстия буренак.

Беше тихо, чуваше се само жуженето на дивите оси, тънкото свирене на комарите и малките мушици. Капоко оглеждаше разсеяно наоколо. Ако се съдеше по бръчките на челото му, ясно бе, че мисълта му трескаво работи.

— Хамба — досетил се нещо, изведнъж извика младият негър. — Тук някъде има и друга яма!

Не стана нужда опитният ловец да я търси дълго, защото до изострения му слух достигна някакъв звук. И както правеше обикновено в такива случаи, той се понаведе, заби асагея в земята, прилепи ухото си до него, по-добре да чуе, и лицето му се оживи:

— Хамба, чувам глас! — извика той.

Наистина някъде наблизо се носеше едва доловимо, глухо стенание.

— Вярно! — възкликна географът, като едва прикриваше вълнението си.

— Той е, хамба! — скочи и Домбо.

Няколко минути и тримата слушаха със замряло сърце тайнствения стон. Той се носеше тих, проточен, трептеше като плач, изтръгнат сякаш от сърцето.

— Тук е Меко-ва! — каза Капоко. — Наблизо е! Но това място е опасно! Чакайте!

Павел слушаше думите на младия негър, но нищо не разбираше и само повдигаше рамене. Какво искаше да каже? Ястребовия нокът е наблизо, някъде тук? В същото време се чу нов стон. Това като че ли бе

достатъчно за Капоко. Той скочи през пътеката, съгледал нещо, разпръсна натрупаните клони, клекна на колене и надникна.

— Меко-ва! — обхванат от буйна радост, извика той. — Ой, Меко-ва! Как попадна тук?

Павел не се сдържа, притича и надникна в раззиналата яма. На дъното лежеше свит на топка човек и болезнено стенеше. Капоко нарязва дълги стъбла от жилави лиани, изплете ги на дебело въже, завърза се за кръста и подаде единия край на географа.

— Аз извадя Меко-ва!

Павел и Домбо хванаха изплетените лиани, запънаха здраво крака за дебелия дънер на едно дърво и започнаха бавно да пропускат въжето. Ямата бе дълбока два човешки ръста, в средата стърчеше кол, забит с острието нагоре. Все пак туземецът-лодкар се бе отървал леко. Той можеше да сподели участието на дивия бивол, ако се бе натъкнал на кола. Но това не бе станало по една щастлива случайност.

Извадиха нещастника. Лицето му бе цяло ожулено. От израненото му чело течеше кръв. Само тук-там имаше подутини. Изглежда, при падането се бе натъртил, но не се виждаше сериозна рана. Макар да стенеше от болка, нямаше опасност за живота му. Павел както винаги носеше на гръб малката си пътна аптечка. Той развърза набедреника на туземеца, обърна го по гръб. Искаше да провери да не би да е контузен в коремната област, но нямаше нищо.

Ястребовия нокът полежа така няколко минути и бавно се надигна. Щом отвори очи и погледна наоколо, извика:

— О, сану ма! (Спасен съм!)

После плахо се озърна, съгледа ямата, където лежеше убитият бивол, надникна вътре и се дръпна отвратен. Свали от ухото си голямата кръгла халка и я отърка о коляното. След това се помъчи да се усмихне, но лицето му се сгърчи в тъжна гримаса. Той погледна Павел, после Капоко и заплака, като повтаряше:

— О, куа-нама! (Колко сте добри мъже!)

След това потърси копието си, но то бе разтрошено на дребни тресчици от копитата на бивола. Стрелите бяха пръснати сред тревата, а бамбуковият му лък, който знае как останал цял, се люлееше на едно мимозово клонче.

Ястребовия нокът закопча набедреника си, пристегна го добре, взе лъка и стрелите, попипа кожената торбичка.

— Как падна в ямата? — попита Павел, като си тръгваха.

— О, хамба — дигна уплашено очи туземецът. — Аз късах лечебни билки за Шаконда. Биволът врѣхлетя като мълния. Отскочих встрани, за да му направя път, и хлътнах в ямата! Помислих, че там ще си умра. Но куа-нама ме спаси!...

Като бързаха да настигнат групата, те прогониха от банановата горичка грамаден африкански бананояд и ято сиви гълъби. Домбо забеляза някакво гнездо и притича да надникне в него, но се дръпна като ужилен и удари на бяг. Между клоните лениво се провличаше като черна лента, украсена със светложълти петънца, двуметров питон. На пръв поглед той се сливаше с околната природа, но сега пълзеше и не можеше да остане незабележим. Животното не беше от най-едрите, които в Америка поглъщат цели антилопи, но в издутата му шия навярно се намираше цялото младо поколение на двойката сиви гълъби. Питонът се свря в гъстата змийска трева. Почти в същото време пред самите крака на пътниците се провлече и една африканска змия от семейството на аспидите. Това отровно влечуго, сродно с индийската кобра, беше дълго около петнадесет стъпки и никак не бе безопасно.

Но сега не бе време да изследват влечугите, макар да представляваха за Павел огромен интерес. Имаше нещо по-важно. Някъде назад, сред мълчаливата и тайнствена тропическа растителност или в сянката на надвисналите над реката дървета, като рисове, безпощадни и свирепи, ги дебнеше шайката португалци. Никой не знаеше кога и откъде ще изскочат. Освен това суровата африканска природа очакваше пътниците с нови изненади.

VII

Бързото течение помагаше на лодкарите, без да хаят сили, да плуват безспирно с десетки мили. Ако все още португалците ги преследваха, дори да използваха туземски пирови, можеха да ги настигнат едва след един ден. Засега пътниците бяха загубили само един ден и в случай че не ги забавеше нещо, щяха да стигнат делтата на Замбези навреме.

Все пак предстоеше още много път. Наистина, пълноводната река им помагаше да се движат най-малко десет пъти по-бързо, отколкото ако вървят по сухо, но пътуването по вода тук не беше съвсем сигурно и безопасно. Освен водните ями с бесни въртопи, речните прагове, огромни изкоренени дървета, коварните бързеи и подводни скали, те трябваше да се предпазват от свирепите водни хищници. А тази опасност можеше да се избегне само ако лодкарите са на мястото си и си служат добре с греблата. Туземците, които придружаваха Павел, и особено Ястребовият нокът, бяха акробати в управляването на пирогите.

И сега те стояха на кърмата и очите им непрестанно се оглеждаха напред. Още не се чуваха далечните глухи и тревожни удари на туземските тъпани.

Последният печен къс месо бе изчезнал в гладните гърла на негрите. Но те сега не бяха изтощени както преди и можеха известно време да утоляват глада си с плодове, луковици от мокури, банани и захарна тръстика...

Реката все повече се стесняваше, притисната от скалистите възвишения. Отново се появиха опасни прагове и групата бе принудена да продължи по пътеките на гръб с лодките...

VIII

Ястребовия нокът сега вървеше до Павел, трескаво въртеше малките си бляскави очички като ягуар, спираше от време на време, ослушваше се, тършуваше с копието из храстите. Лицето му, черно като смола и много подвижно, беше покрито с гъсти бръчки. Щом заговореше, освен дебелиите му обърнати бърни всяка бръчица трепкаше, та дори малките му миши уши помръдваха. Този човек, приличен на шимпанзе, с жилести и сухи ръце и крака, състарен без време, никога не говореше за своята жена и деца, за племето и селището...

Вървяха успоредно на реката. Тук според Ястребовия нокът се срещаха най-много антилопи. Слънцето сипеше жар и в такова време, говореше той, водният козел лежи в гъстата крайбрежна тръстика и допуска ловеца на десет ярда до себе си. В последния момент скача, издава предупредителен рев и цялото стадо се втурва в бяг.

Туземецът назоваваше различните видове антилопи на своя племенен език. Черния козел той наричаше куал-та, храстовия козел — наконг. В блатистите места Ястребовия нокът бил виждал водните козли лечуе и поку и красивия петнист козел памбала. Животното обикновено сутрин и вечер се движело из храстовите горички, издавало тревожен лай вместо познатия кози рев. При опасност се хвърляло в реката или блатото, прикривало се между тръстиките и там притихвало. Ястребовия нокът познавал местата, обитавани от антилопите куду, палла, черния козел или куал-та, кама, гну еланд и каменистия козел. Той описваше така подробно и с дълбоко познаване всеки представител от голямото семейство на антилопите, че въпреки богатите си познания географът се смая.

Скоро животните сами започнаха да се представят. Тръстиковият козел потвърди думите на Ястребовия нокът. Негрите едва не го настъпиха, когато изведнъж скочи с предупредителен рев, който не приличаше на блеене. Павел стреля, но напразно. Животното като вихрушка профуча през ниските храсталаци и потъна в блатната тръстика. Острият пронизителен рев като че ли бе тревожен сигнал за всички останали животни и птици.

Ястребовия нокът и Капоко с див крясък се втурнаха след бързоногия козел. Изсвистяха няколко стрели. Един асагей блесна срещу слънцето и се заби в земята. Капоко отмина напред, а Ястребовия нокът се наведе да си вземе асагея.

Едва сега Павел съгледа, че туземецът носеше на бедрото, прикрита от набедреника, дълбока рана, отдавна зараснала, но на мястото ѝ бе останала продълговата сбръчкана вдлъбнатина. Белегът бе грижливо прикрит с ресните на набедреника. Той се учуди, че не бе я забелязал, когато го извадиха от ямата.

Павел затича след двамата ловци. Домбо бе останал назад. Чуваше се тропот на копита. Стадото тръстикови козли бягаше в галоп.

Изтрещя изстрел. Павел изненадан се спря и се върна няколко крачки назад. Озърна се. Над храстите се дигаше синкав дим.

— Кой стреля? — попита той.

— Аз, хамба!

Негърчето следеше нещо с очи, Павел притича и едва сега разбра, че изстрелът не бе даден напразно. Върху змийската трева лежаха два петнисти питона, сплетени един в друг. Куршумът бе пронизал едновременно и двете влечуги. Търбухът на единия питон бе издут като гайда. Изглежда, бе нагълтал някакво животно. Географът за втори път виждаше петнист питон, един от най-честите обитатели на крайбрежията. Веднъж Бенгас му предложи месо от питон, но то бе жилаво и имаше дъх на мърша.

Двата питона, които все още не бяха издъхнали, бяха дълги около два метра. Сега, като ги наблюдаваше, Павел си спомни преданието, което говори, че питонът е митически змей, убит от Аполон. А всъщност той не е отровно влечуго. Не напада човек, макар да притежава голяма сила и жилавата му опашка, с която убива жертвите си, да прилича на дебел каучуков бич. Обикновено той се храни със зелени жаби и дребни блатни птици, а много често се задоволява и с насекоми. За разлика от питоните в Централна Америка, които имат огромни размери и понякога гълтат цели антилопи, петнистият питон, покрит с пъстра тъмнокафява кожа, е по-къс и не така злонравен...

IX

Павел и Домбо вече настигнаха двамата туземци. Ястребовия нокът още крещеше с пискливия си глас, за да изплаши и обърка стадото, та както става често, някоя антилопа да се откъсне от него и да дойде на прицел. Но освен кресливия глас на Ястребовия нокът чуваха се и други викове. Явно бе, че към Ястребовия нокът са се присъединили и другите туземци.

В това време неочаквано се разнесе свиреп рев. Чу се трясък на счупени клони, уплашен вик се смеси с кряска на няколко гърла. Павел на два скока се намери на откритата зелена полянка, спря се и приготви пушката. Впери очи в ниските бодливи храсти и за пръв път стана свидетел на силата и яростта на най-опасния звяр в джунглата — горилата.

Всичко стана така бързо, че едва когато горилата, с грамаден ръст, широки рамене и отвратителна космата глава, лежеше мъртва пред краката му, той можа да си даде сметка за грозящата го опасност...

Отначало той видя животното да лети срещу него, като цепеше въздуха със своя мощен и свиреп рев. Като бягаше, разярената горила трошеше с гърдите си клоните, тялото ѝ подскачаше като повдигнато от пружина.

— Бягай, Меко-ва! — бе извикал някой.

В този момент с бързината на нападащ носорог Ястребовия нокът ѝ прекоси пътя, тя направи огромен скок и той едва не се промуши под огромното ѝ космато тяло.

— О, еее! — ревяха туземците.

— О, еее!

Може би с викове искаха да сплашат горилата, но тя не се стресна, а още по-стремително се спусна срещу хората. Отдалеч тя приличаше на някакво чудовище. Щом се изправи на огряната от слънцето поляна, на задната ѝ плешка светна ярко кърваво петно.

Павел се прилепи към земята. Той съобрази — горилата е ранена. А щом е ранена, обхваната от дива ярост, тя напада решително и бързо.

— Хамба, дум-дум! — нетърпеливо извика Капоко.

Почти в същия миг изстреля първият изстрел, но куршумът не повали горилата. Павел напълни пушката и отново се прицели. Но сега не можеше да стреля. Косматият звяр направи огромен скок и в този момент тъмното му косматото тяло като че ли увисна във въздуха. Гората потрепери от нов гърлен рев. В следващия момент животното разпери грамадните си лапи, сграбчи мъничкото телце на Меко-ва и го подхвърли като топка във въздуха. Градушка от стрели се посипаха върху нея, но заслепена от ярост, тя не се изплаши. Хвърли се напред и като размахваше дългите си предни крайници, които наподобяваха яките космати ръце на великан, за по-малко от пет удара на сърцето изпотръшка до един туземците.

В това време Меко-ва се надигна, бързо замахна, но не успя да хвърли копие, защото горилата чевръсто отскочи, озъби се насреща му, зловещо изрева и отново човекът и звярът се сборичкаха. Но и това не трая дълго. Когато туземецът се строполи на земята, а горилата стоеше изправена, Павел стреля. От дулото на пушката още струеше дим, когато косматият великан подскочи два пъти, нададе отчаян рев, падна, сгърчи се и обтегна крака.

— Вей-ха ва, куа-нама! (Белият човек уби горилата!) — развикаха се зарадвани туземците.

Само Ястребовия нокът лежеше тежко контузен. Нещастният негър за втори път пострада. От челото на Капоко, се стичаше тъпка струйка кръв. Макар Павел да видя кръвта на Капоко, той притича при Меко-ва, обърна го по гръб. По тялото му личаха десетки синини, обелена кожа, дълбоки драскотини от нокти и само малка рана в лявото рамо. Ястребовия нокът стенеше и се гърчеше от силни болки. Ай накъса някаква лековита трева, стри я между два камъка и с пяната, която избие от стъблата, намаза ожулените и натъртени места. Не мина много време и туземецът се съвзе, бавно повдигна глава и се огледа наоколо. Павел стана, потърси с очи Капоко. Домбо, седнал до другаря си, бършеше кръвта му с някаква смачкана папрат. Така бе правил много пъти белият човек. Макар че бе контузен, момъкът беше бодър и усмихнат, като че ли нищо не бе се случило.

Докато печаха месото, Павел реши да направи отново някои наблюдения. Той бе установил, че след всеки дъжд температурата рязко пада. Така сутринта при изгрев-слънце бе измерил доста ниска температура, в два часа следобед температурата се повиши значително и термометърът показваше 37° С. Не можеше да се диша. Непоносима жар се сипеше от небето. В таблицата, съставена от географа за температурата и валежите, такава рязка промяна бе отбелязана само веднъж, и то пак по същото време преди една година. Червеното кръстче в диаграмата напомняше този ден, който мъчно се забравя — деня на страшната буря.

Затова Павел набързо прибра термометъра и дигна под тревога негрите.

— Идва буря! — предупреди ги той, но това беше излишно, защото изведнъж притъмня и земята се разтнесе от страшна гръмотевица.

Трябваше бързо да се прибере багажът, да се опъне палатката, да се направят здрави туземски колиби с непропускливи покриви, за да се подслонят хората. Но беше късно — бурята връхлетя още докато опъваха палатката и само една колиба бе набързо сглобена. Сякаш залп от хиляди оръдия разтърси околността, блесна ослепителна светкавица и наблизко пламна като факла баобаб. С бесен рев вятърът лудуваше в гората. Кършеше и чупеше дърветата, които се събаряха с трясък. Дъждът плющеше, като че ли някъде бе отприщен огромен бент...

Цял час вилня бурята и когато отмина, всичко плуваше във вода. Храсталаците и тревата бяха премачкани, сякаш над тях бе минал огромен слон, дърветата стърчаха с изпочупени клони и стъбла. Палатката бе раздрана и вещите в нея намокрани. Ураганът както внезапно връхлетя, така и отмина. Небето се проясни. Над окъпаната долина отново грейна слънце. Туземците побързаха да проснат на тревата багажа да се суши. А Павел разтвори диаграмата и отбеляза още едно червено кръстче.

До вечерта туземците убиха две антилопи куду, най-едриите представители на това семейство. Те ги одраха, нарязаха ги на пържоли и ги опекоха на огъня. След вечеря напълниха с печено месо

три кожени тулума за път. Ястребовия нокът не се отказа от вкусното месо, макар все още да стенеше и да се оплакваше от силни болки.

Сутринта рано, преди изгрев-слънце, когато над голямата река пълзеше тънка прозрачна мъгла, всички бяха вече в пирогите.

Ястребовия нокът отново заби бамбуковия прът в речното дъно, но го прищракаха болки, той изпъшка, после бързо скочи и бутна лодката. Някъде наблизко приплеска с криле някаква птица. Перата ѝ чудно блестяха върху бистрата вода. Лодките се проточиха една след друга, а когато бяха вече в талвега^[1], полетяха като тъмни лъскави щуки и оставиха след себе си дълги сребристи опашки.

Не бяха изминали много път и вятърът донесе далечни глухи удари на туземски тъпан...

[1] Талвег — линията на най-голямата скорост на течението. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА
„ТЕЛЕГРАФЪТ“ ПРЕДАВА. ПОРТУГАЛЦИТЕ
НАСТЪПВАТ. СРЕЩА С МАМБАРИТЕ. РАНЯВАНЕТО
НА АЙ. ХИПОПОТАМИ-АЛБИНОСИ. НЕБЕСНАТА
ДЪГА. ТУЗЕМСКИ БИВАК. КРОКОДИЛ ОТВЛИЧА
ДОМБО. ХРАБРИЯТ КАПОКО ОТНОВО СЕ ПРОЯВЯВА.
ЧУДОТВОРНОТО ТУЗЕМСКО ЛЕКАРСТВО.

I

Думкането на тъпаните известяваше, че португалците не са се отказали от преследването на групата. Туземците от близките селища край Замбези са ги забелязали и даваха тревога.

— Бумай-на! (Карай бързо!) — гърмеше някакъв прегракнал глас.

— Бумай-на! — повтаряха го назад като по команда всички гребци.

Това бе Зомба, изправен на задния нос, с бамбуков прът в ръце. Той подканяше другарите си да летят по течението с бързината на птици. Зомба за втори път се проявяваше като защитник на белия човек. Неговият властен, покоряващ глас сякаш тласна гребците. Павел се вгледа в далечината, където блестеше широката водна повърхност, но все още не се виждаха лодките на португалците.

— Бумай-на! — от време на време подканяше Зомба.

Макар мнозина да бяха изпохапани от отровни паяци, на мнозина очите да бяха възпалени, сега всеки се стараяше да не изостава от другите. Пирогите, намазани с гъста смола, блестяха на слънцето като полирани в кехлибарен цвят. До Джума, все още болнав и изнемощял, седеше Шаконда. На всичко отгоре той бе ухапан от кафява космата гъсеница, която много приличаше на мъничко диво свинче. При пипане твърдите ѝ власинки се впираха в кожата и предизвикваха

непоносими болки. Ако ли пък попаднеше на лицето, то подпухваше и очите се зачервяваха.

Гъсеницата случайно бе се изронила върху главата на нещастния момък, когато минаваха под зеления навес на дърветата. Ай веднага спря лодката, откъсна тъмни на цвят плодове, подобни на узрели сини сливи, които наричаше „мокоронга“, и намаза със сока им изхапаните места. Може би затова цялото лице на Шаконда не отече, но болките бяха непоносими. Не бе ухапан само Шаконда. На мнозина краката и ръцете бяха възпалени. Но пред опасността като че ли всички забравиха болките и сега настръхнали, с вперени напред погледи, имаха само едно желание — стремително да летят и ловко да избягват препятствията.

Изведнъж бе стихнала кресливата глъчка, замряха песните, които пееха негрите, спомнили си с тъга за родната колиба, жената и голите, с изпъкнали коремчета чернокожи деца, не се чуваха кънтящите удари на бамбуковите прътове, нито писъкът на туземската флейта.

Туземците с изключение на гребците бързо стъкмяваха своето въоръжение — замятаха през шия колчаните с отровни стрели, оглеждаха остриетата на копията, проверяваха здравината на лъковете.

II

Туземската пирога, тясна и дълга, с извит нос, украсена с изкусна дърворезба, стремително летеше напред, правеше бързи завои, отбягваше опасните течения и случайно надигнал глава хипопотам. Ястребовия нокът и Капоко майсторски управляваха. Павел и Домбо седяха един до друг на средната преградна дъска с оръжие в ръце. Останалите лодки плуваха след първата на еднакво разстояние една от друга.

Бързо прибягваха край тях огромните дървета, които растяха по бреговете. Реката се разливаше нашироко, ограждаше малки китни острови, над които разперваха корони грациозни палми с красиво извити перести листа и мек светлозелен цвят. Тук растяха сребристи кедри и ярко контрастираха на тъмните цветове на моцоурите. По ниските блатисти места се простираха обширни площи, гъсто обрасли с тръстика, а там, където нямаше мочурища, се откриваше брегът, изграден от гладки тъмнокафяви скали като шлифован мрамор.

Някъде реката се разливаше така нашироко, че наподобяваше голямо езеро с високи и стръмни брегове, покрити с гъсти гори. Там, където дърветата бяха по-рядко, между тях лъщяха базалтовите скали. Тук се въдеше мухата цеце, която между многото злини служеше и за защита на туземците от „базунго“ — белите завоеватели. Затова много рядко по тези места се мяркаше някой арабин-търговец.

Павел съжаляваше, че е принуден да бяга от потерята на колонизаторите, пък и приближаваше времето за срещата му с китобоя, та няма време да се спира. Всяка стъпка тук бе осеяна с богат материал за научна работа: растяха няколко вида фикуси, светлозелени акации, диво кафе, бананови растения с яркозелени листа, отровни колкуали като огромни кочани от цветно зеле, разкошни моцинцели и вечнозелени моцоури, които много приличаха на кипариси. Поройните дъждове, които валиха всяка нощ, бяха преобразили природата. Всяко стръкче и храст обличаше разкошна премяна.

Над реката кръжаха ята птици. По голите места и редките храсталаци пасяха стада разнообразни антилопи, зебри, жирафи и биволи. Изненадани от появата на пирогите, антилопите се пръскаха

като стрели, а зебрите любопитно следяха пътя на лодките, като тревожно пърхаха с ноздри. Късогледите носорози дълго се заслушваха, доловили миризмата на хора, и стояха нащрек. Много често над водата се показваше главата на водна костенурка, из храсталаците стърчеше застрашително хоботът на слон, из дупките по пясъчния бряг изхвърчаха пчелояди. Ревът на горилата посрещаше и изпращаше пътниците. В клоните на крайбрежните дървета играеха маймуни. При появяването на пирогите те крещяха пронизително и ловко се катереха по гладките стъбла на дърветата.

III

Туземските селища бяха разположени по високите открити места. Колибите, покрити с тръстика и папрат, приличаха на големи островърхи шапки. Само сините струйки дим, които се точеха в тихата утрин към небето, говореха на пътника, че това е туземско селище. Тук-там край малките заливчета, където водата стоеше почти неподвижна, плуваха разбити на трески туземски пироги.

Бреговете бяха пусти. Негрите от селищата близо до Замбези не се решаваха да идват на риболов по тези места, защото, както казваше Ястребовия нокът, тук върлували свирепите хипопотами-отшелници. По подобие на прогонените диви биволи и носорози те нападали пирогите, обръщали ги и ги разтрошавали със здравите си зъби. Разказът на Ястребовия нокът не учуди никого. Павел знаеше, че това животно е тревопасно, но не му липсват здрави като на хищник зъби. В своята ярост старите раздразнени хипопотами понякога стават толкова свирепи, че са истински страшилища в големите реки.

Затова Ястребовия нокът и Капоко зорко следяха всяко раздвижване на водата, всеки блестящ кръг, най-малък шум и появяването на всеки подозрителен предмет. Двамата лодкари изкусно и пъргаво маневрираха и туземската пирога се стрелкаше като същинска змиорка.

На много места водата вреше от хипопотами и само бързото движение близо до брега спасяваше пътниците от тяхното нападение.

Откъм завоя се появи група ловци на речни коне. Меко-ва спря пирогата. Другите пътници, които идваха в стройна колона, се приближиха към брега и също спряха под сянката на макарангите. Меко-ва и Капоко прекараха лодката под надвисналите клони на дърветата. Ловците бяха мамбари, племе, което зорко охраняваше долината на Замбези. Оръжието им се състоеше от къс железен харпун, поставен на отворстието на дълъг прът от твърдо дърво и прикрепен с жилава връв. Те безшумно прекарват лодката до спящия хипопотам. Лодкарят държи широки гребла. Щом се приближат, опират и в същия момент, когато леко дръпват лодката назад, ловецът хвърля харпуна, завързан за един мехур от антилопа.

Мамбарите бяха проследили хипопотамите. И сега, носени от течението, безшумно се приближаваха към тях, като едва докосваха водата с бамбуковите прътове. От време на време над повърхността се показваше огромната муцуна на един великан. В един момент, когато хипопотамът отново се показва, те забиха харпуна в тлъстото му тяло, той нададе зловещ рев, хвърли се напред, разплиска водата и обърна пирога. Разяреното животно захапа лодката, схруска дървото между здравите си зъби и над водата заплуваха трески.

Ай се втурна със своята пирога да спаси мамбарите, но хипопотамът с бесен рев се хвърли срещу него, Павел стреля и, изглежда, го улучи, защото хищникът изведнъж потъна, а над повърхността изплуваха кървави мехури.

— Чама-чапа, куа-ва! — извикаха мамбарите.

— Чама-чапа, куа-ва!

Павел не разбра какво говорят. Но когато Ай ги докара до брега, мамбарите гледаха с изблещени очи новия модел винчестерка. На раздяла те дадоха на Павел черупка от мида, свалиха от ушите си костените халки и ги потъркаха о приклада на винчестерката. После изведнъж отскочиха назад, три пъти клекнаха на земята и извикаха:

— Бело нума но! (Да бъде сит белият човек!)

В същото време Домбо забеляза хипопотам с малко. То се държеше за шията на майка си. Но както женската, така и малкото хипопотамче имаха светлорозов цвят. Такива албиноси, макар и рядко, както белите слонове все още се срещат в Замбези. Капоко изпрати една стрела, но тя не улучи животните.

По-късно, когато лодката летеше край брега, под надвисналите клони на макарангите Павел откри един див бивол. Биволът стоеше на брега и душеше въздуха. Щом видя пирогите, той отскочи с рев и се скри в гъсталака.

IV

Без да се смята кратката нощна почивка, пътниците плуваха без прекъсване няколко дни. За това време според пресмятанията на географа те бяха се приближили до Индийския океан с около сто мили. Това значеше, че наближават прочутия водопад Виктория или „Мосиоа Туня“ по езика на местното племе, което в превод значи „Там гърми дим“. Старите племена са го наричали Чон-гуе — „Небесна дъга“. Приближаването на водопада, който за пръв път е видял и описал Ливингстон, бе свързано с много рискове и опасности, затова трябваше да стане твърде предпазливо. Само чрез умело маневриране можеше да се преодолее опасното течение. Защото в най-добрия случай, ако пирогата не попадне в бесния въртоп, ще се разбие в скалистия бряг...

Чу се глухо далечно боботене. Скоро пред очите на пътешествениците засия на залязващото слънце с всички багри на дъгата цветен фонтан от разбита на ситни капчици вода.

Бамбуковият прът бе замръзнал в ръцете на Ястребовия нокът. Капоко подозрително се ослушваше и втренчено се вглеждаше в дъгата. Домбо стоеше занемаял. Негърчето вече не се притискаше до Павел и той не долавяше бързите удари на сърцето му, но все пак по плахия му поглед и посърнало лице разбираше, че Домбо е стреснат и уплашен.

„Този път не трябва да се бърза“ — реши в себе си Балванов. Засега португалците бяха останали назад. Групата бе изминала доста дълъг път без особени загуби и повреди, ако не се смяташе счупеният нос на Ай. Но това стана по непредпазливост. Пирогата минаваше под наведените клони на група дървета. Ай не забеляза един изпречил се на пътя им пречупен клон, но се наведе както другите, удари се и падна в дъното на пирогата. Меко-ва на два пъти плю кръв, по псе още държеше, здраво бамбуковия прът и умело управляваше своята красива пирога. Въпреки нощните почивки всички бяха изтощени. Само до преди един-два дни дървените тъпани не преставаха да гърмят, но сега, колкото и да се вслушваха, вятърът не донесе далечно думкане, нито из горите се носеше ехото на пушечни изстрели.

V

Скоро слънцето щеше да се скрие и до изгрева на луната ще настъпи непрогледна африканска нощ. А плуването по Замбези със запалени факли е свързано с много опасности. Хипопотамите през нощта ставаха по-решителни. Обикновено животните нощем излизаха на паша, като използваха познатите пътечки и при най-малкия шум се втурваха към реката. Крокодилите също не се шегуваха, когато подушеха плячка. Но опасността не идваше само от свирепите животни.

Тъмнината заличаваше очертанията на подводните скали, които някъде съвсем се скриваха, а другаде се подаваха като глави на акули. В мрачината лодките можеха да налетят внезапно на подводна канара и да се разбият, а можеше да попаднат на опасен въртоп, да се оплетат в лианите или в острови от плаващи водорасли, които заграждаха лодката изведнъж като в клопка.

Освен това Павел не искаше да се приближи до прочутия водопад през нощта, та дори и при най-светла южна нощ, защото нямаше пълнолуние, а само при пълна луна и високо ниво на водата започва фантастична игра на светлини и сенки и над водопада засиява с всички цветове на спектъра лунната дъга. Тя се губи с единия си край сред живописните силуети на палмите, а другият сякаш се запалва и гори в разноцветни светлини в разбитата на прах вода.

А сега нямаше нито пълна луна, нито вследствие проливни дъждове нивото на Замбези бе високо. Затова Павел не беше щастлив да наблюдава като малцина пътешественици лунната дъга — едно от чудесата на природата.

VI

Животът в бивака протичаше по строг неписан закон. Най-напред се поставяше стража на изходните места, напалваха огън, донасяха вода, печаха месо на дървени шишове или правеха каша. Капоко и Домбо обтягаха палатката, кърпеха платнищата, както ги бе учил географът. Докато се печеше месото, негрите се пръскаха из гората да събират плодове и жасминови кори, които мелеха на брашно. Някои отиваха за мед. Други оставаха да поддържат огъня. Но и те не седяха със скръстени ръце — подменяха счупените копия и стрели, плетяха рогозки от листата на палмата рафия, като ги украсяваха с шарки от цветна дървесна кора.

Много време отнемаше на туземците носенето на дърва и поддържането на огъня. Но те извършваха това без принуда и подканяне. Едва късно през нощта всеки шум замираще. В тишината се чуваше само равномерното дишане на заспалите хора, тихият шепот на стражата край огнището, тъжният писък на някоя птица, смехът на хиената, подушила примамлива миризма...

Тая вечер по нищо не се различаваше от другите. Павел подреждаше сбирките си, надписваше минералите, препарираните птици и насекоми, попълваше дневника и чертаеше диаграмата на измерените температури. Ай плетеше рогозка. Капоко и Домбо копаеха трапчинка за огнище.

Домбо взе делвата и тръгна към реката. Капоко го настигна и двамата слязоха по пътеката.

Не бяха изминали и пет минути, когато един нечовешки писък накара географа да подскочи.

„Домбо!“ — едва не извика той, грабна пушката и затича към реката.

Сърцераздирателният писък се повтори. Тоя глас сякаш тласна Павел напред. Той прескочи ловната яма за хипопотами и удари напреко. Виковете като че ли го пронизваха, бучеха в главата му, караха

сърцето му да бие до пръсване. Явно бе, че с Домбо се е случило някакво нещастие.

На сто ярда от брега Павел видя нещо, което го потресе.

Един млад крокодил отвличаше Домбо. Той го бе захапал за набедреника и го дърпаше навътре, но негърчето се държеше за една лиана, която се бе проточила като дълго възлесто въже.

— Домбо, приятелю! — не се сдържа и извика той.

Но това беше само за миг. Като не изпускате негърчето от погледа си, Павел се хвърли от брега на пясъка, дигна винчестерката, но не натисна спусъка, защото в същия момент някакъв туземец скочи във водата. Плувецът стремително полетя към мястото, откъдето долиташе гласът на пострадалото момче.

Из храстите притичаха няколко носачи, закрещяха тревожно, засуетиха се. Всички погледи бяха впити в една точка. Павел, обезумял от мъка, тичаше нагоре-надолу край водата, стреля два пъти, за да сплаши хищника, но той държеше здраво момчето. Капоко плуваше към него в ръка с асагей. Джума и Шаконда също се хвърлиха на помощ, заплуваха бързо като стрели, за да преградят пътя на крокодила. Павел стреля трети път.

Туземците от брега крещяха заканително, хвърляха камъни, които цамбурнаха във водата.

— Дръж здраво лианата! — насърчаваше другаря си Капоко, който вече беше на пет ярда от него.

Изглежда, и третият куршум бе отишъл напразно.

— Хамба, хамба! — чу Павел като насън отчаяния вик за помощ на своя приятел.

Този глас като предсмъртен вопъл го прониза. Нещо властно го притегли към мястото, където се разиграваше страшната драма. Павел скочи в реката, а когато водата го заля до раменете, вдигна винчестерката във въздуха и заплува...

Туземците, занемели и объркани, следяха всяко негово движение от брега.

Изтрещя още един изстрел, чу се вик, една опашка припляска и над водата се показва кървава пяна. Павел бе стрелял с една ръка, така, както плуваше. В това време той видя как мускулестото тяло на Капоко се хлъзна под водата и като размахваше ръце и крака, момъкът заплува право към негърчето. В същия миг Павел стъпи на подводен камък и

застана прав. Винчестерката прищрака в ръцете му, погледът му светкавично кръстоса водата пред него. Не се виждаше нито крокодилът, нито телата на двамата младежи. Сигурно борбата се бе пренесла под мътната червена вода...

Изведнъж над повърхността се показаха две глави.

— Куа-вама! (Не бой се!) — в един глас извикаха туземците от брега.

— Куа-вама! — повториха възгласа Джума и Шаконда, които още по-бързо и стремително полетяха към двамата си другари.

Павел цял трепереше и не отделяше поглед от двете глави, които ту се мяркаха на повърхността, ту отново потъваха.

— Домбо, момчето ми! — като на себе си тихо прошепна той.

В същия миг Джума и Шаконда уловиха Домбо, дигнаха го над водата и като го държаха така, се отправиха към брега. След тях заплува и Капоко. Ай тъпчеше нетърпеливо по пясъка, навеждаше се и правеше някакви заклинания. Останалите туземци тържествено вдигаха копията и издаваха войнствени крясъци.

Само Зомба, мълчаливият, сдържан хаубаувец, следеше нещо. Той се бе подпрял на копието, впиваше очи в една точка и не трепваше.

Когато Джума и Шаконда, които държаха над водата негърчето, минаха край подводния камък, където бе географът, Зомба изтърва копието и с отчаян вик се хвърли от брега и бухна в дълбоката вода.

— Капоко се дави! — чуха всички думите му.

И наистина мъжественият Зомба, вестоносецът на групата, пратеник на вождя, който носеше тайнствените главатарски знаци, не бе се взиравл напразно. Той пръв бе забелязал, че движенията на Капоко стават все по-бавни и отпуснати, докато момъкът бе направил последен опит да продължи, силите го бяха напуснали и той бе потънал.

Сега Зомба плуваше и всички гледаха бързите движения във водата. Крясъците бяха стихнали. Туземците стояха в права редица на брега и следяха изкусния плувец.

Но тъкмо когато Зомба приближаваше момъка, Капоко, който, изглежда, си бе почивал, бързо изскочи на повърхността, усмихна се на Зомба и като риба заплува към брега...

Тоя ден групата преживя тежки минути. Домбо бе отнет от хищната уста на крокодила, а смелият момък отново се показва като

незаменим другар...

VII

Когато Павел се надвеси над юношата, туземците се приближиха в полукръг. Капоко следеше всеки жест на белия човек. Павел прегледа лявото бедро на Домбо. Там крокодилът бе оставил дупчици като зъбци от железен гребен. Освен това на много места по тялото му личаха подутини и синини. Домбо лежеше в полусъзнание и само потрепваше. Раните, макар и при пипане да бяха болезнени, не бяха дълбоки, нито смъртоносни. Тъкмо това искаше да провери Балванов. След първия преглед ръцете му започнаха да пипат по-сигурно.

— Дево нама, хамба? (Ще умре ли, хамба?) — с болка в гласа попита Капоко.

— Апай-на! (Не, няма!) — въздъхна с облекчение Павел.

Той мълчаливо промиваше раната и я налагаше с някакви стрити на прах лековити треви, събрани от Ястребовия нокът. Туземците познаваха много лековити билки и сокове от семена, които наистина притежаваха големи лечебни свойства. И тези семена, събрани и добре смачкани от замбезийския рибар, Павел употребяваше с пълна вяра, че ще облекчат болките на негърчето.

Когато свърши с превръзката на раната, Домбо отвори очи, вгледа се в загриженото му лице и промълви с шепнещ глас:

— О, мой тамо-тамо! (О, мой баща!)

Протегна трепереща ръка и попипа лицето на географа.

— Хамба — с тих глас попита той, — няма ли да умра?

— Няма, приятелю! — отвърна му Павел и се помъчи да се усмихне.

— Ти си добър, хамба! — промълви негърчето.

Павел се опита да се пошегува с доброто момче, но устните му потрепнаха, усети, че нещо припари на клепките му. Една сълза опари посърналото лице на негърчето. Павел напразно се помъчи да му заговори нещо, да го успокои, но сам той беше още дълбоко развълнуван от случилото се и при вида на ранения си малък приятел едва се удържа да не заплаче.

Той се наведе, погали го по лицето, преглътна веднъж-дваж и като направи усилие над себе си, отвърна спокойно и уверено:

— Няма да умреш! Раната е лека! Дори няма кръв! Крокодилът само е натъртил мускула ти! Ще мине и ти пак ще тичаш! Вярваш ли на твоя хамба? — като отместваше ръката си, попита той.

— Хамба не лъже!

— Много ли те боли?

— Боли много, хамба!

В това време туземците мълчаливо стояха край двамата приятели и се споглеждаха. През цялото време Капоко не се помръдна от мястото си. Той седеше мрачен, впил очи във водата. Така бе стоял и през онази нощ, когато старият Кабанга му бе съобщил за смъртта на Маванда...

Павел пренесе ранения юноша в палатката, сложи го на мека постелка от папрат, която сам бе направил. Джума остана да го пази.

Скоро настъпи непрогледен мрак. Буйният огън прасчеше, извиваше червени пламъци като огромни змийски езици, озаряваше лицата на туземците. Павел седеше замислен край палатката. Меко-ва стоеше на стража близо до реката. Наоколо беше тихо. Само по върховете на смокините и палмирите леко шумолеше нощният ветрец.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

**БОЛЕСТТА НА ДОМБО. КАПОКО В ОПАСНОСТ.
ПАВЕЛ УБИВА ЕДИН ХИЩНИК. ОГЪРЛИЦАТА НА
ЯСТРЕБОВИЯ НОКЪТ. ТРЕВОЖНИ СИГНАЛИ.
БЕЛЕГЪТ НА ТУЗЕМЕЦА. ЗАГАДЪЧНОТО ИЗЧЕЗВАНЕ
НА ЯСТРЕБОВИЯ НОКЪТ.**

I

На другия ден рано, още преди да се покаже слънцето над хоризонта, групата трябваше да бъде пред едно от чудесата на природата — водопада Виктория. Но това не стана. Сигналният рог не изсвири, както изсвирваше всяка сутрин. Обикновено Павел ставаше най-рано. Тая сутрин той пак се събуди, погледна часовника си — беше време за ставане. Попипа челото на Домбо и дръпна ръката си като опарен. Негърчето изгаряше в огън.

— Капоко! — тихо извика той.

Момъкът както винаги спеше пред входа на палатката. Щом чу познатия глас, скочи, повдигна платнището и надникна вътре.

— Защо ме вика хамба?

— Донеси вода!

— Вода?

— Да, донеси вода от извора!

Капоко внимателно се вгледа в лицето му, после потърси своя неразделен приятел. Павел забеляза, че негърът някак особено помръдна с уста, но нищо не каза и веднага отиде да изпълни поръчката му.

След малко Капоко постави в ъгъла пълната делва. Павел натопи кърпата за лице, изстиска я и покри челото на Домбо. Хвана ръката му и потърси пулса. Капоко следеше с жив интерес всяко движение на белия човек. Това внесе тревога в душата на негъра, но той не се реши да попита какво прави географът. Само забеляза мрачния му поглед, свитите уста, сбърчените вежди, паднали ниско над очите.

След малко Павел отново натопи кърпата в студената вода, постави я на челото на негърчето и леко го подръпна:

— Домбо?

Домбо се размърда и отвори очи.

— Хамба! — плахо премига той.

— Вземи анай-ма! — подаде му географът някакво малко и кръгло като копче бяло хапче.

Домбо го схруска. Лицето му гореше, като че ли го лъхаше горещ степен вятър. Кърпите бързо съхнеха. Чак след един час Павел пак хвана ръката му, прочете нещо по стрелките на часовника, зави Домбо и тихо излезе навън.

Капоко, уверен, че е наближил часът за тръгване, вече чакаше в ръка с туземския рог.

— Днес няма да пътуваме! — съдържано му каза географът.

— Защо, хамба? — попита той учуден.

— Домбо трябва да лежи!

После Павел мина край изтъркаляните върху тревата черни тела и тръгна по пътеката към реката. Капоко мълчаливо го последва. А когато се върнаха, Домбо беше по-добре. Капоко издебна момент, когато географът попълваше дневника си, и също попипа челото на своя другар, без да знае защо белият човек върши това.

Късно следобед Домбо се почувства по-добре. Треската беше преминала, но негърчето още усещаше остри болки. То седна на биволската кожа и поиска от Капоко нещо да хапне. Лицето му бе бледо, посърнало, очите му хлътнали. Печената пържола и блюдото с гъста каша, подсладена с мед, които възбуждаха някога у момчето вълчи апетит, сега му се сториха безвкусни. Макар и да не му се ядеше, то се чувстваше по-добре, пулсът му беше нормален, температурата бе спаднала. Само ухапаното място и синините му причиняваха болки при движение.

Павел смени превръзката, даде му още един хап, накара Джума да му подложи още по-дебел пласт трева, а той с Капоко слезе по пътеката към реката да провери лодките.

II

Павел и Капоко, с оръжие в ръце, вървяха по тревясалата и запустяла пътечка, която пълзеше из гъсталаците успоредно с речното корито. Двамата пристъпваха предпазливо. Те се отправяха към завоя, откъдето реката течеше в права посока и се виждаше надалече. Долу лъщеше пясъкът, нанесен от Замбези при буйните разливи.

В реката играеха сребристи риби с червеникави плавници, с остри зъби, които можеха да прегризат дори куката на туземска въдица. Освен тях водата гъмжеше от рибата лакет, която, хванала се на въдицата, издаваше свиреп лай.

На едно място, като се мъчеше да прескочи сплетените коренища на някакво дърво, Павел се хлъзна и зарови ръце в тинята. Капоко му помогна да стане. Географът изруга, наметна пушката и като държеше изцапаните си ръце отпуснати надолу, слезе на реката да се измие. Но още не беше гребнал в шепите си вода, внезапен удар едва не го събори на земята и той отскочи настрана.

— Хамба, крокодил! — предупреди го Капоко.

От нападението на хищника Павел не загуби присъствие на духа. Пушката изведнъж се намери в ръцете му и показалецът топлеше желязната и дъгичка. Крокодилът като че ли следеше всичко това и се спотайваше. Чак когато двамата закрачиха по пясъка, той се показва над водата. Не беше голям и може би затова ударът му не можа да повали човека на пясъка.

Туземците много пъти му бяха разправяли, че крокодилите с удара на опашката повалят жертвите си, а след това ги нападат, но Балванов смяташе, че преувеличават. Сега вече за трети път се увери, че замбезийските крокодили по свирепост не отстъпваха на американските алигатори, макар да нямаха като тях четвърти зъб на горната челюст. Ударът с опашката не беше вече измислица на страхливците. Оставаше да се потвърди и другото, казано от туземците, че щом човек успее да им закрие очите, те го пускат. Но географът нямаше никакво желание да проверява и това.

Тук реката гъмжеше от крокодили.

Като вървяха по пътеката, скрита под сянката на гъстите дървета, двамата ловци откриваха на всяка стъпка следите на опасните хищници. Пясъкът беше прошарен от ямички, около които се белееха черупки от крокодилски яйца. Заровените яйца в пясъка са престоявали до настъпването на дъждовете и са се излюпвали. Самката сама изкопава с лапа ямичката в пясъка, заравя яйцата и ги оставя. Но вече малките крокодилчета се бяха излюпили. От гнездата, където са се люпили яйцата, до реката личаха широки отъпкани пътечки. Изглежда, самките зорко са охранявали гнездата си. Откъм водата се носеха познатите гръмки звукове. Крокодилите ядяха риба и шумно мляскаха. И те като кучетата, за да глътнат парченце месо, надигат глави над водата.

Капоко забавяше крачките си и посочваше с копието към водата.

— Хумба-ба яде пила-пила!

И се усмихваше хитро.

Не едно място негърът се спря, приклезна и през редките шубраци втренчено загледа към пясъка. Павел също се сниши до него. Сега вече и той виждаше цяла колонка от малки крокодилчета с широки, покрити с люспици опашки. Те не достигаха повече от една педя на дължина. Кожата им бе прошарена с бледозелени и канелени ивици. Малките хищници вървяха предпазливо и зорко въртяха жълтите си очи.

По всичко изглеждаше, че бяха се излюпили неотдавна, но вече сами си търсеха храна. Както старите и те прекарваха повечето време във водата, а на пясъка излизаха да се попекаат на слънце.

Само грабливите ястреби и туземците бяха техни неприятели, но по тези места рядко минаваха хора. Сега във въздуха не свистяха и познатите ястребови крила, затова те можеха необезпокоявани от никого да се разхождат. Пясъкът хрущеше под лапичките им. Едно пъстро крокодилче беше изостанало повече от десет ярда след другите.

— Виж, хамба! — посочи го Капоко.

И с един скок се хвърли, прегради му пътя и замахна срещу него с копието. Малкият зъл хищник издаде тих пронизителен вой, който много приличаше на лаенето на малко кученце.

Негърът реши да го подразни. Натисна го. Разсърденото зверче отвори широката си уста, замаха с опашка и се помъчи да схруска копието.

В това време Павел чуваше как разтревожените крокодили сърдито удряха водата с много подвижните си опашки. Той стоеше готов за стрелба на брега. По едно време Капоко остави крокодилчето и затича по пясъка. Той видя наблизно гнездо с тридесет крокодилски яйца. Те бяха открити и още отдалеч се белееха. Докато Капоко плетеше кошница от тръстикови стъбла, Балванов клекна да ги разгледа. Взе едно. То много приличаше на гъше яйце, само че черупката му беше мека и жилава, отвътре със здрава като каучук ципа. Капоко сложи яйцата в кошницата, а едно реши да опита. Той проби ципата, изцеди белтъка, а жълтъка изяде апетитно.

III

Павел и младият туземец дълго стояха на завоя, но в далечината, където водата лъщеше като тъмно сребро, не откриха никакви следи от туземски пирог.

Решиха да се върнат. Близко до едно дърво с наведени клони като зелена стряха Капоко се спря, надникна от брега и даде знак на географа да се прикрие. На пясъка лежеше крокодил и се препичаше на слънце. Крокодилът беше доста едър, на дължина достигаше около десет стъпки, имаше здрави, доста дебели крака, плоска глава, широка хищна муцуна, с характерен разрез на устата. Макар да не бе от най-едриите крокодили, нямаше съмнение, че и този можеше с едно движение на челюстите да среже като с трион крака или ръката на човека, с един удар да го повали и да го повлече към водата.

Ветрецът, неотменен спътник на всяка река, духаше насреща и може би затова крокодилът не бе доловил с острия си слух стъпките на двамата пътници.

Капоко стоеше и мереше на око разстоянието от животното до водата, като здраво стискаше копието в дясната си ръка. Павел имаше вяра в тоя ловък, пресметлив и смел човек, затова не го попита какво е намислил да прави. Капоко в тоя момент си спомни за Ай, който бе говорил, че мазнините от опашката на крокодилите са лековити и действат на раните като чудотворен мехлем. А тъкмо такова лекарство беше нужно за Домбо...

Капоко с един скок се намери на две крачки от крокодила, но в бързината не го улучи с копието си.

Хищникът се опита да избяга, но негърът му прегради пътя. В тоя момент започна борбата между човека и хищника. Макар да се пазеше от опашката му, крокодилът замахна и го удари с нея по глезена на десния крак. Капоко отскочи, хвърли копието, металическото острие не проби твърдите правоъгълни плочки, които покриваха тялото му като броня. Разсърденото животно притисна копието между здравите си челюсти и то стана на трески. Капоко не се уплаши, а с един удар на асагея си проби твърдата му броня. Крокодилът издаде рев и в своята ярост прехапа като гуцер част от опашката си. В това време Павел

стреля. Куршумът прониза черепа на хищника и той се сгърчи, потръпна и издъхна. Сега вече можеше спокойно да се разгледа. Крокодилът имаше на предните си крака пет свободни пръсти, а на задните четири, съединени с плавателна ципа. Очите му бяха защитени с външна преградна ципа. Ушните кухини се затваряха с капачки. Кожата му бе покрита с големи правоъгълни рогови щитчета. Отзад имаше висок, твърд зъбчат гребен, който му служеше за бой.

Капоко извади асагея, а с широкия си туземски нож отрязва парче от тлъстините на опашката. Нямаше време за губене. Павел кимна на негъра да вървят...

Туземците, чули изстрела, тичаха по пътеката и крещяха високо. Между лианите, като си проправяше път с копието, надникна Ай, а след него Джума и Ястребовия нокът.

Те почти едновременно наскачаха, приближиха се до убития крокодил, прободоха го с копията си и гръмко произнесоха племенните заклинания. Само Зомба не се приближи. Туземецът строго спазваше наложеното му табу от магесника — не докосваше животно, което живее във водата.

Ястребовия нокът неведнъж бе убивал крокодили и хипопотами, затова бързо и изкусно одра кожата на животното, извади зъбите му, проби ги и ги наниза на връвчица.

Когато отново седяха около огъня, Меко-ва извади от набедреника си красивата огърлица от крокодилски зъби и я подаде на Домбо. Отслабналото лице на негърчето светна от радост.

То попипа внимателно огърлицата, повъртя я в ръце и я окачи на шията си...

Бързо се свечеряваше. Вятърът, който отначало шумолеше по върховете на дърветата, скоро се превърна в глухо боботене. А не се мина много и се разрази буря. Туземците набързо направиха навеси. Няколко души влязоха в палатката и с всички сили се помъчиха да я удържат от бесните пориви на вихрушката. Гръм след гръм трещеше. Светкавиците пламтяха, описваха зигзази и прорязваха мрака. Платнищата плющяха, късаха се. Студените едри капки дъжд тропяха като сачми. Това трая цели пет часа. През всичкото време негрите стояха уплашени, сгущени един в друг. При всеки трясък те издаваха

уплашен писък и лягаха на земята. От нищо друго туземците не се плашеха така, както от природната стихия и гръмотевиците.

— Угаси светкавиците, бял човек! — молеха те Павел. — Нямаш ли лекарство против гръмовете!

Павел гледаше тези суеверни, смъртно изплашени хора и безпомощно вдигаше рамене.

Туземците се умълчаваха, в очите им се четеше безпомощност и отчаяние. Как да им се обясни, че никакъв талисман не може да угаси светкавицата, да спре бурята, да накара да замлъкнат гръмотевиците! Географът се мъчеше да им внуши, че това е природно явление, но чернокожите пътници недоверчиво въртяха глави:

— Бял човек, ти имаш талисман!...

Така премина нощта. Павел бе чел някъде, че туземците изпадали в някаква лудост от трясъка на гръмотевиците, надавали сърцераздирателни писъци, изблещвали страшно очи и се разбягвали из гората. Той беше доволен, че думите му поуспокоиха суеверните туземци и никой не изпадна в такова състояние...

Едва на разсъмване бурята стихна и само от време на време до лагера достигаше далечно боботене. Макар никой да не бе мигнал тая нощ, сега не можеше да се спи, защото земята кипеше във вода.

Както всеки път след буря дълбока тайнствена тишина предшестваше разсъмването. Не се чуваше шумолене на листа, плясък на птичи крила, крясък и вой. Небето бавно попепеляваше, първите лъчи заблестяваха по капките. Туземците наизскачаха из своите фумби. Само преди час-два очите им бяха разширени от уплаха, а сега възвърнаха блясъка си. Бяха преживели една страшна нощ и сега бяха щастливи, че са останали живи.

Заедно с туземците като по даден знак се събудиха ибисите, закряхаха патиците и токачките. Пробуждаше се непроходимата гора, над която доскоро се чуваше само бесният вой на бурята.

В това време вятърът донесе далечни чести удари на туземски тъпан.

IV

Цял ден ехтяха звънките удари на тъпаните. Селищата бяха разположени в отдалечени едно от друго места и колкото да се ослушваха туземците, които придружаваха Павел, не доловиха ясно нито един звук. Все пак, макар да не можеха да разчитат сигналите на „безжичния телеграф“, по честите и бързи удари на локолето се разбираше, че племената са вдигнати в тревога.

Забил в земята копието с острието надолу, прилепил ухо върху полираната дръжка, Ястребовия нокът, без да трепва, стоеше малко приведен и цял превърнат в слух. Той се мъчеше да разчете тревожните сигнали. Според него нямаше причини за война. Пък и ударите за война твърде много се различаваха от тези, които достигаха до слуха му. Не, това не бе призив за война. Ястребовия нокът си спомни, че само преди две луни бяха уредени някои спорове за риболова и дивеча между племената. Вождовете най-трудно отсъждали на кого принадлежи дивечът, появил се в страната на едното племе и преминал в страната на другото племе. Много често при преследване на ранен носорог, бивол или слон животното пресичало границата и издъхвало в чужда страна. Съгласно туземския закон кожата от такова животно принадлежала на ловеца, а месото — на племето. А от убит слон единият бивник се падал на вожда, в страната на когото животното е умряло от смъртоносните рани, кожата вземал магесникът, а месото се падало на ловеца, който пръв го наранил.

Много често при споровете за убит дивеч са пламвали кървави войни.

— А за какво беше последната война? — попита Павел.

Ястребовия нокът изглаждаше копието с тънка птича кост.

— Ние нападнахме мамбарите! — отговори той, без да повдига глава.

— Защо ги нападнахте?

— Те не пускаха арабите-търговци в нашата страна! А на кого да продаваме слоновата кост?

— А сега как сте с мамбарите?

— Вече сме добри съседи.

V

Мамбарите населяваха поречието на Замбези от Слоновата долина чак до водопада Виктория. Доскоро тук жреците, които били в конфликт с вожда, наложили запрещение върху водата. Никой не трябвало да ходи за риба, за да не дразни злия дух, който щял съвсем да пресуши водата. Вождът на мамбарите отказал да хвърли в реката своята жена, която купил от търговец-арабин. Според жреците вождовата жена имала лоши очи и носела нещастия на племето. През всичкото време никой не се приближавал до брега. Освен това, строго запрещение било наложено и върху животните, които идвали на паша около реката. Никой нямал право да убие какъвто и да е дивеч, защото дивечът отивал на водопой в Лиамбе, както наричали Замбези. Водата според магесниците била поразена от злия дух и чак след като се принесе жертва жената на вожда, за да бъде изядена от крокодилите, той ще премахне отровата.

Ястребовия нокът разказваше увлекателно тая трагична история на другата вечер край огъня, сам уверен дълбоко в мъдростта на магесниците.

— Вождът отстъпи ли? — попита накрая Павел.

Ястребовия нокът се усмихна.

— Не.

— Още ли тежи запрещението?

— Злият дух е спокоен вече!

— Какво направи вождът?

— Една нощ избяга със своята сану при арабите! Той имаше бързоходна пирога! Стана вожд неговият син от първата жена.

— Той ли прогони Меко-ва от племето? — попита нарочно Балванов и продължително загледа негъра.

Ястребовия нокът изтърва птичата кост, отпусна ръце, пребледня. Той не бе очаквал такъв въпрос. Павел мълчаливо го следеше. Туземецът с трепереща ръка попипа набедреника си тъкмо там, където прикриваше белега.

— Отде знае това белият човек? — смутено попита той.

Павел не отговори веднага. Обърна се и заслуша. Домбо отново тихо стенеше в палатката. Болките, които доскоро бяха стихнали, отново го измъчваха.

Ястребовия нокът като крадец, хванат на място, плахо премигваше и ставаше неспокоен. Той очакваше отговора на белия човек с тревога.

— Кажи, бял човек?

Павел го погледна разсеяно. Той за миг бе забравил лодкаря и мислено се бе пренесъл при негърчето.

— Аз имам очи, които виждат всичко! — реши да се пошегува географът. — Ти носиш белег под набедреника! Макар да го прикриваш добре, моите очи го виждат. От какво е белегът?

При всяка дума Ястребовия нокът потръпваше, повдигаше ръката си, като че ли се пазеше от внезапен удар, очите му се изблещваха все повече. Той на два пъти поглежда към Капоко, който мълчаливо слушаше, разговора. Какво ставаше в душата на този човек — никой не знаеше.

— Ще ме убие ли белият човек — най-сетне с тих, молещ глас попита той и плахо се отдръпна от огъня.

— Защо да те убивам? — учуди се Павел.

Но отговорът никак не успокои негъра. Ястребовия нокът издаде болезнен стои, падна по очи, после бързо скочи и се замоли:

— Не ме убивай, бял човек!

— Не се бой! — помъчи се да го успокои географът, но той виждаше как лицето на нещастния човек става бледо като на мъртвец.

Най-сетне, като мярна с крайчеца на окото си Капоко, Ястребовия нокът издаде пронизителен писък, прескочи огъня, полетя като уплашен звяр към гората и потъна в непрогледната тъмнина.

Павел разбра, че бе направил грешка. Кой знае какви сурови обичаи имат тези туземци. Може би и те, както е при животните, изгонват недъгавите или ухапани от някакво животно. Затова той скочи, затича след него и го повика, но Ястребовия нокът не се обади.

Някои от задрямалите туземци се размърдаха. Ай се обърна и отвори очи. Павел се върна. Капоко го посрещна при огъня. Пламъкът озари кафявото му лице.

— Меко-ва се уплаши и избяга! — без да сваля очи от посоката, където потъна туземецът, отвърна Павел.

— Защо се уплаши?

— Меко-ва е прогонен от племето! — с тревога произнесе географът.

Капоко се замисли и смръщи вежди. Над дърветата полъхваше хлад. Чуваше се в далечината глух тътен. Тъмнината се сгъстяваше. Ниски облаци забулваха небето. Светкавици режиха като с огнени мечове далечния небосвод. Скоро щеше да завали отново.

Капоко дигна глава и очите му блеснаха на жарта.

— Какво заповяда хамба!

— Изсвири три пъти!

— По-добре да го настигна и да го доведа!

— Няма да го намериш?

— Ще го намеря дори в биволско ухо!

Павел разбра по израза на лицето му какво значат тези думи. И за да смекчи гнева на младия туземец, замислено каза:

— Не, Меко-ва не е лош зумбо!

— А защо е прогонен от племето? — попита Капоко престорено спокойно, но в гласа му прозвучаха презрителни нотки.

— Може би е ухапан от хумба-ба! Мамбарите презират такъв човек! Той носи в себе си злия дух! Вярно ли е това?

Капоко беше сложил вече палеца в устата си и се готвеше да изсвири, но отдръпна ръката си. Лицето му още повече потъмня, очите му се присвиха, той завъртя копието над главата си и изскърца със зъби:

— Магесниците са мазуто!

Павел се усмихна, потупа Капоко по рамото и като се вглеждаше в лицето му, попита:

— Вярваш ли в злия дух?

Капоко помълча за миг, като да проверяваше нещо в себе си, и отвърна:

— Не знам!

Той дълго гледа огъня, в искрите, които летяха като златни мушици и угасваха в тъмнината. Най-послед дигна очи:

— Хамба вярва ли в злия дух?

Павел като че ли очакваше този въпрос, та се усмихна и поклати глава:

— Баримо е измислица на неуки хора!

— Не, хамба!

— А какво?

— Баримо е създаден от магесника! Така казвал белият човек на Домбо! Домбо казал на Капоко! Вярно ли е?

— Да.

Двамата дълго разговаряха, по Меко-ва не се обади. Той не се прибра и на сутринта. Напразно Капоко надуваше сигналния рог, а туземците поред, с пъхнати палци в устата, продължително свиреха.

Павел седеше в пирогата мрачен, със зачервени от безсъние очи и жадно гълташе тютюневия дим. Той бе загубил опитния лодкар и най-добрия познавач на замбезийското крайбрежие. Ястребовия нокът бе пътувал много с пирогата, умело управляваше и се промъкваше през най-опасните места. А освен това бе точен стрелец, опитен ловец и никога не се връщаше с празни ръце. Като куче подуваше стъпките на животните. Добре познаваше горските плодове, гъбите и също като медоносна, птичка откриваше в най-непроходимите гъсталаци натежалите от мед пити на дивите пчели.

А човек, така подвижен, издръжлив и предан, който знае пътя, намира бързо храна и лечебни треви, беше сега незаменим. Затова Павел дълбоко съжаляваше за него. Но какво трябваше да се направи? Туземецът, уплашен за живота си, избяга. Белегът наистина криеше някаква тайна, за да бъде пропъден от племето Ястребовия нокът. Но тая тайна засега едва ли някой можеше да разгадае...

Думкането на тъпаните не преставаше нито за миг. То ставаше все по-тревожно. А назад в далечината не се забелязваше нито туземска лодка, нито бамбуков сал. При все това Павел подканяше туземците да бързат, за да не ги настигнат въоръжените португалци. Той беше уверен, че тътнежът на тъпаните не говореше нищо друго, освен за тяхното настъпление.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА
СИЛАТА НА ТУЗЕМСКОТО ЛЕКАРСТВО.
ТАЙНСТВЕНИТЕ СИГНАЛИ. СВИРИ АНАЙ.
ВНЕЗАПНО НАПАДЕНИЕ. ОТНОВО СЕ МЯРКА
СЯНКАТА НА СИМОНЕ АЛВАРЦ. РАНАТА НА
ГЕОГРАФА.

I

Измъчван от болки, Домбо заспа едва късно през нощта и се събуди чак когато пирогите, носени от бързото течение, летяха край живописните замбезийски брегове. Само лястовиците-побрегушки можеха да надпреварят лодките. Крокодилите, които се препичаха на слънцето, доловили човешка глъчка, лениво слизаха във водата. Чаплиите и ибисите с крясък се дигаха и се загубваха сред гористите острови.

Много често внезапното появяване на пирогите внасяше тревога сред хипопотамите. Преди това те спокойно са се излежавали в реката и са се наслаждавали на утринното слънце, пускали са малки водни струи през ноздрите си, пляскали са водата с ушите си, но изведнъж острият им слух е доловил приближаващата се опасност. С рязък предупредителен рев те се гмурваха в дълбочините, разбиваха водата на пяна и само зоркото око на туземеца можеше да открие муцуната на хипопотама, която се повдига над повърхността. В такива моменти водачът на стадото внимателно следи движението на лодките, лениво размахва уши, чува се тихо сърдито фучене.

— Чему-ва када! (Карай близо до брега!) — предупреди лодкарите Капоко, който вече заемаше мястото на Ястребовия докът.

— Чему-ва када! — повтаряха туземците един след друг, тъй както ги бе научил белият човек.

Павел стоеше безмълвен, прегърнал с едната ръка Домбо, а с другата здраво стиснал пътната винчестерка. Тук не трябваше да се

изпуска оръжието. Реката гъмжеше от хипопотами и крокодили, крайбрежието беше гъсто населено със свирепи зверове, бреговете, подровени от водата, се сриваха с трясък, въртопите като магнит с огромна притегателна сила увличаха пирогите и лодкарите с големи усилия успяваха да ги заобиколят.

А на всичко отгоре трябваше да се прибави и опасността от мамбарите, които зорко охраняваха своята родина и голямата река. Отровните стрели на това недоверчиво племе много пъти бяха се изсипвали като градушка върху главите на португалците, които навлизаха и ограбваха страната им. Те презираха белите хора, защото в тяхно лице виждаха грабители. Павел знаеше всичко това и накара Зомба да мине напред, като пратеник на Хахама. Той носеше документ от вожд — татуировка от голяма луна и звезди на лявата ръка, изкусно направени с най-тънка и остра птича кост...

II

Не бяха изминали много път и силен пристъп на треска раздруса Домбо.

— Хамба! — простена той с отпаднал глас.

Павел даде винчестерката на Капоко, наведе се, прихвана през кръста момчето, повдигна го и се взря в посърналото му лице.

— Домбо — заговори му той ласкаво. — Я ме погледни! Ти си храбро момче! Дръж се!

Негърчето едва отвори очи, потрепна с уста и отново се унесе. Павел чувстваше как тялото му потрепва, лицето му пламти и по скулите му играят червени кръгове.

— Вода! — обърна се той към Капоко.

Момъкът отскочи към задния нос, като се стремеше да пази равновесие, наля в канчето вода от тиквената бутилка и я подаде.

Павел ровеше нещо в пътната аптечка. Лицето му беше мрачно, разстроено, устните му бяха присвити.

— Хамба, вода! — простена Домбо.

— Отвори си устата, момчето ми! — покани го Павел.

Но Домбо нищо вече не чуваше, все повече се унасяше, пламтеше в огън, раздрусваше се от пристъпите на треската. Капоко, объркан, гледаше как бръчките около очите на Павел се сгъстяват, по дългите му, изрусели с цвят на прегоряла трева клепачи се нанизват и блещукат ситни капчици. Никога младият негър не бе виждал такъв белия човек, никога така тревожно не бе наблюдавал пътя на малката стреличка върху лъскавата вълшебна кутийка.

Капоко стоеше занемаял с тиквената бутилка в ръка. При всяко поклатане на пирогата водата се разплискваше, лъскави струйки мокреха бедрата на момъка, но той не сваляше очи от географа.

— Хамба — най-сетне, като се приведе малко напред, попита той. — Ще умре ли Домбо?

Вместо отговор Павел само поклати глава.

III

Момчето умираше и Павел, обхванат от жестока мъка, хапеше устни, без да може да му помогне. Той вече едва долавяше ударите на сърцето му. Лицето на негърчето ставаше мъртвешки бледо. Сгърчено от болка, то се държеше за Павел като удавник.

„Какво ще правим, момчето ми? Как да ти помогна?“ — питаше се Балванов, като гледаше негърчето, което бе изпаднало в безсъзнание.

Лодката бързо се плъзгаше по жълтеникавата водна повърхност като някаква продълговата совалка, издълбана от стъблото на черно гуаво. Джума, застанал на мястото на Меко-ва, с ловкостта на акробат извиваше своето мускулесто тяло. Тук реката се разливаше нашироко. Тъмните гористи брегове едва се очертаваха. Тук-там се появяваха водни кръгове, които бързо се пръскаха на големи светли обръчи, а понякога някакво животно прорязваше блестящата водна повърхност и оставяше след себе си дълга светла пътечка.

Но Павел не забелязваше нищо наоколо. Очите му не се откъсваха от сгърченото тяло на Домбо. Трябваше по-скоро да спрат, за да го положат на меката трева и да превържат раната му. Затова Павел изчакваше да отминат разлива, да се приближат до тесния пролом, където имаше по-удобни пристани.

Но тъкмо в този миг се случи нещо, което наложи час по-скоро да спрат. Както ровеше в пътната си аптечка, Павел почувства, че нещо припари на ръката му, с която бе обхванал Домбо, и той я дръпна. Остър отвратителен дъх на гноясала рана го лъхна. По ръката му се стече жълтеникава течност.

— Ах, приятелю, какво те сполетя! — едва не проплака Павел с глас. Но потисна в себе си парещата скръб, бързо се овладя, изправи се в ръце с Домбо и извика:

— Бомай! (Спри!)

Разбрал, че става нещо много тревожно, Капоко изтърва тиквената бутилка, прескочи един вързоп, дръпна Джума за набедреника.

— Бомай! — повтори той и здраво прихвана бамбуковия прът.

Джума се препъна и едва не падна от лодката. Очите му се наляха с кръв, ушите му пламнаха. Той скочи като разярен носорог, но срещна погледа на Павел, видя прекършеното тяло на Домбо в ръцете му и изведнъж разбра какво се бе случило.

— Бомай! — също извика негърът и плътният му глас прогърмя надалече по реката.

— Бомай! — повториха туземците, които плуваха с пирогите доста раздалечени една от друга.

С няколко удара на бамбуковия прът Капоко отпрати лодката към брега. Павел дигна бинокъла и огледа крайбрежието. Навсякъде се виждаха тръстики, а зад тях гъсти гори. Само на едно открито място тръстиките сякаш бяха окосени, водата лъщеше чак до базалтовите скали, които приличаха на тъмни застинали вълни. Цялата площ имаше форма на подкова. Нямаше съмнение, че на това място реката имаше каменисто дъно, а голият полегат бряг беше удобен за пристан.

Като свали бинокъла и избърса едрите капки пот, избили на челото му, Павел извика на Капоко:

— Бома-нама бо! (Карай по-скоро към брега!)

Наистина брегът, полегат, очистен от водорасли, тръстики и блатни коренища, с малка тераса, беше удобен за пристан. Щом пирогата заседна, Капоко скочи, издърпа я на плоската, малко вдлъбната като корито скала и я задържа, докато слезе Павел. Зад скалата се откриваше живописна поляна, сред която растяха вековни баобаби и палми с красиви зелени чадъри.

Капоко накъса папрат, разстла я, метна отгоре една щавена кожа. Павел сложи върху меката постеля негърчето, извади стъкълцето с хлороформ, капна няколко капки върху щипка памук, допря го до носа на болния и зачака. Туземците, които бързо наскочаха, мълчаливо се приближиха. В настъпилата тишина достигнаха отново удари на дървени тъпани. Ай подложи ухо на вятъра. Зомба тревожно се озърна и очите му плахо премигаха.

Но Павел остана равнодушен към тревожните сигнали. Той седеше до негърчето, разстроен и убит, и сякаш на ум броеше секундите. Минаха минута-две. Момчето започна да идва на себе си. Най-сетне промърмори нещо, отвори очи и попуканите му устни шавнаха.

— Хамба, добър хамба!

Павел трепна и се наведе над малкия си приятел. Лицето му се разведри като небе, очистено от сгъстени облаци.

— Кажи, Домбо?

— Искам да отида в „острова сред морето“!

Сърцето на Павел се късаше от мъка. Той бе дълбоко развълнуван от жаждата за живот на малкия туземец, но се мъчеше да не дава воля на чувствата си. Трябваше да бъде твърд и мъжествен пред своите тъмнокожи спътници.

— Кажи, хамба, нали няма да ме оставиш на хумба-ба? — като дълго събира сили, отново заговори Домбо.

— Няма! Няма, приятелю! Какво приказваш? — тихо отвърна Павел.

— О, добър хамба! — сякаш си отдъхна с облекчение Домбо, протегна треперещата си ръка и докосна лицето на географа. — О, хамба — повтори той, — аз нямам тамо-тамо, ти си моят тамо-тамо! Помогни ми, хамба! Дай ми бели хапове! Те имат лечебна сила! Аз не вярвам на мидените черупки! Само бели хапове ще ме излекуват! Не ме оставяй в страната на мамбарите! Те ще ме хвърлят на хумба-ба!

— Не се бой, приятелю! — помъчи се да го успокои Балванов. — Аз няма да те предам на мамбарите!

Но Домбо стискаше здраво ръката му, с парещ дъх обливаше лицето му и сякаш не го чуваше.

— Ти си добър бял, хамба! — повтаряше той. — По-добър си от всички бели! Ти си мъдър и знаеш много говорещи знаци! Аз също искам като тебе да приказвам с белите листове, да пиша говорещи знаци!...

Павел никога не бе чувал от устата на негърчето такива думи. Той не се решаваше да погледне разширените му, трескави очи, за да не се разплаче.

Всяка секунда бе решителна. Гнойната рана изискваше бързи мерки. Острият неприятен дъх не обещавахе нищо добро. Освен това момчето имаше силни пристъпи на треска, които може би не бяха предизвикани от раната. Изтощеният организъм е вече податлив и на други болести. А тук не се намираше лекар. Болница, и то само за бели хора, имаше чак в Мозамбик. А да се стигне до Мозамбик, изискваше продължително време и дълъг път. Домбо не ще може да издържи. Налагаше се с всички средства сега да му се помогне.

Нямаше място за колебание и мекушавост. Не — реши в себе си Балванов, сега при липсата на каквито и да било лекарства, — само народната туземска медицина може да спаси негърчето. Той накара хората си да се отдалечат, да напалят огън и да се приготвят за нощувка. Повика при себе си Капоко и Ай.

— Бана палуме намо! (Момчето е тежко болно!) — обърна се той към Ай. — Памо киту? (Знаеш ли лек?)

Туземецът попипа кожената торбичка, увиснала на тънка каишка за тъмношоколадовата му шия, и се замисли. После се почеса по брадата и след кратка пауза отвърна:

— Ние лекуваме раните с мангама!

И без да чака покана, Ай стана, под око проследи мрачното лице на географа и потъна в гъсталаците. Капоко стоеше ням и разстроен. Досега той не бе виждал белия човек така мрачен, строг и суров. Това го накара да се отдръпне. Но Павел забеляза смущението му и го потупа приятелски по рамото.

— Вземи бохобохо! (Вземи револвера!) — посочи той набедреника на Домбо. — Сега двамата трябва да пазим групата!

Капоко трепна, погледна географа, като искаше да се увери, че не се лъже, отпаса револвера, попипа дръжката му и го пхна под кожения си набедреник.

В това време Ай се връщаше с някакъв голям разлистен храст, с красива корона и големи нарязани листа с дълги дръжки. По клонките му висяха едри плодове с лимоновожълт цвят. Това бе пъпешово дърво. Туземецът разряза един узрял плод, изцеди лепкавия сок в глинено блюдо, намаза раната на Домбо и после отгоре я наложи с листа. Освен това той даде на болния да изпие две пълни мидени черупки от същия сок, размесен с някакви черни зърна от лековита билка.

Но Ай, изглежда, не се задоволи с листата и сока от пъпешовия храст. Затова се отдалечи и дълго скита из поляната. Павел видя, че съветникът събира бели щурци. Той ги убиваше и ги пускаше в бамбукова бутилка. Когато бутилката се напълни, туземецът отново седна до леглото на Домбо, накъса крилата на щурците, стри ги на прах, смачка няколко семена от пъпешовото дърво и всичко забърка в гъста каша.

Домбо лежеше, загледан в гълъбовото небе, където прелитаха с крясък някакви непознати птици. Гъстият лепкав сок от мангама и листата облекчиха болките му и огънят премина. Отокът започна бързо да спада. Може би свежите пъпешови листа, както жиловляка, изсмукваха гнойта.

Привечер Ай набра цяла кошница бял и мек памук от разклонения памуков храст, изтегли няколко дълги и тънки като шнурове ленти от кората на палмата рафия и ги сложи до леглото. Повика Капоко и като поглеждаше към Домбо, му пошепна нещо.

След това двамата туземци откриха раната, почистиха я с някаква течност, наложиха я с приготвената кашица, отгоре сложиха пъпешови листа, обвиха раната с дебел пласт памук и всичко завързаха с жилавите червени ленти. През цялото време туземците работеха бързо и сръчно като същински хирурзи.

— Ще помогне ли анай-ма? (Лекарството?) — попита Павел, когато привършиха.

Негърът извади лулата и уверено каза:

— Анай-ма има вълшебна сила! Така се излекува и Хахама, когато бе ранен от базунго! Раната беше дълбока! Анай-ма ще прогони злия дух!

Павел нямаше желание да го разпитва повече, защото старият Ай дълбоко вярваше, че всички злини са причинени от злия дух. Още побезсмислено бе да му доказва, че в природата не стават чудеса. Това туземецът няма да разбере. Не само Ай, но и всички туземци признаваха само злия и добрия дух като творци на доброто и злото. Те не можеха научно да си обяснят природните явления. Злият и добрият дух символизираха силата, пред която те се прекланяха. Затова правеха заклинания с черепа, носеха на шията си талисмани, за да прогонят злия дух и да помогнат на добрия дух. Но независимо от суеверието те познаваха добре лековитото свойство на билките и приготвяаха истински чудодейни лекарства.

IV

Сянката на баобабите се удължи, короните им като същински великани лягаха върху свежата нацъфтяла трева. От реката идваше хлад, раздухваше пламъка, диплеше синкавия дим. В пръстените делви клокочеше водата, парата като тюлена завеса процеждаше полегатите лъчи на слънцето. Наоколо се разнасяше мирис на печено месо. Беше необикновено тихо и в тишината сякаш се долавяше смътна тревога. Туземците, насядали около огъня, тайнствено си шушукаха, подозрително се озъртаха и с крайчеца на очите следяха всяко движение на белия човек. Ай, облегнат върху стъблото на една дива смокиня, жадно смучеше лютивия дим от тръстиковата лула и покашлюваше. Капоко мълчаливо обтягаше изпокъсаната палатка, раздраните места зашиваше с тънките жилави и обли шнурове, обелени от кората на някакво дърво.

Като привърши с кърпенето на палатката, младият туземец взе малката остра бравичка, отсече няколко бамбукови колчета и започна да ги набива. Той придържаше с едната си ръка колчето, а с другата удряше точно така, както го бе учил Балванов. Ударите гръмко отекваха в гората, която покриваше цялото ниско крайбрежие.

Капоко от време на време оставяше бравичката и попипваше дръжката на малкото огнено копие. А когато, кръстосал крака по туземски, сядаше, ръката му нито за миг не го изпускаше. С това пък напълно подражаваше на своя малък учител.

Вечерята беше приготвена. Туземците насядаха на кръг около пръстените съдове в ръце с черупки от кокосови орехи. Повикаха Ай. Шаконда стана и му пришепна нещо на ухото. След това стана Джума. Скочи и Зомба. Чу се остро спречкване, но бързо премина в шепот. Капоко остави бравичката и впи сърдит поглед в групата.

Павел седеше надвесен над болния. Домбо спеше с полуотворени очи, вкопчил пръсти в дрехата на географа. Лековитата каша бързо бе оказала своето действие. Температурата бе спаднала. Тялото на

негърчето не се раздрусваше от треска, а отокът на лявото бедро бе поспаднал.

Поканиха Павел да вечеря, като му поднесоха в глинено блюдо каша от брашно, приготвена от корените на маниоката, парче печено таро и батати, но той си остана все така наведен над болното момче. Това не убягна от погледа на туземците, които бяха нагребали първите черупки с чорба, но ги изсипаха обратно в глинените делви.

Като видя, че хората му не ядат, Павел повика Ай.

— Сити ли са всички? — попита го шепнешком, като поглеждаше Домбо.

Момчето не трепна.

— Не са сити, хамба! — отвърна Ай.

— Тогава защо не ядат?

— Чакат да изстине барум!

Мина цял час и Павел отново повика Ай.

— Кашата е изстинала!

— Вярно! — потвърди негърът.

— Тогава защо никой не яде?

Ай смутено наведе очи и загледа в краката си. Капоко, прегърнал колене, леко се поклащаше ту на една, ту на друга страна. Пръстените делви с кашата стояха недокоснати. Момъкът беше тъжен и загрижен. Ай като че ли бе забравил разговора и стоеше с наведена глава.

— Кажи, Ай? — повторно го попита Балванов. — Никой ли не обича барум?

— Няма по-вкусна храна от барум!

— А защо не ядат хората?

— Вато нама онай барум! (И твойт човек не яде!) — посочи негърът с тръстикова лула блюдото на Капоко. Яденето беше вече залоено. Да, наистина Капоко не бе вкусил от кашата.

— Защо не си ял, приятелю? — обърна се географът към него.

— Хамба също не е ял! — отвърна Капоко. — А барумът не е вкусен, щом хамба не яде!

Думите на младия туземец бяха казани така искрено, че дълбоко затрогнаха Павел. Той завъртя глава, тъжно се усмихна и се обърна към Ай:

— А защо хаубаувци не вечерят?

— Чакат белия човек! — не скри този път Ай.

Тая постъпка ясно говореше, че Павел Балванов бе спечелил вече сърцата на хората и те нямаше да го напуснат, каквото и да се случеше по пътя. И това скоро се потвърди.

V

Домбо се събуди малко преди залез-слънце. Над хоризонта се разливаше чудна златиста светлина, къпеше горите, блестеше в зелените ветрила на палмите, леко полюлявани от свежия полъх на вечерника. Вятърът носеше упоителен аромат от миризливи тревни. Пухкавите облаци бяха леко обагрили от залеза. Горите цели пламтяха. Замбези лъщеше на залязващото слънце. Върху водната повърхност трептяха отблясъци.

Домбо премига, подигна се на лакът, загледа се в залеза и се усмихна. Очите му бяха по-бистри, лицето му, доскоро посърнало, беше по-бодро.

— Хамба — извика той.

— Тук съм, приятелю! — обади му се Павел, прибра тетрадката и се наведе над момчето.

— Хамба, нищо вече не ме боли! Колко ми е леко и хубаво! Аз вече мога да вървя! Нали ще отидем в „острова сред морето“ с огнената пирога?

Павел го слушаше развълнуван. Наистина негърчето беше по-добре. Но дали не ще дигне пак температура? Ако температурата се дължи само на гноясалата рана, нямаше опасност. Вече нямаше съмнение, че мангама наистина има лековита сила. Може би трябваше да се направи нова превръзка, но това можеше да стане късно вечерта или пък сутринта преди тръгване.

Сега в зениците на Домбо отново искреше живот, чувстваше се как кръвта се възвръща в посърналото му лице. Туземците стояха в полукръг, втренчено гледаха, сякаш не можеха да повярват на очите си, че момчето, което очакваха да издъхне, е оживяло. Първите му думи те посрещнаха с облекчителна въздишка.

През всичкото време Капоко, клекнал на едно коляно, изстискваше сок от дървовиден пъпеш в орехова черупка и го поднасяше на Домбо. Момчето жадно поглъщаше всяка капка. То изгаряше за вода, но освен сок от дървовиден пъпеш Ай не му позволяваше да пие никаква друга течност.

Лицето на Капоко сияеше от радост. Широката му усмивка, събрала като лъчи ситни бръчици около очите, говореше за доброто му, човечно сърце.

— Хамба, много ми се яде! — по едно време извика Домбо.

Мъчеше го глад.

— Не — махна с ръка Павел, — още не трябва да ядеш! Потърпи! Сега трябва да пиеш само сок от мангама!

— Сок! — възрази негърчето. — А аз така съм гладен, че бих изял цял носорог!

Въпреки това Домбо се примири. Щом белият човек е казал, че не трябва да яде, ще потърпи. А гладът напираше, червата му къркореа и той гледаше лакомо как хаубаувци хрускат таро и с вълчи апетит разкъсват печеното месо. Павел бавно сдъвка къс месо и бутна блюдото. Не му се ядеше, като гледаше как гладното момче брои зальците му.

VI

Павел се прибираше в палатката, когато едно рязко изсвирване го накара да подскочи. Той сграбчи винчестерката и гологлав излезе навън. Изправи се пред палатката и тревожно се заозърта. Чуха се почти едновременно три нови изсвирвания от три различни страни. Странните звуци затихваха и се усилваха заедно с поривите на нощния вятър.

Хаубаувци спяха край загасващия огън. При дивата смокиня се мярна силует на човек. Звуците, които прорязваха нощната тишина, се повтаряха на равни интервали. Те идеха откъм дивите смокини и трите баобаба, чиито тъмни силуети като три купола се изрязваха в полуздрача.

— Банга вам-а? (Кой е там?) — като впиваше очи в тъмната фигура, която стоеше при дивата смокиня, попита Павел.

— Вато-ма! (Свой!) — отвърна непознатият и с няколко скока се намери пред огъня.

Беше Капоко.

— Какво правиш? — попита го географът.

— Пазя!

— Кой свири?

— Не знам!

Павел повика събудилия се Ай, който седеше чорлав и полусънен на тревата и разтъркваше очи срещу светлината на огъня.

— Какво, хамба? — най-сетне попита той.

— Чуват се подозрителни сигнали! — посочи с ръка Балванов.
— Да не сме обградени?

Негърът неспокойно се заозърта.

— Видя ли хора? — попита Павел.

— Не — отвърна момъкът.

— А някой да е видял?

Капоко кимна с глава:

— Не, но чух техните свирки!

В това време нов порив на вятъра огъна храстите, зашумоля в листата на дивите смокини и странните звуци отново се чуха. Ай

отпусна колието.

— О, хамба, свиря анай!

— Какво е анай? — попита озадачен географът.

Вместо отговор Ай изтича към баобабите и след няколко минути се върна в ръце с едно дълго бамбуково стъбло. Павел го взе и го разгледа на огъня. То беше дълго един метър, с премахнати външни прегради, а на различно разстояние бяха направени надлъжни процепи. Някои бяха широки, други тесни.

Ай обясни повече с мимики, че той сам е вързал анай, за да предпази спящите хора от нощни гости. Щом духне вятър, пронизва процепите и произвежда особени пискливи звуци, които наподобяват свирене с уста. Така според туземеца болният може да спи спокойно, а белият човек ще бъде по-сигурен. Хаубаувците бяха пропуснали да кажат за това на Капоко, който още при първото тихо изсвирване, без да събужда географа, бе скочил и отишъл да провери.

Ай се засмя доволен и пак откри изпилените си зъби срещу светлината на луната, която се подаваше над тъмната черта на гората.

В този момент никой не подозираше какво очаква групата рано на другия ден, когато музиката на анай бавно ще затихне заедно с шумоленето на дивите смокини...

VII

Утрото беше светло, въздухът свеж, очистен от всяка прашилка. Сега неизцедените капки по листата на дивите смокини и чашките на цъфналите цветове блещукаха като разноцветни искри. Над реката се стелеше тъпка прозрачна пелена. Стълбове от изпарения се дигаха над горите. Птичите хорове отново заливаха горите със звънливите си песни. Първите диви пчели жужаха във въздуха.

Сигналният рог отдавна бе вдигнал цялата група на крак. Огънят загасваше. Негрите, сънени още, тичаха, суетяха се, скътваха багажа, опаковаха го и товареха лодките. Зомба отвързваше бамбуковите свирки, Капоко прибираше палатката, а Павел и Ай превързваха негърчето.

Домбо бе спал добре цяла нощ и се чувствуваше бодър. Лечебните листа на пъпешовия храст и кашата от бели щурци много му помогнаха. Все пак лекуването трябваше да продължи. По раната бяха полепнали парченца памук. Върху тях Павел изцеждаше сок да омекнат. Отлепването на памука причиняваше силни болки на Домбо и той изохкваше от време на време и си дърпаше крака.

— Какъв си амбо-ва! (Мъж!) — престорено сърдито му викаше географът. — Ти си безстрашен амбо-ва, а защо хленчиш?

— Защо чоплиш раната? — не разбираше Домбо.

— Трябва да махнем памука!

— Не го махай!

— Той ще предизвика нов оток!

— Добре, хамба — отвърщаше негърчето, стискаше зъби от болка и затваряше очи.

Най-сетне превързваха раната. Ай се отправи към реката. Капоко и Павел се готвеха вече да вземат на ръце своя малък другар, за да го пренесат в лодката...

Утрото беше спокойно и слънчево. Долината глъхнеше в утринен покой. Син димец като дълго бамбуково стъбло се точеше над загасващия огън. Негрите вече чакаха при пирогите.

Съвсем неочаквано изтреця пушечен залп. Куршумите ниско изсвириха. Ай, който беше наближил брега, се олюля, политна и

вързопът падна на земята. Негърът не охна, а само презрително изсумтя. От лявата му буза плисна кръв и обагри цялото му тяло.

VIII

Внезапното нападение обърка всички.

Павел на два скока се намери зад баобаба, обрасъл с жълтеникави лишеи, изпразни винчестерката по посока на малкия залив, откъдето идеха изстрелите. Туземците, изплашени, се пръскаха с вик и всеки търсеше място за прикритие. Докато пълнеше отново пушката, Павел видя как Капоко стремително бяга на рамо с болното момче. Над него като сърдити оси изсвистяха няколко куршума. Той се наведе ниско и остави Домбо в една трапчинка.

Павел се страхуваше да не настъпи сред групата паника. Затова не трябваше да губи нито секунда.

— Куа-нама ома-вато! (Приятели, не се плашете!) извика той. — Ние ще ги бием!

И той пропълзя напред. Посрещна го пушечен залп. Павел с потъмнели зеници търсеше бандитите. При базалтовата скала близо до пристана се мярна широкопола тръстикова шапка. Един куршум повали португалеца и шапката му заплува по жълтеникавата вода. Туземците се окопитиха и цял сноп стрели полетяха към брега.

Сражението пламна.

— Какво търсите тук, хумба-ба! (Крокодили!) — попита Зомба язвително португалците. — Вие няма да се върнете назад!

Градушка от стрели заблестяха на слънцето. Нов трясък проехтя, куршумите изсъскаха и от дърветата попадаха обрулени листа. Павел издебна паузата и прибяга напред. Стана ясно вече, че португалците бяха изоставили африканските бикове и преследваха групата с туземски пироги, задигнати от някое племе. Ай лежеше в локва кръв. Останалите негри, прикрити добре, пълзяха напред, търсеха подстъпи и обстрелваха брега с нови стрели. Тръстиките шумяха, трещяха изстрели, които с грохот отекваха в гората, но все пак Павел дочу откъслечни разговори.

— Жив да се хване! — боботеше пресипнал глас. Така заповяда Алфонсо!

— Жив? Трудно! — отвърщаше друг.

— Глупак! — изруга първият. — А какво е лесно?

Настъпи остро спречкване.

— Свиня!

— Ще ти пръсна черепа, шебек! — крещеше басът. — А защо си тръгнал с нас? Искаш диаманти! Страхливец! Ако не го хванем жив, отде ще ги вземеш? Той може да ги скрие! А щом е жив, ще му набием клечки под ноктите и сам ще ни ги поднесе!

Чу се шум, щракане на затвор.

— Хвани го ти, храбрец!

В това време един друг глас, който идеше откъм гъсталака, вляво от оголеното скалисто място, проточено викаше:

— Ей, Симоне Алварц, насаам!

„Насааам!“ — отвърщаше ехото.

Думите сякаш ужилиха Павел и той трепна. Отново чуваше името на Симоне Алварц — коварния убиец. Историята с пръстените куршумчета отново изплава в съзнанието му. За втори път се явяваше злодеят. Но сега вече стана съвсем ясно, че португалците наистина са тръгнали за грабеж, помамени от Алварц. Кой знае какво им бе обещал тоя престъпник! Диаманти! Предположението на Павел се потвърди — те търсеха диаманти.

— Алваарц, насаам! — крещеше същият глас.

„Насааам!“ — някак злокобно повтаряше ехото.

В тоя момент Павел Балванов изпита особено чувство на отвращение и дива ненавист. Лицето му се сгърчи от погнуса и той плю.

Тук-там пропукваха пушки, глъчката се усилваше, но все още не се показваше човек освен този, който се мярна с тръстиковата шапка и се отърколи във водата. Сигурно търсеха по-добри подстъпи или крояха коварни планове за обграждане на групата.

А може би те смятаха, че сред хората е настъпил смут и лесно ще ги обезоръжат. Това се потвърждаваше и от глъчката, която идеше откъм брега.

Павел пропълзя още малко напред. Сега отдалече виждаше лодките им, продълговати и тъмни, като че обгорени отвън, вързани с лиани. Те се удряха една о друга, скърцаха и леко се полюшваха. Прикрити в гъсталаците край брега, сякаш не хора, а глутница хищни чакали, водеха спор за плячка. Алчни и свирепи, те си разменяха най-груби ругатни. Жаждата за лесна печалба и грабеж беше ги превърнала

в истински бандити. Животът на човека за тях не струваше колкото стрък захарна тръстика. Дори един към друг те бяха подли и зли, жестоки и отмъстителни.

Какво бяха те в сравнение с хора като Кабанга и Камбела, бащата на Домбо, умния Капоко, Бенгас или добрата Маванда? Нищо друго освен стадо хищни зверове...

Изведнъж проточен глас проряза настъпилата тишина:

— Алфонсо иде!

Сега вече Павел разбра защо се суетяха португалците. Главатарят на бандата едва сега пристигаше. Сигурно те са го чакали. Щом чуха името на Акулата, португалците започнаха да се подават като плъхове между стъблата на дърветата и в шубраците около брега. Сражението щеше да избухне всеки миг. В това нямаше никакво съмнение и Павел, скрит зад дънера на едно дърво, беше заел добра позиция.

Откъм реката се чуха строги отсечени команди, присъщи на строеви офицер от португалската армия.

— Огън! — последва заповед.

Личеше, че това бе гласът на Алфонсо Висенте. Защракаха затвори на пушки. Неколцина португалци се мярнаха между дърветата. Павел ги забеляза, но чакаше да дойдат на прицел. Всеки от тях бе въоръжен с къса винчестерка и носеше по две паласки с патрони. Мисълта на Павел работеше трескаво. Как да постъпи? Единствено само с бързо и неочаквано нападение можеше да отблъсне португалците. Така можеха да хванат някого в плен и групата да се снабди с още една винчестерка и няколко пачки със скъпоценни патрони.

Моментът бе решителен. Павел, залепил лице върху приклада на пушката, зорко оглеждаше крайбрежието. Не трябваше да се пропуска нито миг. Туземците, с изопнати лъкове, притиснали до гърдите си копията и асагеите, приклекли зад дебелия дънери, чакаха знак от белия човек да полетят напред.

От време на време пропукваха изстрели, но Павел разбираше, че Черната акула, като опитен офицер, цели с това да смути негрите, но истинският бой ще почне с ожесточен огън и бързо настъпление.

— Алварц, тук! — чу се вик.

Бързо, с котешки стъпки, малко приведен, отново се мярна авантюристът. Павел стреля, но не го улучи. Пребяга друг, но парнат от

куршума, изохка, разпери нагоре ръце, сякаш се предава, и падна в реката.

Алварц отново надникна и за миг се скри. Куршумът пак не го улучи. Близо до него все така крадешком се показва и се скри черно брадато лице, чорлаво, цяло обрасло в гъст буренак от косми. Павел се досети — Алфонсо Висенте. Сноп стрели тънко изсвириха като мушици във въздуха и блеснаха на слънцето. Не последва охкане, ни ругатня. Сигурно бандитът не бе засегнат...

Над брега, между дънерите на дърветата и тъмната базалтова скала, която се подаваше от водата като скелет на кораб, все по-често се замъркаха хора. Сигурно португалците вече се катереха по гористия бряг и всеки заемаше позиция. Но все още може би разубаваха за разположението на групата. Сега вече не трябваше да се пропуска удобният момент, за да не стане късно. За стотен път Павел пресметна всичко. Беше време за бърз и неочакван удар.

— Манай-на, куа-нама! (Напред, добри хора!) — извика той и гласът му прогърмя в тишината. Тръсъкът на винчестерката се смеси със застрашителния вик на туземците. Негрите се втурнаха напред.

Град от стрели полетяха към неприятеля. Десетки копия и асагеи профучаха във въздуха. Разнесе се пушечен залп, който глухо отекна далече над Замбези.

— Манай-на! — понесе се мощният възглас на младите хаубаувци.

— Нума-на, куа-нама! (Не се бойте, добри хора!) — извика Павел, който с точни удари посрещна първите португалци, които бяха нападнали по брега.

Групата на Павел здраво се счепка с португалците.

Сражението пламна. Отначало туземците, посрещнати от пушечните залпове, се стъписаха, някои дори се разколебаха, но познатият твърд и решителен глас им вля сили и кураж, тласна ги напред. В бързината Павел успя само да забележи как Зомба с изкривено от гняв лице се спусна срещу един кривокрак португалец, който от страх изтърва винчестерката, изрева като ранен звяр и се свлече на земята. Зомба сърдито извика нещо и с всички сили замахна с асагея. В това време изскочи друг португалец и почти в упор се

премери в него, но един куршум сякаш претроши ръката му и го накара с див вик да потъне в храсталака.

Изстрел след изстрел ехтеше в гората, копия и стрели се преплитаха, във въздуха се носеха диви крясъци и сърдити закани. В неприятелските редици изведнъж настъпи объркване и смут, чуха се насърчителни команди. Павел усети, че гърлото му засъхва от напрежение, цевта на пушката пареше, дулото димеше. Един куршум звънко отекна, рикошира и с писък прелетя край самото му ухо. Из гъстата папрат, зъл и настръхнал, изскочи Капоко и пребяга през откритата поляна.

— Лягай, куа-нама! — извика след него Павел.

Но бе късно. Иззад един храст, с ловкостта на маймуна, изскочи висок човек с дълга като пояско брада, с едри мечешки лапи. Този човек, който повече приличаше на скелет, се яви неочаквано, тъкмо когато Капоко от десет крачки със силен замах хвърли копието и то се заби в гърба на друг бандит. Павел трепна, поразен от страшна догадка.

— Алварц! — цял разтреперан от ярост, възкликна той.

Разбойникът държеше в косматата си ръка блеснал на слънцето стоманен нож.

Павел се хвърли напред, но ножът на кръвожадния бандит потъна до дръжката в сърцето на Капоко.

— Изверг! — почти изплака географът.

В този миг той почувства как го овладя бесен гняв. Сега беше време да се разплати със злодея. Но не успя. Ловко отбягвайки удара на приклада, Симоне Алварц с пъргав скок бухна във водата. Нагорещената и раздута цев на винчестерката вече изхвърляше куршумите под краката на Павел и той потърси револвера, но беше вече късно. Нов залп го накара да се прилепи до земята. В това време туземците, които бяха видели смъртта на храбрия Капоко, яростно нападаха със стрели и копия португалците. Сражението се пренесе на самия бряг. Павел бързо пропълзя напред, но познат, умоляващ глас като стрела се заби в сърцето му.

— Хамба, добър хамба! — с предсмъртен глас стенеше раненият Капоко. — Белите базунго са жестоки! Аз няма да видя огнената пирога!

Както никога досега в този момент Павел усети как в душата му се разгоря непозната жажда за мъст. Той се наведе над своя предан спътник, прегърна го и с глух глас му се закле:

— Аз ще отмъстя за теб!

Но негърът, облян в кръв, не се помръдна. Само безжизнените му очи продължаваха да го гледат. Павел усети как по бузите му се стичат сълзи, задушаваше го скръб и едва си поемаше дъх. Добрият, умен и храбър момък, неразделният му другар, вече нямаше никога да проговори...

Крясък и проточен вик, изстрели и пронизителни свирки, пищене на куршуми и зловещо свистене на отровни стрели, всичко се сливаше в един невъобразим шум.

— Монга-ма! (Дръжте пи!) — гърмеше плътният глас на Зомба.

На самия бряг кипеше ожесточено сражение. Отново изтрещя изстрел, ниско пропищя куршум и Павел, който все още стоеше потресен, скочи, совна се напред, залегна и стреля.

— Манай-на! — високо извика той.

Заканителен крясък съпроводи думите на географа. Нов сноп от стрели светна на слънцето, затракаха копия и асагеи. Португалците объркани тичаха насам-натам. Чуваха се неразбрани команди. Павел с трескави очи търсеше кокалестата фигура на Симоне Алварц. В това време в пролуките между дърветата една туземска пирога бавно се отдалечи срещу течението.

Павел се взря в пътниците. Над всички стърчеше една глава, размахваха се дълги ръце.

— Избяга бандитът! — с презрение произнесе той. Под заключените вежди очите му горяха, ноздрите му се издуваха от гняв.

Стрелбата бързо оредя. Отрядът отстъпи в паника, като остави трима убити, но обезоръжени от самите португалци. Скоро откъм сенчестите крайбрежни дървена изскочиха една след друга вражеските пироги, които бързо се отправяха срещу течението, като се мъчеха да настигнат главатарите на бандата.

Няколко туземци от охраната, начело със Зомба, ги проследиха, но португалците, изглежда, ги бяха забелязали и не спряха наблизко. Но Зомба, като всеки опитен негър, сметна, че те може да издебнат групата през нощта и като използват крайбрежната пътека, да нападнат лагера. Затова постави на пост, скрити в гората, двама млади войни, а той заедно с останалите се върна.

През това време останалите туземци излязоха от своите прикрития в гората и се събраха около географа. Павел леко бе одраскан по лицето и с носната си кърпичка притискаше бликналата кръв. Щом се появи Зомба, той поведе групата към лагера. Но още неизлезли на откритата поляна, до самия бряг, всички спряха ужасени. На едно дърво висеше човек, обесен с главата надолу. Всички познаха в лицето на обесения познавача на звездите Минге. Яростен вик процепи тишината. Негрите, настръхнали и зли, размахаха във въздуха дългите си копия. Павел остана поразен от зверската постъпка на португалците. Той потърси с очи Зомба, но забеляза една хартийка, забодена на лявото ухо на обесения. Бързо се наведе и зачете написаните с разкривени букви редове на португалски:

Такава участ ви очаква, ако не оставите диамантите на това дърво. Утре ще пратим човек да ги вземе. Не сторите ли това, няма да се отървете живи!

Алфонсо Висенте — Черната акула

Павел с погнуса смачка листчето и го стъпка с крака, като отпрати към Акулата куп ругатни. Изведнъж нечовешки вик проряза настъпилата тишина. Викът идеше откъм папратите. Всички наостриха уши. Не се мина много и из гъстите дървовидни папрати изскочи Меко-ва — Ястребовия нокът, нарамил на гръб един португалец с вързани отзад ръце.

— Меко-ва! — извика Павел от изненада и се спусна към туземеца.

Ястребовия нокът, цял изподраскан, плувнал в пот, стовари пленения португалец на тревата. Това бе дребно човече с изпъкнали зелени очички и сипаничаво лице, с редки мустачки и червен месест нос. Уродливото човече, което приличаше на шимпанзе, объркано

въртеше глава, преструваше се на мъченик, пъшкеше, четеше гласно някаква молитва, стенеше с треперещ глас.

— Помогни ми, господи! Воля твоя!...

Всички знаеха, че португалците не ще се опитат да освободят хванатия в плен войник. За загубата на един човек те не ще се разтревожат много, нито ще се бият да го освободят. И не се излъгаха. Павел бързо се приближи към дребничкия португалец. Той беше така възбуден, че едва сдържаше гнева си.

Сега Павел гореше от желание да научи нещо по-сигурно за опасния авантюрист Симоне Алварц. Затова, като впи очи в пленника, който все още хленчеше, попита:

— Симоне Алварц ли ви доведе?

— О, сър, той ни хвърли опасна въдица! Носили сте два тулума с диаманти!

Португалецът отговори на чист английски език и това озадачи Павел.

— Какъв си ти? Англичанин или португалец?

— О, сър, португалски поданик, но по произход шотландец!

Павел махна с ръка.

— Къде намерихте Алварц?

Човечето сви рамене.

— Не знам! По-добре да е в гроба тоя негодник! Той ни измами, сър! Ние се връщаме от наказателна акция и го открихме до една рекичка! Черната акула заповяда да го пренесем във форта. Оттогава започна и нашето нещастие!

— Нещастие! — изсумтя Павел и презрително го изгледа. — Какво нещастие?

Шотландецът въздъхна, заплака, от воднистите му котешки очи потекоха едри сълзи. Павел забеляза, че през всичкото време държеше дясната си ръка пъхната в задния джоб.

— Нещастие, сър! — повтори натъртено шотландецът. — Ние се подмавихме и загубихме вече пет души. Алварц е влязъл под кожата на Алфонсо. Знаете го, нали? Каквото му каже, Акулата изпълнява! Ах, сър, как горко оплакваме тая авантюра! Жозе падна убит. Напълно заслужено. Той беше скот, но ние!...

— Кой ви води? — прекъсна го географът.

— О, сър, винаги се намират гадове като Акулата!

Павел помълча и попита:

— Ранен ли беше Алварц, когато го намерихте?

Шотландецът помисли и отвърна:

— Имаше дребна раничка и няколко драскотини по лицето!...

Далеч някъде глухо отекна изстрел. Туземците наскачаха, чуха се подсвирквания. Ястребовия нокът се сниши. Павел дори не трепна. Плененото човече наостри мишите си уши, в зелените му очички заиграха злобни пламъчета. Минаха няколко секунди. Изведнъж Ястребовия нокът скочи като рис и гърлено изкрещя:

— Хамба, онай-ну! (Пази се!)

Но Павел не се изненада. Той бе забелязал ръката на грозното човече и когато се показва ножът, Павел ловко измъкна револвера и с един куршум му разби черепа.

Павел още стоеше с димящ револвер в ръка, когато изневиделица изсвистя куршум, нещо го парна в левия крак, остра болка го прониза, всичко се завъртя пред очите му като вихрушка, ушите му забучаха.

Отначало той изпита особено чувство. Някой сякаш трошеше кокалчетата му на дребни парченца, после постепенно усети, че отмалява и пропада в дълбока яма. Тъмнината се сгъстяваше, чуваше се бучене, изстрели и викове, а сред общия трясък и шум шептеше познат глас: „Хамба, добър хамба!“ Гласът се отдалечаваше, заглъхваше и отново се обаждаше като плач: „О, хамба, басуто са разбити! Няма ги вече хумба-ба!“

Най-сетне гласът съвсем замря. Настъпи тишина и непрогледен мрак...

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

**ЗАГАДЪЧНАТА КОЛИБА. КОЖЕНАТА ТОРБИЧКА.
ЯСТРЕБОВИЯ НОКЪТ СПАСЯВА ГЕОГРАФА. ПРИ
МАМБАРИТЕ. ВИСОКОМЕРНАТА ГЛАВАТАРКА.
ТУЗЕМСКА ЦЕРЕМОНИЯ.**

I

Колко време беше прекарал в безсъзнание, Павел не знаеше, но когато се съвзе, той се огледа с тревога. Усещаше тъпи болки в левия крак около глезена. Какво бе станало с него? Картината на сражението с португалците дълбоко се бе врязала в паметта му. Но като че ли това бе станало отдавна. Само лицето на озверения шотландец, цял обрасъл с посивяла четина, с изпъкнали котешки очи, плувнали в кръв, и сега се изпречваше пред него. От съзнанието му не излизаше Капоко, паднал по очи. А след това? Думите още бучаха в ушите му и цял го разтърсваха. Храбрият момък с презрение говореше за португалците...

Павел махна с ръка, като да отпъждаше от себе си досадни мухи. Не можеше да си обясни какво се бе случило. Да не би пък да е сънувал, да му се е сторило така или наистина добрият моп бе говорил всичко това преди смъртта си.

„Хамба, добър хамба!“ — сякаш и сега чуваше гласа му, пропит с тъга и неутолима жажда за живот...

Наоколо бе тихо. Павел плахо се озърна. До леглото му, покрито с леопардова кожа, лежаха винчестерката, пътната аптечка, кошницата с приборите за ядене, компасът, палатката, вързопите със сбирките от минерали и препарирани птици. На дясната му ръка над китката беше вързана малка продълговата торбичка, съшита от щавена кожа. Тая торбичка му бе дал Ай, а той я повери на Домбо. Кой я бе вързал на ръката му?

Павел подозрително оглеждаше туземската колиба, в която кой знае как бе попаднал. Колибата отвътре имаше сферична форма. Глинената мазилка бе опушена и попукана, огнището до самия вход още димеше. От напречната греда надолу висеше идол — грубо издялана глава на горила с отвратително лице, изблещени очи, с брада от опашката на гну. По стените бяха окачени лъкове, колчани с тънки стрели и дълги лъскави като полирани туземски копия.

Някаква сянка премина пред вратата, някой я спря със строг глас:

— Тихо! Хамба спи!

— Ще стане ли скоро белият човек? — попита друг.

— Той е уморен!

На слънцето блесна като огледало широк старинен меч. Стъпките се отдалечиха.

— Хамба ранен! — загрижено заговори на някого туземецът, който бе размахал меч.

Чу се наблизено стенание. Павел се послуша. Този глас му се стори познат. Помъчи се да се подпре на лакът, но силни болки в глезена отново го прорязаха и той легна. Отметна леопардовата кожа и погледна болния си крак, стегнат отгоре с кори от червено дърво и превързан с растителен канап. Опита се да го пораздвижи. Нямаше счупена кост. Кракът си движеше, но и в глезена усещаше болки и силен сърбеж. На главата си имаше обла и твърда подутина. Сега си спомни, че в момента, когато чу изстрела, нещо сякаш го парна и изведнъж кракът му изтръпна. Той се олюля зашеметен и при падането

се е ударил. „Къде съм попаднал? — питаше се той. — Кой ме е пренесъл тук? Какво е станало с Домбо?“

Съзнанието му постепенно се избистряше. Картината преди раняването му ставаше все по-пълна. Все пак не искаше да повярва, че храбрият и умен момък е убит, а Ай лежи в локва кръв. А как да узнае тая страшна истина?

„Може би съм попаднал в плен при някакво племе? — Тая мисъл го опари като коприва. — Кой пази навън?“

Павел трепна, грабна винчестерката, провери затвора. Не, оръжието му бе заредено. А на пленник не се оставя пълна пушка. Пак легна малко поуспокоен. Навън отново се обади прегракнал глас. Този глас той познаваше. Кой говореше?

Не беше минал четвърт час, чу се звънтене на гривни, с тежки стъпки спряха пред колибата двама души. Сенките им паднаха пред входа. По всичко личеше, че едната сянка бе на жена, а другата на мъж. Изглежда, жената и мъжът искаха да го видят.

Хамба още спи! — предупреди ги отново прегракналият мъжки глас.

— Скоро ли ще стане? — попита кресливо жената.

— Това никой не знае!

— Белият човек има ли коса? — отново попита тя. — Моите хора говорят, че имал лъвска грива, а не коса!

— Той има истинска коса, с прави косми!

Мъжът и жената се изкикотиха. Но пазачът на входа обидено изкрещя:

— Бял човек добър!

— Има ли огнено копие? — попита жената.

— Има две огнени копия!

Щом чуха това, двамата туземци се отдалечиха. След тях дойдоха още две жени и двама мъже, но пазачът на колибата прогони и тях. В това време се приближиха други двама. Единият от тях се крепеше на другаря си. Павел се надигна, вгледа се през входа и радостно възкликна:

— Домбо, приятелю!

Сянката сякаш се пречупи на две и обгърна вратата. След малко вътре надникна негърчето.

— Хамба! — проплака то и като се държеше за левия крак, бързо се вмъкна вътре.

Няколко мига двамата приятели се гледаха мълчаливо. Дебелите, малко извърнати бърни на Домбо потрепваха, лицето му сияеше, по бузите му се стичаха сълзи. Павел стоеше объркан и развълнуван, сякаш не можеше да повярва, че пред него стои той — Домбо.

— Домбо, приятелю мой! — като се задъхваше, повтаряше Павел и притискаше до гърдите си главата на момчето. — Срецнахме се отново живи! Кой ни спаси?

Домбо хълцаше.

— Хамба, мой тамо-тамо! — едва шептеше задъхан той.

Най-сетне Павел се овладя и попита:

— Оздравя ли раната ти, момчето ми?

— Оздравя, хамба! Но ти си ранен! Боли ли те? Португал платил скъпо! Меко-ва спасил хамба!

Като чу името на Ястребовия нокът, Павел се вгледа изпитателно в лицето на негърчето и си спомни за вързаното човече, което лодкарят бе открил в гората и го бе донесъл на гръб.

— О, хамба — повтори със сериозен тон юношата. — Меко-ва спасил хамба!...

— Как стана това? Говори! — нетърпеливо започна да го разпитва географът.

— Той качи на гръб хамба и го донесе при Домбо. Превърза раната и пак изчезна!

Постъпката на Ястребовия нокът живо заинтересува географа. Преди няколко дни туземецът напусна групата и навярно бе скитал все покрай брега, след лодките. Той може би е проследил и португалците, които дебнешком са се промъкнали към брега. Щом е чул първите изстрели, Ястребовия нокът като разярен леопард е полетял напред, видял е прикрития в гората португалец, издебнал го е и го е вързал.

II

Павел притискаше своя малък приятел до гърдите си, без да намира думи да му заговори. Колко неочаквано стана всичко — внезапното нападение, загубата на Капоко, раняването му.

Срещата с Домбо дълбоко го развълнува. Верният му приятел е жив! Сега е при него, същият юноша, непроменен.

— Къде сме попаднали? — най-сетне, като махна с ръка към входа, попита Павел.

— При мамбарите! — отвърна Домбо.

— При мамбарите? — скочи Павел. — А кой пази колибата?

— Зомба! А Капоко, Ай и Минге ги убиха!

Павел тъжно поклати глава:

— Знам!

Домбо въздъхна. Мрачно попипа дръжката на револвера, която се показваше от кобура. Тя беше напръскана с кръв.

— Убиха Капоко, хамба! Лоши басуто! — като гледаше надолу, повтори негърчето.

Басуто той наричаше португалците.

— Да, да, убиха момъка!

Мрачна сянка премина по лицето на географа. Умният и добър момък бе загинал от ръката на същия нашественик, както и неговата сану, красивата и храбра Маванда. Той губеше един добър другар, а племето на Бенгас — храбър и умен войн!

Потресен, Павел замълча.

Тих шепот, бързи стъпки и отчетливо тракане на бамбукови копия се чува близо до входа. Павел наостри уши. Скоро всичко утихна.

— Хамба, боли ли те кракът? — като пипаше леко превръзката, попита Домбо.

— Боли, Домбо! — потвърди географът, който не пропусна да забележи, че негърчето започва да говори все по-правилно. — Всичко ще мине, приятелю! Само Капоко загубихме!

В този момент той си спомни думите на Матросов — при сурови условия човек трябва да има желязна воля, да не се размеква и да не

стане роб на своите човешки слабости.

Домбо познаваше географа. Щом разтърсеше рамене, като че ли свличаше от себе си някакъв товар и изведнъж се променяше. Лицето му ставаше строго, бръчките около очите му се сгъстяваха, погледът му — смел и проникателен.

— Кой ме пренесе в колибата? — след малко попита той.

— Хаубау! Колибата посочи Маненко!

— Коя е тази Маненко?

— Маненко е вожд на мамбарите! Преди малко тя идва да види хамба! Маненко не вярва, че хамба има права коса! Това не било коса, а лъвска грива!

Павел бе чул разговора. В колибата надникна Джума. Той се ухили и между дебелиите му, извърнати бърни лъснаха бели зъби. Джума подаде на географа изработената от него бамбукова патерица и без да каже дума, отново се скри зад колибата. В това време задумкаха едновременно няколко дървени тъпани, откъм дивите смокини звъннаха маримби и тръстикови флейти.

Дружен вик процепи тишината:

— Куа вато амай! (Белият човек е жив!)

— Куа вато амай!

Крясъкът се понесе над гората. Ясно се чуваха сред общия хор гърлените гласове на Джума, Шаконда и Зомба. Така туземците изразяваха радостта си, че географът е жив и те ще го придружат до Голямата вода.

Мамбарите също посрещнаха новината с проточени викове на своя диалект, който малко се отличаваеше от езика на хаубау. Дори мелодиите на флейтите и маримбите бяха съвсем еднакви. Само дървените тъпани думкаха някак по-гръмко и отчетливо.

III

Доста време мамбарите бяха пазили недостъпна за чужд крак Голямата река. Рядко бял бе прониквал в страната на племето. Всяка чуждоземна лодка те посрещаша и сега с градушка от стрели и копия, с диви викове. Само напоследък те търгуваха с арабите, но и самата размяна вършеха предпазливо. Арабските търговци оставяха памучни тъкани, сечива и оръжие при базалтовите скали и се оттегляха. Мамбарите ги вземаха и на тяхно място оставяха слонова кост, скъпи кожи и восък. Понякога мамбарите преглеждаха тъканите и сечивата, но се връщаха, без да ги докоснат. Тогава арабите прибираха обратно своята стока. Размяната не бе изгодна.

Мамбарите не бяха диви и кръвожадни, както говореха в хрониките си арабските и португалски търговци, а горди и храбри туземци, които зорко охраняваха своите граници.

Павел седна пред туземската колиба. Хаубаувци бяха наклали огън, варяха месо, правеха стрели и копия. Групата бе намаляла. Досега бяха загинали шест души. Само част от сбирките бяха спасени. На две крачки от входа на колибата седеше Зомба. Павел забеляза на лявата му ръка изобразен питон — знака на главен водач. От набедреника му висеше старинен меч. Този меч доскоро носеше Ай, като съветник на Хахама...

Привечер двама мамбари оповестиха, че жената-главатар на племето иска да види белия човек. В определеното време Павел Балванов, като се подпираше на бамбуковата патерица, крачеше към колибата на Маненко. С него вървеше целият отряд. Жената-вожд седеше важно на своя туземски престол, заобиколена от старейшините на племето. Около колибата имаше дълбок изкоп с вода. Зад изкопа беше разположена войската, въоръжена с лъкове, стрели и копия. Много от войните бяха запасали широки мечове с лъскави остриета.

Главатарката беше млада и стройна туземка с лъскава шоколадова кожа, красиво тяло и с големи изпъкнали и много живи очи като на газела. Погледът ѝ бе проникателен и закачлив. Горната ѝ

устна имаше особено очертание, тъй като някога е била продупчена за халка и прорезът зарасъл. На шията имаше три железни обръча като часовникови пружини. Облеклото ѝ се състоеше от набедреник, изработен от скъпа кожа със златни ресни, красиви огърлици и скъпи накити.

Маненко стрелна Павел с дяволитите си очи, закачливо се усмихна и плесна гордо с ръце. Украшенията по тялото ѝ иззвънтяха като мънички звънчета. Това се повтори няколко пъти. Усмивката на красивата туземка не слизаше от хубавото ѝ тъмноорехово лице, зъбите ѝ блестяха като бисери, тялото ѝ се виеше и красивите ѝ форми ярко се открояваха под огърлиците.

В позата, държанието и погледа на мамбарската главатарка имаше нещо гордо, властно и покоряващо.

IV

Маненко държа Павел и хората му пред колибата си цял час, като е това подчерта своята власт. Най-сетне тя даде знак да се приближат. Започна туземската церемония. Един мамбарски старейшина поднесе на Павел и Зомба бяла пръст.

Зомба веднага влезе в ролята си на главен водач и представител на Хахама. Той пръв намаза ръцете си до китките с бялата глина. След това взе едно блюдо с пясък, щипна с два пръста от него и го пръсна във въздуха. Блюдото бързо обиколи цялата група. Павел също бръкна в блюдото и посипа пясък на земята.

Жената-главатар важно се наведе, плесна няколко пъти с ръце, сграби шепа пясък и го сейна пред краката си. Това бе знак, че приема гостите в своя туземски дворец.

— Да бъде сита Маненко! — в един глас извикаха хаубаувци.

— Да бъде сит Хахама! — отвърнаха старейшините и поклатиха важно голите си тела.

Разнесе се плясък на ръце от двете страни. Хаубаувци дигнаха копията три пъти и три пъти ги забиха в земята. С това те показваха, че са силни и смели туземци.

Сега следваше най-важното — магесникът да прегледа очите на гостите. Мамбарите както всички туземски племена вярваха, че човек с лош поглед може да причини злина на вожда на племето. Магесникът в ръце с вълшебния тъпан мина по мостчето и като впиваше поглед в очите на всеки, спря се пред Домбо и продължително го загледа.

— Баоба вато ну! (Този има лоши очи!) — изшептя той с беззъбата си уста, удари тъпана, завъртя се в кръг, клекна и пъргаво подскочи.

Приблужи се отново до негърчето, взря се в големите му чисти и светли очи и пак промърмори заклинанието. Това направи три пъти, после пъргаво изтича по мостчето, клекна на едно коляно пред главатарката и нещо шепнешком ѝ заговори.

Усмивката на гордата главатарка изчезна, лицето и помръкна, веждите и се сключиха сърдито.

— Вън този хумба-ба! — строго заповяда тя.

Туземците, които придружаваха географа, настръхнаха и кръстосаха защитните копия пред негърчето. Тих шепот премина от човек на човек. Джума недоволно изскърца със зъби и стрелна под око Балванов. Зомба изруга сърдито, а Домбо обидено наведе очи. Павел вече добре познаваше душата на туземеца. Той се страхуваше от злия дух и навсякъде търсеше следи от него.

— Нищо не разбира магесникът! — сърдито извика Зомба. — Домбо има добри очи!

Главатарката скочи настръхнала. Тя разтърси яростно своето гъвкаво тяло, гривните иззвънтяха и техният металически звън заглуши шепота на старейшините.

Но Павел не изчака да проговори.

— Домбо има огнено копие! — спокойно заговори той. — А от огненото копие злият дух бяга!

Мамбарите, разтревожени, бръмчаха като сърдити пчели. Старейшините се съвещаваха с главатарката. Тя стоеше настръхнала, впила очи в негърчето. Тялото и потрепваше и огърлиците, гривните и медните ѝ халки глухо прозвънтяха.

— Да покаже огненото копие! — извика сърдито един от родовите вождове.

Негърчето откопча кобура, хвана грапавата дръжка на револвера и с жест го измъкна. Оръжието блесна на слънцето. Мамбарите се събраха на групи, втренчили очи в „огненото копие“, после изведнъж се дръпнаха. Само високомерната главатарка все още недоверчиво гледаше и лицето ѝ си оставаше студено и строго.

— Малкият куа-ва може ли да гърми с огненото копие? — най-сетне попита тя.

Вместо отговор Домбо дигна револвера над главата си, натисна спусъка. Макар мамбарите да бяха виждали револвер, силният трясък все пак ги изплаши.

Само жената-вожд не трепна. Тя шареше с очи наоколо и на лицето ѝ играеше презрителна усмивка. Хаубаувци с насмешка гледаха мамбарите.

Старейшините плахо надигнаха глави и нерешително се разшаваха. Срам заливаше лицето на главатарката. Тя пуфтеше, пръстите ѝ играеха по гладкото тъмнокафяво копие с позлатено острие. Тя скочи с ловкостта на пантера в ръка с копието, но се овладя бързо,

върна се на мястото си и даде знак на Павел да се приближи. Очите ѝ се избистриха и в тях отново заиграха хитри пламъчета.

Хаубаувци останаха на десет крачки зад географа. По дърветата, които свеждаха клони над вождовата площадка, висяха най-различни идоли, издялани от дърво. Под навеса бяха окачени изкусно изработени щитове, сребърни и златни асагеи и най-различни талисмани.

— Отде идва белият човек? — попита главатарката чрез своя преводач.

— Идвам от страната на Хахама! — отвърна Павел.

— Белият човек не ме излъга! Моите хора ми казаха всичко! Ние чухме сигналния тъпан на Хахама!

Маненко се наведе напред, вгледа се отблизо в облеклото на Павел, в странните му вещи и го попита:

— А къде остана твоят тамо-тамо?

— Той беше стар и носеше дълбока рана! Силите му го напуснаха и умря по пътя!

Проточен вопъл се изтръгна от гърдите на мамбарите. Те дигнаха копията и ги забиха в земята. Чуха се гласове: „Хамба Балван, хамба Балван.“

Гръмките удари на дървени тъпани се понесоха над селището и ехото дълго ги повтаря. Името на Дончо Балвана, славата му като защитник на негрите беше се разпростряла върху голяма част от Ангола, Северна Родезия и Мозамбик. Затова вестта за неговата смърт предизвика искрено съчувствие и дълбоко вълнение дори сред мамбарите.

V

Разговорите продължиха до среднощ. Маненко разгледа възшебните вещи на белия човек: „пътеводната кутийка“, „огнените копия“. Накрая тя пожела сама да пусне „невидими стрели“. Но щом натисна спусъка, винчестерката изтрещя. Силният гърмеж на модерната пушка доста изплаши главатарката.

Но Маненко бързо се овладя, хубавото и настроение се възвърна. Тя изпразни тиквената бутилка с палмово вино в гърлото си, звънко се изсмя и попита:

— Продава ли белият човек огненото копие?

— Не! — отвърна Павел.

— Той притежава няколко огнени копия. Няма ли нито едно за продаване?

— Копията ни са нужни!

— А нима ще се откаже от сану?

Макар Павел да схвана закачката, сухо отговори:

— Да.

Маненко се изсмя с младежки глас, високо и кръшно, хитро премига с дяволитите си очи и разтърси хубавата си снага. Украшенията по нея отново иззвънтяха.

Очите ѝ горяха като живи въглени в полуздрача. Озарена от пламъците, тя изглеждаше сега още по-хубава. Зъбите ѝ, равни, бели и лъскави, блестяха като млечнобял мрамор, шлифован от ръката на добър майстор. Тя хитро и лукаво примижаваше, извиваше кокетно гъвкавото си тяло и нито един миг не изпускаше от погледа си географа. От всичко това Павел разбираше намеренията на хитрата туземка — по всякакъв начин да се снабди с оръжие. Дори в интереса ѝ за страната на белите, за колибите, храната, пирогите, които се движат с бели платна или с огън, за оръжието, което гърми благодарение на огнения прах, долавяше някакъв хитро скроен план.

Павел ѝ подари последното парче памучен плат. А Маненко му поднесе разкошна леопардова кожа, копие, лък и много украшения от слонова кост. Старейшините гледаха начумерени. Магесникът се опита да си задържи слоновата кост, но главатарката го прониза с поглед,

скочи с ловкостта на дива котка, яростно изкрещя и копието, което профуча край главата му, едва не го прониза.

След малко, като че ли нищо не бе станало, Маненко седна и даде знак да започнат танците. Гръмнаха дървените тъпани. Туземците засвириха на игбомбо — музикален инструмент, струните на който бяха направени от палмови влакна, завързани за прътове. С бързи, грациозни движения се понесоха група стройни и млади танцьорки. При изпълнението те подражаваха на газелите, антилопите или на свирепия лъв. Туземците с присъщата си остра наблюдателност бяха доловили всяко движение на животните и с голямо майсторство ги имитираха.

Маненко с подчертана гордост наблюдаваше танците, лицето ѝ пламтеше. Тя се смееше високо, с волен звънлив глас и насърчаваше танцьорите. По всичко изглеждаше, че славолюбивата главатарка иска да поразии белия човек с изкуството на мамбарите. Затова внимателно следеше израза на лицето му.

Този странен проникателен поглед забеляза и Домбо. Когато Маненко сама се втурна сред танцьорките, като кършеше снага и подскачаше, той прошепна на Павел:

— Хамба, тази жена е лоша!

Павел се изсмя, но в себе си призна, че Домбо има право. Той не искаше да се издаде и от любопитство попита:

— Какво лошо има в Маненко?

— Джума казва това!

— А отде знае Джума?

— Чул от мамбарите! Маненко ще плени хамба и ще му вземе огнените копия!

Въпреки че сам бе разбрал от хитрите погледи и тайнствените знаци за нечистите намерения на мамбарите, това предупреждение накара Павел да бъде по-предпазлив. В това време Маненко с потъмнели зеници стрелкаше географа, усилваше такта, все повече се кълчеше и подчертаваше красотата на своето тяло.

— О, бял човек! — най-сетне, като се приближи до него, се провикна тя. — Ти си храбър и смел! Хаубау разказаха за твоето мъжество! Остани при моето племе! Ти носиш рана и моят врач ще я излекува! Остани, бял човек!

Маненко говореше ласкаво, но в очите ѝ се четеше лукавство. В това време ръката на Домбо напипа грапавата дръжка на револвера, Джума и Шаконда прихванаха копията по-здраво. Останалите хаубаувци стояха нащрек. Павел познаваше добре нравите на туземците и властта на вождовете. Хитрата жена най-напред искаше така да го подкупи, но ако не успее, ще го застави да предаде оръжието си.

Маненко отметна назад черната си като смола коса. Цялата окичена с бисери, осветена от пламъците, главатарката наистина беше рядко красива. Разбира се, нито любезността на мамбарката, нито опасността би принудила Павел да промени своя план, но той не отговори веднага. Спокойно си сви цигара с една тънка хартийка и запуши.

VI

Танците пред вождовата площадка продължиха до късно. Най-сетне девойките потънаха в сянката на дивите смокини. След тях излезе един момък. Той държеше лък и стрели. Застана, опъна лъка и пусна една стрела право нагоре. Докато тя беше още във въздуха, пусна втора стрела и тя се заби в края на първата. Одобрителен крясък изпрати изкусния стрелец.

След това мамбарите забиха в земята един до друг много ножове с остриетата нагоре. Под такта на музикалните инструменти и дървените тъпани един туземец започна да скача бос между ножовете, леко, пъргаво, като все повече ускоряваше такта и навлизаше между ножовете, без да докосне нито един.

Изкусният танцор бе изпратен с дружни викове. Маненко, изпаднала във възторг, викаше:

— Конджо нама! (Конджо е добър играч!)

— Добър играч! — потвърди и географът.

— Белите хора имат ли такъв играч? — попита тя.

— Не познавам по-добър от Конджо!

Маненко остана много доволна, засмя се от сърце и показва белите си зъби. В тава време друг туземец се завъртя на един крак, скочи и падна на ръце, после започна да се премята във въздуха така бързо, че заприлича на някаква тъмна топка.

Всички онемели гледаха акробата, а косато се изправи на крака, дълго гърмяха възторжени гласове. След това мамбарите в надпревара започнаха да трупат пред него питки от печено таро, кокосови орехи, ямс, батати и яйца от крокодили. Лек, ловък и сръчен, играчът се изправи на ръце и отхапа от печеното таро, а като си служеше с пръстите на краката, взе два кокосови ореха.

Огънят пламтеше и над гората се пръскаха искри като златни мушици. Маримбите звънтяха в ръцете на тримата музиканти. Мамбарите изпразваха блюдо след блюдо. Палмовото вино постепенно ги опиваше и подлудяваше.

Като изчака търпеливо да завърши тържеството, Маненко отново попита Павел:

— Ще даде ли белият човек едно огнено колие? Аз ще му дам за робиня най-храбрата мамбарка! Тя ще му служи покорно! Белият човек няма сану! Искате ли робиня срещу огненото копие?

Настъпи тишина. Всички с притаен дъх чакаха отговора на географа. Старейшините се споглеждаха. Очите на Маненко блестяха.

— Аз нито мога да дам огнените си копия, нито приемам роби! — спокойно отговори Павел. — Не продавам нито едно огнено копие!

Сърдит заканителен вик, изтръгнат от стотици гърла, процепи нощната тишина. Войните, настръхнали, чакаха заповед. Чу се тракане на копия, сърдити закани. Зомба стоеше зад Павел с готов асагей. Домбо опипваше дръжката на револвера. Единствен Павел спокойно се изправи. Нито един мускул не трепкаше на лицето му.

Маненко скочи, в очите и бликна опасен огън, дъхът ѝ опари лицето на географа.

— Мамбари, белият човек има лоши очи! — със свиреп глас изкрещя тя.

Дървеният тъпан гръмко избумтя. Това като че ли беше призив за бой. Мамбарите наскочаха и за миг около вождовата палатка се образува гъст обръч от въоръжени туземци. Павел прихвана с дясната ръка винчестерката. Домбо не изпускаше дръжката на револвера. Охраната на географа стоеше нащрек, готова за бой. Хаубаувци бяха оградили Маненко и родовите старейшини. Павел си даваше сметка за опасността, в която се намираше групата. Цяло безумие бе да влезе в сражение с многобройните мамбари. Освен това той трудно движеше ранения си крак и не можеше да върви без патерица, а и Домбо още не беше оздравял напълно. Трябваше да се измъкнат на всяка цена от тая клопка, без да изстрелят нито един куршум...

Стотици погледи сега бяха впити в географа. Той си даваше вид, че е напълно спокоен, но една изпъкнала жилка на челото му нервно пулсираше. Трябваше на всяка цена да се намери изход от това трудно положение. Тъкмо когато хаубаувци смятаха, че географът ще ги поведе на бой, за да разкъса обръча на мамбарите, стана нещо съвсем неочаквано.

— Мамбари — със спокоен глас заговори Павел, като изгледа поред настръхналите войни. — Аз няма да остана, защото ме чака

огнената пирога при Голямата вода! Ще се върна в моята страна, в колибата на моя тамо-тамо! А не съм и роботърговец!

Чу се ропот, звънки удари на копия и заканителни крясъци. Павел изчака, докато ропотът утихне, и продължи:

— При вас са идвали само лоши бели! А добрите бели не са идвали! Сега аз ще им посоча пътя към страната на Маненко и Хахама! Ще дойдат търговци от племето на добрите бели! Те ще ви доставят цветни платове, мотики, ножове, гривни и онай-на за болните!

Павел замълча и изчака. Мамбарите се раздвижиха. Тук-там само някой и друг отново извика заканително, останалите стояха поразени от думите на белия човек. Чуха се и гласове:

— Ние искаме онай-на! (Лекарства!)

— Ще ни доставят ли гърмящ прах! — питаха други.

— А какво ще искат в замяна на цветните платове? — обади се няколко девойки.

— Мъдро говори белият човек! — добави един старец, захапал накриво бамбукова лула, който се подпираше на патеричка с птича глава. — Белите хора имат вълшебни хапчета!

Маненко с изкривено лице слушаше одобрителните думи на мамбарите. Това не й харесваше. Тя не се стърпя, дигна копие, очите и светнаха като на вълчица:

— Стига, мамбари! Не му вярвайте! Белият човек е хитър! Той иска да ви измами!

При тия думи мамбарите отново яростно изръмжаха и размахаха заканително копията във въздуха.

Павел никак не се смути. Както винаги и този път той запази самообладание, но Домбо забеляза, че кръвта от лицето му бързо се отдръпва, очите му святкат застрашително. Почти в същия миг ръката му бързо се хлъзна надолу и здраво прихвана винчестерката.

— Мамбари — прозвуча в тишината суровият глас на географа, — вие ще ме нападнете! Това виждам по вашите очи! Но докато стрелите ви стигнат до мен, вождът и старейшините ви ще паднат убити от скорострелното ми гърмящо копие, а вие ще се превърнете на сива пепел!

И той със светкавична бързина дигна винчестерката, прищрака затвора и я насочи срещу Маненко.

— Нашите копия са готови, хамба! — в един глас извикаха хаубаувци. — Чакаме само знак!

Старейшините стояха като заковани и с разширени очи гледаха изправената фигура на белия човек, копията на мамбарите паднаха от ръцете им и глухо натракаха на земята. Победената Маненко падна по очи и се раздруса от обида и плач. Гордият ѝ характер не можеше така лесно да понесе поражението, което внезапно претърпя тъкмо в момента, когато смяташе, че ще пречупи волята на белия човек и той ще се предаде.

VII

Хаубаувци тържествуваха. Домбо, който не бе очаквал такъв обрат, ласкаво погледна Балванов, отърка се о винчестерката и промърмори:

— О, хамба мъдър!

И като посочи с очи Маненко, която все още гледаше настръхнала и потръпваше, хитро намигна.

— У, хамба! — каза той на португалски. — Горила!

Но Павел смяташе все още положението за твърде опасно, затова отново заговори:

— Мамбари! Нашите огнени копия имат вълшебна сила! Всеки, който се опита да ни нападне, ще бъде поразен от невидимите стрели! Освен това с гърмящия прах само за миг ще изгорим цялото селище!

Думите му, изглежда, съвсем сразиха мамбарите. Настъпи смут, объркване.

— Не ни убивай, лама лу! — чуха се умолителни гласове.

— Не ни изгаряй селището!

— Никой няма да докосне белия човек!

— Изпрати ни белите търговци! — обади се отново пискливият гласец на стареца с патеричката. — Ние имаме слонова кост, скъпи кожи и восък!

Живият пръстен се разчупи на две — мамбарите отвориха път на Павел. Маненко не се помръдна. Старейшините стояха слисани и объркани.

Лунната светлина къпеше короните на баобабите, палмите и дивите смокини с меката си светлина, но по пътеката до вождовата колиба цареше полуздрач. Павел едва бе преминал мостчето над изкопа, когато чу бързи стъпки. Из сянката на трите баобаба, които растяха близо до това място, изведнъж изскочи нисичък човек с копие и лък, приближи се и се изправи пред географа.

— Басуто, хамба! — извика той. — Идват с пирог!

Павел се спря. Стори му се, че познава тоя глас. Понаведе се и втренчи очи в лицето на непознатия.

— Меко-ва! — изненадан извика той.

Ястребовия нокът дишаше бързо.

— Басуто, хамба! — повтори той. — Скоро ще ви нападнат!

— Колко навреме идваш, приятелю! Този път ще им пръснем черепите!

Павел искаше дълго да разпитва туземеца-отшелник къде бе пропаднал, но остави това за по-късно. Сега нямаше време за бавене, затова събра хората от групата и им разкри опасността. Планът за сразяването на авантюристите внимателно бе обмислен. Всички трябваше да се приближат до крайбрежието, да се прикрият и да чакат. Изсвирването трябваше да бъде сигнал за нападение.

Хаубаувци настъпваха предпазливо, водени от Ястребовия нокът. Туземецът предпазливо пълзеше на четири крака между гъстите дървета. Скоро всички заеха позиция, прикрити между дърветата на брега, и изчакаха да се приближат лодките до пристана. Павел залегна на земята с готова винчестерка в ръце. Мамбарите отначало настъпиха успоредно с хаубаувци, но получиха нареждане от старейшините да се върнат. И един по един те изостанаха и се пръснаха из селището. Изглежда, Маненко искаше да остави географа и хаубаувци сами да се сражават, за да бъдат разбити...

Щом Ястребовия нокът съзря, че лодките се прикриха в сянката на дърветата, които разперваха клони над реката близо до базалтовите скали, изсвири три пъти с пъхнат в уста палец.

— Басуто! — яростно изкрещя той и като рис се хвърли напред.

Застрашителен рев заглуши трясъка на винчестерката. Чуха се единични изстрели. Изненадани, португалците изведнъж се стъписаха. Започнаха да правят отчаяни усилия да върнат лодките, като едновременно стреляха безразборно. Туземците, скрити зад дърветата, изчакаха да спре стрелбата и дигнаха лъковете. Отровните стрели заваляха като дъжд, във въздуха се понесе свистене, остриетата на копията и асагеите заблестяха като комети на лунната светлина.

— Храбри войни, не се бойте! — прозвуча окуражително гласът на Павел — Ние ще ги разбием!

Заканителен крясък съпроводи думите на географа. По базалтовите скали изведнъж се появиха и черните тела на мамбарите. Пушечните изстрели, плискането на водата, сърдитият туземски рев и шумоленето на тръстиките се сляха в едно.

Сражението бе съвсем кратко. Когато Павел с изтръпнали от напрежение мускули отпусна винчестерката и последният трясък бавно заглъхна в горите, неприятелските пироги изчезнаха навътре в реката, изпратени от победните викове на хаубаувци и мамбарите. Португалците безславно напускаха полесражението. Но тук Павел забеляза нещо, което го накара да се замисли. След като плуваха известно време към средата на реката, португалците изведнъж се спуснаха бързо по течението и след малко изчезнаха в далечината. Сега вече те щяха да вървят пред групата и това бе най-опасното, защото можеха да я изненадат. Това налагаше пътниците да бъдат предпазливи и зорко да бдят...

Беше настъпила тягостна тишина. Двете пироги, изоставени от бандитите, лениво се поклащаха. Водата лъщеше, окъпана от мъртвешката светлина на луната. Хаубаувци мълчаливо прибраха убития португалец, хвърлиха го в една яма за лов на носорози и го затрупаха с пръст. У него намериха един револвер и една пушка. Павел стана и заметна винчестерката. Домбо пхна револвера в кобура. Ястребовия нокът лепеше на лявата си буза смокинови листа. По нея течеше кръв и пълнеше дълбоките му бръчки. Павел изпрати португалската пушка с десет пачки патрони на Маненко. А револвера прибра.

VIII

Отдавна Павел, пък и останалите, не бе спал така спокойно, както тази нощ. Най-сетне бандата, която упорито вървеше по стъпките му, бе разбита.

Утрото беше светло. Павел надникна навън и видя две кокосови палми. От върховете им висяха цели гроздове зелени кокосови орехи. Беше много рано. Все още не бе изгряло слънцето, но трябваше да се бърза. Наближаваше времето, когато китобоят ще хвърли котва на уреченото място, но дали ще стигнат навреме? Корабът ще се забави, защото обикновено му предстоеше ремонт, преди да поеме дългия си рейс към родината, но все пак трябваше да се бърза.

Павел си направи превръзка на крака, събуди негрите и след малко всички вече бяха готови за път в пирогите. В първата пирога, изоставена от португалците, отново се появи Ястребовия нокът, който Павел с много увещания беше задържал. Всички хаубаувци смятаха, че той е заслужил доверието им и няма защо да се страхува за живота си.

Продълговатите златисти пироги, изпратени от голяма тълпа мамбари, бързо се стрелнаха по течението на Замбези. А когато се отдалечиха на сто-двеста ярда, Павел забеляза на високия скалист бряг високомерната Маненко — главатарката на мамбарите. Стройната ѝ фигура релефно се открояваше върху фона на руменото небе като красива статуя, излята от тъмен метал.

Пирогите, носени от течението, летяха като птици. Ястребовия нокът сега се придържаше към средата на реката, макар и хипопотамите да бягат към дълбочините, където могат да почиват спокойно, а само вечер излизаха на плитчините. Но сега не бяха така опасни, както португалците, които можеха да ги издебнат, скрити сред гъсталаците на брега. Ястребовия нокът стоеше на кърмата и очите му втренчено сезираха напред.

Павел замислено следеше дребната фигура на Ястребовия нокът. Той имаше чудновата прическа. Черните му коси, навити на ситни пръстенчета, бяха събрани в конусовидна шапчица, малко наклонена

напред. Така косата му имаше форма на шлем. Лицето му беше сбърчено и тъмно като чугун. Зомба, който стоеше до него, стърчеше цял лакът над главата му. Кожата му имаше цвят на кафе. Главата на този мускулист туземец бе окичена с пера, втъкнати в косите, напърскани със слюдени люспици.

Пирогите бягаха една подир друга по блестящата като огледало вода. Някъде брегът се издигаше висок и скалист, другаде — нисък и полегат, обрасъл в разкошна растителност. Отдалеч можеха да се различат мошуките, ниски дървета с твърди и лъскави гланцирани листа. Сега групата имаше много плодове, дори не липсваха плодове от манеко, с твърди люспи и жълтеникава обвивка. Плодът на манекото се състоеше от пет дяла, като резени на любеница, пълни със сочна и сладка месеста част.

За пръв път Павел видя при мамбарите навитите на фунийки листа на левкодендроните, които чрез свиване се предпазваха от слънчевия пек. Докато акацията и мопанът обръщаха винаги успоредно на слънчевите лъчи листата си като австралийски евкалипти.

Ястребовия нокът не забрави и раната на Павел. Още при тръгването той му поднесе сок от лековити плодове, а преди това направи прорез в стъблото на една ветрилообразна палма, подложи отдолу дървено блюдо, в което се стече тъмен сладък сок. Той не го остави да ферментира, а му го даде още пресен и свеж. За групата пък набави цели кошници кокосови орехи, с тлъста обвивка, която запазваше от горещината освежителния им сок. Черупките на кокосовите орехи пък послужиха вместо чаши за вода.

Картините семеняха всеки миг. Ту се показваха короните на грациозни палми, ту сребристи могононо, подобни на ливански кедри. Друг вид дървета с яркочервени плодове и тъмни листа, красиво изправени, приличаха на разкошни кипариси. А над всички величествено се извишаваха огромните баобаби като валчести зелени облаци, от които провисваха вече едрите им продълговати плодове.

Лодките се плъзгаха леко и плавно.

— Пула, пула! (Дъжд, дъжд!) — изведнъж извика Ястребовия нокът.

Чу се крясък на птица. Павел дигна глава и проследи полета ѝ.
— Моква реза! — сърдито извика Зомба.

Туземците смятаха, че птицата моква-реза, която подобно на кукувицата снася яйца в чужди гнезда и изхвърля малките на другите птици, предвещава дъжд. Затова багажът бързо беше покрит с щавени кожи и бананови листа. Предвестникът на дъжда на два пъти още се появи, мина ниско с крясък и изчезна. Но небето си остана чисто, отникъде не се появи облак, не се чу далечен тътен на гръмотевици.

Един час след това Ястребовия нокът долови подозрителен шум, отклони пирогата и се приближи до обраслия с гъст шубрак бряг.

— Идва буря! — загрижено каза той. — Чуваш ли, бял човек! — кимна с глава Ястребовия нокът и подложи ухо на вятъра.

Павел се послуша. Наистина се чуваше свистене, далечен глух тътен, като че ли изригваше вулкан. Тук реката минаваше в тесен горист пролом. Трябваше да продължат напред и да спрат там, където бреговете не се издигат отвесно като крепостни стени. Меко-ва отпрати пирогата успоредно на брега, но забеляза, че течението бързо я отнася напред. След четвърт час пред погледа на пътниците се откри величествена картина — пет стълба със сребрист блясък се издигаха към небето и се наклоняваха по посока на вятъра. Върховете на тези тайнствени стълбове приличаха на гъст черен дим от фабрични комини.

Ястребовия нокът овали гривните си и ги прибра под набедреника.

Зомба бръкна в кожената торбичка, извади една пробита гилза, завързана на стрък жилава трева, и я окачи на врата си. Гилзата служеше на туземеца като талисман.

Шаконда хвърли във водата две червени пера. Същото направиха и останалите негри. Всичко това ставаше мълчаливо. Според Ястребовия нокът на това място дебне зият дух. Бързото течение се получава от дишането му. Лодките трябваше да минат съвсем безшумно, за да не се разбият в скалите.

Лодките продължаваха да плуват в средната част на реката, като заобикаляха водовъртежите, образувани от много подводни скали, които се подаваха като муцуни на някакви допотопни чудовища. Бреговете и островите бяха покрити с гориста растителност.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА
ТАЙНСТВЕНИТЕ СЪЛБОВЕ. ВЪЛШЕБНИТЕ ДЪГИ.
ВОДОПАДЪТ ВИКТОРИЯ. ГЪРМЯЩ ДИМ.
СЪКРОВИЩЕТО НА ОСТРОВА. ПЪРВОТО ПИСМО НА
ДОМБО.

I

Наближаваха чудото на природата — водопада Виктория. Всички мълчаливо се оглеждаха. Ястребовия нокът не позволяваше да се свири, защото звукът привличал вятъра. Течението се усилваше, въздухът бе изпълнен с грохот, водните стълбове растяха и над гористите височини трептеше красива многоцветна дъга.

За Павел беше скъп всеки миг. Малко хора бяха щастливи да наблюдават такава величествена гледка. Ястребовия нокът, изпънат като струна, с бързи, ловки и точни движения направляваше пирога, защото бурното течение всеки момент можеше да завлече пътниците във водопада.

Речното корито бързо се стесняваше, притиснато от базалтовите скали. Стотици грациозни палми разперваха своите перести листа, леко полюлявани от вятъра. Гъст лес от дървета, които приличаха ту на кестени, ту на брястове или кипариси, растяха по бреговете, а над тях пламтяха цветните дъги.

Ястребовия нокът с ловка маневра прекоси бурното течение и отправи лодката към един малък остров. Според него португалците не можеха да се решат на такъв риск и не се излъга. Още не бяха слезли всички, внезапно задуха поривист вятър и ги посипа с воден прах.

Водата, притисната от скалите, се разбиваше на млечна пяна, водният прах искреше на слънцето.

Но къде пропадеше тая вода? На Павел се струваше, че тя изчезваше изведнъж, погълната от някаква бездна.

Павел прекоси острова и чак когато се надвеси предпазливо до самия ръб на пукнатината, която се разтваряше от единия до другия бряг, разбра тайната на това чудо на природата. Огромният поток, широк повече от 1800 метра, се хвърляше от 120 метра височина в тясното гърло на пропастта. Водата, като не можеше да се смести в пукнатината, се превръщаше на гъст бял облак. Нагоре излиташе огромен стълб воден прах, менеше цвета си, ставаше като дим и се връщаше назад, разбит на дребни капчици. А в дъното на цепнатината вреше като разтопено сребро огромна маса вода. Всяка пръска приличаше на електрическа искра, а гледани срещу слънцето, капчиците приличаха на излитащи опашати комети.

Такава картина Павел наблюдаваше за пръв път и затова се мъчеше да я запази за цял живот в паметта си.

Туземците, които го придружаваха, с уплашен вик бяха избягали назад.

Загледан в чудната игра на природата, Павел си спомни подробно описанието, което бе чел наскоро за този водопад. През сухия период той се разделял на няколко ръкава, един от тях падал към малкия остров Боаруко и Зъбчатата скала разсичала водната маса на две. Но сега всичко се сливаше в един огромен поток, който с грохот се

разбиваше в пукнатината, водата се мяташе и вреше, изригваше като някакъв вулкан...

На връщане Павел откри своите спътници в едно туземско светилище с идоли. Такива светилища според Ястребовия нокът останали още от древните батоки на остров Казеруку.

На излизане от светилището Ястребовия нокът, който държеше отломък от малахит, се взря в тъмните стълбове от воден прах над водопада и попита:

— Има ли в страната на белите гърмящ дим?

— Има! — отвърна Павел. — Но този е много по-голям!

— А кой е направил гърмящия дим?

Павел погледна туземеца, посочи му базалтовата скала и реката.

— А кой е направил тази скала? — попита го на свой ред той. — Кой е създал тази гърмяща вода?

Ястребовия нокът не се различаваше от останалите туземци по своето развитие, макар да бе надарен с жив ум и фантазия. И за него природата бе необяснима. Затова в неговите представи стаеше въображаемото божество. И отговорът бе готов:

— Това е дело на Баримо!

Баримо бе бог на гръмотевицата и мълнията, на нещастията и смъртта. Той бе злият дух.

— Щом Баримо праща гръмотевици — подзе Павел, — как тогава е създал скалата и гърмящата вода?

Ястребовия нокът помисли и отвърна:

— Баримо е изпратил дъжд! А щом има дъжд, ще има и вода! А когато е сърдит и разтърси земята, скалите се пропукват и водата тече в пукнатини!

Павел се усмихна. Макар да свързваше природните явления с доброто или лошото настроение на всемогъщия дух, туземецът не бе далеч от научната истина.

— А защо тогава има гърмящ дим? — попита го географът.

— Това знае само Баримо! — отвърна Ястребовия нокът.

Павел можеше да му обясни как се е създал водопадът, но туземецът едва ли можеше да разбере. Затова сметна, че ще бъде по-добре да продължи неговата мисъл и така да стигне до истината.

— Не, Меко-ва! — спря се Павел и посочи водните стълбове. — Ти сам каза, че Баримо е разбил скалите и затова гърмящата вода тече

между тях!

Ястребовия нокът утвърдително кимна с глава.

— Това е вярно! — продължи Павел. — Но той не е успял да разбие голямата скала, а само я е пропукал! Затова водата пада в пукнатината!

Ястребовия нокът се помъчи да си представи всичко това, но не успя и погледна недоверчиво географа. Той не повярва дори когато Павел нагребва едно блюдо вода, дигна го високо над главата си и започна да го излива върху един камък. Водата се разбиваше на дребни пръски и всяка капчица блестеше на слънцето като искра.

Ястребовия нокът гледаше недоверчиво опита на Павел като момче, което искаха да излъжат. После, като се смееше гръмко и показваше изпилените си зъби, той въртеше глава:

— О, гърмящият дим е друго нещо!

Макар Ястребовия нокът да не се съгласяваше, искрата на съмнението светеше в присвитите му очички. Като се подпираше на патерицата, Павел закрачи по-бързо. Домбо беше останал при пирогите и го посрещна отдалеч разтревожен. Може би той бе изгубил надежда, че неговият хамба, който се бе приближил до гърмящия дим, ще се върне жив. Затова сега крещеше:

— Хамба! Хамба!

Като приближиха до негърчето, туземците забелязаха в лявата му ръка една пееща риба пила-пила, която все още беше жива и извиваше лъскавата си двурога опашка.

II

Оглушителният рев на водопада вече едва се долавяше. Само попътният вятър донасяше от време на време глухото подземно бучене. Туземците плахо се озъртаха. Върху ясното гълъбово небе трептеше като утринна заря красиво сияние. Вече не летяха към небесната синева милиарди водни пръски. Сега двете вълшебни дъги се бяха слели в една.

Ястребовия нокът, който доскоро трепереше от страх, започна да се окопитва. Опасността беше минала и Баримо го бе оставил жив и здрав. Не пострада никой и от хаубаувци. Зомба отново държеше бамбуковия прът в здравите си мускулести ръце. Отново се появи мекият блясък и умните му очи.

Домбо помагаше на Павел да превърже раната си. Павел все още куцаше. Куршумът бе повредил силно тъканта, която много мъчно заздравяваше. Затова той старателно налагаше раната е мехлемите, които беше приготвил Ай.

Лековитите билки много му помагаша. Раната скоро се затвори, отгоре хвана кафява корица, но при движение на крака и особено при изправяне жилите се обтягаха и корицата се пропукваше, както се пропуква огъната липова кора и протичаше отново кръв. Затова Павел търпеливо седеше с превит крак, служеше си с патерицата, а когато бързаше, облягаше се върху рамото на Джума...

III

През следващите два дни групата на няколко пъти спира на брега, като предварително изпращаше разузнавачи да не би да се натъкнат на португалците. При опасните прагове, където реката се спускаше с бясна бързина, гребците пренасяха лодките на гръб. В опасните бързеи никой бял човек така изкусно не умееше да маневрира, като използва бързото течение, както Ястребовия нокът. Имаше мигове, когато от лодката не се виждаше дори петънце и всички туземци, които плуваха след нея, мислеха, че туземецът е потънал заедно с белия човек. Но изведнъж сред разбитата пяна като акула се появяваше голямата красива пирога. Ястребовия нокът със светкавична бързина размахваше бамбуковия прът, пирога се стрелваше на зигзаг и преодоляваше силата на течението. Туземецът стоеше прав, като закован на кърмата, а на предния нос, повдигнат малко над водата, приклеknал, седеше Зомба. Павел и Домбо винаги в такива случаи заемаха средната напречна дъска...

От двете страни на реката се простираха гъсти гори. Из широките разливи бяха пръснати живописни острови. По поляните, в гъстата избуяла трева, пасяха диви биволи, стада антилопи и носорози. Често, разположени край реката, се виждаха туземски селища. По високия пясъчен бряг стояха наредени туземци, които изпращаха пирогите с диви крясъци. На много места пътниците откриваха окачени по дърветата късове сурово месо за укротяване на злия дух. Наоколо се разнасяше остър мирис. Чувахе се лай на настървени хиени. Над дърветата се виеха ястреби и орли-лешояди, помамени от вкусната плячка. При приближаването на пътниците хиените се пръскаха, птиците изхвърчаха с крясък.

Селищата винаги заемаха високи и открити места, с добър обзор към реката. Те се гушеха в светлозелените бананови горички. Ветрилообразните корони на палмите, които негрите смятаха за свещени, придаваха особена красота на кръглите, гъсто натрупани туземски колиби.

Като приближиха до едно такова селище, чуха се познатите вече тревожни сигнали на дървен тъпан. Отначало Павел помисли, че местното племе известява на хората, които са на полето, за приближаването на малката флотилия. Но като се послуша по-добре, разбра, че също такава думкаме иде и далече напред откъм течението на реката. Двама ловци на хипопотами, които плуваха в подножието на селището, разказаха, че преди тях са минали португалци, въоръжени е много „гърмящи копия“. Затова негрите от далечните селища биели сигналните тъпани. Тези сведения бяха много ценни за географа. Защото по думкането вече можеше да се разбере докъде са стигнали бандитите.

Но защо бързат напред? Павел очакваше да спрат някъде, да ги причакат, прикрити в гъсталаците, и да ги посрещнат с пушечни изстрели. А може би, стреснати от храбростта им, те не се решаваха да се хвърлят отново в бой. Може и да се опасяваха, че в такава схватка ще пробият лодките и заедно с тях ще потъне и съкровището?

Може би?... Стиснал здраво винчестерката, вперил очи напред, Павел напразно се измъчваше с догадки.

IV

Мина цяла седмица в път. Павел все още накуцваше. Но раната не го тревожеше толкова, колкото загадъчната игра на португалците.

Макар и думкането на тъпаните да показваше, че бандата бързо отминаваше напред по течението на Замбези, все още никой не бе сигурен, че те не готвят някакъв капан. Може би Акулата нарочно заблуждаваше географа, а всъщност да е оставил някоя лодка наблизо, добре прикрита в крайбрежните гъсталаци. Затова Павел стоеше нащрек, с оръжие в ръце, очите му зорко опипваха всеки подозрителен предмет, всяка точка в далечината.

По тези места освен бик и пирога нямаше друго превозно средство. Кораб не можеше да плува по Замбези поради многобройните опасни прагове и водопади. А при праговете, където туземците носеха лодките на гръб, не можеха да ги изненадат, защото Павел добре проучваше тези места, пращаше напред хора да разузнават и тогава приближаваше брега. Къде можеше да се сблъскат тогава? Къде? Може би в океана? Възможно ли е в открито море да ги нападнат?

В тоя момент Павел съвсем не подозираше, че в догадките си той не бе далеч от истината.

Опасността караше Павел да бърза, да съкращава почивките, да се отказва от някои ценни находки. Сега единствените му научни занимания бяха да обозначава точно по картата пътя на Замбези, да измерва валежите, да отбелязва температурата.

До океана оставаше доста път.

Умората, напрежението, загубата на близки хора и безсънието сложиха върху географа своя отпечатък. Лицето му, обгоряло от слънцето, доби цвят на чугун, покри се с гъста пепелява четина, появили се пови бръчки по челото му, дълбоки сенки под очите. Брадата отдавна не бе виждала бръснач и растеше гъста, прошарена с бели лъскави косми, веждите му изрусяха съвсем. Дрипав, с разпрани обувки, вързани с ленти от дървесна кора, Павел Балванов имаше

жалък вид, но в душата си никак не се промени. Човечен, но строг и справедлив, спокоен на вид, съсредоточен и разсъдлив, той с държането си покоряваше туземците, вдъхваше им вяра, смелост и уважение към себе си.

Единствено невредими останаха винчестерката, револверите, джобният часовник със сребърните капаци, компасът, термометърът и малкото огледалце. Павел също пазеше оръжието грижливо, всеки ден го почистваше и смазваше.

И Домбо се бе променил. От малкото плашливо негърче вече се източи строен, як, с твърди мускули юноша. Дете на Африка, той по-леко понасяше климата, беше по-издръжлив на път, слънцето не го жареше така немилостиво. Само раната понесе тежко и няколко дни бе умърлушен, но щом тя заздравя, Домбо бързо се окопити. Все пак той си оставаше момче и понякога, когато задрямваше край огъня, Павел не искаше да го събужда и го пренасяше на ръце в палатката.

V

При една почивка Домбо изненада географа. Щом спряха, той изчезна някъде, без да се обади. Павел реши да го потърси, но като мина край палатката, видя широка гладка кора, обелена от някакво дърво, нашарена с въглен. Така му се видя на пръв поглед. Но като се вгледа в кората, разбра, че това не бяха обикновени драсканици, а букви. Павел взе кората и зачете разкривеното писмо: „Хамба, Домбо се къпе на реката. Ще се върне скоро. Ще донесе яйца от крокодил. Двамата ще ги печем и ядем.“

Развълнуван, Павел два пъти прочете написаното от негърчето и сърцето му се разнежи. Не беше отишло напразно времето. Домбо се оказа прилежен ученик. Той вече си служеше с говорещите знаци.

„Славно момче!“ — въздъхна географът.

От този момент Домбо му стана още по-близък. Може би защото той бе първият грамотен негър, с когото Павел можеше вече да се разбира с писмени знаци...

Вече се мръкваше. Над Замбези горите потъмняваха, губеха своите резки очертания, сливаха се в една продълговата ивица. Откак бе попаднало между челюстите на крокодила, негърчето стана по-предпазливо и Павел не се страхуваше за живота му. Преди да нагази във водата, Домбо хвърляше камъни, както правеше Ястребовия нокът, връзваше се със здраво лианово въже, а в ръката си държеше копие с наточено острие.

Павел взе тръстикова рогозка и реши да отиде под дивите смокини. Но преди това той написа с въглен върху празното гюле на кората: „Щом се прибереш, ела при смокините!“

Туземците почиваха край огъня. Меко-ва режеше стрели и ги наkisваше в отрова. Джума и Шаконда варяха месо от антилопа. Зомба татуираше дясната си ръка над китката.

Павел постла рогозката под двете смокини, седна и разтвори картата, но мисълта му се въртеше все около негърчето. Отдавна не беше се занимавал с него, но, види се, умното момче не е прахосвало напразно времето си. Чувството, че пред неговите очи негърчето от същинско диваче се превръща в грамотен човек, го изпълваше с

гордост и доволство. Домбо бе най-добрият пример за португалците, които смятаха туземците за диваци, неподлежащи на умствено развитие, лишени от качествата на белите хора.

Павел си спомни за Капоко и Маванда. Стана му мъчно. Ако бяха живи, животът на племето бързо би се променил. Но всичко не бе загубено. След тях растяха много млади хора като Капоко и Маванда. Те се пробуждаха за нов живот. Тръстиките колиби им ставаха тесни, копието и лъкът им се струваха вече остарели оръжия. Пушката и револверът ги привличаха. Скоро те ще заменят факлата с фитил, натопен в мазнини, кожения набедренник — с мек плат, глинената делва — с бакърен котел...

Измина цял час. Павел гледаше в разтворената карта, но мислеше за съдбата на туземците. Той така се бе вдълбочил, че не забеляза останената цигара, която бе прогорела картата. Едва когато усети мирис на изгоряла хартия, той я угаси. В същото време чу бързи стъпки и дигна глава. Стъпките идваха откъм бивака. Скоро между редките шубраци откри тънката стройна фигура на Домбо.

— Хамба! Хамба! — извика негърчето запъхтяно.

— Тук съм, Домбо!

Домбо клекна на рогозката.

— Викаш ли Домбо? — попита той.

— Вярно — усмихна се Павел. — Кой ти каза?

Домбо се засмя дяволито. Ситни бръчици се посипаха по чипия му нос, белите му зъби блеснаха срещу слънцето.

— Кажу ми, кой ти каза? — повторно го попита Павел.

— О, хамба, прочетох!

— Какво си прочел?

— Говорещите знаци на хамба!

Павел не се стърпя, прегърна го, потупа го по рамото и му даде последната бучка захар, намерена в джоба. Домбо схруска захарта, помълча малко и като погледна към долината замислено, попита:

— Хамба, прочете ли говорещите знаци?

— Разбира се!

— Добре ли са написани?

— Много добре!

- Има ли грешки?
- Малко!
- Колко грешки, хамба?
- Тано! (Пет!)

Домбо сведе очи към земята и отчаяно поклати глава. Павел очакваше това, защото познаваше своя прилежен ученик. За да го насърчи, той подзе:

— Слушай, Домбо! Аз също правех грешки. Трудно се изписват буквите. Пет грешки са малко. О, аз очаквах много повече!

Домбо дигна глава. Очите му блестяха.

— Вярно ли, хамба?

— Да — спокойно отговори географът.

Негърчето скочи радостно, подрипна на един крак, както правеха белите момчета, и изкряска нещо неразбрано. После затича по пътеката към бивака, където в настъпилата лилава здрачина се пръскаха искри от огъня. Но забравил в радостта си, че географът все още се подпира на патерица, той се върна...

През нощта нищо не смути съня на уморените пътници. Сутринта отново се отправиха по реката, а два дни след това едва се спасиха от бързото течение, което грабна пирогите, завъртя ги като черупки от кокосови орехи и само благодарение умелата маневра на лодкарите можаха да се доберат до брега.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

**ПТИЦАТА „ЗВЪНТЯЩО ЖЕЛЯЗО“. НАПАДЕНИЕТО НА
СТАРИЯ СЛОН-ОТШЕЛНИК ДЖУГА. ЛОВНОТО
ИЗКУСТВО НА ЯСТРЕБОВИЯ НОКЪТ. БОРБА НА
ЖИВОТ И НА СМЪРТ. ВЕЛИКАНЪТ Е ПОБЕДЕН. СРЕД
МОКОЛОЛИТЕ.**

I

Пътечката криволичеше все покрай реката, заобикаляше скалистия бряг, който пресичаше на това място Замбези, вървеше под зеления свод на дърветата. Отдавна бяха преминали малките дъждове. Сега над тропическия лес, гъст и мъчнопроходим, често се изливаха поройни дъждове в едно и също време, разразяваха се бури, тътенът на гръмотевиците раздрусваше земята като земетресение, цели водопади се изсипваха от ниските тежки облаци, буйни потоци се спускаха към коритото на реката. Замбези изпълваше ниските брегове и се разливаше. Над мътната жълто-кафява вода стърчаха удавените дървета и тръстики.

Настъпваше ноември и започваше знойно африканско лято, въздухът ставаше тежък, напоен от влага и изпарения. Пътуването по пътеките, които заобикаляха малките водопади, ставаше трудно.

По обраслите с мъх пънове гнездяха красиви ибиси. Още щом доловяха отдалеч стъпки, ибисите излитаха с крясък. За пръв път тук пътниците откриха птицата „звънтящо желязо“, за която говори още древният Херодот. Той я виждал да дружи с нилския крокодил. Туземците я наричаха „ветула цапи“ — пеещо желязо. Наистина нейният крясък „тинк-тинк-тинк“ напомняше звънтеж на метал. При всяко излитане на тази птица наставаше паника сред враните-белошийки и те пронизително крещяха. Джума уби един красив екземпляр.

На едно място Ястребовия нокът се спря и на своя език извика нещо. Всички се обърнаха. Една водна костенурка се катереше по брега. Малко преди да се изкачи, тя се хлъзна назад и падна по гръб във водата.

— Муна-лана! — изкрещяха радостно туземците.

— Муна-лана! — подскачаше и викаше Меко-ва.

Муна-лана означаваше „щастливо пътуване“. Неуките хора вярваха, че щом са открили костенурка, паднала по гръб, няма да им се случи нищо лошо.

Но радостта им бе съвсем кратка. Още не бяха изминали десет крачки и над притихналата околност се понесоха тревожните удари на туземските тъпани. Меко-ва се спря и се заозърта. Сега само той можеше да разбере знаците на „туземския телеграф“. Павел вървеше бавно, но ръката му бързо прихвана винчестерката.

Дочакаха Ястребовия нокът.

— Какво предават? — попита го Павел.

— Видели са стадо биволи! — отвърна той и продължи да дъвче бетел.

— Друго? — дръпна го Джума.

— Един свиреп слон изпотъпкал маниоката!

— Кога?

— Тая нощ!

— Нищо чудно — сви рамене Павел. — Тук има стада от слонове. Защо вдигат тревога?

Меко-ва го погледна под око и отвърна:

— О, хамба, този слон е стар и досега е погубил много хора!

— А защо не го убият? — учудено вдигна рамене географът.

— Той подушва ямите и ги отбягва!

Трудно с да се улови слон-самец, който върви винаги с отпуснат хобот, често се опира, стремително като вихрушка напада и от мощния му яростен рев трепери земята. Най-честа жертва на такава яма стават женските, които имат малки. Обикновено те вървят с вдигната глава, въртят се тревожно, за да търсят малките си, душат въздуха да открият чужда миризма и внезапно попадат в смъртоносните ями.

Всичко това туземците добре знаеха и затова надаваха тревога.

II

Групата вървеше твърде предпазливо, опираше се и всеки оглеждаше ниските храсти и мимозите. Напред вървеше Ястребовия нокът. Той добре познаваше местата, посещавани от животното. Слонът се въртеше сред мимозите, храстите могононо, които съдържаха много захари, слоновата трева, сладките плодове на палмирите или бананите.

Джума сам носеше своята лодка. На едно място пътеката се отдалечи от брега, Джума изостана, потъна в сянката на крайбрежните дървета. Но не мина много време и се чу продължително изсвирване.

В същия миг Ястребовия нокът, който вървеше на десет ярда пред другите, отскочи назад, наведе се и се прикри зад стъблото на една дива смокиня.

На малка плоска височинка растеше цяла горичка от едни дървета, отрупани с черни плодове, които много наподобяваха узрели вишни. Това бе любимата храна на слона и Ястребовия нокът впиваше малките си очички в дръвчетата. Джума може би преди него бе открил следи от някакъв звяр, затова предупредително бе изсвирил.

Павел чакаше знак за тръгване. Вместо това той видя как Ястребовия нокът се свлече на земята, бързо пропълзя назад.

— Дай червен плат! — извика той.

— За какво ти е? — учуди се географът.

Ястребовия нокът посочи горичката.

— Там има слон!

Павел се спря, извади парче червен парцал и му го даде. В това време той забеляза, че върховете на младите мимози се полюляваха, а някои се извиваха надолу. Сигурно туземецът, предупреден от Джума, бе забелязал това.

Като повървя крачка-две, Ястребовия нокът посочи брега и извика:

— Чакайте слона при реката!

Нямаше време за губене, още повече, че Ястребовия нокът цял трепереше от нервно напрежение. Цялата група, водена от Павел, предпазливо пропълзя между дърветата и скоро се намери при

скалните зъбери, близо до водата. Джума опря лодката до едно дърво и също залегна. Ястребовия нокът излезе на пътеката и развя пред себе си червения плат.

Слонът продължи да къса най-горните клончета на дърветата. Ястребовия нокът бе решил да очисти пътя на групата от този звяр, затова отиде още по-близо и пак размаха червения парцал. Останалите, прикрити добре, бяха готови да посрещнат животното.

III

Напрежението не трая дълго. Раздразненият слон издаде див рев, настъпи и с трясък повали няколко гнили дървета. Павел надникна. Ястребовия нокът стоеше на пътя и държеше опънато парчето червен плат.

— Бягай, Меко-ва! — извика му разтревожен географът. — Ще те смачка хумба-хумба!

Туземецът чу, но не се помръдна.

— Меко-ва, бягай! — повтори Павел.

В това време разяреният слон със сърдито фучене летеше през гората. Земята се тресеше под тежките му стъпки. Дивият му рев огласяше околността. Ястребовия нокът не мърдаше. Той изчака, докато животното се приближи на сто ярда от него, пъргаво отскочи от пътя и като вятър полетя към реката. Така стрелецът искаше да подмами животното и да го докара на прицел.

Ястребовия нокът, който показваше рядко хладнокръвие и ловен усет, не се излъга. Слонът, като оглушаваше околността със зловещия си рев и мачкаше всичко, което му попаднеше под краката, направи рязък завой и се втурна след него. Разстоянието между човека и животното се скъсяваше все повече и повече. Но Меко-ва бе опитен ловец и по тропота на копитата определяше с голяма точност разстоянието. Когато животното стигна на около двадесет ярда, той направи внезапен скок настрани. Само след минута слонът се появи на същото място, но в тоя миг изтрещяха два изстрела, пет копия полетяха към него. Цяла дузина стрели накацах като стърчиопашки по дебелата му кожа. От тялото му плисна кръв. Мощен рев разтърси крайбрежието, от хобота му изригнаха кървави пръски, които заблестяха на слънцето. Чу се трясък, някакъв клон се пречупи, едно тяло се хлъзна по стъблото на близкото дърво и се стовари на земята.

Нов залп от стрели се посипа по него. В това време Домбо бързо като гущер се катереше по стъблото на съседното дърво. Нов изстрел и нов рев пронизаха тишината. С тържествен вик туземците посрещнаха смъртта на озверения великан.

— Бивните принадлежат на Меко-ва! — обади се Джума.

— Вярно! — потвърди Шаконда.

— Не, един бивник се полага на хамба! — предложи Зомба.

— На белия човек се падат двата бивни! — намеси се и Ястребовия нокът.

Разговорът се водеше някъде между гъстите дървета.

Слонът издъхваше и от раните му изтичаше гъста черна кръв. Туземците притичаха, но още не се бяха доближили до убитото животно, отстъпиха разочаровани.

Павел се помъчи да се изправи. Джума с един скок го прихвана.

— Добър ли е ловът? — попита Павел по обичая на хаубаувци.

— О, хамба! — направи недоволна гримаса момъкът.

— Защо?

— Слонът няма бивни!

Наистина Павел сам видя, че убитият слон нямаше бивни. Той бе от една рядка порода, която бе на изчезване в поречието на Замбези. За пръв път Павел виждаше такъв екземпляр и това представляваше голям научен интерес.

Но сега нямаше време за научни занимания. Зомба, вестителят на групата и пратеник на Хахама, трябваше да предупреди местното племе за убития слон. Но той не разбираше знаците им, затова Ястребовия нокът взе дървения тъпан.

Групата се готвеше да отпътува, когато пристигнаха първите представители на мокололите с втъкнати в косите пера от червени папагали, с големи очи и тъмна кожа. Те бяха снажни мъже. Косите им бяха сплетени на тънички плитки, които имаха различна форма. Някои носеха на главата си малки шапчици от маймунска кожа. Украсата им се състоеше от огърлици, гривни на ръцете и краката, а на ушите носеха големи халки от слонова кост.

Един туземец от мокололите с много грозно лице видя в ръката на Павел огледалцето, взе го и се огледа. Сигурно туземецът никога не бе се оглеждал и затова помисли навярно, че в кръглото чудновато стъкло вижда отражението на своя враг, изведнъж изпадна в неописуемо изумление, подскочи настръхнал и подозрително погледна зад себе си. И като не откри грозното лице на врага, глупаво се ухили и върна огледалцето.

Освен мъжете при слона се яви и една жена с голяма халка на горната бърна. Според обичая на племето такава халка от бамбук

носели всички жени. А жените на вожда се кичели с халки от слонова кост и с това подчертавали своето богатство и обществено положение. Халката на мокололата имаше цвят на зряла праскова, бърната ѝ бе дълбоко разрязана, но тя знаеше, че с това украшение е по-хубава и гордо и търпеливо понасяше болките.

Мокололите закрепяха радостно:

— Джуга амай!

— Джуга амай!

Жената свали халката и я потърка о ушите на убития слоин. После отскубна няколко косъма от опашката му и също извика:

— Джуга амай! (Злосторникът е убит!)

Докато мокололите разглеждаха убития слон, жената седна при хаубаувци и дълго разговаря с тях. Ястребовия нокът мълчаливо я слушаше, навел глава, и само от време на време презрително я стрелкаше с острите си очички. Мокололата говореше на своя език, който не се различаваше много от езика на хаубаувци.

Слонът Джуга или Злосторника е кръстосвал из страната много години. Още бащата на мокололата го преследвал, а веднъж забил в плешката му една стрела, но бил непредпазлив и слонът го смачкал. След това тя сама го гонила, но едва се отървала жива. Една година Джуга унищожил банановите градини на мокололите. Тази година била най-тежка за тях. Старците напускали краала, отивали в усамотени места и там умирали от гладна смърт. Много жени ставали доброволни робини и се продавали на белите само да изхранят децата си.

При тия думи мокололата не се стърпя, скочи, грабна копието на Джума и го заби дълбоко в стомаха на животното. Извади копието и пак го заби, като яростно крещеше нещо.

В това време пристигна вождът с голяма свита. След вожда пристъпваше цяла група жени, които носеха палмово вино в големи пръстени делви, мед и восък. Те искаха да се отплатят на белия човек и хаубаувци.

Павел прие част от подаръците. Най-голям дял даде на Ястребовия нокът, който бе подмамил слона. След това чрез преводач говори за неговата точна стрелба, ловкост и умение да се справи с такъв опасен звяр. Туземецът, скромнен и мълчалив като всички свои

съплеменници, не се възгордя и не изпъчи гърди. Вождът му подари щит, леопардова кожа и огърлица от кучешки зъби...

Мокололите се разположиха около убития слон, напалиха огньовете, постлаха тръстикови рогозки, наредиха делвите и тиквените бутилки с палмово вино, задумкаха тъпаните, засвириха маримбите и тръстиковите флейти.

Започна тържество по случай избавянето на племето от един опасен враг.

Но Павел нямаше време за губене. Предстоеше още много път. Затова, след като се сбогува с племето на мокололите, се приготви за път.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

БЕЛИТЕ МРАВКИ. БУБОЛЕЧКИ-ДЖУДЖЕТА.

ЛЕКАРСТВО ПРОТИВ НАМА-БА. ТАЙНАТА НА

ЯСТРЕБОВИЯ НОКЪТ.

I

Минаваха в път дни, седмици, редуваха се дни и нощи.

През това време пътниците често слизаха от пирогите и вървяха по туземските пътеки. Минаваха през чудните селища на термитите. Освен тях те срещнаха и други мравки, които се различаваха твърде много едни от други по големина и цвят. Най-малките, едва забележими с просто око, бяха фараоновите мравки или мравките-джуджета.

Някъде пътеката пресичаха многочислени пълчища от черни мравки със сивкав цвят. Те вървяха в колона по четири. Издаваха ясен сърдит шепот. Навярно мравките се връщаха от някаква експедиция.

Ястребовия нокът се спря, извади кожената си торбичка и няколко черупки от яйца, клетна и започна нещо да събира. Павел вървеше бавно и внимателно следеше пътя на малките умни същества. При една локвичка мравята колона се спря. Натрупа се на купчинка. Започна суетня. Тогава вождът излезе напред, обиколи локвата, върна се и без да даде някакъв сигнал, черните мравки се проточиха след него и заобиколиха локвата.

Привечер групата трябваше да се разположи на бивак. Най-удобно и сухо бе около няколко термитници. Но Павел знаеше вече колко са опасни белите мравки, затова не се решаваше да отседне тук.

Тогава Ястребовия нокът се притече на помощ.

— Меко-ва носи апай-ма! — каза туземецът и се усмихна.

— Какво лекарство? — учуди се Павел.

— Апай-ма против нама-ба! (Лекарство против белите мравки!)

И туземецът му посочи черупките и една тиквена бутилка. Павел за пръв път чуваше за такова лекарство.

Както всяка вечер в бивака започваше глъч и суетня. А когато падне гъст мрак, врявата ще утихне и ще настъпи сънен покой. Тогава само един човек ще бъде буден, ще се ослушва и за всеки подозрителен шум ще донася на географа. Но сега все още беше светло и всеки бързаше да изпълни възложената му работа. Домбо и Джума обтягаха палатката. Останалите кладяха огън, пълнеха делвите с вода, режиха сушено месо.

Само Ястребовия нокът, който друг път палеше огъня, сега внимателно оглеждаше термитниците и търсеше тайните входи на белите мравки. Но, изглежда, не откри нищо, защото се прибра и остави до своята постелка тиквената бутилка и кокосовите орехи.

Белите мравки, подушили неканените гости, не закъсняха да ти нападнат. Това стана още през време на вечерята. Пръв подскочи Джума, а след него и Домбо. Нападателната колона извря като вода съвсем неочаквано.

— Нама-ба! — изкрещя Джума.

— Нама-ба! — подрипна Домбо.

Настъпи паника. Всеки грабна глиненото си блюдо и побягна.

— Не се бойте! — спокойно каза Ястребовия нокът. — Сега ще ги прогоня!

Извади тиквената бутилка, наклони отвора към земята и го отхлупи. Отвътре с ядовит шепот изскочиха цял поток черни мравки. Сега пътниците бяха свидетели на най-ожесточената схватка между мравия свят. Черните мравки яростно нападаха термитите, забиваха в телата им отровните си жила, напръскваха ги с някаква течност и те се вцепеняваха.

Ястребовия нокът отвори и черупките от яйцата. Две нови армия се присъединиха към първата и бясно атакуваха белите мравки. Клоните и дънерите на изсъхналите диви смокини, които термитите използваша, за да строят своите тунели и канали от пръст, бързо се опразниха. Земята сякаш кипеше. Хиляди червеноглави мравки се търкаляха като мъртви, а цели вериги други, обхванати от паника, бързо се разбягваха. Черните мравки се оказаха жестоки канибали. Освен че отравяха своите врагове, но и безмилостно късаха краката и главите им и ги отвличаха.

Ястребовия нокът гледаше ухилен.

— Може спи! — най-сетне каза той, седна и продължи да дъвче бетел.

— Избити ли са? — попита Павел, като гледаше термитите, които покриваха голяма площ, около мястото, където стана сражението.

— О, хамба, живи нама-ба! (Живи са термитите!)

— А кога ще се пробудят?

— Щом дневното светило се покаже!

II

Имаше много часове до изгрева на слънцето. Павел и Домбо се прибраха в палатката. Останалите пътници поприказваха, попушиха около огъня и налягаха. Само Ястребовия нокът и Джума останаха будни. Те отначало спореха нещо спокойно, но скоро между тях стана остро спречкване. Павел се надигна и наостри уши.

— Кой ви е вожд? — питаше Ястребовия нокът.

— Вожд Хахама!

— Вождовете не работят, а ние работим тежка работа! Вождът има много жени. Кой храни жените? Ние! А много хора нямат дори една жена! Това е несправедливо!

Джума се оказа горещ привърженик на вожда.

— Вожд! — отвърщаше гръмко той. — Та това е наш баща! Той е мъдър!

— А колко магесници има вашето племе?

— Куми! (Пет!)

— О, глупци! — възмутен го прекъсна Ястребовия нокът.

— Без тях не може! Те ни дават талисмани за лов! Предпазват ни от гръмотевиците!

Ястребовия нокът жлъчно се изсмя. Джума се вбеси.

— А вашето племе колко магесници издържа?

— Само един!

След това Ястребовия нокът дълго руга, оплаква се от своя вожд, който бил жесток, имал роби и много жени, а хората от колибите мрели от глад. Той упрекваше вожда в трупане на слонова кост, украшения, кожи и скъпи птичи пера. От всеки убит слон вземал един бивник, задния ляв крак и кожата. А кожата от гну по право принадлежали на любимата вождова жена. Магесникът пък вземал двата предни крака на слона, бутоните на антилопата и най-красивите пера на птиците. Освен това при прибиране на реколтата също се вършели неправди. Вождът и магесникът вземали част от продуктите, а за хората оставало съвсем недостатъчно. Това Ястребовия нокът смяташе за несправедливо и се възмущаваше:

— Ние сами бихме се управлявали по-добре!

— Човек без баща не може! — прекъсваше го Джума. — А вождът е наш баща!

Спорът продължи до късно. Пролича вече защо Ястребовия нокът е прогонен. Той нямало да се връща. Щял да се присъедини към друго племе, където имало по-голяма правда.

Туземецът-отшелник държеше за старите племенни закони, които вече били нарушени. Някога всички възрастни били равноправни. Само онези, които проявели мъдрост и безстрашие, ставали съветници. Сега вождът на племето не бил избран от съвета на старейшините. Той бил син на стария вожд и баща му го посочил за негов приемник. Всички съветници били негови приближени и роднини на любимата му жена. Съветът на старейшините не бил одобрен от общото събрание на мъжете.

Освен това Ястребовия нокът роптаеше срещу несправедливото разпределение на продуктите. Те вече не преминавали в общокомунална собственост, а голяма част отивали в двореца на вожда и в хамбарите на магесниците. Старите, немощни и болни хора вече не получавали своя дял и били голяма тежест на отделните семейства.

Накрая Ястребовия нокът посочи белия човек.

— Ние трябва да избираме вожд като нашия бял човек!

— Но има лоши бели и добри бели! — възрази Джума.

— Хамба е добър бял!

И като помълча, сърдито разрови с копието жарта и продължи:

— Добрите бели са мъдри. Имат само по една жена. В страната на белите не се търгува с роби. А нашият вожд за бутилка онай-ная продаде много наши събрата!

— Грешиш, Меко-ва! — прекъсна го Джума.

— Хахама не е по-добър! — жилна го Ястребовия нокът.

— Хахама е справедлив! — настръхна Джума.

— Хахама е хитър!

Павел погледна през една дупчица на палатката. Очите на Джума блестяха като очите на леопард. Той едва се сдържаше. Впиваше потъмнели зеници в Меко-ва и вече се готвеше да скочи. Но и Ястребовия нокът, иначе скромна и сдържан човек, не падаше по-долу. Изпаднал в дива ярост, с изкривено от гняв лице, той нямаше намерение да отстъпи. Ясно бе, че политическият спор можеше да

доведе до кървава разпра, затова Павел надникна от палатката и ги предупреди да си лягат.

Двамата съперници се разделиха, като скърцаха със зъби. Ястребовия нокът остана при огъня, а Джума прескочи Зомба и легна близо до своя приятел Шаконда.

До късно очите на Джума горяха в нощта. Той не можеше да се помири, че на Хахама е нанесена обида. Ястребовия нокът пък, възмутен от потъпкването на стария обществен ред, нервно крачеше назад-напред, сумтеше и от време на време стоварваше омразата си върху горящите главни, като ги разбиваше с копието, и в полуздрача се разсипваха цели фонтани от светли искри.

III

Забогатяването на главатаря и магесниците с право възмущаваше Ястребовия нокът. Властта им бе голяма и те често злоупотребяваха с нея. Даже някои магесници и вождове събирали данъците не в натура, а в каури — раковини. Освен това вождът се ограждал от собствена стража, имал свой пазач на магиите, тайните знаци и телохранители. А между вождовете и жреците имало скрита вражда.

Дори през 1877 година жрецьт на храма на един остров обявил, че главният бог Муказа, владетел на езерото Виктория, „вързал езерото“ и в продължение на цяла година не позволявал никой да се докосне до водата. Животът по крайбрежието замрял. Племето, което се изхранвало с риболов, било обречено на гладна смърт.

Вождът отстъпил на жреца. Подарил на божеството 100 роби и 100 робини, крави и овце. Едва тогава жрецьт премахнал запрещението.

Тази хроника, оставена от някакъв пътешественик, бе известна на Павел Балванов. И сега, като слушаше споровете между двамата туземци, той отново си я припомни. В себе си Павел признаваше, че Ястребовия нокът е прав, но той не искаше да подстрекава едни срещу други туземците, да ги насърчава да спорят, защото лесно можеше да избухне между тях конфликт и да се разпадне групата.

Вождът Хахама наистина бе справедлив и мъдър човек. Той зачиташе думата на мъжете от племето. Само магесникът злоупотребяваше с властта. Затова бе натрупал голямо богатство от раковини, които бяха тук единственото платежно средство. Раковините бяха леко загладени, нанизани по сто парчета на връзка.

Будното око на Ястребовия нокът бе забелязало опасността, която надвисваше над племето по вина на вождата и магесниците. Сключените договори с португалците за използване богатите руди и горите не донасяха нищо добро на хората. Чуждоземците подкупваха вождата и старейшините с платове, украшения, бутилки с ром и оръжие. Затова Ястребовия нокът искаше да се смени вождът и да се избере друг, който да брани дивеча, горите и рибата в голямата река...

IV

Няколко дни Ястребовия нокът и Джума се гледаха с презрение. Макар да караха две съседни лодки, те не си говореха. Павел се опита да ги помири, но това бе невъзможно. Нито единият, нито другият отстъпваше. Павел не искаше да премести Джума в последната пирога, за да не го обиди. Нямаше намерение да обижда честолюбивите туземци, макар да се мъчеше да уреди политическия спор между двамата. Джума веднъж го попита:

— Хамба, може ли племе без вожд?

— Не може! — отвърщаше Павел.

— Значи, не е прав Меко-ва?

— Но той не говори за Хахама, а за вожда на своето племе!

— О, хамба — възмутен възрази Джума. — Той е против всички вождове!

— Не си прав! — меко възрази Павел. — Меко-ва презира вождовете, които имат много жени и събират тежки данъци!

Същността на спора беше малко по-друга. Ястребовия нокът се обявяваше против заграбването на властта от самозван вожд. Той искаше да се избира вождът между най-умните и способни мъже на племето. А това вече не ставало.

Павел се помъчи да обясни всичко това на Джума, но той заяви:

— Вождът е мъдър и всичко, каквото прави, е добро! — После се замисли и попита: — Съгласен ли е хамба?

Вдигна очи и зачака отговор. Павел, сам горещ, републиканец, презираше всеки деспот, бил той крал, император или цар. Такъв смяташе и всеки вожд, който обсебва властта, нарушава законите и излага на опасност страната. Но не бързаше с отговора си. За разлика от Джума Капоко беше по-умен, проникателен, схватлив и мислеше по-зряло по обществените работи. Ако разговаряше с него, той щеше напълно да го разбере, но Джума не приличаше на него.

Затова Павел му отвърна:

— Хахама е мъдър и справедлив, но рядко са такива вождове! Меко-ва е прав! Вождът трябва да се избере, а не да се натрапи!

Туземецът остана недоволен и се отдалечи мълчаливо. Павел го изпрати с поглед и се замисли. За последен път той се увери, че в лицето на Капоко бе изгубил един ценен другар...

V

Според пресмятанията на Павел Балванов групата се приближаваше вече към Индийския океан. На третия ден сутринта прелетяха няколко заблудени чайки, които стремително се спускаха към водата, ловяха риба и бързо се дигаха нагоре. Павел посочи първите вестители на морето и туземците, които не бяха виждали белите птици, ги посрещнаха с викове:

— Птицата на Голямата вода!

— Вижте бялата птица!

Лодките се носеха по течението. Разливът беше широк, водата едва забележимо течеше. Крайбрежните гори и храсталаци гъмжаха от птици и животни. Павел нямаше никакво желание да се бави, но хората отново бяха унищожили месото, а пътуването беше трудно и всеки се нуждаеше от силна храна.

По тези места можеха да се видят стада от водни козли с тъмен косъм. Те не бяха плашливи и любопитно гледаха пътниците. Антилопите куду, които обитаваха крайморските райони, бяха тлъсти, а самците имаха прекрасни сърповидни рога. Слоновете спокойно скитаха из храсталаците и обираха върховете на младите дръвчета.

За разлика от антилопите, които при най-малкия шум се пръскаха с бързината на вятъра, зебрите не се плашеха. Понякога Павел се приближаваше на няколко десетки ярда от тях, те го гледаха любопитно и с красиви движения се отдалечаваха. Туземците смятаха зебрата за глупаво животно, защото допуска ловеца на близко разстояние и това често я погубва.

VI

Наложи се отново да вземат лодките на гръб и да продължат по брега. Забелязаха няколко антилопи-еланда. Ястребовия нокът предупреди Павел да не стреля, защото месото им има тлъстини, от които човек заболява. След малко туземците откриха друг вид антилопа — палла, и няколко зебри. Но и този път Ястребовия нокът не пусна стрелата. Според местните племена, които населяваха долината на Замбези и приморския район, дивите свине, антилопите еланда и палла, зебрите и хипопотамите не били добри за ядене, защото тлъстините им предизвиквали заболяване от язва и проказа.

Навлязоха в гъст тропически лес, посрещнати от някакви непознати звуци, които наподобяваха вълчи вой. Скоро откриха и самите животни. Това бяха диви кучета. Те имаха големи глави, дълги уши и яки челюсти. Бяха покрити с тъмнокафява козина. Движеха се на глутници, с отпуснати опашки, накрая с бели космати топки.

По поляната премина с пръхтене и кънтящ тропот стадо биволи. Туземците се спряха и когато тропотът, бавно заглъхна в далечината, отново продължиха. На едно място Павел видя черни узрели плодове и се пресегна да си откъсне няколко; някаква птица изхвърча с крясък. Почти в същия миг той дръпна ръката си като опарен. През клоните го следеше стар мършав носорог, покрит с белези и с един счупен рог.

Павел беше калил волята си. Освен многобройните опасни приключения, които бе преживял, много неща научи от туземците. В ловното изкуство те му бяха добри учители. И сега, когато внезапно налетя на носорога, той не загуби присъствие на духа, само почувства, като че ли го докосна електрически ток, та отскочи настрани и в същия миг винчестерката се намери в яките му ръце.

Туземците бяха отминали зад храсталаците. Последен вървеше Домбо. Още се чуваха отдалечаващите стъпки. Павел беше съвсем сам. Като не изпускаше носорога от погледа си, той бавно отстъпваше заднишком. Трябваше да намери дебело дърво, зад което можеше да се прикрие, в случай че животното го нападне. Но като отстъпваше, презраменната му чанта с патроните се закачи за един бодлив храст. Той се помъчи да я издърпа, но не успя.

Носорогът стоеше на същото място и сърдито фучеше с ноздри.

Всеки миг беше решителен. Бодливият храст, който бурите наричаха „почакай малко“, сякаш с ръце бе стиснал чантата и я дърпаше. Без да ще, Павел като че ли бе хванат в примка. Нито можеше да пусне пушката, нито можеше да освободи чантата. Той почувства, че по челото му избива пот.

„Ако сега ме нападне!“ — мина му през ума.

Но това не бе най-страшното. Той беше готов да го посрещне с два куршума. Все един ще го улучи. Но най-страшното беше друго, което се бе случвало и друг път — пушката можеше да направи засечка...

Павел направи последни усилия да се освободи от храста, но тъкмо в този момент стана нещо съвсем неочаквано. Едно тежко тяло падна на земята. Той се взря в храстите — носорогът не се виждаше. Някой притича по пътеката и завика:

— Анай-на! (Убит е!)

Павел стоеше объркан. Гледаше между гъстите шубраци, слушаше познатия глас. Това бе Домбо. Носорогът, надупчен от стрели и копия, бе паднал мъртъв, без да издаде нито звук. Край него се суетяха двамата противници — Ястребовия нокът и Джума. Домбо тичаше по пътеката и викаше:

— Хамба! Хамба!

Павел му се обади.

— О, хамба, къде се загуби? — задъхан го попита той.

— Налетях на носорога!

— Меко-ва и Джума разбраха това!

Стана ясно, че двамата туземци бяха се върнали да търсят географа и забелязали носорога. Тогава те предпазливо се приближили до него, издебнали го изотзад и му нанесли няколко смъртоносни рани. Двата политически врагове, силно привързани към географа, бяха забравили своите спорове пред опасността.

Павел ги завари, навели очи надолу, от двете страни на носорога. Те бяха почнали да свличат дебелията му кожа. При появяването му двамата скочиха ухилени и в надпревара завикаха:

— Анай-на, хамба!

— Вие сте добри ловци! — похвали ги Павел.

Поласкани от думите му, те се усмихнаха доволни. Носорога те откриха по птицата кала. Макар тя да излетяла навреме с тревожен крясък, свирепият самец не се заозъртал тревожно както обикновено, а следял нещо по посока на пътеката и все по-заканително и яростно фучал с ноздри. И тъкмо в тоя момент Ястребовия нокът и Джума му нанесли, смъртоносните рани. Както и друг път се бе случвало с това животно, то паднало като подкосено, без да направи нито крачка.

VII

Три дни след тая случка, една сутрин, когато Зомба даде сигнал с костения рог за тръгване, Домбо предпазливо се вмъкна в палатката и тайнствено прошепна на Павел:

— Хамба, няма Меко-ва и Джума!

Павел трепна.

— Кой ти каза?

— Зомба! — все така тихо отговори негърчето.

Павел изскочи от палатката, като остави разхвърляни по постелката бележки, Домбо го последва. В бивака цареше тревога. Хаубаувци сумтяха и притичваха край палатката. Те се събираха на групички, бързо се въоръжаваха с копия и стрели, крещяха високо и заканащо.

Наистина между тях не се виждаше нисичката фигура на Ястребовия нокът, нито едрият и снажен Джума с красивите птичи пера на главата и тънката нежна татуировка. Джума спеше във фумба от биволска кожа, а Ястребовия нокът си правеше постеля от папрат. Спалният чувал на Джума беше празен, два колчана със стрели и голям лък, бамбуковото копие и тръстиковият щит стояха непипнати край леглото му. Туземецът беше изчезнал само с асагея си, дълъг два лакътя, на края с назъбено острие.

Павел внимателно прегледа постелките. Повика Зомба и го попита:

— Кой беше на пост тая нощ?

Зомба отпусна ръце.

— Меко-ва — отвърна сдържано той, като поглеждаше навъсено по посока на банановата горичка. Домбо обикаляше около огнището, което вече загасваше. Хаубаувци, събрани на две групички, мълчаливо следяха географа.

Внезапното изчезване на Ястребовия нокът и Джума, подозрителните погледи на негрите, тихото шепнене и тревогата, която като електрически ток преминаваше от човек на човек, не предвещаваха нищо добро. Затова географът, като оглеждаше фумбата

на Джума и разхвърляното легло на Ястребовия нокът, се мъчеше час по-скоро да отгатне тайната.

По всичко изглеждаше, че спорът между двамата политически противници бе продължил и тая нощ. Павел бе много изморен и не бе чул нищо. Но как е станало това тайнствено изчезване? Може би Ястребовия нокът е издебнал своя противник, нанесъл му е смъртоносен удар с асагея, после го е измъкнал от спалния чувал. Не, това е невъзможно. Дори да го е ударил, той не може да го извади незабелязано. Може би е станало друго, което се виждаше на Павел по-допустимо. Джума беше предизвикателен, сприхав и упорит. Вероятно той не е могъл да се въздържи, ударил е Ястребовия нокът, метнал го на гръб и го е хвърлил някъде от брега в реката, а след това е избягал.

Всичко това беше твърде вероятно. Джума беше як, с мечешки ръце и изпъкнали мускули, в които се криеше лъвска сила.

Павел реши да потърси отпечатыци от краката на този, който е убил своя противник. Не можеше да няма следи от стъпки по пътеката, която се провираше под дивите смокини, прекосяваше банановата горичка и потъваше в гората. Но тъкмо даде знак на Зомба да го последва, Домбо извика:

— Хамба, кръв!

Наистина близо до огнището имаше добре отъпкан кръг земя, напръскан с капки кръв. Вече нямаше никакво съмнение, че е станало сбиване, което е завършило с жестока смърт. Кървавата диря водеше, както и предполагаше Павел, към горичката.

Кръвта още повече възбуди негрите. Те нададоха заканителен вой и се спуснаха по пътеката, но Павел ги спря и заповяда да останат по местата си. А сам той, заедно с Домбо и Зомба, продължи да крачи, като не изпускаше от очи стъпките и капките кръв. Така тримата преминаха горичката, пътеката сви наляво, след това се спусна към базалтовата скала, надвиснала над самата река.

— Кой е убит? — мрачно попита Зомба, когато спряха на скалата.

Павел поклати глава.

— Може би... — не се доизказа.

Туземецът като опарен трепна и го загледа с потъмнелите си зеници, доловил смътна догадка.

— Джума е убил Меко-ва! — решително каза Павел.

— Прав е хамба! — намеси се и Домбо. — Стъпките са големи! Меко-ва имаше малък крак!

Павел се смая от тази досетливост на негърчето. Сега той се наведе и проследи няколко ясно отпечатани стъпки. Те бяха наистина от широк мъжки крак.

Макар Зомба да не бе съгласен с двамата, всички улики падаха върху Джума. Този път Джума здраво се е счепкал с Ястребовия нокът, разбил му е черепа, а за да прикрие престъплението, хвърлил е Ястребовия нокът в реката, а сам той е избягал.

Колкото и да се вглеждаха в жълтеникавата вода на Замбези, никакъв труп на човек не се мяркаше. Навярно с Ястребовия нокът вече се гощаваха замбезийските крокодили.

VIII

Предположението, че Джума бе отмъстил на Ястребовия нокът, като че ли успокои нажежената атмосфера. Макар да не одобряваха постъпката му, все пак, като чуха, че Джума е победител, съплеменниците не изсъскаха стръвно както преди, а само се спогледаха смутено, размениха си по някоя дума, която Павел не разбра. А когато влезе в палатката, чу след себе си тих шепот.

Преди тръгване и Шаконда изчезна. През цялото време момъкът стоеше самотен и мрачен. Дори не отиде да види кръвта. Само прибра фумбата, копие и стрелите на Джума и всичко завърза в едно.

Малко преди тръгване Павел му предложи да повика Джума, но той не се съгласи. Може би се страхуваше за живота му.

Павел все пак искаше да го изпита.

— Меко-ва е убил Джума! — нарочно подметна той.

— Меко-ва! — насмешливо го погледна туземецът.

— Нищо чудно!

— Джума е як като хумба-хумба!

Такъв отговор очакваше и географът, но той продължи да го изпитва:

— Тогава Джума е убил Меко-ва!

Шаконда като че ли разбра хитро поставения въпрос, той лукаво се усмихна, но изведнъж лицето му се навъси и дебелиите му устни се присвиха сърдито.

Павел го остави. Както и друг път преди тръгване всеки бързаше да си нареже стрели, бамбук за копия, да събере лековити билки, плодове и пера. В такива случаи бивакът приличаше на селище, вдигнато в тревога. Някои тичаха до гората, други крещяха, навлезли в тръстиките. Павел нанасяше пътя в картата, дописваше нещо в бележника, привършваше измерването на височината, като си служеше с хипсотермометър, рисуваше релефа на местността. При тези измервания Домбо му беше незаменим помощник. Павел му бе предал няколко урока по смятане. При уроците той си служеше с мидени черупки и тръстикови стрели. Така Домбо започна да смята и да чертае

по белите листове. Най-често Домбо внимателно следеше как белият човек изписваше всяка чертичка.

И сега, като гледаше как географът рисува хоризонталите, Домбо попита:

— Ще се върне ли Джума, хамба?

— Няма да се върне — без да вдигне глава, отговори Павел. — Страх го е от наказание. Той е убил Меко-ва, а Меко-ва беше най-добрият лодкар!

— А защо Джума е убил Меко-ва?

Павел с няколко думи обясни спора между тях, после повдигна очи. Домбо помълча малко замислен, прегърнал коленете си. Изведнъж скочи и тропна с копието си сърдито.

— Меко-ва е прав, хамба!

— Да — потвърди географът.

След това Домбо взе голямата глинена делва и тръгна към извора за вода, но срещна Зомба, размениха няколко думи и негърчето дотича отново при географа.

— И Шаконда избягал, хамба!

Павел изтърва молива и скочи. Нова беда бе сполетяла групата, останала и без това с малко хора. Зомба пръв бе забелязал изчезването на туземеца. Потърсил го в тръстиките и около базалтовите скали, но не го открил никъде. Ходил до двата извора — и там го нямало.

Никой не очакваше тримата туземци да се приберат. Затова нямаше смисъл да губят време. Потеглиха отново по реката. Тримата лодкари не бяха вече на своите места. Смениха ги други. Това не бе толкова голяма беда. Беда бе, че човекът, който познаваше най-добре тая част на Замбези, го нямаше вече. Може би той бе първата жертва при сблъскването на двете политически течения относно управлението на племената. Ясно стана, че някои вождове, обсебили властта и потъпкали старите туземски обичаи, имаха свои привърженици, но те имаха и непримирими врагове. Враговете съзираха в техните дела грабителство и измяна, защото вождовете, магесниците и приближените им започваха да живеят върху гърба на другите.

Всичко това караше Ястребовия нокът да роптае срещу такива самозвани вождове. Джума пък бе привърженик на вожд. Дълбоко огорчен от Ястребовия нокът, той му бе отмъстил, но как и къде, това никой не узна...

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

**СРЕЩА С БАНЕТИТЕ. УМНАТА МАЙМУНКА ХАНДА.
ШИМПАНЗЕТО ПОМАГА НА ДОМБО. ГЕОГРАФЪТ В
ОПАСНОСТ. НЕОЧАКВАНО НЕЩАСТИЕ.
КОНФЛИКТЪТ МЕЖДУ НЕГЪРЧЕТО И ЗОМБА.
ДОМБО СИ СЛУЖИ С БЕЛИЯ ЛИСТ И
ТАЙНСТВЕНАТА КУТИЙКА.**

I

Колкото повече приближаваха Индийския океан, туземците ставаха по-неспокойни и нито един миг не се деляха един от друг. Някакво чувство на несигурност и подозрение ги обземаше. Много често при почивка те седяха предпазливо до Павел и изпитателно се вглеждаха в белите листа.

— Кога ще стигнем Голямата вода? — питаха те.

— След като небесното светило два пъти изгрее и два пъти залезе! — отвръщаше Павел.

— А ще видим ли огнената пирога?

— Ще я видим!

Хаубаувци се споглеждаха. Вълшебната пирога, която се движи с огън и кипяща вода, ги примамваше. Те горяха от любопитство да я разгледат. В същото време като червей ги разяждаше съмнението — дали белият човек няма да ги продаде. Затова питаха:

— При Голямата вода има ли бели търговци?

— Има — отвърщаше спокойно географът.

— Белите търговци купуват ли роби?

— Не. Има строго запрещение за това! Търговия с роби става само тайно!

Отговорът, изглежда, не задоволяваше негрите. По природа недоверчиви, те искаха да чуят от устата на белия човек нещо по-сигурно за своя живот. Затова веднъж Зомба попита:

— Ще ни продаде ли белият човек на търговците?

Павел обидено дигна глава:

— Само лошите бели търгуват с хора! Хаубаувци са мои приятели и аз никога няма да ги направя роби!

Простодушните туземци дигнаха копията и извикаха:

— Да бъде сит белият човек!

Всички водопади и прагове бяха отминати. Селището Тоте, което гъмжеше от араби-търговци, остана далече назад.

Оставаха още два дни път. А два дни се равняваха на една малка разходка за човек, пропътувал целия континент. Може би някой би се излъгал в тоя момент, ако се вгледаше в удълженото, отслабнало лице на географа, хванало меден загар, обрасло в сива четина. Но взреше ли се отблизо в него, би забелязал блясъка на сините му очи, който говореше за мъжество и желязна воля.

Павел сам не смяташе, че два дни път ще бъдат голямо изпитание за него и групата му, но този път се излъга...

При мисълта за толкова дългоочакваната среща с руските матроси Павел цял гореше от нетърпение, очите му радостно искряха. Мислено се пренасяше на брега на океана, виждаше тъмния силует на мостика с капитан Матросов. С какъв трепет очакваше той тоя щастлив миг!

Тревожният сигнал на туземските тъпани не се чуваше. Португалците като че ли се скриха в дън земя. Сега оставаше само успешно да се измъкнат из ръкавите на делтата. А туземците добре си служеха с бамбуковите прътове. Пирогите плаваха като златисти риби по мътните жълтеникави води на Замбези. От двете страни се разстилаха блатисти равнини. Облаци от блатни птици се виеха над тръстиките и огласяваха околността с крясъците си. Нещо съвсем обикновено стана срещата на пътниците с хипопотами, които правеха сутрешната си баня. Няколко настървени крокодили дълго преследваха пътниците, но безуспешно.

Понякога блатистите части от долината на Замбези отстъпваха място на възвишения, пясъчни брегове и красиви червеникави скали. Бреговете бяха покрити с гори. Виждаха се много дървета, пуснали корени от самите стъбла както бананите и фикусите. Особена красота придаваха на пейзажа със своя мек светлозелен цвят стройните палмири, които се издигаха над останалите дървета, устремили перестите си листа в дълбокото безоблачно небе.

II

Спряха близо до някакво селище, в което живееха негри от племето банети. Те бяха трудолюбиви хора. Занимаваха се с лов на хипопотами, слонове и носорози. Освен това изработваха изящни изделия от дърво като блюда за ядене, чаши за палмово вино, столчета и плетяха красиви рогозки. Не отглеждаха добитък, защото цялата околност гъмжеше от мухата цеце.

Банетите предложиха на Павел обществената мъжка колиба, но той предпочете групата да нощува в отделен бивак. Размениха си подаръци. Вождът поднесе като дар на Павел и едно шимпанзе на име Ханда.

Младата маймунка, добре възпитана, по туземски поздрави белия човек — попипа се по носа, вдигна левия си крак, протегна дългата си ръка. Павел също протегна своята. Често в страната на племето идваха търговци-араби и от тях шимпанзето бе научило да се ръкува с гостите. След Павел то протегна ръка и на Домбо.

— Хоо! — извика то.

Всички се засмяха. Домбо се помъчи да си издърпа ръката, но маймунката здраво го стискаше и му се хилеше радостно, като на близък приятел.

Черните очички на Ханда блестяха като две въгленчета. Както всички маймуни и Ханда бе много жива, пъргава и обичаше да се закача с хората. Щом Домбо се приближи отново, шимпанзето скочи, прихвана го през кръста с краката си, обви ръцете си около шията му и допря муцунка до бузата му. После слезе и го хвана за ръката.

Така малката маймунка бързо се сприятели с пътниците. А когато беше готова вечерята, тя седна като човек до Павел. Виждаше се, че Ханда бе добре възпитано шимпанзе.

Докато трая вечерята, пък и след това, малките й очички не изпускаха Домбо. Щом негърчето станеше да донесе вода, Ханда скачаше пъргаво, хващаше го за ръка и го придружаваше навсякъде.

Ханда развесели уморените пътници. Тя произнасяше едни и същи звуци, което беше всъщност нейният език. Когато се разсърдеше, крещеше „у-у“, нацупваше муцунка и присвиваше сърдито малките си очички. А щом Домбо ѝ подадеше банан, тя го посрещаше с радостен вик: „Ка-ка-ка!“

Ханда не правеше изключение в своето развитие от останалите шимпанзета. Затова никак не бе чудно, че си служеше с наченки на членоразделна реч. Тези звуци някои наричат език на маймуните, но това Павел не считаше за правилно. Макар маймуните да се разбират със звукови сигнали, за него това не бе никакъв език, както не е език лаенето на кучето и мяукането на котката, нито крясъкът на птицата. Но от всички видове маймуни, които бяха срещнали по пътя, от бабуините до мартишките с черните муцунки, шимпанзетата бяха най-развитите и най-близки до човека.

Ханда не показва веднага всичко, което умееше. Освен това тя бе съдържана с Павел и играеше само с Домбо. Това географът постигна много лесно. Щом забеляза, че Ханда наднича в глиненото гърне, той я чукна с пръст и извика: „У-у, Ханда!“ и тя се дръпна. Същото направи и когато бръкна в джоба му и извади компаса. Отначало Павел не я забеляза, но когато маймунката започна да хихика и да следи трептенето на стрелката, отново ѝ се скара, тя го погледна смутено и го остави. След малко Ханда грабна маримбата на Домбо, която негърчето отдавна бе забравило, задърпа струната с дясната си ръка и заподскача.

Само в първите часове маймунката тъжеше за своя господар, но след това свикна с новите си приятели и не се разделяше от тях. Тя не само се забавляваше, но се мъчеше да върши и по някоя полезна работа. Така вечерта при опъването на палатката Ханда напълно подражаваше на Домбо. Щом негърчето заби колче, Ханда също взе бравичката и почна да чука. След това двамата закачиха прокъсаните платнища.

Веднъж Павел остави тетрадката и молива, разтвори картата и съсредоточено се загледа в червените и сини линии, които очертаваха делтата на Замбези. Кога се бе промъкнала хитрата маймунка, той не забеляза, но по едно време видя, че тя държи молив и драска по тетрадката. Щом ѝ се скара, Ханда отскочи с крясък „ка-ка“. Павел взе тетрадката и едва тогава видя, че написаното от него не

можеше повече да се прочете, защото беше съвсем изподраскано. В това време Ханда седеше настрани и хитро премигваше. Павел сърдито я погледна.

— Какво си направила? — извика той, като ѝ се заканваше с пръст.

Шимпанзето уплашено изкряска, свря се при Домбо и го прегърна с необикновено дългите си ръце. Негърчето също искаше да я отблъсне, но тя прискимтя, като тихо повтаряше „уаху“ и се озърташе виновно. Но това беше само за малко. След няколко минути Ханда забрави провинението си и отново се отдаде на своите лудории.

III

Първата вечер всички се приготвиха за нощуване. Туземците направиха легло за шимпанзето, но то не се отдели от Домбо. И когато Домбо си легна в палатката, Ханда се промуши вътре и се сви при него. Тогава момчето внесе леглото ѝ, сложи го до своето, настани маймунката и я покри с мека леопардова кожа.

„Ка-ка! Ка-ка!“ — радостно закрещя тя, но като забеляза Павел, който влизаше в палатката, престори се, че спи и притихна.

През нощта на два пъти Павел става да проверява охраната. Ханда лежеше на своето легло, протегнала дългата си космата ръка и прегърнала Домбо. А на сутринта, преди да тръгнат, когато той седеше под сянка, Домбо и Ханда пристигнаха, хванати за ръце като добри другари. След това двамата донесоха вода от извора, направиха чай. През време на закуската Павел издялка една бамбукова клечка, набоде парче печено таро и го поднесе на Ханда. Тя взе клечката и изяде питката. След това Ханда сама набоде едно парче печено таро, но преди да го схруска, пресегна с лявата си ръка и го взе. Павел ѝ се закани с пръст и Ханда бързо поправи грешката си. През цялото време тя лукаво премигваше, стрелкаше с мъничките си очи ту географа, ту Домбо, но те нарочно не я поглеждаха.

През цялото време Ханда само веднъж издебна двамата, които бяха улисани в разговор, и си взе един печен батат с ръка. Тя пи вода от тиквена чаша, както пи и Домбо. А когато Павел си наля палмово вино, Ханда протегна дългата си ръка към пръстеното блюдо, но отново срещна строгия му поглед.

— Не пипай, Ханда!

Павел след това ѝ даде банан, но маймуната не го взе — беше сърдита.

Наоколо цареше дълбока тишина. Дори реката безмълвно течеше. Тъмното и сребро релефно се открояваше между тъмнозелените брегове. Над горите се дигаха облаци от изпарения, които се разстилаха на тънка прозрачна мрежица. Тръстиките,

поклащани от слабия полъх на утринния ветрец, тихо шумоляха, като че ли над тях росеше ситен дъждец. Над реката безшумно кръжаха ранобудни птици. Над всичко тегнеше пълно безмълвие.

Павел бе отпуснал ръце. Откъм бивака скоро се разнесе глъчка, бързи стъпки, звънки удари на копия и звуци на маримба. Но Павел не чуваше нищо. Той гледаше в далечината и си мислеше за всичко, което бе преживял в непознатия континент, за хората, с които се бе сдружил и обикнал, които бе загубил. Та те не бяха един и двама.

Домъчня му за баща му, на когото радостта бе съвсем кратка. Колко щастлив би бил да стъпеше на родна земя, която обичаше най-много от всичко, да я целуне като Ботев, да поеме с пълни гърди чистия въздух на свободното отечество.

В паметта на Павел оживяваха образите на Капоко и Маванда, Бенгас и Ай, Муата Манго и Туба Макоро, Джума и Шаконда. Нямаше да види и Ястребовия нокът, бореца за по-справедлив живот на туземците.

Всички тези хора беше загубил. Единствен му остана Домбо, неговият малък тъмнокож приятел. Павел въздъхна. Тежко му беше за добрите прости хора...

Може би той би стоял така още дълго, погълнат от мисли, ако не се разнесе близо до него яростен крясък. Павел подскочи и сграбчи винчестерката. Обърна се. Крещеше Ханда. Маймунката сърдито фучеше и отстъпваше предпазливо. Едва сега Павел забеляза, че към него пълзи огромна змия, надига глава, надува шия и се готви да го нападне.

„Ау-ау! Ау-ау!“ — не преставаше предупредително да крещи маймунката.

В това нямаше нищо чудно. Много пъти шимпанзета, силно привързани към своите стопани, са ги спасявали от явна смърт. Може би и сега, ако не беше умната Ханда, отровната змия щеше да ухапе Павел. Това личеше по заканителното ѝ съскане, по издутата ѝ шия, по езика, който се протягаше като дълга тънка игличка.

Не стана нужда да употреби оръжие. Туземците, които бяха наблизко, разбрали какво става, с няколко удара на копията смазаха главата ѝ.

Ханда се приближи предпазливо до убитата змия, подуши я и отскочи с радостен крясък, затича при Павел, като повтаряше: „Ко, ко,

ко!“ Прегърна го и го целуна. Павел от благодарност ѝ даде банан и я помилва по гладката космата глава.

„Ка, ка, ка!“ — е цяло гърло викаше Ханда, умилкваше се и от време на време поглеждаше убитата змия...

Зомба изсвири с костения рог за тръгване. Туземците затичаха към брега. Ханда хвана географа за ръка и изправена на задните си крака, тръгна наперена към лодката. Домбо ги посрещна. Той се бе вече настанил на напречната дъска. Ханда без покана скочи, седна при негърчето и размахва дългите си ръце към географа.

IV

Денят беше слънчев и тих, с чисто, дълбоко гълъбово небе. Само по посока на течението подухваше слаб ветрец и разклащаше върховете на тръстиката. Реката влачеше тъмножълти водорасли, гнили пънове и откъртени мангрови дървета с гъсто сплетени корени, пръст и блатна трева. Приближаваха делтата на Замбези.

Павел седна до Ханда, изсвири с два пръста и туземската пирога плавно се плъзна по водата. Но още при първите удари на прътовете той почувства студени тръпки.

„Тропическа треска!“ — мина му светкавично през ума.

В това нямаше нищо чудно. Тая коварна болест, разнасяна чрез жилото на комарите, намираше най-благоприятни условия сред блатистите низини на Замбези. Затова рядко имаше пътешественик, минал по тези места, да е бил пощаден. Много от заболелите дори бяха оставили костите си в черния континент. Макар географът да бе жилав и здрав, първите пристъпи на треската изведнъж го раздрусаха и той бързо потърси грижливо скътания и пазен като скъпоценност хинин. Но няколкото прахчета, които изгълта без вода, не спряха пристъпите на треската.

Домбо уплашен гледаше как зъбите на белия човек потракват, пръстите му посиняват, целият става жълт като лимон.

— Хамба болен? — впери тревожно очи в него негърчето.

Павел кимна с глава. Студените тръпки продължаваха да го раздрусват, зъбите му тракаха, цял отмаляваше. Вече не можеше да държи винчестерката. Той я изпусна от ръцете си и тя падна в пирогата. Домбо я взе и му я подаде, но Павел дори не посегна към нея. Той чувстваше как го облива пот и все повече отмалява.

— Домбо, постели дюшека! — едва можа да каже той.

Домбо развърза палатката, извади кожения дюшек, хвърли го на дъното, но Павел, като се тресеше цял, не можеше да пристъпи, свлече се и загуби съзнание...

Никога Домбо не бе се чувствал така нещастен, както в момента, когато Павел падна в несвяст в лодката. Негърчето с всички сили се опита да го задържи, но тежкото тяло се свлече от ръцете му.

— Хамба! — възкликна в отчаяние той, клекна на едно коляно и уплашено се вгледа в лицето му.

Павел не му се обади. Той бълнуваше, говореше нещо неразбрано, лицето му ставаше все по-жълто. Двамата лодкари подозрително поглеждаха назад и нещо си шушукаха тревожно. Умната маймунка уплашено отскочи и се намери на задния нос на пирогата, клекна там, втренчи малките си очички в болния и започна жално да скимти.

Домбо няколко пъти подръпна географа, пита го нещо, но като не получи отговор, тъжно оброни глава. Добрият и умен хамба сега лежеше пред него с мъртвешки цвят, раздрусван от треска. Той бълнуваше и в полусън се бранеше от някакви невидими врагове.

Останалите лодки се изравниха с първата. Бамбуковите пръти изведнъж замръзнаха в ръцете на туземците. Всеки от тях надничаше в първата лодка, продължително се вглеждаше в болния, сгърчен на дъното.

Цял час Домбо все така стоя съкрушен, навел глава, прегърнал колене. Ханда се беше примъкнала до своя приятел, притискаше се до него, държеше ръката му и тихо, някак по човешки, въздишаше така, както въздишаше и чернокожият юноша.

— О, Ханда, ще останем сами! — по едно време я помилва Домбо. — Наш хамба болен, много болен!

„Ууу! Уууу! Уууу!“ — простена шимпанзето.

— Какво ще правим сега? — като на себе си говореше Домбо. — Аз нямам тамо-тамо, нямам ма-на. Само имам хамба. А ето и той ни напуска!

Той прегърна маймунката. Задавен от сълзи, не можа да продължи и захлипа. „Ууу! Уууу! Уууу!“ — повтаряше Ханда, която с верния си животински инстинкт чувстваше, че голямо нещастие е сполетяло негърчето.

Туземците все така плахо се споглеждаха и тихо си шепнеха нещо! Плуваха бавно. Лодките вървяха успоредно.

На едно място спряха. Зомба извади от една кошничка някакви лековити треви, стри ги на прах, поднесе една шепа под носа му, но

Павел не се съвзе. Туземецът повтори това два пъти. Но като не настъпи никаква промяна, отново пое бамбуковия прът.

Минаха цели три часа. През това време състоянието на болния не се промени. Павел все така се раздрусваше от треската и бълнуваше. Домбо кършеше ръце. Зомба мълчаливо управляваше пирогата. Ханда, подложила муцунка върху коляното на негърчето, тихо скимтеше.

Около брега се низеха гъсто преплетени водорасли и тръстики. Тази жива зелена пелена се отразяваше в огледалото на водата. Наблизо прелитаха птици-носорози, плуваха стада пеликани и ловяха риба. Между високите дървета се мяркаха туземски краали. Те глъхнеха под благодатната сянка на дивите смокини и бананите, над които разперваха зелени чадъри огромни тропически дървета. Пред колибите седяха мъже с тръстикови лули в уста. Вечер на луна, насядали в кръг, те пееха, танцуваха и пиеха палмово вино.

Почти всички селища имаха пристани на реката, където туземците прикачваха пирогите и предлагаха своите търговски стоки. Домбо се вглеждаше в лицата им. Много от тях бяха покрити с бели петна. Някои страдаха от капска проказа, а други носеха следи от едра шарка.

Лодките отминаваха пристаните, без да спират. Намираще се в изобилие риба, която хващаха с туземски сакове. Пък и никой не мислеше за ядене. Болестта, която бе съборила географа, хвърли в дълбока скръб хаубауци.

Пирогите, носени от течението, леко се поклащаха. Времето минаваше бавно и мъчително. Павел продължаваше да лежи в безсъзнание. Домбо стоеше неотлъчно край него. Все по-често туземците доближаваха трите лодки и си разменяха мълчаливо погледи. Показа се някакъв остров, обрасъл с гъста гора. Зомба с един замах заби бамбуковия прът, лодката направи остър завой и се насочи към брега.

— Зомба, къде? — скочи Домбо.

Зомба бавно извърна глава.

— Ще спрем! — отвърна сухо той.

— Защо? — учуди се негърчето. — Дневното светило е още високо! Реката ни сочи пътя до Голямата вода. Там ще чака огнената

пирога и хамба Матросов! Защо да спираме! Имаме добро време и можем да пътуваме!

Зомба мълчеше. Лицето му ставаше мрачно и начумерено. Лодката се приближаваше към ниския тревист бряг, над който се издигаха мангровите дървета като зелена стена.

— Не спирай! — извика Домбо, като пристъпи и подръпна Зомба за лакътя.

Зомба препречи пръта и задържа лодката.

— Къде ще вървим? — попита той.

— Там, където ни посочи хамба! — отвърна сърдито Домбо.

Лицето на Зомба стана още по-мрачно, дебелиите му бърни леко потреперваха.

Другите две лодки също се приближиха. Негрите ги заковаха на място. Изправени на кърмата, те мълчаливо следяха спора между Зомба и негърчето.

Зомба махна с ръка.

— Къде ще вървим?

— При Голямата вода! — посочи течението Домбо.

— Напразно — възрази той. — Белият човек умира! По-добре да спрем на острова! А при Голямата вода без хамба ще ни хванат белите търговци! Хамба е наш приятел! Без него кой ще ни защити?

Стана спречкване. Някои поддържаха Домбо, който искаше жив или мъртъв да предаде географа в ръцете на Матросов. Други пък не бяха съгласни. Плашеха се да не ги хванат и продадат като роби. Зомба не отстъпваше. Той дълго говори, но нищо не се промени. На негова страна си останаха само трима негри от втората пирога. Домбо не вярваше, че неговият добър хамба ще умре и той никога вече няма да го види. Дори тая дума като гореща игла бодваше сърцето му.

Най-сетне, след като обясни на Зомба, че дори географът да умре, трябва да предадат опазената сбирка, говорещите листове, кожената торбичка с диамантите и всичко, каквото притежаваше добрият бял човек, Домбо заключи:

— А кой ще ни повярва, че хамба е умрял от сана-ма? Ние трябва да го предадем!

Зомба почувства силата на тия думи, отвори уста да възрази нещо, но Домбо го изпревари:

— А помисли за Хахама. Кой ще увери вожда, че белият човек е умрял от сана-ма! Всеки ще помисли, че е убит от вас. Ти не си прав! Трябва да вървим!

Одобрителен шепот изпрати последните думи на негърчето. Само Зомба все още упорстваше. Не отстъпваха и другите трима негри. В тоя решителен момент Домбо трябваше да избере: да се подчини или да последва примера на географа — с оръжие в ръка да го застави да продължи пътя.

Нямаше време за бавене. Оня Домбо, който стоеше до леглото на Павел, плах и разплакан, сега изведнъж сякаш се преобрази. Той отскочи назад, ловко изви тънкото си тяло, сграбчи с две ръце винчестерката и намести приклада в раменната трапчинка.

— Зомба, кана-ма! (Върви!) — сухо, решително извика той. — Ако не се подчиниш, ще те убия като гну!

Зомба рязко се обърна и срещна дулото на винчестерката. Домбо дишаше често и горещият му дъх сякаш опърли лицето на туземеца. Очите му го пронизваха. Устните му бяха сърдито присвити.

— О, приятелю! — искаше да го склони Зомба, но Домбо се приближи към него и избухна:

— Не спирай, Зомба! Ако не тръгнеш, ще те изпратя при хумба-ба! Не се шегувай!

— Не тръгвай, Зомба! — чу се един глас от втората пирога.

— Кой се обади? — извика Домбо.

— Червеното перо! — допълни друг.

— Не съм аз! — отвърна младият негър на име Червеното перо.

Домбо отново пристъпи към Зомба и впи в него студени очи.

Зомба се поколеба. Той погледна останалите хаубаувци и потърси съчувствие, но всички стояха като вкаменени. Това трая само един миг. Очите на Домбо пронизваха упорития негър. В това време третата лодка безшумно мина напред и се отправи по течението. След нея се хлъзна и четвъртата. Зомба мрачно погледна след тях. Домбо изчакваше, но нито за миг не изпускаше от погледа си ръцете на своя противник.

— Зомба, тръгвай! — извика някой от втората лодка. — Домбо няма да те пощади!

Упорството на туземеца бе сломено. Той зае своето място, заби пръта в песъчливото дъно, натисна го с цялото си тяло и подкара

лодката. Домбо изчака, докато течението я поеме, свали винчестерката и се отпусна на средната напречна дъска. Ханда седна до него. През цялото време, докато се водеше спорът, тя, изправена на задните си крака, сърдито се зъбеше на Зомба.

V

Плуваха без опиране, докато слънцето слезе ниско над хоризонта и окъпа в златиста светлина горите. Остана назад живописният остров с гъстите гори. Сега реката се разливаше сред мочурливи долини, покрити с буйна трева и тръстика. Тук реката течеше едва забележимо. Лодките бавно плуваха и оставяха след себе си златисти бразди. Но пътуването не бе безопасно. Тук-там се срещаха скали, които стърчаха над повърхността като глави на акули.

Привечер стигнаха до едно място, където реката се разделяше на няколко ръкава и всеки ръкав течеше в различна посока. Между тях се образуваха острови, покрити със свежа зеленина, които навътре се разширяваха като ветрила. Наоколо всичко гъмжеше от птици и животни.

Лодките като по даден знак спряха.

— В коя посока да вървим? — попита мрачно Зомба.

Всички чакаха отговора на Домбо.

— Къде да вървим? — настояваха и другите гребци.

— Казвай бързо! — процеди отново Зомба и леко извърна глава.

Домбо никога не бе се намирал в такова трудно положение. Той се надигна бавно, огледа ръкавите, където реката се разпокъсваше. Мъчно човек можеше да определи вярната посока. А нямаше време за бавене. Домбо чувстваше как го пронизват погледите на гребците. Ех, защо не е здрав хамба Балвана? Той с помощта на стрелката и картата никак няма да се колебае. Но той лежеше в безсъзнание, ни жив, ни мъртъв. Колко хубаво щеше да бъде изведнъж да отвори очи и само с едно кимване на главата, само с едно помръдване на устата да промълви една дума.

„О, хамба — мислено се обръщаше към него Домбо, — стани! Помогни ми! Колко е трудно без теб!“

Но Павел бълнуваше нещо неразбрано.

— Казвай, водачо! — иронично подхвърли Зомба. — Докога ще чакаме?

Домбо трепна. Какво да направи? В тоя момент си спомни за картата на географа и за компаса. Много пъти той бе стоял до своя

хамба и бе гледал как разчита посоките. Коя линия показваше сега вярната посока — синята или червената? Домбо напегна паметта си. Спомни си до най-малки подробности всяко нещо, което бе направил белият човек, всяка чертичка и линийка, всяка буква на картата и всеки знак на компаса.

Той скочи от дъската и лодката се разклати. Клекна до Павел, измъкна пътната му чанта, откопча я и извади картата. И също като своя учител той постави компаса на напречната дъска, подложи под него картата и определи посоката. На картата бе отбелязана в едри линии делтата на Замбези и всички малки и големи ръкави. Пътят, по който трябваше да се придвижат, бе очертан с надебелена червена линия. Линията криволичеше по втория ръкав, заобикаляше някакъв остров и вървеше право на изток.

Домбо погледна напред. Това, което виждаше на картата, сега се откриваше пред погледа му. Той лесно откри втория ръкав и извика:

— Карай, Зомба!

Скочи и отиде в предната част на лодката. С картата в ръка, застанал на носа, прав като бамбук, с винчестерката през рамо, Домбо приличаше на истински морски капитан.

Тъкмо в тоя момент Павел се посъвзе, отвори очи и дълго се вглежда в стройната фигура на негърчето. Той нямаше сила да извика, нито да се помръдне, така бе изтощен, но в крайчеца на лявото му око блесна едно зрънце, откъсна се и бавно пропълзя по бузата му. Павел въздъхна, на устата му трепна едва доловима усмивка, гърдите му се повдигнаха и той преглътна.

Забравил за миг болестта, Павел се чувствуваше щастлив и горд, че пред него стоеше неговият достоен ученик.

„Дано поживея още малко — мислеше си той, — да стъпя веднъж на парахода, да видя Матросов. Само той ще помогне на Домбо, ще го настави във флотското училище, ще го направи матрос! Домбо е умен и способен! След време може да стане дори капитан! Колко хубаво ще бъде! Първият негър — капитан на кораб!“

Павел се усмихна, стана му приятно. Представи си младия негър възмъжал, облечен във флотска униформа, застанал на капитанския мостик...

В това време Домбо, с картата в ръце, с голяма точност водеше пирогите в определената посока, промъкваше ги през ръкава, заобикаляше гористите острови и продълговати ивици земя, които се вдаваха като клинове в разливите.

Едва когато този ръкав, отбелязан в картата с надебелена червена черта, стана по-широк и сам приличаше на голяма река, която течеше право на изток, Домбо прибра картата, постави компаса в чантата и се обърна. Накани се да пристъпи, но изведнъж трепна и се спря. Премига и пак втренчи очи. Да вярва ли на очите си? Нима не сънува? Добрият и мъдър хамба, който доскоро се тръшкаше и всички говореха, че умира, сега го гледаше и се усмихваше.

— Хамба! — изтръгна се от гърдите му радостен вик.

Негърчето се приближи, клекна пред географа и като се задъхваше от възлание, можа само да каже:

— О, хамба, добър хамба!

Той искаше да му разкаже всичко, каквото се беше случило, за мъката му, но думите засядаха на гърлото му, от очите му течаха сълзи.

— А Зомба казва — хамба умира! Да спрем! Не, отвърщам аз! Няма да спираме, трябва да стигнем брега. Там ще чака огнената пирога с Матросов и белия врач! — най-сетне бързо заговори той.

— Добре, си направил, моето момче! — отвърна Павел и го прегърна през рамото.

Шимпанзето сякаш разбра какво се бе случило, та подскочи радостно, седна до географа, заскимтя, пресегна ръка и задърпа Домбо за набедреника.

— Ех, приятелю — въздъхна географът, — проклета болест! Тръшна ме тъкмо сега!

После се подпря на лакът и попита:

— А как откри ръкава?

— С белия лист и компос! — отвърна гордо Домбо.

— Не компос, а компас! — поправи го Павел.

— Компас! — повтори негърчето.

— Видях, Домбо! Но ти не познаваш картата и компаса! Как си определил посоката?

Домбо се усмихна хитро.

О, хамба, Домбо познава картата и компаса! Аз седях до хамба, гледах, гледах и всичко научих!

— Умно момче! — учуди се географът. — А не си ми казал нищо досега?

— Вярно, не съм казал, но аз трябва да зная, всичко да зная! И хубаво, че познавах компас, хамба! Не загубихме време!

След това му разказа за конфликта си със Зомба. Павел го изслуша внимателно, намери постъпката му за разумна и го похвали. Всеки упорит човек като Зомба трябва с оръжие в ръка да се застави да последва другарите си. Негърчето бе постъпило така, както би постъпил на негово място сам той.

„Понякога се изисква суровост! — мислеше си той. — Щом Домбо е успял да подчини цялата група, това говори, че той може да стане наистина един смел капитан!“

VI

До вечерта пристъпите на треската не се повториха. Павел лежеше изтощен, прегърнал шимпанзето. Тропическата болест като че ли бе изцедила до капчица силите му, угасила блясъка в очите, покрила лицето му с пепеляв цвят. Не му се ядеше, ръцете му трепереха и не можеше да се държи на крака.

Домбо, с винчестерка в ръка, стоеше на пост. Пирогите пореха водата. Горите ечаха от птичи поспи. Въздухът бе изпълнен с дъх на блата и тиня.

Скоро нощта щеше да настъпи, но все още липсваше удобно място за нощуване. Слънцето залязваше. Водата блестеше. В нейните дълбини се отразяваше небосводът с кълбестите облаци. Водната повърхност се изпълваше с фосфоресциращи кръгове и бразди, оставени от крокодилите и речните коне. А гъстите тръстики шумоляха, поклащаха се и прасяха под стъпките на водните козли. На една базалтова скала стоеше едър лъв. Лодките минаха под него, но той не се помръдна, продължи да оглася горите със свирепия си рев. Наблизо се разнасяше треперливият смях на хиените, а над тях кръжаха орли-лешояди.

Виждаха се добре пътеките, отъпкани от речните коне. Над пътниците безшумно прелитаха блатни птици. От време на време из тръстиките се появяваха хипопотами, крокодили подаваха глави зад пирогите, тъмните им тела лъсваха. На много места далече от бреговете горяха огънове и със своите червени отблясъци правеха вечерната картина още по-тайнствена.

Но сега никой не се любуваше на красивата природа. Павел едва се държеше. Той нетърпеливо чакаше да спрат, да напалят огън, да легне и си почине. Туземците бяха изморени и едвам-едвам забиваха дългите прътове. Телата им лъщяха. Зомба мълчаливо стоеше на задната кърма и управляваше лодката. Домбо не откъсваше поглед от леко набръчканата вода. Всеки миг можеше да се покаже хипопотам, да се втурне и да обърне лодката. Той трябваше да го посрещне с изстрел.

Само Ханда се чувствуваше добре. Тя спеше, облегнала муцуна върху коляното на географа, потрепваше насън, размахваше опашка, пресягаше се с лапата и я отпускате. При внезапния рев на лъва тя скочи и изскимтя от страх. Но като видя, че лъвът стои на скалите, а лодката отминава, започна да хихика, да дърпа Павел за ръката и заканително да ръмжи: „Ка-ка-ка!“

Павел я погали, прегърна я и ласкаво ѝ заговори. Домбо се обърна и се засмя. Зомба втренчено се взираше напред.

Бреговете се огласяха от крясъци и песни на птици. Малки чайки, черни и бели рибари с черни човки издаваха остри пронизителни звукове. Прехвърчаха качулати чапли, различни бели и пъстри папагали. В подножието на скалистия бряг, където Зомба се готвеше да прекара лодката, играеха пясъчни плъхове и мишки с бодлива козина като таралежи-джуджета. Тук Павел за пръв път видя и скоклив заек, който мятеше дълга опашка като кенгуру. Освен заека в редките храсти и по тънката пясъчна ивица играеха сиви маймуни. Често пробягваха диви котки, с красиво изпъстрена козина. Павианите, тези свирепи маймуни, които разкъсват новородени антилопи, а понякога отвличат и деца, тук бяха пълни господари.

На едно място нещо разплиска водата. Зомба отклони лодката, като с все сила се опита да я задържи с бамбуковия прът.

— Приятелю, дум-дум! — извика той на Домбо.

Негърчето насочи дулото на винчестерката натам, но не стреля. Павел също надникна. Водата трептеше и образуваше големи светли кръгове. След малко се появи двойка видри.

Изведнъж видрите се загубиха и се появиха на самия бряг. В това време Зомба едва не изтърва бамбуковия прът.

— Хамба! — уплашено извика той.

Павел се вгледа в негъра. Домбо още следеше видрите. Лицето на Зомба, доколкото можеше да се види в привечерния здрач, беше смразено от страх. Той сочеше недалеч от носа на лодката.

— Хумба-лама! — едва прошепна той.

Домбо рязко се обърна. Из потъмнялата, с бакърен цвят вода се надигаше чудовищна глава. Павел се помъчи да се изправи, посегна към винчестерката, но се строполи безсилен.

— Стреляй, Домбо! — с немощен глас извика той.

Хипопотамът плуваше срещу лодката. Домбо потрепери, но бързо се овладя, клекна, притисна приклада в раменната трапчинка и натисна спусъка. Силен трясък отекна във вечерната тишина. Хипопотамът издаде яростен рев и потъна, навярно куршумът го бе улучил, защото над водата изплува само кърваво петно. Но дали бе убит, това никой не знаеше. Понякога хипопотамът изчезва във водата и внезапно се появява, с бесен рев обръща лодката и напада пътниците.

Същото нещо се случи и сега. Домбо пълнеше винчестерката, а Зомба вече опипваше с дългия прът дъното на реката близо до брега, когато изведнъж туземците от двете задни пироги закрещяха уплашено.

— Руга-руга! (Разбойник!)

Снопове от стрели полетяха от всички страни. Домбо подскочи и впери очи напред. Зомба като ужилен тласна лодката към брега. Павел се понадигна и погледна. Виковете не бяха напразно. Втората лодка силно подскочи и едва не се обърна от неочакван удар. Уплашените гребци викаха за помощ. Едно тъмно туловище се надигаше от водата пред самата лодка. Домбо отново стреля и хипопотамът веднага се скри, но в това време с разширени от ужас очи всички видяха цяло стадо хипопотами, което уплашено се пръскаше и разбиваше на пяна водата. Те се отправяха към тръстиките и високата папрат. След тях вървяха две-три малки хипопотамчета. По те съвсем не се изплашиха от гърмежа и любопитно обръщаха глави. Все още беше светло и можеха да се преброят всички малки и големи животни. Понякога в ранни зори Павел бе разбуджан от силен рев и пронизително виене. Той скачаше, грабваше пушката, но когато се измъкваше от палатката, обикновено срещаше ухиленото лице на Ястребовия нокът.

— Не се тревожи, хамба — викаше лодкарят, — това са мъжки хипопотами, които водят жестока борба помежду си за женската!

Много пъти групата бе срещала самотни хипопотами-скитници, които бяха много опасни. А особено яростни и зли били женските, когато кърмят малките си. Веднъж Павел и Домбо бяха свидетели как водните хищници с бесен рев нападнаха лодката на двама туземци — ловци на крокодили и хипопотами. Но ловците бяха опитни и ловко избягнаха нападението. Тогава те разказваха за една лодка, която две

женски хипопотамки разбили на трески, а лодкарите разкъсали със здравите си зъби, макар да били въоръжени добре и да се бранели ожесточено. Слабото място на хипопотама според Ястребовия нокът бил мозъкът на животното. Само когато асагеят, копието или стрелата улучи добре изпъкналата част на черепа и докосне мозъка, последвала моментална смърт. Но това се случвало много рядко, защото мозъкът на тези животни бил много малък, пък и кожата им била като броня. Ето защо, накрая бе пояснил Меко-ва, ловецът на хипопотами, щом хвърли копието или асагея, внимателно проследява дали животното ще потъне. Ако не е улучено, то надига глава, потапя тялото си, а при смъртоносна рана — най-напред потапя главата си и после потъва тялото му.

Този разказ на добрия лодкар, трагично завършил своя живот, мина през ума на Павел сега, при появата на хипопотамите. Гърмежите, нещо рядко в тая част на Замбези, внесоха смут сред речните коне и цялото стадо се пръсна. Лодките приближиха брега. Мястото беше удобно за пристан.

Туземците завързаха пирогите с лианови стъбла. Стовариха багажа. Едва сега Павел разбра, че голяма част от колекцията му е изпогубена. Но не съжаляваше. Най-скъпоценният товар — хората, бе запазен.

VII

Пламъците на огъня озариха дърветата, които образуваха гъсти непрогледни сводове. През листата едва проникваха лунните лъчи.

Туземците насядаха край огъня. Павел легна в палатката върху мека постеля от зелена папрат. Домбо свари чай под светлината на запалена факла. Ханда клечеше до него и повтаряше всяко негово движение. Наоколо се разнасяше хищният смях на хиените. Гората гъмжеше от най-различни животни. Туземците бяха нащрек.

Според географската карта и изчисленията, които бе направил тая вечер Павел, оживеното пристанище Чинде на брега на Индийския океан, където китобоят ще го причака, беше вече само на един ден път при нормално пътуване. И едва тогава Павел можеше да получи истинска медицинска помощ. Старият корабен лекар беше опитен в лекуването на тропически болести.

При тая мисъл всеки на мястото на Павел не би мигнал цяла нощ. Не мигна и Павел. Той беше вторият човек след Ливингстон, прекосил Черния материк, без да е докоснат от туземска стрела. Но жестоката болест срази силите му.

„Не — скърцаше със зъби Павел, — тропическата треска няма да ме победи. Волята и духът са по-силни от всяка болест! Ще се боря!“

Така мина нощта.

Но на сутринта, малко преди тръгване, Павел отново бе раздрусан от треската и бълнуваше несвързано. Притичалият Домбо не отскочи като някога уплашен и разтреперан, не впи зъби в стиснатото си юмруче, а дръпна падналата кожа, покри добре географа, взе винчестерката и презраменната чанта с патроните, заметна ги като истински „хамба“, застана пред палатката, пхна два пръста в устата си и изсвири три пъти.

— Хамба е болен! — прозвуча неукрепналият му, още младежки глас. — Ние трябва да бързаме! Голямата вода е близо! Там е белият врач! Зомба и Червеното перо да пренесат хамба в пирогата! Докато сянката на копието се отмести на една длан, всички да бъдат в пирогите!

И негърчето заби копието в земята пред палатката. Зомба и Червеното перо положиха географа върху леопардовата кожа, хванаха я от двете страни и тръгнаха към реката. Останалите бързо се разтичаха, сгънаха палатката, опаковаха багажа в денкове, прибраха покъщнината в кошниците, наляха вода в тиквените бутилки, напълниха глинените делви. Домбо обикаляше около лагера, оглеждаше навсякъде да не остане нещо неприбрано. А когато сянката се отмести на по-малко от една мъжка длан, той вече седеше на напречната дъска, здраво прихванал в ръце винчестерката. Павел лежеше в лодката върху кожената постеля. Зомба, изправен на задната кърма, чакаше сигнал за тръгване. Ханда, притисната до негърчето, неспокойно въртеше очички, скимтеше — и тя бе нетърпелива като своя приятел.

Продължително трикратно изсвирване като че ли тласна едновременно напред всички пироги, лодкарите дигнаха бамбуковите прътове.

Малката флотилия отново се проточи по Замбези...

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА
ОТНОВО СРЕД БЛИЗКИ ХОРА. ЖИВОТЪТ В КИТОБОЯ.
БУРЯ ЗАСТРАШАВА „СЕВАСТОПОЛ“.
ТАЙНСТВЕНИЯТ СПЪТНИК. КОРАБОКРУШЕНЦИ
ИЛИ ПИРАТИ?

I

Пламъци обгаряха небосвода, гръмотевици разтърсваха земята, повдигаха палатката, носеха я, както вихрушката носи изсъхнал лист. Клокочеше вода, ревяха хипопотами. Крокодили с раззинати челюсти се отправяха срещу него, но в миг изчезваха. Появяваше се свиреп носорог, с рев налиташе, но потъваше в туземска яма... Изведнъж вместо него изскачаше озверен португалец с кървясали очи, захапал нож, в ръка с пушка...

Павел блънуваше, мяташе се, разкъсваше дрехите си...

Когато се съвзе, най-напред чу глухия рев на океана, поривите на пасата надуваха платната и те плющяха. Небето беше дълбоко и синьо. Не се виждаше нито едно облаче. Във въздуха се рееха албатроси.

Сън ли бе това? Павел притвори очи, пак погледна и се послуша. Какво се бе случило? Наблизо се чуваше говор, свиркане с уста, поскърцваше корпусът на кораба, достигаха команди през говорна тръба.

Павел смътно си спомняше отделни моменти. Пътниците бяха на бивак на замбезийския бряг, сред тропическа гора, но после... Спомняше си само, че изведнъж усети силни тръпки и после какво бе станало...

Павел направи усилие да сложи в ред мислите си, но дори не можеше да повдигне глава. Нямаше капчица сила. Явно бе, че не се намира в пирога, а на някакъв кораб, който пътува в открито море. Една мисъл го прониза като стрела и той трепна. Помъчи се да долови поне една думичка от гълчавата, но не успя.

Мислите му течаха бързо, в надпревара, както текат пенливите води на пролетни поточета. Той стоеше объркан, вперил очи в небето, наострил уши, целият превърнат в слух. Около него нямаше никого. Лежеше в някакво дълбоко легло със сламен дюшек като в корито. Нямаше лъжа. Той се намираше на някакъв кораб, но какъв и къде пътува? А ето насреща зее дулото на китобойно оръдие, виждат се харпуни, скрипци.

Главата му все още бучеше, усещаше болки в слепите очи и особено в стомаха. Свят му се виеше и дори с мъка отваряше очи. Мисълта му работеше трескаво. Как така съвсем тайнствено се отзова от туземската пирога на кораб?

Павел чувстваше умора и отпадналост. Реши да заспи, но само леко задряма. В дрямка чу стъпки на подковани ботуши и трепна. Не го ли лъжат очите? Той премига и пак се вгледа в познатото лице, обгорено сякаш от пламъци, в русата двурога брада, която приличаше на метличка узрели пшеничени стъбла, две сини, усмихнати и влажни очи ласкаво го гледаха.

— Капитан Матросов! — прошепна той, като се задъхваше. — Ти ли си, или бълнувам?

Някаква светлина сякаш озари познатото лице, ситни бръчици полазиха по птичия му нос, в очите му заблестяха сълзи.

— Павлуша, скъпи приятелю! — с треперещ глас извика човекът с брадата. — Аз съм, същият, братко, капитан Матросов!

Двамата стари приятели се прегърнаха и дълго не можеха да отронят нито думичка. Те хълцаха, въздишаха, по бузите им се стичаха чисти горещи сълзи. „Павлуша, скъпи приятелю!“ — повтаряше Матросов и прегръщаше Павел, както прегръща баща своя син след дълга мъчителна раздяла.

Не се чуваше никакъв сигнал, нито пискливият глас на боцманската дудка, но новината бързо прекоси китобоя и целият екипаж се стече на палубата. Весели гласове, суетене и тропот се сляха в едно. А когато капитан Матросов се изправи, Павел се намери в мечешките лапи на Никита Степанович, стария боцман, после щурмана Андрей Чиркасов.

— Ех, Павлуша, Павлуша! — викаха те в надпревара, развълнувани. — Юнак си, братко, богатир!

А Рибкин, като се вглеждаше в жълтото лице на географа, въздишаше съчувствено:

— Здраво те е раздрусала тропическата болест, братко! Коварна треска, ей! Но не се бой, нашият доктор е истински магесник, ще те повдигне!

— Ще мине, Рибкин, братко мой! Нали веднъж се добрах до китобоя!

В този миг нещо бодна сърцето на Павел, той се повдигна и с тревожен поглед заглежда наоколо, където, насядали в полукръг, високо разговаряха матросите от екипажа. До походното легло стоеше капитан Матросов и по навик навиваше на пръстенчета меката си брада. От неговия пронизателен поглед не убягна тревогата на болния.

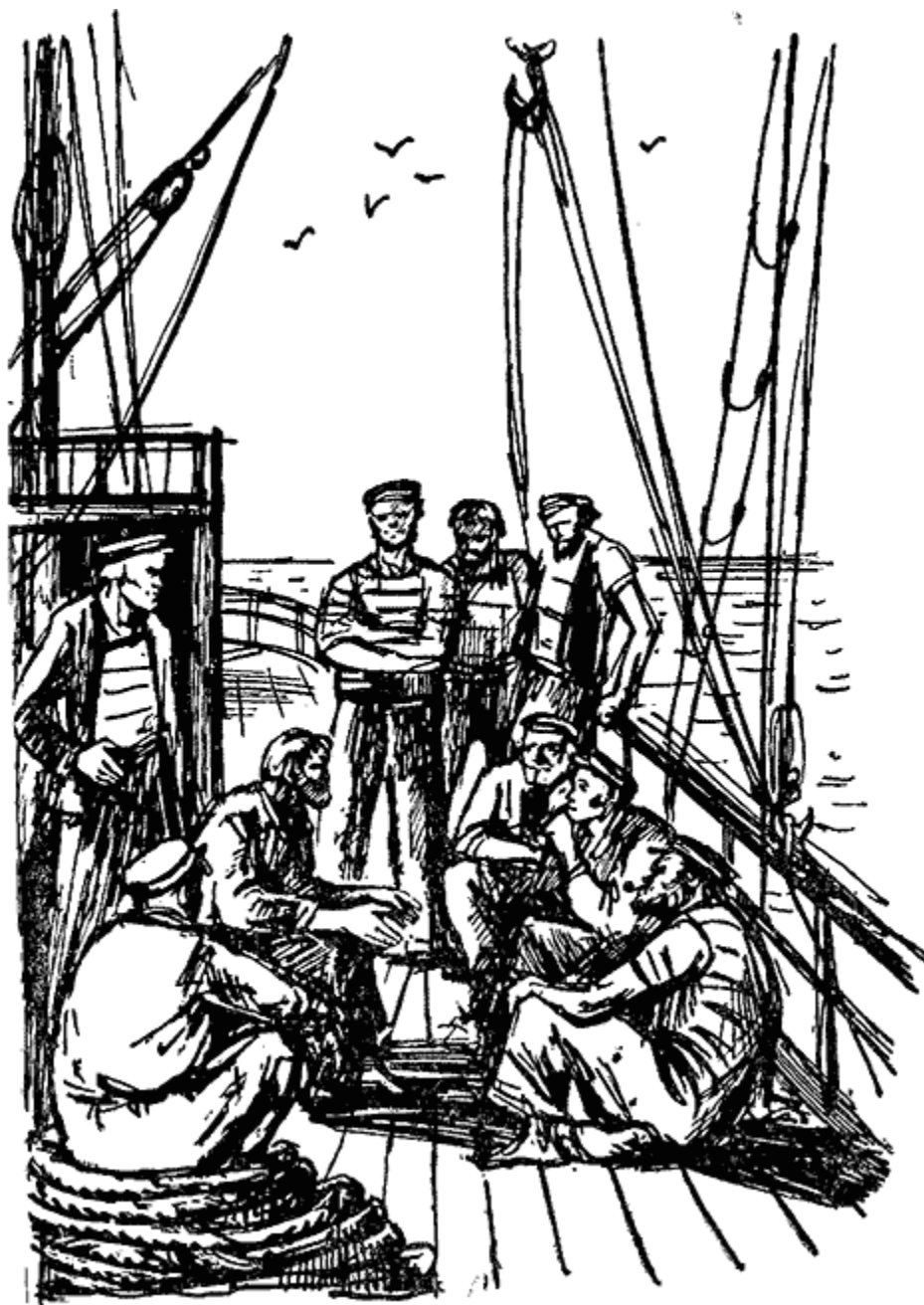
— Какво има, Павлуша?

— Къде са хората ми? Жив ли е Домбо? Не го виждам! Какво е станало с туземците?

Матросов сякаш очакваше този въпрос, махна с ръка и спокойно отвърна:

— Не се тревожи, братко, всичко е в ред! Сега си почивай. Ще ти разкажа! Има време! Домбо е тук!

В това време негърчето разбута насъбралите се матроси, прескочи един вързоп с леки котешки стъпки и се намери до леглото на географа.

— Хамба, мой хамба! — хълцаше той. След Домбо притича и маймунката, сви се до Павел и сложи дългата си ръка върху рамото му.

„Ко, ко, ко!“ — радостно заскимтя Ханда и също като човек се притисна до географа.

Домбо, с бликнали в кафените му очи сълзи, стоеше развълнуван, нещо стискаше гърлото му, задушаваше го и той само повтаряше задъхано:

— Хамба, мой хамба!

— Живи останахме, моето момче!

— Живи, хамба!

— А ти добре ли си!

— Добре съм.

— И аз ще оздравея, приятелю — като притискаше негърчето до гърдите си, говореше Павел. — Сега сме при близки хора! Капитан Матросов няма да ни остави! В братски ръце сме. А след време ще бъдем у дома. Ще мине и треската. Ще забравим опасностите!... — И Павел затрупа Домбо с въпроси: — А къде са хаубвувци? Върнаха ли се? Изпрати ли ги, Домбо? Какво стана с бандитите? Трябваше да ги пречукаме до един! Жив остана Симоне Алварц! Ах, тоя изверг!

— Жив! — смръщено повтори Домбо и дебелиите му обърнати устни трепнаха от нескрит гняв. — Носорог!

Ханда слушаше разговора, тихичко скимтеше, зъбеше се на Рибкин и въртеше на всички страни тъмните си маймунски очички. Кой знае защо, шимпанзето не се нахвърляше яростно да отпъди само капитан Матросов, който седеше до леглото на Павел и мълчаливо се вглеждаше в посърналото му лице.

II

Само след един час Павел научи от Домбо всичко, което се бе случило с него.

„Севастопол“ чакал в Чинде, както бе уговорено. Капитан Матросов не се надявал, че отново ще види Павел Балванов. Но все пак не вдигнал котва, макар ремонтът отдавна да е бил привършен. Поради задръстения ръкав от водорасли, съборени дървета, тиня и подводни скали близо до океана плуването било немислимо. Затова туземците направили носилка от бамбукови пръти и жилави растения, положили географа и много мили го носили на ръце. Капитан Матросов им показал „огнената пирога“ и ги възнаградил богато — дал им една торбичка „гърмиш, прах“, една пушка с патрони и след като си починали, те се върнали обратно. Корабният лекар не се отделял ден и нощ от Павел. Домбо изживял тежки минути. Той сам не вярвал вече, че хамба ще се пробуди, седял и плачел до леглото му, прегърнал умната маймунка.

— Ще оживее твоят хамба! — викал му Матросов. — Бъди герой и не хленчи!

А сам той едва сдържал сълзите си. Той вървял мълчалив, въртял нервно верижката около показалеца, хокал лекаря и питал час по час: „Съвзе ли се Павлуша?“ Лекарят само поклащал глава. Матросов скубел червеникавата см брада, свивал ръцете си в юмруци, дълго гледал във водния простор, замислен и мълчалив...

Нито една подробност не бе пропуснало наблюдателното око на Домбо. Той разказваше така живо и картинно, че Павел извика:

— Същински артист!

— Какво е артист? — погледна го учудено негърчето, което за пръв път чуваше тази дума.

Павел се помъчи да му обясни, но Домбо не разбра добре и дълго пита и разпитва. Ханда също участваше в разговора. Когато Домбо имитираше капитан Матросов и въртеше около пръста си някакво синджирче или нервно крачеше, шимпанзето също се разхождаше, сядаше и подпираше брада е юмрук.

III

Животът на кораба протичаше без промяна, такъв, какъвто го познаваше Павел. И протокът Мозамбик, известен с опасните течения, не се бе променил. Следобед осембална буря посрещна кораба, изля се дъжд. Бесните пориви на вятъра разпокъсаха горните платна, преди да успеят матросите да ги овалят. Яростни вълни с рев се хвърляха върху кораба и се мъчеха да го съборят. Но опитните моряци не трепнаха. Трюмовете бяха добре затворени, илюминаторите — затегнати здраво. Всички матроси бяха на палубата. Барометърът падаше. Цялото море бе покрито с бяла пяна. Вълните прескачаха палубата, къпеха екипажа. Трещяха гръмотевици и над океана се изливаше пороен дъжд.

Капитанът с говорната тръба се мъчеше да надвие рева на вълните. Матросов, мокър до кости, с черна мушама, не мърдаше от мостика. Всяка дума и движение у него бяха отмерени, суровото му лице, малко смръщено, вдъхваше чувство за сигурност и кураж у екипажа. Рибкин се бореше с щорма, като едва удържаше кормилото. Щурманът с мечешките лапи Андрей Чиркасов, широкоплещест, едър и тромав, сега приличаше на герой от приказките.

— Спокойно, деца! — сдържано говореше той. — Матросов е с нас! Той не ще ни даде на бурята!

Корабът се издигаше, стоеше на „кантар“ върху гребените на огромните вълни, после забиваше нос надолу и се заравяше в млечната пяна.

Никита Степанич пък, по стар боцмански обичай, дори си подсвиркваше, прибягваше от матрос на матрос и го побутваше усмихнат.

— Дръж се, момче! Банята е прекрасна! И песента е добра! — викаше той с насмешка. — Нищо, нищо, Стъопа! Все едно, че сме на опера! Музиката е чудесна!

Но като се приближаваше до спокойното и безмълвно лице на Матросов, той се мъчеше да прочете в бръчиците му като в някаква книга имаше ли голяма опасност за екипажа.

Старите морски скитници се разбираха с поглед, не бяха нужни думи. Всеки трябваше да бъде нащрек, защото внезапен удар на вълна

можеше като стенобитна машина да направи пробив и в трюма да нахлуят потоци от вода.

Но това не стана. Привечер щормът почна да стихва, вятърът раздираше вече тъмната облачна завеса, океанът се укротяваше. Павел, Домбо и Ханда седяха, притиснати един до друг, в каюткомпанията. Шимпанзето уплашено скимтеше. То бе настръхнало и при всеки удар на вълните подскачаше и се криеше под дрехите на географа.

„Ка, ка, ка!“ — скимтеше и търсеше закрилата на Павел.

Още ревяха вълните и корабът се люшкаше като пиян, но Ханда с верния си животински инстинкт първа почувствува, че опасността е минала. Шимпанзето успокоено подложи муцунка върху ръката на географа.

IV

Силата на вятъра бързо намаляваше. Разкъсаните облаци като бели кораби летяха по небесния простор. Из сините пролуки надникна слънцето и от дрехите на матросите се дигна пара. Все още ревяха вълните, но вече не се катереха по палубата.

Капитан Матросов свлече мушамата, захапа лулата с никелираното капаче и над главата му се изви тъничка струйка дим. На палубата останаха само вахтените, щурманът и Никита Степанич. От каюткомпанията излезе Павел, застана и огледа все още разпененото море. Нямаше вече опасност. Във въздуха играеха буревестници. Облаците потъваха зад чертата на хоризонта. Павел, все още изтощен от треската, нямаше сила да стои прав, та се облегна на борда. Над водата се носеха летящи риби. Те изхвърчаха и на сто-сто и петдесет метра докосваха водата и отново излитаха. Някои падаха на палубата. Но освен Ханда, която за пръв път виждаше такива същества, никой друг не се занимаваше с тях.

Корабът вървеше с пълен ход, като използваше поривите на вятъра и разсичаше вълните.

V

На другия ден животът на китобоя с нищо не се промени. Свободните от вахта матроси намираха свои занимания. Някои се мъчеха да уловят огромните тропически скатове — едри хищни морски риби, други се препичаха на захождащото слънце. Капитан Матросов и Павел седяха в капитанската каюта и разговаряха. Домбо и Ханда се разхождаха по палубата. Ханда вече бе успяла да си открадне от кухнята една говежда пържолка. Тя бе постъпила много хитро. Грабнала шапката на готвача и я изхвърлила навън, скрила се в един ъгъл и когато той отишъл да си я вземе, маймунката влязла в кухнята и задигнала пържолата.

Чиркасов и Рибкин ловяха делфини, които сами се навираха в борда на кораба. Акулите, тези морски хищници, които доскоро на глутници вървяха след китобоя, алчни за плячка, бяха изчезнали.

Скоро и делфините го изоставиха. Но на тяхно място се появиха морски костенурки. Те приличаха на малки плаващи островчета, които се подават наполовина над водата. Красивите розови фастони и чайките кацах по тях като на малки подвижни гнезда, отдъхваха си сякаш и пак се вдигаха. А костенурките продължаваха да плуват. Те имаха кафяво-зеленикав цвят с жълти петна.

Рибкин остави стрелите, снабдени на края с малки кукички, с които се мъчеше да улучи делфините, грабна един дълъг прът с желязна кука и зачака на борда. Когато корабът мина съвсем близо до една голяма костенурка, застанал на най-долното стъпало на въжената стълба, той я закачи. Закачена за куката, костенурката ожесточено размахваше лапи, които приличаха на тюленови крака. По какво можеше, да направи? Беше безпомощна. Матросите гледаха от борда, Домбо подскачаше от радост, Ханда се мятате ту насам, ту натам, провираше се между хората и надничаше.

Костенурката беше едра и много стара. Предните ѝ крайници бяха два пъти по-дълги от задните. Имаше здрава защитна броня, която мъчно можеше да пробие куршум от по-далечно разстояние. Такива екземпляри най-често се срещат в устията на тропическите реки и

близо до крайбрежието, където намират растителна храна. Но понякога те се отдалечават от брега.

На палубата настана суматоха.

— Чакай, Рибкин! — викаше някой.

„Ка-ка-ка!“ — нетърпеливо крещеше Ханда.

Рибкин се мъчеше да докара костенурката в приготвената телена мрежа и макар корабът да плуваше бързо, това трудно му се удаваше.

Капитан Матросов и Павел, чули веселата гълчава, също излязоха на палубата. Матросите им направиха път. Павел погледна животното, което размахваше лапи и показваше навън малката си глава. Той за пръв път виждаше такава огромна костенурка.

— Капитане — без да вдига глава, извика той, — какъв великан!

Но Матросов не отговори. Павел се изправи. Едва сега той забеляза, че капитанът следи нещо в далечината. Павел дигна бинокъла. Далече над хоризонта се очертаваха мачтите на кораб.

След един час щурманът процеди:

— Без флаг!

— Да, да, много странно! — отвърна Матросов.

През окуляра на бинокъла и Павел оглеждаше тъмния корпус на кораба. Течението го носеше бързо напред, вълните го поклащаха и той приличаше на кит, който ту се надига, ту заравя глава в пяната.

Времето беше слънчево, небето чисто и от малката полукръгла площадка на марсовата наблюдателница всеки се мъчеше да определи произхода на кораба. Докато боцманът Никита Степанич и щурманът Чиркасов спореха за конструкцията на непознатата шхуна, лицето на капитан Матросов придобиваше мрачен вид. А след три часа Матросов даде заповед да се промени курсът на „Севастопол“. Рибкин завъртя кормилото и корабът описа огромна полудъга и се насочи на изток.

— Защо се отклоняваме? — попита Павел.

Матросов смукна от лулата и отвърна:

— Маневра!

Всички внимателно следяха движението на подозрителния кораб. Капитан Матросов мълчаливо наблюдаваше. Чиркасов нервно тъпчеше на едно място и шепнеше на Павел:

— Шхуна е, географе! Може би е претърпяла повреда! А може да се е заблудила.

— Възможно!

— А защо няма флаг? — недоумяваше добродушният старец.

Той знаеше какво значи кораб без определена националност. Случваше се понякога пирати да нападат и ограбват търговски кораб. Но никога не се бе случвало да нападат китобой. Дръзките нападатели търсят редки и скъпи стоки като китайска коприна, слонова кост, редки минерали, злато и източни подправки, които се ценяха много на европейския пазар.

Всички мълчаливо наблюдаваха непознатия кораб. Наистина над него не се развяваше национален флаг. В това се състоеше загадката, която накара капитан Матросов да прибегне до хитри маневри.

Докато корабът правеше полудъга, Павел пръв наруши мълчанието.

— Чудно! — въздъхна той, погледана Матросов и попита: — Намират ли се все още пирати?

Матросов намести лулата между кътниците си и се усмихна:

— Нищо чудно, Павлуша! — После помисли и продължи: — Ти си слушал за прочутия пират Френсис Дрейк! Същият този Дрейк британската кралица Елизабета направила адмирал и му издигнала паметник! Както виждаш, кралицата не е смятала пиратството за толкова позорно занимание! А пиратство е имало много преди Дрейк. След третата Пуническа война ескадра от три кораба пренасяла роби и ограбвала пътници. Тя дори посетила Северно море, където била разбита. Но за разлика от някогашните пирати, които успели да основат своя държава Киликии в Югозападна Мала Азия, или пък тези, които през 1293 година в района на Ламанш и Па-де-Кале претърпели поражение, съвременните корсари понякога плуват под фалшиво знаме, или пък не си правят труд да си служат със знаме. Тактиката им е известна — бързи набези, ловки маневри и стремителни нападения!

В тоя момент Чиркасов извика:

— Капитан Матросов! Вижте тая птица!

Матросов замълча, намести бинокъла и продължително се вгледа в далечината.

Непознатият кораб също правеше завой. След малко и той тръгна след „Севастопол“. Това още повече озадачи Матросов. Макар лицето му да изглеждаше спокойно и лулата да димеше, здраво притисната между кътниците, присвитите очи и ситните бръчици, които посипваха хрущялестия му нос, говореха за нервно напрежение.

— Глупаци! — най-сетне изруга Чиркасов. — Тътрят се като сянка след нас!

— Не са с чист косъм! — многозначително поклати глава боцманът. — Няма т знаме! А кой пътува така?

Матросов мълчеше и жадно поглъщаше лютивия дим от лулата.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

**НОЩ В ОКЕАНА. РИБАТА-МЕСЕЦ. ЧУДНИТЕ
СВЕТЛИНИ. ШХУНАТА ДЕБНЕ. ХИТРИ МАНЕВРИ.
ТРЕВОГА. СЪМНИТЕЛНО КОРАБОКРУШЕНИЕ.**

I

Настъпи нощта. Това бе от ония красиви нощи в океана, когато човек сякаш попада в приказен свят. Водната повърхност се посипа с милиарди светлини. Тъмният силует на кораба хвърляше продълговато петно върху водата. Небето сякаш слезе съвсем ниско, още по-ярко заблестя Южният кръст.

Над безкрайната водна шир като че ли росеше ситен искрящ дъжд. Появиха се светли ивици от мигащи пламъчета.

Павел нямаше треска и се чувстваше по-добре. Домбо и Ханда заспаха, а той се подпря на борда и загледа океана. Около кораба се движеха на стада медузи. Телата им, подобни на звънци, бяха обсипани

с блестящи искрици. Някои приличаха на сини лампиони. Под водата проблясваха меки светлинни. Едни бяха сини, други зелени или жълти.

Павел с жадни очи поглъщаше незабравимата гледка. Той никога не бе наблюдавал по-красива нощ от тази. Океанът светеше, запален сякаш от подводни огньове. Корабът се носеше леко. Павел мислено се пренесе в местата, през които бе минал, спомни си живописната природа край Замбези, своите верни чернокожи приятели. Мнозина от тях загинаха в борбата с чуждоземците, които упорито ги преследваха...

В този момент и през ум не му мина, че скоро отново ще се срещне със своите врагове. И как можеше да помисли? Групата беше потънала като лалугер в дупка.

Все още скръбта като някаква незараснала рана го измъчваше. Той бе се измъкнал от черния материк с тежка болест, ни жив, ни умрял. Там бе изгубил баща си, предателски нож промуши Капоко. Лесно не се забравя верният приятел, добрият другар. А как му се искаше той да бъде жив, да види „огнената пирога“. Той трябваше да се увери в напредъка на белите хора, да види с очите си живата машина, която бумти и тласка кораба напред, големите огнени копия — оръдията, наредени на борда на „Севастопол“, да види и други жители от „острова сред морето“, но момъкът не бе щастлив да доживее този ден.

Сега едничък му остана само Домбо, неговият примерен ученик. Той не беше вече малък, слаб и несръчен. Не, някогашното негърче порасна, заякна и така бързо се разви, че дори стана негов достоен заместник. Но все пак Домбо трябваше да се учи, да му се помага, та някога да помогне сам на своите съплеменници в трудното им съществуване...

Павел седеше загърнат с матроска мушама и мислеше, мислеше. Той дори не чу стъпките, които се приближиха и заглъхнаха наблизо. Чак когато някаква сянка падна над него, той обърна глава. Беше капитанът.

— Хубава нощ! — като се облягаше на борда, каза той.

— Да, прекрасна! — въздъхна Павел.

Матросов затвори капачето на лулата, захапа я накриво и поклати глава.

— А ти защо не спиш? Ти си болен, изтощен! Трябва да почиваш, за да се съвземеш по-бързо!

— Не ми се спи! — отвърна Павел. — Аз се радвам, че съм на кораба! Сега живея втори живот! А не мислех, че ще остана жив и ще видя китобоя!

Павел замълча, въздъхна, подръпна мушамата и се загърна по-добре. После попита:

— Защо не почивате?

— Не мога да заспя — сухо отвърна Матросов.

И капитанът се загледа в далечината, където върху златистата повърхност на океана сред полуздрача се носеше като някакъв призрак тъмният силует на непознатия кораб. Той плуваше неотстъпно след „Севастопол“, нито се приближаваше, нито се отдалечаваше. Тая тайнствена шхуна също като „Летящият холандец“ се луташе из океана. Устройството на мачтата и цялата ѝ конструкция позволяваше да развива голяма бързина.

Това смущаваше капитан Матросов и го караше да следи движението ѝ.

— Какъв е тоя тайнствен спътник? — попита най-сетне Павел.

— Не знам! — сви рамене Матросов.

— Може би заблуден?

— Не изглежда.

В същото време Матросов измъчваше мозъка си с хиляди догадки. Проведената маневра засили подозрението му. Корабът с голяма точност беше направил дъга и пак бе тръгнал след китобоя. Може би пък да е претърпял корабокрушение, да е загубил картите и пособията от щурманската рубка. А без карта с нанесения маршрут много лесно би се натъкнал на подводните рифове или би попаднал на „дяволския кладенец“, както наричаха матросите някои опасни места. Всичко беше възможно. Но ако наистина е такъв, защо не се приближи, както става често в такива случаи, а се държи на разстояние и крие националната си принадлежност.

Всичко това обмисляше Матросов. Дежурните вахтени също следяха посоката на кораба и всяка промяна в курса му.

II

И на другия ден неизвестният кораб не промени своя курс. Свободните от вахта матроси, събрали на групички, изказваха различни предположения. Чиркасов стоеше като закован с бинокъл в ръка. Матросов и Павел тихо разговаряха. Атмосферата на кораба бе натегната. Дори капитанът проявяваше признаци на нервност и ожесточено скубеше брадата си. Но нищо не се променяше. Корабът упорито ги следваше.

Това не можеше да продължава повече. Матросов повика Чиркасов.

— Да спрем и да изчакаме! — каза той.

— Ако спре и той?

— Ще видим.

Предвижданията на Чиркасов се оправдаха. Щом опря китобоят, спря и непознатият кораб, макар преди малко да летеше с голяма бързина, като използваше попътния вятър. Но това не стана изведнъж. Подозрителният спътник се приближи още малко и забави хода. Сега можеше да се види в далечината малко по-добре палубата, по която се разхождаше някаква висока фигура на човек, а на капитанския мостик стоеше друг, по-плещест матрос.

— Спря дяволът! — възмутен извика Чиркасов.

— Нищо не разбирам! — махна с ръка Матросов.

— Съмнителна птица! — добави Никита Степанич.

Павел лежеше в каютата, раздрусван от нови пристъпи на треска. Край него се суетеше лекарят. Домбо и Ханда мълчаливо седяха, свити в един ъгъл. Макар географът да изгълта много прахове хинин, болестта все още не бе победена. Но тоя път пристъпите бяха по слаби и корабният лекар се надяваше до края на пътуването Павел да бъде вече здрав.

В същото време на командното място ставаше оживен разговор между Чиркасов, Степанич и капитана. Това всъщност не бе никакъв спор, защото в мъдростта на Матросов никой не се съмняваше. Но той често прибегваше до тези „спорове“, защото добре познаваше опита на своите първи помощници и печелеше от това. Старите морски вълци,

цял живот кръстосвали морето, неведнъж бяха посрещали страхотни урагани и какви ли не опасности. Затова и особено трудни моменти Матросов ги изслушваше, после се затваряше в каютата си и вземаше решение.

Щурманът Андрей Чиркасов, стиснал ръце и юмруци, сърдит, нападаше боцмана.

— Не си прав, Никита! — горещеше се той и очите му пламтяха от гняв. — Няма полза да стоим!

— А какво, щурмане! Да се върнем обратно?

— Ще се върнем!

— Не, Никита, ние сме в открито море! Всеки кораб има право да върви пред нас или подир нас. Този пътува след нас. Добре. Засега той нищо лошо не ни прави. А ти искаш да го пресрещнем.

— Да, налага се! — боботеше Никита Степанич. — Това са бандити и дебнат! Ако не са, какво се влачат подире ни цели два дни! Ние трябва да разберем какви са тези скитници!

Матросов мълчеше и слушаше или рядко се намесваше в опора, поклащаше глава, подръпваше брадата си. Той обмисляше всяка дума, всяка изказана мисъл. Щурманът говореше убедително. Трябва да се опознаят спътниците. Може наистина да са се заблудили, да са претърпели корабокрушение, да са загубили картите си пособията от щурманската рубка, дори да са повредили компаса. Но тогава защо не се приближават? Кое ги кара да стоят на едно и също разстояние и да се влачат с дни подир китобоя. Това капитанът не разбираше и съмнението му се увеличаваше.

— Лошо е човек да прибързва! — най-сетне реши спора той. — Ще изчакаме още един ден!

Щурманът и боцманът слязоха от мостика. Матросов ги проследи с поглед, после дигна бинокъла и дълго се взира в далечината. Освен тъмния корпус на кораба, силуетът на който ярко се очертаваше на запад, нищо друго не се мяркаше.

Океанът, окъпан в ярка слънчева светлина, блеснал като огромна медна тава, сънено потреперваше. Небето беше чисто и само едно облаче плахо надничаше над хоризонта. Попътният вятър отново започна да духа с неотслабваща сила и издутите платна плющяха.

III

Нощта мина без всякаква промяна. Настъпи утрото и над развълнуваната водна повърхност не се виждаше нищо друго освен непознатия кораб. Целият екипаж беше на палубата. Тая нощ никой не мигна.

Тревогата бе обхванала всички. Дори Ханда не беше вече весела и спокойна. Друг път тя пъргаво подскачаше, вмъкваше се в кухнята, открадваше си по някой къс месо, неусетно бъркаше в джобовете на Чиркасов и Степанич, дори с маркуча се опитваше да мие палубата. Но сега тя не изпускаше Домбо. Дърпаше го за ръката и повтаряше своето „ка, ка, ка“.

Корабът се носеше право на север. Никой в тоя момент не подозираше опасността, която се приближаваше.

На сто мили от Мозамбик барометърът започна да спада бързо, вятърът внезапно стихна, но скоро океанът сърдито забуча. За всеки бе ясно, не идваше тропически циклон, характерен за Мозамбикския проток. Матросов вземаше бързи мерки срещу опасността. Животът на кораба изведнъж се промени. Екипажът, вдигнат под тревога, зае своето място. Горните платна бяха свалени. Гръмкият глас на щурмана надвикваше вятъра. Матросите, които доскоро се разхождаха по палубата или събрани на групички, разговаряха за тайнствената шхуна, сега претичваха нагоре-надолу, заемаха своите места, закрепваха здраво предметите.

И все пак силата на бурята изненада пътниците. Затова още при първия пристъп, когато корабът започна да скърца и да се катери по разпенените вълни, тенджерите в кухнята изпадаха с трясък, от полиците се събориха цинковите чинии и лъжиците. В това време Домбо помагаше на готвача и заедно с Ханда гонеха съдовете. Това доставяше голяма радост на шимпанзето и то ту се явяваше пред Павел с голяма лъжица, ту търкаляше някой похлупак.

Барометърът продължаваше да спада. Хоризонтът потъмняваше, вятърът се усилваше. Океанът кипеше. Огромни вълни с бели остри гребени изскачаха сякаш от дълбините, възправяха се нагоре, летяха като някакви снежни планини.

Щормът настъпваше, връхлетяваше, блъскаше кораба. Вълните започнаха да прехвърлят палубата и да се стоварват като чукове по нея.

Сега вече нямаше място за разговори. Заповедите бяха кратки. Рупорът^[1] като че ли изстрелваше всяка дума.

— Спокойно, момчета! — чуваше се гласът на Матросов.

Дъждът плющеше. Вятърът нищеше и мачтите. Брезентната мушама на Матросов стоеше разперена като чадър. От двете къделки на мократа му брада се стичаха ручей. Лицето му беше сурово, в погледа му се четеше самоувереност.

— Дръжте се, момчета! — спокойно говореше той. — Девет бала! Ще издържи корабът! „Севастопол“ е юнак!

Този глас вдъхваше вяра и сигурност у екипажа. А тъкмо това като че ли бе най-важното в такъв момент.

[1] Рупор — говорна тръба, която усилва човешкия глас. Употребявал се е някога във флота. Сега си служат с нея в малките плавателни съдове. ↑

IV

Бурята вилня дял ден и цяла нощ. Най-сетне призори утихна. Настъпи безветрие, но разгневеният океан все още ръмжеше сърдито. На кораба като че ли нищо не се промени. Той се люшкаше като пиян, забиваше нос надолу, цял скриптеше, килваше се ту на левия борд, ту на десния. Това явление не бе никак страшно. Беше настъпило „мъртво вълнение“. Павел лежеше отпаднал, блед като мъртвец. Матросов всеки час влизаше в каюткомпанията, присядаше до леглото, слагаше ръката си върху челото му и говореше загрижено:

— Ех ти, братко, много се измъчи! Пък и щормът ни раздрусва здравата! Но потърпи още малко!

В десет часа Матросов пак дойде в каютата. Павел беше приседнал в леглото и нещо пишеше в бележника си. Щом го видя, капитанът извади лулата и се усмихна.

— Защо си станал! Полежи! Е, сега как се чувстваш?

— Нямам капчица сила! — отвърна Павел.

Матросов въздъхна.

Домбо чоплеше нещо, клекнал на колене. Той обърна глава и като видя, че капитан Матросов замълча, помисли, че пречи и се измъкна навън. Ханда лежеше при леглото на Павел. Тя дремеше и не усети стъпките на негърчето. Но Матросов изгърва кокалената табакера и тя скочи, огледа каютата и като видя, че момчето го няма, като човек се изправи на задните крака, хвана дръжката на вратата и си отвори сама. После затвори вратата така, както я беше научил географът.

Матросов седна по-близо до Павел и с тревога в гласа заговори:

— Не ми мирише на хубаво!

— За непознатия кораб ли става дума?

— Да, да, Павлуша!

— Още ли се влачи след нас?

— Неотлъчно!

— Наближаваме ли Мозамбик?

— След десет часа!

— Ще го проверим там?

— Веднъж да се доберем до Мозамбик!

На вратата се почука. Надникна Чиркасов. По лицето му бе изписана тревога. Той се помъчи да се усмихне, да се пошегува с Павел както винаги, но Матросов не се стърпя и го попита:

— Какво ново?

Чиркасов не устоя на проникателния поглед на капитана.

— Нищо особено! — смотолеви той. — Дребна работа!

Матросов се намръщи.

— Говори ясно, щурмане! Няма дребни работи!

— Корабът се приближава! — процеди Чиркасов и лицето му потъмня сякаш от скрит гняв.

Матросов не разпитва повече. Стана, заметна насмолената си мушама, окачи бинокъла на врата и излезе. Подир него тръгна и щурманът.

Павел остана сам.

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА
ДВУБОЙ В ОКЕАНА. НАПАДЕНИЕТО НА ПИРАТИТЕ.
РАНЯВАНЕТО НА НИКИТА СТЕПАНОВИЧ. СРЕЩА С
ЧЕРНАТА АКУЛА И СИМОНЕ АЛВАРЦ. ПОСЛЕДЕН
БОЙ. ПОМОЩ НАВРЕМЕ. ДВАМА СТАРИ ПРИЯТЕЛИ
СЕ ВИЖДАТ ОТНОВО. НА ПЪТ ЗА РОДИНАТА.

I

Чуждият кораб се намираше на около две мили от китобоя. Пет бинокъла се насочиха към него. В окулярите ясно се очерта тъмното му туловище. Нямаше съмнение, че това бе кораб, построен за бързи и ловки маневри, но над него не трептеше националният флаг. На палубата като сенки се мяркаха някакви хора и бързо изчезваха.

Само на капитанския мостик неотлъчно стоеше широкоплещест брадясал човек. Скоро по бордовете започнаха да се облягат някакви пътници в дрипава войнишка униформа, каквито се носят от португалския флот. Всичко това съвсем обърка Матросов. Но той бе решил да разкрие подозрителните пътници и затова заповяда да се забави ходът на китобоя.

Чуждият кораб летеше стремително напред и с всяка измината секунда се приближаваше все повече и повече. Павел, също излязъл на палубата, упорито се взираше в далечината. В настъпилата тишина се чуваше само тихото скимтене на Ханда.

Разстоянието между двата кораба бързо се скъсяваше. Матросите, които доскоро се виждаха, като че ли потънаха в океана. На мостика остана само капитанът. Но отново започнаха да притичват някакви хора, двама се спряха и насочиха далекогледите си към китобоя. Павел се вгледа в единия от тях. Тази фигура му се стори позната. Матросов даваше заповеди всички да бъдат нащрек. В тоя момент стана нещо съвсем неочаквано. Тъкмо когато щурманът измъкваше оръжието от каютата, някой извика:

— Чиркасов, я погледай!

Чиркасов изтича на палубата. Някой от борда на другия кораб развяваше бели флагчета и сигналната система отправяше отчаяни призови: „Помощ! В опасност сме!“

— Какво ще заповядате, капитане? — попита щурманът.

Матросов махна с ръка да почака. Но в това време над чуждия кораб се проточи дим. Ясно беше, че там бе избухнал пожар. Димът постепенно обхващаше целия кораб, който се намираше на половин миля от „Севастопол“. В такива случаи неписаният матроски закон повеляваше да му се даде помощ. Камбаната биеше и далечният тревожен звън се понесе над укротения океан.

— Върни назад! — каза Матросов.

Рибкин започна да отклонява кораба и да описва кръг под ударите на мъртвото вълнение. Последваха бързи и кратки заповеди:

— Пълен ход!

— Пълен ход! — повтаряше говорната дудка.

— Командата при спасителните лодки!

Платната вече не помагаша, парата беше вдигната своевременно и моторът загърмя. Корабът се понесе назад. Всички, от готвача до юнгата, бяха на палубата. Спасителната команда сваляше лодките. Димът бързо се разсейваше и чуждият кораб се откриваше. Биноклите не слизаха от ръцете на капитана, щурмана, боцмана и Павел. Всички напрегнато следяха всяко движение на екипажа. Матросов, като се вглеждаше в палубата, пръв забеляза няколко души от екипажа, които стояха на борда. Те не вземаха участие в гасенето на пожара.

— Стоят като пънове! — изруга възмутен капитанът. Къщата им гори, а те стоят със скръстени ръце!

— Да, да, капитане! — потвърди Чиркасов.

— А защо дремят? — плю боцманът.

— Чакайте, чакайте! — изведнъж, забелязал нещо, махна с ръка щурманът. — Тук като че ли има нещо!

И той още по-упорито втренчи поглед в кораба.

„Севастопол“ приближаваше. Чуждият кораб бе спрял. Мъртвото вълнение го раздрусваше. Той се наклоняваше ту наляво, ту надясно. Пушекът, който доскоро го заливаше, беше съвсем оредял. А когато спасителната команда с една шестместна лодка се отдалечи от „Севастопол“, последната струйка дим се стопи с блясъка на слънцето.

Камбаната престана да бие тревога. На марсовата наблюдателница се появиха трима души. Павел насочи бинокъла към тях. Чиркасов, който стоеше до него, забеляза, че изведнъж лицето му някак помръкна, веждите му се склжиха, устните му се присвиха от гняв.

Той отпусна бинокъла, разтърка очите си с ръка, примига и все така възбуден, отново дигна бинокъла. Лицето му пламна.

— Изверг! — изшептя той.

Матросов го чу и се приближи.

— Какво говориш?

— Там откривам едно отвратително лице! — посочи Павел с ръка.

— Какво лице?

— Симоне Алварц! — изсъска Павел. — Негодникът?

— Алварц? — в недоумение попита капитанът, но като намести бинокъла, отсече: — Май че е той, подлецът!

И без да сваля бинокъла, добави:

— Не ми харесва тая работа!

— Да, да! Няма съмнение! Старият разбойник ни устрои клопка!

Само след един миг тези думи бяха потвърдени. Още Матросов несвалил бинокъла от очите си, изтрещяха два изстрела. Куршумите изсъскаха като хапливи мушици, а един едва не докосна ухото на Балванов. Стана вече ясно, че тревогата и пожарът са били ловки маневри на съмнителните мореплаватели. А фигурата на Симоне Алварц красноречиво говореше за пиратските им намерения. Двата изстрела пък бяха доказателство, че клопката беше готова и моментът бе удобен да започнат нападението.

II

Матросите от „Севастопол“ без команда заеха позиции. Сега най-напред трябваше да се спасят хората, които противникът обстрелваше. Матросов, цял настръхнал, пламнал от гняв, не можеше да се побере в кожата си.

— Залп! — прогърмя неговият глас.

Чу се оглушителен трясък. Сред бандитите от пиратския кораб настъпи объркване. Лодката се връщаше вече назад. Виждаше се смелият Чигарков, изправен на носа.

— Чигарков! — извика някой и размахна ръце.

— Давай бързоооо! — гърмеше гласът на щурмана.

Лицето на Матросов бе потъмняло, очите му изпущаха искри. Напрежението караше една набъбнала жилка на челото му да пулсира. Павел търсеше марсовата наблюдателница с дулото на пушката. Но там вече не се мяркаше никой. Спасителната лодка се връщаше под закрилата на пушечния огън.

Суматохата у екипажа като че ли бе минала вече, защото отново се забеляза раздвижване. Разбойниците като че ли се окопитваха. Не им се искаше да изпуснат жертвата. Матросов пръв забеляза, че корабът в пълен ход се отдалечава, но това бе само позната маневра. Скоро той зави и с бърз стремителен ход се насочи отново към „Севастопол“.

— Огън, момчета! — чу се спокойният твърд глас на капитана.
— Точен мерник!

— Огън! — повтори говорната дудка.

Нов, още по-силен залп изтрещи в тишината. Павел, като стреляше, забеляза, че в същия миг няколко души изчезнаха от борда. Корабът не се отклони. Неприятелят отвърна също със залп. Още не бе заглъхнал грохотът, моряците на Матросов обсипаха неприятеля с ожесточен огън и той замлъкна. В този момент Чиркасов извика сподадено:

— Убиха Чигарков!

Матросов погледна надолу и като ранен изпъшка:

— Ах, бандити! Убиха момчето!

Една сълза потече по загорялото му лице. По това беше само за миг. Той скочи разярен и изкрещи:

— Смърт на разбойниците!

— Смърт! — проехтя говорната тръба.

Затрещяха залп след залп. Куршумите засъскаха като оси. Чуха се отчаяни стонове в неприятелските редове. Смут и паника настъпи сред противника. Няколко души попадаха в океана, един увисна на самия борд.

Ожесточената престрелка беше кратка. Неприятелският кораб ловко маневрираше. Отначало той стремително полетя към „Севастопол“, но посрещнат с градушка от куршуми, се отклони. Направи изкусен завой и малко се отдалечи. Матросов даде заповед да се преследва. Рибкин завъртя кормилото, машинистът даде пълен ход. Моряците, които бяха в спасителната лодка, заеха своите места. Не се завърна само Чигарков.

Домбо бе залегнал до Павел. Матросов на няколко пъти го прогонва в каюткомпанията, но негърчето пропълзяваше отново с димящ пистолет в ръка. Ханда уплашено скимтеше и се мятеше в каютата. Най-сетне тя бе успяла да откrehне вратата и като подражаваше на всички, държеше като пушка голямата бъркалка от кухнята. Павел се опита да я изгони, но тя не се помръдна от палубата.

„Севастопол“ вече настигаше неприятелския кораб, пушките отново затрещяха, куршумите засвистяха във въздуха. Отново пламна боят. Пиратите не отстъпваха на русите по ожесточения огън, но силите им бяха по-слаби и хората бързо орediaваха.

В късите паузи, които настъпваха, можеше да се долови пронизителен писък, груби псувни, суетня и объркване.

— Пръскайте им черепите, моряци! — гърмеше Матросов, цял настръхнал. — Трябва да се изтребят до крак! Те убиха най-добрия ни другар! Руският моряк не знае поражение!

— До крак! — повтаряше щурманът.

III

Сражението, с малки прекъсвания, трая до късно следобед. Колкото и ловко да маневрираха неприятелите, севастополци не ги оставяха на мира. Заповедта на капитана беше ясна — да бъдат разбити напълно, а Симоне Алварц да се хване жив. Алварц вече не се застояваше на борда. Но на няколко пъти Павел видя неговата кокалеста фигура да се показва откъм корабната надстройка.

Най-сетне Матросов забеляза, че неприятелят вдига бял флаг. Това видя и Павел. „Севастопол“ настигаше кораба, който беше на около четвърт миля от китобоя.

— Предават се, Матросов! — махна с ръка Степанич. — Какво ще заповядаш?

— Смърт на бандитите!

Матросов беше неумолим, пък и нямаше човек на „Севастопол“, който би изпитал чувство на милост към такива хора, които, алчни за плячка, като хищници врхлитаха върху мирни пътници.

От всички само боцманът Степанич настояваше да се прекрати стрелбата и „Севастопол“ да се доближи до кораба, да се хванат останалите живи авантюристи, в това число и Симоне Алварц. Матросов отхвърли това предложение.

— Те до последния си смъртен час ще хапят! — намръщен отвърна той. — Не им вярвай!

— Но те са победени! — посочи с ръка вдигнатия бял флаг боцманът. — Признават това и се предават!

Матросов го погледна под вежди.

— Ние не сме на война, боцмане! — със студен тон му възрази той. — Ние изстребваме шайка разбойници! Това не трябва да забравяш! Никаква милост за морския разбойник! Такъв е нашият закон!

Корабът все повече се приближаваше. Виждаха се вече оцелелите бандити, събрани на група, вдигнали ръце нагоре, да размахват бяло знаме. Окуражен от това, Никита Степанич погледна към Матросов с упрек, но в тоя момент един куршум го ужили и разкъса лявото му ухо. Боцманът политна назад, изохка и похлупи с

двете си ръце раната. Може би разбойниците се бяха мерили в Матросов, но улучиха своя милостив защитник.

В следващия миг пиратите отново заеха позиция на левия борт и откриха огън.

— Ех ти, добродушен дядушка! — въздъхна Матросов, като носеше стенещия Никита Степанич зад един вързоп от въжета.

Сражението и сега не трая дълго. Под унищожителния огън на севастополци пиратите бяха принудени да се оттеглят бързо. Тоя път в разгромяването им взеха участие всички без изключение. Домбо замести боцмана, зае удобна позиция и стреляше с неговата пушка. Той отново се показва както някога в Африка като опитен стрелец. Всички забелязаха, че когато на марсовата наблюдателница приклекна някакво дрипаво човече, Домбо стреля и го улучи. Човечето подскочи, сви се на кълбо и падна в морето.

— Браво, Домбо! — похвали го Матросов. — Ти си юнак!

Домбо погледна Павел разтревожено.

— Хамба? — обърна се той към географа.

Павел надигна глава и попита:

— Кажи, приятелю?

— Видя ли Симоне Алварц?

— Видях го, бандита!

Лицето на негърчето потъмня сякаш още повече.

Неприятелският кораб се опитваше да се отскубне от преследващия го китобой и ловко маневрираше, но севастополци бяха решили да го преследват докрай. Това, разбира се, ставаше трудно, защото китобоят носеше тежък товар, а шхуната се носеше като акула. На два пъти пиратите правеха резки завои, но „Севастопол“ им пресичаше пътя. Втория път дори малко се отдалечиха, но тъкмо в това време откъм Мозамбик се появи силуетът на тримачтов търговски кораб. Матросов заповяда да го повикат. Три изстрела, дадени на равни интервали, обърнаха вниманието на матросите от кораба.

Когато търговският кораб се приближи на една миля, Чиркасов си послужи със сигналните флагчета. Неприятелският кораб, притиснат от две страни, бързо се насочи на изток към Мадагаскар. Но двата кораба се спуснаха под остър ъгъл към него. Търговският кораб

този път използва благоприятното течение и с голяма бързина му прегради пътя. Шхуната се дръпна назад и се опита да направи рязък завой, но тъкмо се извличаше от засадата, китобоят стремително я връхлетя.

— Огън! — заповяда Матросов.

Силен трясък процепи тишината. Като подгонени мишки се пръснаха по палубата останалите живи бандити. Двама застанаха на борда и вдигнаха ръце. Но вече севастополци не се лъжеха. С един откос ги свалиха.

Шхуната се озова в клещи. От една страна я притискаше „Севастопол“, а от другата непознатият търговски кораб. Павел внимателно проследи кораба и изведнъж трепна. Под борда, близо до носа, с едва четливи букви, протрити от вълните, той прочете „Каталония“.

— Каталония! — развълнуван извика той.

Силен удар на вълна го събори. Чуха се изстрели. Павел скочи и разбра, че започва пак сражение. На два метра зад борда беше разбойническият кораб. Севастополци вече се прехвърляха на него, стреляха и разгневени ругаеха. Заповедта на Матросов ясно се чуваше:

— Да се хване жив Алварц!

Името на закоравелия престъпник накара Павел да трепне. Той притисна още по-здраво винчестерката, скочи през борда и се намери на палубата на неприятелския кораб. След него бързо се прехвърли и Андрей Чиркасов. Той мина край Павел, без да го забележи, като силно дъхтеше.

— В трюма! — извика някой.

От двете страни на палубата наскачаха матросите от португалския кораб и се втурнаха към трюма. Павел чу ясен португалски език. Искаше му се да ги заговори. Но сега никой нямаше време за приказки. Всеки прескачаше разхвърляните въжета, сандъци с патрони, разбити дървени каси и бързаше да стисне за гушата някой пират. В каюткомпанията се чуха викове, глухо отекна пушечен изстрел, Чиркасов като светкавица прелетя отново край Павел и изчезна към предния нос на шхуната.

— Дръжте разбойника! — викаше някъде Матросов и Павел за миг се спря.

Гласът на капитана идваше откъм трюма. Тъп удар отекна, чу се трясък, някой простена...

В това време никой не забеляза едно отвратително лице със страшни хлътнали, но налети с кръв очи, с дълга пепелява нечиста брада, което за миг надникна из марсовата наблюдателница и се скри. В следващия момент с ловкостта на акробат отвътре пропълзя един дълъг, слаб като скелет човек, който подозрително се озърна, прилепи се до някакъв чамов сандък, потъмнял от смазка. Той придърпа с ръка късата си винчестерка, прилепи глава до приклада и като не изпускаше от очи географа, опита се да пхне пачка с патрони в пушката.

Всичко ставаше така бързо и трескаво, че времето през това последно сражение можеше да се мери само със секунди.

Павел се поколеба един миг пред входа на трюма, без да подозира, че две злобни очи откъм марсовата наблюдателница се впиват в него. Но тъкмо когато реши да се спусне надолу по стълбата, някой врхлетья срещу него и го блъсна — беше Матросов, повлякъл със себе си някакъв рошав пират. Павел реши, че в трюма работата е свършена и тичешком се отправи към мачтата, когато иззад големия омаслен сандък забеляза човек, който с бързината на котка се совна и се прилепи до стената.

— Алварц! — със снишен до шепот глас извика той и усети как слюнката му залепна, очите му потъмняха от гняв.

Той полетя като вихрушка, прескочи гъжвата от дебели корабни въжета, спря се и почти от упор стреля в него. Отмъстителният авантюрист едва в предсмъртния си час бе успял да пхне пачката в пушката, но ръцете му бяха замръзнали така.

Павел отстъпи една крачка и усети как потрепери цял от погнуса. В същото време Домбо долетя отнякъде запъхтян, с револвер в ръка. Лицето на негърчето бе станало свирепо, зъбите му поскърцваха, очите му горяха. Домбо не се стърпя, насочи револвера и стреля в бандита три пъти последователно, заканвайки се люто:

— Руга-руга! (Разбойник!) Ти искаш да убиеш добър хамба! О, хумба-ба! Ах, как не можах да те застрелям край реката! Как не можах! Но сега хамба има железни куршуми и разби черепа ти!

Някъде в кубрика пропукаха два изстрела и те бяха последни, после настъпи тишина, чуваха се само тук-там дебелите груби гласове на матросите от двата кораба.

Преди да прескочи през борда, Павел отново се обърна и се вгледа в убития — нямаше лъжа. Пред него лежеше Симоне Алварц-Гонгора, който с хладнокръвието на палач се опита да го убие, но като не успя, организира цяла шайка от разбойници и през целия път до Мозамбик го преследва. Но пъкленият план на авантюриста не се изпълни, този път той не успя да подмени куршумите — те го надупчиха като решето.

Тъкмо когато Павел, Домбо и малката маймунка, която изведнъж се бе намерила при тях, прескочиха борда, видяха на палубата на „Севастопол“ един широкоплещест матрос. Навярно бе от португалския търговски кораб. Той блъскаше пред себе си някакъв вързан кривонос, пират с черна брадичка, облечен в изподран офицерски мундир и смачкана зюйдвестка. Матросът, който придружаваше пленения разбойник, имаше гъста кестенява брада и едро широкоплещесто тяло. Походката му бе тромава. Павел в Домбо се вгледаха в него и трепнаха почти едновременно от изненада. Тая меча фигура с широки гърди и къдрава гъста брада те бяха виждали някъде. Но докато Павел все още напругаше паметта си, Домбо изкрещя радостно:

— Хамба Гонсалви!

Брадатият човек се спря, тласна напред пленения пират в ръцете на Рибкин и се спусна към негърчето, като протягаше двете си ръце.

— Домбо, скъпи приятелю!

Изведнъж стройното телце на тъмнокожия юноша беше сграбчено от мечешките лапи на португалеца. Нямаше съмнение, че корабът, който тъкмо навреме се яви на помощ, бе „Каталония“, с капитан Гонсалви, сина на прочутия морски вълк Силва Порту.

IV

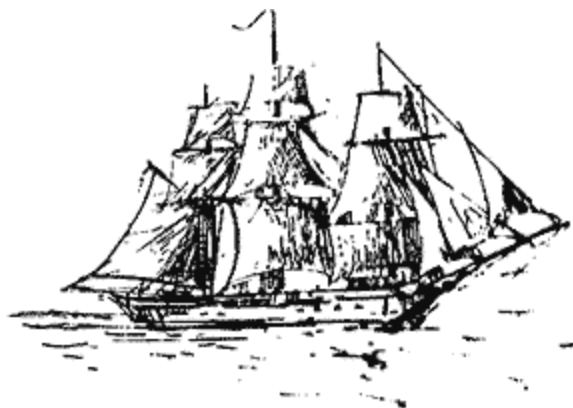
След три часа „Севастопол“ и „Каталония“ се отправиха в две противоположни посоки. Китобоят продължи към Мозамбик, а португалският кораб — към Дурбан. Малко преди тръгването шхуната на авантюристите, запалила се през време на сражението, бавно потъна. Уловеният от Гонсалви разбойник Алфонсо Висенте — Черната акула, прочут със своите зверства в Ангола, съгласно неписания матроски закон за изстребване на морските разбойници бе хвърлен в океана. Павел присъства на разпита му, но освен това, което сам предполагаше, нищо ново не научи. Симоне Алварц го подмамил да оберат географа, който според Алварц носел много диаманти, но като не успели да сторят това по Замбези, те задигнали шхуната от едно малко пристанище, свалили флага, замазали отличителните й знаци и се втурнали в преследване на „Севастопол“ в открито море...

Сега на палубата на „Севастопол“ целият екипаж изпращаше с радостни възгласи португалския кораб. Матросов и Павел Балванов стояха на капитанския мостик и размахваха ръце за сбогом. Домбо, изправен между Рибкин и Андрей Чиркасов, в ръка с нов блестящ португалски револвер, втренчено се вглеждаше в едрата меча фигура на Гонсалви, ярко откроена върху марсовата наблюдателница. Тъничкият, строен и красив тъмнокож юноша, който с три револверни изстрела бе изпратил своя стар приятел и защитник, сега бе обзет от вълнение. Но той не хълцаше, нито в очите му блестяха сълзи както някога. Макар да се вълнуваше от раздялата, той сега имаше други мечти. Общата съдба го бе свързала много по-здраво с добрия хамба Балвана — неговия втори „тамо-тамо“, и той сега отиваше в новата си родина.

Корабът бавно се отдалечаваше и на полегатите слънчеви лъчи се открояваше само неговият красив силует.

Домбо все още стоеше на борда. Ханда, малката игрива маймунка, не разбираше защо юношата не я поглежда, не и потупва ласкаво по шията. Дори когато го дърпаше за ръката и скимтеше: „У, у,

у!“, негърчето не трепваше. Горката майmunка, тя не можеше да разбере колко е хубаво за един юноша като Домбо да вижда сбъднати своите мечти. Та в тоя момент Домбо не стоеше на палубата като обикновен пътник, а като капитан на първия туземски кораб...

Издание:

Григор Угаров. По следите на заточеника. (I и II част)

Редактор: Лилия Илиева

Художник: Георги Даскалов

Художествен редактор: Васил Йончев

Технически редактор: Димитър Захариев

Коректори: Надежда Добрева, Мария Ждракова и Евгения

Кръстанова

Дадена за печат на: 9.III.1959 г.

Печатни коли: 42

Авторски коли: 60/20

Формат: 59X84/16

Тираж: 10080

Поръчка №15 (800)

Поръчка на печатницата №277

ЛГ V

Цена 1955 г. — 17,20 лева

Държавен полиграфически комбинат Димитър Благоев

Народна култура — София, 1959 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.